

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

ANTANO MACEINOS
LAIŠKAI
PREL. PRANCIŠKUI JURUI

VILNIUS 1997

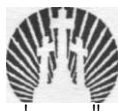

PROF. ANTANAS MACEINA, 1983 m.

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

ANTANO MACEINOS
LAIŠKAI
PREL. PRANCIŠKUI JURUI

Sudarė ir parengė
kun. ANTANAS LIUIMA SJ

KATALIKŲ AKADEMIJA

A. Jakšto 9
VILNIUS 1997

UDK 323.15(-8820
Ma32

Išleista
prel. JUOZO PRUNSKIO lėšomis

ISBN 9986-592-15-1

© Lietuvių katalikų mokslo akademija, 1997

PRATARMĖ

Prelato Juozo Prunskio dėka gali pasirodyti šis leidinys - „Antano Maceinos laišakai prel. Pranciškui Jurui“. Tiesa, čia surinkta ne visa jo korespondencija, tačiau ir šis nemažas pluoštas - 126 laišakai - gana aiškiai atskleidžia Profesoriaus darbo sąlygas ir drauge didžiulį jo įnašą į mūsų kultūros ir mokslo lobyną. Tebūna tai paskatinimas surinkti ir išleisti visus jo raštus, ypač išbarstytus įvairiuose žurnaluose, nes jie ne mažiau svarbūs kaip knygos.

Kadangi didesnę gyvenimo dalį Profesorius praleido svetur, geležinės uždangos visiškai atskirtas nuo Lietuvos, tai daugeliui jis liko mažai, ar net visiškai nepažįstamas, nežinomas. Todėl pradžioje duodama jo *curriculum vitae* ir glausta mokslinės veiklos apžvalga. Daugeliui nežinomi, gal net negirdėti, laiškuose minimi asmenys, todėl nors trumpai nusakoma, kas jie buvo, nurodomas "Lietuvių enciklopedijos" tomas, kur norint galima rasti apie juos daugiau žinių. Laiškų kalba netaisoma, šiek tiek patvarkyta tik rašyba ir skyryba (didžiųjų raidžių rašyba palikta originalo).

Reiškiamo didelę padėką dr. prel. Juozui Prunskiui už galimybę išleisti vertingus prof. Antano Maceinos laiškus.

Roma,
1996.IV.7, Velykos

Kun. A.Liuima SJ

KUN. ANTANAS LIUIMAS

ĮVADAS

Su prelatu Pranciškumi Juru susirašinėjo daugelis įžymių asmenybių lietuvių kultūros, lietuviybės išlaikymo svetur, knygų leidimo, pagaliau šalpos reikalais. Ypač gausi jo korespondencija buvo su prof. Antanu Maceina, prof. Zenonu Ivinskiu ir prel. Mykolu Krupavičiumi.

Kai prof. Juozas Eretas sumanė parengti prel. Pranciškaus Juro biografiją „Užjūrio Valančius“, šis pasiuntė jam visą savo korespondenciją ir kitą pagalbinę medžiagą (143 aplankus). Baigus rašyti monografiją, prel. Juras sutiko, kad tą medžiagą paimtų į savo archyvą Lietuvių katalikų mokslo akademija.

Tie laišškai vertingi ne tik dėl autentiškos informacijos apie jų aplinką, jiems rūpimas problemas, bet ir dėl pačių autorių dvasinio tyrumo, jų nekompromisinės tėvynės, tiesos meilės.

Neturint galimybės surinkti visus minėtųjų autorių laiškus, dabar publikuojama toji dalis, kuri yra Lietuvių katalikų mokslo akademijos archyve. 1994 m. LKMA „Metraštyje“ (VII, 196-264) išspausdinti prel. Mykolo Krupavičiaus laišakai, o 1997 m. „Metraščio“ XI tome bus spausdinami prof. Zenono Ivinskio laišakai. Šioje knygoje publikuojami prof. Antano Maceinos laišakai.

Antanas Maceina gimė 1908 m. sausio 27 d. Bagrėno kaime, Ašmintos valsčiuje, Marijampolės apskrityje. 1924 m. jis baigė Prienu „Žiburio“ gimnazijos 5 klases, 1924-1928 m. mokėsi Vilkaviškio kunigų seminarijoje, 1928-1932 m. studijavo filosofiją, pedagogiką ir literatūrą Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultete. 1932-1935 m. gilino studijas Liuvėno, Friburgo, Strasburgo universitetuose. 1934 m. Vytauto Didžiojo universitete apgynė doktorato disertaciją „Tautinis auklėjimas“, 1935 m. - habilitacijos darbą „Ugdomasis veikimas“. 1935-1940 m. čia kaip privatinis docentas skaitė filosofijos ir pedagogikos paskaitas. 1940 m., bolševikams okupavus Lietuvą, pasitraukė į Vokietiją. 1941 m. Laikinoji vyriausybė pakvietė jį į Kauno universiteto Filosofijos fakultetą docentu. 1942 m. buvo pakeltas į e.o. profesorius ir 1942/1943 m.m. išrinktas Filosofijos fa-

kulteto dekanu. 1944-1949 m. gyveno Šveinfurto, Niuirtingeno, Švabijos Gmiundo tremties stovyklose. 1949 m., prel. Juro globojamas, persikėlė į Freiburgą, čia universitete studijavo fundamentinę ir dogminę teologiją. Nuo 1953 m. Baltų tyrimo instituto (Baltisches Forschungsinstitut) narys. 1956 m. Freiburgo universitete pradėjo dėstyti įvairius kursus be atlyginimo. 1959 m. persikėlė į Miunsterio universitetą. 1962 m. šiame universitete skiriamas ordinariniu religijos filosofijos profesoriumi. Ta proga surengiamos išskilmės su visomis universitetinėmis ceremonijomis. A.Maceina, apsiautęs toga, lydimas dekanu ir fakulteto profesorių, įeina į salę ir skaito viešą įvadinę paskaitą „Kristaus prasmė A.Bloko poemoje 'Dvylika'".

A.Maceina turėjo daug ir didelių talentų įvairiose srityse: filosofijos, teologijos, pedagogikos, sociologijos, literatūros, net poezijos. Parašė daug knygų, bendradarbiavo daugelyje mokslo žurnalų, ypač „Aiduose“, dalyvavo visuomeniniame gyvenime. Jis buvo labai produktyvus autorius. Savo raštais ir visuomenine veikla vyravo tarp intelektualų, darė didelį, išskirtinį poveikį visuomenei. Jo raštai pasižymi gražia kalba, aiškiu stiliumi. Mintis dėsto nuosekliai, logiškai, idėjas reiškia aiškiai, gyvai, patraukliai. Apie jo veikalą „Filosofijos kilmė ir prasmė“ vienas filosofas yra pasakęs, kad knyga skaitoma kaip romanas, nors mintys labai gilios.

A.Maceina yra laikomas filosofu, tačiau visi jo veikalai yra kupini teologinės minties ir skirtini labiau teologijai negu filosofijai. Neįmanoma klasifikuoti jo veikalų į teologinius ar filosofinius, literatūros ar poezijos. Maceina po studijų kunigų seminarijoje buvo pradėjęs universitete studijuoti literatūrą, bet prof. St. Šalkauskis jam pasiūlė susidomėti filosofija. Kaune, būdamas docentas, be filosofijos ir pedagogikos, dar dėstė Krikščioniškosios doktrinos kursą. „Kadangi Teologijos-Filosofijos fakulteto dėstytojais, - rašė jis prel. Jurui, - turėjo 'canonicam misionem', tai buvau pasidaręs 'oficialus' Bažnyčios mokslo dėstytojas - lyg ir teologas 'ex professo'“ (52 laiškas, 1955.III.4). Ir pridūrė toliau: „Man teologija yra visados labai arti širdies, nes (man atrodo) jeigu mes tikime, tai juk negalime apie šiuos tikėjimo dalykus nemąstyti, o iš mąstymo kaip tik ir išauga teologijos mokslas. [...] Religija manyje yra per daug stiprus elementas, kad aš apie ją negalvočiau ir ja vadovaudamasis nespresčiau gyvenimo klausimų“ (ten pat).

Nepaprastai produktyvus - skaitė paskaitas, rašė straipsnius žurnalams, leido knygas, būdamas labiau teologas negu filosofas, Maceina, gyvendamas religijos filosofinius klausimus, gilinosi į būtybių egzistencijos, apskritai būties klausimus. Kai kuriuos savo veikalus jis rašė vadovaudamasis ne tiek protu, kiek širdimi, visomis sielos galiomis („Didžioji Padėjėja“), nevengdamas nė poezijos („Gruodas“, „Ir niekad ne namolei“). Maceina, gilaus ir nuoširdaus tikėjimo vedamas, tiek kituose veikaluose, tiek poezijoje sutelkia dėmesį į metafizinius dalykus, Dievo ir žmogaus santy-

kių problematiką. Tai didelės įtampos dialogas su Absoliutu aukšto lygio menine kūryba. Dėl poezijos viename laiške Maceina net teisinasi prel. Jurui: „Nesupykite, Prelate, kad aš užsiimu poezija. Šiuo atžvilgiu tęsiu tradicijas anos dvasinės linkmės, kuri nuo Platono (Platonas rašė juk ir dramas, tik jas sunaikino, susitikęs Sokratą) per graikų Bažnyčios Tėvus yra išlikusi rusų filosofijoje - ligi pat Lietuvoje profesoriavusio L.Karsavino: griebtis poezijos, negalint filosofija išsakyti būties paslapčių" (86 laiškas, 1965.IX.27).

Kadangi negalima aiškiai atriboti Maceinos filosofinių veikalų nuo teologinių, jie aptariami chronologine tvarka: „Mysterium magnum - Didžioji paslaptis", 1933 m. (studija apie Moterystės sakramentą; likęs tik jos rankraštis, tebuvo išspausdinti keli skyreliai žurnaluose, nors prel. Dambrauskas-Jakštas buvo parūpinęs *Imprimatur*)-, „Tautinis auklėjimas", 1934 m.; „Ugdomasis veikimas", 1935 m. (likęs tik veikalo rankraštis); „Kultūros filosofijos įvadas", 1936 m.; „Socialinis teisingumas", 1937 m.; „Pedagogikos istorija", 1940 m.; „Buržuazijos žlugimas", 1940 m.; po stovyklų laikotarpio - „Didysis Inkvizitorius", 1946,²1950,³1974 m.; „Jobo drama", 1950 m.; vokiškai „Der Grossinquisitor", 1952 m.; „Saulės Giesmė", 1954 T., perspausdinta Lietuvoje 1991 T.; vokiškai „Das Geheimnis der Bosheit", 1955 T.; „Didžioji Padėjėja", 1958 T.; „Niekšybės paslaptis", 1964 m. (neatsiradus leidėjui, liko tik veikalo rankraštis); poezijos rinkinys „Gruodas", 1965 T.; „Dievo Avinėlis", 1966 T.; vokiškai „Sowjetische Ethik und Christentum", 1969 T.; „Bažnyčia ir pasaulis", 1970 T.; „Didieji dabarties klausimai", 1971 T.; „Krikščionis pasaulyje", 1973 T.; „Religijos filosofija", 1976 T.; „Filosofijos kilmė ir prasmė", 1978 T.; poezijos rinkinėlis „Ir niekad ne namolei", 1980 T.; „Asmuo ir istorija", 1981m.; „Dievas ir laisvė", 1985 T.; „Išlaisvinimo teologija", 1986 T.; „Ora et labora" - („Melskis ir darbuokis)", 1987 m.

Minėtasis Maceinos polinkis į teologiją buvo, kaip pats sakė, jo „nelaimė". Dar Lietuvoje, vos pradėjus jam profesoriaus karjerą ir pasirodžius pirmiesiems jo straipsniams, nagrinėjantiems teologines problemas, tuojau pasigirdo kunigų nepasitenkinimas, kam pasaulietis kišasi į ne savo sritį. Šis kunigų nepasitenkinimas jį atlydėjo ir į tremtį. „Ir juo labiau, - rašo profesorius Maceina, - aš leidausi į teologiją, juo šis nepasitenkinimas didėjo..." (52 laiškas, 1955.III.4). Jis skundžiamas net Vatikanui dėl tariamų nukrypimų nuo teologinės tiesos. Iš tikrųjų tai nebuvo nukrypimai, bet tik nuodugnesnė įžvalga į pačias teologines tiesas, nes kaip tik jo tezes vėliau perėmė ir Vatikano II Susirinkimas. Ne „eretikas" buvo Maceina, bet Vatikano II Susirinkimo pirmtakas¹.

¹ Daugiau žinių apie prof. Maceiną jo 70 metų sukakties proga pateikia J.Girnius, J.Navickas, K.Skrupskelis, K.Girnius specialiai Sukaktuvininkui skirtame „Aidų" numeryje (1978, nr.2, p. 49-82).

Plati, apsti, turininga yra prof. Maceinos korespondencija su prel. Juru, nors išlikusi ne visa². Rinkinį sudaro 127 laišakai, kurie apima ilgą - 36 metų - tremties laikotarpį: nuo 1940.X.20 iki 1976.XII.09, su 7 metų pertrauka iš pradžių (1940.X.20-1948.XII.19). Dėl nesveikatos jo korespondencija su prel. Juru nuo 1976.XII.9 iki mirties (1987.1.27) visiškai nutrūksta.

Beveik visi jo laišakai yra gana ilgi, rašyti rašomąja mašinėle (stovyklos Švabijos Gmiundo laikotarpio iki 1950.II.8 - be kai kurių lietuviškų raidžių ženklų), Freiburgo (im Breisgau) laikotarpio laišakai (1949.XI.5-1959.IX.30) rašyti daugiausia labai ploname kopijų popieriuje. Tik viena aerograma ir 10 mažų lapelių ar atvirukų rašyta ranka. Daugiausia laiškų iš pirmojo - Freiburgo laikotarpio (67 laišakai), vidutiniškai po 7 laiškus kasmet. Iš Miunsterio laikotarpio, kone dvigubai ilgesnio, tėra vidutiniškai po tris laiškus kasmet. 1952 m. jis parašė net 12 laiškų, o 1969, 1970, 1984 m. - tik po vieną. Ilgiausias, rekordinis, 1949.1.18 dvylikos puslapių be interlinijų laiškas. Tai tikras „traktatas“. Minėtinas 1966.VI.16 laiškas, prasidedantis prel. Jurui skirtu eilėraščiu. 1957 m. vienas laiškas yra be datos, kitas - be parašo. Visi prof. Maceinos laišakai yra originalai, išskyrus penkis, kurių tėra kopijos.

Aiškumo dėlei, kai reikia papildyti laiške dėstomą klausimą, jį plačiau nušviesti, kartais pateikiami ir korespondentų laišakai ar jų ištraukos, daugiausia prel. Juro - 16 laiškų (vienas jų - 1954.1.2 - Gailiušiu); visi šie - kserokso kopijos³, ir kitų 4 autorių (Rimeikio, Baltinio, Tulabos, Gidžiūno). Iš 127 prof. Maceinos laiškų vienas skirtas Vaškiui, vienas pranciškono spaustuvės vedėjui Giedgaudui ir 4 prof. Eretui.

Laiškai rašomi daugiausia švenčių proga: Kalėdų, Velykų⁴, vardadienio. Tačiau tai nėra įprastiniai banalūs, šabloniški sveikinimų žodžiai: kone kiekviename aptiksime gilių, slėpiningų religinių ir dvasinių svarstymų. Tik po tokių gana ilgų įvadų pradedami dėstyti einamieji reikalai: knygų rengimo ir leidimo peripetijos, tolesni planai, įvairios partijos ir jų rietenos bei demagogija, visuomeniniai reikalai ir skauduliai, darbas universitete, mokslo problemos; kas be ko, minimi ir praktiškieji, buitiniai gyvenimo reikalai, nuolat svyruojanti, nestipri sveikatos būklė. Kartais guodžiamasi ir dėl dramatiškų epizodų, kaip apkaltinimo, kad nusigręšias nuo „motinos Bažnyčios“. Į šį įtarinėjimą atsako nedviprasmiškai: „Sava garbe ir sąžine prieš mane kybančio kryžiaus akivaizdoje užtikrinu Jus, kad niekadoms nuo Bažnyčios nenusigręšiu ir niekadoms mano gyvenime

²Prel. Juras 1948.VII.19 rašė prof. Maceinai: „Tamstos malonus ir išsamus laiškas net jaudina mane“. Šis laiškas, gal ir kiti, ar neišliko, ar nebuvo pasiųstas prof. Eretui, tad į Akademijos archyvą nepateko.

³Originalai, buvę pas prof. Maceiną, kaip teko girdėti, jo nurodymu, su kitais lietuviškais raštais buvo perduoti Lietuvos kultūros institutui Vokietijoje.

⁴Laiškuose tai reiškė tik tų švenčių progą, taigi dėl to nebuvo prasmės nurodyti tikslią Velykų švenčių datą.

tokia nė mintis nebuvo atėjusi". Yra net tragiškų užuominų: bolševikai, norėdami jį susigražinti į okupuotą Lietuvą, su diplomatinio pasu buvo atvežę jo žmoną į Vokietiją, turėjusią jį prikalbinti grįžti į Lietuvą. Bijodamas komunistų klastos, su žmona susitikdavo dviejų vokiečių policijos detektyvų globojamas. Taigi - tragiškas tėvo, patrioto ir kataliko pareigų susikirtimas.

ši ilgų metų korespondencija gražiai išryškina abiejų asmenybių didingumą, idealizmą, rūpestį dėl Lietuvos ir jos nepriklausomybės atgavimo, Lietuvos kultūros, jos religinės literatūros, knygų vertinimo, tiesiog kulto, ištikimybės Bažnyčiai. Matome didelį Prelato dosnumą ir nuoširdų Profesoriaus dėkingumą, sūnišką prisirišimą. Ne kartą Prelatas stiprina Profesorių dvasiškai, palaikė jo nuotaiką ir kūrybiškumą, guodė jį vienišume ir sunkenybėse. Tai buvo tikras sielų bendravimas darbe, planuose, maldoje. Sakytum, nepastebimai atsirado ir išaugo didinga ir stipri draugystė - nenutraukiama bičiulystė, nors ji tebuvo „popierinė“, pasak prof. Maceinos (111 laiškas, 1973.V.21), tai yra palaikoma tik laiškais - susitikę buvo tik vieną vienintelį kartą ir trumpai.

Prof. Eretas, rengdamas prel. Juro monografiją „Valančiaus šviesa už marių“, gavęs šią korespondenciją, suabejojo, ar galima ja naudotis, nes čia daug asmeniškų dalykų. Jis atsiklausė prof. Maceiną. Šis atsakė, kad tiek prel. Juras, tiek jis pats sutinka motyvuodamas: „Jei sykį laišką paleidai į pasaulį, jis nebepriklauso jo autoriui - taip kaip ir knyga. Tegu tad jį naudoja ir cituoja, kas nori, jei tik to vertas" (111 laiškas, 1973.V.21).

STOVYKLŲ LAIKOTARPIS

1.

Berlynas,
1940.X.20

Dėkoja už pastangas pagelbėti lietuviams emigruoti iš Vokietijos. Tik kun. J.Prunskis gavo JAV vizą, nes kvietime buvo pažymėta, kad kviečiamas pastoraciniam darbui. Kunigai, gavę tokius kvietimus, gali gauti vizą tuojau. Kviečiantieji įsipareigojimų neturi. Kitiems emigruoti galima tik įsirašius į kvotą, bet tenka ilgai laukti savo eilės. Greičiau negu per kvotą galima pasiekti JAV per Argentiną, o konsulas, buvęs Lietuvoje, lengvai duoda visas į Argentiną. Išvykti galima tik per Portugaliją. Nurodo, kiek reikės jo šeimai lėšų. Duoda žinių nuotrupų iš Lietuvos. Taip pat apie pažįstamų likimą, kur kas yra. Jei tektų ilgiau Vokietijoje laukti vizos, numato studijuoti teologiją, bet reikėtų gauti kas mėnesį 50 dolerių paskolos, kad su šeima galėtų išgyventi. Kitu atveju tektų imtis fizinio darbo.

Berlynas, 1940.X.20
Petersburgerstrasse 77

Didžiai Gerbiamas Kunige,

Visa Berlyno lietuvių Katalikų kolonija nuoširdžiai dėkoja už Jūsų pastangas ir rūpesčius. Jūsų telegramas mes esame gavę. Jos kėlė mums daugybę šviesių vilčių. Tiesa, Jūsų laiškas, rašytas kun. Prunskiui, pasiekė mus tik prieš keletą dienų. Atrodo, kad jis bus keliavęs apie 1,5 mėnesio. Šiandien gavau ir aš telegramą iš Jūsų dėl prašytų kelionpinigių. Deja, visi reikalai čia dabar taip susipynę, kad reikia jus kiek plačiau paaiškinti.

Iš visų mūsų tik vienas kun. J.Prunskis¹ gavo Amerikos vizą, gavo dėl to, kad prel. Krušas² atsiuntė su savo parašu ir antspaudu pakvietimą, kur buvo pažymėta, kad jis kviečiamas postoracijos darbui. Kvietimą į Ameriką turi kiekvienas asmeniškai gauti į rankas. Kvietime turi būti

¹ Dr. kun. Juozas Prunskis (g. 1907) - žurnalistas, redaktorius, didelis spaudos rėmėjas, parašė daugiau kaip 20 knygų, parūpino daugiau kaip 40 premijų (Lietuvių Enciklopedija, Bostonas, 1953-1985, 35 tomai ir du papildymų; XXIV, 135-136; XXXVI, 457; XXXVII, 476).

² Prel. Mykolas Leonas Krušas (1878-1950) - Šv. Jurgio parapijos Čikagoje klebonas, katalikų organizacijų veikėjas (LE, XIII, 240).

pažymėta, kur kunigas dirbs. Kun. Navickas galėtų nemažai pakviesti, nes tai grynas formalumas, rodos, jokių piniginių užstatų nereikia. Pasaulininkams Vokietijoje gauti Amerikos vizą yra neįmanoma. Keletas kunigų dar gautų, jeigu kas nors atsiųstų jiems pakvietimus iš Amerikos bažnytinės vyriausybės, šis pakvietimas yra grynai formalaus pobūdžio. Rodos, jokių garantijų piniginių nereikia. Kiti visi keliai, kaip konsulas yra pasakęs, uždaryti. Belieka laukti, kada ateis kvotos eilė. Mes visi esame įsirašę į kvotą ir turime numerius. Tačiau laukimo laikas gali būti labai ilgas.

Todėl mes esame štai ką nutarę: mums buvo duota suprasti, kad ne iš Europos į Ameriką patekti būtų žymiai lengviau. Šiuo metu mūsų lietuvių katalikų grupei lengviausiai gauti vizas į Argentina, nes buvęs Argentinos konsulas Kaune p. Rarsanti labai lietuvius užtaria ir jiems padeda. Jis dabar yra Leipzige. Todėl mes čia ir nukreipėme savo pastangas. Formalumai dėl Argentinos vizų jau sutvarkyti. Laukiame tik atsakymo iš Buenos Aires. Be abejo, jis bus teigiamas. Prašėme mūsų ministerį Buenos Aires p. Grauzinį³, kad mūsų reikalą užtartų. Yčas⁴ su visa šeima jau Argentinos vizas gavo. Gausime ir mes. Iš Argentinos stengsimės patekti į Jungtines Valstybes. Gal kai kas ten ir visai pasiliks. Kelionė kaštuoja nė kiek ne daugiau kaip į NewYorką. Taigi, nors keistai atrodo važiuoti į NewYorką per Buenos Aires, tačiau kitaip dabar neįmanoma.

Vokietiją mes norėtume palikti kuo greičiausiai, nes atsiranda nemaža keblumų su mūsų pasais. Rusai po lapkričio 1 reikalaus pakeisti lietuviškus pasus rusiškais. Vokiečių policija jau dabar kai kam liepia eiti į rusų konsulatą. Kadangi mes nenorime išsižadėti Lietuvos pilietybės, nenorime imti nė vokiečių Fremdenpass. Geriausia tad Vokietiją palikti. Portugalija dabar yra vienintelė šalis, kuri dar šiek tiek įsileidžia bent laikinai. Tačiau tam reikalui reikia turėti kokią nors kitos, ne Europos, valstybės vizą ir užsakyti laive vietą. Tik tada Portugalija duoda vizą. Šveicarija nieko neįsileidžia, nes sienos uždarytos. Ji duoda tik tranzitines vizas - ir tai labai sunkiai. Todėl į Portugaliją patekti mums reikia: 1) turėti Argentinos vizą, 2) turėti pinigų laivakortei į Buenos Aires. Kartais pakanka tik turėti pažymėjimą, kad vieta laive užsakyta, o laivakortę galima pirkti Lisabonoj. Šiuo keliu bandytume ir mes, jeigu iš Amerikos negalėtume gauti greitai visų kelionpinigių. Tada tektų jų palaukti Lisabonoj.

Nėra jokios abejonės, kad sumos susidaro nemažos. Tai sunki našta amerikiečiams. Tačiau mes pasižadame jas gražinti, kai tik galėsime imtis

³ Dr. Kazimieras Grauzinis (1898-1962) - Lietuvos pasiuntinybių sekretorius įvairiuose kraštuose, *chargé d'affaires* prie Šventojo Sosto, pagaliau įgaliotasis ministras Pietų Amerikai (LE, VII, 482; XXXVI, 230).

⁴ Martynas Yčas (1885-1941) - visuomenės veikėjas, politikas, pramonininkas, finansų, susisiekimo, prekybos bei pramonės ministras (LE, VIII, 360-361).

kokio nors darbo. Kaip jau esame Jums pranešę, kelionei į New Yorką ar į Buenos Aires reikia 500 dolerių pro persona. Iš Berlyno į Lisaboną lėktuvu (kitokio susisiekimo dabar nėra, nes per Prancūziją važiuoti dar negalima, o per Italiją tuo labiau) kaštuoja 125 doleriai. Todėl jeigu šiuo tarpu visų 500 negalėtumėte siųsti, siųskite bent po 125, o mes mėginsime gauti Portugalijos vizas ir be laivakorčių. Tada Portugalijoje palauktume likusios sumos. Vaikams lėktuve pusė kainos. Todėl man su šeima reiktų 375 dolerių (2 suaugę ir 2 vaikai).

Su Lietuva dabar neturime jokio susisiekimo. Tačiau viena kita žinėlė vis mus pasiekia. Paskutinėmis žiniomis, jau Kaune trūksta maisto; algos pradžios mokytojams pakeltos 40%; karininkai masiškai areštuojami; klebonijoms gražinta žemių po 3 ha; seminarija veikia tik Kaune; Telšiuose ir Vilkaviškyje uždarytos (klerikai suvažiavo civiliais drabužiais); repatriacija vokiečių iš Lietuvos bus, bet bus ir iš Suvalkų trikampio į Lietuvą; įvesta darbo tarnyba jaunimui nuo 14 metų; ūkininkai ir darbininkai labai nusiminę; veikia slapta organizacija ir leidžia laikraštį „Trimitas“; litas dar tebekursuoja; įmonės, bankai, fabrikai nacionalizuoti; ūkininkams palikta tik po 30 ha; žadama dar mažiau palikti.

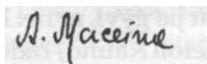
Apie mūsų pažįstamų likimą neturime jokių žinių. Su suimtaisiais niekas ligi šiol nėra pasimatęs ir niekas nežino, ar jie gyvi, ar ne. Mus pasiekė žinios, kad piemenukai Klebonišio miške (netoli Kaimo) rado duobę, kurioje buvę apie 100 iš užpakalio nušautų lavonų. Prof. Pakštas teiravosi apie prof. St.Šalkauskį ir prof. Ivinskį. Šiuo metu apie juos nieko nežinoma. Pirmiau Šalkauskis gyveno Šiauliuose, o Ivinskis bandė patekti į Vilniaus universitetą. Kodėl tiek maža katalikų inteligentų atbėgo, mes patys stebimės. Raminimo politika, kurią vyriausybė vedė ligi paskutinės valandos, turbūt bus padariusi įtakos. Kunigų atbėgėlių dabar yra apie 20; pasaulininkų katalikų Berlyne yra apie 30 (tarp jų Vailokaitis⁵, Karvelis⁶ su šeimomis, dr. Milčius⁷ (Karaliaučiuje), gyd. Kamarauskas ir kt.). Iš viso pabėgėlių iš Lietuvos bus Vokietijoje apie 1000 žmonių. Tačiau jų kokybė yra menka: tai daugiausia smulkūs valdininkėliai, įmonininkai ir saugumo agentai. Beveik visi intelektualai yra pasilikę. Jeigu jie žūtų, būtų nepaprastai gaila. Eina gandai, kad rusai pasiryžę išvežti Rusijon 50 000 žmonių iš Lietuvos, be abejo, pirmiausia inteligentus, kurie jau dabar rodo pasipriešinimą bolševikams; net mokiniai klasėse prieš pamokas sugieda tautos himną.

⁵Jonas Vailokaitis (1886-1944) - Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras, finansininkas, pramonininkas, kartu su broliu Juozu Vailokaičiu įkūrė Ūkio banką ir jam vadovavo, Steigiamojo Seimo narys (LE, XXXII, 462).

⁶Dr. Petras Karvelis (1897-1976) - ekonomistas, finansų ministras, Krikščionių demokratų partijos pirmininkas, VLIKo narys (LE, XI, 119-120; XXXVII, 266).

⁷Dr. Antanas Milčius (1895- ?) - teisininkas, Steigiamojo Seimo narys, Valstybės kontrolierius (LE, XVIII, 459).

Savo paties reikalu norėčiau Jus štai ko prašyti. Aš norėčiau patekti Amerikon. Tačiau kai stebime Europos gyvenimą, mūsų viltys smarkiai nyksta. Kiekviena diena atneša netikėtumą: Ispanija uždarė sieną, vokiečiai įvedė kariuomenę į Bulgariją ir į Rumuniją ir t.t... Gali ateiti laikas, kad būsime priversti pasilikti Vokietijoje, nes nebus skylės, pro kurią būtų galima išlįsti. Tokiu atveju aš norėčiau studijuoti, ir būtent teologiją. Jūs žinote, kad palinkimą į teologiją esu turėjęs visada. Trejetą metų man ją jau teko studijuoti. Dabar, jei tektų bent metus Vokietijoje laukti, norėčiau nesėdėti dykas, bet pasisemti kiek galima daugiau žinių. Važiuočiau į Bonną arba į Wieną. Tačiau tam reikia lėšų. Todėl norėčiau Jus prašyti pasidairyti po Amerikos kunigiją, ar neatsirastų vienas ar pora gerų žmonių ir ar jie nesutiktų siųsti po 50 dolerių mėnesiui paskolos būdu tokiam „teologijos studentui“. Kada nors aš grąžinčiau šiuos pinigus. Siunčiant šelpimo reikalui ir per lietuvių savišalpos dr-ją (Litauischer Hilfsverband: Berlin, Bleibtreustrasse 15), bankas išmoka už 1 dolerį 6 markes. Man 300 markių su šeima pakaktų mėnesiui. Labai prašyčiau Jus painformuoti mane greitai laiku dėl šio sumanymo. Jeigu jis neįvyktų, tada tektų man ieškoti Vokietijoje fizinio darbo. - Perduokite Amerikos lietuviams visų mūsų sveikinimą ir padėką.

Lawrence, Mass., 1948.VII.19
(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Prel. Juro laiškas prof. Maceinai: gėrisi jo „Didžioju Inkvizitoriumi“, siūlosi išleisti 5 Profesoriaus veikalų tomus formatu in 8° po 200-300 puslapių, stebisi spaudos pigumu Vokietijoje, ragina susitarti dėl leidimo su Šventojo Sosto Delegatūra Vokietijoje.

Lawrence, Mass.,
1948 m. liepos 19 d.

Brangusis Tėvynaini,

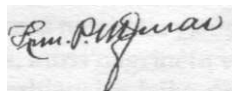
Tamstos malonus ir išsamus laiškas net jaudina mane. Jei sugebėčiau tinkamiausiai sunaudoti man Dievo skirtąjį laiką, gal turėčiau daugiau laiko pastoracijai, karitatyviniams ir kultūriniais reikalams. Dabar sukuosi kaip apatinė girnų pusė ir net sunkiai surandu valandėlę parašymui laiškųčių savo brangiems sielos draugams.

Tamstos „Didžioju Inkvizitoriumi“¹ negaliu atsigėrėti. Paskolinau tūlam klebonui „išrišimui duonos problemų“ ir iki šiol negražino. Šį veikalą norėčiau skaityti daug kartų... Ernesto Hello² „Žmogus“ irgi labai patiko. Dievulis apdovanojo Tamstą nepaprastais talentais. Bendradarbiauji su Kristumi ir apie Tamstos raštus aš tą patį pasakyčiau, ką Lassere³ yra pasakęs apie Heilo. Išspausdinti Tamstos veikalus penkiais tomiais po 200-300 pusl. in 8° laikyčiau sau didele garbe ir vidujinį džiaugsimą suausčiau su katalikiškąja lietuvių visuomene.

Tamsta rašai: „Kiekvieno tomelio išleidimas šiuo metu Vokietijoje kaštuotų apie 200 dolerių“. Nesuprantamas pigumas! Juk tiražas turėtų būti bent 2000 egzempliorių. Taigi aš asignuosiu porą tūkstančių dolerių ir išrodo, jog pilnai užteks. Taigi tarkis su Šv. Sosto Delegatūros⁴ spaudos skyriaus vedėju kun. prof. St.Yla⁵ ir tuoj inkitės spausdinimo darbo. O kai reikės pinigų, pranešk, kokiais keliais geriausia juos pasiųsti.

Dabar prie šio laiškučio pridėdu „amerikonišką žalmargį“. Kaip tik gausi šį laiškutį, duok žinutę...

Linkiu gausios Dievo palaimos ir lieku
Su tikra pagarba Tarnas Kristuje

¹ Dostojevskio romano „Broliai Karamazovai“ legenda apie Didįjį Inkvizitorių, kurią prof. A.Maceina analizavo savo veikale „Didysis Inkvizitorius“ (1946,²1950,³1974 ir vokiškai „Der Grossinquisitor. Geschichtsphilosophische Deutung der Legende Dostojewskijs“, 1952).

² Ernest Hello (1828-1885) - prancūzų katalikų rašytojas, mąstytojas, turėjęs įtakos kitiems rašytojams, tarp jų ir St.Šalkauskiui (LE, VIII, 182).

³ Pierre Lasserre (1867-1930) - prancūzų rašytojas ir kritikas.

⁴ Delegatūra - populiarus pavadinimas Popiežiaus misijos 1946.1.18 įkurtos Tautinio delegato įstaigos, skirtos tvarkyti lietuvių tremtinių religiniam ir bažnytiniam gyvenimui Vokietijoje ir Austrijoje. Tautinis delegatas turėjo tas pačias teises, kaip vyskupas ordinaras, o delegato skirti stovyklų kapelionai - klebonų teises. Delegatu buvo paskirtas kan. Feliksas Kapočius. Delegatūros įstaigoje auklėjimo, pastoracijos, religinės spaudos, katalikų akcijos skyriuose dirbo keletas kunigų. Delegatūros teisės buvo atšauktos 1949.1.1 ir pavestos Vokietijos vyskupams. Vokietijos vyskupų konferencija buvusių Delegatūrą pavadino Vyriausiąja lietuvių sielovados tarnyba, kurios vadovas ir toliau buvo kan. F.Kapočius. Jam 1950 m. išvykus į JAV, įpėdiniu paskirtas Alfonsas Bernatonis, kapucinas (LE, IV, 423-424).

⁵ Kun. Stasys Yla (1908-1983) - spaudos ir visuomenės veikėjas, daugiau kaip 20 studijų ir kelių maldaknygių autorius, 1946-1950 m. Delegatūroje buvo pastoracijos ir spaudos skyriaus vedėjas (LE, VIII, 395-396; XXXVI, 250; XXXVII, 218).

2.

Švabijos Gmiundas,
1948.XII.19

Sveikina Kalėdų švenčių proga. Labai dėkoja už medžiaginę ir ypač už moralinę paramą, rūpinimąsi tautos dvasiniu gyvastingumu ir darbu Didžiosios Tiesos tarnyboje. Laukia dar lėšų dalies, kad galėtų spaustuvėn atiduoti „Didįjį Inkvizitorių“. Siunčia „Aidų“ leidėjo, redaktoriaus ir bendradarbių kolektyvo raštą Kultūros instituto Valdybos nariams, šį tą papildydamas ir paaiškindamas. Prašo medžiaginės paramos šiam vieninteliam katalikiškam inteligentams skirtam žurnalui, kol tremtiniai kelionėse susiras apsigyventi vietas ir bus galima žurnalą leisti iš prenumeratos. Žada žurnalą tobulinti, nors juo ir dabar gėrimasi, nėra jam priekaištų. Visa padaryta nedidelio būrelio didžiausiomis pastangomis ir aukomis. Našta darosi visiškai nepakeliama. Nebepajėgdami vien savo pasiaukojimu ir toliau leisti, nebegaudami jokios paramos iš bažnytinių institucijų, leidėjai su skausmu pasiryžę leidimą sustabdyti. Jiems be galo skaudu matyti, kaip milžiniškos sumos yra eikvojamoms nereikalingiems raštams leisti, o „Aidams“ iš vysk. Brizgio vos 100 dolerių tegauta. Šiuo atžvilgiu ne viskas yra gerai. Jaučiama kažkokia tamsi ranka, kuri drumsčia ir jaukia katalikų gyvenimą, nors sunku suvokti, iš kur visa tai eina. Pagalba būtina nedelsiant. Atsakymo prašoma kuo greitesnio, kad žinotų, ar parengtą sausio mėnesio numerį duoti spaustuvėn, ar nutraukti leidimą.

Schwab. Gmünd,
1948 m. gruodžio 19 d.

Didžiai Gerbiamasis Kunige Pirmininke,

Kristaus Gimimo švenčių ir Naujųjų metų proga priimkite nuoširdžiausius mano sveikinimus ir padėką už nuolatinį rūpestį manimi ir už tą paramą, kurią man siunčiate. Tarp daugybės mane varginančių klausimų ir reikalų man malonu yra prisiminti, kad toli už vandenų yra žmogus, kuris atsidėjęs stebi mano mintį padeda jai pasirodyti viešumoje, kad ji - tegul silpna ir menka - bent kiek palaikytų mūsų nelaimingos Tautos dvasines pastangas ir dvasinį jos gyvastingumą. Jums ne paslaptis, kad dėl šios minties man teko ir dabar kartais tebetenka nemalonių priekaištų, kadangi liečiu ne tik grynai abstrakčius klausimus, bet nusileidžiu kartais ir į praktinio gyvenimo sritis. Tačiau aš visa tai pakeliu tylomis, nes sakau tai, ką manau teisinga esant. O argi ne mes visi turime būti anos Didžiosios Tiesos tarnai, kurios šventė - pasirodymo pasaulyje - švenčiame? Todėl didelis man yra džiaugsmas patirti, kad Jūs, nors ir nepažindamas manęs asmeniškai, man padedate šiai Tiesai tarnauti, tegul ir labai iš mano pusės netobulu būdu. Už visa tai didelis didelis Jums dėkui!

Einant prie konkrečių dalykų, skubu Jums pranešti, kad prieš kiek laiko esu gavęs Jūsų siųstus 150 d. Už šią siuntą labai labai Jums dėkoju. Be abejo, jos dar nepakanka, kad galima būtų atiduoti man „Didįjį Inkvizito-

rių" spaudai. O jis jau senokai guli ant mano stalo visiškai paruoštas. Todėl lūkuriuoju iš Jūsų daugiau. Gal galėtumėte man pranešti, ar pasiuntėte ir kiek, kad galėčiau dėti pastangų juos iš Šveicarijos parsigabenti, nes kitaip jie ten paguli kartais net keletą mėnesių, kaip atsitiko su „Aidu“¹ parama. Kadangi nuo 1 d. sausio Delegatūra yra likviduojama ir jos nariai gali išsiskirstyti, todėl man skiriamus pinigus siųskite mano vardu, nes kun. Yla gali kur nors išvažiuoti. Dėl leidimo esu susitaręs su „Ventos“² leidykla, kurioje dirba Jums, rodos, pažįstamas stud. Remeikis. Jie apsiima visą spaudos darbą atlikti. Lūkuriuodamas Jūsų paramos, rengiu spaudai du tolimesnius tomelius: apie Jobą ir apie valstybę. Tikiuosi, kad ligi pavasario juodu bus baigti. Spaudos darbas Vokietijoje truputį pabrango. Bet sykiu pakilo ir dolerio kaina. Todėl tikiuosi, kad Jūsų pažadėtos sumos užteks. Reikia tik prašyti Viešpatį, kad duotų man sveikatos visus suplanuotus darbus ištesėti. Pasimelskite už mane, Kunige Pirmininke.

Sykiu su šiuo laišku yra siunčiamas Jums ir kitiems Kultūros Instituto³ Valdybos nariams „Aidu“ leidėjo, redaktoriaus ir kolektyvo raštas. Pa grindiniai reikalai yra išdėstyti jame. Čia norėčiau pasakyti Jums kai ką, kas aname rašte nėra atskleista. „Aidais“ yra patenkinti visi inteligentai žmonės. Be abejo, „Aidai“ nėra populiarus žurnalas. Tačiau tautinė mūsų garbė ir sykiu mūsų kultūros ugdymas bei išlaikymas neleidžia visus laikraščius padaryti tik liaudžiai. Turi būti bent vienas, kuris nagrinėtų visuotinius gyvenimo klausimus, atsilieptų į visas svarbiausias laiko problemas, keltų ne tik kasdienos, bet ir amžinybės reikalus. „Aidai“ ir stengiasi visa tai atlikti. Esame pasiryžę juos tobulinti ir dar labiau suaktualinti. Bet ir tai, kas duota ligi šiol, buvo priimta su pasigėrėjimu. Jokių didesnių priekaištų, išskyrus vieno kito straipsnio per aštrų stilių (tokių neapsižiūrėjimų pasitaiko visiems), „Aidams“ nėra padaryta. Tačiau visa tai yra pasiekta privačiomis nedidelio būrelio pastangomis. Jokios nei moralinės, nei materialinės (išskyrus 100 d. iš J.E. vysk. Brizgio) paramos iš tremtyje

¹ „Aidai“, pradėti leisti 1944 m. gruodžio mėnesį rotatoriumi, nuo 1945 m. - spaustuveje, informacinio pobūdžio, vėliau kultūrinis žurnalas, leidžiamas Vokietijoje. Nuo 1949.X.4 leidimą perėmė pranciškonai Kenenbunke, vėliau Bruklina. Redagavo redakcijos kolektyvas. Nuo 1952-1965 m. pamečiui buvo skiriamos premijos už literatūros ir mokslo veikalą.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1991 m. su paskutiniu numeriu sustabdomas „Aidu“ leidimas JAV, jo veikla perleidžiama „Naujajam židiniui“, kuris tęsia garbingas 1924 m. įsteigtojo „Židinio“ tradicijas. Nuo 1992 m. pasirodė Lietuvoje naujas religijos ir kultūros žurnalas „Naujasis Židinys - Aidai“ (LE, 1,53; XXXVI, 17; XXXVII, 13-14; LAndriekus, *Laimingai atliktas žygis: „Aidai“*, 1991, nr. 4, p. 253-254; tas pats tekstas perspausdintas ir „Naujajame Židinyje - Aiduose“, 1992, nr. 2, p. 1-2).

² „Ventos“ leidykla Vokietijoje 1950-1957 m. išleido daugiau kaip 20 knygų, tarp jų A.Maceinos, A.Vaičiulaičio, J.Jankaus (LE, XXXVI, 521).

³ Lietuvių kultūros institutas įkurtas Amerikos lietuvių Rymo katalikų federacijos Niujorke 1941 m. rugsėjo mėn. Institui vadovavo prof. K.Pakštas, globojo prel. Pr.Juras. Išleido keletą knygų, skaityta daug paskaitų JAV universitetuose apie Lietuvą (LE, XVI, 61-62).

esančių mūsų institucijų mes nesulaukėme. Bendradarbiai rašo veltui. Leidėjas yra priverstas ieškotis darbo šalia, nes iš leidimo nieko negauna. Redaktoriaus, gyvenęs ne stovykloje, gauna 150 markių per mėnesį, o kol Jūsų parama nebuvo atėjusi, keletą mėnesių jis nieko negavo, nors turi šeimą su naujagimiu kūdikiu. Šituos faktus aš miniu todėl, kad tūkstančiai dolerių buvo iš Amerikos atsiųsti katalikiškajai spaudai. Deja, iš jų „Aidams“ teko, kaip minėjau, tik 100 d. Tačiau ar ne „Aidai“ palaiko katalikiškąją kultūros kryptį mūsų tremtyje? „Žiburiai“⁴ yra informacijos laikraštis ir visuomeninės minties formuoti jam netenka. Ši pareiga yra uždėta „Aidams“. Ir ją mes atlikome ligi šiol didžiausiomis pastangomis ir aukomis. Bet dabar ši našta darosi mums per sunki. Negaudami jokios paramos iš savų bažnytinių institucijų ir nepajėgdami patys savo jėgomis „Aidų“ leisti, mes esame pasiryžę juos sustabdyti. Mums per daug skaudu yra matyti, kaip milžiniškos sumos yra eikvojamos nereikalingiems raštams leisti ir kaip nerandama vieno kito šimto išsisėmusiems redaktoriui ir leidėjui parenti. O visa tai darosi ne todėl, kad „Aidai“ būtų užėmę nekrikščionišką liniją, bet todėl, kad juose rašo žmonės, kurie kai kam, kas šiuos reikalus sprendžia, nepatinka dėl visai kitų su kat. akcija⁵ nieko bendro neturinčių dalykų. Aišku, jie gali nerašyti. Bet kas tada rašys? Mes juk neturime rašančiųjų šimtų šimtais! Mes jų turime tik keliolika. Argi ne tie patys žmonės užpildo „Aidus“ ir ar ne tų pačių žmonių straipsniai pasirodo ir „Varpelyje“?⁶ Kunige Pirmininke, pas mus šiuo atžvilgiu yra ne viskas gerai. Mes jaučiame kažkokią tamsią ranką, kuri drumsčia ir jaukia katalikų gyvenimą, nors ir negalime suvokti, iš kur visa tai eina. Mes apie tai tylime ir nesiskundžiame. Jeigu aš Jums truputį čia parašiau, tai tik ryšium su „Aidais“, kad žinotumėte, kokiose sąlygose jie ligi šiol buvo leidžiami.

Dabar jų likimas yra kryžkelėje. Gavęs 300 d. leidėjas apmokėjo dalį skolų spaustuvei. Bet dalis dar yra. Jas bus galima apmokėti tik gavus kitus 300 d. O kaip toliau? Į skolas bristi be pagalbos mes negalime, nes nebus kam jų išmokėti. Paramos iš vietos nesitikime. Todėl mes ir buvome priversti vėl kreiptis į Kultūros Institutą ir prašyti malonaus jo dėmesio. Jūsų tad rankoje dabar yra „Aidų“ likimas. Mes prašome paramos tik laikinai, nes emigravus dar keliolikai tūkstančių lietuvių bus galima suorganizuoti skaitytojus po visą pasaulį. Tačiau dabar, kai dauguma tebėra pakelyje, žurnalo leidimas nebeįmanomas be paramos. Vakar ligi išnaktų kalbėjomės šiais klausimais, kurie mums pasirodė nebeįsprendžiami. Siun-

¹ „Žiburiai“ -1945-1949 m. Augsburgėje (Vokietijoje) leistas informacinis, gausiai iliustruotas savaitraštis, po 66 (261) numerio 1949 m. prisijungė prie „Aidų“ (LE, XXXV, 270-271).

⁵ Katalikų akcija - katalikų pasauliečių apaštalavimas, vadovaujamas Romos Katalikų Bažnyčios vyriausybės (LE, XI, 154-155).

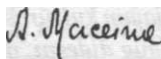
⁶ „Varpelis“ - pranciškonų leidžiamas populiarus religinio turinio laikraštis.

čiame tad Jums raštą ir laukiame atsakymo. Būkite malonus, Kunige Pirmininke, nes žinome, kad nuo Jūsų čia viskas priklauso, šį atsakymą - koks jis būtų - duoti mums greitai, nes mes nežinome, ar sausio mėnesio medžiagą nešti spaustuvėn ar ne. O kol atsakymo negausime, nenešime. Mums buvo labai nedrašu į Jus kreiptis ir vėl prašyti. Mums patiems būtų daug maloniau šią sunkią naštą pamesti ir vaikštinėti po stovyklos rajoną nieko neveikiant, kaip daugelis mūsų tautiečių šiandien daro. Tačiau tautinė ir krikščioniškoji mūsų sąžinė neleido mums šio darbo mesti, neišmėginus paskutinių galimybių, nes „Aidams“ žlugus neturėsime jokie katalikiškojo žurnalo. Jūsų dėmesiui turiu pranešti, kad liberalai išleido savo žurnalą „Šviesa“⁷, kuris nereguliariai eidavo ir anksčiau studentams. Dabar jis persitvarkė, sustiprino savo redakciją (redaguoja V.Trumpa⁸) ir žada brautis į visuomenę. „Aidų“ žlugimas tik palengvintų jam darbą. Mums tad atrodė, kad „Aidus“ išlaikyti yra ne tik tautinė, bet ir katalikiškoji pareiga. Todėl ir nutarėme kreiptis į Jus, klausdami, ar mes galime „Aidus“ leisti ir toliau, tikėdamiesi Jūsų malonios paramos, ar su pastaruoju kalėdiniu numeriu savo sunkų darbą baigti. Nekantriai laukiame atsakymo.

Štai, Kunige Pirmininke, tie reikalai, kuriais išdrįsau sugaišinti Jums valandėlę brangaus laiko. Jeigu neklystu, Jūsų mieste, o gal ir Jūsų parapijoje gyvena Stasys Lūšys⁹ su šeima. Nors mudu tremtyje su juo kartais ir pasiginčydavome politiniais klausimais, tačiau pastaruoju laiku mūsų nuomonės sutapdavo, ypač dėl Katalikiškosios akcijos. Jeigu Jūsų neapsunkintų, prašyčiau, pasitaikius progai, jį pasveikinti, nes jo adresu neturiu.

Dar sykį dėkodamas Jums už prisijusią paramą mano raštams, linkiu Jums ypač sėkmingai pradėti būsimuosius metus ir reiškiu kuo didžiausią pagarbą.

Jūsų

Lawrence, Mass., 1949.1.13
(Prel. P. Juro laiškas;
kopija rašomąja mašinėle)

Rašoma, kad klausimą spręst Lietuvių kultūros institutas, kurio išdas yra tuščias. Savo ribotomis galimybėmis jis negali tiek padėti kultūrininkams, kiek norėtų. Kodėl bažnytinėms institucijoms daroma priekaištų, Prelatui nesuprantama. „Aidai“ negana atstovauja katalikiškajai pasaulėžiūrai: nagrinėdamas visuotinius gyvenimo klausimus, kasdienius reikalus, žurnalas turėtų tuos klausimus derinti su Bažnyčios skel-

⁷ „šviesa“ - akademinio jaunimo 1946-1949 m. Vokietijoje leistas laikraštis, vėliau JAV persiorganizavęs į „Metmenis“ (LE, XXX, 243, nr. 15).

⁸ Vincas Trumpa (g. 1913) - istorikas, daugelio žurnalų bendradarbis, buvęs „Šviesos“ redaktorius, „Metmenų“ redakcijos kolektyvo narys (LE, XXXI, 532; XXXVII, 610).

⁹ Stasys Lūšys (1903-1980) - ekonomistas, visuomenės veikėjas, krikščionių demokratų valdybos narys (LE, VI, 530; XXXVII, 361).

biamu mokslu. Po Delegatūros uždarymo esąs sujaudintas, kad spauda kaltina bei smerkia Vatikaną ir popiežių, bet gina kan. Kapočių, kun. Ylą ir visus „jaunuosius reformatorius“, „frontininkus“. „Kas ne su manimi, tas prieš mane“, - sako Kristus. Skaudi jam esanti žinia, kad ir jis, prof. Maceina, esąs priskiriamas prie „jaunųjų reformatorių“; negalįs net pagalvoti, kad jis galėtų nusigręžti nuo Motinos Bažnyčios ir eiti naujais reformatorių keliais. Tiki Lietuvos prisikėlimu. Atgimusios Lietuvos naujam gyvenimui reikės dėti krikščioniškus, o ne Brazaičio, Maceinos ir kitų naujai sugalvotus pamatus. Nenori būti priskirtas prie „jaunųjų reformatorių“, bet remis pažadėtas išleisti knygas. Norėtų, kad tos knygos turėtų *Imprimatur*.

Lawrence, Mass.,
1949 m. sausio 13 d.

Didžiai Gerbiamasis Profesoriau,

kyti. Kalėdinės šventės, ruošimas parapijos apyskaitos ir kiti pastoracijos darbai pareikalavo laišku rašymui liuoslaikio. Be to, rengiausi Tamstai, Gerb. Profesoriau, rašyti ilgėlesnį laišką.

Čia neliesiu „Aidų“ problemų. Apie tai daugiau parašys L.K.I. sekretorius prof. A.Vaičiulaitis¹. Priminsiu, kad LKI fondas tuščias. Tikimės, jį papildys Katalikiškosios akcijos fondas. Iki šiol aukos plaukia labai lėtai, nes ALT² ir BALF³ vajai ir kitos įvairios rinkliavos pradeda žmonėms įkyrėti. Iš pažadėtų 600,00 dar yra likę 200,00, kuriuos, manau, prof. Vaičiulaitis greitai išsiųs. Apie tolimesnę „Aidų“ paramą be LKI narių nutarimo nieko negaliu pasakyti.

Suprantu, kaip sunkus yra tremtinių gyvenimas. Ne lengvesnės, ar gal dar sunkesnės yra mokslo ir kultūros darbuotojų veikimo sąlygos. Iš savo pusės, aš darau visa tremties gyvenimui palengvinti ir gražiajam kultūros darbui parenti. Tačiau dažnai mano norai Tamstoms padėti yra daug didesni, negu realios galimybės tam įvykdyti. Tad neįtarkite neįautrumu ar nenoru pagelbėti, jeigu kartais Tamstų prašymai nėra patenkinami.

Jūsų aprašyti sunkumai „Aidus“ leidžiant yra tikrai jaudinantys. Bet Tamsotos, Brangusis Profesoriau, daromi priekaištai Bažnytinėms Institucijoms man

¹ Antanas Vaičiulaitis (1906-1992) - rašytojas, poetas, vertėjas, pedagogas (LE, XXXII, 429-431; XXXVI, 514; XXXVII, 621).

² ALT - populiariai Altas - Amerikos Lietuvių (JAV piliečių) Taryba (Lithuanian American Council), 1940 m. okupavus Lietuvą, sudaryta iš įvairių partijų ir organizacijų kovai dėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo (LE, 1,147-148; XXXVI, 31-32; XXXVII, 23-24).

³ BALF - populiariai Balfas - Bendras Amerikos lietuvių šalpos fondas (United Lithuanian Relief Fund of America, Inc.) - bendra Amerikos Lietuvių apolitinė ir areliginė organizacija lietuviams šelpti, įkurta Amerikos Lietuvių Tarybos (Alto) iniciatyva. Rūpinosi šalpos ir švietimo reikalais, tremtinių įkurdinimu emigracijoje, šelpė lietuvius Lietuvoje ir visur pasaulyje. Apyvarta prašoka 10 000 000 dolerių (LE, II, 376-378; XXXVI, 106-107; XXXVII, 74).

nesuprantami. Jeigu jos neparėmė „Aidų“, tai arba negalėjo, arba matė reikalą paremti ką nors vertingesnio. Atvirai pasisakysiu, kad, mano manymu, „Aidai“ neganėtinai atstovauja katalikų pasaulėžiūrai. Gražus žurnalas, bet jame mažai terandu gijų, jungiančių mano sielą su Dievybe. Tiesa, jis nėra liaudies žurnalas. Bet jeigu jis yra taikomas inteligentams ir, kaip Brangusis Profesorius rašai, „nagrinėja visuotinius gyveninio klausimus“, jis turėtų inteligentams nustatyti aiškias gaires ir nagrinėti kasdienius reikalus pagal Kristaus mokslą. Evangelijose ir popiežių Enciklikose katalikų pasaulėžiūrai nuostatai aiškūs ir valstybės bei visuomenės klausimais reiškiamos mintys turi būti suderintos su Bažnyčios skelbiamuoju mokslu.

Šiuos žodžius rašau sujaudintas socialistų ir tautininkų spaudos. Po uždarymo Popiežiaus Delegatūros Vokietijos ir Austrijos lietuviams visuose laikraščiuose pasipylė daug skaudžių žinių. Bedieviškoji spauda, žinoma, smerkia mūsų Šventąjį Tėvą. Bet Kristaus Vietininkas klaidos nedaro. Šventoji Dvasia per jį veikia. Tą patvirtina net šių dienų antikatalikiškieji laikraščiai. Jie puola Vatikaną, o gina kan. Kapočių⁴, kun. Ylą ir visus „jaunuosius reformatorius“, „frontininkus“⁵. Išvados aiškios: Kristaus žodžiai aiškūs: „Kas ne su manim, tas prieš mane; ir kas su manim nerenka, tas eikvoja“.

Man nesuvirškinamai skaudi žinia, kad Tamsta, Gerbiamasis Profesoriau, esi spaudoje priskirtas prie „jaunųjų reformatorių“. Negaliu manyti, kad Tamsta nusigręžtum nuo žilagalvės Motinos Bažnyčios ir eitum žmogaus silpnu proteliu sukurtais naujais reformatorių keliais.

Aš neteisiu, nes yra kas teisia. Sausio 30 d. mano parapiją lankys J.E. vyskupas Brizgys ir netrukus, tikiu, sutiksiąs prelatą M.Krupavičių⁶, kurie mane, tikiu, painformuos nušviesdami frontus, jei tokie yra. O iš tikrųjų neturėtų būti!!! Tarp katalikų negali būti pozicijos ir opozicijos. „Beideologinę politiką“ aš vadinu bedieviškąja politika. Ir prieš tokią politiką visi katalikai turime sudaryti vieną katalikišką frontą ir kovoti visomis priemonėmis.

Tikiu į Lietuvos prisikėlimą. Gailestingasis Viešpats, tikiu, neleis jai žūti, nes lietuvių kančios ir nekaltai išlietas kraujas atlygins už padarytus tautos nusikal-

nas, paminklinės Prisikėlimo bažnyčios 1934-1940 m. statytojas (okupavus Lietuvą beliko tik vidų įrengti), 1946-1948 m. - Tautinis popiežiaus misijos delegatas, o 1949-1950 m. - Vyriausiasis lietuvių sielovados Vokietijoje ir Austrijoje tvarkytojas (LE, X, 482; XXXVII, 263).

⁵ Frontininkai - populiarus lietuvių fronto bičiulių pavadinimas. Jie susiorganizavo JAV 1951 m. buvusių lietuvių fronto narių pastangomis. Lietuvių fronto bičiuliai stengėsi žadinti pasaulio sąžinę ir skatinti veikliai padėti Lietuvai atgauti nepriklausomybę, išryškinti okupanto kėslus ir nusikaltimus teisei, žmoniškumui ir taikai, palaikyti gyvą tautinio solidarumo ryšį, skatinti kūrybiškumą ir t.t. (LE, XVI, 46-47; XXXVI, 348-349; XXXVII, 334-335).

⁶Prel. Mykolas Krupavičius (1885-1970) - visuomenininkas, žemės ūkio ministras, prisidėjęs prie žemės reformos įvykdymo 1923 m., vienas iš Pasaulio lietuvių bendruomenės kūrėjų (LE, XIII, 236-239; XXXVI, 322; XXXVII, 306).

timus. Bet atgimusios Lietuvos naujam gyvenimui reikės dėti krikščioniškus pamatus, o ne naujai sugalvotus Brazaičio, Maceinos ir kitų.

Konfliktų akivaizdoje pasiryžęs būti atsargus. Gink Dieve, nenoriu būti priskirtas prie „jaunųjų reformatorių“. Pildysiu savo pažadą. „Didžiojo Inkvizitoriaus“ ir kitų knygų leidimą remsiu, kaip esu žadėjęs. Šis Tamstos veikalas, mano ir kitų katalikų nuomone, vertas visokeriopos paramos. Iš Tamstos pusės, prieš spausdinsiant veikalus, prašau parūpinti Imprimatur. Tamsta gerai supranti, kodėl tas reikalinga. Katalikai negali leisti pasaulin kiekvieną pasiūvusią mintį, nes tu minčių buvo, yra ir bus visokių, ypač valstybės ir visuomenės klausimais.

Kaip tik gausiu iš Tamstos žinių, kad leidžiamos knygos bus su Imprimatur, Tamstos nurodytais keliais siuntinėsiu pažadėtą sumą.

Norėčiau daugiau rašyti, bet už pusvalandžio reikia važiuoti į L.D.S.⁷ posėdį, o pirm to reikia pavakarieniauti.

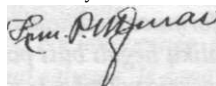
Prašau priimti šias mano pareikštas mintis tokia dvasia, kokia jos buvo rašytos. Prie šio laiško pridėdu laikraščio iškarpa. Šlykštesnių neturiu po ranka... Gal ir gerai. Gana to, kad visi socialistų ir tautininkų lakraščiai užstoja frontininkus. Reiškia, juos priskiria prie savųjų, nes kitaip, puldami Vatikaną, jų negintų. O tas mums, katalikams, yra skaudus smūgis.

Beliaka laukti, kaip į tą reaguos „jaunieji reformatoriai“. Ar jie paneigs ir pasisakys einą su Bažnyčios Vadovybe, ar naujuoju frontu stos į kovą su katalikybe.

Linkiu gausios Dievo palaimos ir laukdamas Tamstos laiškučio lieku

Su tikra pagarba

Tarnas Kristuje

3.

Švabijos Gmiundas,

1949.1.18

terlinių 12 puslapių, galima sakyti, nebe laišku, bet traktatu, nesiteisindamas, vien tik nurodydamas faktus ir piešdamas kultūros bei visuomenės gyvenimo vaizdą, palikdamas sprendimą pasidaryti pačiam prel. Jurui. Neįmanoma padaryti šio laiško santraukėlės-toks jis kondensuotas. Suminėsiu tik jo paties nurodytus tris punktus: kovą tarp Bažnyčios dignitorių, „Caritas Lituana“ veiklą ir senųjų veikėjų atsibudimą. Prof. Maceina į jam skaudų Prelato įtarimą-kaltinimą, kad galįs nusigręžti nuo „Motinos Bažnyčios“, rašė kone priesaiką: „Brangusis Kunige Pirmininke, sava garbe ir sąžine prieš mane kybančio kryžiaus akivaizdoje užtikrinu Jus, kad niekad nuo Bažnyčios nenusigręšiu ir niekad nuo mano gyvenime tokia nė mintis nebuvo atėjusi“.

⁷L.D.S. - Lietuvių darbininkų sąjunga (visas pavadinimas: Šv. Juozapo lietuvių Romos katalikų darbininkų sąjunga), įkurtas kun. F.Kemėsio Bostone 1915 m., leido savitrašį „Darbininkas“. Sąjunga likviduota 1965 m. (LE, XVI, 33-34; XXXVI, 345).

Schwab. Gmünd,
Bismarckstrasse 1.
1949.1.18 d.

Didžiai Gerbiamasis Kunige Pirmininke,

Jūsų laiškas, rašytas sausio 13 dieną, sujaudino ne tik mane, bet ir mano prietelius, nes jis yra didelis kaltinimas visam anam jaunesniųjų katalikų sąjūdžiui, kuris prasidėjo Lietuvoje apie 1933 metus, stiprėjo ligi pat Nepriklausomybės galo ir savaime atsigavo tremtyje. Nedalyvavę Lietuvos gyvenime ir tik nuotrupas galėdami patirti iš tremties, Jūs, be abejo, apie mus visus sprendėte iš pasakojimų, informacijų, nekatalikiškos spaudos posakių. Todėl mes nesistebime, kad Jūsų sprendimas yra kietas, nors ir apgailestaujame dėl paties fakto. Mes patys ligi šiol tylėjome, manydami, kad reikia tik dirbti pozityvų darbą, nepaisant įvairiausių gandų ir paskalų. Todėl ir dirbome. Tačiau Jūsų sugelta širdis ir tėviškas susirūpinimas ilgiau tylėti nebeleidžia. Leiskite tad, Kunige Pirmininke, sutrukdyti Jums valandėlę ir išklauskite - ne pasiteisinimo, bet tikrovės. Kalbėsiu faktais, o išvadas pasidarykite Jūs patys.

Tai, kas šiandien vyksta tremtyje, yra tik tęsinys to, kas prasidėjo Lietuvoje apie 1933 metus, kada į religinį-kultūrinį mūsų Tautos gyvenimą pradėjo įsijungti jaunų. Vakaruose studijavusių žmonių: prof. J. Ambrazevičius¹, dir. K. Bauba², dr. Pr. Dielininkaitis³, prof. A. Damušis⁴, prof. J. Grinius⁵, prof. Z. Ivinskis⁶, adv. J. Katilius, red. J. Keliuotis⁷,

¹ Prof. Juozas Ambrazevičius, vėliau Brazaitis (1903-1974) - literatūros istorikas, profesorius, žurnalų redaktorius, dalyvavo rezistencinėje ir politinėje veikloje, 1941 m. Laikinosios vyriausybės švietimo ministras ir einantis ministro pirmininko pareigas (LE, III, 215; XXXVII, 88).

² Kazys Bauba (1908-1943) - pedagogas, redaktorius, rezistentas, miręs Štuthofio koncentracijos lageryje (LE, II, 531-532).

³ Dr. Pranas Dielininkaitis (1902-1942) - visuomenininkas, sociologas, 1941 m. Laikinosios vyriausybės darbo ministras (LE, IV, 531-532).

⁴ Prof. dr. Alfonsas Damušis (g. 1908) - inžinierius, visuomenininkas. 1941 m. Laikinosios vyriausybės pramonės ministras, sukilimo organizatorius (LE, IV, 266-267; XXXVI, 173; XXXVII, 122).

⁵ Prof. dr. J. Grinius (1902-1980) - rašytojas, literatūros kritikas, daugelio žurnalų bendradarbis (LE, VII, 506-508; XXXVI, 235; XXXVII, 204).

⁶ Prof. dr. Zenonas Ivinskis (1908-1971) - istorikas, Baltų instituto narys, Bonos universiteto profesorius, daug parašęs straipsnių ir knygų istorijos klausimais (LE, IX, 199-201; XXXVI, 257; XXXVII, 224).

⁷ Juozas Keliuotis (1902-1983) - redaktorius, žurnalistas, rašytojas, ištremtas į Sibirą (LE, XI, 340; XXXVI, 300; XXXVII, 280-281).

dr. J. Leimonas⁸, prof. A.Maceina, dr.P.Mantvydas⁹, prof. J.Meškauskas¹⁰, dr.Pankauskas¹¹, prof. P.Padalskis¹², prof. A.Vaičiulaitis, dr. Skrupskelis¹³ ir kiti. Atkreipkite dėmesį, Kunige Pirmininke, į šią pavardžių eilę: nė vieno iš šiu žmonių nebėra Lietuvoje. Keletas iš jų jau yra mirę koncentracijos stovyklose ar Rusijoje; ne vienas nuteistas ir išvežtas į Sibirą; kiti išsiblaškę Vakaruose ir Amerikoje. Ir bolševikai, ir vokiečiai šiuos žmones puolė pirmiausia, nes į jų rankas pastarajame nepriklausomo mūsų gyvenimo dešimtmetyje buvo sudėtas visas katalikiškos kultūros darbas. Senoji karta ir dėl savo amžiaus, ir dėl politinių pralaimėjimų 1927 metais vis labiau traukėsi iš gyvenimo ir jaunesnieji kultūrininkai užėmė jų vietas. Pabrėžiu kultūrininkai, nes nė vienas iš šių žmonių, išskyrus a.a. dr. Dielininkaitį, nebuvo priklausę jokiai politinei partijai ir nebuvo dirbę politikos darbo. Jie visi buvo ne politikos, bet kultūros žmonės. Šie tad asmens išugdė katalikišką spaudą (Židinys¹⁴, Ateitis¹⁵, N.Romuva¹⁶, XX amžius¹⁷), kuri ligi tol buvo merdėjusi. Šie žmonės išvystė Teol. Filos. fakulteto Filosofijos skyrių, išleisdami paruoštų katalikų mokytojų, žurnalistų, rašytojų ir sociologų. Šie žmonės vadovavo Kat. akcijai ir joje intensyviai veikė, gaivindami mūsų tautoje naujus apaštalavimo ir socialinio veikimo metodus ir idėjas. Jie nebuvo sudarę jokios formalios organizacijos, kaip jos nėra nė

⁸Dr. Juozas Leimonas (1900-1963)-visuomenininkas, „Pavasario“ federacijos vyriausiasis vadas, už nuopelnus apdovanotas DLK Gedimino ir Šv. Grigaliaus Didžiojo ordinais (LE, XIV, 350-351; XXXVI, 339).

⁹Dr.Pranas Mantvydas (1896-1960) - filosofas, vertėjas, 1941 m. ištremtas į Sibirą (LE, XVII, 263; XXXVI, 370).

¹⁰Prof. dr.Juozas Meškauskas (g. 1906) - gydytojas, darbavosi mokslinėse ir katalikiškose organizacijose (LE, XVIII, 276).

¹¹Dr. Jonas Pankauskas (g. 1904) - psichologas, dėstęs Vytauto Didžiojo universitete Teologijos-filosofijos fakultete, 1940 m. ištremtas į Sibirą (LE XXI, 494-495).

¹²Prof. dr. Pranas Padalskis, vėliau Padalis (1911-1971) - ekonomistas, visuomenininkas, 1941 m. Laikinosios vyriausybės prekybos ministras, nuo okupacijos pradžios dalyvavo rezistencinėje veikloje (LE, XXI, 324-325; XXXVII, 439).

¹³Dr. Ignas Skrupskelis (1903-1942) - germanistas, „XX amžiaus“ redakcijos kolektyvo narys, LKM akademijos Centro valdybos narys, 1940 m. nuteistas ir ištremtas į Sibirą (LE, XXVIII, 98; XXXVI, 487).

¹⁴„Židinys“ - katalikų kultūros (literatūros, mokslo, visuomeninio ir akademinio gyvenimo) mėnesinis žurnalas, leistas nuo 1924 m. iki bolševikų okupacijos 1940 m. (LE, XXXV, 299-300).

¹⁵„Ateitis“ - katalikiškosios moksleivijos ateitininkų organizacijos mėnesinis laikraštis, ėjęs nuo 1911 m. iki bolševikų okupacijos 1940 m. Užsienyje atgaivintas 1946 m. Vokietijoje, o nuo 1950 m. - JAV (LE, 1,343).

¹⁶„Naujoji Romuva“ - iliustruotas kultūros gyvenimo dvisavaitinis žurnalas, ėjęs nuo 1931 m. iki bolševikų okupacijos 1940 m. Tai J.Keliučio redaguojamas didelio formato, per metus išleidžiamas 1000 puslapių apimties laikraštis (LE, XX, 78-79).

¹⁷„XX amžius“ - jaunųjų katalikų kultūrininkų 1936 m. įsteigtas katalikiškos krypties dienraštis, ėjęs iki bolševikų okupacijos 1940 m. Pradėjęs 3000 egz. tiražu, greit pasiekė 25 000, vėliau atskirais atvejais 35 000-40 000 egz. (LE, V, 290).

dabar. Jie tik judino katalikų kultūrinį-religinį gyvenimą. Anuo metu niekam neatėjo į galvą šiuos žmones laikyti atskilėliais, reformatoriais, klaidatikiais ar Bažnyčiai pavojingais. Jie beveik visi buvo studijavę Teol. Filosofijos fakultete pas prof. Kuraitį¹⁸, vysk. Reinį, prof. Maliauskį¹⁹, prof. Šalkauskį. Beveik visi vėliau savo studijas gilino katalikiškuose Louvain, Paryžiaus, Lile, Fribourg universitetuose. Su katalikiškąja socialine mintimi jie buvo gerai susipažinę. Taip pat gerai žinojo katalikiškus socialinius prancūzų, belgų ir austrų sąjūdžius. Todėl ir Lietuvos vyskupai, išskyrus J.E. arkiv. J.Skvirecką, ir šviesesni kunigai, ir galop kat. visuomenė laikė šiuos žmones bei jų darbus katalikiškosios kultūros avangardu. Be abejo, pasitaikydavo vienas kitas nesusipratimas, nes visi esame žmonės. Tačiau nuolatinis šių žmonių kontaktas su vysk. Reiniu ir su vysk. Paltaroku pašalindavo visas kliūtis ir pozityviai nurodydavo, ką ir kaip reikia daryti. Kad buvo trinties tarp šių žmonių ir arkiv. Skvirecko, tai ne paslaptis. Tačiau ši pati trintis buvo tarp arkiv. Skvirecko ir kitų Lietuvos vyskupų, nes arkiv. Skvireckas vedė savą liniją santykiuose su tautininkais ir turėjo savas pažiūras į ateitininkų veikimą. Jis buvo nepatenkintas nei „Židiniu“, nei prof. Kuraičio redaguojamu „Tiesos keliu“²⁰, todėl įsteigė savą žurnalą „Draugiją“²¹, kuri pastaraisiais metais jau buvo pradėjusi vesti akciją prieš jaunuosius kultūrininkus. Tačiau tai buvo tik vietinis reiškinys, kuriam kiti vyskupai nepritarė ir jo nerėmė.

Ir štai tie patys žmonės, atsidūrę tremtyje, staiga pasidarė „katalikų skaldytojais“, „pavojingais Bažnyčiai“, net „vedančiais į ateizmą“, kaip buvo vieno pasakyta neseniai skaitytoje paskaitoje Čikagoje. Iš kur toks pasikeitimas? Argi ne tie patys žmonės ir tremtyje nuo pat pradžios vadovavo katalikų spaudai, organizacijoms ir visai Kat. akcijai? Kokiu tad būdu atsirado tasai „pavojus“, apie kurį dabar taip garsiai kalbama ir kuris taip giliai įskaudino ir Jūsų, brangusis Kunige Pirmininke, širdį? Šitas klausimas yra painus. Čia esama nebe vienos priežasties. Leiskite tad man atskleisti katalikiškojo mūsų tremties gyvenimo žaizdas, apie kurias mes dažnai pasikalbėdavome tarp savęs, kurių tačiau viešumon nekėlėme ir net Amerikos privačiai neinformavome. Taktiškai mes padarėme klaidą, nes kiti, pasinaudodami mūsų tylėjimu, skleidė apie mus visa, ką tik galėjo sugalvoti. Tačiau katalikiškai mes nenusidėjome savo sąžinei, nes išlaikėme tikinčiam reikalingą diskreciją. Tačiau dabar, kai esame jau ir

¹⁸ Prof. kun. Pranas Kuraitis (1883-1964) - filosofas, dėstė Teologijos-filosofijos fakultete ir kunigų seminarijoje, buvo ištremtas į Rusiją (LE, XIII, 382-383; XXXVI, 328).

¹⁹ Prof. kun. Antanas Maliauskis (1877-1941) - filosofijos (Liuvene) ir politinių mokslų (Friburge) daktaras, dėstęs Lietuvos universitete, parašęs daug knygų, kurias okupantai įsakė surinkti iš bibliotekų ir sudeginti (LE, XVII, 183-184).

²⁰ „Tiesos kelias“ - religijos bei doros mokslo ir visuomenės gyvenimo mėnesinis žurnalas, ėjęs 1925-1940 m. (LE, XXXI, 163).

²¹ „Draugija“ - dvisavaitinis žurnalas, pradėtas leisti 1937 m. (LE, V, 174).

Jūs - Jus, Kunige Pirmininke, aš laikau Amerikos simboliu ir šaukliu - kaltinami, tylėti nebegalime, nes tai būtų bendro katalikiškojo reikalo išdavimas. Ir vis dėlto tai, ką toliau parašysiu, bus skiriama tik Jums. Čia bus patikėta Jums ne viena paslaptis, kuri viešumoje nežinoma. Tegul ji tarp mūsų ir pasiliks. Tai darau mūsų visų bendros Bažnyčios gerovei.

Kodėl tad mes staiga buvome pradėti neapkęsti, pravardžiuoti ir būti stumiami iš katalikiškojo gyvenimo? Iš kokių šaltinių išplaukė prieš mus dabar varoma akcija? Tokių šaltinių yra trys pagrindiniai, nepaisant kai kurių dar ir asmeninių ambicijų, būtent: a) kova tarp Bažnyčios dignitarių, b) „Caritas Lituana“²² veiklos palietimas, c) senųjų veikėjų atsibudimas. Kiekvienas iš šių šaltinių reikalingas kiek platesnio nušvietimo.

a) Rungtynės tarp dignitarių jau buvo prasidėjusios Lietuvoje. Jau 1942 m. kilo Kaime konfliktas tarp J.E.vysk. Brizgio ir kan. Kapočiaus dėl kun. Žitkaus²³ tikybos vadovėlio išpirkimo iš Valstybinės leidyklos. Šį ginčą tuomet laimėjo Kapočius. Tada jo dekanato kunigai įteikė arkivyskupui prašymą, kad jų parapijas lankyti ne Brizgys, bet pats arkivyskupas. Todėl suprantama, kad Kapočiaus paskyrimas Delegatu maloniai vysk. Brizgio nenuiteikė. O ir pats šis paskyrimas buvo labai keistas. Vyskupas Brizgys rekomendavo kun. V.Pavalkiui²⁴, kuris 1945 m. pabaigoje kaip Vatikano Misijos narys atvyko iš Romos, ne kan. Kapočių, bet kitą kunigą (spėjama, kad prof. P.Dambrauską²⁵, bet niekas tikrai nežino). Šiam kitam žmogui Vatikano Misijos šefas arkiv. Carlo Chiarlo 1946 m. sausio 25 dieną pasirašė jau ir aktą. Tačiau dėl kažkokių priežasčių šio žmogaus pavardė buvo iš akto išskusta (išskutimas yra labai aiškus!) ir Kapočiaus pavardė įrašyta rašalu (visas aktas rašytas mašinėle). Kodėl anas žmogus buvo nušalintas, nieko tikro nežinome; prasiskverbia silpni gandai, kad Pavalkis radęs aną žmogų girtą su moterimis; bet ar taip buvo tikrai, nežinia. Viena yra tikra, kad Brizgio rekomenduotas žmogus į delegatus nepateko. Tai patyręs, vysk. Brizgys pareikalavo, kad iš akto išbrauktų sakinį po Kapočiaus pavardės: „quem nobis ex-mus DD Vencentius Brizgys, Episcopus tit. Bosanensis commendavit“ (cituoju iš nuorašo, kurį turiu), nes šis sakinyš iš tikro neatitiko tiesos. Tačiau nors kun. V.Pavalkis net du kartus šį vysk.Brizgio norą perteikė arkiv. C.Chiarlo, šis nekreipė dėmesio ir tokį išskustą dokumentą Munchene įteikė kan. Kapočiui, kuris dėl išskutimo žymių Wiesbadene turėjo net nemalonumų. Šis nelaimingas įvykis tik dar

²² „Caritas Lituana“, kaip „Caritas Catholica“ tautinis padalinys - labdaros veiklai, katalikų vyskupams vadovaujant, įkurti specialūs organai (LF, III, 422-423).

²³ Kun. Kazimieras Žitkus (1893-1986) - pedagogas, poetas, religinio turinio vadovėlių rengėjas, pavasarininkų himno autorius (LE, XXXV, 366; XXXVII, 685).

²⁴ Kun. Viktoras Pavalkis (g. 1909) - studijavo Romoje, globojo lietuvius tremtinius Italijoje, 1945-1946 m. buvo Vatikano misijos Vokietijoje narys (LE, XXII, 193).

²⁵ Prof.kun. Pijus Dambrauskas (1892-1988) - profesoriavo Vilkaviškio kunigų seminarijoje, parengė keletą maldaknygių (LE, IV, 262).

labiau užnuodijo santykius tarp vysk. Brizgio ir Kapočiaus, tuo labiau kad vysk. Brizgys, atsiremdamas į paliktą sakinį, pradėjo pasakotis, esą jis pats Kapočių rekomendavęs, todėl dabar gališ jį prižiūrėti. Kapočius dėl to smarkiai jaudinosi ir kentėjo. Mums buvo visiems aišku, kad bendradarbiavimas tarp Delegato ir vienintelio tuo metu buvusio Vokietijoje lietuvių vyskupo Brizgio bus neįmanomas. Bažnytiniai dignitoriai persiskyrė. Kan. Kapočiaus per ilgas delsimas aplankyti Austrijoje gyvenančią J.E. arkivyskupą Skvirecką nepalankiai nuteikė ir šį pastarąjį. Iš vyskupų buvo pastebima, kad Kapočius nesupratęs savo įgaliojimų, kad peržengęs savo teises, kad jo sukurta įstaiga tiek tereiškianti, kiek a.a. kun. Puišio²⁶ Berlyne (kun. Puišys buvo 1944 m. įsteigęs Berlyne „Seelsorgeamt für Litauer“, kuri veikė Gestapo priežiūroje). Vėliau pasipylė nesutarimai tarp Delegatūros ir vyskupų dėl Kat. akcijos linkmės (vyskupai norėjo atgaivinti visas Lietuvoje veikusias organizacijas, o Delegatūra norėjo Kat. akciją atremti į paprapijos bendruomenę); dėl skautų (skautai panorėjo turėti ryšių su Bažnyčia ir Delegatūra paskyrė jų padaliniais kapelionus; vyskupai čia įžiūrėjo norą pakenkti ateitininkams); dėl Kapočiaus rašomų tikintiesiems ganytojų laišku (kaip nevyskupas būdamas jis gališ tokius laiškus rašyti, buvo sakoma). Visi šie dalykai pasiekė netrukus Vatikaną ir Kapočius turėjo dėl to aiškintis. Šie užnuodyti santykiai suskaldė kunigus: vieni stoji vyskupų pusėn, kiti Delegatūros. Vysk. Brizgys, 1947 m. dalindamas dolerines stipendijas, aplenkė kai kuriuos kunigus (tarp jų ir kun. Ylą). Tada Augsburgio stovykos kapelionas kun. Juozevičius paskelbė viešai laikraščiuose, kad kas nėra gavęs stipendijų iš vysk. Brizgio, pas jį užsirašytų. Atsirado apie 25 kunigai. Jų sąrašas turėjo būti pasiųstas į Ameriką. Ar jis ten pateko, nežinau. Be abejo, vysk. Brizgiui šis dalykas buvo labai nemalonus. Kai Vatikano Misijos šefas vysk. Muench lankėsi lietuvių stovykloje Hanau 1947 m. vasarą ir specialiai norėjo, kad būtų ne tik Delegatas, bet ir lietuviai vyskupai, nė vienas iš mūsų vyskupų ten nedalyvavau. Šiems santykiams ypač būdingas pastarasis, jau tiesiog kuriozinis atvejis. Kan. F.Kapočius jau 1946 m. į tremtinių maldas pirmu savo aplinkraščiu įvedė kreipimąsi į Mariją, vadinant ją Tremtinių Motina. Vėliau visi kunigai ir vienuoliai pasirašė prašymą popiežiui, kad ši invokacija būtų įvesta į lauretaniškąją Marijos litanią. Iš tikro kreipinys „Tremtinių Motina“ - Mater exulum - yra gražus ir prasmingas. Jis tinka ne tik mums, bet ir kiekvienam žmogui, nes kiekvienas žmogus šioje žemėje yra tremtinys. Tačiau tai nepatiko arkiv. Skvireckui. Jis 1948 m. gruodžio mėn. laiške kun. Piktturnai²⁷ (Münchene), Ateitininkų Studentų S-gos Dvasios vadui, parašė laišką, kad

²⁶ Dr. kun. Jonas Puišys (1904-1946) - salezietis, Vokietijoje dirbo religinį ir socialinį darbą tarp lietuvių (LE, XXIV, 223).

²⁷ Dr. kun. Vytautas Pikturna (g. 1915) - kalintas Dachau koncentracijos stovykloje, Lietuvių kunigų sąjungos vicepirmininkas, studentų ateitininkų dvasios vadas (LE, XXII, 493-494).

Kapočiaus įvestas kreipinys yra blasfemija ir kad jis liepęs paskleisti žinią, jog arkivyskupas šį kreipinį draudžias vartoti. Dar galima būtų Jums, Kunige Pirmininke, pripasakoti daug smulkių dalykų iš šių nelaimingų rungtynių. Tačiau vaizdas pasiliks toks pats.

Kaip mums, pasauliškiam Kat. akcijos veikėjams ir kat. organizacijų vadams, reikėjo laikytis šiose rungtynėse? Pasyvūs mes likti negalėjome. 1946 metai buvo atsikūrimo laikas. Pasibaigus karui, visos grupės ėmė organizuoti savą kultūrą. Argi katalikai galėjo atsilikti? Mums reikėjo kurti mokyklas, organizacijas (ypač ateitininkus), spaudą, Kat. akciją. Mes negalėjome pasyviai stebėti, kaip dignitoriai ginčijasi, ir leisti viskam merdėti. Todėl mes apsisprendėme palaikyti Delegatūrą jos darbuose, nes ji buvo popiežiaus paskirta, į jos rankas buvo sudėta visa jurisdikcija, ji skyrė kunigus stovykloms ir kapelionus mokykloms bei organizacijoms. Todėl Jūsų, Kunige Pirmininke, laiško sakiny, klausias, ar „jaunieji reformatoriai“ (šie jaunieji jau turi po 40-45 metus!) „pasisakys einą su Bažnyčios Vadovybe“ (2 pusi.), mūsų buvo atsakytas jau 1946 metais. Mes nė kiek nesvyruodami nuėjome su popiežiaus nurodyta Bažnyčios Vadovybe. Ne mūsų kaltė, kad ši paskirta, bet nepatepta Vadovybė²⁸ buvo nesantaikoje su patepta, bet, deja, nepaskirta Vadovybe. Ne mes už tai atsakingi ir ne mūsų reikalas spręsti, ar vyskupai Bažnyčioje aukštesni, ar delegatas. Mes klausome popiežiaus: ką jis paskyrė, tam mes nusilenkiame. Juk negalima grįžti į Konstantos susirinkimo laikus, kada buvo trys popiežiai, kurie ekskomunikavo vienas kitą su jų šalininkais. Deja, pas mus buvo kažkas panašaus, nors ir labai mažu mastu. Ir mes, pasauliškiai, turėjome dėl to nukentėti. Mūsų pastangos paremti Delegatūros darbus ir jiems pritarti užtraukė mums vyskupų nemalonę. Mes jutome šią skaudžią padėtį ir mėginome šias dvi puses sutaikyti, nė nenujausdami, kad kišamės ne į savo sritį, nes mums prieš akis stovėjo ne prestižo ar galių klausimas, bet bendras katalikiškasis reikalas. 1948 m. gruodžio 8 d. keletas žmonių (prof. Grinius, prof. Ivinskis, prof. Damušis, prof. Vasiliauskas²⁹ ir aš) pasikvietė vysk. Padolskį į Nürtingeną ir tris valandas su juo apie šią žaizdą kalbėjo, įtikinėdami kaip nors rasti bendrą kalbą su delegatu, kad nebūtų suskaldytas kat. veikimas. Šiaip taip prikalbintas, vysk. Padolskis galop sutiko nuvažiuoti į čia pat už 7 klm. Kirchheime esančią Delegatūrą. Ir tuo buvome patenkinti, manydami, kad šis vizitas sušvelnins santykius. Deja, mūsų pastangos nuėjo niekais. Kan. Kapočius vysk. Padolskio nerevizitavo ir mano įkalbinėjamas galop pastebėjo, kad nesikiščiau daugiau ne į

²⁸ „Nepatepta vadovybė“ - neturinti vyskupo konsekracijos.

²⁹ Prof. Antanas Vasiliauskas, vėliau Vasys (1902-1974) - istorikas, lietuvių gimnazijos Augsburgėje direktorius, Fordhamo universiteto Niujorke profesorius (LE, XXXIII, 230; XXXVII, 635).

savo reikalus. Mes prarijome karčią piliulę ir dirbome toliau, nepaisydami šių žmogiškųjų usnių Kristaus vynuogyne.

Deja, ištisa eilė kitų katalikų, pirmiausia senesnės kartos veikėjų, stojo prieš Delegatūrą. Dr. Karvelis, dr. Jasaitis³⁰, Matulionis³¹, Vainauskas³², Žukauskas³³, Lūšys ir kiti buvę ir esą krikščionys demokratai palaikė vyskupus, visokiomis kalbomis kenkė delegato darbui ir net buvo pradėję kalbėti apie „episkopalinę bažnyčią“. Tačiau šitie žmonės stovėjo Kat. akcijos periferijoje. Nė vienas iš jų nebuvo jokios kat. organizacijos vadas. Todėl jiems buvo gera svaidytis žodžiais, nes nereikėjo dirbti. Prieš vyskupus mes patys nėjome ir niekur jų nekritikavome. Tačiau kadangi vyskupai buvo prieš Delegatūros darbus, tai jie buvo ir prieš mus, kurie šituos darbus vykdėme. Tuo būdu įvyko nelaimingas katalikų persiskyrimas, deja, pažadintas ne kurių nors „jaunųjų reformatorių“, bet pačių aukščiausių Bažnyčios vadų, neradusių bendros kalbos ir bendro kelio. Vokiečių šis dalykas žinomas net ateitininkams studentams ir moksleiviams. Jeigu tad šiandien kas nors nori mus kaltinti, kad mes neklausome Bažnyčios, tai tegu parodo, kurgi yra ta, jų nuomone, „tikroji Bažnyčia“? Ligi šiol mes manėme, kad ten, kur popiežius. Tikimės, neapsirikę. Jūs teisingai, Kunige Pirmininke, rašote, kad „tarp katalikų negali būti pozicijos ir opozicijos“ (2 pusl.). Jeigu šio švento dėsnio būtų buvę laikomasi aukščiausiose Bažnyčios sferose, šiandien padėtis būtų visiškai kitokia. Politinių nuomonių apie profaninius ir laikinius dalykus gali būti įvairių. Gal net reikia, kad jų būtų, kad tie patys katalikai nuolatos sektų kultūros pažangą ir nesustingtų. Bet nelaimė, kai nuomonės persiskirta Kat. akcijos dalykuose ir kai šis persiskyrimas paliečia ne paprastus žmones, o pačius Bažnyčios vadus. Deja, šitaip yra pas mus buvę ir dabar tebėra.

O kaip ateityje? Delegatūra nėra tokia prasme panaikinta, kaip rašo Jūsų amerikoniški laikraščiai. Delegatūrai pavesti paties popiežiaus socialiniai, karitatyviniai ir kultūriniai tremtinių reikalai pasilieka galioje ir toliau. Tiktai religinė jurisdikcija yra perleista vokiečių vyskupams. Tačiau šie ją vėl pavedė tam pačiam kan. Kapočiui. Vadinasi, praktiškai didelio skirtumo ir toliau nebus. Tik kan. Kapočius dabar vadinsis nebe delegatas, o vyriausiasis dvasinis vadovas lietuviams tremtiniams (Flächtlingsober-

³⁰ Dr. Domas Jasaitis (1898-1977) - gydytojas, visuomenės veikėjas, straipsnių įvairiuose žurnaluose, ypač sveikatos klausimais, autorius (LE, IX, 313; XXXVII, 229).

³¹ Jonas Matulionis (1898-1980) - finansininkas, visuomenininkas, Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininkas, 1941 m. Laikinosios vyriausybės finansų ministras (LE, XVII, 727; XXXVI, 377; XXXVII, 377).

³² Pranas Vainauskas (1899-1979) - visuomenės veikėjas, politikas, teisininkas, 1941 m. Laikinosios vyriausybės prekybos ministras, bendradarbiavo įvairiuose žurnaluose (LE XXXII, 464-465; XXXII, 623).

³³ Bernardas Žukauskas (1897- ?) - teisininkas, visuomenininkas, dirbo įvairiose organizacijose (LE, XXXV, 422).

seelsorger). Tačiau jo žinioje ir vadovybėje bus ir toliau visi religiniai lietuvių reikalai. Kaip tad mums ateityje reikės elgtis? Ar šią dvasinę vadovybę mums laikyti Bažnyčios vadovybe, ar ieškotis naujos? Bent man pačiam atsakymas yra aiškus. Aš esu mokėsis bažnytinės teisės ir žinau, ką reiškia jurisdikcija ir ką reiškia šventimai. Delegatūros linija paties popiežiaus vardu yra užgirta. Kan. Kapočiui išreikšta didelė padėka už jo atliktus darbus. Todėl nesąmonė yra teigti, kad ji uždaryta dėl susidėjimo su tais „reformatoriais“. Politinių mūsų ginčų Delegatūra niekad nepaisė. Tai yra galop ir ne jos dalykas. O dėl kultūrinio ir kat. mūsų veikimo, tai mes visados turėjome Delegatūros pasitikėjimą ir pritarimą, nedarydami nieko be jos žinios. Argi mes turėtume ateityje keisti savo nusistatymą, Kunige Pirmininke? Mes žadame keisti, bet ne nusistatymą, o iš viso pasitraukti iš bet kokio veikimo. Tačiau apie tai aš Jums parašysiu šio laiško pabaigoje.

b) Dar svarbesnę priežastis, dėl kurios šie „reformatoriai“ užsitraukė vyskupų rūstybę, yra „Caritas Lituana“ veiklos palietimas ir pastangos ją iš tikro reformuoti. Ši įstaiga buvo įkurta arkiv. Skvirecko iniciatyva 1945 m. spalio 9 dieną. Tos tikslas, kaip steigimo akte sakoma, buvo „di portare soccorso ai rifugiati lituani in Germania“ (cituoju iš nuorašo). Pop. Pijus XII ją patvirtino ir globėju paskyrė arkiv. Bernardini, Vatikano nuncių Šveicarijoje. Pirmąją jos valdybą sudarė: pirmininkas kun. dr. Petraitis SS³⁴, nariai: dr. Jasaitis, kun. dr. Ražaitis³⁵, kun. Kazlauskas MIC³⁶ ir kim. V.Mankeliūnas³⁷. Jos uždavinys buvo pergabenti iš Šveicarijos siunčiamas tremtiniams pašalpas ir jas padalinti. Bet jau 1946 metų pavasarį pasklido gandai, kad du valdybos nariai: kun. Kazlauskas ir kun. Mankeliūnas verčiasi spekuliacija. 1946 m. gegužės 11 d. į mano kambarį Nūrtingene atvyko dr. Jasaitis (taip pat valdybos narys) ir pasikvietęs dar prof. Ivinskį, pranešė mums abiem, kad kun. Kazlauskas per spekuliaciją prakišęs Caritas pinigų 1000 dol., o kun. Mankeliūnas 800, nes abu pirkę anglų svarus, kurie pasirodė netikri. 1946 m. gegužės 13 dieną Stutgartė aš pats šį dalyką pranešiau vysk. Brizgiui, kuris tada Vokietijoje atstovavo arki-vyskupui Skvireckui ir buvo faktinis Caritas globėjas. Kun. Kazlauskas ir kun. Mankeliūnas buvo iš valdybos atleisti. Bet netrukus Mankeliūnas vėl buvo priimtas, nes jam pasisekė išieikovtus pinigus į kasą grąžinti. - 1946

³⁴Dr. kun. Pranas Petraitis (1907-1948) - salezietis, katechistas, Kauno kunigų seminarijos rektorius (LE, XXII, 362).

³⁵Dr. kun. Mykolas Ražaitis (1893-1959) - dogminę teologiją dėstė Vilkaviškio ir Kauno kunigų seminarijose, reikėsi visuomeninėje veikloje (LE, XXV, 33-34).

³⁶Kun. Antanas Kazlauskas (1907-1976) - marijonas, skautų kapelionas, emigravo į Angliją, iš ten į Australiją (LE, XI, 302; XXXVI, 298; XXXVII, 277).

³⁷Prof. kun. Vytautas Matas Mankeliūnas (1912-1993) - Kaune gavo teologijos, o Bogo-toje - filosofijos doktoratą, profesoriavo tautiniame Kolumbijos universitete, daug parašė psichologinio turinio knygų (LE, XVII, 243-244; XXXVI, 369; XXXVII, 368).

m. vasarą kun. dr. Petraičiui tarpininkaujant, o studentui Sinkėnui ir Petraičio sekretoriui Freimanui vykdant, buvo pradėta per Konstanžą iš Šveicarijos gabenti laikrodžiai ir dalinti kaip pašalpa tremtiniam, paimant iš jų raštelius, esą jie gavę iš „Carit. Lituana“ tiek ir tiek dolerių (15-25). Taip pat šie laikrodžiai buvo pardavinėjami Tübingene latviams ir estams. Visiems buvo aišku, kad Caritas lit. priedangoje kažkas varo biznį. Vysk. Brizgys šiuos faktus žinojo ir 1947 m. sausio 26 dieną prof. Brazaičio paklaustas paaiškino, esą kun. Petraičiui Caritas Valdyba neskyrusi pinigų reprezentacijai, tai su laikrodžiais jis turįs jų prasimanyti. 1946 m. gruodžio 8 d. Nürtingene Caritas veikimas buvo papasakotas smulkiai vysk. Padolskiui ir jis buvo prašytas padaryti galą skleidžiamam papiktinimui. Deja, jokių atgarsių mes nesulaukėme. Tada mūsų buvo pasitarus nusistatyta ši dalyką truputį pajudinti Ateitininkų Sendraugių konferencijoje. Ši man daug kaštavusi paskui pareiga buvo pavesta man. Aš ją atlikau 1947 m. sausio 25 d. Augsburgė, skaitydamas At-kams Sendraugiams paskaitą tema „Ateitininkai ir gyvenamasis momentas“. „Caritas Lituana“ paliečiau tik vienu sakiniu: „Mūsų artimo meilės įstaigos, pav. „Caritas Lituana“, greitai virsta asmeninių interesų ir net spekuliacijos centreliais, sukompromituodamos tuo būdu krikščioniškąją artimo meilės idėją“. Daugiau nė žodžio. Kilo, žinoma, diskusijos. Dalyviai pareikalavo faktų. Tada atsistojo vysk. Brizgys ir čia pat viešai savo ir arkivyskupo vardu pareiškė, kad „Caritas Lituana“ liečią priekaištai neturį pagrindo. Diskusijos, be abejo, nutilo. Tačiau tarsi atsakymas į šį pareiškimą 1947 metų vasario mėnesį, nepraėjus nė dviem savaitėm po konferencijos, įvyko policijos įsikišimas. Prancūzų policija suėmė stud. Sinkėną ir nuteisė dvejiem metam kalėti. Petraičio sekretorius Freimanas pabėgo į Amerikiečių zoną, pasislėpė pas kun. Mankeliūną Štutgarte, o paskui išdūmė svetima pavarde į Australiją. Pats kun. Petraitis buvo kelis kartus tardytas, bet bylos išvengė, nes viską suvertė ant pabėgusio Freimano. 1948 metų vasarą kun. dr. Petraitis mirė. Tą pačią vasarą kun. Mankeliūnas pamėgino kadaise (1946 m.) įsigytus netikrus anglų svarus paleisti apyvarton. Šių svarų pirkėjas žydas buvo suimtas. Jis išdavė tarpininką lietuvį, o šis kun. Mankeliūną. Tačiau Mankeliūnas teisme suvertė bėdą ant vienos jam visiškai nepažįstamos ir jau Amerikon išvykusios moters. Tada policija suėmė šią moterį Amerikoje. Bet paaiškėjus, kad ši moteris Mankeliūno visai nepažįstanti, policija atvyko suimti Mankeliūno. Laimei, jo nebuvo namie. Draugai išpėjo nebegrižti. Kiek laiko slapstęsis Munchene, jis išvyko į Romą, o iš ten į Kolumbiją, kur, rodos, dirba kažkokios vyskupijos kurijoje. (Šio žmogaus charakteristikai turiu pridėti, kad 1938 metais kun. V. Mankeliūnas nuplėgijavo mano diplominį darbą, iš jo padarydamas savo licenciata, ir mano licenciato darbą, iš jo padarydamas savo doktoratą; už tai turėjo bylą Teol. Filos. fakultete ir neteko stipendijos.)

Ne tik patys žmonės „Caritas Lituana“ įstaigoje nebuvo patikimi, bet ir pašalpų dalinimas katalikų visuomenėje kėlė pasipiktinimą. Puikios katalikiškos šeimos, kaip prof. Sužiedėlio³⁸, prof. Vasiliausko, J.Girniaus³⁹ ilgą laiką negavo jokios pašalpos, tuo tarpu kai tokie katalikų priešai ir pajaukėjai, kaip Gustaitis⁴⁰, Pulgis Andriušis⁴¹, tautininkų Centro narys Santvaras⁴² (gyvenęs kokubinate) buvo tučtuoju apdovanoti po 15 dolerių, kas anuo metu sudarė arti 3000 RM. Tik mums specialiai įsikišus minėtos pirmos dvi šeimos buvo sušelptos, o trečioji negavo visą laiką nė cento, nors Girnius pasižymi savo raštais ir paskaitomis ir turi du mažičius vaikus. Be to, kun. Mankeliūnas pasiuntė Sužiedėliui ir Vasiliauskui po 1000 RM, kas anuo metu sudarė tik 5 dolerius, nors paprastai būdavo dalinama ne markėmis, bet tiesiog doleriais.

Ir visa tai darėsi arkivyskupo įsteigtoje, nuncijaus globojamoje ir popiežiaus patvirtintoje artimo meilės įstaigoje. Argi mes galėjome tylėti? 1947 m. buvo paruoštas prieš šios įstaigos veikimą skundas arkiv. Bernardini. Tačiau aš pats subariau skundo ruošėjus ir skundą sulaikiau, manydamas, kad bus galima šį reikalą sutvarkyti tarp savųjų, nesišaukiant svetimųjų pagalbos. Deja, šiandien aš šio savo darbo gailiuosi. Mūsų visokie įspėjimai ir įtikinėjimai vysk. Brizgio (žodžiu ir laiškais) nuėjo niekais. „Caritas Lituana“ yra labai tamsus taškas katalikiškajame mūsų tremties gyvenime. Apie jos kai kuriuos žmones aš žinau dar daugiau, bet nebeoriu Jums pasakoti tų nešvarybių, kurios kyla jau iš žmonių nenormalumo. Visa tai vyskupai, ypač vysk. Brizgys, žinojo. Tačiau, užuot šią įstaigą reformavę, jie nieko nedarė, o liberalai ir socialistai mums badė dėl jos akis. Vysk. Brizgys visados supykdamas, kai jam šį reikalą primindavome. Taip pat Caritas veiklą gynė dr. Jasaitis ir dr. Karvelis (kas jie tokie, parašysiu kitame punkte). Tuo būdu mūsų jau anksčiau užsitraukta nemalonė buvo dar labiau sustiprinta. Tačiau mes jaučiamės atlikę katalikiškąją savo pareigą išrauti pirmiausia blogį iš savo tarpo. Viešai mes šių dalykų nekėlėme. Bet apie tai kalbėjome ir vyskupams, ir delegatui.

³⁸ Prof. Simas Sužiedėlis (1903-1985) - istorikas, profesoriavo Teologijos-filosofijos fakultete, „Darbininko“ redaktorius, Ateitinių federacijos vadas, bendradarbiavo daugelyje žurnalų, suredagavo 6 tomus Lietuvių enciklopedijos anglų kalba (Encyclopédie Lithuanica), redagavo „Lietuvių enciklopedijos“ antrąjį papildymų tomą (LE, XXIX, 251-252; XXXVI, 496-497; XXXVII, 563).

³⁹ Dr. Juozas Girnius (1915-1994) - filosofas, Ateitinių federacijos vadas, „Aidų“ redakcijos kolektyvo narys, daugelio žurnalų bendradarbis, parašė keletą knygų: „Tauta ir tautinė ištikimybė“, monografiją „Dovydaitis“ ir kitas (LE, VII, 283-284; XXXVI, 223-224; XXXVII, 195; A.Vasiliauskiene, *Žvilgsnis į Juozą Girmių*, Utena, 1995).

⁴⁰ Antanas Gustaitis (g. 1907) - rašytojas, poetas, jo kūrybos pobūdis - humoristika ir satyra, nuolatinis literatūros vakarų dalyvis (LE, VIII, 62; XXXVI, 241; XXXVII, 212).

⁴¹ Pulgis Andriušis (1907-1970) - rašytojas, rašęs humoristinio, net satyrinio pobūdžio rašinius, feljetonus, apyskaites (LE, I, 168; XXXVI, 38; XXXVII, 26).

⁴² Stasys Santvaras (1902-1991) - poetas, dramaturgas, operos solistas, operų libretų ir muzikinių tekstų vertėjas (LE, XXVI, 460-462; XXXVI, 478; XXXVII, 516-417).

c) Ne paskutinėje vietoje yra ir trečiasis šaltinis, būtent: senųjų veikėjų atbudimas. Šie kadaise buvę garsūs žmonės Lietuvoje maždaug nuo 1930 metų pradėjo vis labiau užsnūsti: kun. M.Krupavičius klebonavo Kalvarijoje, dr. P.Karvelis tvarkė savo dvarą ir bizniavo „Inkaro“ gumos fabrike Vilijampolėje. Dr. Jasaitis vertėsi gydytojo praktika Šiauliuose. P.Vainauskas valdininkavo Klaipėdos muitinėje. Jų veikimo Lietuvos kultūrinio ir socialinio gyvenimo baruose nebuvo jausti. Čia veikė jaunieji, vadovaujami prof. Šalkauskio, prof. Dovydaičio⁴³ ir prof. Pakšto⁴⁴. Šiems jauniems teko išnešti visą kovą su tautininkais, kai buvo uždaryta Ateitininkų moksleivių sąjunga. Jiems teko išugdyti, kaip jau minėjau, kat. institucijas, kat. spaudą ir kat. socialinį gyvenimą. Jiems taip pat teko mėginti formuluoti ir būsime sios lietuviškos demokratijos metmenis, kuriuos jie paskelbė 1936 metais „N.Romuvoje“ (kovo mėn.) ir kuriuos pasirašė devyniolika jaunųjų kultūrininkų ir visuomenininkų. Aš norėčiau pacituoti Jums, Kunige Pirmininke, prof. Šalkauskio nuomonę apie šią deklaraciją, kadangi man pačiam teko tuomet ją redaguoti ir kadangi ji šiandien yra dedama į vad. „jaunųjų reformatorių“ programos pagrindus. Prof. Šalkauskis anuomet apie ją šitaip rašė: „Mano giliu įsitikinimu (tiesa, tai yra mano asmeninė pažiūra), šita deklaracija visai atitinka visuomeninę katalikų pasaulėžiūrą ir yra priimtina katalikams kaip tik todėl, kad šita pasaulėžiūra nėra sustingusi konservatizme, stokstančiame gyvos minties ir intelektualinės kultūros, kad ji visada eina integralinės sintezės linkme, kurioje susiderina momento reikalai ir principų reikalavimai, ir kad jai yra svetimas bet kuris vienšališkumas, nes jina, kaippo katalikiška, yra universali iš esmės. Romuviečių (taip Šalkauskis vadino anuomet ją pasirašiusius žmones. - A.Mc.) delegacija savo esminiu turiniu atitinka tai, kas pasiekta visuomeninės minties srityje katalikų sociologų kituose kraštuose, o vienu kitu atžvilgiu savo iniciatyva net prasikiša į priekį“ („N.Romuva“, 1936 m.kovo mėn.). Dar daugiau: prof. Stasys Šalkauskis, kuris ilgus metus sielojosi dėl sustingusio visuomeninio Lietuvos gyvenimo, mūsų deklaracijoje matė jo minčių pratęsimą į konkretesnes gyvenimo sritis. Šia prasme jis tame pačiame straipsnyje rašė: „Brangieji draugai romuviečiai, vadindamas Jus šitaip, noriu pabrėžti, kad mūsų takai yra suėję į vieną platų kelią. Man nėra net reikalo įsijungti į Jūsų sąjūdį, nes aš esu jau buvęs jo ištakose. Nuo laiko mano referato 'Krikščioniškoji politika ir gyvenamoji valanda', skaityto 1921 m. sausio 4 d. pirmajame lietuvių katalikų Kongrese Kaime (ž. Romuva⁴⁵, 1921, nr. 1) man brendo daugelis iš tų idėjų, kurias Jūs taip

⁴³ Prof. Pranas Dovydaitis (1886-1942) - filosofas, enciklopedininkas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, vienas iš pagrindinių ateitininkijos kūrėjų, žurnalų redaktorius (LE, V, 141-144; XXXVI, 189; XXXVII, 138-139; J.Gimius, *Pranas Dovydaitis*, Chicago, 1975).

⁴⁴ Prof. Kazys Pakštas (1893-1960) - geografas, visuomenininkas, Ateitininkų federacijos vadas (LE, XXI, 381; XXXVI, 422; J.Eretas, *Kazys Pakštas: Tautinio šauklio odisėja*, Roma, 1970).

⁴⁵ „Romuva“ - prof. Šalkauskio 1921-1922 m. leistas ir redaguotas „tautinės kultūros ir politinio gyvenimo laikraštis“, ugdes katalikų intelektualų romuviečių sąjūdį (LE, XXV, 504).

sistemingai ir sugestyviai esate pareiškę savo deklaracijoje. Bet iki šiolei mano kelias buvo beveik vienišo kelias. Dabar man pasidarė drąsiau ir džiaugsmingiau, matant, kad aplink tai, kas man rūpėjo, yra susibūrę gražus ratelis daugiausia jaunų pajėgų, daug žadančių mūsų tautai ir valstybei. Aš tiesiu dabar Jums ranką ir tariu: nuo šiol žygiuosime drauge į laimingesnę mūsų tautos ateitį" (ibid.). Senieji veikėjai ne tik neprisidėjo prie viso šio darbo, bet dar jį kritikavo „Ryto“⁴⁶ puslapiuose. Tačiau simbolinis sutapimas: tų pačių metų birželio mėnesį „Rytas“ žlugo ir birželio 24 d. išėjo vietoj „Ryto“ jaunųjų leidžiamas „XX Amžius“, kuris populiarino deklaracijoje paskelbtas idėjas. Nuo to laiko ne tik kultūrinis, bet ir visuomeninis gyvenimas - ir net politinis, kiek anuo metu jis buvo galimas (su liaudininkais derybas vedė dr. Dielininkaitis ir dr. Skrupskelis) – perėjo grynai į jaunųjų rankas. Anuo metu niekas nekalbėjo apie d v i katalikų partijas arba kad ir apie d u sąjūdžiu, nes iš tikro buvo tik vienas: vedamas tų žmonių, kurie šiandien pasidarė „bedieviais“ ir „skaldytojais“. Jokio krikšč. demokratų sąjūdžio nebuvo ir jokios gyvybės senosios partijos nerodė. Kai 1939 m. dėl Klaipėdos netekimo Smetona sudarė neva koalicinę vyriausybę, vienintelis dr. L.Bistras buvo pakviestas į vyriausybę ir tai joje išbuvo tik kelis mėnesius, pasitraukdamas iš jos, kaip ir 1927 metais po perversmo. Šiandien mes nė kiek neabejojame, kad jeigu Smetonos režimas būtų žlugęs ir Lietuva būtų grįžusi į demokratijos kelią, jaunųjų sukurtas ir Lietuvoje visų simpatyngai sutiktas sąjūdis būtų išsiveržęs į politinį gyvenimą ir pradėjęs naują tarpsnį visuomeninėje srityje. Deja, bolševikų okupacija nutraukė visus planus.

Ir štai tremtyje atsidūrę senieji, keliolika metų miegoję veikėjai, netekę savo dvarų, biznių ir vietų, panorėjo vėl atsigauti ir vėl pradėti vadovauti kat. visuomenei. 1946 m. Stuttgarte įvyko (geg. 14-16 d.) katalikų suvažiavimas apsvarstyti politinį katalikų veikimą. Šiam suvažiavimui referatus buvo parengę kun. Krupavičius, dr. Karvelis ir aš. Pirmieji du pasisakė už krikšč. demokratų partijos atgaivinimą, aš - už naujojo sąjūdžio išlaikymą ir išplėtimą. Po ilgų ir karštųjų diskusijų dalyviai pasisakė už abu sumanymu: balsai pasidalino visiškai pusiau. Nors ir buvo nutarta tremtyje politiškai nesiorganizuoti, tačiau praktiškai, tegul net ir mažu mastu, vis dėlto to nebuvo išvengta. Krikšč. demokratai sušaukė 1946 m. spalio paskutinį sekmadienį (per Kristaus Karaliaus šventę) Scheinfelde savo konferenciją ir sudarė Centro komitetą: partijos priekyje vėl stėjo prel. Krupavičius. Jaunųjų sąjūdis, kuris bolševikų ir vokiečių rezistencijos metais buvo gavęs "Lietuvių Fronto"⁴⁷ vardą, sušaukė savo konferenciją 1948 m. sau-

⁴⁶ „Rytas“ - politikos, ekonomikos ir kultūros dienraštis, ejęs 1923-1936 m. Kaune ir pakeitęs „Laisvę“. „Rytą“ pakeitė „XX amžius“ (LE, XXV, 332).

⁴⁷Lietuvių frontas (LF) - rezistencinė organizacija, kilusi 1941 m., vokiečių okupacinei valdžiai sustabdžius Laikinosios vyriausybės veiklą (LE, XVI, 45-47; XXXVI, 348-349; XXXVII, 334-335).

sio pabaigoje Fellbache. Antroji krikšč. demokratų konferencija įvyko 1948 m. balandžio 20-21 d. Kiek jaunųjų konferencijoje nebuvo minėtas nė krikšč. demokratų vardas, nes sąmoningai buvo nustatyta nenešti erzelio į katalikų tarpą ir dirbti tik pozityviai, tiek antroji krikšč. demokratų konferencija buvo pravesta su kovos su frontininkais ženklų, išvadinant juos ne tik katalikų skaldytojais, kvalifikuojant jų programą ne tik klaidinga bei pavojinga, bet prisegant jiems epiteta, kad jie yra „neverti nei tėvynės, nei Kristaus“ („Tėvynės Sargas“⁴⁸, nr. 2-3, p. 215), posakis, kurį prel. Krupavičius buvo priverstas paskui atšaukti („Žiburiuose“ 1948 m. spalio mėn.). Ir visa tai buvo padaryta esant Taikinimo komisijai, kuri buvo sukurta delegato kan. F.Kapočiaus iniciatyva ir kurios uždavinys buvo suvesti vienybėn persiskyrusius frontus. Jeigu tad šiandien mes esame barami, kad skaldome vienybę, tai tegul kiekvienas gerai žino, kad mes dirbame ir kultūrinėje, ir religinėje, ir socialinėje srityje jau nuo 1933 metų, dirbame viešai, bažnytinės Vadovybės žinioje ir priežiūroje. O anie rėksniai visą šį laiką miegojo. Dabar, tremties išbudinti ir gerai dar neapsidairę, nesupranta, iš kur mes atsiradę ir kas mes esame. Tačiau dėl jų nesupratimo ne mes esame kalti. Mes esame kalti tik todėl, kad nemiegojome, o dirbome; kad neužleidome kat. kultūros sričių liberalams; kad išugdėme nepriklausomos Lietuvos kat. spaudą, mokslą ir meną. Visa tai šiandien vienu mostu nubraukti, nuvaryti šituos žmones šalin, paneigti jiems teisę egzistuoti ir veikti gali tik grynas machiavelinio tipo politikas, kuris siekia tik savo laimėjimo, nepaisydamas priemonių ir moralės.

Be abejo, jaunieji gali nusileisti. Tačiau kam nusileisti ir kam atiduoti kat. kultūros ir visuomenės vadovavimą? Žmonių mes turime labai mažą. Senoji srovė jų turi dar mažiau. Šiandien krikščionių demokratų srovę valdo trys žmonės: prel. Krupavičius, dr. Jasaitis ir dr. Karvelis. Mes visiškai pasitikime prel. Krupavičium, žinome jo idealizmą, jo tiesią širdį, nors ir esame girdėję iš jo lūpų skaudžių ir neužtarnautų priekaištų. Bet juk ir jis yra žmogus. Bet jis yra tikras katalikas ir tikras lietuvis. Tačiau mes jokių būdu nesutiksime, kad kat. visuomenei vadovautų, jos vardu kalbėtų ir jai atstovautų dr. Jasaitis ir dr. Karvelis. Prel. Krupavičius yra jau senas ir labai nesveikas žmogus. Buvo valandėlių, kada atrodė, kad jo dienos jau suskaitytos. Kas bus tada, kai jį pašauks Visagalis pas save? Tada katalikų priekyje atsistos Jasaitis ir Karvelis, jeigu mes pasitrauksime iš šio darbo, ko jie labai nori, tiesiog trokšte trokšta įkalbinėdami nuolatos mus, kad mūsų vieta prie knygos, o ne visuomenėje. Tačiau kodėl mes jais nepasitikime? Štai kodėl! Jasaitis su Karveliu abu yra Rotary klubo nariai, iš kurio yra atrenkamas praeuglis masonams. Jasaičio žmona yra socialdemokra-

⁴⁸ „Tėvynės sargas“ - kultūros, visuomenės, politikos ir socialinių mokslų žurnalas, pradėtas leisti Vokietijoje 1947 m. Krikščionių demokratų partijos, perkeltas į Čikagą, vėliau į Niu-jorką (LE, XXXI, 123; XXXVI, 507; XXXVII, 601).

tų lyderė, jo vaikai yra šviesininkai („Šviesos“ draugija yra liberalinė, ateistinio pobūdžio ir smarkiai kovojanti prieš ateitininkus!), o jis pats yra nepraktikuojantis katalikas. Tą visi žino. Dirbdamas pastaraisiais metais Raud. Kryžiuje pridirbo tokių malversacijų, kad revizijos komisija jį apskundė VLIKui⁴⁹, ir jis buvo priverstas paduoti atsistatydinimo pareiškimą. Ar mes galime šitam žmogui patikėti kat. visuomenės vadovavimą? Mums būtų didelė gėda ir mes būtume paskutiniai liurbiai šitaip elgdami! - Tas pats yra ir su Karveliu. Jo nešvarūs bizniai jau yra žinomi iš Lietuvos. Pats Krupavičius sykį jį buvo siūlęs išmesti iš partijos už valdiškų medžių iškirtimą ir pardavimą. Taip pat visi žino, kaip jis apgavo vienuoles kazimierietes ir marijonus, ir prof. Pakštą, parduodamas nesveikus gyvulius. O jo bylos su Ūkio banku, neatsilyginimas At-kų susisėlimo fondui, jo malversacijos Vokietijoje (Degendorfe), kai jis buvo amerikonų policijos gaudomas ir paspruko į prancūzų zoną 1945 metais. Visa tai sudarė labai nepalankią nuotaiką kat. visuomenėje. Karvelis yra biznierius pačia blogiausia prasme. Mes vėl turėtume sudegti iš gėdos, jei šis žmogus atsistotų kat. visuomenės priekyje. - Tai, ką aš čia apie šiuos žmones rašau, yra viešas dalykas. Jį žino visi katalikai inteligentai ir net studentai. Tuo tarpu šitie tad žmonės visomis priemonėmis šiandien stengiasi išlįsti priekin; jie prisimeilina prie prel. Krupavičiaus, įteigia jam savo minčių, nes prel. Krupavičius dėl savo tiesios širdies retai kada pastebi savo bendradarbių klastą ir užmačias. Dėl to jis yra turėjęs didelių nusivylimų. Jis nusivils ir šiais žmonėmis, bet gal bus jau per vėlu ir jau katalikybė bus patyrusi didelių smūgių, šiuo atžvilgiu jis yra įspėtas. Tačiau jis vis dar nenori tikėti, kaip vysk. Brizgys visą laiką netikėjo dėl „Caritas Litwana“ veikimo, kol galop įsikišo policija ir kol Freimanas su Mankeliūnu turėjo dumti į užsienį. Ar tai mums, katalikams, gražu? Ar mes galime jų skelbiamos vienybės vardan viską padėti į šalį? Jų vienybė reiškia iš tikro jų pačių vadovavimą. Krupavičiui šį vadovavimą galime atiduoti. Praktiškai jis ir vadovauja, nes VLDCe visi kat. atstovai, iš jų trys (iš penkių anų laikų „reformatorių“) jį palaiko ir iš vieno eina. Tačiau kai ateina Jasaitis su Karveliu ir su savo Co, mes jaučiame kat. sąžinės pareigą pasakyti veto. Tokiu atveju geriau skaldytis negu vienytis, nes šitokia vienybė būtų tikro blogio pridengimas. Vienybės sūkiu slapti masonai ne vieną sykį istorijoje numarino ne vieną kat. sąjūdį. Prisiminkite tik, Kunige Pirmininke, prancūzų Ozanam prieš 100 metų. Taip gali atsitikti ir pas mus, jeigu šalia stovintieji pasiduos šioms sugestijoms ir bus užliūliuoti vienybės garsų. Vienybė yra geras dalykas ir reikalingas. Bet ji nėra aukščiausia vertybė, dėl

⁴⁹ VLIKas - Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas, įsteigtas Lietuvoje 1943.XI.25 - bendras vyriausiasis centras, „vienintelė aukščiausia institucija tautos teisėms ginti, tautos vardu kalbėti krašte ir užsienyje ir rūpintis Lietuvos nepriklausomybės atkūrimu“. 1944 m. pabaigoje pereikėle į Vokietiją, vėliau į JAV (LE, XXXIV, 283-288; XXXVII, 658-659).

kurios reiktų paaukoti ir principus, ir visą katalikiškąją visuomenę išduoti į masoniškos politikos rankas. Aš kalbu aštriai, nes šioje vietoje aš negaliu kalbėti ramiai, matydamas tarsi per stiklą visas užkulisines užmačias ir sykiu jausdamas naivų, tačiau labai pavojingą vienybės troškimą iš daugelio gerų, bet nesiorientuojančių katalikų.

Šitie tad trys šaltiniai: vyskupų rungtynės su Delegatūra, „Caritas Litwana“ veiklos palietimas ir senųjų politikų noras atsigauti - yra pagrindiniai, dėl kurių mes buvome apšaukti „katalikų skaldytojais“ ir net „bedieviais“. Senieji politikai susijungė su biznieriais, darančiais machinacijas artimo meilės įstaigose, ir galop rado sau šalininkų vyskupų asmenyje, kurie negalėjo suvirškinti minties, kad mes remiame Kat.akcijoje Delegatūros darbus. Jūs paklauskite, Kunige Pirmininke, kodėl vyskupai palaiko šioje kovoje anuos senuosius politikus ir biznierių? Mums šitas klausimas visai aiškus. Jau iš anksto turiu jums pasakyti, kad jeigu tremtyje būtų buvę vysk. Paltarokas, vysk. Reinys ar vysk. Ramanauskas, viso to anaip tol nebūtų buvę, kas dabar yra. Tačiau, deja, šių šviesių asmenybių mes neturime ne tik čia: jų neturi nė Lietuva. O dabartiniai trys vyskupai yra visai kitokie. Vysk. Padolskis visą laiką Lietuvoje ir čia, tremtyje, laikosi labai nuošaliai nuo kultūrinio gyvenimo. Mokslus ėjęs ne Lietuvoje, jis Lietuvos gyvenimo gerai nepažino ir į jį nebuvo įsitraukęs. Ligi paskyrimo vyskupu jis profesoriavo Vilkaviškio seminarijoje ir Kauno Teologijos fakultete, dėstydamas egzegezę. Vysk. Brizgys, nors žymiai judresnis, tačiau taip pat profesoriavo Vilkaviškyje ir į gilesnę kultūrinę sritį nesileido. Jis taip pat Nepriklausomybės metu stovėjo nuošaliai. Į Lietuvos visuomeninį gyvenimą jis įsijungė tikrai vokiečių rezistencijos metais, kada pas jį darydavome posėdžius, kalbėdavomės apie programą. Pas jį patį buvo nusistatyta 1942 metais veikti tikrai Lietuvių Fronto vardu, jokiū būdu negaivinant senos ir jau faktiškai mirusios krikšč. demokratų partijos. Tame posėdyje dalyvavo J.Ekscelencija, Ambrazevičius, Matulionis, Labanauskaitė⁵⁰ ir aš. Tremtyje vysk. Brizgys atsitraukė nuo mūsų dėl „Caritas Litwana“ palietimo. Taip pat su juo kilo konfliktas Ateitininkų federacijos Reino konferencijos metu, kada jis užvetavo mano kandidatūrą į Vyr. Federacijos vadus ir kada aš buvau išrinktas Tarybos pirmininku: jis net to nenorėjo leisti. Po šio konflikto tarp mūsų išsivystė ilgi pasitarimai ir susirašinėjimas. Jis reikalavo, kad aš atsistatydinčiau, o kiti Tarybos nariai nesutiko, nors aš pats nesispyriau. Taip pat Delegatūra palaikė šiame konflikte, deja, ne jo pusę, bet Ateitininkų Tarybos ir ligi šiol man atsistatydinti neleido, nes Ekscelencijos įsikišimą pavadino esantį ne vietoje ir peržengiantį jo kompetencijos ribas. Be abejo, čia buvo paliestas jo autoritetas, ir vysk. Brizgys nuėjo su anais senaisiais politikais ir biznieriais, nors seniau

⁵⁰ Ona Labanauskaitė (1901-1992) - visuomenės veikėja, žurnalistė, redaktorė (LE, XIV, 12).

ir buvo kitaip. - Arkivysk. J.Skvireckas buvo žinomas jau iš seno kaip jaunųjų katalikų nedraugas. Jis nesutarė su bendra visų kitų vyskupų linija dėl kovos su tautininkais; jis nepritarė kat. universiteto steigimui; jis aprobavo jo vardu leidžiamą „Draugijoje“ pradėtą kovą su „XX Amžiumi“ ir su „Židiniu“. Kai 1934 m. „Židinyje“ buvo dr. Skrupskelio, dr. Griniaus ir J.Ambrazevičiaus pasirašytas straipsnis „Pašalinkim pikta iš savo tarpo“, kuriame buvo paminėtos katalikų, tarp jų ir kunigų, gyvenimo negerovės, arkiv. Skvireckas smarkiai už tai supyko, ir kai vėliau dr. Grinius buvo Teol. Filosofijos fakulteto Tarybos pristatytas pakelti iš docentų į extraordinarius profesorius, arkivyskupas šią promociją sulaukė, nes buvo fakulteto Didysis kancleris ir jo sutikimas buvo reikalingas. Taip pat kai 1936 m. aš paskaičiau paskaitą Kaune apie socialinį katalikų teisingumą, kurioje taip pat buvo paminėtos katalikų negerovės socialinėje srityje ir iš kurios paskui išaugo mano knyga „Socialinis teisingumas“, arkivyskupas Skvireckas man atsiuntė per dekaną išpėjimą, kad atimsiąs veniam legendi, vadinasi, teisę dėstyti universitete. Kai 1938 metais kun. Yla išleido knygelę „Siauroji ar plačioji katalikybė“, parašytą primygtiniu prof. Kuraičio prašymu ir parama, arkivysk. Skvireckas uždraudė Ylai iš viso rašyti ir pagrasė išmesiąs iš fakulteto. Nenuostabu todėl, kad jaunieji katalikai ir tremtyje iš arkivyskupo Skvirecko jokios paramos nėra gavę. Jis gyvena visą laiką Austrijoje, nė sykiu nebuvo aplankęs lietuvių Vokietijoje, nė sykiu nepažiūrėjo, kaip žmonės gyvena stovyklose. Kai latvių vyskupai nuolatos važinėja tarp savo tikinčiųjų ir kai tas pats arkivyskupas randa progos ir galimybės nuolatos nuvažiuoti į Romą, mums skauda širdį, kad mūsų vyriausias vadovas sėdi užsidaręs nuo savos tautos tremtinių, susisiekdamas su jais tik blankiais ganytojiškais laiškais retomis progomis! - Štai tos aplinkybės, kurios galės galbūt Jums paaiškinti, kodėl tremtyje esantieji vyskupai ne tik nesiėmė užgrįsti prasidedančio skilimo, bet aiškiai atsistojo vienoje pusėje, nors pagal savo užimamą vietą ir autoritetą jie būtų turėję pasilikti aukščiau už visus smulkius ginčus. Deja, taip nebuvo. Tai apgailėtina, tačiau tai yra tikrovė.

Tačiau galgi iš tikro šitas sąjūdis yra susikirtęs su socialiniu Bažnyčios mokslu? Gal jo skelbiamos idėjos yra nesuderinamos su popiežių enciklikomis? Apie tai yra kalbama labai garsiai ir viešai. Mūsų nedraugai nesivaržo pūsti pavojų ir apkaltinti mus eretikais, net ir tuos, kurie socialiniais klausimais nieko nėra rašę arba net mano priešingai. Tačiau kai paprašai nurodyti, kurgi mes esame prasilenkę su Bažnyčia, jų priekaištai sudūžta arba jie yra priversti griebtis melo, iškreipdami mūsų mintis. Nė joks bažnytinis organas mums pastabu šiuo reikalu nėra padaręs. Informacijai pridėdu Jums „Liet. Fronto“ šiuo reikalu viešą pareiškimą. Jeigu vysk. Brizgys savo laiškuose man yra šiuo atžvilgiu užmetimų daręs, tai tik dėl savo neįsigilinimo ir minties iškreipimo. Leiskite man čia pacituoti jo priekaištą

"Lietuvių fronto" pareiškimo, išspausdinto
"Žiburiuose", 1948.XI.4, faksimile

Laiškas Redakcijai

Pone Redaktorai!

Maloniai prašome Tamstą neat-sakyti vietos savo redaguojamame laikraštyje paskelbti šį mūsų pa-reiškimą:

Ryšium su „Tėvynės Sarge“ (Nr. 2–3, 214–215 puslp.) išspausdintu krikščionių demokratų suvažiavi-mo aprašymu, kuriame yra palies-tas ir Lietuvių Fronto sąjūdis, LF vadovybė randa tikslinga pareišk-ti:

a) Lietuvių Frontas nei kaip rezistencinės kovos organizacija, nei kaip politinis pilnutinės demo-kratijos sąjūdis nesutampa su jo-kia ideologine grupe, nei su jokia politine partija.

b) Lietuvių Fronto vadovybė yra įsitikinusi, kad LF programa, kiek ji ligšiol yra viešai pasirodžiusi, nėra priešinga Bažnyčios mokslui. Dėl LF programos iš oficialių Baž-nyčios institucijų nėra jokių pas-tabų.

čf Lietuvių Fronto programos doktrininis aiškinimas yra laisvus dalykas, už kurį atsako tik jo autoriai.

Lietuvių Fronto Vadovybė
1948. 10. 25.

ir mano atsakymą. Ekscelencija ra-šo: „Jūsų man parašytos tezės, kad politika turi būti nepriklausoma, kad jos aukščiausias kriterijumas tu-ri būti klaidingas politiko protas, yra klaidingos ir tai ar jūs, ar kuris ki-tas, kol tokiomis tezėmis tiki ir yra linkęs jas skelbti, vadovauti katali-kiškam elitui netinka...“ (Laiškas ra-šytas 1947 m. lapkričio 5 d.). Į tai aš vysk. Brizgiui atsakiau: „Tokių te-zių, Ekscelencija, aš Jums niekad os nesu parašęs. Argi galėtumėte jas pacituoti iš mano laiškų ar raštų? O tuo tarpu kaip tik šitomis „tezėmis“ jūs grindžiate savo neigiamą nusi-statymą mano atžvilgiu... Šitos „te-zės“ yra formuluotos Jūsų pačių. Kodėl Jūs jas priskiriate man? Juk Jūs skaitėte mano laišką J. E. vysk. Padolskiui, kur pasakyta, kad 'ne-pasaulėžiūrinės politikos esmę aš iš-reiškiu dviem teigimais: 1. politika yra nekompetentinga spręsti pasau-lėžiūros ir su pasaulėžiūra susiju-sius klausimus ir todėl jų sprendi-mą bei konkretų tvarkymą turi pa-vesti pasaulėžiūrinėms bendruome-nėms (katalikų atveju Bažnyčiai); 2. pasaulėžiūra savo skelbimui ir vyk-

dymui naudojasi kultūrinėmis ir religinėmis, bet ne politinėmis priemo-nėmis, kurios esmėje yra prievartinės'. Ką šie teigimai turi bendro su Jūsų man priskiriamomis „tezėmis“? Jūs nesate supratę mano minčių ir, nepai-sydamas paaiškinimo Scheinfelde š. m. birželio 2 d., laikotės savo nesu-pratimo ir jį kartojate. Jeigu Jūs minėtas „tezes“ minite ir kitiems, Jūs aiš-kliai darote man moralinę skriaudą, savo nesupratimą pridengdami vys-kupo titulu. Mein atrodo, kad su svetimomis mintimis reikia taip lygiai elgtis, kaip ir su svetimumu turtu. Niekas, be abejo, nėra įpareigojamas sveti-mą teoriją suprasti iš sykio. Tačiau jeigu jis nori ją atpasakoti, turi pasi-stengti atpasakoti autentiškai, o ne pagal savo fantaziją. Šiuo klausimu aš parašiau dar syki 'Aiduose' (š. m. 9 m.). Paskaitykite šį straipsnį, palygin-kite ten išreikštas mano pažiūras su Jūsų formuluotomis „tezėmis“ ir ne-

sunkiai galėsite suprasti skirtumą" (mano laiškas, rašytas vysk. Brizgiui 1947 m. gruodžio 13 d.). Į šią mano repliką Ekscelencija nieko neatsakė. Tačiau ir po to vis tiek mano pažiūros nuolatos buvo kraipomos.

Nepasaulėžiūrinės politikos idėją esu kėlęs tris kartus: 1946 m. rotatoriumi spausdintame leidinyje „Mažasis Židyns“; 1947 m. „Aiduose“ straipsnyje „Kultūrinė demokratija“ (9 nr.) ir galop 1948 m. straipsnyje „Pasaulėžiūra ir politika“ („Aidai“ 19 nr.). Galimas daiktas, kad pirmajame mano straipsnyje ji nebuvo išryškinta pakankamai, kad būtų visiems suprantama. Tačiau antrajame ir trečiajame straipsnyje, ypač šiame pastarajame, jos esmė yra aiški visiškai. Aš noriu, kad politiniai organai (prezidentas, ministerijos, parlamentas ir t.t.) nesikištų į pasaulėžiūrinių klausimų sprendimą bei tvarkymą (pav., šeimos, mokyklų, auklėjimo, mokslo, meno ir t.t.), bet kad šiuos reikalus pavestų tvarkyti pasaulėžiūrinėms bendruomenėms, kaip tai jau yra Quebeco provincijoje Kanadoje, Olandijoje, iš dalies Belgijoje, Šveicarijoje ir Amerikoje. Dar daugiau, mūsų konkreti programa reikalauja, kad politiniai organai pasaulėžiūrinių bendruomenių tvarkomus savarankiškai pasaulėžiūrinius reikalus paremtu medžiagiškai, kaip yra Olandijoje ir Quebecke. Todėl nepasaulėžiūrinė politika yra ne kas kita, kaip kitu (gal nevykusi, nes per daug abstrakti!) vardu pavadinta kultūrinė autonomija, už kurią mes visi tautininkų metais Lietuvoje esame taip karštai kovoję. Tai yra „nepasaulėžiūrinės politikos“ esmė. Ji, saugok Dieve, nėra nei žmogaus atitraukimas nuo pasaulėžiūros, nei gyvenimo. Aš visur ypatingai pabrėžiu kultūros ryšį su pasaulėžiūra. Aš tik nenoriu, kad valdantieji organai kištųsi į žmogaus: jo šeimos, jo vaikų auklėjimo ir mokymo, jo mokslo ir meno, jo religijos reikalų; ir nustatinėtų jam linkmę, turinį ir šių dalykų programą, kas šiandien (ir anksčiau) daroma Prancūzijoje, anksčiau buvo daroma Vokietijoje, Italijoje ir galop Lietuvoje prie tautininkų. Politiniai organai turi turėti savo ribas. Pasaulėžiūriniai reikalai ir yra šiems organams tokia riba, kurios jie neturi peržengti. Politika neturi liesti altoriaus. Argi ši mintis bedieviška, kaip Jūs rašote, Kunige Pirmininke? Argi Bažnyčia yra kada nors skelbusi, kad politika su savo institucijomis yra kompetentinga tvarkyti pasaulėžiūrinius reikalus? Man rodos, yra visai priešingai. Todėl tik nesupratęs ar blogos valios žmogus gali „nepasaulėžiūrinę politiką“, taip kaip aš ją suprantu, vadinti priešinga Bažnyčios mokslui ir apie tai skelbti visiems ir visur. Jūs, be abejo, esate kaip tik šių nesupratusių ar nenorinčių suprasti žmonių painformuotas. Tačiau aš labai norėčiau, kad Jūs perskaitytum! mano straipsnį „Aidų“ 19 nr.-yje. Argi rasite ten ką nors bedieviška. Kun. Bagdanavičius⁵¹, kuris anksčiau mano minties nebuvo supratęs ir todėl „Naujajame gyvenime“ kritikavo (nr. 10 ir 11), po šio straipsnio

⁵¹ Kun. Vytautas Bagdanavičius (g. 1908) - marijonas, Lietuviškos knygos klubo vadovas, dienraščio „Draugas“ moderatorius (LE, II, 40; XXXVI, 75; XXXVII, 55).

„Aiduose" pareiškė sutinkąs su visomis mintimis ir negalįs nieko daugiau pasakyti. Privatiniuose pokalbiuose tas pats kun. Krupavičius yra pasakęs, kad kr. demokratai jau nuo 1922 m. skelbia tą patį, ką ir frontininkai, ir kad tik laikas neleides jiems įvesti Lietuvoje kultūrinės autonomijos. Kam tad visa tai vadinti nekatalikiška ir išpūsti kažkokį pavojų, kurio nėra lašelio nėra? Nejaugi reikalavimas, kad Valstybė duotų Bažnyčiai visišką laisvę, nesikištų į katalikų šeimą, mokyklą, auklėjimą, mokslą, meną yra pavojus Bažnyčiai? Kam tad skelbti netiesą ir klaidinti katalikų visuomenę, kuri socialiniais klausimais mažiau nusimano negu politikai ir sociologai? O taip yra daroma. Ne tik Jūsų laiškas, bet ir kitų iš Amerikos kalba apie kažkokius pas Jus skleidžiamus gandus ir įkarštėjusią nuotaiką? Kas visa tai daro ir kodėl? Spręskite, brangusis Kunige Pirmininke, patys.

Man yra visai suprantama, kad Jūs jaudinatės radę mano pavardę socialistų ar tautininkų spaudoje. Tačiau tai yra paprastas politinis triukas. Juk dar neseniai mano pavardė rodėsi tuose pačiuose laikraščiuose, kurie ją smarkiai puolė, vadindami davatkų profesoriumi, kam aš „Aiduose" liberalus ir socialistus padariau bolševizmo pirmtakais. Po mano straipsnio „Liberalizmo kelias į bolševizmą" aš esu pasidaręs didžiausias liberalų ir socialistų priešas. Pas mus liberalų ir socialistų spaudoje buvau puolamas per išstisus numerius (pav. „Mintyje"⁵² per 5 numerius). O kai jie, radę progos, nori įvaryti pleišną tarp katalikų ir vienus sukiršinti prieš kitus, tai yra paprasta demagogija, mums jau seniai pažįstama dar iš Lietuvos. Tegul tad tai Jūsų per daug nejaudina, Kunige Pirmininke. Maceina niekadoms nenueis nei su socialistais, nei su kuriais nors liberalais.

Susirūpinusi Jūsų širdis padiktavo Jums ir tokį man skaudų sakinį: „Negaliu manyti, kad Tamsta nusigręžtum nuo žilagalvės Motinos Bažnyčios". Brangusis Kunige Pirmininke, sava garbe ir sąžine prieš mane kybančio kryžiaus akivaizdoje užtikrinu Jus, kad niekadoms nuo Bažnyčios nenusigręšiu ir kad niekadoms mano gyvenime tokia nėra mintis nebuvo atėjusi. Jeigu man pasitaikytų padaryti savo raštuose ar savo veikime kokią nors klaidą, kurią man nurodytų kompetentingi Bažnyčios atstovai, aš tučtuojau pažadu ją atšaukti ir nuo jos atsisakyti. Aš esu patyręs savo gyvenime daug blogo iš Bažnyčios tarnų ir esu matęs daug pikto jų pačių gyvenime. Tačiau aš labai gerai suprantu skirtumą tarp dieviškojo ir žmogiškojo elemento Bažnyčioje. Jeigu aš kartais kai ką katalikų ir kunigų gyvenime pakritikuoju, papeikiu ar padarau kai kam pastabų (net ir tiems patiems vyskupams!), tai tik norėdamas aną žmogiškąjį elementą šlifuoti, ugdyti, padaryti jį labiau peršviečiamą dieviškosios Tiesos, bet anaiptol ne norėdamas dieviškąjį elementą griauti ar neigti. Quod Deus avertat!* Aš manau,

⁵² „Mintis" - 1946-1949 m. Memingeno stovykloje leistas laikraštis lietuvių visuomenei (LE, XIX, 11).

* Teapsaugo Dievas nuo to (*lot.*).

kad kiekvienas krikščionis turi prisidėti prie Dievo karalystės statybos, kad ir pasauliškis; prisidėti ne tik pozityviai, bet kartais ir kritika, jeigu jis yra vadovaujantis asmuo. Pozityviai aš esu mėginęs daug daryti. Visi mano raštai yra šiam reikalui skirti. Pasidaręs profesoriumi, vadinasi, auklėtoju ir mokytoju, ir Ateitininkų Federacijos vienu iš vadų, jaučiau pareigą kai ką ir kai kam pasakyti ir iš neigiamosios pusės. Jeigu ką jaučiuosi įžeidęs, atsiprašau. Jeigu kas už tiesą supyko, palikime tai istorijai ir Aukščiausiojo teismui. Tačiau kaltinti mane už tai bedievybe ar Bažnyčios grovimu reiškia paprasčiausiai mane šmeižti. Tačiau aš dėl to per daug nesijaudinu, nors ir jaučiuosi nekaltai ujamas, ir ryžtuosi ir toliau dirbti Bažnyčios naudai, nors gal ir nevisuomeninėje plotmėje.

Dar keletą žodžių noriu Jums pasakyti dėl „Aidų“. Jūs darote jiems priekaištą, kad „Aidai“ neganėtinaai atstovauja katalikų pasaulėžiūrai. Priekaištas skaudus. Tačiau man atrodo, kad jis yra pagrįstas tik vienu atžvilgiu, būtent: „Aiduose“ yra buvę per maža religinio pobūdžio straipsnių. Kitu atžvilgiu, kad „Aiduose“ svarstomi socialiniai, ekonominiai, meniniai klausimai būtų buvę nutolę nuo kat. pasaulėžiūros, sunku būtų pagrįsti. Mes stropiai sekame kat. vokiečių, prancūzų ir anglų žurnalus ir informuojamės apie visas kat. socialines mintis. Atrodo, kad šiuo atžvilgiu „Aidai“ negalėtų būti pakaltinti. Dėl religinių straipsnių retumo turimi štai ką pasakyti. Mes turime per maža rašančių kunigų. Negalima juk reikalauti, kad religinius straipsnius rašytų pasauliškiai. Šiam reikalui jie yra nekompetentingi ir nepasiruošę. Tuo tarpu kunigai jų nerašo. Net ir tame pačiame seniauėjusiame „Nauj. Gyvenime“⁵³, skirtame specialiai religijai, bendradarbiai buvo ne vienas pasauliškis, nes kunigai nerašė. O dabar, kai pasirodė pora numerių „Naujojo žmogaus“⁵⁴, jis buvo, tiesa, užpildytas kunigų, bet jo turinys yra nepaprastai menkas. „Varpelis“ yra žymiai už jį geresnis. Mūsų tremtyje esantieji kunigai yra neraštingi. „Aidai“ nėra nedėje nė vieno gauto religinio straipsnio. Deja, jie jų negaudavo. Ar galima tad mus dėl to kaltinti? Aš pats stengiausi kiek galėdamas. Ir paskutiniame numeryje, jeigu nebūčiau davęs straipsnio „Kristaus prasmė“, „Aidai“ būtų Kalėdoms pasirodę be religinio straipsnio, nes kunigai nesiteikė apie tai nė vienas pagalvoti. Kun. Pikturna buvo pakviestas į „Aidų“ kolektyvą. Sutiko aprūpinti religinę sritį. Bet paskui vėl pradėjo galvoti apie „Nauj. Gyvenimo“ atgaivinimą, pusę metų galvojo ir nieko religinei sričiai nei parašė, nei suorganizavo. Jeigu mes turime tremtyje 170 kunigų ir tik kokia 20-30 pasauliškų, veikiančių Kat. akcijoje, tai, rodos, turime teisės iš kunigų reikalauti didesnio judrumo kad ir spaudos srityje.

⁵³ „Naujasis gyvenimas“ - religinės kultūros dvisavaitinis laikraštis, leistas Lietuvių katalikų kunigų sąjungos 1945-1949 m. (LE, XX, 64).

⁵⁴ „Naujasis žmogus“ - 1948-1949 m. leistas populiarus pasaulio lietuvių religinės minties laikraštis (LE, XX, 67).

Bet „Aidų“ likimas jau išspręstas. Liet. Kult. Institutui atsisakant juos paremti bent pusę metų, jie daugiau nebeįsėis. Kai prof. Vaičiulaitis atsiųs nuo praėjusių metų pasilikusius pinigus, mes užmokėsime skolas ir išsiskirstysime. Skaudu, taip. Bet kitaip mes negalime. Liberalai, be abejo, trins dėl to iš džiaugsmo rankas. Jie jau leidžia „Šviesos“ antrą numerį. Mes neturėsime nė vieno žurnalo. Tačiau mūsų vienuj jėgos yra per silpnos. Mes nešėme tą naštą, kol pajėgėme, nė žodžiu apie savo vargus neužsimindami. Bet dabar mūsų kojoms sulinko ir mes parkritome.

Štai tie pagrindiniai dalykai, kuriuos norėjau Jums paaiškinti ryšium su Jūsų laiško iškeltomis mintimis. Bet kaip bus ateityje? Jūsų laiškas pažadina mums šiurpių perspektyvų. Amerikoje propaganda prieš mus, atrodo, jau įsisiūbavusi. Katalikai suskaldyti arba bent nuteikti prieš. Kol visas šis ginčas buvo dar tik naminis, dar galima buvo kęsti. Tačiau kai jis persimeta į užjūrį ir gresia pakirsti ir mūsų institucijas, ir mūsų emigraciją, mes norime kapituluoti. Gavęs Jūsų laišką, ilgai tariausi su savo kolegomis, kokias išvadas iš viso to padaryti. Visi buvo vienos nuomonės: mes turime palikti visus darbus ir visus postus, kokius tik dabar esame užėmę. Jeigu mes sudarome pavojų Bažnyčiai, tegul atsėda ir dirba tie, kurie yra patikimi. Mes ligi šiol dirbome ne dėl savų ambicijų ar dėl naudos. Todėl ilgesnis mūsų spyrimasis būtų nesusipratimas. Jeigu dėl mūsų kenkia bendrasis katalikų labas, kodėl mums nepasitraukti į šalį? Taip mes ir padarysime. Nebent koks nors dalykas kitaip pakreiptų visą šį kompleksą. Todėl nenustebkite, Kunige Pirmininke, išgirdę, kad „jaunieji reformatoriai“ pasitraukė ir iš politikos, ir iš kultūros, ir iš Kat. Akcijos. Senoji srovė nori vienybės arba bent apie ją garsiai kalba. Tuomet jie turės vienybę ir nebus kas ją drumsčia. Tuomet jie vėl galės pradėti snausti, kaip snaudė nuo 1933 ligi 1945 metų. Mes gi išsiskirstysime po tolimus pasaulio kraštus ir dirbsime privačiai, kaip kas sugeba ir išmano. Vienas lietuviškos kultūros periodas bus baigtas. Tegul prasidės kitas ir tegul jis bus pažymėtas laimingesnių ženklų.

Atleiskite, Kunige Pirmininke, už šį ilgą referatą. Tačiau norėjau atskleisti Jums, tegul netobulą, mūsų gyvenimo užkulisinį vaizdą. Jeigu jis išėjo tamsokas, ne mano kaltė. Aš nieko čia neperdėjau ir nepagražinau. Visi mano iškelti faktai yra gryna tiesa. Juos gali Jums Vokietijoje patvirtinti daugelis asmenų. - Nuoširdžiai dėkoju už išlaikytą pasitikėjimą ir už pažadą nenutraukti paramos mano raštams. *Imprimatur* yra savaime aiškus dalykas ir jį parūpinsiu kiekvienam savo leidiniui. Dėkodamas už tiesų ir atvirą žodį, kuris leido mums daug ką pajauti, ir prašydamas ir ateityje pasisakyti visais mūsų veiklą liečiančiais klausimais, reiškiau Jums gilią pagarbą ir prisirišimą.

Jūsų

A. Mycine

Lawrence, Mass., 1949.1.27
(Prel. P. Juro Laiškas)

Vos sugrįžęs iš kelionės į Kanadą, tuojau atsiliepė prel. Juras, atsiprašydamas, kad iškaudinęs jautrią Profesoriaus širdį. Tai buvusi jo asmeniška mintis, ne Kunigų vienybės. Vien žodis „reformatorius“ gąsdinęs jį. Dėkoja už nuoširdžiai paaiškintą padėtį. Ragina nesitraukti iš politikos, kultūros ir visuomeninės Katalikų akcijos. *Caritas Christi urget nos.*

St. Francis Church
94 Bradford Street
Lawrence, Mass.
1949 m. sausio 27 d.

Brangusis Tėvynaini,

Laikraščio „Darbininkas“¹ ir bendrais katalikiškos spaudos reikalais buvau išvykęs Kanadon. Grįžęs iš Toronto, kur jau yra įsikurdinę apie 1000 D.P.², radau Tamstos ilgų, nuoširdų laišką, į kurį šiandien dėl stokos laiko negalėsiu atsakyti. Čia tik noriu padėkoti, atsiprašyti, jei savo atvirumu iškaudinau Tamstos jautrią širdį ir prie to viso pastebėti, kad anasai laiškas buvo grynai mano asmeninio pobūdžio, kaip ir šis, nes nuo pereitų metų Kunigų Vienybės Seimo nebesu K.V. pirmininkas, todėl nekalbėjau ir nekalbu kunigų vardu. Atvirai reiškiau savo mintis „Aidų“ reikale ir pasisakiau dėl jaunųjų frontininkų. Tai padariau jaudinamas socialistų ir laisvamanių spaudos, kuri puldama Vatikaną gynė „jaunuosius reformatorius“ bei „frontininkus“. Aš esu gerbėjas Bažnytinio autoriteto ir visada noriu sentire cum Ecclesia*. O kadangi nesu politikas ir neturiu gana laiko įsigilinti ir išstudijuoti, kas dėjosi Lietuvoje ir kas vyksta tremtyje tarp mūsų vadų, nesistebėk, jei jau patsai žodis reformatorius mane gąsdino...

Gink Dieve, nenorėčiau būti priežastis spolinimui katalikiškosios akcijos. Juk Šventasis Tėvas aiškiai pareiškė, kad neveiklumas katalikų būtų išdavystė. Aš

¹ „Darbininkas“ - katalikiškos minties laikraštis, lietuvių katalikų Šv. Juozapo draugijos organas, pradėtas leisti 1915 m. Bostone, vėliau buvo pranciškonų leidžiamas Bruklina. Redaktoriai prel. K.Urbonavičius, vėliau - prof. S.Suziedėlis, prof. J.Brazaitis (LE, IV, 311, XXXVI, 174; XXXVII, 126).

²D.P. - Displaced Persons, Personnes Déplacées, populiariai - „dipukai“ - Antrojo pasaulinio karo pabaigoje, 1945 m., sąjungininkų pirmą kartą pavartotas Vokietijoje esančių tremtinių nacių stovyklose Vokietijoje, buvo arti 8 000 000. Tarp jų pabaltiečių apie 200 000. Iš pradžių visais „dipukais“ rūpinosi sąjungininkų kariuomenė, vėliau kitos įstaigos - UNRRA ir IRO (LE, V, 147-158).

* Būti vienos nuomonės su Bažnyčia (lot.)

gatavas stoti kryžkelėse ir šaukti visus katalikus į akcijų kovoje su ateizmu. Kada antikristo avangardai puola mus visais frontais, mums nevalia dėti ginklus į archyvo ir nuleidus rankas aimanuoti arba ginčytis. Rašai... „nenustebkite išgirdę, kad „jaunieji reformatoriai“ pasitraukė ir iš politikos, ir iš kultūros, ir iš Kat. akcijos“. Tikrai nustebčiau!!! Juk Caritas Christi urget nos* * veikti katalikiškoje akcijoje vadovaujant motinai Bažnyčiai. O Tamsta akivaizdoje kybančio kryžiaus užtikrinai mane, kad niekadus nuo Bažnyčios nenusigręši. Neturėjau abejonių. Dėkoju už nuoširdumą, už atvirumą, nors manęs asmeniškai nepažįsti. Gerasis Dievas apdovanojo Tamstą talentais. Tebūnie Jam garbė, o mums džiaugsmas. O Tamstai, Tamstai, Brangusis Drauguži, tenuaudžia amžinosios garbės vainiką. Šiam pelnyti neišvengtini dygliai, kančios... Palaiminti, kurie kenčia...

Jei mano pirmesnysis laiškas sujaudino Tamstą ir Tamstos prietelius, dar kartą atsiprašau ir prašau šiame laiške neišskaityti nieko jaudinančio, o tik džiuginančio.

Reiškiu gilią pagarbą ir lieku
Tarnas Kristuje

P.S. Priedas Tamstos spausdinamiems veikalams. „Aidų“ palaikymui pastaruoju laiku asmeniškai negaliu prisidėti, o L.K.I.³ vardu dar negaliu pasisakyti.

Jūsų P. Juras

4.

Švabijos Gmiundas,
1949.11.27

Dėkoja už laišką. Tai buvo atoslūgis ir poilsis po smūgio, kurio nesijaučia nusipelnęs. Dėkoja, kad tą nemalonų reikalą nuoširdžiai atjautė ir suprato. Jam buvę skaudu, kad Prelatas buvęs nesąmoningai įpainiotas į sunkiai suprantamas raizgynes, kurių užkulisų nė jie čionai negalį ligi galo suvokti. Nenusipelnę būti apšaukti Bažnyčios priešais ir jaunimo tvirkintojais. Prel. Tulabos veikla JAV prieš frontininkus, nors buvo susitaikę. Kova einanti ne dėl tikėjimo. Kadangi kai kam nepatinka, kad jis yra Ateitininkų federacijos vadas, jau seniai norėjęs atsistatdyinti, tik bažnytinė vyresnybė nesutikusi. Pasitraukus iš šio posto daugiau laiko liktų plunksnos darbui. „Didysis Inkvizitorius“ jau spaustuvėje. Parengta ir „Jobo drama“. Vėliau eis atskirų studijų rinkinys „Gyvoji krikščionybė“. Studijos apie valstybę imtis nedrįstas dėl „nepasaulėžiūrinės politikos“, o jei parašytų, jam nusiūsiąs rankraštį aprobuoti. Tikisi šlietis prie universiteto, bet nebus lengva, nes vokiečiai turį pakankamai savų profesorių. Į JAV nemanąs vykti, nes jam svetima kultūra, artimesnė ta, kurioje išaugo - romaniškoji. Nerimstąs, nes neturįs žinių apie žmoną ir tris vaikus, likusius Lietuvoje. Visą pave-da Dievo Valiai.

** Kristaus meilė valdo (ragina) mus (2 Kor 5,14).

³ Lietuvių kultūros institutas, žr. p. 19, išn. 3.

Schwab. Gmünd,
1949 m. vasario 27 d.

[Didžiai Gerbiamasis Kunige Klebone,

Jau ištisas mėnuo, kai gavau pastarąjį Jūsų laišką, kuris man buvo tikras atoslūgis ir poilsis po ano pirmojo smūgio, kurio iš tikro nesijaučiu nusipelnęs. Todėl gardžiavausi šiuo atoslūgiu ir su džiaugsmu ruošiau tris paskaitas studentams ateitininkams šeimos klausimais. Jas paskaičiau š.m. 24 d. Garmische, Alpių kalnuose, kur studentai at-kai buvo susirinkę pasportuoti ir sykiu pasiklaudyti paskaitų. Dabar grįžęs iš kelionės noriu visų pirma padėkoti Jums už ano viso nemalonaus reikalo nuoširdų supratimą ir atjautimą. Man buvo skaudu ne tiek dėl Jūsų pastabų, kiek dėl to, kad Jūs nesąmoningai buvote įpainiotas į anas sunkiai suprantamas raizgynes, kurių užkulisių ir mes, čia esantieji, negalime ligi gelmių suvokti. Nei aš pats, nei kiti nesiginame, kad mes darome klaidų, ypač taktinių. Tačiau nejaugi šios klaidos yra tokios, kad mes dėl jų būtume apšaukti Bažnyčios priešais arba jaunimo tvirkintojais, kaip vienas aukštas asmuo mus yra pavadinęs. Man tai visa yra nesuprantama, ir ligi šiai dienai aš negaliu viso šio reiškinių suprasti. Ateina žinios, kad prieš vad. „frontininkus“ (šis vardas yra kilęs vokiečių okupacijos metais; pirmiau mes buvome vadinami jaunaisiais katalikais) Amerikoje ypač kalba ir veikia prof. kun. Tulaba¹. Kodėl? Juk jis praėjusiais metais iš Romos rašė pats: „Labai džiaugiuos, kad nesusipratimai tarp idėjos brolių, jei teisingos yra žinios, kurios mus pasiekia, jau beveik išnyko. Tai buvo tikras nesusipratimas, ir tik nesusipratimas. Kaip laimingi būtume, kad daugiau į vienas kito vidų įžvelgtume ir nespręstume pagal *apparentias externas**. Iš vienos pusės, buvo išpūstas tariamas klaidos pavojus, iš kitos pusės, buvo per daug pasikarsčiuota ir neteisingai kai kuriuo atžvilgiu reaguota dėl vadinamųjų skundų. Mes iš tolo į tai visa žiūrėdami tikrai gailėjomės, kad tai visa šiuo metu vyksta. Ačiū Dievui, tai pasibaigė. Būkim vieningi. Per daug pavojingas laikas ginčytis“ (prof. Tulabos laiškas iš Romos 1948 m. kovo 14 d.). Argi kas nors įvyko per tą laiką, kad kun. Tulaba savo žodžių nepaiso ir pats pirmutinis ginčus Amerikoje pradėjo kelti? Nieko neįvyko! Priešingai, 1948 m. balandžio pabaigoje buvo sudaryta Derinimo Komisija, kuri turėjo spręsti visus nesutikimus tarp krikščionių demokratų ir frontininkų ir sykiu ieškoti kelio susijungti į vieną sąjūdį. Kokia tad muselė įkando kun. Tulabą, kad jis ten pradėjo kovą? Nesuprantu ir negaliu suprasti. Jis

¹ Dr. prel. Ladas Tulaba PA (g. 1912) - buvęs Šv.Kazimiero kolegijos Romoje rektorius, Šventojo Rašto vertėjas, bendradarbiavo daugelyje žurnalų (LE, XXXII, 21; XXXVI, 510; XXXVII, 611).

* Išorinis atrodymas (*lot.*).

du kartus pervaziavo per Vokietiją, aplankė daugelį stovyklų, tačiau ne užvažiuo pas mane ir su manimi nepasikalbėjo. Kodėl? - Jau iš šito pavyzdžio Jūs galite matyti, kad šiame ginče esama kažkokių neišaiškinamų dalykų ir kad čia eina kova anaipol ne dėl tikėjimo dalykų. Visi juk yra žmonės.

Kalbėdamas savo laiške apie pasitraukimą, turėjau galvoje tiktai organizacinę veikimo formą ir tik iš jos žadėjau pasitraukti. Pasilikimas At-kų Federacijos priekyje sudaro daug sunkumų pačiai ateitininkijai. Daugelis, būdami nepatenkinti, kodėl aš ten esu pastatytas, pradeda neigti ir kliudyti patį veikimą. Tačiau aš nenoriu savo menku asmeniu būti kliūtis bendram reikalui. Pajutęs, kad dėl mano buvimo organizacijos priekyje kenčia pats katalikiškasis reikalas, tuojau pasitrauksiu nuo šio posto. Asmeniškai aš jau seniai norėjau tai padaryti, bet Bažnytinė Vadovybė su mano atsistatydinimu ligi šiol nesutiko. Tačiau šis pasitraukimas anaipol nereikš pasitraukimo iš darbo Bažnyčios naudai. Saugok Dieve! Nuo to Bažnyčia gali tik laimėti, nes man tada daugiau liks laiko ir jėgų rašyti. O rašyti yra tikroji mano dirva. Aš nesu visuomenininkas ar politikas. Į šias sritis praktiškai aš nė neinu. Ir jose aš pasitenkinu tik paskaitomis ir raštais. Jei tad man bus leista atsisakyti organizacinių pareigų, galėsiu daugiau parašyti ir tuo būdu patarnauti Bažnyčios reikalams. Tik šia prasme ir buvau Jums rašęs apie sumanytą pasitraukimą.

Nuoširdžiai dėkoju už atsiųstą paramą mano raštams. Jos gavau dvejopa forma: tris šimtus žaliukų ir penkių šimtų čekį. Žaliukai yra tie, kuriuos Jūs siuntėte kun. prof. Ylos vardu. Deja, jie pateko į mano rankas tik vasario pradžioje, kada doleris buvo jau smarkiai nukritęs. Tuo būdu pasidarė apie 3000 vok. markių skirtumas (prieš Kalėdas doleris buvo 22-24 vok. markės; dabar tik 8-10). Kaip realizuosiu čekį, dar nežinau. Per Vokietijos bankus negalima. Gal pasiseks per Šveicarijos, jei kas nors ten važiuos. Jeigu nepavyktų, tuomet grąžinsiu Jums atgal ir prašysiu siųsti per Šveicariją pinigais.

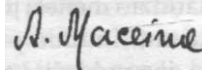
„Didysis Inkvizitorius“ jau spaustuvėj. Balandžio mėnesį jis pasirodys. Turiu Jūsų atsiprašyti, kad leidykla nesutinka ant titulinio puslapio dėti žodžius „Išleido kun. P.M.Juras“, kadangi bijo, jog vokiečiai gali atkreipti į tai dėmesį ir gali pareikalauti įrodyti, koku keliu buvo gauti pinigai knygai išleisti. Tačiau šį dalyką išrašiau į „Autoriaus žodį“ šitaip: „Autoriaus sumanytas ciklas galės pasirodyti mūsų visuomenėje dėka kun. Pr.M. Juro (Lawrence, Mass). Tai yra vienas iš tų didžiųjų lietuviškosios kultūros mylėtojų, kuris nenuilstamai ją remia, aukodamas jai savo jėgas ir sunkaus savo darbo santaupas. Ne viena knyga galėjo išvysti šio pasaulio šviesą tiktai kun. Juro auka. Jo budri akis stebi kiekvieną lietuviškosios kultūros ryškesnį laimėjimą ir jį paskatina bei paremia. Atkreipęs dėmesio ir į šios studijos autoriaus rašinius, kun. Juras sava iniciatyva prisiėmė sunkią jų

išleidimo našta. Jam tad priklauso didelė padėka ir pagarba". Ar sutiksite su šitokia formule?

Po „Inkvizitoriaus“ eis „Jobo drama“, kaip yra numatyta. Jos juodraš-tis jau yra parengtas. Reikia tik sutvarkyti spaudai. Po jos eis tomelis ne-spausdintų atskirų studijų, kurias rengiuos pavadinti „Gyvoji Krikščiony-bė“, kadangi jose visose yra nagrinėjamas Krikščionybės santykis su gyve-nimu. Po Jūsų pastabų aname laiške nedrįstu imtis rašyti tomelio apie vals-tybę, kadangi jame, tarp kitų klausimų, reikėtų paliesti ir aną nelaimingą „nepasaulėžiūrinę politiką“ (vardą aš pakeisiu!). Jeigu parašysiu, atsiųsiu Jums rankraštį iš anksto paskaityti, kad patys apsispręstumėte, ar priimsi-te šį veikalą tarp savųjų, ar ne. Manau, kad taip bus geriausia.

Visi šie darbai ir Jūsų nuoširdi parama man atima bet kokį norą kur nors keliauti, palikus Vokietiją. Reikia pirmiau išnaudoti čia visas pato-gias galimybes. Be to, tikiuos, kad gal man pasiseks Vokietijoje kur nors prisikabinti prie universiteto. Tačiau tai, be abejo, nėra taip lengva, nes vokiečiai ir savųjų profesorių turi pakankamai. Jeigu nepasisektų ir jeigu visi planai būtų laimingai įgyvendinti, tuomet manau pasukti į kurį nors ispanišką kraštą, kur galimybių dirbti universitete yra žymiai daugiau. Amerikon vykti neketinu jokių atveju. Anglų kalbos nemoku ir nesitikiu jos išmokti, nes ji man labai svetima. Aš esu romaniškosios kultūros au-gintinis. Todėl jau pramokau ispaniškai ir šią kalbą tobulinsiu ir toliau. Bet visa tai - tolimo laiko uždaviniai ir planai. Tačiau pasidalinu jais su Jumis, nes Jūs mane suprantate ir užjaučiate. Vienas vienintelis dalykas man ne-pataisomai slegia širdį - tai mano šeimos nežinomas likimas. Lietuvoje pasiliko žmona su trimis vaikais ir apie juos neturiu ligi šiol jokių žinių. Gal jie kur nors badauja Sibire ar klausosi bedieviškos propagandos mo-kyklose. Tačiau pavedu juos kasdien Viešpaties Valiai, nes žmogiškos pa-stangos čia jau nieko padėti negali.

Dar syki dėkodamas Jums už visų reikalų jautrų supratimą ir už para-mą, reiškiu Jums kuo giliausia pagarbą ir nuoširdžiausius prisirišimo jaus-mus.

Jūsų

5.

Švabijos Gmiundas,
1949.VII. 1

Atsigavus Vokietijos ekonominiam gyvenimui, už dolerį jau perpus mažiau te-gaunama markių, tad ir knygos išleidimas dvigubai kainuotų. Klausia, ką daryti. Jei sutiks, tai „Jobo drama“ pasirodytų rugpjūčio mėnesį, nes jau spaustuvėje, tik sustab-dytas darbas; „Gyvoji krikščionybė“ pasirodytų rugsėjo mėnesį. Prieš 15 metų prof. Šalkauskis ir prof. Kuraitis jam buvo sudarę sąlygas specializuotis ir rengtis filosofijos

bei pedagogikos profesūrai. Tačiau teologija jam visą laiką pasiliko mintyje. Dabar, kai jis atsipalaidavęs nuo visuomeninių darbų, netekęs savo krašto, šeimos, profesijos, likusi tik Bažnyčia, kurios tarnybai norėtų skirti likusią gyvenimo dalį - tapti kunigu. Kliūtis - nesąs visiškai laisvas, nes jau 5 metai neturįs žinios apie šeimą; greičiausiai žuve, bet nesąs tikras. Norėtų pradėti studijuoti rudens semestrą. Jei atsirastų žinių apie šeimą, liktų teologas pasaulietis. Pradėjęs studijuoti jau nebegalėtų pasilikti stovykloje. Tad iškyla pragyvenimo klausimas. Siūlo knygų leidimui numatytas sumas skirti pragyvenimui. Sprendimą palieka Prelatui. Atsiprašo, kad Prelato 1949.1.13 dienos laiškas pasidarė viešas: kadangi turinys buvo susijęs ne tik su jo asmeniniais, bet ir politiniais aspektais, pasitaręs su artimaisiais bičiuliais, kurie be jo žinios parašę Prelatui. Nežinąs turinio, bet atsiprašo, jei bičiulių uolomu jis būtų buvęs įžeistas.

Schwab. Gmünd,
Bismarckstr. 1
1949 m. liepos 1 d.

Brangusis Bičiuli,

Jau buvau begalvojas rašyti Jums laišką, išdėstydamas tuos sunkumus, kurie susidarė knygoms leisti Vokietijoje, kai šios markė sustiprėjo ir ekonominis gyvenimas pasidarė beveik normalus. Jūsų seniau atsiųsti pinigai gulėjo neiškeisti (išskyrus 150 d., kuriuos reikėjo iškeisti smulkioms paruošiamosioms išlaidoms padengti), nes mes su leidėju vis laukėme dolerio pakylant ir neviltingai regėjome, kaip jis kasdien vis smuko ir smuko. Buvo kalbama, kad, nuėmus Berlyno blokadą, doleris pakils. Deja, šis svarbus faktas politiškai nepadarė jokios įtakos ekonominiam Vokietijos gyvenimui. Dabar doleris jau beveik priartėjo prie oficialios savo kainos: šiuo metu jis yra 4-4,50 DM (oficialus kursas 3,30 DM. Todėl mudu su leidėju ne sykį svarstėme, kas daryti. Žinojome, kad Jūs buvotė skyrę vienam tomeliiui 400 d., tuo tarpu dabar jau reikia 800-900 d. Be Jūsų žinios ir sutikimo mes nedrįsime pinigų iškeisti ir Jūsų išlaidas padvigubinti. Man net buvo kilusi mintis pasiūlyti Jums atsiimti pas mane esamus pinigus ir čekį. Tačiau pastarasis Jūsų laiškas parodė, kad Jums kebli padėtis yra žinoma ir kad Jūs rengiatės ją dosnia ir kilnia savo širdimi pergalėti. Pridėtas Jūsų čekis įgalins mus išleisti du tomelius, žinoma, jei Jūs sutiksute skirti aukščiau minėtą siuitą. Vienas tomelis jau atiduotas spaustuvėn, tik buvo sustabdytas jo darbas, kol išsiaiškinsime su Jumis; antras „Gyvoji Krikščionybė“ baigiamas paruošti. Visa širdimi dėkodamas Jums už naują čekį, norėčiau gauti Jūsų nusistatymą, ar sutiksute finansuoti tuos du tomelius pakitusiose sąlygose, skirdamas kiekvienam maždaug po 850 d. Jeigu visa tai atrodytų per brangu, esu pasiruošęs gražinti Jums visus 1300 d. (du čekius po 500 ir 300 pinigais), pasilikdamas Jums skolingas 150 d., kuriuos teko iškeisti ir kuriuos stengčiausi Jums koku nors būdu uždirbti, sakysi-

me, kad ir rašydamas Jums straipsnių į „Darbininką“. Lauksiu tad skubaus Jūsų atsakymo, kad galima būtų spaustuvei duoti įsakymą darbą tęsti toliau. Teigiamu Jūsų atsakymo atveju pirmasis tomelis išeitų rugpjūčio mėnesį, antrasis rugsėjo pabaigoje.

Šia proga norėčiau Jums išdėstyti vieną savo pasiryžimą, kuris žada pakeisti ligšiolinį mano gyvenimą. Nežinau, ar Jūs esate patyrę, kad savo jaunystėje (dabar aš turiu jau 41 metus) norėjau būti kunigu. Tačiau tuo metu man nepasisėkė. Įvairios aplinkybės atitraukė mane nuo teologinių studijų ir pasuko į filosofiją. Prof. Šalkauskis ir prof. Kuraitis paėmė mane savo globon ir sudarė sąlygas pasiruošti filosofijos, socialinių mokslų ir pedagogikos profesūrai. Visa tai buvo prieš 15 metų. Tačiau teologija aš niekadęs nenustojau domėjęsis. Jūs galėjote iš mano rašinių pastebėti, kad aš esu net daugiau teologas negu filosofas, nes grynai filosofinių abstrakčių klausimų beveik nenagrinėjau: juos liečiu tik tiek, kiek būtinai reikalinga. Gyvenimo svarstymas religijos požiūriu man yra neišdildomai pasilikęs. Teologinių knygų skaityba man yra mėgstamiausias dalykas. Ir štai dabar aš ryžtuosi atnaujinti savo jaunystės svajonę ir dar sykių pamėginti priartėti prie Viešpaties altoriaus. Žinau gerai, kad šį sykių man bus dar sunkiau negu kadaise. Visų pirma skersai kelio stovi pagrindinė formalinė kliūtis - mano šeima. Aš nežinau, ar aš ją turiu. Jau penkeri metai, kai negaunu jokios žinios. Visos pastangos mėginti ką nors sužinoti, nepasisėkė. Beveik neturiu abejonės, kad ji yra ištremta į Rusiją, nes pabėgėlių šeimos buvo pirmiausia persekiojamos. Tačiau neturiu nė įrodymų, kad esu laisvas. Vis dėlto, kadangi teologinės studijos trunka ketverius metus, tikiuos, per šį laiką mano padėtis išaiškės. Jeigu pasirodytų, kad Viešpaties Apvaizda yra išlaikiusi mano žmoną gyvą, tuomet pasilikčiau teologas pasaulietis, kas Vakaruose yra įprasta. Įstoti šiuo metu man į Teologijos fakultetą nebūtų jokių kliūčių, nes Vokietijoje teologiją studijuoja ir nemaža pasauliečių, net moterų, kurios pasiruošia katechetėmis ir Kat. akcijos darbininkėmis. Tokiu keliu nueičiau ir aš, jei minėta kliūtis nebūtų pašalinta. Tačiau jeigu Dievui patiktų palikti mane našlį, kas dabartinėse Lietuvos ar Rusijos gyvenimo sąlygose per ilgesnį laiką yra labai įtikima, tuomet norėčiau atsidėti tiktai Bažnyčios tarnybai. Aš esu visko netekęs: krašto, šeimos, profesijos. Tačiau man paliko Bažnyčia. Argi ne jai tad ir tektų skirti likusį gyvenimą? Ši mintis man jau senokai yra atėjusi į galvą. Tačiau nesiemiau jos vykdyti, nes, iš vienos pusės, noras patirti savo šeimos padėtį, iš kitos - atsidėjimas visuomeniniam veikimui Ateitininkuose mane sulaikė. Tačiau dabar viskas jau baigiasi. Nuo š. metų rugsėjo 1 d. Vyr. Ateitininkų Taryba, kurios esu pirmininkas, perkeliama į Ameriką. Pasilikdamas Europoje, pasidarau laisvas nuo bet kurių pareigų. Atskiros Ateitininkų Sąjungos taip pat jau baigia ištirpti: sendraugiai jau beveik visi išvažiavę, moksleiviai su tėvais greitai išsibaigs; ilgiausiai laikysis studen-

tai. Tačiau visuomeninis veikimas pasidarys menkas. Spaudos organų dauguma taip pat šiais metais susilikviduos. Tokiu būdu šie metai mane atleis nuo visuomeninių darbų ir leis susitelkti ties savo asmeniniu likimu. Jį tad ir norėčiau nuo š. m. lapkričio pradžios (tada prasideda Vokietijoje žiemos semestras) pasukti teologinių studijų linkme. Pasirinkčiau Freiburgo universitetą, nes ten teologijos fakultetas yra gana stiprus; be to, filosofijos fakultetas turi specialią kat. filosofijos katedrą teologams.

Tačiau kaip tai padaryti praktiškai? Įstojant į universitetą reikia išeiti iš lagerio, o išeinant iš lagerio reikia įsijungti, kaip pas mus sakoma, „į vokiečių ūkį“, vadinasi, netekti IRO¹ paramos. Anksčiau buvau manęs, kad Jūsų parama išleistos knygos man sudarys šokią tokią pagrindą bent pirmiesiems metams. Tačiau dabar ši viltis yra dingusi. Jeigu Jūs ir sutiktumėte finansuoti mano raštų leidimą naujose sąlygose, tai man pačiam iš jų išleidimo, išskyrus darbą, nieko nebūtų. Tremtiniai dabar Vokietijoje yra nepaprastai biedni ir knygų beveik visiškai neperka. O platinimas užsienyje užima tiek ilgai laiko ir atsiskaitymas yra toks sunkus ir blogas, kad nieko iš to nesitikiu. Tą patį sako ir leidejas „Venta“. Todėl man pačiam susidaryti sąlygas teologinėms studijoms bus neįmanoma. Reikia tad ieškoti kilnių širdžių, kurios suprastų šį reikalą ir ryžtųsi paremti. Svarstydamas šį klausimą, visų pirma sustojau ties Jumis, Brangusis Bičiuli. Jūs savaime, be mano prašymo, pasiūlėte išleisti mano raštus. Už tai Jums begalinis dėkui. Tačiau ar Jūs manytumėte, kad raštų - negyvų ir netobulų - išleidimas būtų didesnis įnašas į krikščioniškąją mūsų Tautos kultūrą, negu parėmimas žmogaus, kad jis galėtų išeiti sistemingai ir giliai teologijos mokslą? Todėl man yra atėjusi šitokia drąsi ir net nekukli mintis (už tai nesupykite ant manęs!): išleiskite šiuos du tomelius, o likusią Jūsų pasiryžtą skirti sumą pakreipkite kita linkme, skirdami ją mano teologinėms-kunigiškosioms studijoms Vokietijoje. Aš net sutikčiau atsakyti nuo šių pirmųjų tomelių išleidimo, jeigu Jums ši auka jos visumoje atrodytų per didelė. Baigęs teologiją ir, jei bus tokia Viešpaties valia, pasidaręs kunigas galėčiau parašyti žymiai geresnių dalykų negu dabar. Jeigu tad man būtų leista pasirinkti, rinkčiausi savo studijas, ne savo raštus, tikėdamasis, kad raštai atsiras vėliau ir tai dar tobulesni. Tačiau tai, kas liečia Jus, Jūs patys turite sprendžiamąjį žodį. Jei liepsite rengti tolimesnius tomelius, juos rengsiu. Esu pasiryžęs paklusti Jūsų valiai.

Štai tad tasai mano ryžtas, kuriam vykdyti šią vasarą noriu pasiruošti. Jo niekas dar nežino. Būkite malonus, Brangusis Bičiuli, apie jį taip pat

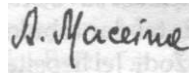
¹ IRO - International Refugee Organization - Tarptautinė pabėgėlių (- DP - „dipukų“, žr. prel. P. Juro 1949.1.27 laiško 2 išnašą) globos organizacija, pakeitusi anksčiau veikusią UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation - Jungtinių Tautų paramos ir atstatymo organizacija - LE, IX, 67).

niekam neprasitarti. Jį patikiu Amerikoje tik Jums, nes laikau Jus šviesiausia Asmenybe, suprantančia Bažnyčios ir Tautos reikalus.

Šia pačia proga leiskite man Jums nuoširdžiai atsiprašyti už padarytus Jums nemalonumus ryšium su Jūsų man sausio mėn. rašytu laišku², dėl kurio kilo kai kam daug susijaudinimo. Mane pasiekė žinios, kad Jūs esate supykęs ant manęs, kad privatinis Jūsų laiškas man pasidarė beveik viešas. Prašau atleisti, tai įvyko be jokios blogos valios ir net be mano žinios. Kadangi Jūs savo laiške palietėte ne asmeninius mano dalykus, bet politinius, kuriems atstovauju gal ne tiek aš, kiek visas jaunesniųjų katalikų sąjūdis, todėl aš ir pasiguodžiau su savo artimaisiais prieteliais, juos painformuodamas. Žinoma, tada jie šokosi manęs ginti. Tačiau Jus patikinu, kad nė vieno iš jų nebuvau prašęs ką nors rašyti Jums ar kam kitam. Jie tai padarė sava iniciatyva. Aš tikėjau galėsiąs Jums pasiteisinti pats vienas, ką ir mėginau padaryti anuo ilguoju mano laišku. Šio laiško nesu davęs niekam skaityti. Mano prieteliai žino tik patį faktą, kad aš Jums rašiau ilgą laišką. Tačiau jo turinys pasiliko tik tarp Jūsų ir manęs. Atleiskite tad, kad mano prietelių uolumas gal bus Jus įskaudinęs ar supykęs. Supraskite juos! Jie visi yra ištikimi Bažnyčios vaikai. Jie visi yra dirbę su manimi ilgus metus. Todėl sužinoję, kad klaidingos informacijos yra Jus nuteikusios man nepalankiai (man ne asmenine, bet visuomenine prasme!) jie ir šokosi Jums aiškinti. Ką jie ten rašė ar kalbėjo, man neteko patirti. Tačiau atleiskite ir jiems, ir man, kad visas šis kompleksas sugildė Jums širdį. Tikiuos, kad daugiau visa tai nebepasikartos, nes iš visuomeninio veikimo aš netrukus išeisiu ir daugiau į jį nebegrišiu, ir kad laikas uždildys visas šias žaizdas. Taigi dar sykį prašau iš visos širdies atleisti.

Štai tad visi šio meto reikalai ir reikaliukai, kuriuos norėjau Jums išdėstyti. Dar sykį dėkodamas Jums už čekį, išreiškiantį Jūsų didžią krikščionišką ir lietuvišką širdį, ilgesingai lauksiu Jūsų atsakymo tolimesnio spaudos ir mano sumanymo atžvilgiu.

Nuoširdžiai Jus gerbiąs
Jūsų

² Žr. 3 laišką, 1949.1.18, p.24-45.

6.

Švabijos Gmiundas,
1949.X.18

Dėkoja už sutikimą finansuoti jo teologines studijas. Tai Bažnyčios ir Tėvynės garbei, žada Prelato neapvilti. Jau suradęs butą, įsiregistravęs Freiburgo universiteto Teologijos fakultete. Pasirinko Vokietiją, tikisi studijuoti dar ir Prancūzijoje, nes abiejuose kraštuose teologinės studijos yra aukšto lygio: vokiečiai gilinasi į žmogaus egzistencijos problemas religiška dėl didžiojo sukrėtimo, o prancūzai - dėl supasaulėjimo pavojaus. Romoje jam nebūtų lengva įsikurti dėl to, kad prof. kun. Tulaba jam nepalankus. Po savaitės prasidėsiančios paskaitos. Mėnesinių išlaidų maistui, drabužiams, universitetui ir smulkmenoms susidaro apie 200 markių - 50 dolerių. Pietauja ir vakarienauja pas seseris vienuoles, kur jau valgo ir keletas lietuvių kunigų. „Didysis Inkvizitorius“ jau surinktas spaustuvėje ir gautas *Imprimatur*, tik nelengva iškeisti čekius. Nurodo p. Garbačiauską Šveicarijoje kaip tarpininką. Džiaugiasi aplinkos ramybe, nes stovykloje, panaikinus kitas stovyklas, jau buvo iki 2000 žmonių. Dėkoja už „La vie intellectuelle“ prenumeratą. Greit parašysiąs apie pirmuosius paskaitų ir gyvenimo įspūdžius.

Schwab. Gmünd,
1949 m. spalio 18 d.

Didžiai Gerbiamas Kunige Pirmininke,

Jau senokai gavau Jūsų didele man viltimi padvelkusį laišką sykiu su mielo Alfonso šiltais žodžiais, tačiau negalėjau greitai atsakyti, nes kaip tik, paskatintas Jūsų žodžių „gavęs šį laišką planuo“, ėmiausi iš tikro darbo ir šiandien viską baigiau. Dabar tad ir noriu Jums pranešti savo planų realizavimo tikrovę, sykiu atsiprašydamas, kad daugybė visokių formalumų ir nuolatinių kelionių man neleido Jums padėkoti tučiuojau už taip man brangų Jūsų pažadą. Šia tad proga priimkite, Kunige Pirmininke, giliausios mano padėkos žodžius. Jūs vis labiau tampate mano globėju ir aš vis labiau sudedu savo likimą į Jūsų rankas, pasižadėdamas Jūsų neapvūti jokia prasme ir jokiu atveju. Visada savo ateities svajones ir darbus skirsiu tiktai mūsų Bažnyčios ir Tėvynės garbei bei gerovei. Asmeninio savo gyvenimo aš neturiu, nes jis man jau 10 metų, kai sugriautas. Šia tad prasme ir norėčiau, kad suprastumėte mano siekimus bei planus. O dabar jau prie jų!

Teologinėms savo studijoms šiuo tarpu pasirinkau Vokietijos Freiburgo universiteto Teologijos fakultetą. Pabraukiau žodžius „šiuo tarpu“, nes mano planuose yra po poros metų nuvykti bent metams ar dvejiems į Prancūziją. Šios dvi šalys teologijos mokslą yra išvystę aukščiausiai. Ypač po šio karo yra pastebimas teologijos pražydymas Vokietijoje ir Prancūzijoje.

Vokiečiai pradeda religiškaai gilinti žmogaus egzistencijos problemas, išeidami iš savo didžiojo sukretimo, o prancūzai iš jiems nepaprastai gresiančio supagonėjimo. Todėl šios dvi šalys gali man daugiausiai duoti. Romos nepasirinkau dėl dviejų priežasčių. Visų pirma dėl J.E.vysk. Brizgio ir kun. prof. Tulabos (Šv.Kazimiero kolegijos Rektoriaus) man reiškiamo nepalankumo - tai aš Jums pasakau atvirai, nes nuo Jūsų man neprivalu nieko slėpti - man būtų šiuo tarpu neįmanoma patekti į kolegiją, o be jos vargiai ar galėčiau būti priimtas į kuri nors teologijos fakultetą. Be jų pagalbos ir vizos gavimas pakibtų ore, nes negalėčiau įrodyti, kad kas nors mane Romoje išlaikys, kas vizai gauti būtina reikalinga. Antra priežastis yra ta, kad Romoje dėstoma teologija yra ne kas kita, kaip vokiečių ir prancūzų teologinio mokslo perkėlimas. Ir Gregorianume, ir Angeliciume profesoriai daugiausia yra vokiečiai ir prancūzai. Todėl tai, kas dėstoma Romoje, galima gerai rasti ir Vokietijoje bei Prancūzijoje. Šitos priežastys mane ir apsprendė pradėti Vokietijoje. Žinoma, ateityje nėra negalima, kad neaplinkyčiau bent vieną semestrą ir Romos. Tačiau tai palikau ateičiai.

Praktinis mano priėmimas į Teologijos fakultetą jau yra atliktas. Jokių sunkumų nebuvo, nes Vokietijoje yra ne vienas pasaulietis, studijuojąs teologiją (net moterys!). Pasauliečiai taip pat turi teisę teologiją ir formaliai baigti (šios teisės neturi tik moterys!). Kadangi Freiburgas priklauso prancūzų zonai, reikėjo prancūzų karinės valdžios sutikimo. Bet jį davė be sunkumų, žinoma, pažadėjus, kad iš IRO aš nereikalausiu išlaikymo. Tuo būdu iš IRO aprūpinimo aš jau išėjau nuo spalio 7 dienos, pasilikdamas, žinoma, DP teises emigracijos ar kuriuo kitu atveju. Vokiečiai priėmė į savo ūkį taip pat nesunkiai, mat dabar pragyvenimo klausimas Vokietijoje yra jau lengvas: reikia tik pinigų, nes kortelės praktiškai neegzistuoja. - Kambarį Freiburge irgi jau turiu. Šiandien baigiau tvarkyti savo knygas, rytą jas pasiūsiu į Freiburgą, o poryt ar ketvirtadienį išvyksiu jau ir pats į savo naująją gyvenimo bei darbo vietą. Mokslas prasideda spalio 25 d. Taigi noriu atvykti keletą dienų anksčiau, kad priprasčiau prie naujų aplinkybių. Maitinsiuosi (pietus ir vakarienę) pas vienuoles seseles (St. Anna-Stift); pas jas valgo keletas lietuvių kunigų ir pasauliečių. Mane priėmė, kun. prof. Levanui¹ rekomendavus (jis gyvena Freiburge), lengvai. Taigi, Kuni-ge Pirmininke, Jūsų paskatinimas planuoti jau yra įvykdytas. Mano nuotaika džiaugsminga, nes po keleto metų pertraukos vėl grįžtu prie mano pasiilgtos knygos, ir tai teologijos srityje, kuri man visados buvo taip miela ir artima, nors visokie kiti darbai ir neleido man šiai sričiai specialiai atsidėti. Tikiuos, kad šios studijos praturtins mano vidų, duos naujų impulsų rašyti, įkvėps naujų idėjų. Šiaip ar taip, aš esu rašto žmogus, kuris mėgsta vienatvę ir tylą. Jeigu kartais esu įtraukiamas į visuomeninį darbą,

¹ Dr. kun. Aleksandras Lėvanas (1905-1978) - Teologijos-filosofijos fakulteto patrologijos dėstytojas (LE, XIV, 490; XXXVII, 331).

tai tik iš bėdos. Jam aš netinku ir stengiuos kuo greičiausiai iš jo ištrūkti. Besibaigiant tremties gyvenimui Vokietijoje, aš iš šio man nemielo darbo kaip tik ištrūkau. Tikiuos, kad ir man pačiam, ir visai mūsų katalikiškajai visuomenei tai bus tik nauda.

Pragyvenimo klausimas man dar nėra visai tiksliai aiškus. Bet stambiausias pozicijas jau galiu paminėti: kambarys mėnesiui 50 markių, valgis - 75 markės, mokslas -180 markių semestru. Taigi svarbiausiems reikalams reikės man turėti apie 150 markių mėnesiui. Pridėjus dar drabužius, knygas ir smulkias išlaidas susidarys apie 200, kas dabartiniu dolerio kursu sudaro apie 50 dol. Aš nežinau, ar aš išdrįščiau šią didelę sumą iš Jūsų imti, net jeigu Jūs man ją ir duotumėte. Metams juk tai susidaro 600 dol! Gal aš surasiu dar kurį nors kilnios širdies žmogų, kuris sutiks padengti išlaidų dalį. Tuomet ir Jums bus lengviau, ir man drąsiau.

„Didysis Inkvizitorius“ jau yra visas surinktas ir aprobata gauta. Bet, deja, čekių aš negalėjau realizuoti. Jie man buvo atgal atgabenti iš Šveicarijos, pastebint, kad už svetimą žmogų norint išimti iš banko reikia turėti notarialinį perleidimą, kurio, žinoma, aš negaliu padaryti, nes valiuta eina neoficialiai. Todėl su šiuo laišku siunčiu Jums anuos abu čekius atgal, subraukęs juos, kad kokiu nors atveju laišku pakliuvus ne į Jūsų rankas nebūtų niekam pa gimdos jais pasinaudoti. Sykiu prašau šiuos čekius parašyti mūsų konsulo p. Stepono Garbačiauskio vardu ir pasiųsti jam šiuo adresu: Mr. Steponas Garbačiauskas³, Zürich, Hohenklingenstr. 23, Schweiz. Jis yra patikimas žmogus, per jį eina visas šelpimas VLIKo ir Raud. Kryžiaus, ir jis man yra pažadėjęs pinigus mielai perduoti. Žinoma, laiškelyje paminėkite, kad pinigai yra man skiriami, kad jis žinotų, kam reikia juos perduoti. Atleiskite, Kunige Pirmininke, kad Jūsų kilni širdis sudaro Jums ir vargo. Tačiau dabartinis Europos gyvenimas yra dar toks nenormalus, kad įprastos bankinės operacijos čia vyksta labai sunkiai. Reikia ieškoti sunkių kelių, kad būtų galima viską įvykdyti. Daugiau čekių mano vardu nesiųskite, nes man juos realizuoti neįmanoma, kol yra Vokietijoje devizų įstatymas. Viską siųskite per p. Garbačiauską aukščiau nurodytu adresu. Šiuos du čekius būtų gera, kad pasiųstumėte netrukus, nes leidėjas jau prašo didesnės sumos, kadangi spaustuvei reikia mokėti už surinkimą. Nekantriai lauksiu. Jei pinigai ateis laiku, antrasis tomelis „Jobo drama“ taip pat dar šiais metais išeis. Būdamas Freiburge, galėsiu labiau susitelkti ir intensyviau rašyti, negu čia, lageryje, kada aplinkui didžiausia minia: mūsų lageris dabar turi 2000 žmonių su viršum; mat kitus likvidavus, vis kelia pas mus.

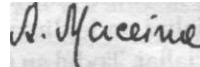
Štai tad tie rūpesčiai, kuriuos norėjau Jums pranešti. Nuvykęs į Frei-

² Steponas Garbačiauskas (1900-1983) - sporto organizatorius, diplomatas, nuo 1936 m. vicekonsulas (LE, VI, 531; XXXVII, 178).

burgą, taip pat netrukus Jus painformuosiu, kaip man pasisekė susitvarkyti praktiškai ir kokią išpūdį bus padarę pirmosios paskaitos. Taip pat dėkoju Jums už užsakytą prancūzišką man žurnalą „La vi' intellectuelle“, kurį leidžia prancūzų dominikonai. Jį jau gaunu, nors jis yra smarkiai sumažėjęs, palyginant su 1948 metais. Matyt, ir prancūzams su spauda yra sunku. Bet šis žurnalas yra labai geras. Už jo užsakymą Jums priklauso didelė padėka. - Būkite, Kunige Pirmininke, malonus ir pasakykite miestam Alfonsui Lešinskiui, kad jam nuoširdžiai dėkoju už jo paslaugas ir kad netrukus jam parašysiu laišką. Tegul jis nesupyksta, kad kol kas jam neatsakiau, nes iš tikro negalėjau: visą šį laiką praleidau kelionėse, betvarkydamas savo reikalus. Iš Freiburgo jam tuojau parašysiu.

Dar sykį dėkodamas Jums, Kunige Pirmininke, už tąją globą, kuria mane apsupate, reiškiu Jums kuo giliausią pagarbą.

Jūsų

P.S. Rašykite man jau į Freiburgą šiuo adresu:

Ant. Maceina

(17b) Freiburg i. Brsg.

Lessingstr. 11 bei Stocker (3. Stock)

FREIBURGO LAIKOTARPIS

7.

Freiburgas
(Freiburg im Breisgau),
1949.XII.5

Universitete klauso dogmatinės teologijos paskaitų „De creatione“, be to, jį dominančių religijos filosofijos paskaitų. Profesoriai stiprūs, nors ne garsenybės; šie susibūrę Miunchene, bet ten didmiestis - neįdomu, studijoms susitelkti lengviau Freiburge. Gera biblioteka, puikūs seminarai, tik studijuok. Taip po 17 metų vėl sėdo į studento suolą su jaunučiais klierikais. Geros sąlygos, universitetas arti, maistas geras. „Inkvizitoriaus“ pasirodymą sutrukdė įklimpęs pinigų keitimas.

(17b) Freiburg i. Brsg.
Lessingstr. 11 bei Stocker
1949 m. lapkr. 5 d.

Brangusis mano Globėjau,

Praleidęs penketą savaitių naujoje savo gyvenimo ir mokslo vietoje, noriu pasidalinti su Jumis savo įspūdžiais ir papasakoti Jums pirmuosius savo žingsnius. Į Freiburgo universiteto Teologijos fakultetą priėmė mane be sunkumų. Kadangi filosofiją aš esu jau baigęs ir net dėstęs, todėl philosophicum man klausyti nereikia. Iš sykiu studijuojų teologiją, ypač dogmatiką, kurioje dabar kaip tik dėstoma de creatione (kursinės sistemos čia nėra, tad galima paskaitas rinktis laisvai; tik per aštuonis, o man per šešis semestrus reikia išklausyti visą programą; eilė nesvarbu). Be to, einu ir į religijos filosofijos paskaitas, nes šis dalykas turi ankštą ryšį su teologija ir sykiu mano širdžiai yra labai artimas. Seminarų ši semestrą dar neėmiau, nes noriu truputį priprasti prie vokiškos tvarkos. Profesoriai, ypač dogmatikos, yra stiprūs, nors didelės garsenybės ir nėra. Visas teologines vokiečių garsenybes yra sutraukęs Münchenas (Guardini, Dempf, Schmaus). Bet Münchenas man atrodo per didelis miestas: didmiestyje man gyventi neįdomu. Todėl pasiliksiu Freiburge. Čia studijuoti galima labai gerai. Žmogui - tai pastebėjau jau ir anksčiau - syki baigusiam universitetą ir jame

dėsciusiam, paskaitos turi tik antraeilę reikšmę. Svarbiausia yra jo paties skaityba ir mąstymas. O mažame mieste susitelkti yra lengviau. Freiburgas turi gerą biblioteką, puikias seminarų bibliotekas: tik imk ir skaityk. Taip tad ir atsisėdau vėl į studento suolą, kuriame buvau prieš 17 metų. Išpūdis iš sykio keistokas, kai sueini į tą pačią auditoriją su jaunučiais klierikais. Ir paskaitų problematika veikia kitaip negu seniau. Tačiau studijos yra žymiai sėkmingesnės ir gilesnės kaip jaunystės metu.

Viršines sąlygas man pavyko rasti gana palankias mano darbui. Kambarys geras ir ramus; be to, tiktai penkios minutės kelio nuo universiteto. Valgau pas seseles vincentietes šv. Onos įstaigoje (Stift); valgis geras. Visa kita kol kas palieku Dievo Apvaizdai. Manau, kad ji sutvarkys, nors ir nežinau kaip. Žiemos semestras baigsis vasario 25 d. Paskui bus ilgesnės atostogos ir, rodos, gegužės mėnesį prasidės vasaros semestras. Taip tad ir prabėgs trečdalis mano studijų.

Šalia tiesioginio darbo dabar intensyviai rašau iš naujo „Jobą“. Persikėlimo rūpesčiai ir įsigyvenimas naujose sąlygose buvo kiek atitraukęs nuo rašymo. Bet dabar jau vėl įėjau į senas vėžes. Dar iš Schwab. Gmündės rašiau Jums, siųsdamas atgal Jūsų kadaise man atsiųstus čekius, nes niekas negalėjo man jų Šveicarijoje realizuoti, ir prašydamas Jus pinigų mano raštams siųsti per mūsų konsulą Šveicarijoje p. Garbačiauską. Tikiuos, kad tą laišką būsite gavę. Jeigu kartais laiškas su čekiais (jie buvo subraukyti, kad niekas svetimas nepasinaudotų) būtų dingęs, skubiai man praneškite. „Inkvizitorius“ visiškai baigiamas spausti. Leidėjas „Venta“ man rašė, kad laukia pinigų, nes reikia su spaustuve jau atsiskaityti. Dalį esu jam davęs, bet jis nori gauti jau visą sumą. Jeigu tad į Šveicariją jau esate pasiuntę, tada aš paklebensiu ten, kad greičiau čion atgabentų. Labai gaila, kad nebuvo galima realizuoti čekių. Tai užvilkinu stipriai visą darbą. Bet ką padarysi: šiais nenormaliais laikais daug kas ne nuo mūsų valios ar norų priklauso. Tikiuos, kad ligi pavasario pavyks išleisti abu pirmuosius tomelius.

Laukiu iš Jūsų kad ir trumpos žinutės. Jeigu Jūsų kilni širdis pasiryžtu man padėti dabartiniame mano gyvenime, paramą taip pat pasiųskite per p. Steponą Garbačiauską, Zürich, Hohenklingestr. 23, Šveicarija.

Linkėdamas Jums giedria širdimi ir pakilia dvasia praleisti didžiąją Kristaus Gimimo šventę, reiškiu Jums gilią pagarbą.

Jūsų *A. Maceina*

8.

Freiburgas,
1949.XII.17

Dėkoja už gautus spaustuvei pinigus. Prelatui nusiųs 1000 egzempliorių, su kitais nežino, ką daryti, nes iš Vokietijos inteligentai emigravo, likusieji nesidomi. Apgailestauja dėl senosios kartos ir tremtinių trynimosi, nesutarimų, bet kitaip ir būti negali: mes nesuprantame amerikiečių, o amerikiečiai - mūsų. Pokalbis Delegatūroje su T.Welschu SJ, atvykusių verbuoti profesorių Amerikos universitetams. Nurimsiās, kai tremtiniai suamerikonėsią, nes amerikiečiai sueuropėti tikrai negali: skirtingos kultūros. Tremtiniai neįsilieja į amerikiečių lietuvių organizacijas, nes jos yra pasinešusios į formaliuosius organizacinius dalykus, o europietiškosios - į problematinius. Kalėdų sveikinimai.

Freiburgas,
1949 m. gruodžio 17 d.

Brangusis Bičiuli,

Dideliai dėkui už Jūsų laišką su maloniu jo turiniu, kuris pasiekė mane visai tvarkingai. Taip pat skubu pranešti, kad vakar pasiekė mane ir Jūsų tūkstantinė, žinoma, netekusi pakeliui vieno dešimtuko. Dabar spausdinimas tuojau bus baigtas, ir 1000 egz. bus pasiųstas Jums. Žinoma, Vokietijoje knygų platinimas dabar yra beveik negalimas, nes inteligentai veik visi išvažiavę, o paprasti žmoneliai neturi nei noro, nei pinigų. Todėl nežinau, ką reikės daryti su likusiais egzemplioriais. Tarsiuos šiuo reikalu su „Ventos“ leidykla, nes aš pats šiam darbui nei tinku, nei turiu jam laiko.

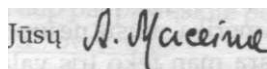
Apie tam tikrą trynimąsi tarp atvykstančiųjų ir senųjų Amerikos lietuvių esu jau girdėjęs. Be abejo, reikia tik apgailestauti, kad jo pasitaiko. Tačiau, kiek galiu spręsti stovėdamas iš tolo, šis trynimasis turėjo būti neišvengiamas ir jis dar kurį laiką pasiliks. Jį reikia suprasti ir daug ką atleisti ir vieniems, ir kitiems. Juk Amerikos dvasia yra tokia skirtinga nuo Europos, o ypač nuo Lietuvos dvasios! Mes nesuprantame Amerikos, bet ir Amerika mūsų nesupranta. Šv. Sosto Delegatūros patalpose 1948 m. vasarą man teko tris valandas kalbėti su tėvu Welsch SJ, kuris buvo iš Amerikos atvykęs verbuoti katalikų mokslininkų JAV universitetams. Tarp kitų man pasakojo tokį dalyką, kad Amerikoje esama pamokslų varžybų: sueina katalikas kunigas, protestantas pastorius, žydas rabinas, mahometonas, adventistas ir t.t., ir kiekvienas sako pamokslą; kas geriausiai pasako, tas laimi premiją. Šį dalyką jis laiko religinės tolerancijos ženklu. O man jis atrodė religinių vertybių niveliavimo ženklu ir religijos pastatymu į visuomeninių priemonių eiles. Tai aš jam atvirai ir pasakiau. Jis truputį susimąstė, bet neatrodo, kad būtų šio mums svetimo dalyko esmę pajutęs.

- Taigi į daug ką mes žiūrime kitaip kaip amerikiečiai. Todėl nenuostabu, kad šis žvilgio skirtumas paskui pažadina ir elgesio skirtumą. Tremtiniai dar ilgai skirsis nuo amerikiečių, kol patys suamerikonės, * tes laukti, kad amerikietis sueuropėtų savoje šalyje, būtų juokinga. Vieni, kur tremtiniai daro klaidą, tai ten, kad jie pasišauna amerikiečius mokyti, peikti, kritikuoti, sava kultūra girtis. Vienas Dievas tegali pasakyti, kieno kultūra yra geresnė Jo akyse: Amerikos ar Europos, nes ir vienoje, ir kitoje esama didelių nuodėmių. Jos skiriasi savo formomis ir savo dvasia. Tačiau, kuri dvasia yra vertingesnė, aš nesimėčiau spręsti, nors, išaugęs Europoje, aš negalėčiau, savęs nesulaužęs, pavirsti amerikiečiu. Tačiau tai yra būdo, bet ne vertingumo klausimas.

Kad lietuviai katalikai negali įsilieti į vietos draugijas, priežastis gal yra ta, kad jie čia buvo įpratę turėti kitokias. Amerikos draugijų nepažįstu. Tačiau kiek apie jas skaitau laikraščiuose ar laiškuose, man atrodo, kad jos gal kiek per daug pasinešusios į formalinius organizacinius dalykus, kas europiečiui yra neįprasta. Pas mus viskas yra problematiškiau negu Amerikoje; taigi ir draugijos tik labai maža laiko skiria organizaciniams klausimams, visą jį beveik skirdamos problemoms. Atsidūrę amerikietišku draugijų susirinkimuose europiečiai pasijunta nesavame kailyje, nes jie girdi daug kalbant apie metodus, bet maža apie turinį. Nežinau, ar šitoks skirtumas yra realus, bet tokį išpūdį turiu susidaręs iš kitų.

Amerika yra įdomus ir įvairus kraštas. Tačiau būdamas kilęs iš visai kitokios dvasios, jis europiečiui yra sunkiai suvirškinamas. Nesistebėkite tad, kad ir lietuviai katalikai, išlipę į Naujojo Pasaulio krantą, pasijunta tarsi netekę pagrindo po kojomis ir kurį laiką daro netaktų ir net klaidų. Atleiskite jiems, nes jie iš tikro yra netekę savos žemės po kojomis. O gyventi tuščioje erdvėje žmogui nėra įgimta. Todėl jis ir svyruoja į visas puses, nežinodamas, kur prisišlieti.

Priimkite, Brangus Bičiuli, nuoširdžiausius sveikinimus Kristaus Gimimo šventės proga ir sykiu mano gilią padėką už kilnią Jūsų širdį. Ateinantieji Šventieji Metai teatneša Jums kuo gausiausią Viešpaties Palaimą.

Jūsų J. Maceina

9.

Freiburgas,
1950.II.8

Prof. Maceiną, su tuščia kišene atvykusį į Freiburgą studijuoti, bičiuliai vadina Dievo gundytoju, ragina eiti į fabriką, bet jis pasitiki Dievo Apvaizda. Tad dėkoja už gautą sumą, nors ir „tapytojų“ jis vaizduojamas visokiomis spalvomis ir smerkiamas. Paneigia gandą, kad pranciškonai rūpinasi jo pragyvenimu. Ta „privilegija“ priklauso tik prel. Jurui. Po „Jobo“ eis prie Dostojevskio „Nusikaltimas ir bausmė“ - nagrinės

nuodėmės bei atgailos filosofiją. Ši paskutinė studija užbaigs „Inkvizitoriaus“ ir „Jobo“ - „Cor inquietum“ trilogiją. Džiaugiasi prof. S.Sužiedėlio pakvietimu į „Darbininko“ redaktorių. Aptariami kai kurie „Ventos“ leidyklos klausimai „Inkvizitoriaus“ platinimo reikalu. Prašo pinigų laiške nesiųsti, nes juos pašte išima, siųsti tik per tarpininką Garbačiauską Šveicarijoje.

Freiburg i. Brsg.
Lessingstr. 11, bei Stocker.
1950 m. vasario 8 d.

Brangusis Kunige ir Bičiuli,

Daug kas iš manęs juokiasi, kad aš tuščia kišene nuvažiauvau į Freiburgą, ir klausia, kada subankrutuosiu. Daug kas vadina mane Dievo gundytoju, kad aš pasitikiu Viešpaties Apvaizda. Jie sako, esą reikia pačiam rūpintis, o ne laukti, kol Dievas duos. Bet kaipgi aš pats rūpinsiuos? Už savo raštus aš nieko negaunu. Tad jeigu noriu prie jų pasilikti, turiu pasitikėti Dievu. Arba, kitokiu atveju, viską mesti ir eiti į fabrikus, kaip jau daugelis mūsiškių nuėjo. Todėl pastarasis Jūsų laiškas sukėlė manyje didelį džiaugsmą. Jis man parodė, kad Dievo Apvaizda vis dėlto manimi rūpinasi; kad Jai turbūt patinka mano pasilikimas prie mokslo, nes Ji siunčia man Jus, brangusis Prieteli. Jau prieš porą savaičių gavau p. V.Vasiliauskienės (Lawrence) laišką, kuriame ji perdavė man Jūsų linkėjimus ir sykiu Jūsų susirūpinimą mano pragyvenimu. Nedrįsau Jums pats nieko rašyti, nes šiais reikalais kalbėti man yra nepaprastai nemalonu. Tačiau atėjote patys. Už tai priklauso Jums ypatingai gili mano pagarba ir meilė. Žinau, kad esu Jums vaizduotas visokiomis spalvomis. Bet tegul Viešpats atleidžia šiems „tapytojams“. Juk negi aš girsiuos ir ginsiuos? Tegul apie mane pasakoja ir mane teisinga ar smerkia mano darbai. Argi čia svarbus pats asmuo?

Nežinau, kaip susidarė ten pas Jus gandas esą manimi rūpinasi pranciškoniai. Gal dėl to, kad T.Vaškys¹ parašė man sutartį, pagal kurią aš galiu atvažiuoti į Ameriką? O gal dėl to, kad 1947 ir 48 m. jo vienuolynas yra atsiuntęs man Kalėdoms ir Velykoms po siuntinėlių maisto ir drabužių? Bet tai juk nėra rūpinimasis kasdienos gyvenimu. Tai yra tik draugiški reti mostai ar gal atlygis už straipsnius, kurių parašiau „Varpeliui“ ir „Metraščiui“. Esu pažadėjęs būti nuolatiniu „Aidų“ apžvalgininku ir prašęs bent po 20 dol. per mėnesį. Ar šitas mano prašymas bus įvykdytas, dar nežinia. Rūpinimosi reikalu į pranciškonus nesu kreipęsis ir jie nieko man nėra žadėję, o dar labiau nieko konkrečiai padarę, išskyrus tas retas draugiškas dovanėles. Jus pasiekusios žinios yra tik gandas, kaip ir daugelis

¹ Kun. Justinas Konstantinas Vaškys (1909-1994) - pranciškonas, provincijolas, įkurdinęs lietuvius pranciškonus JAV (LE, XXXIII, 241-242).

kitų. Todėl, mielasis Prieteliau, iš nieko nepaveršite tos „privilegijos“ rūpintis šiuo ubagu. O juk ir jam reikia bent pačių reikalingiausių dalykų.

Štai aną dieną atsikeliu rytą ir audamasis žiūriu - didžiausia kelnėse skylė. O aš tik tas vienas tamsias kelnes teturiu! Ką daryti? Susiuvau adata skylę ir nuėjęs į krautuvę nusipirkau naujas; tik kelnes, nes visam kostiumui pinigų neturiu. Po to man liko tik 40 DM. Laimė, kad jau buvo užmokėta už kambarį ir už pensoną. Tai yra mano pragyvenimo vaizdas. Bet Jūs ateinate su savo parama, ir todėl aš esu visai ramus. Doleriui artėjant prie oficialaus kurso (5 DM juodojoj biržoj; 4, 20 banke), dabar reikia Vokietijoje 50 dol. mėnesiui paprastam pragyvenimui. Jeigu tad šią sumą Jūs įstengtumėte man atsiųsti (metams susidarytų 600 dol.), iš tikro galėčiau ramiai dirbti mokslo darbą, kiek pajėgdamas.

Jūsų atsiųsta suma mano raštams paskatino leidyklą sparčiau pastūmėti priekin spausdinimo darbus, kurie pirma buvo vis atidėliojami. „Inkvizitorius“ šiomis dienomis jau turi būti baigtas. Jo susidarė 224 pusl. didesnio formato negu anksčiau. „Jobą“ dabar kaip tik baigiau rašyti ir tuojau atiduosiu spaustuvėn. Kadangi pinigai yra, gal ligi Velykų ir jis bus gatavas. Darbas eis be pertraukos. Truputį atsikvėpęs ir leidęs smegenims pasilsėti, eisiu prie Dostojevskio „Nusikaltimas ir bausmė“ ir mėginasiu šioje studijoje duoti nuodėmės ir atgailos filosofiją. Turiu čia minčių ir noro šiuos klausimus panagrinėti. Tikiuos, kad tai nebus prastesnis veikalas už „Inkvizitorių“. Kiek „Inkvizitorius“ nagrinėjo žmogų istorijoje, tiek šioje naujoje studijoje bus nagrinėjamas žmogus savyje, tiesioginiuose savo asmens santykiuose su Dievu. Tai bus tradicinis „Cor inquietum“ tomelis, kaip pavadinau visą šį Jūsų leidžiamą ciklą.

Prof. S.Sužiedėlio pakvietimą į „Darbininko“ redaktorius laikau labai laimingu žingsniu. Jis yra išsilavinęs žmogus, didelis idealistas, turi minčių ir puikų stilių. Be abejo, pradžia bus sunki, kaip ir visur. Kiek galėdamas jam padėsiu. Tik būtų gera, kad gaučiau kokių nors sugestijų, į kuriuos klausimus atkreipti dėmesį. Mat gyvendamas toli nuo amerikoniškos visuomenės, ne visada galiu susiorientuoti, kas aktualiau ir reikalingiau.

Mano raštų leidykla prašo ją painformuoti šiais klausimais: 1) ar leisite platinti mano raštus USA ir leidyklai, ar platinsite tik savuosius 1000 egz., kurios ji Jums netrukus išsiųs; 2) ar galite pasiųsti keletą adresų iš Lawrence, kuriais būtų galima pasinaudoti Jums tą 1000 egz. siunčiant, kad muitinė neprisikabintų; 3) kokią kainą manytumėte nustatyti „Inkvizitoriui“ (224 p. tokio formato, kaip Baltrušaičio poezija, gal tik truputį žemesnio; plotis toks pat); Vokietijoje jis bus pardavinėjamas po 4 DM. Tačiau Vokietijoje jo išeis gal koks 100 egz., nes žmonių, ypač inteligentų, čia jau

nėra. Būkite tad, brangusis Bičiuli, malonus ir netrukus atsakykite leidyklai į šiuos klausimus, kad neįvyktų kokių nesusipratimų. Atsakyti galite arba per mane, arba tiesiog adresu:

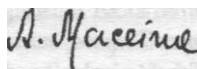
Leidykla „Venta“ - Tonas Rimeikis, Germany, US Zone, (14a) Schwab-Gmünd, Bismarckstr. 1, DP Camp.

Leidėjas yra katalikas žmogus, Krikšč. Demokratų Centro Tarybos narys ir jo raštų leidėjas. Galite susirišti su juo ir tiesiog. Jis pats to net norėtų. Tačiau galite ir per mane, kaip Jums patogiau.

Jūsų siųstas žalmargis, deja, šį sykį manęs nepasiekė. Laišką gavau užlipdytą su paveiksluku, bet pinigai buvo išimti. Tas pat lygiai įvyko ir per Kalėdas su Vaičiulaičio siųstais 10 dol. Šiandien buvau pas pašto viršininką. Jis meta bėdą ant devisenkontrolle, kuri dabar neturi teisės atidaryti jokio laiško, tad privatiškai atidaro, išima sau į kišenę ir paskui vėl užlipina. Viršininkas pataria skųstis kriminalinei policijai. Bet nežinau, ar verta. Taigi šiuo keliu daugiau žaliuku nesiųskite. Sykį užtikę pėdas, nesąžiningi valdininkai atidarinės laiškus ir toliau. Neverta tad turtinti vokiečių. Jeigu doleris dar labiau kris, tuomet galima bus siųsti arba paštu, arba per banką. Bet apie tai aš Jums parašysiu. Per Garbačiauską yra kelias saugus. Surasiu būdų juos gauti iš ten greičiau negu ligi šiol.

Taigi, Brangusis Prieteliau, nuoširdžiausiai dėkoju Jums už paramą ir už šviesias viltis ateičiai. Iš savo pusės, aš stengsiuos Jūsų neapvilti ir duoti tai, kas yra mano galioje

Jūsų

Л

Švabijos Gmiundas,

1950.11.28

(„Ventos“ leidėjo Jono Rimeikio laiškas prel. P. Jurui)

Praneša prel. Jurui, kad „Didysis inkvizitorius“ jau išspausdintas. 1000 egzempliorių priklauso prel. Jurui. Prašo nurodyti jo platintojus, kad jiems tiesiog nusiųstų, ir prel. Jurui nereikėtų dar kartą siųsti. Aptariami kiti šios knygos platinimo reikalai.

Leidykla „Venta“. Jonas Rimeikis
 (14 a) Schwäb.-Gmünd Bismarckstraße
 Germany, US-Zone
 Schwaeb. Gmuend, 195U.II.28

Didž. Gerb. Kunige,

Turiu garbės pranešti, kad Tamstos finansuojama knyga A.Maceina, „Didysis inkvizitorius“ jau atspausdinta. Šios knygos Tamstai priklausytų 1000 egz. Noriu jų galimai greičiau Tamstai išsiųsti. Prašyčiau Tamstos nurodyti adresus, kur šių knygų turėčiau pasiųsti. Manau, kad būtų geriau siųsti tiesiog Tamstų platintojams, jei tokių turite. Tai būtų tikslingiausia, nes neberekėtų Tamstoms siuntinėti: susitaupyti laikas, lėšos ir atpultų bereikalingas darbas.

Šia proga noriu išsiaiškinti šios knygos platinimo teisę ir galimumus USA. Kadangi ši knyga yra didžiumoje tamstos pinigais išleista, tai Tamsta galite man neleisti jos platinti USA. Ši teisė priklauso tik Tamstai. Tačiau jeigu Tamsta sutinkate, tai ir aš šios knygos nedidelį egz. skaičių pasiųščiau įvairiems savo platintojams, kurie manęs jau seniau jos yra prašę. Norėčiau šiuo reikalu išgirsti Tamstos nuomonę. Jeigu Tamsta nesutiksime leisti man platinti USA, to nelaikysiu už bloga.

Taip pat norėčiau paprašyti Tamstos informaciją knygos platinimo reikalu USA. Kiek man yra žinoma, USA lietuviška knyga labai sunkiai randa kelių pas skaitytojų. Kokias priemones Tamstos naudojate išleistoms knygoms platinti? Gal aš galėčiau pasinaudoti Tamstų sukurtu platinimo tinklu savo kitiems leidiniams platinti? Jeigu tokia galimybė atsirastų, būčiau labai dėkingas.

Sėkmingesniai lietuviškos knygos platinimui, mano supratimu, reikėtų visų energingumu prie bažnyčių organizuoti katalikiškus spaudos kioskus. Tai būtų sėkmingiausia priemonė pasiekti skaitytojų. Kartu mes, katalikai, į savo rankas iš esmės pasiimtume vieną iš pagrindinių galybių -spaudą. Jeigu mes savo spaudos sugebėjime didesnę kiekį išplatinti, tai dėl to ir pasekmės bus didelės. Platinimas per laikraščius negali būti toks sėkmingas, kaip per tokius kioskus.

Aš šiuo metu bandau platinti per organizacijas: ateitininkus ir skautus. Pasėkmės irgi yra geros. Ypatingai ateitininkams reikėtų šia sritimi susirūpinti ir stengtis į savo rankas pasiimti spaudos platinimo monopolį.

Reiškiu nuoširdžių pagarbų
 Jonas Rimeikis

10.

Freiburgas,
1950.V.4

Stebisi Prelato jautrumu ir dėkoja už paramą. „Jobo drama“ numatoma baigti spausdinti birželio mėnesį. Aptaria platinimo klausimus. „Kaltės ir atgailos“ jau parašęs du skyrelius. Nurodo skyrelių pavadinimus. Kitais metais numato parašyti „Žmogaus kova su Dievu“ ir „Kelias į Dievą“. Tada „Cor inquietum“ serija bus baigta. Mintys apie šeimą virsta košmaru: vaikai arba žūsią, arba būsią išauklėti bolševikais. Tik darbas ramina ir nukreipia mintis.

Freiburg i. Brsg., Lessingstr. 11,
Germany
1950 m. gegužės 4 d.

Brangusis Bičiuli,

Man belieka tik stebėtis Jūsų jautrumu ir visa širdimi dėkoti Jums už Jūsų paramą. Anoji suma, kurią siuntėte mano paties reikalams, jau yra mano rankose. Ji man padėjo pergalėti atsiradusius sunkumus, kada aš leidau sau nusipirkti vieną kitą naujai išėjusią knygą, kurių bibliotekoje dar nebuvo. Didelis Jums dėkui už visa tai. Dabar siunčiamą sumą naudosiu knygoms leisti: šitaip ją suprantu. - Knygų leidimas yra dabar tokioje būklėje. „Jobo drama“ jau atiduota spausti. Šio mėn. 5 d. važiuoju į Schwb. Gmünd pas leidėją pažiūrėti, kiek jis yra jau padaręs. Birželio mėn. knyga turi pasirodyti. Ji bus tokio pat didumo, kaip ir „Inkvizitorius“. - „Inkvizitoriaus“ yra atspausa tik du tūkstančiai egz., nes taip buvo pigiau, o nenorėjome Jūsų apsunkinti. Todėl leidėjas ir aš pats prašytume Jūsų paimti sau 500 egz., o kitus leisti išplatinti tarp pasaulio lietuvių. Vokietijoje jau maža ką galima parduoti. Pagrindiniai platinimo centrai bus Amerika, Kanada, Australija ir Anglija. Po truputį dar Pietų Amerika ir Belgija su Italija. Prie dviejų tūkstančių egzempliorių reiktų į apyvartą paleisti bent pusantro tūkstančio. Vieno tūkstančio būtų per maža. Atrodo iš Jūsų laiško, kad ir Jūs patys taip galvojate. Penkis šimtus egzempliorių leidėjas turėtų būti Jums jau pasiuntęs. Bent taip aš jam buvau liepęs, kai tik pasirodė pirmasis „Inkvizitoriaus“ egzempliorius.

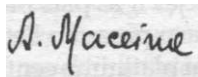
Dabar rašau trečiąjį „Cor inquietum“ tomelį „Kaltė ir atgaila“. Jo planas yra šitoks: I. Nuodėmės prigimtis: 1) nuodėmės šaltinis, 2) nusidėjėlio būseną, 3) nuodėmės esmė, 4) nuodėmės rūšys. - II. Atsivertimo kelias: 1) du nusidėjėlio keliai, 2) gailėstis, 3) išpažinimas, 4) atgaila, 5) moters vaidmuo atsivertime. - Pabaiga: atsivertusiojo būseną. - Pirmieji du skyreliai jau parašyti. Pagrindan esu padėjęs Dostojevskio veikalą „Nusikaltimas ir bausmė“. Jis man tarnauja kaip medžiaga žmogaus-nusidėjėlio ir žmo-

gaus-atsivertėlio analizei. Bent man pačiam atrodo, kad šią knygą turėčiau ne blogiau parašyti (gal net kai kur geriau) negu „Inkvizitorių“. Rašau tris egzempliorius. Baigęs vieną jų atsiųsiu Jums dar prieš spausdinimą. Jeigu pasiseks laimingai šiuos tris tomelius šiais metais išleisti, laikysiu, kad Jūs ir aš būsime Šventuosius Metus praleidę Viešpaties garbei. Kitiems metams pasiliks dar du tomeliai: „Žmogaus kova su Dievu" ir „Keliai į Dievą". Su jais serija „Cor inquietum" bus užbaigta. - Tokie tad yra mano artimiausi darbai.

Šiaip gyvenimas Vokietijoje yra dabar gana ramus, karo čia mes greitai nelaukiame, nes jo niekas nenori. Reikia ryžtis dar ilgokai nešti šią sunkią naštą svetimuose kraštuose. Man pačiam ši našta yra dvigubai sunki, nes mintis, kad vaikai mano arba žus arba išaugs bolševikais, vis labiau mane persekioja ir neduoda ramybės. Tik darbas mane kiek labiau nuo šio košmaro atitraukia, todėl ir kimbu į jį kiek pajėgdamas. Rašyti knygas juk vis tiek geriau, negu pasidaryti girtuokliu, net jeigu dėl to reiktų ir sveikatos nustoti. Geriau yra fizinė nesveikata, negu dvasinis suirimas, nuo kurio, ačiū Dievui, man teko apsisaugoti kaip tik todėl, kad visados buvau užsiėmęs kokiomis nors kitokiomis mintimis. Šia vaga stengsiuos eiti ir toliau. Tik tada, kai reikia padaryti pertrauką, nes juk ir protas įvargsta, tada visas šiurpas išnyra prieš akis ir kankina. Mes gyvename baisius laikus. Gera yra, kad ne kiekvieną valandą šis baisumas yra jaučiamas.

Dėkodamas Jums, mielas ir Brangus Bičiuli, už visokeriopą paramą ir nuolatinių prisiminimą, reiškiu Jums gilią pagarbą ir siunčiu Jums nuoširdžių linkėjimų.

Jūsų

11.

Freiburgas,
1950.IX.20

„Jobo dramatos" spausdinimas užtrukęs emigravus rinkėjui, mokėjusiam lietuviškai; teko ieškoti kito. Kadangi tais metais sukako 50 nuo VI. Solovjovo mirties, tai pagal jo „Pasakojimą apie antikristą" metų per vasarą parašė naują veikalą - „Mysterium iniquitatis" (jį vėliau išleido vokiškai pavadinimu „Das Geheimnis der Bosheit"). Klausia, ar nebūsianti per sunki našta tris veikalus išleisti per metus. Lėšų pragyvenimui turįs tik porai mėnesių. Iš knygų negavęs nė cento, knygos nelabai perkamos, bet ir pardavus iš užsienio nelengva atsiųsti pinigų.

Freiburg i. Brsg.,
1950 m. rugsėjo 20 d.

Mielas ir Brangus Bičiuli,

Jau senokai esu Jums rašęs ir Jus painformavęs apie savo gyvenimą ir darbus. Žinojau, kad buvote Romoje; gavau malonų Jūsų pasveikinimą, už kurį nuoširdžiai Jums dėkoju; skaičiau Amerikos laikraščiuose, kad daug veikiate tarp darbininkų ir kunigų, todėl nenorėjau Jūsų varginti nereikalingu susirašinėjimu, tuo labiau kad aš pats šią vasarą buvau išikinkęs į smulkius darbus. Bet dabar, kai jau artinasi ruduo, kai darbai eina prie galo, nutariau pranešti Jums šios vasaros pjūties derlių, nes didžiausią jame dalį kaip tik turite Jūs, mielas Bičiuli.

„Jobo dramoms“ spausdinimas užtruko dėl visokių ne nuo manęs priklausančių priežasčių. Antroji spaustuvė, kur buvo spausdinamas „Didysis Inkvizitorius“, turėjo lietuvių rinkėją, kuris, deja, išemigravo į Ameriką. Beieškant naujos spaustuvės, kuri turėtų lietuviškus ženklus, Schwäbisch Gmünd stovykla, kur gyveno leidėjas p. Rimeikis su savo „Venta“, buvo perkelta į Heilbronn, o iš Heilbronno po kokių trijų mėnesių į Pforzheimą: mat DP turi užleisti kareivines pažadėtai amerikiečių kariuomenei. Be to, suradus spaustuvę Schweinfurte, rinkimas irgi dar kiek užtruko, nes spaustuvė turėjo skubių darbų vokiečiams, o mes, ausländeriai, žinoma, turime palaukti, nors mokame net brangiau negu vokiečiai, nes mat tekstas reikia rinkti svetima kalba. Tačiau dabar visos kliūtys jau nugalėtos, ir šiandien pat gavau iš leidėjo laišką, kad ateinančią savaitę knyga bus baigta rinkti. Spaustuvei atsirado laisvesnio laiko, taigi ir užgulė ant „Jobo dramoms“. Ateinantį mėnesį tikiuos galėsiąs Jums ją jau pasiųsti. Tuo būdu antrasis tomelis bus baigtas.

Trečiąjį tomelį padariau visai netikėtai naują, kokio iš sykio net nebuvau įplanavęs. Šiais metais sukanka 50 metų nuo mirties didžiausio rusų filosofo kataliko Vladimiro Solovjovo, apie kurį savo laiku keletas lietuvių Šveicarijoje, tarp jų ir a.a. Stasys Šalkauskis, yra rašęs disertacijas. Solovjovas lietuviškajai minčiai - visų pirma prel. Dambrauskui-Jakštui¹ ir Šalkauskiui - yra turėjęs labai didelės įtakos. Galima visai teigti, kad lietuviškoji filosofija išaugo iš Solovjovo. Todėl maniau, kad negalima praeiti tytomis pro šią svarbią sukaktį ir mūsų tautai. Tai yra mūsų dėkingumo pareiga šiam didžiajam katalikiškajam Rytų mąstytojui, kuris įžiebė mūsų mokslininkų mintį. Šitą tad pareigą aš ir ryžausi įvykdyti. Solovjovas - jis buvo sykiu ir poetas - yra parašęs „Pasakojimą apie antikristą“. Tai savo-

¹ Prel. Aleksandras Dambrauskas-Adomas Jakštas (1860-1938) - katalikiškos visuomenės ideologas, tautinio atgimimo veikėjas, mokslininkas, poetas ir kritikas, daugelio laikraščių steigėjas, redaktorius ir bendradarbis (LE, IV, 257-262).

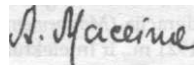
tiška pasaulio galo vizija, vizija antikristinių laikų, kada Bažnyčia patenka antikristo priespaudon, kenčia persekiojimus, bet galop laimi ir triumfuoja. Šią legendą savo metu buvo lietuvių kalbon išvertęs prel. Dambras-kas-Jakštas, o tremtyje ją buvo išspausdinęs dar sykį „Naujasis Gyvenimas“ - kunigų sąjungos Vokietijoje organas. Šią tad legendą aš ir pasiryžau išnagrinėti tokiu pat metodu, kaip ir Dostojevskio „Didįjį Inkvizitorių“. Savo problematika ši legenda yra panaši į Dostojevskio kūrinių. Tik Dostojevskis leidžiasi daugiau į žmogaus psichologiją ir filosofiją, o Solovjovas liečia daugiau religinius, net teologinius klausimus. Dostojevskio legendą pavadinau istorijos filosofija, o Solovjovo pasakojimą tenka vadinti istorijos teologija. Tačiau savo minčių gilumu ir aktualumu jis nė kiek nenusileidžia Dostojevskiiui. - Ši tad kūrinių išnagrinėti ir buvo mano šios vasaros darbas. Išvažiavau į vieną vokiečių kaimelį, užsidariau nuo visų žmonių ir per šešetą savaičių juodraštis buvo baigtas. Grįžęs į Freiburgą, jį perrašinėju ir beveik esu visiškai baigęs: stinga tik įvado, mat įvadus aš rašau paskiausiai, kai visas veikalas yra baigtas. Planą šio veikalas Jums pridedu, kad matytumėte, koki klausimai jame yra liečiami. Man pačiam atrodo, kad ši knyga man pasisekė parašyti ne blogiau kaip „Didysis Inkvizitorius“, o aktualumo atžvilgiu ji yra mūsų laikams net aktualesnė, nes mes iš tikro gyvename aiškiai antikristinius laikus su visa jų apgaule, melu, žudynėmis - su visu tuo, ką antikristas mielai vartoja. Šita tad studija ir turėtų sudaryti trečiąją mano suplanuoto ir Jūsų leidžiamo „Cor inquietum“ rinkimo tomelį. Leidėjas apie mano šį darbą žino ir šios dienos laiške jau spiria, kad jį jam siųsčiau, nes spaustuvė dabar turinti laisvo laiko ir galinti greitai surinkti. Tokiu būdu ligi šių metų pabaigos galėtų išeiti ir trečiasis tomelis.

Tačiau aš nutariau visų pirma Jūsų atsiklausti, ar nebus Jums per sunki našta šiais metais skirti pinigų dar vieno tomelio išleidimui. „Jobo dramai“ pinigai guli pas mane: spaustuvei avanso įmokėta 1000 DM. Tačiau Solovjovo legendos nagrinėjimui leisti lėšų nebebus, nes pirmųkštis mūsų apskaičiavimas pasikeitė kaip tik mūsų nenaudai. Pabrango ir spaustuvė, ir persiuntimas. Norint tad šiais metais Jums ryžtis ir trečią tomelį išleisti, reikėtų atsiųsti 800 dol. „Didysis Inkvizitorius“ kaštavo netoli 900 dol., būtent 4475 DM (doleris dabar yra 5 DM juodoj biržoj). Be abejo, būtų gražu, jeigu mes - Jūs ir aš - galėtume Šventuosius Metus pažymėti trimis leidiniais - visais trimis, skirtais religiniams klausimams. Tai iš tikro būtų tikras Šventųjų Metų pagerbimas. Tačiau ar bus tai Jums ne per sunku? Todėl prieš atsakydamas leidėjui, aš ir nutariau pasiklausti Jūsų nuomonės. Kai gausiu Jūsų atsakymą, tada leidėjui parašysiu. O tuo tarpu baigsiu šios studijos įvadą ir ją paruošiu spaudai. Beje, noriu ją pavadinti šv. Povilo posakiu „Mysterium iniquitatis“. Žinoma, lotyniškas pavadinimas nėra populiarus, bet jis yra prasmingas ir studijos turinį atitinka. Studija

bus kiek didesnė negu „Didysis Inkvizitorius“: ji turės apie 280 pusl.

Noriu Jums šia proga pasiskųsti ir savo asmeniniais vargais. Mano medžiaginė padėtis smarkiai pasunkėjo. Mano prieteliai iš Kanados, kurie anksčiau mane paremdavo, nuo birželio mėnesio šios paramos teikti nebegali. Ligi šiol jokių kitų šaltinių aš nieieškojau ir neturiu. Net pranciškoni už straipsnius „Aiduose“ reguliariai neatsilygina. Todėl prisiminę Jūsų ankstesnį padaršinimą ir iš Jūsų gautą paramą, nutariau visų pirma kreiptis į Jus ir prašyti Jus paimti mane Jūsų globon su kūnu ir siela. Sielą Jūs jau globojate, leisdami mano raštus. Tačiau ta vargšė sielėlė gali greitai nusilpti ir palūžti, jeigu ji neturės kaip laikytis kūne. O jos laikymasis pasidarė labai problematiškas. Todėl aš ir pasakau Jums atvirai savo padėtį, nes Jūs ta i man esate anksčiau liepę. Man yra labai nedrašu visa tai Jums rašyti, nes Jūs tiek gero jau esate man padarę. Tikrai nieko Jums nesakysčiau, jeigu Jūs nebūtumėte manęs ankstesniuose savo laiškuose padaršinę. Konkrečiai kalbant, lėšų savo pragyvenimui aš turiu tik dviem mėnesiam. Jeigu tad paimsite mane savo globon ir žinion, niekur kitur nesikreipsiu ir lėšų nieieškosiu. Jūs būsite vienintelis, kuris išlaikys Maceiną su jo raštais ir su jo gyvenimu. Kaip ir anksčiau esu Jums rašęs, man reikia Freiburge 50 dol. mėnesiui. - Kad būtumėte visiškai painformuotas apie mano padėtį, turiu Jums pasakyti, kad nors Jūs man ir perleidote „Did. Inkvizitoriaus“ likusius egzempliorius ir nors teoretiškai aš turėčiau šį tą iš jų laimėti, tačiau ligi šiol nesu gavęs už tai nė vieno cento ir neatrodo, kad greitai kas nors pasidarys, nes atsiskaitymas iš užsienio yra labai sunkus, painus ir, turiu pripažinti - nesąžiningas. Žmonės išparduoda knygas kur nors Australijoje, Kanadoje, Anglijoje ir, pasiteisindami, kad negalima valiutos išsiųsti, ramiai susideda pinigų į savo kišenę. Todėl aš neturiu jokių stiprių vilčių bent kiek laikytis iš savo knygų. Knygas rašyti ir jas leisti dabar yra tikra auka. Bet jos reikia, kad ir Dievas, ir žmonės nesakytų, jog rūpinomės tik duona, o pamiršome Viešpaties žodį. Jeigu aš pasiliksiu Europoje, tai ne todėl, kad man čia lengviau, bet todėl, kad čia galiu savai Tautai sudėti šitą dvasinę savo auką, be kurios mūsų mintis suskurs galutinai. Europoje pasilikimas yra nenaudingas ir pavojingas. Bet reikia, kad būtų žmonių, kurie čia veikia, nes iš fabriku nekyla knygos ir straipsniai. - Tokia tad yra mano, brangusis Bičiuli, situacija. Lauksiu Jūsų mielo atsakymo tiek naujos knygos leidimo, tiek mano paties atžvilgiu. O tuo tarpu dėkoju už kilnią Jūsų širdį ir reiškiu gilią pagarbą.

Jūsų

12.

Freiburgas,
1950.IX.21

Apsilenkė laišakai. Dėkoja už paramą, prašo nesiųsti tiesiai jam čekių, bet per Garbačiauską Šveicarijoje. „Pax Romana“ kongrese nedalyvavo, nes buvo siūlęs prof. Ivinskį ir šiam nenuvykus, atstovavo dr. kun. P.Celiešius. Kun. Pijui Ragažinskui duoda leidimą versti „Inkvizitorių“ į portugalų kalbą, pažymint, kad versta iš lietuvių kalbos, kad nereikštų pretenzijų leidyklai Kerle-Verlag, kuri leidžia vokišką vertimą „Der Grossinquisitor“. Vertimų į kitas kalbas klausimas.

Freiburg i. Brsg.,
1950.9.21

Mielasis Bičiuli,

Mūsų laišakai prasilenkė: vakar išsiunčiau Jums ilgoką aprašymą savo vargų ir darbų, o šiandien gavau Jūsų malonų vokelį su šiltais žodžiais ir jaukiu turiniu. Viskas atėjo tvarkingai: labai Jums už tai ačiū. Ačiū Jums taip pat ir už pažadą ateičiai. Kiek ir kaip skubiai man yra reikalinga pagalba, Jūs matysite iš mano vakarykščio laiško. Tik būkite malonus ir nesiųskite čekio, nes čia per bankus jį realizuoti labai sunku. Jeigu galėsite ką nors pasiųsti, siųskite senuoju keliu per Šveicariją Garbačiauskui, o jis jau man perduos.

Pax Romana¹ kongrese nebuvau. Čia įvyko mažas nesusipratimas. Ateitininkams atstovauti Federacijos Valdybai Amerikoje buvau pasiūlęs prof. Ivinskį iš Romos, nes jis daugiau kalbų moka ir apskritai yra apskresnis užmezgti ryšius su žmonėmis negu aš. Todėl kai Federacijos Valdyba siūlė važiuoti man, aš atsisakiau, nes maniau, kad Ivinskis sutiko ir važiuos. Tuo tarpu pasirodo, kad ir jis atsisakė, bet man nieko nepranešė. Tokiu būdu aš ir pasilikau. Bet ateitininkams gerai atstovavo trys studentai iš Tūbingeno ir kun. dr. P. Celiešius² iš anglų zonos. Kaip jiems ten pasisekė sueiti į ryšius, kol kas žinių neturiu, nes niekas pas mane iš Tūbingeno nebuvo, o ir aš pats niekur nevažinėju.

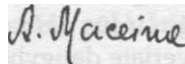
¹ Pax Romana - pasaulinis šviesuomenės sąjūdis, apimantis visų tautų ir rasių katalikus studentus ir mokslą baigusius intelektualus. Sąjūdis siekia juos jungti į tarptautinę akademinę bendruomenę, grindžiamą krikščioniškąja meile ir katalikų tikėjimu. Dvi šakos: Studentų federacija (*Mouvement international des Etudiants catholiques*), jų pirmas suvažiavimas įvyko 1921 m., ir Intelektualų federacija (*Mouvement International des Intellectuels Catholiques*), įkurta 1947 m. Abiejose organizacijose dalyvauja ir lietuviai (LE, XXII, 216-217; XXXVI, 440).

² Dr.prel. Petras Celiešius (1906-1986) - įvairių žurnalų bendradarbis, Vakarų Europos Lietuvių sielovados centro vedėjas (LE, III, 448-149; XXXVI, 150; XXXVII, 103).

Padėkokite mano vardu mano mielam suolo draugui kun. Pijui Ragažinskiui už malonų laišką ir padaršinimus nesimesti kiton profesijon, o toliau atsidėti rašymui. Tai yra ir mano paties giliausias noras. Ir jeigu tik gyvenimo sunkenybės nenuvarys manęs kur nors į fabriką ar į įstaigą mašininku, tikrai savo srities neužleisiu. Painformuokite jį ir apie naują mano knygą, kurios planą vakar esu Jums išsiuntęs. Leidimą „Inkvizitorių“ versti portugalų kalbon jam duodu visa širdimi. Galite jam pasakyti, kad prieš keletą dienų pasirašiau sutartį su F.H.Kerle-Verlag Heidelberge, kuri leidžia vokišką „Inkvizitoriaus“ vertimą: kitų metų pradžioje jis turėtų pasirodyti. Jeigu jis būtų išverstas portugalų ar ispanų kalbon, būtų mūsų kultūrai jau šiokia tokia reklama. Beje, priminkite kun. Ragažinskiui, kad jei nutars versti portugališkai, tegu būtinai pažymi, jog versta iš l i e t u v i ū kalbos, nes Kerle-Verlag gali paskui kabintis, jog versta iš vokiečių kalbos, negavus sutikimo. Ar neatsirastų ir Amerikoje, kas išverstų angliškai?

Dar syki dėkodamas Jums už gerą Jūsų širdį, reiškiu Jums kuo giliausią mano pagarbą.

Jūsų

P.S. Daug linkėjimų kun. Pijui Ragažinskiui³ ir sykiu atsiprašymas, kad negaliu jam greitomis parašyti atskiro laiško. Tegul jis būna malonus ir grįždamas nuveža visą glėbį mano linkėjimų mano pažįstamiems jo bendradarbiams kunigams.

13.

Freiburgas,
1950.XII.14

Dėkoja už laišką ir paramą. Sveikina Kalėdų švenčių proga, gėrisi prelato atsidavimu dvasinei kultūrai ir jos rėmimu. Išskaičiuoja tais metais parašytus straipsnius, knygas, iš viso 1144 puslapiai. „Jobo dramos“ pasirodymą sutrukde bažnytiniai cenzoriai. Aprobavo Lėvanas, dėl ligos irgi uždelsės. Klausia, gal „Mysterium“ galėtų apbruoti Prelato vyskupas. Vokiškasis „Didžiojo Inkvizitoriaus“ leidimas einas pirmyn, jau skaitas korektūras. Net trys leidyklos buvo sutikusios išleisti. Sveikata nestipri: širdies negalavimas, kepenų sutrikimas. Džiaugiasi, kad kun. Vaclovas Paulauskas bus pas Prelatą vikaru. Apgailiestauja, kad iš 250 lietuvių kunigų, buvusių Vokietijoje, daugumas emigravo į JAV, aplenkdami kitas lietuvių kolonijas, visiškai neturinčias kunigo lietuvio. Kultūros instituto reikalai.

³ Prel. Pijus Ragažinskas (1907-1988) - klebonavo Šv. Juozapo parapijoje San Paulo mieste Brazilijoje ir rūpinosi lietuviais emigrantais (LE, XXIV, 424).

Freiburg i. Brsg,
1950 m. gruodžio 14 d.

Mielas ir brangus Bičiuli,

Dėkoju už pastarąjį malonų ir jaukų laišką ir už pranešimą, kad išsiuntėte mano nepasotinamiems reikalams penketą šimtukų. Jų ligi šiol dar nesu gavęs, bet tikiuos netrukus gausiās. Mat besiantinančios Kalėdų šventės nukreipia į namus dėmesį ir tų žmonių, kurie rūpinasi viešaisiais reikalais. O jų rankose kaip tik ir guli Jūsų siųstoji parama. Dar sykiū nuoširdžiai už ją dėkodamas, noriu šiuo tarpu pasidalyti su Jumis keletu minčių.

Visų pirma priimkite mano gilius, iš tikros širdies plaukiančius linkėjimus Kristaus Gimimo švenčių proga. Jūs varote nepaprastai gilią vagą lietuviškojoje kultūroje. Jūs esate vienintelis, kuris iš Naujojo Pasaulio dvasininkijos iš tikro suprantate savo šventojo Globėjo Pranciškaus dvasią - daiktu tarnauti asmeniui, o ne asmenį įkinkyti daikto tarnybai. Būti kultūros mecenatu šiandien yra toks retas dalykas, kad Jūs aukštai prašokstate šimtus savo konfratūrų ir Jūs darbai kelia visiems tokios nuostabos bei pagarbos, kad Jūs atsveriate daugybę ydų, kuriomis šiandien tenka visiems nusiskūsti. Nepriimkite, mielas Bičiuli, šių mano žodžių kaip komplimento arba pataikavimo. Nesu pratęs kam nors pataikauti. Taip pat visa tai sakau ne todėl, kad čia ir mano trigrašis užangažuotas. Aš sprendžiu visai objektyviai. Juk man yra žinoma, ką Jūs esate padaręs ir ką ketinate padaryti. Tie, kurie su Jumis susitinka, planus su Jumis apsversto, Jūsų paramą užtikrinta, tie kalba aukščiau minėtais žodžiais. Todėl mano linkėjimas šių džiaugsmingų švenčių proga Jums ir yra, kad Viešpats ir toliau laikytų Jus savo Globoje ir kad leistų Jums dar daug daug vagų suversti taip labai apleistuose lietuviškuosiuose dirvonuose.

Šie metai jau baigiasi. Darbo atžvilgiu jie jau beveik visiškai pasibaigę, nes per šventes kažko nuveikti nebegalima. Todėl norėčiau Jums duoti savotišką lyg ir apyskaitą, ką šiais metais esu padaręs. Juk Jūs esate mano rėmėjas, tad iš tikro turite net ir teisę žinoti, ką Jūsų remiamasis veikia. Taigi žemiau ir surašiau tai, ką esu šiais kalendoriniais metais padaręs.

1. Jobo drama - 226 maš. pusl. - Šį veikalą, tiesa, pradėjau dar praėjusiais metais. Bet prieš praėjusias Kalėdas jo parašiau tik 40 pusl. Taip kad beveik visas jis tenka šių metų balansui.

2. *Mysterium iniquitatis*¹ - 265 pusi.

3. Du skyriai iš studijos apie Dostojevskio nusikaltimą ir bausmę: a) Nuodėmės šaltinis, b) Nusidėjimo būseną - abu kartu 80 p. (Antrąjį straipsnį,

¹ "Niekšybės paslaptis". Veikalą išleido tik vokiškai - „Das Geheimnis der Bosheit. Versuch einer Geschichtstheologie des Widersachers Christi als Deutung der „Erzählung vom Anti-christ“ Solowjews“, Freiburg im Breisgau 1955.

pavadinęs jį „Nusidėjėlio tragika“, esu pasiuntęs „Aidams“. Jis vienas turi 50 pusl.).

4. Trys straipsniai „Ateičiai“: a) Daugiaveidė motinystė, b) Kas yra Krikščionybė, c) Katedrų lankytojai - iš viso 26 pusl.

5. Trys straipsniai „Aidams“: a) Krikščionybės ateitis, b) Šeimos laimė ir šeimos tragika, c) Apie poeto būtį ir jo kūrybą - iš viso 75 pusl. (Su minėtu str. „Nusidėjėlio tragika“, kuris dar tik neseniai išsiųstas, „Aidai“ yra gavę 125 pusl. straipsnių).

6. Daugybė trumpų apžvalgiųjų straipsnelių „Aidams“ religijos, filosofijos, sociologijos ir pedagogikos temomis; iš viso 70 p. Taip kad „Aidai“ iš viso iš manęs medžiagos yra šiais metais gavę 195 pusl. mašinėle. Tai jau ištisa knyga.

7. Vienas straipsnis „Tėviškės Žiburiams“²: „Auka Dievui ar auka vyrui“ - 12 pusl. Jį persispausdino Venezuelos „Tėvų kelias“.

8. Teko iš naujo perrašyti ir perdirbti, paruošiant galutinai spaudai, vokiškąjį „Didžiojo Inkvizitoriaus“ tekstą - 260 pusi.

9. Ligi šiol vokiškai perdirbau porą skyrių iš „Mysterium iniquitatis“ - 80 pusl. Viską sudėjęs į krūvą, susidaro 1144 pusl. Jeigu išspausdintume viską vienoje vietoje, tai būtų trys tomai.

Žinoma, gal būtų buvę galima dar ir daugiau padaryti, bet mano širdis kartais sustreikuoja ir pareikalauja atotampos, nes esu pastebėjęs, kad rašymas, ypač ilgas, mašinėle, erzina širdies nervus.

Jūs rašote savo laiške, kad laukiate mano naujų kūrinių. „Jobo drama“ jau turėjo senokai išeiti. Tačiau visokios nenumatytos kliūtys pasitaiko kaip tik prieš darbo pabaigą. Darbą užvilkino bažnytiniai cenzoriai. Vienas jų skaitė, nebaigė ir išvažiavo. Antram beskaitant, kan. F.Kapočius perdavė delegatūrą kitam asmeniui. Tada ją pasiėmiau pas save ir daviau Freiburgo arkivyskupijos kurijai. Ši paskyrė cenzoriumi prof. kun. Lėvaną. Jam esant jau prie galo, užklupo jį sunki liga, išlaikiusi lovoje tris savaites ir paskui neleidusi darbo sparčiau pavaryti. Taip kad tik praėjusią savaitę jis savo „nihil obstat“ galėjo duoti. Veikalas buvo surinktas jau seniai. Bet be aprobatos aš nedrįsau leisti. O jos dėl minėtų aplinkybių reikėjo ilgokai laukti. Bet prieš Kalėdas knyga bus sulaužyta ir apie sausio pabaigą reikia jos tikėtis. Su „Mysterium iniquitatis“ aprobata taip pat bus vargo. Kun. Lėvanas vis nesveikuoja ir nelabai nori imtis arba žada skaityti labai pamažu. Naujasis Sielovados tvarkytojas vargiai ar turės kokį kunigą, kuriam galėtų pavesti. Bet mėginsiu tartis su Muncheno jėzuitais lietuviais. O gal Jūs patys galėtumėte gauti savo vyskupo aprobatą? Jeigu Jūs sutiktumėte, tuojau Jums atsiųsčiau rankraštį, nes jo padariau tris nuorašus.

² „Tėviškės žiburiai“ - Kanados lietuvių kultūros draugijos Toronte nuo 1947 m. leidžiamas savaitraštis (LE, XXXI, 124-125; XXXVII, 601).

Gal net geriau būtų turėti Amerikos vyskupo aprobatą, nes juk knyga daugiausia Amerikoje ir yra paskleidžiama. Duokite man apie tai žinutę. Leidėjas taip pat nori, kad šis reikalas būtų sutvarkytas prieš pradendant rinkti, nes paskui - kaip pasitaikė su „Jobo drama“ - spaustuvė pyksta, kad darbas esti sustabdomas. Pakrikus lietuviškajam gyvenimui Vokietijoje, net šis, iš sykiio toks smulkus reikalas, sunku sutvarkyti. Visa tai padaro, kad „Mysterium iniquitatis“, deja, galės išeiti tik apie pavasarį.

Galiu Jums pranešti, kad vokiškasis „Didžiojo Inkvizitoriaus“ leidimas jau eina pirmyn. Knyga jau yra renkama, ir aš kaip tik šiuo metu taisau jos I korektūrą. Vokiškai knyga bus didesnė, nes, viena, šriftas yra parinktas kiek stambesnis, o antra, vokiečių kalba yra analitinė ir ta pati mintis gali būti išreikšta tik su daugiau žodžių negu lietuviškai. Leidžia F.H.Kerle-Verlag Heidelberge: tai katalikiška leidykla, specialiai leidžianti teologijos ir filosofijos veikalus. Tarp kitų ši leidykla išleido jau 15 tomų šv. Tomo Akviniečio raštų vokiškai ir lotyniškai. Kai tik šis veikalas vokiškai išeis, tuojau Jums jį atsiųsiu. Savai knygai Vokietijoje turėjau tris leidėjus, kurie visi buvo sutikę išleisti. F.H.Kerle-Verlag pasirinkau todėl, kad jis pažadėjo išleisti pirmiau negu kiti (Herder ir Logos) ir savo pažadą tesi. Dabar dirbu prie vokiško teksto „Mysterium iniquitatis“. Gal ligi pavasario pasiseks man jį paruošti. Rašau beveik iš naujo, nes daug ką praplečiu ir papildau. Rašau šį sykį jau pats, o paskui duodu stilių pataisyti.

Toki tad yra mano raštiniai darbai, prie kurių ir tenka praleisti beveik visą laiką. Kasdieninis mano gyvenimas yra labai paprastas ir pilkas. Iš Freiburgo beveik visi lietuviai yra jau išemigravę. Pasiliko tik trys kunigai, tarp jų ir kun. Lėvanas, su kuriuo daugiausia ir susitinku. Sveikata šį rudenį truputį pašlijo. Mat senas mano širdies negalavimas pradėjo vėl atsiliepti. Prie jų dar prisidėjo kepenų sutrikimas, kuris man neleidžia kiek stipriau pavalgyti arba pavalgius reikia už tai porą valandų atkentėti. Nutariau tad dabar laikytis griežtos dietos, kas, neturint savos virtuvės ir priklausant nuo svetimų, nėra visada nei malonu, nei įmanoma. Be to, ir smegenys jau yra įvargę. Bet per šventes gal kiek pailsėsiu. Gaila, kad pas mus ruduo yra labai lytingas. Negalima pasivaikščioti po Freiburgo apylinkes, kurios yra pukios: Schwarzwaldas man dar gražesnis negu akmeninės Alpės.

Man yra tikro džiaugsmo, kad pas Jus atsikelia vikarauti kun. Vaclovas Paulauskas³. Jis man gerai pažįstamas jau keletas metų. Tai geras kunigėlis, pasiaukojąs žmonių labui, matęs karo metu šilto ir šalto, nes buvo lietuvių bataliono kapelionas Rytuose, kažkur apie Minską. Savoje parapijoje turėsite tikrą apaštalą. Mudu su juo Vokietijoje pasikeitėme laiškais apie

³Kun. Vaclovas Paulauskas (g. 1910) - mokyklos kapelionas Sedoje, katalikiškos akcijos vadovas Delegatūroje, veikė katalikiškose organizacijose, rašinėjo katalikų spaudoje (LE, XXII, 184).

kunigų važiavimą į misijas arba į tas šalis, kur kunigų trūksta. Aš buvau nuomonės, kad tremties kunigai nesiveržtų visi į Ameriką, kur kunigų - net ir lietuvių - nestinga, bet kad pasuktų į tuos kraštus, kurie jų šaukte šaukiasi, pav., Pietų Amerika, kur net ir lietuviai savų ganytojų neturi, ypač Argentina (dabar jau kiek geriau, nes ten siunčiami marijonai), Brazilija, Kolumbija ir skandalingai - Venezuela, kur vienas kun. Sabaliauskas⁴ kas ketvirtas penktas sekmadienis atvažiuoja į įvairias vietas ir atlaiko pamaldas. Be to, stinga ir Australijoje. Tačiau mano balsas, be abejo, nebuvo išgirstas, ir beveik visi kunigai iš Vokietijos, išskyrus keletą, atsidūrė Amerikoje. (Vokietijoje buvo pradžioje apie 250 lietuvių kunigų). Kad jie ten būtų važinę su intencija apaštalauti ar misionieriauti, tuo, žinoma, nei aš, nei kiti neįtikėjome. Ir tai kaip tik mummyse pasauliečiuose katalikuose kėlė tam tikrą liūdesį. Jeigu aš pats būčiau kunigas ir turėčiau iš Vokietijos išvažiuoti, nė kiek nesvyruodamas važiuočiau į kapucinų misijas Čilėje. Šitais tad klausimais mudu su kun. Paulausku ir pasikeitėme laiškais. Perduokite jam mano nuoširdžius sveikinimus ir palinkėkite jam sėkmingai misionieriauti Lawrence, kur, be abejo, naujųjų stambeldžių taip pat netrūksta, kaip ir visame šiandienos pasaulyje.

Man būtų labai įdomu išgirsti Jūsų nuomonę apie Dr. Jono Griniaus straipsnį „Menas ir mokslas lietuvių tautos tarnyboj“ ('Aidų' 9 nr.), kuriam jis kelia Lietuvių Instituto idėją. Šiuo atžvilgiu aš turėčiau Jums tikrų pasiūlymų, visai konkrečiu, tačiau pirma norėčiau žinoti Jūsų nuomonę. Man atrodo, kad dvasiniams mokslams ir menams būtų tikslu bendras institutas. Šiame amžiuje, kada eina grumtynės už pasaulėžiūrą, katalikai turi turėti savas kultūrinės tvirtoves, o nes[mai]šyti* su liberalais ar socialistais bendruose baruose. Aš visad[a] buvau ir būsiu už atskiras katalikų kultūrinės institucijas, mo[ky]klas, universitetus, mokslo įstaigas... jeigu tos pačios minties b[ūtu]mėte ir Jūs, mielas Bičiuli, ir jeigu pati idėja būtų Jums pri[e] širdiejs, galėčiau šiuo reikalu po Kalėdų Jums šį tą pasiūlyti [ir papro]jektuoti. Jei turėsite laiko ir man rašysite, palieskite ir š[į] d[aly]ką.

O dabar leiskite atsisveikinti, dar sykį Jums padėkojant už kilnią Jūsų širdį ir palinkint Jums kuo džiaugsmingiausiai praleisti besiartinančias šventes ir sutikti Naujuosius Metus. Kelintą atspaudą jų eigoje atplėš Apreiškimo angelas?

Jus [laba]i gerbiąs A.Maceina

* Originalo neaiškios ar trūkstamos raidės įrašytos laužtiniuose skliaustuose.

⁴ Kun. Antanas Sabaliauskas (1905-1987) - salezietis, 1948 m. atvyko į Venesuelą, kur įkūrė kelis dvasinius lietuvių židinius, redagavo iliustruotą žurnalą „Tėvų kelias“, išleido keletą knygų (LE, XXVI, 243).

14.

Freiburgas,
1951.II.19

Dėkoja už siuntinį, čekį ir suraminimo žodžius. Cigarečių atsisakė, nes muitinė pareikalavusi labai didelio maito. Kadangi jis nerūko, nuostolis nebuvo didelis. Čekį jau keičias bankas. Širdis nesanti stipri, dabar vėl sunegalavusi. Gydytojas davęs vaisių, bet įsakęs lėtai vaikščioti, nenešioti sunkių daiktų. Širdis esanti kaip 70 metų senio. Nuotaika nedarbinga. Originalaus nieko nekuriąs. Rengias vokiškai „Mysterium iniquitatis“. Viskas brangstą. Teiravosi dr. kun. Brazio, gal Argentinoje galima pigiau spausdinti.

Freiburg i. Brsg.,
1951 m. vasario 19 d.

Brangusis Bičiuli ir Globėjau,

Jau už daug, labai daug ką turiu Jums padėkoti: už prieteliškus suraminimo žodžius, už siuntinėlių, už čekį... Visa pasiekė mane tvarkingai. Tiesa, iš siuntinėlio turinio - labai malonaus ir įdomaus - turėjau atsisakyti cigarečių, nes vokiečių muitinė pareikalavo labai didelio maito: 15 pfeningų už 1 cigaretę. Bet kadangi aš nerūkau, tai šio 'nuostolio' nepaėmiau per daug į širdį. Gaila tik gražių Jūsų pastangų. Čekį vokiečių bankas iškeitė be jokių sunkumų. Todėl į Jūsų klausimą, „kuriais keliais greičiau pasiektų pinigai“, galėčiau atsakyti - čekiu greičiausiai. Tik reiktų laišką su čekiu siųsti registruotai: būtų saugiau. Taigi dar sykį už visa tai labai ačiū. Jūsų globoje jaučiuos saugus, nes Jumyse matau Visagalio ranką ir ženklą.

Dabar porą žodžių apie save. Mano širdis jau senokai yra silpna. Dar Lietuvoje turėjau 1944 metais sunkią operaciją, kurios metu įvyko širdies šokas, kamparo injekcijos tuo metu mano gyvybę išgelbėjo, bet po to laikas nuo laiko ateina silpnumo periodai. 1946-7 metais kamavausi su širdimi beveik ištisus metus. Dabar toks silpnumas prasidėjo jau nuo rudens. Bet kadangi aš jau prie tokių negalių esu pripratęs, tai nekreipiu dėmesio. Bet šį sykį sausio viduryje prisiverčiau nueiti pas gydytoją. Jo diagnozė nebuvo dziuginanti. Tamstos širdis, kalbėjo jis man, yra kaip 70 metų senio. Su ja gali Tamsta išgyventi dar labai ilgai, bet reikia greitai nevaikščioti, nelaipioti į kalnus, nelipti laiptais greitai, nenešioti iš rūsio anglių, po pietų nedirbti, gultis lovon ir t t. Be to, 12 savaičių gerti digitalį. Po to jis vėl darys kardiogramą ir žiūrės: ar yra pagerėjimo, ar ne. Jei ne, šitoks gyvenimo būdas turės, jo nuomone, man pasilikti visą gyvenimą, jei nenorėsiu po kelių metų turėti sutinusių kojų ir būti sunkus ligonis. Jis sakėsi nenorįs manęs gąsdinti, bet sakąs tai, ką žinąs. Žinoma, man jo paklausti nėra lengva. Aš lyg tyčia gyvenu trečiame aukšte ir turiu 71 metų ligotą

šeimininkę. Tad tenka ir laiptais po keletą kartų lipti, ir anglių iš rūsio atnešti. Tačiau vaistai šiek tiek mane sustiprino. Nors uždušimas dar pasikartoja ir kai kurios dienos dar esti stipriai sunkios, bet apskritai jaučiuos kiek geriau. Prasidėjus gražesniai orui ir pasibaigus būtiniais darbams su spaustuvėmis, mėginasiu kur nors išvažiuoti tikram poilsiui kokiai porai mėnesių. Greičiausiai prie Bodeno ežero. Jūsų atsiųsta parama bus man labai didelis pagelbėjimas.

Jūs suprasite, brangus Bičiuli, kad šiuo metu mano nuotaika nėra darbinga. Praėjusiais metais pasitempiau lyg koks 'stachanovietis', tai dabar reikia truputį vadžias atleisti. Be abejo, tai nereiškia, kad tinginauju. Po truputį krapštaus, bet originalaus ko nors dabar kurti nepajėgiu. Šiuo metu rašinėju vokiškai „Mysterium iniquitatis“, taisydamas ją ir lietuviškai. "Tik bijau, kad jos išleidimas Vokietijoje ar tik pasidarys įmanomas. Viskas čia labai brangsta. Leidėjo prašiau, kad apskaičiuotų. „Jobo drama“ jau visai baigiama. Bet prie jos reikės pridėti. Šiam reikalui aš Jūsų pinigų turiu. Bet kaip tik todėl bijau, kad „Mysterium iniquitatis“ leidimas gali iš Jūsų pareikalauti per didelės aukos. Mėginau pasiteirauti kun. Dr. Brazio¹ - mano gero pažįstamo - Argentinoje pas Marijonus. Jei pasirodys, kad ten pigiau, gal perkelsime tenai. „Laikas“² turi gerą šriftą ir malonią spaudą. Pasauliui vis labiau pereinant į karo ūkį, civilinės sritys pradeda nukęsti. Tačiau konkrečiai Jums apie tai parašysiu gavęs žinių iš Argentinos ir savo leidėjo apskaičiavimus. Tada palyginsiu ir Jums pranešiu.

Tuo tarpu dar sykį Jums dėkoju už stiprinančius ir suraminančius žodžius, už Jūsų maldas ir už Jūsų paramą. Jūs liekate mano širdyje kaip šviesiausias žmogus, su kuriuo man teko gyvenime susidurti.

Jūsų A.Maceina

¹ Dr. kun. Pranas Brazys (1918-1967) - marijonas, Aveljanedoje (Argentina) redagavo marijonų laikraštį „Laikas“, vadovavo noviciatui, bendradarbiavo įvairiuose žurnaluose, 1964 m. konsekruotas vyskupu lietuvių sielovadai Europoje, dalyvavo Vatikano II Susirinkime (LE, III, 229-230; XXXVI, 129).

² „Laikas“ - Argentinos lietuvių informacinis laikraštis, einantis nuo 1948 m. (LE, XIV, 56, n. 4).

"Tai yra diena, kurią pražysta visa: širdys, žodžiai ir darbai (lot.).

15.

(Be vietos),
1951.111.20
(Aerograma, rašyta ranka)

Sveikinimai Velykų proga iš Bavarijos kaimelio, kur prieš šešerius metus jį buvo priglaudusi viena šeima. Sveikata po truputį gerėjanti. „Jobo drama“ rengiama išsiuntinėti.

1951 m. kovo 20 d.

Brangusis Bičiuli,

Iš tolimo Bavarijos kaimo, kur atvykau praleisti švenčių mane prieš šešetą metų priglaudusioje vokiečių katalikų šeimoje, siunčiu Jums gilių sveikinimų Kristaus prisikėlimo dieną. Tai yra dies in qua refleret omnia: corda, voces et opera* . Linkiu Jums, kad šis visuotinis pražydimas įlietų ir į Jūsų kilnią širdį gilaus džiaugsmo, naujos vilties ir vis didėjančios meilės. Prisikėlusiojo Kristaus palaiminimas telydi visus Jūsų žingsnius!

Mano padangėje po pastarojo Jums laiško nėra nieko naujo. Sveikata kiek sustiprėjo, kad galėjau be didelės rizikos palikti keletai dienų Freiburgą, kur leisti šventes vienų vienam lyg ir nesinorėjo. Ateinančią savaitę grįšiu vėl atgal ir tęsiu toliau savo darbus. „Jobo drama“ jau išspausdinta ir dabar spaustuvėje tvarkoma persiuntimui. Aš pats jos irgi dar nemačiau. Bet tikiuos po Velykų galėsiąs ją Jums išsiųsti. Grįžęs į Freiburgą vėl eisiu pas gydytoją, nes balandžio viduryje kaip tik baigiasi trijų mėnesių kuracija su digitaliu. Tada paaiškės rezultatai. Netrukus vėl Jums parašysiu.

Tuo tarpu priimkite gilios padėkos ir pagarbos žodį.

Jūsų *A. Maceine*

16.

Freiburgas,
1951.IV.10

Dėkoja už laišką, kuris teikiąs jėgų ir ištvermės. Palyginimas su šv. Pranciškumi Asyžiečiu. Mintys abiejų sutinkančios: dar šiemet parašysiąs veikalą „Saulės giesmė. Krikščionybė šv. Pranciškaus Asyžiečio šviesoje“, kurią jis norėjęs kaip staigmeną padėti ant stalo, o dabar Prelatas sugestionuoja parašyti tokią knygą. Veikalo apmatai būsią filosofiniai, ataudai - teologiniai, bus prieinamas platesnei visuomenei. Nepatenkintas „Ventos“ leidyklos spaustuvininku Rimeikiu, siūlo kitų tomų spausdinimą perkelti į JAV, nebūsią brangiau negu Vokietijoje. Sunku gauti butą Freiburge, miestas per karą gerokai apgriautas, esą 4000 studentų, bet gavęs kitą butą ramioje prie miško vietoje, arti tramvajaus.

Freiburg i. Brsg.
1951. bal. 10 d.

Brangusis Prieteliau ir Rėmėjau,

Visų pirma gilus dėkui už sveikinimus, linkėjimus ir čekį. Jūsų laišškai man visados teikia jėgos ir ištvermės nelengvose mano sąlygose. Juos pergyvenu kaip dieviškosios Apvaizdos mostą, kaip tuos grūdelius, kurie nubirsta lauko žvirbliams, skraidantiems aplinkui kluonan traukiamą javų vežimą. Jūs sakotės nepajėgią eiti Asyžiečio pėdomis. Tačiau argi tasai nuolatinis grūdelių barstymas tokiems lauko žvirbliams, kaip aš ir kiti, nėra žengimas šio Poverello keliu? Neturtas nėra skaičius, bet dvasia. Elgeta, kuris sėdi prie šventoriaus vartų ir keikiasi, jei praeivis jam nieko neįmeta, yra turtuolis ir visiškai nepanašus į šv. Pranciškų. Tuo tarpu žmogus, kuris savo rankoje varto šimtines, kad pagelbėtų kitiems, kad padėtų kultūrai išsilaikyti, yra neturtėlis, kurį laimina kalno Pamokslas. Man atrodo, kad į šį laiminimą esate įglaustas ir Jūs, Bičiuli.

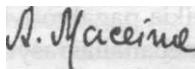
Nuostabiu būdu Jūs atspėjote mano norą ir mintį. Juos kiurį laiką slėpia, norėdamas Jums padaryti staigmeną, bet kadangi jau išpėjote, todėl atvirai Jums pasakysiu. Jau kuris laikas aš ruošiuos rašyti knygą apie šv. Pranciškų Asyžietį. Ji turėjo būti Jums dedikuota, nes juk Jūs nešiojate šio didžio šventojo vardą. Apie ją, nieko smulkiau nesakydamas, užsiminiau Tėvui J. Vaškiui, pasiteiraudamas, ar pranciškonai sutiktų ją išleisti. Norėjau, Jums nieko nesakydamas, padėti Jums ją ant stalo kaip mažutį atlyginimą už Jūsų gerą bei kilnią širdį. Bet štai Jūs patys apie tokią knygą galvojate ir jos išleidimu norite paminėti savo vaisingo gyvenimo 60 metų sukaktį. Mūsų tad norai visiškai sutampa. Mielu noru ir dideliu entuziazmu imsiuos šią knygą rašyti. Jei mano sveikata tarnaus, nes ji vis dar tebešlubuoja, atsiųsiu ją - taip dabar apskaičiuoju - rugsėjo pabaigoje, o gal ir anksčiau. Ją norėčiau pavadinti „Saulės Giesmė¹. Krikščionybė šv. Pranciškaus Asyžiečio šviesoje". Bendruosius plano apmatius jau turiu. Turiu ir medžiagos. Galėčiau net jau pradėti, bet turiu užbaigti dar porą darbų, kurie man nuolatos kvaršina galvą. Jais nusikratęs, tuojau sėsiu prie šv. Pranciškaus ir jam skirsiu visą savo laiką. Jūs teisingai sakote, kad šis veikalas turi būti parašytas „filosofijos apmatuose - teologiniuose atauduose". Taip aš jį ir suprantu. Bet kadangi jis vis tiek bus skiriamas platesnei mūsų visuomenei, todėl stengsiuos rašyti kuo suprantamiausiai, o tai yra ne visai lengva, kadangi dažnai reikia pagalvoti, kaip prieinamai išreikšti sunkias mintis. Lengvai ir sykiu nebanaliai rašyti ima laiko daugiau negu tada, kai nesirūpinama forma. Bet atrodo, kad šiais metais suspėsiu: aš parašyti, o Jūs išleisti. Gal šv. Pranciškų paglobos mudu abu.

¹ „Saulės giesmė" buvo išleista Bruklina 1954 m. ir perspausdinta Vilniuje 1991 metais.

Taip pat atspėjote mano norą ir p. J.Rimeikio atžvilgiu. Jau seniai esu juo nepatenkintas. Buvome susitarę, kad jis, pagal Jūsų nurodymą, išleistas mano knygas laikys mano nuosavybe ir pasiims tik 15% už platinimą. Šąskaitas jam juk aš apmoku iš Jūsų pinigų. Tačiau ligi šiol aš nesu iš jo gavęs nė vieno cento. Kai paprašau apyskaitos, jis visaip išsisukinėja, esą platintojai neatsiskaito, iš kai kurių valstybių negalima išsiųsti pinigų ir tt. ir tt. Tačiau man nebuvo kitokios išeities, kaip vis naudotis juo, nes aš pats negaliu šio darbo imtis. Jūs anaip tol neklystate sakydami, kad „jis bizniauja savo naudai mūsų geru“. Kiek girdėjau, jis turįs Amerikoje gana stambią einamąją sąskaitą. Dabar, kai ir Vokietijoje spaudos darbai žymiai pabrango, gal ir nebus didelio skirtumo tarp Amerikos. Ligi šiol betgi aš nedrįsau Jus prašyti perkelti spausdinimą į Ameriką, kadangi tai būtų reiškę Jums didesnę našta. Bet dabar aš visiškai sutinku ir Jums pasiūsiu. Dėl korektūrų ir aplamai spaudos priežiūros aš parašysiu geram mano prieteliui Pauliui Jurkui², kuris turi šioje srityje daug patyrimo ir, manau, sutiks šio darbo imtis. „Jobo drama“ jau yra atspausdinta³, bet dar nebaigta brošiūruoti ir apipjaustyti. Rimeikis rašė Jums pasiuntes, bet aš dar gatavos nesu gavęs. Vokiškas „Inkvizitorius“ jau yra sulaužytas, o gal net ir išspausdintas.

Kasdieniniame mano gyvenime permaina yra tik ta, kad nuo gegužės 1 pakeisiu kambarį- Velykų metu, kai buvau išvažiuavęs, nusinuodijo dujomis mano šeimininkė. Tai buvo ligūsta senutė moteris, visiškai supasaulėjusi, gyvenusi tiktai kūno smaguriams, o kai senatvėje (ji turėjo 71 m.) jie išsibaigė, ji neberado prasmės ilgiau gyventi ir atsisuko virtuvėje dujų kraują. Dabar butas, žinoma, yra likviduojamas, baldai parduodami už skolas, ir nuomininkams tenka nešdintis laukan. Bet Viešpats ir čia man pagelbėjo. Freiburge su kambariais yra labai sunku, ypač mokslo metu, nes studentų yra per 4000, o miestas smarkokai apgriautas. Tačiau man pavyko nuostabiai greitai susirasti kitą kambarį, dar ramesnėje vietoje negu dabar, prie pat miško, miesto pakraštyje, bet prie tramvajaus. Vokiečiai kliūčių nedarė ir leidimą apsigyventi davė. Todėl nuo geg. 1 mano adresas bus toks: Freiburg i. Brsg. Silberbachstr. 1. Šiame tad naujame kambaryje pradėsiu ir knygą apie šv. Pranciškų. - Apie sveikatą parašysiu vėliau, nes šią savaitę turiu eiti pas gydytoją: kuracijos laikas jau baigėsi. Pažiūrėsimė, kas bus dabar. - Būkite malonus ir parašykite, kada Jums sukanka 60 metų? - Tuo tarpu priimkite nuoširdžios padėkos ir gilios pagarbos pareiškimą.

Jūsų

² Paulius Jurkus (g. 1916) - beletristas, poetas ir žurnalistas, „Ateities“ ir „Darbininko“ redaktorius (LE, X, 157-158; XXXVI, 281; XXXVII, 246).

³1950 metais.

17.

Freiburgas,
1951.V.20

Sveikina Monsinjoro titulo gavimo proga. Gegužės 20 d. šv. Mišios bus ne tik padėkos, bet ir prašymo auka. Linki ir toliau sėkmingai darbuotis kultūros baruose.

Freiburgas,
1951 m. gegužės 20 d.

Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Dideliu džiaugsmu sutikau žinią, kad Jo Šventenybė popiežius Pijus XII suteikė Jums Monsignoro titulą, išskirdamas tuo būdu Jus dar labiau iš pasaulio ir dar stipriau įjungdamas į bažnytinių ganytojų eiles. Bažnyčios titulai juk nėra pasaulio titulų kopija ar pamėgdžiojimas. Jie, kaip ir visas bažnytinis gyvenimas, turi religinės prasmės. Jie išreiškia tam tikrą uždavinį bei pareigą, kuri su šiuo titulu žmogui ateina. Tiesa, jie nėra šventinimai, net nė laiminimai. Vis dėlto jie - aliquid sacrum!* Jie yra Dvasios dovanos, kurias Ji dalina kaip nori, tačiau kurios yra bažnytinės ir todėl šventos, nes Bažnyčioje nieko nėra ir negali būti profaniško. Todėl ir ženklų įteikimas, tų ženklų, kurie regimu būdu apreikš gautą dovaną, vyksta bažnyčioje prie Viešpaties altoriaus kaip auka Jo ir Jam.

Todėl gegužės 20-ji turės didelės prasmės visame Jūsų gyvenime. Ji bus Jūsų kelio posūkis - tylon nuo pasaulio ir artyn prie Dievo, šventųjų Mišių Aukon, kurią atnašausite jau naujais drabužiais, Jūs įjungsite ir šitą posūkį kaip Dvasios dovaną, kaip uždavinį ir pareigą, kurią reikės tolimesniu gyvenimu įvykdyti ir įprasminti. Todėl 20 dienos Mišių Auka Jums bus ne tik padėkos, bet sykiu ir prašymo auka: padėkos už suteiktą garbę, prašymo naujų jėgų ir naujos drąsos. Prelato titulas padaro Jus vyresniuoju tarp Kristaus karininkų ir kareivių. O vyresnysis juk turi būti pats pirmasis kovoje. Ir ligi šiol Jūs buvote narsus. Ir ligi šiol Jūs kovojote gerą kovą. Todėl Dvasia Jus ir išrinko vyresniuoju. Jūs neatėjote pas Jos atstovus žemėje, kaip kadaise Simonas Magas, ir nesiułete jiems pinigų, sakdamas: „Duokite ir man tos valdžios" (Apd 8,19). Ne, Ji pati, pati Dvasia atėjo pas Jus, kad Jums užvilktų naujos spalvos drabužį, meilės, kančios, kraujo ir drąsos spalvos; kad Ji prijuostu Jums tiesos kardą, kuriuo dar intensyviau ir dar vaisingiau skinsite Kristui kelią per pasaulį. Gegužės 20-ji Jums yra naujos kovos pradžia. Ji neužbaigia Jūsų pastangų. Ji jas iš naujo pradeda.

Leiskite tad, mielasie Prelate, šia proga Jums stipriai - tegul nors tik dvasioje - paspausti ranką ir palinkėti, kad Jūsų pradėta ir taip sėkmingai vesta kova kultūros baruose naujų ženklų bei simbolių būtų dar labiau paakinta, kad ši taip Jums svarbi diena pažadintų Jumyse naujų jėgų, naujų vilčių, naujų užsimojimų. Aš pats neturiu kol kas nieko regimo, ką galėčiau Jums šia proga padovanoti, kaip konkretų gilios savo pagarbos ir bičiuliško prisirišimo ženklą. Tačiau dar šiais metais padėsiu ties Jumis „Saulės Giesmę“: Jūsų šventojo Globėjo garbei ir Jūsų reikšmingos amžiaus sukakties bei giliaprasmio titulo atminimui.

O tuo tarpu leiskite Jus pasveikinti ir pareikšti tikrai gilią pagarbą mūsų visų Viešpatyje ir Karaliuje Kristuje.

Jūsų A.Maceina

18.

Freiburgas,
1951.VIII.27

Dėkoja už sukakties minėjimo programą. Apgailestauja, kad negalėjo ant stalo padėti jam dedikuoto veikalą. Širdis sunegalavo. Daug laiko ir lėšų pareikalavo sveikatos tyrimai, tad negalėjo išvykti į kaimą, turėjo visą vasarą pasilikti mieste. „Saulės giesmė“ rašys ne tik protu, bet ir širdimi. Teiraujasi, kuo vysk. Brizgys nepatenkintas, kaip „Jobo dramoje“ traktuojami filosofiniai ar teologiniai klausimai. Juk buvo „Imprimatur“. Žada turėti mintyje ir pasitaisyti.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1
1951 m. rugp. 27 d.

Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Kaip gyvenate? Kaip sekasi nešti Viešpaties jungą, kuris, nors ir saldus, mūsų žemės gyvenime sudaro vis dėlto nemaža sunkenybių ir sutinka nemaža kliūčių, ypač jeigu jis yra daugiau negu eilinis. Ačiū Jums už Jūsų šventės programą. Savo dvasioje buvau su Jumis ir mačiau didelį būrį Jūsų gerbėjų, kurie susirinko paspausti Jums ranką ir šiltu savo žodžiu palinkėti Jums sėkmės ir ištvermės naujame Jūsų kelyje. Atspausťoje programoje teko paskaityti jų linkėjimus, tarp kurių išvydo dienos šviesą ir manasis. Tikiuos, kad jam nebuvo per daug nejauku tarp kitų, tartų labai garbingų lūpų. Man tik gaila, kad turėjau pasitenkinti grynų žodžiu, negalėdamas padėti Jums ant stalo suplanuotos dovanėlės. Tačiau jos ruošimas jau eina. Medžiaga surinkta ir planas paruoštas. Belieka tik sėsti ir

rašyti. Tiesa, šią vasarą negalėjau taip atsipūsti, kaip buvau manęs. Mat širdies negalia, kuri mane kamavo žiemą, vėl pasikartojo. Vėl reikėjo eiti pas gydytoją, daryti kardiogramą ir visokius tyrimus, kurie suėda daug ne tik pinigų, bet ir laiko, ir nervų. Todėl niekur negalėjau išvažiuoti. Teko karščius ir audras praleisti mieste. Tačiau dabar oras kiek atvėso, todėl ir širdžiai truputį lengviau, nors skausmai ir kaitimas kairiojoje pusėje yra pasilikę. Gydytojo diagnozė buvo tokia pat, kaip ir žiemą: širdies raumuo nusilpęs, blogai maitinamas, todėl nepajėgia normaliai savo darbo atlikti. Iš čia kyla galvos svaigulys, kuris pastaruoju metu buvo pradėjęs mane persekioti. Gydytojas liepia man pakeisti savo gyvenimo būdą. Bet kaipgi aš jį galiu pakeisti? Tai reikštų pakeisti savo darbą, o to aš negaliu, nes iš vagos seno arklio nebeišvarysi. Taip tad ir teks kamuotis, kol Viešpats pasakys „Gana jau!“ Man pačiam tai nėra sunku, nes aš jau prie šitų negalių pripratau. Tik man nemalonu, kad dėl jų tenka kartais neištesėti darbų, kuriuos žmonėms pažadi, o paskui arba visai neatlieki, arba atlieki žymiai vėliau. Net ir su korespondencija negaliu tvarkingai apsidirbti. Bet negi visiems aiškinsiesi ir pasauliui triūbysi apie savo negalavimus. Apie tai tenka pasipasakoti tik artimiausiems prieteliams, tarp kurių esate ir Jūs, Prelate.

Studiją apie šv. Pranciškų netrukus pradėsiu rašyti. Tik turiu dar atlikti vieną nedidelį darbėlį, kuris seniai pažadėtas, pradėtas, bet kaip tik dėl anų negalių kol kas nebaigtas. Bet jis neužims daug laiko. Paskui sėsiu prie „Saulės Giesmės“. Jūs kadaise savo laiške rašėte, kad norėtumėte, jog šį darbą rašydamas nieko kito neveikčiau, bet visas atsidėčiau tik jam. Taip norėčiau ir elgtis, nes į šį darbėlį žiūriu kaip vieną iš svarbesnių savo uždavinių, kurie užangažuoja ne tik protą, bet ir širdį. Jeigu tad sąlygos leis, o jos mano būtyje nėra lengvos, mėginsiu taip susitvarkyti, kad niekas kitas man nekliudytų. Šios studijos pagrindiniai metmens man jau yra aiškūs. Juos išvystysiu berašydamas. Buvau manęs darbo įvadą tuojau pat parašyti ir pasiųsti „Aidams“, kad įdėtų spalį mėn. numeryje, nes šv. Pranciškaus šventė juk yra 4 spalį. Bet nežinau, ar suspėsiu, nes „Aidams“ medžiagą reikia siųsti bent mėnesiu anksčiau. Šiuo metu dar nėra aišku, kokio didumo studija apie šv. Pranciškų galėtų būti. Bet manau, kad jos dydžio neapribosite, tiesa? Žinoma, labai didelė ji nebus. Bet mažutė irgi ne. Galutinai tai paaiškės, kai būsiu parašęs pirmąjį skyrių. Šv. Pranciškus gyveno pilną krikščionišką gyvenimą. Todėl visos sritys jame sutelpta ir apie visas tenka kalbėti. Taip tad ir susidaro visas būrys klausimų, kuriuos reikia ne tik paliesti, bet ir išnagrinėti. Be to, reikia visa tai parodyti faktais iš šventojo gyvenimo. Kiekvienu tačiau atveju mėginsiu per daug neišsiplėsti.

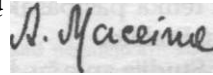
Šia proga, mielasis Prelate, norėčiau pasiteirauti Jus vieno dalyko. Mane pasiekė žinia, kad J.E. vysk. V. Brizgys yra kažkuo nepatenkintas mano

„Jobo dramoje“ ir kad šiuo reikalu esąs Jums rašęs. Man pačiam jis nėra nieko nei sakęs, nei rašęs, todėl nežinau, nei kuo jis nėra patenkintas, nei kokia prasme. Jei tai būtų koks suklydimas filosofijos ar teologijos klausimais, labai norėčiau žinoti. „Jobo drama“ aprobatai gauti buvo duota skaityti dogmatikos profesoriui Dr. A. Lévanui ir pataisyta pagal jo pageidavimus. Žinoma, nei jis, nei aš nesame neklaidingi, taip kad galėjo dar kas nors neaiškiaus ar dviprasmiu pasilikti, kas kitų iš šalies lengviau gali būti pastebėta. J. E. Brizgio nepasitenkinimą norėčiau tad patirti, kad būtų galima bent ateityje pataisyti. Jeigu man atitinkamą vietą, liečiančią „Jobo dramą“, iš Jo Ekscelencijos laiško man nurašytumėte, būčiau Jums už tai labai dėkingas.

Baigdamas linkiu Jums, Prelate, kad Viešpaties palaima, papuošusi vaisingą Jūsų gyvenimo kelią, lydėtų Jus ir toliau, nes Jūsų vaidmuo krikščioniškoje lietuviškoje kultūroje yra nepakeičiamas.

Jus giliai gerbiąs

Jūsų

19.

Feiburgas,
1951.IX.1

Sveikina vardo dienos proga ir džiaugiasi, kad Prelatas seka Asyžiaus Poverėlio pavyzdžiu Amerikoje, krašte, kur „duonos gundymas tobulai pavykęs“. Pagaliau ne tik Amerika, bet ir pasaulis vis labiau įtiki į duoną negu į Dievo žodį. Prelatas pavadinęs jį filosofu, bet jis nesąs europietiškas filosofas, nes Vakaruose filosofija nuo teologijos atskirta, filosofai tik gyvenimo problemomis užsiima, o teologai - religijos. Kai kurie mūsų teologai esą nepatenkinti, kam jis kišasi ne į savo sritį, norėtų, kad Maceina atsiribotų nuo religinių temų. Bet tai reikštų nukrikščioninti jo mąstymą, jį supagoninti. Kaip jis gali to atsisakyti? Ar gali dailininkas netapyti šventųjų paveikslų, o tik profaninius siužetus; katalikas muzikas nekurti Marijos ir Kristaus garbei giesmių, o tik valsus ir polkas; katalikas architektas nestatyti bažnyčių ir altorių, o tik tiltus ir fabrikus? Esąs nepataisomas, negalįs teologijos atskirti nuo filosofijos. Jis norįs dar parašyti „Žmogaus filosofiją“ ir „Evangelijų filosofiją“. Tai būtų svarbiausi jo gyvenimo darbai. Visokių, net juokingiausių vaikštą apie jį gandų, bet kokį nors savo gyvenimo pakeitimą tuojau pranešiąs Prelatui. Tuo tarpu nėra jokių pasikeitimų.

Freiburg i. Brg,
Silberbachstr. 1.
1951 m. spalio 1 d.

Mielasis Prelate,

Visų pirma leiskite pasveikinti Jus Jūsų globėjo šv. Pranciškaus dieną, kuri Jums yra, be abejo, prasmingiausia iš visų Jūsų švenčių. Iš tikro Jūs turite danguje didelį užtarytoją! Jūs turite „rudąjį lakštingalų brolių“, kaip Rilke vadina Asyžiaus Neturtėlių, atskleidusį mums savo gyvenimu krikščioniškąjį santykį su pasauliu, su žmogumi ir su Dievu. Todėl Jūs galite tikrai džiaugtis, kad Jūsų Globėjas yra tikras „antrasis Kristus“, panašiausias į Jį iš visų žemės vaikų. Jis apsups Jus tad sava globa ir neleis, kad gimdytojas vienu kuriuo iš anų trijų savo amžinų gimdymų Jus suviliotų. Jūs gyvenate, Prelate, tokioje šalyje, apie kurią vienas iš mūsų tautiečių rašė, kad „Amerika yra kraštas, kur duonos gundymas yra tobulai pavykęs“. Todėl šv. Pranciškaus asmenybė ir stovi prieš šio krašto akis, kaip amžinas kvietimas atsiminti, jog žmogus ne viena tik duona yra gyvas. Šv. Pranciškus iš tikro buvo gyvas Viešpaties žodžiu. Mūsų tad laikams jis yra ypatingai atsimintinas, nes pasaulis - ne tik Amerika - vis labiau įtiki į duoną, negu į Dievo žodį. Jūsų tad vardo Dieną linkiu Jums kuo jaučiausiasios šio didžio Šventojo globos ir palaimos.

Šia proga priimkite didelę bei gilią padėką už Jūsų duosnumą, kuris mane iš tikro išvadavo iš rūpesčių, nes šią vasarą jau buvau beįsienkęs savo kišenėje. Dabar vėl galiu nesidairydamas į šalis atsidėti savam darbui. Nuoširdžiai dėkoju Jums ir už puikią Jūsų fotografiją su giliaprasmiu užrašu, kuris manyje pažadino daug minčių. Savo atvaizdą Jūs skirate „filosofui, tiesiančiam žmogaus kelią į Dievą“. Tai yra garbingas pavadinimas, tačiau ir sunkiai įpareigojąs. Ar aš esu filosofas? Vakarietiška prasme vargiai. Man stinga vakarietiško atsiribojimo nuo religijos, koks yra visų Vakarų filosofų. Vakaruose filosofija ir religija yra nesujungiamai persiskyrusios, kaip yra persiskyrę religija ir gyvenimas. Todėl filosofai specializuojasi gyvenimo problemose, o teologai - religijos. Manyje tokio persiskyrimo nėra. Nesupraskite mane, Prelate, blogai ar teisingiau - per gerai. Nesu toks, kuriame religija būtų virtusi gyvenimu. O ne, esu žmogus silpnas ir ydingas, kuris mato gera ir jo siekia, bet labai dažnai suklumpa ir nepasiekia. Tačiau tai yra visų mūsų bendras žmogiškasis likimas. Visuose mumyse esama nemažo plyšio tarp religijos ir mūsų tikrovės. Todėl ne šia prasme manyje nėra persiskyrę religija ir filosofija. Jos nėra persiskyrusios mano mintyje, mano pasaulėžiūroje, mano svarstymuose. Aš negaliu nagrinėti kurios nors gyvenimo problemos tik grynai savu protu, kas, Vakarų pažiūra, yra tikro filosofo žymė. Man visados

norisi pasiklausti, o ką šiuo atžvilgiu sako Apreiškimas. Ir tik Apreiškimo šviesoje man paaiški ir protinės problemos. Mano įsitikinimu, Apreiškimas užbaigia mokslą. Todėl jeigu mes norime prie šios užbaigos prieiti, o nepasilikti pusiaukeyje, turime Apreiškimo pasiklausti ir jo šviesoje klausimus spręsti. Bet tai, sakoma, jau yra teologijos sritis. Tebūna! Bet ar čia yra svarbus metodinis padalinimas? Metodiskai ir aš gerai žinau, kur baigiasi filosofija ir kur prasideda teologija. Tačiau argi žmogus yra metodikas? Žmogus yra vienas ir vieningas. Jame negali atsiskirti žinojimas nuo tikėjimo. Juodu turi sudaryti vienybę ir perskverbti visus žmogaus darbus ir jo mintis. Man atrodo, yra nesusipratimas pusę klausimo išspręsti filosofiskai, o kitą pusę palikti teologams, tegul jie sprendžia. Ne, katalikas filosofas turi duoti pilnutinį atsakymą į gyvenimo problemas.

Šitaip aš ir mėginu eiti savo darbuose. Žinau, kad jie yra netobuli. Aš dar tik pradedu, todėl pradžia yra visados silpna. Taip pat žinau, kad mūsų teologai (žinoma, tik kai kurie) yra nepatenkinti manimi, esą Maceina kišasi ne į savo sritį. Šį priekaištą, be abejo, ir Jūs būsite turbūt girdėję. Aš jį girdžiu nuolatos. Girdi, kam aš imaš vis religines temas. Ar aš negalįs pasilikti grynos filosofijos srityje! Taigi, kad ne. Grynos filosofijos srityje gali pasilikti kiekvienas pagonis. Ir jis numąstys ne blogiausiai, kaip neblogai numąstė Platonas su Aristotelium. Bet joks stabmeldys neduos pilnutinio atsakymo į žmogaus būties klausimus. Štai čia katalikas filosofas ir skiriasi nuo stabmeldžio. Norėti tad, kad Maceina atsiribotų nuo religinių problemų, reiškia norėti nukrikščioninti jo mąstymą. Jeigu aš pasilieku krikščioniškoje plotmėje, aš negaliu atsiriboti nuo religinių klausimų, nes kiekvienas žmogaus gyvenimo klausimas yra galutinėje sąskaitoje religinis. Kiekvienas, išmąstytas ligi galo, susiveda į santykius su Dievu. Kaip tad aš galiu nuo viso to atsakyti? Taip tad aš dideliu kai kurių nepasitenkinimui rašau ir apie Mariją, ir apie Šv. Dvasią, ir apie Kristų, ir apie Moterystės Sakramentą ir apie kitus religinius dalykus. Rašysiu apie šv. Pranciškų ir savo laiku net Evangelijos filosofiją. Kaipgi aš galiu nerašyti, jeigu aš į visa tai tikiu? Juk tikėjimas turi reikšti darbais, kitaip jis bus miręs. O darbai yra ne tik garbinti, bet ir savo veikloje reikšti tai, į ką tikima. Ar gali dailininkas katalikas netapyti šventųjų paveikslų ir savo kūriniuose nevaizduoti tikėjimo paslapčių? Ar gali muzikas katalikas nekurti Marijos ir Kristaus garbei giesmių? Ar gali architektas katalikas nestatyti bažnyčių ir altorių? Taip pat ar gali katalikas filosofas nemąstyti apie savo tikėjimo objektus ir apie juos nerašyti? Religija nėra teologų specialybė. Ji yra sudedamasis ir esminis žmogiškosios asmenybės pradas. Kas tad šį pradą savyje nešioja, tas turi jį ir reikšti regimu būdu savo veikime. O šis veikimas kiekvieno yra kitoks. Bet kiekviename religija turi būti regima, kiekviename ji turi sudaryti svarbų šio veikimo lauką. Kaip juokinga būtų reikalauti, kad dailininkas pasaulietis pieštų tik profaninius paveikslus, o religinio turinio paliktų vienuoliams ir kunigams; kad pa-

saulietis muzikas rašytų tik valsus ir polkas, o giesmes paliktų Romos Institutum musicae sacrae auklėtiniais; kad pasaulietis architektas statytų tik tiltus ir fabrikus, o bažnyčias paliktų kunigams, - taip lygiai yra nesusipratimas reikalauti, kad pasaulietis filosofas rašytų tik apie gamtą ir kultūrą, o religiją paliktų teologams. Jeigu Viešpats yra suteikęs kam nors talentą mąstyti, tai Jis turbūt norėjo, kad Jo apdovanotasis visų pirma apie Jį pamąstytų, o tik paskui apie Jo padarus. Manęs mūsų teologų nepasitenkinimas neatbaidė ir neatbaidys. Man atrodo net, kad juo toliau, juo labiau aš darausi teologiškesnis, kad religinės temos vis daugiau vietos užima mano mąstyme ir drauge mano raštuose. Šiuo atžvilgiu aš esu 'nėbepataisomas'. Man tik gaila, kad mūsų teologai neišmąsto savo pasiūlų ligi galo. Jie stipriai kovoja už religiją mokykloje, šeimoje, ūkyje, valstybėje, ir gerai daro. Religija turi būti visur. Tuo tarpu jie nori ją išguiti iš filosofinio mąstymo ir rezervuoti sau vieniems. Perskirti filosofiją ir teologiją yra iš esmės tas pat, kas perskirti valstybę ir Bažnyčią, religiją ir mokyklą, religiją ir ūkį ir tt. Bet kaip tai kai kuriems mūsų laikams (anaiptol ne visiems) išaiškinti? Viešai jie šio klausimo nekelia. Jie tik privačiai vaikšto ir murma.

Taigi, mielas Prelate, vakarietiška prasme aš nesu filosofas, nes neužsidarau 'grynosios' filosofijos sienose. Vakarų akimis, aš esu daugiau teologas negu filosofas. Bet čia kaip tik ir gula labai sunki pareiga. Jūs skiriate savo atvaizdą filosofui, „tiesiančiam žmogaus kelią į Dievą“. Ar aš ši kelią tiesiu? Nežinau! Mėginti mėginu. Ar tai yra tiesimas, o gal tik sukinėjimas toje pačioje vietoje? Apie tai, žinoma, jau ne man spręsti. Tai spręs kiti, kai mano darbai bus užbaigti. Norėčiau duoti du pagrindinius veikalus, kurie kaip tik ir turėtų būti tasai Jūsų minimas kelio tiesimas į Dievą, būtent: Žmogaus filosofiją ir Evangelijos filosofiją. Pirmajame iš tikro norėčiau išvystyti ir pagrįsti jau „Jobo dramoje“ užmestą idėją, kad žmogus visuose savos egzistencijos aktuose Dievą rodo, kad pati žmogaus būtybė yra kelias į Dievą. Šiam reikalui reiktų didelės ir gilios žmogaus egzistencijos analizės. Apie ją pamažu galvoju ir jai medžiagą renku. Kai kurie klausimai jau yra paaiškėję, kai kurie gal paaiškės ateityje. Evangelijos filosofijoje norėčiau panagrinėti dvi problemas: Jėzaus gyvenimą ir jo mokslą. Jėzaus gyvenime norėčiau pažvelgti į Kristų kaip Atpirkėją ir pasiklausti, kur ir kaip šis atpirkimas reiškiasi atskiruose Jo gyvenimo veiksmuose. Mano įsitikinimu, Kristus buvo Atpirkėjas ne tik ant kryžiaus, bet jau ir Marijos iščioje, ir tai ne tik in potentia* Atpirkėjas, bet ir in actu* *. Išikūnijimas buvo atperkamas veiksmas. O toliau ir krikštas, ir pasninkas, ir stebuklai ir tt. Tačiau kuo šie veiksmai buvo atperkamieji? Tai ir būtų klausimas, kurį mėginčiau savo knyga atsakyti. - Tai turėtų būti svar-

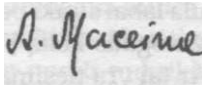
* Pagal galimybę (lot.).

biausi mano gyvenimo darbai. Jeigu man pavyktų juos įvykdyti, tuomet ramiai tarčiau: „Nunc dimitis servum tuiun, Domine“** **, ir manau, kad Jis šio prašymo išklaustų. Žinoma, kol visa tai įvyks, praeis dar daug laiko, per kurį dar ne vieną kitą darbą parašysiu. Tačiau buodu veikalai stovi visados prieš mano akis. Mėginsiu „Aidams“ parašyti kokią skyrelį iš Jėzaus gyvenimo. Tuomet konkrečiai pamatysite, kaip ši klausimą keliu.

Atleiskite, Prelate, kad prirašiau Jums visokių svarstymų ir mąstymų. Bet, matote, pavadinate mane filosofu, tai ir papyliu Jums visokiausių dalykų. Tačiau noriu, kad Jūs žinotumėte mano nusistatymus ir mano planus. Aš nieko nuo Jūsų neslepiu, nes tai būtų negarbinga iš mano pusės. Gandų apie mane vaikščioja įvairiausių ir juokingiausių. Bet tikėkite, visokias mano gyvenimo permainas patirsite Jūs pirmiausia. Tačiau šiuo metu jų, deja, nėra jokių. Iš Lietuvos apie savo šeimą žinių neturiu. Tikiu tačiau, kad gal Viešpats išlaikys ją ir karštai Jo tai prašau. Tuo tarpu tenka gyventi vienišam su visais vienatvės vargais ir džiaugsmais, nes kiekviena žemės būseną yra dviašmenė.

Dar sykį nuoširdžiai tariau Jums ačiū už viską ir linkiu Jums džiaugsmingai praleisti garbingą Jūsų vardo dieną, kupiną didžio šventojo palaimos.

Jūsų

20.

Freiburgas,
1951.XII.15

Ilgas gilus apmąstymas apie Kalėdų reikšmę ir linkėjimai. Sveikata pagerėjo. Atsirado noro kurti. Labai norėtų parašyti knygą apie bedievybę, pavadintą „Pasaulis be Dievo“ arba „Žmogdievis“, kaip priešingybė Dievažmogui.

Freibm̄g i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1951 m. gruodžio 15 d.

Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Artinasi Viešpaties Gimimo šventės, kada visas mūsų dėmesys susitelkia aplinkui tą didį įvykį, tą nesuvokiamą stebuklą, kuriuo Dievas apdo-

vanojo nusikaltusią žmoniją. Dievažmogio pasirodymas pasaulyje perskyrė mūsų istoriją į dvi esmingai skirtingas dalis. Kristus yra centras laiko eigoje, ir Kalėdos yra nuolatinis prisiminimas, kad mūsų istorija eina ne ratu, kaip tikėjo graikai, bet ji gravituoja į savo centrą, kuriuo yra Kristus kaip Išganytojas ir galop kaip Teisėjas. Todėl gruodžio 25 diena yra tikroji istorijos šventė, krikščioniškosios istorijos, kurioje nėra neišvengiamo likimo, nėra kartojimosi, bet vienas aiškus apsisprendimas: už Kristų ar prieš Kristų. Mes dažnai išgyvename Kalėdas kaip kūdikiškai džiaugsmingą dieną. Ir neklystame. Kas yra apsisprendęs už Kristų, kam Jo Gimimas buvo lauktas, tas šią dieną pasitinka su džiaugsmu. Tačiau mes dažnai pamirštame, kad Kristus yra kalavijas, kuris sukelia vaikus prieš tėvus, gimines prieš gimines, tautas prieš tautas. Todėl Kalėdos yra taikos šventė tik gyvenantiems Kristuje. Tačiau jos nėra taikos šventė principų niveliavimo prasme, kaip tai dažnai skelbia modernusis pasaulis. Priešingai, Kalėdos perskiria dvasias, nes jos apreiškia Kristų. Kalėdos yra kardas, kuris perkerta pasaulį į dvi nesusisiekiančias dalis. Tai, apie ką Kristus kalbėjo, vaikščiodamas Palestinos žemėje, kad Jis neatnešęs pasauliui ramybės, bet greičiau kalaviją, tai jau prasidėjo pačiu Jo Gimimu. Erodiui Betliejaus žvaigždė ir paskui ją einą išminčiai pažadino ne ramybę, bet priešingai - susirūpinimą ir norą persekioti gimusį Kūdikį. Ir šita Erodo neramybe yra paženklinti visi, kuriems Kristus yra nepageidaujamas, kurie jį nori iš istorijos pašalinti, kaip tasai Dostojevskio inkvizitorius. Jiems tad Kalėdos yra ne taikos, bet karo šventė; karo, kurį jie skelbia Kristui iš sykio savo širdyje, o paskui perkelia jį ir į objektyvinį istorinį gyvenimą. Todėl Kalėdos yra dvejopos prasmės: jos yra kūdikiškai nekaltos, net naivios, geros valios žmoniems, ir karingai piktos valios asmenims. Velnias niekad nėra tiek pykęs, kaip aną šventąją naktį, kada pragydo angelai ir kada jis pajuto, kad jam apreiškštas amžinasis pažadas - Logos Įsikūnijimas jau yra įvykęs ir tuo būdu žmogus yra iškeltas aukščiau už kiekvieną angelą - net ir patį kilniausią. Kalėdos yra velnio rūstybės diena, ir ši jo rūstybė trunka visą laiką. Ji užkrečia visus jo tarnus, ir jie tą dieną daro sąmokslą prieš Viešpatį ir prieš Jo Kristų (Ps 2.2).

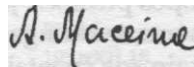
Šitomis mintimis lydymas ateinu pas Jus, mielasias Prelate, pasveikinti Jus šios didžios ir prasmingos šventės proga. Visu savo pašaukimu ir savo gyvenimu, savo mintimis ir nuotaikomis Jūs stovite Kristaus pusėje, todėl Jums ši šventė yra iš tikro didelio ir skaidraus džiaugsmo šaltinis. Jūs sekate Mesijo žvaigžde ir ramiai ateinate Jo pagarbintų šventoje prakartėlėje. Man belieka tik Jums palinkėti, kad gimęs Kūdikėlis kuo ilgiausiai Jus išlaikytų sveiką, kūrybišką, pilną energijos ir skaidros, kuriomis Jūs ligi šiol pasižymėjote, patraukdami savęs pi visus, kuriems tik tekdavo su Jumis susidurti. Tebūna Jums ateinantieji metai sėkmės ir palaimos laikas. Šiais metais Viešpats pažymėjo Jus rinktinių savo sūnų ženklų. Teduoda

Jis Jums savo paramos ateinančiais metais šį ženklą kuo vaisingiausiai apreiškė šventos Jo Bažnyčios ir vargstančios mūsų tautos dirvoje. - Tai yra mano linkėjimai Jums, Prelate, kuris man parodėte tiek geros širdies ir bičiuliškumo. Pagarba ir padėka yra tie palydovai, kuriuos jungiu prie šio savo laiško, užbaigdamas senuosius metus.

ti. Prieš metų galą noriu užbaigti tvarkyti kai kuriuos nebaigtus darbelius, parašyti keletą apžvalgėlių 'Aidams', suvesti visų metų savo darbų darbėlių balansą, kurio išvadas pranešiu Jums jau po Kalėdų. Šiandien dar ir pats nežinau, kiek man pavyko šiais metais parašyti. Atrodo, kad bus kiek mažiau negu seniau, nes žiemos liga, paskui dar vasaros negalavimas reikalavo kiek ilgesnių pertraukų. Bet dabar jaučiuos kiek gerėliau. Vėl yra noro kurti. Todėl noriu šiuo Dievo duotu laiku pasinaudoti ir savo energiją atidėti Šv. Pranciškaus studijai. Tikiuos Velykoms galėsiąs ją Jums atsiųsti. - Labai niežti pirštai rašyti knygą apie bedievybę, pavadinant ją „Pasaulis be Dievo" arba „Žmogdievis" (kaip priešgynybė Dievažmogui): vieną dieną net buvau pradėjęs. Bet susilaikiau, nes žinau, kad turiu dar kai ką permąstyti, o svarbiausia turiu baigti 'Saulės Giesmę'. Bet ją baigęs sėsiu prie bedievybės. Ši problema yra labai aktuali. Taigi, mielas Prelate, kaip matote, man planų nestinga. Kad tik ištesėčiau! Bet Jūsų bičiuliškumas duoda man pasitikėjimo, nes Jus pergyvenu kaip Dievo Apvaizdos pirštą.

Baigdamas dar sykį linkiu Jums džiaugsmingai sutikti Glorijos giesmę ir kartu ją giedoti pakilia širdimi prie Viešpaties altoriaus.

Jus giliai gerbiaus

21.

Freiburgas,
1952.1.26

Darbas sparčiai eina pirmyn. „Saulės giesmės" pirmasis skyrius „Šv. Pranciškus gamtoje" jau baigtas. Pradėtas antras - „Šv. Pranciškus ir turtas". Bus dardu skyreliai - „Šv. Pranciškus tarp žmonių" ir „Šv. Pranciškus su Dievu". Rašas su užsidegimu, tikisi iki Velykų baigti. Aruodas ištuštėjęs, nes būtinai reikėję naują kostiumą įsigyti. Sveikata pagerėjo. Rytoj jam sukanka 44 metai. Nedaug tepadaryta. Ypač norėtų dar parašyti „Evangelijos filosofiją". Planuojama įkurti Baltų institutą, kur tikisi būsiąs pakviestas nariu.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1952 m. sausio 26 d.

Mielasis Prelate,

Visos šventės jau pasibaigė. Bevartydamas jų ženklus, dar sykių sustojau prie Jūsų bičiuliško sveikinimo ir tų brangių lapelių iš Asyžiaus, kurie liudija amžiną anų dviejų šventųjų - Pranciškaus ir Klaros - pasilikimą mūsųjoje atmintyje. Nežinau, gal šie lapeliai, stovį nuolatos prieš mano akis, padarė, kad mano darbas apie šv. Pranciškų sparčiai žengia priekin. Jau turiu jo netoli šimtą puslapių. Pirmasis skyrius 'Šv. Pranciškus gamtoje' baigtas. Dabar pradėdau antrąjį skyrių 'Šv. Pranciškus ir turtas'. Kadai-se tėvas J.Vaškys man rašė, esą mano studija turėtų būti išsami. Šio tad patarimo ir laikausi. Noriu išvystyti pranciškonišką problematiką tiek, kiek šiuo tarpu pajėgiu. O ji yra plati, nes apima visą krikščioniškąjį gyvenimą. Be šių dviejų skyrių, bus dar du: 'Šv. Pranciškus tarp žmonių' ir 'Šv. Pranciškus su Dievu'. Atrodo, kad šie skyriai bus dar ilgesni, nes čia ir klausimų yra daugiau. Todėl, kiek jaučiu, mano studija turės apie 400 maž. rašytų puslapių. Tai bus stambus darbas, gal stambiausias iš visų mano ligšiolinių raštų. Jį pavadinau šitaip: 'Saulės giesmė: Krikščionybė šv. Pranciškaus Asyžiečio šviesoje'. Tai bus savotiška Krikščionybės arba, tiksliau sakant, krikščioniškojo gyvenimo filosofija. Šv. Pranciškus teikia puikios medžiagos aniems filosofijos apmatams ir teologijos ataudams, kaip Jūs kadaise man apie šį darbą rašėte. Jūsų nurodytu keliu ir einu. Jei Viešpats ir toliau palaikys mano galvą nepavargusią, kaip dabar, tai gal iki Velykų darbą baigsiu. Turiu prisipažinti, kad rašau jį su noru, net ir tam tikru užsidegimu, ir stengiuos šiuo metu nieko kito nerašyti, kad neišsiblaškyčiau. Mat mano jau tokia prigimtis, kad kai savo mintis susuku aplinkui vieną objektą, tai negaliu jų nuo jo atitraukti. O kai atitraukiu, tai reikia paskui ilgesnio laiko, kol galiu prie senojo darbo grįžti. Saugaus tad dabar, kad niekas kitas mane nuo Asyžiaus Neturtėlio neatitrauktų. Kartais galvoju, gal kokį skyrelį pasiūsti 'Aidams'. Bet, iš kitos pusės, gal tegu mūsų visuomenė iš sykio išvys visą darbą. Tai gal bus jai tam tikra staigmena. Kaip jūs manytumėte, Prelate?

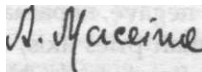
Prieš Kalėdas rašiau Jums laišką. Nežinau, ar jis Jus pasiekė, nes pas mus paštas buvo paskelbęs, kad keletas lėktuvų dėl audrų turėjo savo važtą išmesti jūron. Jeigu kartais jo būtumėte negavę, nepamanykite, kad būsiu Jus pamiršęs. Ne, Jūs stovite visados man prieš akis, o Jūsų dovanotoji fotografija paryškina jūsų vaizdą tiesiog fiziniu būdu. Nuoširdus dėkui už ją, už Jūsų sveikinimus ir ypatingai už anas gėlytes iš Asyžiaus, kurios man tikrai teikia įkvėpimo mano darbui.

Norėčiau gauti iš Jūsų keletą žodelių, bet žinau, kad neturite laiko, nes korespondencija juk yra labai plati. Bet kad vis dėlto ir pro mane nepraeitumėte, prisimenu ir šį sykį pasinaudoju Jūsų patarimu. Jūs man dar vasarą rašėte: „Kai tik 'aruodas' tuštės, aliarmuok. Tada į laišką gausi greitą atsakymą". Taigi, mielas ir brangus Prelate, mano aruodas ištuštėjo. Prieš Kalėdas leidau sau įsitaisyti tamsų kostiumą ir batus - daiktelius, kurių jau man būtinai reikėjo, nes senieji drabužiai, daugiausia dovanoti, jau buvo stipriai apsinešioję. Net mano bičiuliai man sakydavo, kad esu komiškai apsirengęs. Todėl ėmiau ir nusipirkau. Iš kitos pusės, pragyvenimas - valgis ir kambariai - Vokietijoje yra smarkiai pabrangę, palyginus su tuo, kas buvo prieš porą metų, man atsikėlus Freiburgan. Todėl mano aruodėlis, nors Jūsų ir papildomas, su metų pabaiga išsisėmė. Man yra labai nedrąsu Jums tai prisipažinti, ir jaučiu, kaip, šį posmą rašant, mano veidai yra paraudę. Bet žinau, kad Jūs norite šio mano atvirumo, todėl Jums tai ir pasakau. Niekas apie tai nežino, nes į nieką šiuo reikalu nesikreipiu. Bet prisipažinsiu, kad niekas ir man - be Jūsų - šioje srityje nieko reikšmingesnio neskiria.

Asmeniniame mano gyvenime nėra nieko ypatingesnio. Sveikata, ačiū Dievui, tarnauja šiuo tarpu visai gerai. Širdis pasidarė kiek tvirtesnė, o skrandis jau gali vėl priimti bet kokį valgį. Vasarą ir su vienu, ir su kitu turėjau gerokai bėdos. Nuolatinis daužymasis po vokiškas valgyklas viduriam yra tikra papjūtis, bet nieko čia geresnio išgalvoti negalima. - Rytoj sukanka man lygiai 44 metai. Gražus skaičius, tiesa? Ir šios nesvarbios sukakties akivaizdoje mane net baimė ima, kad gyvenimas yra jau stipriai persisvėręs į antrąją pusę, o mano dar tiek maža padaryta! Tiek dar yra planų ir sumanymų! Bet nieko kito nebelieka, kad tik suintensyvinti savo veiklą ir sykiu pasitikėti Viešpačiu. Jeigu jis pašaukė gyventi, tai Jis žino, kokio ilgio laiką skirs Jo paties uždėtiems uždaviniams atlikti. Vieno tik norėčiau, kad Jo Valiai patiktų leisti man parašyti 'Evangelijos filosofiją'. Pasimelskite, Prelate, už mane šia intencija! - Vokiečių vyriausybė kartu su pabaltiečių politiniais organais planuoja 'Baltų institutą' - mokslinę grynai įstaigą, kurios tikslas būtų tęsti toliau Pabaltijo valstybėje pradėtus mokslinius darbus. Jei šis dalykas išdegtų, turbūt būčiau ir aš pakviestas būti šios institucijos nariu.

Dar sykį dėkoju Jums, mielas Prelate, už kalėdinius sveikinimus su brangiomis relikvijomis ir reiškiu Jums nuoširdžią bei gilią pagarbą Kristuje.

Jūsų

22.

Freiburgas,
1952.11.10

Rašydamas apie šv. Pranciškaus elgetavimą, pasijuto ir pats esąs elgeta. Dėkoja už dovanas. Žmogus yra Dievo įrankis: dvasines malones dalija per kunigystę, o medžiagines - per gailingumą. Prelatas dalijąs abi malones. Antrinės antraštės pakeitimo variantai. Pagal laikraščius - jis esąs pakviestas Baltų instituto profesoriui. Institutas dar neįkurtas. Jis būsiąs ne mokymo įstaiga, bet tik mokslinio tyrimo institutas. Sveikata nebloga.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1952 m. kovo 10 d.

Brangusis Prelate,

Berašydamas skyrelį apie šv. Pranciškaus elgetavimą, pamačiau, kad ir aš pats esu elgeta; jau daug metų esu elgeta, kurio žemiškasis išsilaikymas yra sudėtas į kitų rankas. Jūs, Prelate, kaip tik esate tasai, kurio rankose šis išsilaikymas glūdi. Štai Jūs atsiuntėte man stambų čekį, paskui labai jaukų ir įdomų siuntinėlių, o prieš porą dienų ir Jūsų išleistą F.Kiršos¹ poezijos rinkinėlių su lietuviškų dainų dainorėliu. Ačiū Jums už visa tai, dideliai ačiū. Šv. Pranciškus išmaldą vadino 'angelų duona' ir liepė broliams giedoti džiaugsmo giesmę, šios duonos gavus. Man taip pat buvo smagu pajauti, kiek Jūs manimi rūpinatės; smagu todėl, kad Jūsų rūpesčiu aš išsilaikau; bet visų pirma todėl, kad Jūmyse apsireiškia dieviškoji Apvaizda, į kurią aš vis labiau tikiu ir kuri vis labiau pasiima į savo rankas mano rytdieną. Savo laiške Jūs parašėte: „Duodu todėl, kad gaunu“. Bet tai ir yra pranciškiškas nusistatymas. Žmogus yra Viešpaties įrankis. Per jį Dievas dalina ne tik antgamtinės malones (kunigystę), bet ir žemiškąsias savo dovanas (gailingumas). Todėl šv. Pranciškus ir buvo įsitikinęs, kad išmalda yra palaiminta ir tam, kuris ją duoda, ir tam, kuris ją ima. Tam, kuris ją duoda, todėl, kad jis įsijungia tuo į Dievo Apvaizdos veiksmus; tam, kuris ją ima, todėl, kad jis tuo būdu apreiškia pasitikėjimą šia Apvaizda. Jūmyse, Prelate, susijungia ir kunigystė, ir gailingumas: Jūs dalinate ne tik antgamtinės malones, bet ir žemiškąsias Viešpaties dovanas, kurias iš Jo gaunate. Tai yra nuostabus dalykas! Juk nedaug šios rūšies žmonių esama, labai nedaug. Todėl Jūsų aukos ir išmaldos gelbsti ne tik

¹ Faustas Kirša (1891-1964) - poetas, išleido daugiau kaip 10 poezijos rinkinių, vertė rašytojų veikalus, operų libretus (LE, XI, 520-522; XXXVI, 306, XXXVII, 288).

* Savo balsu Viešpaties šaukiuosi (*lot*).

mūsų kultūrai, bet sykiu jos apreiškia ir gyvą krikščionybę. Štai kodėl man džiugu yra imti išmaldą iš Jūsų rankų, nes Jūs ją duodate neprikaišodamas ir nesugėdindamas, kaip tai yra įprasta moderniajam žmogui. Ačiū Jums už šį krikščioniškąjį jausmą!

'Saulės giesmė' pamažu auga vis didyn Šv. Pranciškaus santykis su gamta jau baigtas, dabar rašau pastaruosius skyrelius jo santykio su turtu. Paskui eis santykis su žmogumi ir galop su Dievu. Ši analizė kilns vis aukščiau, prasidėjusi nuo žemės, ir baigsis šventojo stigmų bei jo mirties analize, kada jis iš tikro tapo antruoju Kristumi ir mirė giesme ant lūpų: „Voce mea ad Dominum clamavi“*. F.Kiršos poezijos leidinys yra TT pranciškonų sudorotas labai gražiai. Be baimės tad galėsite atiduoti jiems ir 'Saulės giesmę' leisti. Apie formatą ir visą techniką pagalvosime, kai rankraštis bus baigtas, nes tuomet bus aiškus jo dydis. Tačiau atrodo, kad su 400 pusl. reikia skaitytis. - Kaip Jums rašiau, antroji antraštė mano buvo sumanyta „Krikščionybė šv. Pranciškaus šviesoje“. Bet man staiga paaiškėjo, kad šitokia antraštė yra netikusi, nes ne Krikščionybės reikia ieškoti šv. Pranciškuje, bet, priešingai, šv. Pranciškaus Krikščionybėje, nes juk jis yra Krikščionybės vaikas, jos vaisius, ne atvirksčiai. Todėl ar ne geriau būtų veikalą taip pavadinus: „Saulės giesmė. Krikščioniškasis gyvenimas šv. Pranciškaus Asyžiečio šviesoje“ arba gal net: „Saulės giesmė. Gyvenimo filosofija šv. Pranciškaus Asyžiečio šviesoje“. - Kaip Jums, Prelate, šie pavadinimai atrodytų? Kuris iš jų Jums būtų arčiausiai širdies ir patraukliausias skaitytojui? Parašykite man apie tai trumpą žodelį!

Šiaip mano gyvenime jokių permainų nėra. Spaudos žinios apie manęs pakvietimą profesoriauti į Baltų Institutą² yra gryna spaudos antis. Visų pirma tokio instituto dar nėra: jis yra tik projektuojamas; antra, jeigu jis bus įsteigtas, tai jis bus tik mokslinė tyrimo, bet ne mokymo įstaiga. Jis turės tik 6 narius: du estus, du latvius ir du lietuvius. Iš lietuvių esame kandidatais prof. Ivinskis ir aš - abu Jūsų, Prelate, globotiniai. Bet profesoriauti mums ten neteks, nes šis institutas neturės studentų. Jo nariai užsiims tik mokslo darbu, daugiau nieko. Tiesa, jie bus atlyginami. Jeigu tad šis sumanymas įvyktų, tuomet atkristų Jums, Prelate, našta mane išlaikyti. Tačiau viskas yra dar tik popieriuje. Vokiečių vyriausybė šio instituto nori. Bet ji nori kartu, kad ir Baltijos tautos prisidėtų prie jo išlaikymo. Lietuviai pažadą davė. Bet latviai ir estai sakosi nieko negalį. O jei jie neduos, tuomet, žinoma, neduos nieko ir lietuviai. Ar tokiu atveju ryšis vok. vyriausybė viena institutą išlaikyti (jo biudžetas numatytas net per 80.000 DMarkių per metus), neaišku. Amerikos spauda labai greitai projektus perkelia į tikrovę ir skelbia.

² Baltų institutas (Baltisches Forschungsinstitut) įkurtas 1953 m.; tikrieji nariai buvo prof. A.Maceina, prof. Z.Ivinskis ir prof. J.Girnius, kiti - latviai ir estai; leido žurnalą *Commentationes Balticae* (LE, XXXVI, 155; XXXVII, 108).

Mano sveikata šiuo metu yra nebloga, todėl galiu dirbti. Tikiuos, kad ji ligi vasaros karščių išsilaikys, o ligi to meto baigsiu ir 'Saulės giesmė'. Paskui bus galima kiek ir pavargti, nes mano širdžiai karščiai yra sunkiai pakeliami.

Dar sykį dėkodamas Jums, brangusis Prelate, už krikščionišką Jūsų širdį, linkiu Jums sveikatos, nes laikraščiuose skaičiau, kad turėjote operaciją, ir reiškiu Jums kuo giliausią pagarbą.

Jūsų

A.Maceina

23.

Freiburgas,
1952.IV.3

Velykinis sveikinimas ir padėka už dovanas. Velykos yra ontologinis žmogaus pavasaris. "Saulės giesmė" būsianti mąstymo ir susimąstymo studija. Bijo, kad ši knyga gab būti labiau filosofinė, nors vyrauja teologija.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1952 m. bal. 3 d.

Mielas ir brangus Prelate,

Leiskite šį sykį tik padėkoti Jums už velykinius sveikinimus ir už gražų margutį, kuris pasiekė mane pasislėpęs nuo smalsių akių. Taip pat priimkite ir mano gilius linkėjimus Kristaus Prisikėlimo šventėje. Ši diena yra pagrindinė ne tik visai Krikščionybei, bet ir kiekvienam krikščioniui skyrium, nes tai diena, „in qua refloret omnia“, kaip sako senas velykinis himnas. Velykos yra ontologinis žmogaus pavasaris. Tai pavasaris jo prigimties gelmėse, prisikėlimu atstatytose ir gražintose iš nubūtinimo atgal į pilnutinę būtį Kristuje. Kaip tad šią dieną nesidžiaugti? Tegu tad ir Jūsų širdis, mielas Prelate, būna pilna šviesos! Tegu Jūsų bažnyčios altorius tampa tik atspindžiu tos didžios palaimos, kuri Velykų rytą sklinda visoje žmonijoje, pripildydama ir Jūsų kilnią sielą! Tai yra mano linkėjimas šią giliaprasmę dieną.

Skaitydamas Jūsų laiškus, pradedu bijoti, kad Jūs gal per daug tikėtės iš mano 'Saulės Giesmės'. Tiesa, aš ją rašau su noru. Bet ar duosiu tai, kad „ji sužavėtų protingus kūrinius ir juos palenktų į viršgamtinį gyvenimą“, kaip rašote, nežinau. Tai yra ne tiek paskatinimo, kiek susimąstymo studija. Daugelio akims šv. Pranciškus atrodo kaip koks originalas - nepaseka-

mas ir todėl nesektinas. Tuo tarpu aš noriu parodyti, kad jis anaipol nebuvo originalas, bet kad jo elgesiai, nors ir kažin kaip keisti jie būtų, išplaukė iš tikros evangelinės jo dvasios. Dar daugiau: kad tik šitai Evangelija ir tegali būti tobulai vykdoma. Tai reikalauja nemaža gilesnių analizių ir filosofijos, kurios ne vienas šiandien nemėgsta. Štai čia ir glūdi mano baiminimosi pagrindas: bijau, kad knyga išeitų ne per daug filosofinė. Tiesą sakant, ji bus ne tiek filosofinė, kiek teologinė. Vis dėlto ji bus pilna mąstymo ir susimąstymo. Šiuo atžvilgiu ji gali padėti įžvelgti kiek giliau į krikščioniškąją egzistenciją. Ar ji į ją ir paragins, šiandien sunku pasakyti.

Dar sykį, mielas Prelate, dėkoju Jums už rūpestį manimi, už šiltus Jūsų širdies žodžius ir už prisiminimą. Švęskite linksmi šią žmonijos Pavasario šventę!

Jūsų *A.Maccina*

24.

Freiburgas,
1952.V.29

Dėkoja už knygas, siuntinėlius, dovanas. Sveikata buvo sušlubavusi. Vietoje dedikacijos knygoje būsiąs laiškas, taip nuoširdžiau. Pranciškonų spaustuvė jau laukianti rankraščio. Susirašinėjo su prel. L.Tulaba ir parengė krikščionių demokratų ir Lietuvių fronto vieningos politinės partijos projektą. Vargu ar kas iš to išeis. Vokiškąjį „Inkvizitorių“ Prelatui jau išsiuntęs.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1952 m. geg. 29 d.

Mielas ir brangus Prelate,

Jau seniai turėjau pasiskardinti pas Jus ir padėkoti Jums už jaukias dovanėles, kurių kartas nuo karto vis iš Jūsų gaunu: už Jūsų knygas ir už siuntinėlius - taip maloniai nuteikiančius! Ačiū už tai Jums! Šis pavasaris vėl man pasidarė kiek sunkesnis. Šalia galvos nuovargio ir padidėjusio kraujo spaudimo, sukeliančio nuolatinį svaigulį, dar buvo užpuolęs kažkoks vidurių gripas, išlaikęs ištisą dešimtį dienų lovoje su aukšta temperatūra. Dabar jau vėl vaikštineju, nors dar kojos atrodo keistos - tarsi būčiau po kalnus laipiojęs. Bet Dievas duos ir tai praeis. Tik man vis rūpi, kad manoji 'Saulės Giesmė' nerieda taip sparčiai, kaip norėčiau. Tiesa, jos turiu jau tris ketvirtadalius. Bet norėjau ją užbaigti. Tėvas Vaškys rašė, kad jų spaustuvė jau laukianti ir esanti pasiruošusi tuoj pradėti rinkti, kai

tik gausianti. Jau pradėjau tekstą perrašinėti spaudai. Jeigu vėl kokia negalia neužpuls, mėginsiu šį mėnesį užbaigti ir Jums pasiųsti.

Turbūt, mielasis Prelate, neturėsite nieko prieš, jeigu šią knygą Jums dedikuosiu ir dedikaciją išreikšiu ne paprasto trumpo sakinio pavidalu priekiniame puslapyje, kaip paprastai tai daroma, bet laiško forma, kuri padėsiu knygos įvado vietoje. Laiško apmatius jau turiu. Manau, kad tai bus įdomiau, negu stereotipinės dedikacijos formulė. Be to, laiško forma duoda daugiau galimybės pasakyti tai, kas yra širdyje. Taigi nenustebkite, jei knyga prasidės kreipiniu į Jus!

Ilgesnį laiką susirašinėjome su prel. L.Tulaba katalikų politikos reikalais. Nors aš į praktinę politiką ir nesikišu, tačiau dabartinis katalikų pakrikimas politikoje ir nešvarūs metodai, kuriais katalikų grupės rungtiasi tarp savęs, nedavė ir man kurį laiką ramybės, nes juk krikščioniui negalima užsisklęsti 'giedriame Olimpe' ir nekreipti dėmesio, kas darosi čia, žemai. Iš mudviejų susirašinėjimo su prel. Tulaba išaugo projektas pasiūlyti dviem pagrindinėm katalikų grupėm - krikšč. demokratų ir Lietuvos Frontui - susijungti į vieną politinį vienetą, turintį vieną vadovybę ir vieną programą. Šį projektą suformulavau ir per prel. Tulabą pasiūliau. Ar iš to kas nors išeis, nežinau. Bet manau, kad prie vienybės - ta ar kita forma - reiktų vis dėlto eiti. Aš turiu argumentų už dvi katalikų partijas. Tačiau man atrodo, kad mūsų katalikų visuomenė prie šios dvipartinės schemos yra dar nepriaugusi, kaip visa lietuviškoji visuomenė yra nepriaugusi prie anglosaksiškosios politinės schemos ir dvasios. O jei taip, tuomet yra geriau viena partija (katalikų), negu dvi tarp savęs nedžentelmeniškai ir net nekrikščioniškai kovojančios. Jeigu tad, mielasis Prelate, išgarsite Amerikoje apie Maceinos projektą sujungti katalikus po vienu stogu, tai žinosite, koks čia yra reikalas. Galimas daiktas, kad šis projektas nebus priimtas, ir katalikai eis ir toliau dviem keliais. Tuomet mano vaidmuo bus politikoje dar mažesnis, nes man beliks tik stebėti, nors ir šiuo metu stebėtojo posto beveik neperžengiu.

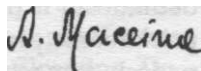
Münchene jau apsigyveno Jz. Laučka¹ ir organizuoja dabar savo bendradarbių štabą. Aš pats pas jį nebuvau, nes dabar neturiu laiko ir jėgų. Bet sakoma, kad įsitaisė visiškai gražiai. Buvo Freiburge apsilankęs ir kan. Končius², važiuodamas į Ispaniją. Jam papasakojau apie savo darbus ir

¹ Juozas Bronius Laučka (1910-1993) - visuomenininkas, laikraštininkas, „Amerikos balso“ redaktorius ir komentatorius, vėliau Laisvosios Europos Laisvojo radijo viršininkas ir vyriausiasis redaktorius (LE, II, 262-263; XXXVII, 326).

² Dr. kun. Juozas Končius (1891-1975) - visuomenės veikėjas, Fordhamo universitete dėstė apologetiką, CARE (Cooperative for American Remittances to Europa - maisto ir drabužių siuntiniai nuo karo nukentėjusiems kraštams) ir NCWC (National Catholic Welfare Conference - Amerikos katalikų vyskupų planavimo ir veiklos patarimų įstaiga, kuriai priklausė ir šalpa bei emigracija) valdybų narys, BALFo (Bendrojo Amerikos lietuvių fondo, įkurto šalpos reikalams) ilgametis direktorius (LE, XII, 314-315); XXXVI, 313; XXXVII, 296).

parodžiau, ką rašas. - Prieš kiek laiko pasiunčiau Jums vokiškąjį 'Inkvizitorių'. Turbūt būsite jau gavę. - Dar syki, brangusis Prelate, dėkoju Jums už nuolatinį prisiminimą ir reiškiu Jums gilią gilią pagarbą.

Jūsų

25.

Freiburgas,
1952.VIII.7

„Saulės giesmės“ rankraščio pirmąją dalį jau išsiuntė, vieną egzempliorių Prelatui, kitą pranciškonų spaustuvei. Greit ir antrąją dalį siųs. Korektūras prižiūrės Paulius Jurkus, dirbantis „Darbininko“ redakcijoje. Prel. Krupavičius sunkiai serga: arterijų sklerozė.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1952 m. rugp. 7 d.

Brangusis Prelate,

Prieš kiek laiko pasiimčiau Jums maždaug pusę rankraščio 'Saulės Giesmė'. Jį netrukus gausite, o gal šiomis dienomis jau ir gavote. Antrąją pusę - kiek didesnę negu pirmoji - pasiūsiu netrukus. Dideli karščiai buvo sustabdę darbą. Reikėjo padaryti pertrauką, kad knyga dėl to nenukentėtų. Siųsdamas pirmąją pusę, paruošiau ją taip, tarsi ji būtų I tomas. Tačiau spausdinant reikės jas abi sudėti į vieną knygą ir turinį padėti pabaigoje. Šią pusę pasiunčiau anksčiau dėl to, kad maniau, jog vasaros metu spaustuvė turi paprastai daug laiko, todėl gal gali pradėti rankraštį jau rinkti. Ką jis čia pas mane gulės - galvojau. Tegu skaito jį ir tegu neša spaustuvioms

Rankraščio nuorašą tuo pačiu metu pasiunčiau ir tėvui J.Vaškiui - Kennebunk Port. Todėl savą egzempliorių Jums, Prelate, nereikės siųsti spaustuvėms Jį pasilaikykite pas save. Jums tik reikės pasikalbėti su pranciškonais dėl paties spausdinimo. Iš savo pusės aš neturiu jokių techninių pastabų, išskyrus gal knygos formatą: jį norėčiau turėti tokį, kaip kun. St.Ylos knygos 'Žmonės ir žvėrys'. Tai yra gražus ir patogus formatas, tinkamas kiek storesnei knygai. - Spaudos darbą prižiūrėti prašysiu p. Paulių Jurkų, kuris dirba 'Darbininko' redakcijoje. Jis šį darbą išmano ir turi gerą skonį. Žinoma, jam reiktų už tai kokią dešimtinę primesti.

Antrosios pusės yra likę parašyti tiktai paskutiniai skyreliai. Paskui viską perrašysiu ir vėl Jums pasiūsiu. Manau, kad gal ligi tol spaustuvė jau bus surinkusi pirmosios pusės tekstą. Tuo būdu darbas neužsivilkins, ir mes

šiais metais, kaip žadėta, paleisime 'Saulės Giesmę' į visuomenę.

Šiaip pas mane nieko ypatingo. Šiomis dienomis aplankiau prel. M.Krupavičių. Jis sunkiai serga. Pagrindinis jo negalavimas yra labai didelė arterijų sklerozė. Gydytojai neleidžia jam vienam pasilikti, kad neištiktų staigus smūgis. Ši liga neleidžia jam parodyti reikalingo ryžto prieš dabartinius laicistų siautėjimus.

Linkiu Jums, mielasis Prelate, Viešpaties palaimos ir reiškiau gilią pagarbą.

Jūsų

A.Maceina

26. •

Freiburgas
11952.IX.10-14]
(Laiškas J.Vaškiui OFM)

Dėkoja už laišką ir už teigiamą „Saulės giesmės“ vertinimą. Sutinka, kad „Saulės giesmė“ būtų išversta į anglų kalbą. Su laišku siunčia trečią skyrių, o po trijų savaitių išsiųs paskutinį skyrelį oro paštu. Prašo žadėto honoraro sąskaita paskolinti 500 dolerių butui įsigyti. Nurodo, kaip gaunama už dolerį dviguba suma - 8 DM. Džiaugiasi, kad prof. Brazaitis skiriamas „Darbininko“ redaktorium.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.

Mielas ir brangus Tėveli,

Nuoširdžiausiai dėkoju Jums už laišką ir už jame rastą dovanėlę; taip pat ir už tas malonias pažiūras 'Saulės Giesmės' atžvilgiu. Jeigu atsirastų žmogus, kuris sutiktų ją versti anglų kalbon, tai jau iš anksto aš sutinku. Tik kadangi pats amerikiečių nepažįstu, tai pats šio klausimo negaliu nė pradėti judinti. Jeigu tokį žmogų turėtumėte, pasikalbėkite su juo, gal jis ir imtųsi vertimo. Gal tarp Jūsų broliukų yra gerai angliškai kalbančių ir rašančių. Man visa tai yra terra ignota*. Todėl šį reikalą palieku visiškai Jūsų nuožiūrai.

Kartu su šiuo laišku išsiunčiu Jums trečiąjį 'Saulės Giesmės' skyrių 'Šv. Pranciškus tarp žmonių'. Jį gausite už kokių trijų savaitių. Kol jis Jus pasieks, sutvarkysiu ir ketvirtąjį 'Šv.Pranciškus su Dievu'. Šį pasiųsiu jau kaip Luftpäckchen (nors ir labai brangu), kad nesutrukdyčiau spaudos dar-

bo. Taip kad apie spalių vidurį turėsite jau visą rankraštį vietoje. Jeigu spaustuvė bus kiek laisvesnė, tai gal šiais metais Kalėdoms šią knygą ir iškepsime. Tai būtų gražus kalėdinis mūsų katalikiškosios visuomenės pasveikinimas.

Bet štai dabar, Tėveli, turiu į Jus didelį ir visai konkretų prašymą. Freiburgo diecezijos arkivyskupas yra sukūręs bendrovę 'Neue Heimat', kuriai vadovauja prelatas Dr. Aschenbrenner ir kurios tikslas yra statyti pabėgėliams ir subombarduotiems butus. Taigi vakar buvau pas prelatą ir sutarėme, kad aš galiu gauti jų statomuose blokuose Freiburge nedidelį dviejų kambarių ir virtuvės su vonia butelį. Pasakiau jam, kad butelį imsiu, nes ilgametis valgymas restoranuose ne tik kad labai brangiai kaštuoja, bet jau baigia sugadyti mano vidurius. Be to, tasai nuolatinis tūpčiojimas apie nervingas senas šeimininkes taip pat įgrysta. Žmogus į senatvę nori būti pats ponas ant savęs. Todėl prelatą paprašiau, kad mane įtrauktų į savo sąrašą. Tačiau butui gauti reikia šiai bendrovei paskolinti tris tūkstančius DM, kurie atgaunami tik tada, kai buto atsisakoma, o atsisakyti galima kiekvieną momentą, nes laukiančiųjų yra ištisa eilė. Be to, reikia dar turėti apie vieną tūkstantį DM buteliui baigti įsirengti, nes bendrovė, norėdama butus papiginti, neįrengia visiškai virtuvės ir vonios kambarių: juos turi užsibaigti patys šių butų gyventojai. Summa summarum' tad man reikia 4000 DM, kad galėčiau gauti butelį iš mielo prelato bendrovės. Aš norėčiau risti tik su šia bendrove, nes kitos, sukurtos biznio pagrindais, yra nelabai patikimos. Tuo tarpu arkivyskupo bendrovė yra visiškai patikima.

Žinoma, suma yra gana stambi. Tačiau vokiečių vyriausybė čia ateina pagalbon. Kas gauna butų statybos reikalui pinigus iš Amerikos, tiem bankas išmoka ne po 4 DM už dolerį, kaip oficialiai nustatyta, bet po 8 DM, vadinasi, dvigubai. Tačiau šių pinigų negalima niekam kitam naudoti, kaip tik buto reikalams - statybai ir įsirengimui. Bankui reikia pristatyti sąskaitas, kam tie pinigai yra išleisti. Iš kitos pusės, gauti šiam tikslui pinigus iš užsienio galima tiktai paskolos forma pagal banko pateikiamą paskolos formuliarą. Pasikalbėjęs vakar su prel. Aschenbrenneriu arkivyskupijos kurijoje, užėjau į banką pasiinformuoti. Pasirodė, kad aš visiškai be kliūčių galiu pasinaudoti šia lengvata. Reikia tik, kad kas nors iš Amerikos man sutiktų paskolą duoti. Nenorėdamas šios geros progos praleisti, aš ir prašau Jus, Tėveli, paskolinti man 4000 DM, vadinasi, 500 dol. (pagal oficialų kursą reiktų tūkstančio dolerių) būsimą mano honoraro sąskaita. Kaip aš šią paskolą atiduosiu, tai susitarsime po penkerių metų skyrium: taip turi būti įrašyta formuliare. Paskolą grąžinti negalima anksčiau, kaip po penkerių metų. Šiam reikalui siunčiu Jums tris egz. paskolos sutarties

* Iš viso (lot.).

formuliuo ir tris egz. tam tikro 'Erklärungo' **, kuriame pasakyta, kad pasirašiusieji patvirtina, jog viskas atitinka tiesą, jog laikysis nuostatų ir tt. Tai yra formalumai, bet juos reikia atlikti, kad galima būtų šia lengvata pasinaudoti ir už dolerį gauti ne 4, bet 8 DM. Tai yra milžiniškas skirtumas.

Jeigu, mielas Tèveli, sutiksime paskolą 500 dol. man duoti, tai pasirašykite formularus ir siųskite man juos tuojau atgal, pasiųsdami ir pinigus, tačiau būtinai per banką mano vardu ir būtent: Oberrheinische Bank, Freiburg i. Brsg. nes šis bankas pasiėmė tvarkyti mano reikalą ir davė anuos formularus. Gavęs formularus, nunešiu juos bankui ir šis, jei pinigai jau bus atėję, išmokės man juos po 8 DM už dolerį. Tada aš įmokėsiu tris tūkstančius prelatui ir tūkstantį pasiliksiu įsirengti buteliui, kai jis bus baigtas. Juo anksčiau pinigai įmokami, tuo greičiau butas gaunamas, nes butai šios bendrovės skirstomi pagal įmokėjimą: kas pirmiau įmoka, tas pirmiau ir gauna, o laukiančiųjų visados yra eilė. Butų problema Vokietijoje yra labai sunki, ir kiekvienas džiaugiasi, jeigu jam pasiseka gauti. Arkivyskupo bendrovė yra tuo gera, kad čia tasai Bauzuschuss*** neprapuola kaip kitose bendrovėse arba tariantis su privatiniais namų savininkais. Tiesa, formularus siųskite man tiesiog, tik pinigus per banką.

Toks tad yra tasai konkretus reikalas, kuriam prašau Jūsų pagalbos. Tikiuos nesudarysiąs Jums tuo sunkumų ir todėl jau iš anksto visa širdimi Jums dėkoju. Negalvojau ligi pat šios vasaros savą butelį turėti, bet kai birželio mėnesį susirgau viduriais ir 10 dienų turėjau su karščiu ligi 40 pragulėti lovoje, man gydytojas pasakė, kad restoranuose valgymas man ir toliau bus labai pavojingas, nes ten valgiai sutaisomi labai aštriai ir sūriai; be to, produktai paprastai nesti švieži. Tada tad ir apsisprendžiau ieškoti buto. Tačiau senuose namuose be Bauzuschuss gauti yra neįmanoma, nes šie visi butai yra Wohningsamt**** žinioje, o man viengungiui ir dar užsieniečiui Wohnungsamt niekad buto neduos. Tuo tarpu naujuose namuose butai yra laisvi, bet ten reikia Bauzuschuss. Štai kodėl aš ir buvau priverstas kreiptis į Jus, Tèveli.

Labai nudžiugau Jūsų pasiryžimu skirti prof. Brazaitį vyr. 'Darbininko' redaktoriumi. Iš tikro tai yra žmogus pats kvalifikuočiausias žurnalistikoje, turįs ilgametį stažą jau iš Lietuvos, suprantąs mūsų dienų visuomeninį gyvenimą ir jame patyręs. Mums, katalikams, buvo ligi šiol net savotiškai negražu, kad prof. Brazaitis, universiteto profesorius, švietimo ministeris ir ejęs min. pirmininko pareigas pačiu sunkiausiu Lietuvos istorijos laiku (1941 m.), ilgametis informacijos ir vėliau užsienių Tarnybos valdytojas VLIKe, nuvykęs į Ameriką pas savuosius, turi būti paprastas re-

** Konstatavimo (vok.).

** Priedas statybai (vok.).

**** Įstaiga aprūpinti butais (vok.).

dakcijos bendradarbis, neturįs savo balso bei savo sprendimo. Žinoma, jis yra kuklus žmogus, jokių pretenzijų nereiškia. Tačiau mes kiti, Tėveli, turime juk susiprasti ir kiek tai nuo mūsų priklauso padėti šiam žmogui užimti tinkamą jo išsilavinimui, jo visuomeniniam rangui ir galop jo amžiui vietą. Jūsų pasiryžimas bus iš tikro pataisymas to, kas ligi šiol šlubavo, todėl susilauks visų sąmoningų bei garbingų katalikų padėkos ir pagalbos. Padarykite tad įtakos, kad prof. Brazaitis netrukus imtųsi vadovauti 'Darbininkui'.

'Aidams' talkinsiu ir toliau kiek galėdamas. Tik šiais mėnesiais kiek šią talką atidėjau į šalį, nes norėjau visai susitelkti prie 'Saulės Giesmės', apie kurią taip pat Jums rašiau, todėl reikėjo bėgius truputį perjungti. Bet ją baigęs tvarkyti, vėl parašysiu 'Aidams' straipsnių ir apžvalgų.

Laukdamas Jūsų atsiliepimo į mano prašymą, linkiu Jums daug Viešpaties malonės ir reiškiu padėką ir pagarbą.

Jūsų *A.Maceina*

27.

Freiburgas,
1952.IX.30

Sveikina vardadienio proga ir linki išvartyti gilią vagą lietuviškos krikščioniškosios kultūros baruose. Paskutinį knygos skyrių išsčius spalio viduryje ar pabaigoje. Būsimos knygos reklamai siunčia „Darbininkui“ 12 puslapių straipsnelį apie šv. Pranciškaus neturtą.

Freiburg i. Brg,
Silberbachs trasse 1.
1952 m. rugsėjo 30 d.

Brangusis Prelate,

Artinasi šventojo Jūsų Globėjo diena, kurią Jūs atsipalaiduojate nuo kasdieninių reikalų ir pamąstote apie savo būtį ryšium su Jūsų turimu šventu vardu. Pranciškus yra Jums simbolis visame žemiškajame Jūsų kelyje. Leiskite tad ir man įsijungti į šią prasmingą Jūsų šventę ir Jus pasveikinti. Priimkite mano linkėjimus, kad Viešpats ir toliau taip gausiai bertų Jums savo malonių - šv. Pranciškaus užtarimu, - kaip ligi šiol Jis yra jų bėręs, kad Jūs dar daug daug gilių vagų išvartumėte mūsų lietuviškai krikščioniškosios kultūros dirvoje, kuri taip labai šiandien dar dirvonuo-

ja. Teįsižiebiam Jūsų vardas vis giliau į mūsų tautos istoriją!

Labai apgailėstauju, kad dar negaliu Jums paskutinio 'Saulės Giesmės' skyriaus padėti Jūsų šventės proga ant stalo. Prieš porą savaitių išsiunčiau Jums (ir tėvui Vaškiui) trečiąjį skyrių 'Šv. Pranciškus tarp žmonių'. Ketvirtasis ir pastarasis skyrius bus išsiųstas už kokios poros savaitių. Apie vidurį spalio, vėlių vėliausiai spalio pabaigoje turėsite jau visą rankraštį. Deja, Jūsų šventei jis negalėjo būti baigtas. Vasarą, užėjus karščiams, turėjau padaryti pertrauką, nes jau galva buvo įvargusi. Dabar vėl rašau smagiai ir tikiuos greitai baigti. Manau, kad pirmoji rankraščio pusė, kurią siunčiau Jums vasarą, Jus pasiekė laimingai. Tėvas Vaškys man rašė, kad jie žada greitai pradėti rinkti. Jei taip, tai gal dar šiais metais išleisime.

'Darbininko' redakcija prašė mane spalio 4 d. duoti nedidelę ištrauką. Kartu su šiuo laišku siunčiu jiems 12 puslapių apie šv. Pranciškaus neturtą. Manau, kad jau yra laikas pradėti spaudoje apie knygą kalbėti, kad skaitytojai ją susidomėtų ir jos pasirodant lauktų. Ištrauka laikraštyje kaip tik ir galės būti šitoks akstinas.

Šiaip mano gyvenimėlyje nieko ypatingesnio per šį laiką nėra įvykę. Sveikata, ačiū Dievui, kiek sustiprėjusi. Tik norėčiau turėti dvi galvas: kai viena pavargsta, būtų gera ją nusišriuoti ir uždėti kitą, nes tiek daug yra problemų, apie kurias reikia rašyti.

Jūsų Kristuje A.Maceina

28.

Freiburgas,
1952.X.3

Nemalonu, kad pranciškonai jo paskolos prašymą butui įsigyti persiuntė prelatui. Jie buvo žadėję honorarą. Iš to honoraro turėjo būti minimoji paskola. Paaiškina paskolos formą, kad galėtų gauti butui reikalingą sumą. Vietos vyskupo žinioje esanti bendrovė stato pabėgėliams namus. Bendrovė nori 3000 markių paskolos, už kurią po trejų metų mokės 3% palūkanų, buto atsisakius, visą sumą grąžins. Vyriausybė irgi teikianti lengvatų: jei pinigai iš užsienio, tai už 1 dolerį duoda dvigubai daugiau vadinamųjų „Sperrmarkių“. Virtuvei įrengti ir baldams įsigyti reikia dar 1000 markių. Tad butui įsigyti iš viso reikėtų 4000 markių, tai yra 500 dolerių. Jau baigia paskutinį „Saulės giesmės“ skyrelį.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr 1.
195?. m. spalį 3 d.

Brangusis Prelate,

Prieš kurį laiką buvau rašęs Tėvui Vaškiui, prašydamas jį atsiųsti man 500 dol. honoraro sąskaita, kuriuos noriu panaudoti butui - dviejų kambarėlių - gauti. Vakar jis man atsakė, kad šį reikalą perdavęs Jums, persiūsdamas sykiu ir banko lapus. Man yra labai nemalonu, kad taip atsitiko. Tačiau aš kreipiausi į Tėvą Vaškį dėl to, kad jis pats man 1951 m. pavasarį, būdamas Mūnchene, sakė, jog man honorarą už 'Saulės Giesmę' mokėsia jie, pranciškonai, o Jūs tikrai išleisite. Man niekaip nebūtų atėję į galvą kreiptis į Jus šiuo reikalu. Dabar pasirodo, kad Jūs prisiimate abi šias naštas. Jeigu jau taip, tai noriu ir Jums šį iš esmės smulkų reikalėlį išdėstyti.

Butuko nutariau ieškoti todėl, kad tiek mano širdis, tiek viduriai vis labiau genda, ir gydytojas sako, jog vienintelis išsigelbėjimas yra mesti maitinimąsi restoranuose, kur viskas yra labai aštru ir nešviežia. Šį rudenį kaip tik patyriau, kad Freiburgo arkivyskupo įsteigta ir jo žinioje veikianči butams statyti bendrovė 'Die neue Heimat' stato didžiulius namus pabėgėliams. Užėjęs į ordinariatą pas prel. Aschenbrenner patyriau, kad iš tikro taip yra, bet butui gauti reikia paskolinti šiai bendrovei 3000 DM. Šie pinigai nedingsta, juos galima iš bendrovės, buto atsisakant, atsiimti; bendrovė pažada po trejų metų net 3% mokėti už šią paskolą. Tačiau ją reikia duoti, kad bendrovė turėtų iš ko namus statyti. Statyti namai jau yra pradami ir pavasarį bus įrengti. Tai viena. Iš kitos pusės, pabėgėliams padeda vokiečių vyriausybė, jeigu jie butui įsigyti gauna paskolą iš užsienio. Tuomet už dolerį bankas išmoka ne oficialiu kursu po 4 DM, bet specialiu vad. Sperrmarkės kursu po 8 DM. Kadangi minėta bendrovė, kad jai išieitų pigiau, neįrengia virtuvės ir vonios kambarių, tai šiam reikalui ir vienam kitam baldui įsigyti dar reikia bent 1000 DM. Tuo būdu man reikėtų 4000 DM arba amerikoniškais pinigais, skaičiuojant Sperrmarkės kursu, 500 dol. Tačiau šių pinigų negalima niekam kitam išleisti. Bankui reikia pristatyti sąskaitas, kam išleista. Iš kitos pusės, iš užsienio gauti pinigus butui leidžiama tik paskolos forma, pagal banko nustatytą formuliara. Žinoma, ši paskola yra tik formalumas, bet jis yra reikalaujamas.

Jeigu tad, brangusis Prelate, sutinkate tokią paskolą man duoti, pasirašykite čia Jums pridėdamus tris egzempliorius paskolos sutarties ir vad. Erklärung lapus ir visus juos atsiųskite man. Tėvo Vaškio Jums atsiųsti popieriai negalios, nes ten yra įrašyta jo pavardė. Todėl juos visus numeskite į pečių. Siunčiu Jums naujus. Pinigus galite siųsti man ir čekiu kartu

su popieriais, tačiau siųskite tuomet registruotai. Taip pat galite siųsti ir per banką, būtent: Oberrheinische Bank, Freiburg i. Brsg., nes su šiuo banku esu užmezgęs šiuo reikalu kalbą.

Pastarąją 'Saulės Giesmės' dalį 'Šv. Pranciškus su Dievu' rašiau pakilia nuotaika ir ji jau visiškai arti galo. Netrukus galėsiu Jums ir ją pasiųsti. Trečiąją dalį gal jau gavote?

Jeigu kartais mūsų laišakai apsilenktų ir Jūs man pasirašytus popierius būtumėte išsiuntę (tuos, kuriuos Jums atsiuntė Tėvas Vaškys), būkite geri ir greitai pasirašykite mano siunčiamuosius, o aš tuomet anuos sunaikinsiu.

Laukdamas Jūsų žodžio šiuo reikalu ir Jūsų nuomonės apie 'Saulės Giesmės' pirmąją pusę, dar kartą Jus sveikinu Jūsų šventojo Globėjo dieną ir reiškiu Jums gilią savo pagarbą.

Jūsų A.Maceina

29.

Freiburgas,
1952.X.13

Dėl banko tarnautojos netikslumo reikia formalumus iš naujo atlikti, nes už 500 dol. čekį gaus tik 2000 DM. Tad jį grąžina ir prašo, kad banke Lawrence nupirktų „Sperrmarkių“, jų už 500 dolerių gaus 4000. Tas markes bankas Prelato vardu, ne Maceinos, padėtų į „Süddeutsche Bank“ Freiburge. Markes galima pirkti tik užsienyje. Savo bičiulius JAV prašęs, kad už šmeižtą „Naujienas“ paduotų į teismą.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1952 m. spalio 13 d.

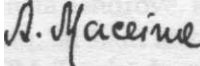
Brangusis Prelate,

Giliai dėkoju Jums už šiltus linkėjimus ir už greitą popierių ir čekio atsiuntimą. Sykiu tačiau labai atsiprašau, kad dar turiu Jus truputį šiuo reikalu pavarginti. Pasirodo, kad bankas mane buvo klaidingai painformavęs (tai darė viena panelė, kuri turbūt dar neseniai banke dirba ir visų formalybių nežino): čekiu Sperrmarkių gauti negalima. Todėl šio čekio aš realizuoti negalėjau ir siunčiu jį banko perbrauktą (kad kas nors jo nepasivintų) Jums atgal. Jūsų pasirašyti popieriai yra tvarkingi ir jie gauna eigą: mat pagal juos Vokietijos bankas duos man leidimą gauti Sperrmarkes. O Jūs, mielasis Prelate, dabar turite štai ką padaryti pagal aiškų banko

nurodymą: Jūs turite pavesti savo bankui Lawrence, kad šis Jūsų vardu nupirktų 4000 (keturis tūkstančius) Sperrmarkių ir jas deponuotų taip pat Jūsų vardu (ne mano!) Süddeutsche Bank, Freiburg/Brsg. Kitaip sakant, Jūs atidarote Süddeutsche Bank Freiburge savo konto iš 4000 Sperrmarkių, kurias Jūsų bankas atsiųsdina iš užsienio. Mat šios Sperrmarkės yra tik užsienyje. Amerikoje, Šveicarijoje ir kitur ir iš užsienio jos turi būti atgabentos ir užsienyje nupirktos. Jos yra perpus pigesnės, negu viduje esančios. Kai Jūsų bankas šias Sperrmarkes nupirks (kur pirkti, bankas žinos, o gal jis ir pats jų turės) ir jas Jūsų vardu Süddeutsche Bank Freiburge deponuos, tada šis bankas pagal Jūsų pasirašytą paskolos sutartį man jas išmokės. Tai užtruks, man buvo pasakyta, dvi tris savaites. Buvau šiandien ir pas prel. Aschenbrennerį ir parodžiau Jūsų čekį, kad jis patiktų, jog man pinigai tikrai ateina ir iš savo sąrašo butui gauti neišbrauktų. Būkite tad, Prelate, malonus pavesti savo bankui, kad jis šias Sperrmarkes Jūsų vardu nupirktų ir Jūsų vardu į Freiburgą Süddeutsche Bank deponuotų. Paprašykite jį, kad jis tai padarytų ilgai nevilkindamas. Atleiskite, kad uždedu Jums dar vieną nepatogumą. Bet šiaip už Jūsų čekį gaučiau tik 2000 DM, o jei pirksite Amerikos Sperrmarkes, tai už tuos pačius pinigus gausiu 4000 DM. Pabrėžkite bankui, kad tai yra Sperrmarkės ir kad jos kaštuoja maždaug 12,30 dol. vienas 100 Sperrmarkių. Kursas, žinoma, svyruoja. Kai pirksite, galite gauti gal dar pigiau. Bet tai jau sutvarkys visa Jums Jūsų bankas.

Savo bičiuliams į Ameriką parašiau, kad 'Naujienas'¹ už šmeižimą² atiduotų teisman ir pareikalautų satisfakcijos pagal Amerikos įstatymus. Kai jie susitars su advokatu, parašysiu įgaliojimą ir pradėsime visą reikalą oficialiai. Reikia syki baigti su nuolaidumu.

Dar syki atsiprašydamas už naują Jums uždedamą rūpestį, dėkoju Jums už gerą Jūsų širdį ir reiškiau gilią pagarbą.

Jūsų

P.S. 'Saulės Giesmės' paskutinis skyrius jau visiškai prie galo.

¹ „Naujienos“ - 1914 m. Čikagoje pradėjęs eiti socialinės pakraipos savaitraštis, greit tapęs dienraščiu (LE, XX, 70-71).

² Greičiausiai už melagingą žinią, kad A. Maceina civiliška susituokęs su vokieite.

30.

Freiburgas,
1952.XI.12

Labai susirūpinęs Prelato sveikata. „Sperrmarkės“ jau yra Freiburgo banke. Dar reikią vieno dokumento, liudijančio, kad tai esanti paskola (o ne dovana, honoraras ir pan.) ir kokia garantija, kad toji paskola bus gražinta. Prašo nurodyti, kad pasitiki Maceinos žodžiu ir kitokios garantijos nereikalauja. Dėkoja už siuntinėlių, prašo ateityje nesiųsti „Instant-Coffee“, nes labai didelis muitas, neįstengia sumokėti. Pranciškonai skelbia mokslo veikalo konkursą. Gal bus galima įteikti ir „Saulės giesmę“.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1.
1952 m. lapkr. 12 d.

Brangusis Prelate,

Dideliu susirūpinimu paskaičiau bičiulio S.Sužiedėlio laiške, kad turėjote būti operuotas. Tą pirmadienį buvau bažnyčioje ir meldžiausi už Jūsų sveikatą, nors ir žinodamas, kad mano maldos yra nereikšmingos. Vis dėlto jos turėjo būti bendro mūsų visų solidarumo ženklas, ypač kančioje ir nelaimėje. Turiu vilties, kad operacija pasisekė ir kad esate sveikas. Man būtų labai malonu, jei brūkšteltumėte kokį žodelį nuraminimui.

Jūsų nupirktos ir Süddeutsche Bank Freiburge deponuotos Sperrmarkės jau yra, tačiau kol kas aš dar negaliu jų paimiti. Leidimas iš vokiečių Länderbank Bonnoje jau yra duotas. Bet Freiburgo bankas Jums yra pasiuntęs raštą, prašydamas dar vieno kažkokio Auftrag. Kokio turinio šis 'įgaliojimas' turi būti, aš nežinau. Bet parašykite jį bankui taip, kaip jis Jūsų prašo. Tik neminėkite, kad Jūsų siųstoji suma yra ar honoraras, ar pašalpa, ar parama, bet kad ji yra paskola ilgiems metams - daugiau nieko, kadangi Sperrmarkes iš užsienio galima gauti tiktai kaip paskola - jokia kita forma. Jeigu bankas Jūsų klausia dėl šios paskolos garantijos iš mano pusės, tai parašykite jam, kad jos nereikalaujate pasitikėdamas mano žodžiu. Kai šį raštą bankui pasiųsite, tuomet galėsiu pinigų paimiti. Būkite tad malonus, Prelate, jei tik sveikata Jums leidžia, tokį raštą pagaminti. Sykiu atleiskite, kad Jus šiuo reikalu varginu. Pasirodo, formalumai čia yra didesni, negu aš iš sykio buvau manęs. Taip pat atsiprašau, kad Jums už tuos keturis tūkstančius Sperrmarkių reikėjo sumokėti daugiau, negu penkis šimtus. Sperrmarkės kursas labai svyruoja, ir nuo to laiko, kai bankas mane informavo, sakydamas, kad už 100 Sperrmarkių reikia sumokėti 12,20 dolerių, ligi to laiko, kai jas pirkote, jų kursas gerokai pakilo. Ačiū Jums už viską, ką man esate padaręs.

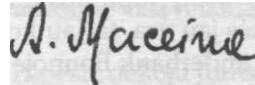
Labai malonus Jūsų paketas irgi jau yra atėjęs. Man buvo didelio džiaugsmo jį atsidaryti ir išsiimti tokių mielių dalykėlių. Vieno buvo tik gaila, kad muitinėje reikėjo atsisakyti 'Instant-Coffe', nes muitas už kavos ekstraktus yra nepaprastai didelis. Paprastos kavos galima gauti 1 svarą per mėnesį be maito. Taigi Jūsų siūsta dėžutė praėjo be sunkumų. Bet už 'Instant-Coffe' muitą būtų reikėję sumokėti - apie 10 markių. Tad atsisakiau, nes šiuo metu esu pasidaręs labai neturtingas. Jeigu kada nors dar sumanytumėte kokį paketuką siūsti, nedėkite kavos ekstraktų. Kam juos veltui vokiečiams dovanoti.

'Saulės giesmės' jau rašau pačius paskutiniuosius puslapius. Viskas yra beveik jau baigta perrašyti, ir šiomis dienomis Jums pasiūsiu paskutinį skyrių. Kaip pasisekė, Prelate, susiderėti su pranciškonais? Ar jie pradeda jau pradžią rinkti? Tiesa, pranciškonai skelbia šiais metais mokslo veikalų konkursą. Gal ir mano 'Saulės giesmė' galėtų jame dalyvauti? Bet apie tai aš parašysiu Jums vėliau, kai būsite gavęs paskutinį skyrių ir jį perskaitęs.

Privatinėje mano sferoje nieko naujo. Intensyvus šių metų darbas ('Saulės giesmė' yra 11 mėnesių padaras!) yra gerokai nuvarginęs mano širdį. Be to, stipriai yra pablogėjęs skrandis. Jei pasiseks apie pavasarį susiorganizuoti savą virtuvę, gal tuomet bus geriau. Baigęs paskutinį 'Saulės Giesmės' skyrių, mėginsiu kiek atsikvėpti. Bet tuo tarpu reikia dantis sukąsti ir laikytis!

Dar sykį dėkodamas Jums už visas dovanas dovanėles, linkiu Jums, mielas ir brangus Prelate, sveikatos ir reiškiau gilią bičiulišką pagarbą.

Jūsų

31.

Freiburgas,
1952.XI.21

Dėkoja už laišką ir linki sveikatos. Kadangi vienas formuliaras dingo, siunčia kita, prašo jį pasirašyti. Siūlo „Saulės giesmės“ spausdinti ne 2000, bet 3000 egzempliorių. Finansiniai sunkumai. Prašo „Saulės giesmės“ rankraštį įteikti „Aidų“ Konkurso komisijai.

Freiburg i. Brsg.
 Silberbachs tr. 1.
 1952 m. lapkričio 21 d.

Brangusis Prelate,

Gavau Jūsų laišką su miela dovanėle: labai ačiū, iš visos širdies. Iš tikro Jūs esate šv. Pranciškaus sekėjas: jei tik kiek patiriate apie kito vargus, tuojau atskubate su pagalba. Teatlygina Jums Viešpats už Jūsų kilnią širdį sveikata ir gausiomis savo malonėmis. Miela man buvo išgirsti, kad Jūs jau stiprėjate. Teleidžia Dievas Jums kuo greičiausiai visiškai pasveikti ir vėl džiaugtis Jo pasauliu, kuris, nors ir nuodėmingas bei bjaurus, vis tiek yra Jo kūrinys ir neša savyje Jo žymę.

Buvau ką tik banke. Tarnautoja sakosi išsiuntusi Jums raštą oro paštu. Jei tai tiesa, tai jis pakelyje yra žuvęs. Todėl ji man davė antrą, kurį Jums bereikia tiktai pasirašyti - daugiau nieko. Rašto turinys yra visiškai paprastas: Jūs prašote banką, kad jis Jūsų man paskolintus pinigus pervestų mano vardu. Tai grynas formalumas, kuris iš tikro yra juk įtrauktas į paskolos sutartį. Bet jis reikia patenkinti. Taigi, mielas Prelate, pasirašykite šį popieriuką ir gražinkite jį man tuojau, o aš nunešiu į banką. Tada, sakė, galėsiu pinigus išsiimti. Jeigu kartais tuo tarpu ateitų ir banko raštas, tai pasirašykite abu.

Man ateina į galvą mintis, ar nebus per maža 'Saulės giesmės' 2000 egzempliorių? Žinoma, knyga bus stambi. Tačiau šv. Pranciškaus vardas daugeliui yra viliojantis net ir iš liberalinių sluoksnių. Ar nevertėtų tada spausti 3000 egz.? Be abejo, jie greitai neišeis. Bet po truputį bus galima paskleisti. O būtų gaila, jeigu po metų kitų laida išsibaigtų. Antrą leisti jau būtų aiškiai nuostolinga. Pagalvokite, Prelate! Aš iš tolo nežinau dabar, kaip knygos Amerikoje ir kitose šalyse perkamos. Tačiau nuspręskite patys.

Pranciškonai man siūncia kas antras mėnuo po 50 dolerių. Tai yra labai menkas honoraras, kuris sumokamas labai nereguliariai. Sakysime, pastarąją ratą esu gavęs iš jų tik rugsėjo pradžioje, o jau dabar lapkričio pabaiga - ir nieko. Jokių kitų šaltinių neturiu. Net artimi bičiuliai, kurie prieš dvejus trejus metus įsprausdavo penkinę ar dešimtinę į kiekvieną laišką, dabar jau visiškai nutilo. Kaip keista! Prieš dvejus trejus metus Amerikoje jie buvo tik naujakuriai, tačiau davė. Dabar jau įsitaisė - ir nebeduoda! Turtas iš tikro yra dviašmenis kardas. Dėl šitokio nereguliarumo ir aš patenkau kartais į krizę. Tokia krizė kaip tik yra dabar. Jūsų atsiųstus vasario mėnesį penkis šimtus jau esu išleidęs. Jau kuris laikas durstausi, bet sunku suvesti galą su galu. Vokietijoje dabar viskas diena iš dienos brangsta. Pragyvenimas man - su pašto išlaidomis, su viena kita knygele (nors jų

perku tik retkarčiais), su skalbimu ir šildymu žiemą - išeina apie 400 DM, vadinasi, apie 100 dol. mėnesiui. Jei pasiseks susiorganizuoti butą, bus kiek pigiau. Ir ši krizė, kiek matau, truks ilgesnį laiką. Jūsų atsiųstų keturių tūkstančių pragyvenimui naudoti man nevalia. Jie yra skiriami tiktai butui, ir bankui reikės pristatyti sąskaitas, kur ir kam jie išleisti. Toki yra įstatymai dėl Sperrmarkių. Jos yra pigios, užtat galimos išleisti tiktai tam tikriems reikalams, bet jokia atveju ne pragyvenimui. Tuo tarpu Jus prašyti aš nebedrįstu, nes tai būtų jau akiplėšiškumas. Vis dėlto tikiuos, kad Viešpaties Apvaizda manęs neapleis ir kaip nors iš kur nors Ji mane aprūpins. Jūsų dovanėlė, rasta laiške, tad man ir buvo šios Apvaizdos ženklas!

„Saulės giesmė“ jau baigta. Rytoj ją Jums išsiunčiu. Atleiskite, kad siunčiu paštu, kaip ir ligi šiol, nes oro pakėliai labai brangiai kaštuoja. Tačiau kadangi spaustuvė gal dar tik pradėjo rinkti, tai suspės ateiti. Pranciškonams siunčiu irgi vieną egzempliorių - Tėvo Bern. Grauslio¹ vardu, nes jis yra cenzorius, tad jam reikės pirmam skaityti. Jums skiriamą egzemp. pasilaikykite pas save. Šiame paketėlyje rasite mano 'abrozda' kaip atsilyginimą už kadaise man Jūsų atsiųstą portretą. Priimkite jį kaip mano gilios pagarbos pareiškimą.

Jeigu Jūs manote, kad 'Saulės Giesmei' verta dalyvauti pranciškonų skelbiamame veikalų konkurse, tai perskaitę visą rankraštį tuoj po Kalėdų (maždaug sausio pirmojoje pusėje) pasiųskite savo turimą egzempliorių, susegę jį į vieną krūvą, 'Aidų' redaktoriaus Ant. Vaičiulaičio vardu, pažymėdami - „Konkurso Komisijai“. Jūs esate šio veikalo leidejas, o leidejai turi teisės siūsti: taip yra konkurso sąlygose. Aš pats neturiu atliekamo egzemplioriaus. Įdomu, kas sudarys šio konkurso komisiją? - Apie 'Saulės giesmės' vertimą į anglų kalbą aš pagalvosiu ir Jums parašysiu.

Tuo tarpu dar syki Jums visa širdimi dėkoju, linkiu sveikatos bei Viešpaties palaimos ir reiškiau giliai bičiulišką pagarbą.

Jūsų *A.Maceina*

P.S. Sveikinimų kun. V.Paulauskui, kuris turbūt tebėra pas Jus. Leiskite ir jam paskaityti „Saulės Giesmę“. Įdomu man būtų patirti, kaip ji jam atrodytų?

Mc.

¹ Dr. kun. Steponas Bernardinas Grauslys (g. 1918) - pranciškonas, pakaitomis jų namų viršininkas (LE, VII, 459-460).

32.

Freiburgas,
1952.XII.15

Kalėdiniai sveikinimai. Vasarą tikisi įsikurti nuosavame bute. „Saulės giesmei“ galėtų pridėti dar du skyrelius, bet nenori didinti teksto.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1.
1952 m. gruodžio 15 d.

Brangusis Prelate,

Daug skaidraus džiaugsmo ir jaukios ramybės prie šventos Kristaus Prakartėlės! Tesuteikia Jums Viešpats tylios laimės šią didžią pasauliui dieną. Kalėdos yra simboliška šventė. Tada, kai gamtoje vyrauja trumpiausia diena; vadinasi, tada, kai siautėja aplinkui ilgiausia naktis ir didžiausios tamsybės, Dievas siunčia savo Sūnų de regalibus sedibus*, siunčia kaip šviesą pasauliui! Tegu ši šviesa išblaško ir Jūsų kelyje pasitaikusias tamsybes, atėjusias Jums ligos ir kančios pavidalu. Tesuteikia žmonijos Gydytojas ir Jums sveikatos ir atsparumo!

Jūsų atsiųstasis raštelis bankui jau buvo paskutinis. Daugiau nieko nebereikėjo. Pinigus bankas pervedė į prel. Aschenbrenni sąskaitą (3000 DM), o 1000 DM paliko mano dispozicijai; kai butas bus pavasarį rengiamas, tuomet aš galėsiu šiuos pinigus naudoti įrengimams pirkti. Pinigų į rankas neišduoda, reikia pristatyti sąskaitas, o bankas perveda tam, kam sąskaitos priklauso. Ačiū Jums už šią paramą. Tuo būdu aš apie vasaros pradžią jau galėsiu šiaip taip įsikurti. Tai bus man didelis palengvinimas ir papiginimas viso gyvenimo. Dėkui Jums.

'Saulės giesmės' paskutinį skyrių turbūt jau esate gavę. Perskaityte pasakykite man, ar reikalinga šiai knygai dar kokia speciali užbaiga, ar ji gali baigtis taip, kaip yra. Norėjau rašyti pabaigai dar apie šv. Pranciškų ir šv. Joną Krikštytoją. Bet tai išeitų dar keliolika puslapių, o nenorėjau knygos per daug didinti. Taip pat būtų dar sykių galima kalbėti apie šv. Pranciškų ir mūsų laikus. Bet tai irgi pareikalautų dar keliolikos puslapių. Palikau tad Jūsų sprendimui. Jei rasite, kad knyga lyg ir prašosi dar užbaigiama, tai parašysiu. Jei rasite, kad ji užsibaigia organiškai šventojo mirtimi, tuomet paliksiu taip, kaip yra, nes ji ir taip pasidarė jau didelė. Perskaityte parašykite.

Buvau Jums rašęs, kad į rankraštį įdedu savo 'abrozda'. Deja, jį turėjau pašte išimti, nes rankraštyje nieko negalima siųsti. Pasiunčiau tad Jums jį skyrium. Atleiskite už savotišką suvedžiojimą.

Dar sykių dėkoju Jums, brangusis Prelate, už paramą, linkiu Jums gražių švenčių ir reiškiau gilią pagarbą.

Jūsų *A.Maceina*

33.

Freiburgas,
1953.1.16

Šiais metais yra trys sukaktys: 45 metai amžiaus neša tik kryželiu, 25 metai literatūrinio darbo - erezijų ieškojimas jo raštuose, 20 metų vedybų sukaktis - atskirtas nuo žmonos ir vaikų. Praėjusių metų darbas - apie 600 rankraščio puslapių. Prasidėjusių metų planai. Primena „Saulės giesmės“ rankraštį nusiųsti „Aidų“ Konkurso komisijai. Veikalas bus išspausdintas Velykoms.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1.
1953 m. sausio 16 d.

Brangusis Prelate,

Ir vėl pradėjome naujus metus. Ką jie mums atneš? Laisvę? Vargu! Jokių prošvaisčių dar nematyti. Dar turbūt ilgai reikės blaškytis ir kentėti. Man šie metai yra savotiški tuo, kad jais pasiekiu 45 metus savo amžiaus, 25 metus savo rašytojiško užsiėmimo ir 20 metų nuo vedybų. Deja, nė vienas skaičius nėra linksmas. Amžius neša savo kryželiu, vis sunkesnius, kuriuos tremtyje ir vienam yra žymiai kebliau pakelti negu tėvynėje ar bent šeimoje. Rašytojiškas darbas (pirmas straipsnis mano buvo išspausdintas 1928 m. rugsėjo 15 d.), tiesa, išsivystęs, tačiau daugelio nesuprastas, ne vieno apspjaudytas ir suniekintas: erezijų ieškojimas manuose raštuose sudaro kai kam tiesiog malonumo. Vedybinė 20 metų sukaktis yra dar skaudesnė: nėra nei žmonos, nei vaikų - gal jie kenčia kur nors Sibire badą ir šaltį, o gal subolševikinti mokyklose ir draugijose tyčiojasi iš Kristaus, kurį jų tėvas gina. Vis dėlto reikia visas šias liūdnas sukaktis iškęsti, praleisti ir dirbti toliau.

Praėjusieji metai man buvo vaisingi ta prasme, kad pasisekė išpildyti

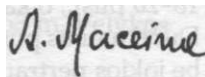
Jums duotą pažadą ir padėti Jums ant stalo 'Saulės Giesmė'. Šalia jos esu davęs 'Aidams' per 100 maž. rašytų puslapių, kurie beveik visi ir buvo išspausdinti. Taip pat apie 20 puslapių teko parašyti austrų literat. enciklopedijai 'Die Weltliteratur' ir apie 30 pusl. Muncheno 'Voice of America'¹. Tuo būdu praėjusiais metais parašiau apie 600 pusl. mažin., neskaitant, žinoma, laiškų, kurių susidarė žymiai daugiau negu anksčiau. Mat visoki politiniai įvykiai reikalavo vieno kito privatinio ir net viešo pasisakymo ar paaiškinimo. - Šių metų planas yra toks: 1. Baltijos institutui (jis pradeda pamažu rodyti gyvybės ženklų) esu pažadėjęs parašyti apie lietuvių tautos kultūros pobūdį, 2. noriu sutvarkyti galutinai lietuvišką 'Niekšybės paslapties' tekstą, kurį buvau atidėjęs į šalį, kad baigčiau 'Saulės Giesmę'; 3. mėginsiu pradėti perdirbinėti 'Saulės Giesmę' vokiškai. Tai stambiausi darbai. Be jų, reikės dar vėl rašyti 'Aidams', žinoma, jei pranciškonai ištesės savo pažadus siuntinėti man po 25 dol. mėnesiui: nuo rugsėjo mėn. jie savo pažado, deja, netesi. Tačiau šiuo metu jaučiuos pavargęs: galva nuolatos susvaigus ir negaliu šviežiai galvoti. Tad nuo kokio nors didesnio rašymo susilaikau.

Jeigu 'Saulės Giesmės' rankraštį jau esate perskaite, būkite, Prelate, toks geras ir pasiųskite jį, surišę į vieną sąsiuvinį, 'Aidų' redaktoriaus Ant. Vaičiulaičio vardu (85-64 144 St.Jamaica N.Y.), užrašę ant rankraščio „Konkurso Komisijai“. Gal kartais gi komisija juo ir susidomės. Jį reikia pasiųsti ligi vasario 1 d. - Tėvelis L.Andriekus² rašė, kad ligi kovo pabaigos jie žadą 'Saulės Giesmę' išspausdinti. Tai būtų iš tikro gera dovanėlė katalik. visuomenei Velykų proga.

Pasveikinkite mano vardu kun. V.Paulauską ir palinkėkite jam Dievo malonės pilnų naujųjų Metų! Laukiu jo laiško su išpūdžiais apie 'Saulės Giesmę'.

Jums patiems, brangusis Prelate, gili mano padėka už kalėdinį sveikinimą su miela dovanėle ir mano gilios pagarbos pareiškimas.

Jūsų

¹"Voice of America" - „Amerikos balso“ Miunchene lietuviškosios programos vedėjas buvo J.B.Laučka.

²Dr.kun. Kazimieras Leonardas Andriekus (g. 1914) - pranciškonas, „Aidų“ redaktorius, provincijolas, poetas (LE, 1,165; XXXVI, 36-37; XXXVII, 25).

34.

Freiburgas,
1953.III.5

Padėka už dovanas. „Saulės giesmės“ laužymo ir korektūrų defektai. Džiaugiasi laiku užsakęs butą, nes iš rusų zonos į Vakarų Vokietiją daug pabėgėlių persikėlė, gauti butą dabar sunku. Kun. Antano Šidlausko mirtis.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1
1953 m. kovo 5 d.

Mielasis Prelate,

Ačiū Jums už siuntinėlių. Jame radau puikių dalykų. Ypač man pravertė kostiumas. Žinoma, jis toks, koks buvo, pasirodė man per didelis, bet iš didelio visados galima padaryti mažesnę. Nunešiau jį pas siuvėją, ir šis man jį dabar pertaiso. Šiandien kaip tik atsiimsiu. Tai bus man pavasarinis ir vasarinis apsirengimas, nes kadaise tėvelių pranciškonų atsiųstą šviesų kostiumą jau sudėvėjau, o pirkti naują vis kol kas nediršau. Jūs tad mane išvadavote nuo šio rūpesčio. Ačiū Jums už visa tai.

Prieš keletą dienų gavau iš tėvelių pranciškonų du pirmuosius skyrius jau sulaužytos 'Saulės Giesmės'. Surinkta gana gražiai. Šriftas geras, formatas taip pat. Ypač gražiai atrodyt kursyvų surinktas mano laiškas Jums, einąs pratarties vietoje. Jis yra gražiai sulaužytas. - Tačiau apskritai laužymas buvo nevykęs. Laužytojas nedavė atskiriems kapiteliams (I, II, III...) naujo puslapio, bet viską pavarė iš eilės be jokios pertraukos. Todėl knyga pasidarė lyg blynas, nuobodi akiai ir varginanti skaitytoją. Paprašiau, kad būtų iš naujo perlaužyta, kapitelius pradėdant kiekvieną nauju puslapiu. Kitaip knyga atrodyt labai negražiai. Šie kapiteliai turi kiekvienas mažiausia 18-20 pusi., o kai kurie net 30, tad reikia juos pradėti jau nauju puslapiu. Duoti naujus puslapius tik patiems didiesiems skyriams, o visa kita varyti be jokios pertraukos negalima. Manau, kad pranciškonai mano prašymo paklausys. Dėl viso ko būtų gal gera, kad ir Jūs, Prelate, kaip leidėjas, jiems tai primintumėte. Gera yra sutaupyti laužymu keletą puslapių, bet negalima tai daryti knygos grožio kaina. - Dabar laukiu antrosios pusės korektūrų. Aš skaitau tik paskutinę korektūrą. Tačiau turiu pripažinti, kad rinkėjai nėra atidūs: klaidų yra pasilikę dar gana daug, o svarbiausia, kad praleidinėjami ištisi sakiniai ar sakinio dalys. Pranciškonai sakosi skaitę patys dvi korektūras. Todėl man yra mįslė, kaip sulaužytoje korektūroje dar yra pasilikę šitokios stambios klaidos, kaip sakinių ar žodžių praleidi-

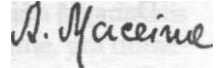
mai! Aš viską ištaisiau. Tik bijau, kad jie, ten taisydami, naujų klaidų nepriveltų.

Pas mane šiuo tarpu nieko ypatingesnio. Sveikata kol kas tebetarnauja. Namas, kuriame Jūsų pagalba turiu gauti butą, yra jau statomas: ligi rudens ar rudeniį jis turėtų būti jau įrengtas. Pradėjus iš rusų zonos į Vakarų Vokietiją plūsti pabėgėliams, su butais vėl darosi kritiška. Todėl labai džiaugiuos, kad man pasisekė, Jums padedant, butuką užsisakyti.- Po Velykų keletai dienų važiuosiu į Strasburgą (Prancūzijoje) paskaityti trijų paskaitų laisvosios Europos kolegijoje lietuviams studentams. - Kur ir kaip praleisiu Velykas, nežinau; bet greičiausia namie, nes kišenė man neleidžia kur nors toliau kelti kojos.

Dideliu liūdesiu sutikome kun. Antano Šidlausko¹ mirtį Munchene vasario pradžioje. Tai buvo labai geras ir protingas kunigas, Teologijos fakulteto asistentas kanonų teisei, kurią jis žinojo tiesiog nuostabiai. Jis turėjo limfinių takų vėžį, todėl mirtis buvo aiški, bet niekas nesitikėjo, kad ji ateis taip greitai. Patys gydytojai dar sakė, jis gyvensias bent porą metų. Tačiau Viešpats nusprendė kitaip...

Dar kartą dėkoju Jums, Prelate, už siuntinėlių, kaip nuolatinio prisiminimo bei rūpesčio ženklą, ir reiškiu Jums gilią savo pagarbą.

Jūsų

35.

Freiburgas,
1953 m. Velykos

Velykų švenčių prasmė ir sveikinimai. Įspėjimas Prelatui, kad nepervargtų berengdamas parapijos sukakties šventę. „Saulės giesmės“ korektūros.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1
1953 m. Velykos

Mielasis Prelate,

Ir vėl naujos Velykos, vėl Kristaus Prisikėlimo šventė, vėl atnaujintas pažadas išveisti iš pasaulio nuodėmę ir jos seserį mirtį. Tai yra vilties Alleluja, toji didi giesmė, kuria mes sveikiname Išganytoją ir kartu mūsų brolius. Prie jos jungiame žemiškuosius linkėjimus, nes iš tikro ši diena yra toji, „in qua refloret omni“: suzydi ne tik gamta, bet ir dvasia. Pasaulio

¹ Kun. Antanas Šidlauskas (1914-1953)-teisininkas, Teologijos-filosofijos fakultete dėstė kanonų teisę, dirbo Delegatūroje teisės patarėju (LE, XXIX, 468).

istorija po Prisikėlimo nebėra ta pati, kaip anksčiau. Velykų sekmadienis yra didžioji istorijos cezūra, perkirtimas, perskyrimas. Todėl mūsų linkėjimai dabar turi kitą prasmę. Linkėdami džiaugsmo, šiandien mes iš tikro linkime prisikėlimo džiaugsmo. Linkėdami ramybės, iš tikro linkime pergalės ramybės.

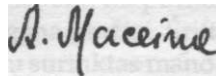
Mielasis Prelate, leiskite ir man prisijungti prie šių linkėjimų: tegu prisikėlusis Kristus palaimina Jūsų būtį ir Jūsų darbus! Tegu anoji triskartinė Mišių Alleluja suskamba Jūsų dvasios gelmėse ir virsta džiaugsmo nešėja taip sunkiame šios žemės kelyje!

Kaip Jūs laikotės? Kaip sveikata? Laikraščiuose skaitau, kad daugelis negaluoja. Kaip pasisekė Jums išsikapstyti iš ligos? Girdėjau, kad ruošiatės savo parapijos sukakčiai. Tai reikalauja daug darbo ir rūpesčio. Nepervarkite, nes organizmas po operacijos yra jautresnis, negu šiaip. Tegu Viešpats ilgai ilgai laiko Jus sveiką ir darbingą visos mūsų tautos labui.

Pas mane kasdieniška. Naujos korektūros iš pranciškonų kol kas dar negavau. Pasirodo, jie dirba ne taip jau sparčiai, kaip iš sykio buvo žadėję. Viena betgi gerai, kad jie sutiko iš naujo knygą perlaužyti, nes būtų išėjusi tikrai negraži. Tėvelis Andriekus rašė, kad dabar bus viskas gerai. Mano sveikata kol kas tebetesi, nors pavasaris erzina širdį. Tačiau kadangi dabar didelių darbų kol kas nesigriebiu, tad vežti galima.

Dar syki džiaugsmingo Alleliuja.

Jūsų

36.

Freiburgas,
1953. VI.3

Ilgėnis Prelato tylėjimas jam kėlė mintį kad esąs apskūstas. Politikon tiesiogine prasme nesikiša, tik išdėsto principinius dėsnius. Besipjaunančius frontininkus ir krikščionis demokratų mėgino taikinti laiškais, bet jie buvo net iškreipti ir paskelbti visuomenei. Nebesikiš, tesipjauna. Sutinka parašyti knygą apie meilę - „Didysis įsakymas“, bet prašo dar metus palaukti, nes nori parašyti jau žadėtą knygą apie Mariją. Viena, jo pažadas, antra - 100 metų sukaktis nuo Nekaltojo Marijos Prisikėlimo dogmos paskelbimo. Tautinės sukaktys minimos labai uoliai, tad reikėtų minėti ir religines. Ragina Prelatą, kad jis tą mintį propaguotų tarp Amerikos lietuvių. Linkėjimai parapijos jubiliejus išskilmėms.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1.
1953 m. birželio 3 d.

Mielasis Prelate,

Labai nudžiugau gavęs vakar Jūsų malonų laišką. Ačiū už jį ir už dovaną, rastą jame. Bičiuliškas Jūsų žodis mane visiškai nuramino. Prisipažinsiu - ilgokas Jūsų tylėjimas man kėlė baimės, ar nebus koki priešiški liežuviai Jums prikalbėję visokių nebūtų dalykų, kaip kadaise 1948 metais. Juk žemėje gyvena žmonių, kurie užsiima ne tiek savo siela, kiek kitais, ir ne jų sielos išganymui, bet tam, kad jiems pakenktų. Ne vienas žino, kad mane šelpiate, ir pavydi. Ne vienas žino, kad leidžiate mano knygas, ir norėtų, kad jų neleistumėte. Todėl nesistebėčiau, jei tas ar kitas Jums mane nušviestų ne tokiais jau palankiais žodžiais. Kai ilgai tylėjote, kartais ateidavo mintis, gal iš tikro šitaip jau esu mielajam Prelatui nušviestas. Atleiskite už šitokias mintis! Tikėti netikėjau, bet tokių minčių kartais kildavo. Prisipažinsiu tai Jums visiškai atvirai! Dabar būsiu visiškai ramus!

Ryšium su tuo norėčiau nušviesti ir mano vaidmenį mūsų politikoje. Konkrečioje ir tiesioginėje politikoje aš niekad nedalyvavau ir dabar nedalyvauju: neinu jokių pareigų jokioje partijoje ar sąjūdyje. Vienintelis dalykas, kuris mane įtraukia į politiką, suprastą plačia prasme, yra domėjimasis principiniais visuomeniniais klausimais ir bandymas juos pritaikyti lietuviškosios visuomenės reikalams. Man būtų miela, jei ir šio darbo nereiktų imtis. Tačiau kadangi mes visuomenininkų ideologų beveik neturime, tad kažkaip pati katalikiška sąžinė neleidžia visiškai nuo šių klausimų nusigrįžti. Kaip savo metu St. Šalkauskis ruošė visokius projektus visuomeninei santvarkai, skelbdamas juos spaudoje, taip šia linkme teko man pradėti žengti jau Lietuvoje. O tremtyje tuo labiau nebuvo galima atsipalaiduoti, nes žmonių čia buvo dar mažiau. Antra, į politiką siauresne prasme mane įtraukia senas, nuo pat tremties prasidėjęs ginčas tarp frontininkų ir kr. demokratų. Abi šios grupės yra katalikiškos, tačiau abi jos savo ginčiuose pasielgia kartais nekatalikiškai. Kadangi man yra pažįstami ir vienu, ir kitų žmonės, tad ir tenka kartais pasakyti tai vieniems, tai kitiems po žodelį - laiškais, žinoma, šitokios rūšies ginčai yra nepadorūs ir katalikams šitaip tarp savęs kovoti nedera. Už tai, be abejo, tenka ne sykį ir man pačiam. Nesiginu, kad šituose ginčiuose ir aš pats nebūčiau pasakęs ko nors aštresnio ar netinkamo. Žmogus lieka žmogumi. Tačiau visa, ką aš šioje srityje rašau, pasilieka asmeniniu laišku plotmėje. Reikia tačiau apgailestauti, kad kai kurie asmens manusius laiškus Amerikoje multiplikuoja ir platina, net iškreipdami jų turinį. Tuo būdu tai, kas turėtų pasilikti tarp keturių akių, jie iškelia į viešąją plotmę. Šitoks dalykas verčia

mane toliau nuo visokių pastabų susilaikyti. Jau kuris laikas jokių politinio pobūdžio laiškų nerašau ir toliau neberašysiu. Jeigu mūsų politikai pasirodo tiek nekultūringi, kad pradeda skelbti svetimus laiškus, tuomet nelieka nieko kito, kaip jiems neberašyti ir leisti jiems pjautis ligi galo. Man norėjosi, kad katalikai susieitų vienybėn. Tačiau šiose pastangose aš atsimušiau į sieną. Toliau šiais reikalais aš jau kuris laikas nebesidomiu. Tuo būdu, mielasis Prelate, savaime Jūsų noras įvyko: politikoje aš nebedalyvauju. Kiek reikės pasisakyti principiniais visuomeniniais klausimais, išeinant iš katalikiškosios pasaulėžiūros, šiuo tarpu aš nežinau: ir čia dabar nieko nedarau. Visas mano dabartinis dėmesys yra sutelktas į bendrąsias katalikiškąsias problemas.

Tuo prieinu prie Jūsų 'Didžiojo Įsakymo'. Išdėstyti meilės įsakymą, jo apimtį, jo pagrindinę reikšmę žmogaus gyvenime, jo išsivystymą žemiškojo buvimo srityse - iš tikro negali būti nieko patrauklesnio. Ši sugestija, kilusi Jūsų širdyje, man yra labai priimtina, ir aš mėginsiu tokį veikalą parašyti. Viena tik prašyčiau: leisti man jį pradėti maždaug po vienerių metų. Ir štai dėl ko. Karo metais man reikėjo Švč. Mergelės Marijos pagalbą. Ir ši pagalba atėjo. Jos prašydamas, pažadėjau Marijos garbei parašyti knygą. Dabar jaučiu, kad jau laikas šį pažadą ištesėti; laikas todėl, kad ateinantieji metai yra geriausia šiam ištesėjimui proga, būtent: ateinančiais metais pasaulis švęs 100 metų sukaktį nuo Nekalto Prasidėjimo dogmos paskelbimo. Manau, kad ir lietuviams ši sukaktis turėtų daug ką pasakyti. Mes giriamės esą Marijos žemė. Taigi šios žemės vaikai, atsidūrę tremtyje, kaip tik ir turėtų ypatingu būdu šį jubiliejų paminėti ir jį savo darbais pažymėti. Norėčiau ir aš įsijungti į šio jubiliejaus minėtojus ir duoti lietuviškajai visuomenei knyga apie Mariją. Gal ji nebus didelė. Bet ji turi būti parašyta. Apie ją jau esu seniai galvojęs, šį tą rašęs, net šį tą spausdinęs. Nekalto Prasidėjimo dogmos jubiliejus savaime telkia visas kadaise turėtas mintis į vieną centrą ir ragina mane šią knygą paruošti. Jeigu tad, mielasis Prelate, nebūsime priešingas, norėčiau nuo rudens pradėti rašyti apie Mariją; ligi ankstyvo pavasario knygą būtų baigta, o per vasarą ar rudenį galėtų išeiti. Tai būtų mūsų įnašas Marijos garbei lietuvių tautoje. - Per tą laiką 'Didžiojo Įsakymo' idėjos galėtų galutinai subręsti. Tada ateinančių metų rudenį galėčiau pradėti nagrinėti meilės principą. Tai, ką esu Jums užsiminęs apie šv. Joną Krikštytoją, buvo tikrai tolima mintis, tik nuojauta, dar neturinti jokio konkretesnio vaizdo. Tuo tarpu apie Mariją vaizdas man yra visiškai aiškus. Be to, ne viena mintis apie šv. Joną Krikštytoją pateks į knygą apie Mariją, nes abu šie asmenys - Marija ir šv. Jonas - yra savotiški išganymo pirmakiai, nors ir ne ta pačia prasme. Tačiau jų sustatymas vieno šalia kito gali nušviesti juos abu.

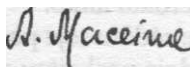
Apskritai norėčiau Jus, mielasis Prelate, parašyti, kad imtumėtės inicia-

tyvos iškelti lietuviškojoje Amerikos visuomenėje Nekalto Prasidėjimo jubiliejaus mintį ir paskatintumėte mūsų katalikus nepraleisti šio jubiliejaus negirdomis arba menku jo paminėjimu. Man kartais atrodo, kad tremtyje mes jau pradėdame tautinį momentą statyti aukščiau už religinį. Mes labai uoliai paminime visokius tautinius jubiliejus, o religinės sukaktys neranda tinkamo atgarsio. Tai yra klaida, kuri mums kada nors stipriai atsikeršins. Todėl norėčiau, kad bent šis didelis ir savo prasme nuostabus Marijos jubiliejus nebūtų pamirštas. Marijos žemės vaikai neturės teisės vadintis šiuo vardu, jei ateinančiais metais jie nesutelks savo minties ir savo darbų apie Nekalto Prasidėjimo minėjimą. Būkite, Prelate, šios minties skelbėju Amerikoje!

Nors ir negaliu būti Jūsų parapijos šventėje, tačiau savo dvasia jaučiu, koks didelis darbas yra Jūsų padarytas. Jūs garbingai tęsėte toliau šios parapijos gyvenimą, išvystėte jį ligi visumos, davėte jai pastovią linkmę. Todėl tenka tik Jus šia proga sveikinti ir linkėti, kad toliau būtumėte savo parapijos tikroju vadovu, kaip juo garbingai buvote ligi šiol. Crescat et floreat* visa parapijinė jūsų bendruomenė.

Apie save nieko ypatingesnio negalėčiau pasakyti. Tuoj pat po Sekminių buvau Strasburge (Prancūzijoje), kur skaičiau mūsų studentams lietuviams pora paskaitų. Kelionėje stipriai peršalau ir turėjau keletą dienų grįžęs praleisti lovoje. Bet dabar jau vėl stoviu ant kojų. - Dar sykį labai labai dėkodamas Jums už prisiminimą, reiškiu Jums gilią savo pagarbą ir bičiuliškumą.

Jūsų

37.

Freiburgas
[1956], Sekminės

Tik po 5-6 savaičių gauna lietuviškos spaudos žinių. Prašo korektūrų egzempliorių nusiųsti dr. kun. Andriui Baltiniui, kad šis laiku parašytų recenziją „Aidams“. Lietuviškos spaudos žinios apie jo darbus iškreiptos. Kilusi mintis parašyti knygą apie šv. Joną Krikštytoją, kaip Kristaus pirmtaką. Dėl to klausia Prelato nuomonės.

*Teauga ir težydi (lot.).

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
Sekminės

Mielasis Prelate,

Jau seniai seniai girdėjau iš Jūsų žodelį. Ar vis nesveikuojate? Ar turite rūpesčių? Gal nemalonumų? Ir gal kaip tik dėl manęs? Gal savo užmaršumu esu ką nors svarbaus pražiopsojęs ir Jus įskaudinęs? Jei taip būtų, atleiskite! Gyvendamas toli nuo Jūsų ir nuo Jūsų 'Naujojo Pasaulio', sužinau kartais įvykius tik po kokių 5-6 savaitių, nes tik per šį laiką ateina laikraščiai. Galėjau tad ir Jūsų atžvilgiu ką nors praleisti. Tačiau savo širdyje visados nešioju Jums didžią pagarbą, prisirišimą ir dėkingumą. Jeigu tad iš viršaus kartais ir pasirodyčiau neapdairus, nesupykite dėl to: tai atsitiktų dėl didelių tolybių.

Tėvelis L.Andriekus OFM ne per seniai rašė, kad antroji 'Saulės Giesmės' pusė nėra taip sparčiai renkama kaip pirmoji, nes pranciškonų spaustuvė netekusi vieno gero rinkėjo. Vis dėlto jis tikisis, kad knyga per daug nesusivėlinsianti. Esu jau anksčiau Jums rašęs, kad knyga buvo blogai sulaužyta. Dabar Tėvelis Leonardas rašo, kad ji esanti jau perlaužyta ir kad išeisianti graži. Tikimės, kad dar šiais metais ji išvys pasaulį. Laukiu antrosios pusės korektūrų. - Esu prašęs pranciškonų spaustuvę vieną sulaužytos korektūros egzempliorių pasiųsti kun. Dr. Andriui Baltiniui¹ į Čikagą. Jis pažadėjo apie knygą parašyti 'Aidams'. Būtų gera, kad jis tai padarytų kartu su knygos pasirodymu; todėl gera būtų jam gauti dar korektūras, nes kol perskaitys ir parašys, išeis gerokai laiko.

Mano gyvenime jokių permainų nėra: sėdžiu toje pačioje vietoje ir dirbinėju tuos pačius darbus. Kartais spaudoje paskaitau apie juos, bet dažniausiai spaudos pranešimai yra iškraipyti. Stebiuos amerikoniškos spaudos negalia patirti tiesą. Iš kur ji visa tai semia? Sakysime, skaičiau, kad Maceina rašas 'Mysterium iniquitatis'. O šis darbas jau prieš porą metų parašytas. Šiuo metu mėginu truputį susipažinti su Rytų teologinėmis koncepcijomis. Rytų Bažnyčioje yra daug mums nepažįstamų arba bent reikiamai neįvertintų idėjų, galinčių apvaisinti teologinį mūsų mąstymą. Jos gal bus pravarčios ir maniems darbams.

Kaip Jums atrodytų, Prelate, jeigu imčiausi rašyti knygą (gal ir ne tokią didelę kaip 'Saulės Giesmė') apie šv. Joną Krikštytoją? Tai irgi nebūtų biografija, nes šv. Jono Krikštytojo 'istorijos' neturime. Bet jos ir nereikia. Prieš mūsų akis stovi šv. Jonas Krikštytojas kaip Kristaus pirmatakas, ir to pa-

¹ Dr. kun. Andrius Baltinis (1909-1975) - filosofas, vikaras lietuvių parapijoje JAV, Lietuvių enciklopedijos bendradarbis, parašė daug filosofinio turinio studijų (LE, II, 123; XXXVI, 83; XXXVII, 61-62).

kanka, kad galėtume juo giliau susidomėti. Juk: kam Kristui reikėjo pirmatako? kas yra Dievo pirmatakas savyje ir kokis jo vaidmuo? ką reiškia, jei žmogus ruošia Dievui kelią? kame glūdi šios ruošos prasmė? Kodėl šv. Jonas yra didesnis už pranašus? Ir kodėl jis mažesnis už kiekvieną Dan-gaus Karalystės gyventoją? Ką reiškia jo krikštas? Ką reiškia jo šoktelėjimas Elzbietos iščioje? - štai visa eilė klausimų, į kuriuos atsakyti kaip tik ir būtų gana įdomu, bent man pačiam. Todėl man ir yra kilusi mintis mėginti į visa tai atsakyti. Bet tai kol kas tik mintis. Kaip Jums atrodytų, jei imčiau šią mintį vykdyti?

Sveikindamas Jus Šv. Dvasios šventės dienomis ir linkėdamas gausių jos dovanų - donum septenarium, reiškiu Jums gilią savo pagarbą ir siunčiu daug sveikinimų iš gilios ir Jums palankios širdies.

Jūsų *A.Maceina*

38.

Freiburgas,
1953.IX.20

Dėkoja už žieminį švarką. Skundžiasi, kad pranciškonai delsia spausdinti - per metus neišleido „Saulės giesmės“. Apgailestauja, kad nė šiais metais negalės vardadienio proga jam jos įteikti. Prašo Banaičio „100 liaudies dainų“ ir Kačinsko „Mišių Marijos Mergelės garbei“, kad galėtų jas padovanoti vienam vokiečiui, konservatorijos profesoriui, kad šis parašytų recenziją „Aidams“.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1953 m. rugsėjo 20 d.

Mielasis Prelate,

Jau senokai skardenausi Jūsų padangėje. O iš Jūsų tuo tarpu atėjo įdomus siuntinėlis su drabužiais. Ačiū Jums už jį. Kai ką iš jo jau nunešiau pas siuvėją, ir jis man perdirbs švarką žiemai. Vėl bus man parama, kurios Jūs man vis tebeiteikiate.

Iš tėvelio L.Andriekaus gavau porą laiškų, kuriuose jis man vis žada pasiųsti paskutines 'Saulės Giesmės' korektūras, tačiau šios kaip neateina, taip neateina. Ar ne per ilgai pranciškonai delsia? Pirmą dalį jie surinko gana greitai, o vėliau sušlubavo. Juk jau daugiau negu metai, kai rankraš-tis guli jų spaustuvėje. Nėra geras ir guodžiantis ženklas mūsų silpnai kul-

tūrai, jei knygos per metus negali būti išspausdintos. Jeigu taip yra su spausdinimu, tai kiek laiko tuomet reikia joms parašyti? Ar negalėtumėte Jūs, Prelate, kaip leidėjas truputį pranciškonų šia prasme paraginti? Toks ilgas delsimas neša Jums tikrų nuostolių, nes susidomėjimas knyga visuomenėje blėsta, jeigu ji per ilgai nepasirodo. Jeigu Viešpats leis man daugiau ką nors parašyti, turbūt ieškosime naujos spaustuvės, kuri būtų kiek lankstesnė.

Artinasi Jūsų šventojo Globėjo diena. Labai norėjau, kad 'Saulės Giesmė' galėčiau Jus pasveikinti Jūsų vardadienio proga. Deja, man vis nepavyko. Nepavyksta ir šiais metais. Tad tegul bent mano žodis pasiekia Jus. Tegu šv. Pranciškaus diena būna Jums susimąstymo ir susitelkimo laikas: susimąstymo apie pasaulio nutolimą nuo Asyžiečio dvasios ir todėl jo žengimą žlugimo linkui; susitelkimo savyje, nes mumyse kiekviename glūdi juk Dievo paveikslas; susitelkti tad savyje reiškia susitelkti aplinkui šį paveikslą. Asyžiaus Poverello yra toks didis šventasis, jog nė viena jo šventė negali išsemti jo turtingumo. Kiekviena spalų 4-toji yra proga vis iš kitos pusės pažinti šį Bažnyčios ramstį. Tegu tad ir šių metų Pranciškaus šventė atneša Jums daug džiaugsmo ir skaidros.

Mano smulkiame gyvenime ši vasara buvo gal kiek įdomesnė tuo, kad teko dalyvauti tarptautiniuose suvažiavimuose, susidurti su įvairiais žmonėmis, patirti jų nuotaikų. Teko taip pat paskaityti porą paskaitų svetimiešiams ir saviesiems. Dabar šie visi išsiblaškymai jau yra pasibaigę: reikia sėsti prie darbo. Du iš jų stovi prieš akis: apie Mariją kitų metų jubiliejui (šis darbas, priešingai laikraščių skelbimui, yra dar nė nepradėtas) ir vieną Baltijos Institutui, kurio esu narys. Šį pastarąjį turiu paruošti iki Kalėdų. Apie Mariją manau baigti pavasariop. Be to, reikės vis tiek dar parašyti vieną kitą straipsnį laikraščiams. Taip tad ir bus užpildytas laikas.

Turėčiau vieną prašymą, Prelate: Jūs esate išleidę du muzikinius veikalus: Banaičio¹ - '100 liaudies dainų' ir Kačinsko² 'Mišias Mergelės Marijos garbei'. Ar negalėtumėte man šių veikalų atsiųsti? Mat norėčiau prašyti vieną Freiburgo konservatorijos profesorių, kad jis parašytų 'Aidams' apie šiuos veikalus straipsnį. Bet jam reikia juos padovanoti. Jeigu tad nebūtų Jums sunku, pasiųskite po vieną egzempliorių man, o aš juos paskui perduosiu anam profesoriui, kuris ypatingai domisi mūsų liaudies dainomis. Būtų juk gera svetimuosius įvesti į mūsų kultūros lobynus. Apie lietuvių laimėjimus jie žino labai mažai. Būsiu Jums labai dėkingas, jei šį prašymėlį išpildysite.

¹ Kazimieras Viktoras Banaitis (1896-1963) - muzikas, kompozitorius, operos „Jūratė ir Kastytis“ autorius; didelė jo kūrinių dalis tebėra neišspausdinta (LE, II, 160; XXXVII, 66).

² Jeronimas Kačinskas (1907-1992) - muzikas, produktyvus kompozitorius, dirigentas, „Šv. Mišių Mergelės Marijos garbei“ autorius (LE, X, 203; XXXVI, 282-283; XXXVII, 248).

Linkiu Jums, mielasis Prelate, kuo didžiausios sėkmės ir Viešpaties palaimos; linkiu sveikatos ir daug džiaugsmo Jūsų šventojo Globėjo dieną.

Jus giliai gerbiąs *A.Maceina*

39.

Freiburgas,
1953.X.22

Dėkoja už atsiųstas gaidas. Tikisi, kad Freiburgo katedros choras parengs Kačinsko „Mišias“. Korektūrų nėra, nors beveik kas mėnesį žadama. Susidomėjimas knyga, gavusia premiją, per tokį vilkinimą sumažėjo.

Freiburg i. Brsg,
Silberbachstr. 1.
1953 m. spalio 22 d.

Didžiai mielas Prelate,

Užvakar ir vakar gavau tris Jūsų siuntinėlius su Jūsų leistomis mūsų muzikų kompozicijomis: Banaičio liaudies dainomis ir Kačinsko mišiomis. Labai ačiū už visa tai. Dabar galėsiu jų padovanoti Freiburgo muzikams ir paprašyti, kad jie jas išstudijuotų ir apie jas parašytų. Manau, kad jie sutiks. Slapta mano mintis yra ta, kad gal Freiburgo katedros choras imsis paruošti Kačinsko mišias. Šis choras kartas nuo karto ruošia koncertų iš religinės muzikos ir gieda mišias ne tik Mišių Aukos metu. Gal kartais jis susidomės ir Kačinsko kūrinium. Tai būtų mums garbė. Mėginsiu porą egzempliorių pasiųsti katedros choro vedėjui, kuris yra sykiu ir muzikos profesorius konservatorijoje. Freiburgas, Prelate, yra didžiai muzikalinis miestas, gal muzikaliausias iš vidutinių Vokietijos miestų, žinoma, neskaitant didmiesčių, kaip Munchenas ir Hamburgas. Taigi dar sykį ačiū Jums už visus tuos siuntinėlius.

Iš pranciškonų jokios žinėlės apie 'Saulės Giesmės' spausdinimą neturiu. Tėvelis Andriekus beveik kas mėnuo parašo, kad jau jau šiomis dienomis jis pasiūsiąs man antrosios dalies sulaužytą korektūrą: deja, eina mėnuo po mėnesio, o tos korektūros kaip nėra, taip nėra. Jau penkiolika mėnesių, kai rankraštis guli spaustuvėje. Šitoks vilkinimas pradeda mane erzinti. Pusė knygos buvo surinkta ir sulaužyta labai greitai, bet antra pusė... Manau, kad tai stipriai pakenks knygos platinimui. Juk 'Saulės Giesmė' gavo premiją, ir žmonės susidomėję laukė jos pasirodant. Per ilgai

išleidimą užtęsiant, susidomėjimas menkėja, premijos gavimas užsimiršta, ir kai knyga išeis, beveik niekas viso to jau nebeatsimins. Šitaip sąžiningi spaustuvininkai nedaro: premijuoti veikalai išleidžiami paprastai tada, kai visuomenė labiausiai yra į juos atkreipusi akis. Tok. vilkinimas yra grynas nuostolis Jums, Prelate, nes Jūsų įdėti pinigai grįš Jums tik pakankamo platinimo atveju, kuris vilkinant vis labiau silpsta. Ar negalėtumėte tad pranciškonų paspausti? Ar jie nepažadėjo Jums jokio termino, kada knyga bus baigta? Jeigu ne, tai bent tegu dabar tokį terminą nustato ir jo laikosi.

Aš pats gyvenu po senovei. Kaip Jūs pažiūrėjote į mano kadaise pasiūlytą studiją apie Mariją kitų metų jubiliejaus proga?

A.Maceina

Daug Jums sėkmės ir Viešpaties palaimos linki Jūsų

40.

Freiburgas,
1953.XII.14

Kalėdiniai sveikinimai, susirūpinimas Prelato sveikata. Jau pusantrų metų knygos spausdinimas sustojęs. Kelia mintį perkelti į kitą spaustuvę. Apgailėstauja, kad filosofinių, socialinių, istorinių, ypač teologinių knygų leidyba vis labiau silpnėja. Tik dailioji literatūra laikosi ir turi net tris premijas: „Aidų“, pranciškonų, marijonų - „Draugo“ ir Rašytojų draugijos. Didelis Lietuvai atkurti fondas, esantis vyskupų žinioje, tyli.

Freiburg i. Brsg,
1953.12.14

Mielasis Prelate,

Ir vėl priartėjo Kalėdos, ši didi išganymo šventė. Tebūna jos dienos Jums džiugios, kaip jos džiugios aniem Betliejaus laukų piemenims, patyrusiems didžią Naujieną!

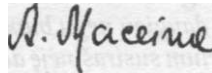
Senokai jau esu turėjęs savo rankose Jūsų žodelį. Kaip gyvenate? Laikraščiuose kartas nuo karto užtinku Jūsų vardą, visados susietą su kuriuo nors veikimu. Kaip sveikata? Kaip jaučiatės po operacijos? Tegu Viešpats laiko Jus stiprų ir pajėgų, nes uolių darbininkų reikia ir Bažnyčiai, ir Tau-tai.

Mažame mano pasaulėlyje gana pilka. Laukiu nesulaukdamas 'Saulės Giesmės'. Parašiau laišką tėveliui Andriekui, jau truputį pakoliodamas,

kad per pusantrų metų neįstengia veikalo išleisti. Šis vilkinimas juk yra grynas Jums, Prelate, nuostolis. Jeigu knyga būtų išėjusi laiku, kai buvo paskirta premija, susidomėjimas ja būtų buvęs visuomenėje žymiai didesnis negu dabar, kai bus paskirta tą pačią 'Aidų' nauja premija ir kai visuomenės dėmesys bus nukreiptas jau į kitą premijuotą knygą. Ar Jūs nesitarėte su pranciškonais dėl termino? Kadaisė rašėte, kad jie esą biznieriai. Dabar atrodo, kad jie yra - išnaudotojai Jūsų geros širdies. Tikiu, kad tai pirmutinis ir paskutinis mano darbas, leidžiamas pas pranciškonus. Ar negalvojate apie 'Saulės Giesmės' perdavimą kitai spaustuvei, jeigu ši neįstengia? Nuostolius dėl to tepakelia patys pranciškoniai, nes juk neįmanoma laukti keletą metų.

Pastaruoju metu turiu smulkių darbelių. Pradėjau knygą apie Mariją: jos vienas įvadinis straipsnelis pasiūstas 'Aidams'. Kada ją užbaigsiu, nežinau. Man ji yra mano vidaus reikalas, nes iš mūsų širdies juk niekas ja nesidomi. Apskritai, kiek aš stebiu mūsų gyvenimą, tai, užuot augęs, jis pamažu, bet nesulaikomai smunka. Gal tik viena dailioji literatūra laikosi ir net kyla. Visa kita - filosofija, teologija (ypač teologija!), sociologija, istorija - yra nepaprastai sunykę. Niekas šių sričių neremia. Kokia skaudi pašaipa: dailioji literatūra turi Amerikoje tris premijas (pranciškonų, marijonų 'Draugo'¹ ir Rašytojų draugijos². O teologija nė vienos, nors esama didelio Fondo - Lietuvai atstatyti, valdomo vyskupų. Bet ką čia man kalbėti. Yra mozių ir pranašų, tegu jie kalba. Juk jie už tai atsakingi, o ne mes, avelės ir avinėliai! - Atleiskite, Prelate, už tokią liūdną pabaigą. Gal Kalėdos prablavins nuotaikas.

Jus visa širdimi gerbiaš

¹ „Draugas“ - JAV lietuvių katalikų laikraštis, 1909 m. išleistas Wilkes-Barre, PA., dienraštis, kunigų grupės leidžiamas Čikagoje, o nuo 1919 m. leidžiamas marijonų (LE, V, 172; XXXVI, 190; XXXVII, 139).

² Lietuvių rašytojų draugija - Lietuvoje įkurta 1920 m., nuo 1936 m. buvo skiriama valstybinė premija 5000 litų, 1946 m. atgaivinta Tiubingene Vokietijoje, 1950 m. susijungė su JAV Rašytojų draugija (LE, XXIV, 517-518; XXXVI 352).

Lawrence, Mass.,
1953.XII.18
(Prel. P. Juro laiškas;
kserokso kopija)

Jei pranciškonai nebūtų Prelatui skolingi, jis tuojau perkeltų spausdinimą į kitą spaustuvejį. Jie teisinasi dėl delsimo, reikalauja padidinti spausdinimo kainą 1500 dolerių. Pagrindinė delsimo priežastis - nepatinkąs knygos tekstas. Nori kuo greičiau išleisti veikalą apie Mariją. Ragina siųsti straipsnių laikraščiams.

Francis Church
94 Bradford St.
Lawrence, Mass.
1953 m. gruodžio 18 d.

Mylimasis ir Brangusis Profesoriau,

Neseniai išsiunčiau sveikinimus su linkėjimais, bet šiandien, perskaitęs Tamstos laišką, rašytą 12.14 d., tuoj sėdu prie mašinėlės ir rašau atsakymą.

Pirmiausiai noriu padėkoti už linkėjimus. Neabejoju, kad jie yra lydimi Tamstos maldomis. Žmonija slenka ašarų ir kraują balon, nes nebeturi laiko nei minčių, nei širdies pakelti aukštyn. Triukšmingojo gyvenimo banga gal ir mane neša su srove. Juk ir aš pats turėčiau daugiau melstis, išsirinkęs geresniąją dalį... Labai dėkingas tiems, kurie įjungia mane į savo maldas.

Apie pranciškonus nebenoriu ir užsiminti. Jei jie man nebūtų buvę skolingi (nors paskolos raštą turiu!), seniai būčiau pareikalavęs rankraščių ir įdavęs kitai spaustuvei. Dar kas? Praneša, kad knygos išleidimas kainuosiąs pusanatro tūkstančio dolerių daugiau negu buvo sutarta. Padidėjęs lankų kiekis! Turėję užtrukti, kol su autorium susirašinėję dėl tekste reikalingų pataisų-pakeitimų. Iškilusios problemos dėl Imprimatur etc. Pagaliau norėjo, kad nusileisčiau iki 2000 tiražo. Girdi, jei išparduosi 500 egz., bus labai gerai. Nesutikau. Pareikalavau spausdinti 3000 egz... Prieš mėnesį Tėvas Viktoras Gidžiūnas sakė gausiąs Imprimatur iš Portlando vyskupo ir jau viskas būsią gerai. Dieve duok!

Kas yra priežastis vilkinimo? Pinigais nepaprastai praturtėjo. Aukos plaukia iš visų pusių. Monopolizuota spauda... „Saulės Giesmė“, man išrodo, jiems nepatinka. Bendrai Kristaus mokslas daugelio bandomas sumoderninti. Nebenoriama sentire cum Ecclesia . Dieve, pasigailėk mūsų. Nenuplak mūsų komunistiniu botagu, kuriuomi dar plaki beveik visą pasaulį...*

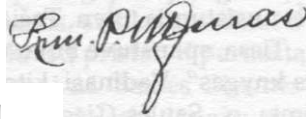
Marijos metai! Norėčiau kuo greičiausiai išleisti Tamstos rašomą knygą apie Mariją. Prašyčiau rašomus straipsnius tuoj siųsti į spaudą. Juk šiais metais visi laikraščiai turi mirgėti straipsniais apie Mariją ir jos dorybes!

* Būti vienos nuomonės su Bažnyčia (lot.).

Turiu dar prašymą dėl frontininkų. Susiskaldymai ir peštynės katalikų tarpe Marijos nedžiugina. O Tamsta, Garbusis Profesoriau, tikrai gali būti koordinatorium. Apie tai veikia parašysiu Tamstai atskirą laišką.

Telaimina Kūdikėlis Jėzus Tamstą savo rankele ir tepripildo širdį dangiškojo džiaugsmo.

Jūsų Kristuje

41.

Freiburgas,
1953.XII.28

Pranciškonų nurodomos delsimo priežastys nėra realios. Tikroji priežastis yra ta, kad veikalas jiems nepatinka, nes didelis skirtumas tarp šv. Pranciškaus idealo ir dabartinių pranciškonų. Nei jų, nei šv. Pranciškaus niekur nekritikavo. Siūlo duoti baigimo terminą arba spausdinimą visiškai nutraukti. Veikalas apie Mariją bus mažesnės apimties. Nusako veikalo turinį. Žada tekstą baigti rengti iki gegužės-birželio mėnesio, kad dar 1954 m. būtų galima išspausdinti. Kelia klausimą - gal „Saulės giesmės“ spausdinimą perkelti į Vokietiją? Frontininkų ir krikščionių demokratų santykiai - skaudi žaizda, jų kova vyksta nekrikščioniškomis priemonėmis. Siunčia šiuo klausimu dokumentaciją ir norėtų išgirsti Prelato žodį. Siunčia „Mysterium iniquitatis“ - „Niekšybės paslapties“ planą. Tekstas jau parašytas. Dėkoja už kalėdines dovanas.

Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1.
1953 m. gruodžio 28 d.

Mielasis Prelate,

Jūsų sveikinimus su dovanėlėmis gavau visiškai tvarkingai. Labai ačiū Jums už visa tai. Gavau taip pat ir laišką 12.18 d. Atsakydamas jį, norėčiau šiandien Jums kai ką paaiškinti. Visų pirma dėl 'Saulės Giesmės' užvilkinimo. Yra visiška netiesa, kad pranciškonai „turėję užtrukti, kol susirašinėję dėl tekste reikalingų pataisymų-pakeitimų“. Pirmą laišką iš T.Grauslio gavau š.m. dar liepos mėnesį. Jame T.Grauslys prašė padaryti smulkių pakeitimų 11 vietų ir išbraukti pastraipą 85-86 pusi., prasidedančią žodžiais „Tačiau painiame mūsų žemės gyvenimo kelyje“. Su visais siūlomais pakeitimais tuojau sutikau, tik nesutikau išbraukti minėtos pastraipos. Tada T. Andriekus laišku š.m. rugpjūčio 7 d. dar sykį prašė leisti tą pastraipą išbraukti. Jam atsakiau: leidimo išbraukti aš neduoodu, bet jei išbrauksite patys, tylėsiu; tačiau tokiu atveju Pranciškonų ordinas nustos pagarbos mano širdyje. Tuomet T.Andriekus atsakė, kad pastraipos ne-

brauksią ir kad viskas tuo jau yra išsiaiškinta. Vadinasi, šis aiškinimasis vyko dar vasarą ir ligi vidurio rugpjūčio jau buvo baigtas. Jis užtruko daugiausia vieną mėnesį. Ligi dabar nuo ano aiškinimosi praėjo jau 4 mėnesiai. Tai viena. Antra. Pranciškonai teisinasi spaustuvės nepajėgumu, kadangi periodiniai laikraščiai nelaukia: juos reikia spausdinti pirmiausia, o knygos vis nusistumia tolyn. Tačiau štai man vienas pas juos dirbęs žmogus rašo: „Tiesa, spaustuvė buvo užimta, bet tuo pačiu laiku ji atspausdino ir kitas knygas“. Vadinasi, kitoms knygoms spausdinti spaustuvė nebuvo užimta, o „Saulės Giesmėi“ - užimta. Tai irgi tik išsisukinėjimas. Tikrasis pagrindas, manau, yra tas, kad, kaip Jūs rašote, Prelate, „'Saulės Giesmė' jiems nepatinka“. Aš ir rašydamas jaučiau, kad jiems nepatiks. Pranciškonų aš ten niekur nekritikuoju, tačiau nekritikuoju ir nenoriu sumoderninti nė šv. Pranciškaus. Jį ten vaizduoju tokį, koks jis buvo ir koks jis stovi prieš Bažnyčios akis. Tuo tarpu pranciškonai pakito. Ir šiandien, kai palygini šv. Pranciškaus vaizdą su dabartiniu pranciškono vaizdu, matyti labai didelis skirtumas. Aš pats savo knygoje tokio lyginimo sąmoningai vengiau, tačiau jį pasidarys kiekvienas skaitytojas. Šitai pranciškonai jaučia, ir jiems 'Saulės Giesmė' darosi nemiala. Jie mielai ją skaito ir giria šv. Pranciškaus atžvilgiu, tačiau nejaukiai jaučiasi savęs pačių atžvilgiu. Bet ši nejaukumą paversti vilkinimu yra nesąžininga, nes ne pranciškonai yra leidėjas, o Jūs, Prelate. Pranciškonai atlieka tik techninį darbą - daugiau nieko. - Jokių problemų dėl Imprimatur man pranciškonai niekad nėra kėlę. Prašytos pataisos buvo tik nežymūs formulavimai arba vieno kito žodelio dėl tikslumo įterpimas. Visus jų siūlymus, kaip sakiau, priėmiau, išskyrus norą išbraukti 85 pusl. pastraipą, kuri su Imprimatur nieko bendro neturi. Po išsibarancio laiško gavau T.Andriekaus atsiliepimą. Jį pridedu Jums. Jame minėto siuntinėlio su korektūromis dar negavau*. Manau, mielas Prelate, kad Jūs nenusileiskite ir nustatykite terminą, ligi kada knyga turi būti baigta; jei ne - nutraukite sutartį. Šitaip vilkinti negalima. Jeigu spaustuvė iš tikro yra nepajėgi, tuomet ji negali priimti darbų, kurių nepajėgia atlikti. O priimti ir tęsti pusantrų metų, yra nesąžininga. Šv. Pranciškus šitaip nesielgtų, kaip elgiasi jo broliai.

Knyga apie Mariją bus tik per pusę tokio dydžio, kaip 'Saulės Giesmės', ne todėl, kad apie Mariją nebūtų galima daug rašyti, bet todėl, kad ligi pavasario noriu ją baigti. Šiais metais juk ji turi pasirodyti, kad ir mes, lietuviai katalikai, šį tą įneštume į šiuos prasmingus Marijos metus. Jos planas yra toksai: 1. Marijos apmąstymas (įvadas), 2. Marija kaip dieviškasis pažadas, 3. Nekaltai pradėtoji, 3* *. Žmonijos atstovė, 4. Džiaugsmo nešėja, 5. Dievo Gimdytoja, 6. Užtarėja pas Sūnų, 7. Su mumis pasilikusio-

* Kaip tik siuntinėlis atėjo; bet tai lyg pasityčiojimas - jame nelaužytos špaltys [skiltys]. Rašau Tėv. Giedgaudui ir nuorašą pridedu Jums (*A.Maceinos past.*).

**Originalo klaida (turėtų būti „4“).

ji, 8. Nuo mūsų paimtoji, 9. Istorijoje veikiančioji, 10. Apokalipsės Moteris. Apie kiekvieną iš šių idėjų galima būtų rašyti labai daug. Tačiau nesiplėsiu. Knyga bus apie 200 pusl. Pranciškonams, be abejo, jos spausdinti, Prelate, neduosite* ** . Turbūt ji teks Putnamo seselėms. Jeigu už jas apsispręsite, tegu jos vasarai pasiruošia, kad jos pabaigoje knyga galėtų pasirodyti. Aš iš savo pusės, jei Dievas teiks sveikatos, stengsiuos ištesėti ir, sakysime, gegužės-birželio mėnesį Jums rankraštį pristatyti paruoštą spaudai.

Paskaitęs Jūsų laišką, kad pranciškonai už 'Saulės Giesmės' išleidimą pareikalavo iš Jūsų dar pusantro tūkstančio dolerių daugiau, pradėjau galvoti, ar nebūtų galima šitaip padaryti: užsakyti spausdinti kuriai nors spaustuvei Vokietijoje, kad ji paskui visą knygą persiųstų Jums į Ameriką. Užsakytojas būtumėte Jūs, aš tiktai išsiteiraučiau iš spaustuvės sąlygas, prižiūrėčiau spaudos darbo ir išsiuntimo įvykdymą, vadinasi, būčiau Jūsų įgaliotinis. Man atrodo, kad Jums turėtų išeiti žymiai pigiau. Dėl viso ko aš šiomis dienomis pasiteiraisiu vieną kitą Vokietijos spaustuve, kiek kaštųotų 'Saulės Giesmės' išleidimas ir Jums prisiuntimas, ir duomenis atsiųsiu Jums. Tada Jūs galėsite palyginti. Jei pasirodys didelis skirtumas, knygą apie Mariją galėsime spausdinti Vokietijoje, žinoma, jei Jūs to norėsite.

Frontininkų ir krikšč. demokratų santykiai yra skaudi žaizda mūsų kat. visuomenės kūne; skaudi ne todėl, kad yra du politiniai vienetai, bet todėl, kad šiedu vienetai kovoja tarp savęs tokiomis priemonėmis, kurios nesiderina su katalikų etika. Todėl dideliu susidomėjimu norėčiau išgirsti Jūsų nuomonę. Tačiau prašyčiau Jūsų kiek laiko nerašyti man laiško šiuo klausimu. Mat šiomis dienomis išsiunčiu Jums (deja, paprastu paštu) pluoštą istorinių dokumentų iš šitų santykių. Jus perskaite, pamatysite, kas ir kaip buvo daryta, kad frontininkus suderintume su krikšč. demokratais. Žodinės informacijos ne sykį reikalą nušviečia ne taip, kaip jis iš tikro yra buvęs. Kai visą tą medžiagą perskaitysite (o jos yra nemaža), tada tikrai prašyčiau man parašyti ir gal net išdėstyti kokį nors konkretų planą šiai žaizdai gydyti. Marijos metais tai būtų tikrai išganingas dalykas. Trentyje šitoks susiskaldymas neturi absoliučiai jokios prasmės, nes čia nėra dirvos politinei veiklai. Jeigu yra nuomonių skirtumų socialiniais ar politiniais klausimais, tai jos turėtų pasilikti teorijos srityje, nes šių klausimų gi mes čia į savą valstybinę struktūrą nepervesime. Jus galima tik studijuoti, o ne rietis dėl jų vieni su kitais. Dabar yra kaip tik priešingai. Teorijoje beveik nieko nestudijuojama, viskas keliama į praktiką, o ši praktika yra utopija, daugiau nieko. Lukterėkite tad mano išsiunčiamos medžiagos.

Dar sykį, mielas Prelate, labai ačiū už kalėdinę dovaną. Mano sveikata šiuo metu yra kiek sušlubavusi: kankina kraujo plūdimas į galvą ir nemiga, taip pat truputį ir akys. Tuo tarpu darbų ateinančiais metais turiu

***Iš tikrųjų „Didžioji Padėjėja“ buvo išleista Putname, Immaculta Press, 1958 m.

labai daug: Baltų institutui apie lietuviškojo žmogaus charakterį iš mūsų liaudies dainų, Jums - apie Mariją, 'Aidams' - vieną kitą straipsnį; jeigu Herderis leis vokiškai niekšybės paslaptį (dar neaišku), tai dar ją reikės perdirbti. Kaip čia reikės ir ištesėti! Bet ištesėti reikia. Kad tik sveikata pasilaikytų bent tokia, kokia dabar, nors ir ne visai aukštumoje.

Jus visa širdimi gerbiąs *A.Maceina*

MYSTERIUM INIQUITATIS

Tur in y s

Įvadas: Solovjovo pasakojimas:

1. Pasakojimo turinys,
2. Pasakojimo prasmė.

I. Antikristas istorijoje:

1. Žūties nuotaika,
2. Religinis istorijos pobūdis,
3. Antikristo samprata.

II. Antikristo bruožai:

1. Savimeilė,
2. Kristaus laikymas pirmataku,
3. Prisikėlimo neigimas,
4. Velnio kunigystė,
5. Paleistuvinga kilmė.

III. Antikristo veikla:

1. Pasislėpimas kaip veikimo būdas,
2. Antgamtiskumo išskyrimas,
3. Kristaus vietos užgrobimas,
4. Dievo išniekinimas.

IV. Antikristo karalystė:

1. Panašumas į Kristaus Karalystę,
2. Prievartinė meilė,
3. Antikristo evangelija,
4. Vienybė,
5. Gerovė,
6. Linksmybė.

V. Bažnyčia Antikristo priespaudoje:

1. Ištrėmimas į dykumas,
2. Persekiojimai,
3. Atkritimas nuo Dievo,
4. Grįžimas į pradžią,
5. Vienybė Šv. Dvasioje.

Pabaigos žodis.

P.S. Visi skyriai, be įvado, yra jau parašyti ir perrašyti.

42.*

Freiburgas,
1953.XII.29
(Laiško pranciškonų spaustuvės vedėjui
t. P. Giedgaudui nuorašas)

Atrodo, pranciškonai delsimo politikos nemano atsisakyti. Lyg patyčiai, gavo nelaužytas korektūras. Jas taisyti yra spaustuvės uždavinys, ne autoriaus. Prašo greitai atsiųsti sulaužytas korektūras. Delsimas daro nuostolius Prelatui. Atrodo, pranciškonai nori konflikto su Prelatu. Klausia: argi tėv. Vaškio duoti pažadai ir įsipareigojimai nebegalioja? Netiesa, kad spaustuvė, spausdindama laikraščius, neturi laiko, nes tuo pačiu metu kitoms knygoms spausdinti laiko turėjo. Laiško kopija prel. Jurui, tėv. Vaškiui ir pranciškonų provincijolui.

**Didžiai Gerbiamam
Tėv. F.Giedgaudui¹,
TT Pranciškonų spaustuvės
Vedėjui, B r o o k l y n**

**Freiburg i. Brg.
Silberbachstr. 1.
1953 m. gruodžio 29 d.**

Didžiai Gerbiamasis Tėveli,

Prieš kurį laiką parašiau pabarantį laišką T.L.Andriekui, kuriame nusi-skundžiau, kad TT pranciškonai, pasiėmę išleisti mano 'Saulės Giesmę', nevykdo savo pažado ir tęsia spaudos darbus jau pusantrų metų. Tėvas Andriekus atsakė, kad, „objektyviai imant, kaltinimai yra visiškai teisingi,

¹ Kun. Pranciškus Giedgaudas (g. 1912)-pranciškonas, provincijos ekonomas, nuo spaus-tuvės Bruklino įkūrimo jos vedėjas (LE, VII, 207).

subjektyviai, iš spaustuvės pusės žiūrint, sako, esą kitaip". Jis man patarė kreiptis į Jus, nes iš mano pabarimo, ar „knygai bus naudos, tuo tarpu sunku pasakyti". Vadinas, atrodo, kad delsimo politikos TT pranciškonai ir toliau nežada atsakyti, nors objektyviai mano pastabom ir esančios teisingos.

Šiandien kaip tik gavau Jūsų siųstas 'Saulės Giesmės' korektūras. Kodėl Jūs tyčiojates iš manęs, Tėveli? Ką gi Jūs man pasiuntėte? Nelaužytas špaltis! Ką aš su jomis veiksiu? Nelaužytas špaltis taisyti yra spaustuvės dalykas. Aš laikiu sulaužytą korektūrą! Šitaip buvo padaryta su pirmąja knygos dalimi, šitaip yra sutarta pačioje darbo pradžioje, šitaip ir turi pasilikti. Argi Jūs man norite uždėti spaustuvės korektoriaus pareigas? Sulaužytas korektūras aš turiu pamatyti ir perskaityti, nes kitaip yra neįmanoma. Kam tad Jūs man siunčiate nesulaužytas, vadinas, tai, ką spaustu- vė turi atlikti? Kam tas nereikalingas ir netikslingas dvigubas siuntinėjimas? Kam tos išlaidos?

Praneškite man skubiai, kada išsiusite sulaužytas korektūras, Jūsų atsiųstąsias perskaitysiu ir ištaisysiu, o gavęs sulaužytas taisymus perkelsiu į šiasias. O Jūs tuo tarpu sulaužykite. Dvigubai tą patį taisyti juk yra neprasminga, o ypač dvigubai siuntinėti. Iš šio Jūsų pasiuntimo atrodo, kad dešinė nežino, ką daro kairė.

Nebenoriu kartoti to, ką esu parašęs Tėv. Andriekui: Jūs šį laišką skaitėte. Noriu tik pridurti, kad šitas Jūsų delsimas iš tikro daro nuostolio prel. Jurui ir apkartina mano paties širdį. Šitaip Jūs atsimokate žmogui - prel. Jurui, kuris TT pranciškonams tiek daug yra padėjęs! Gavau iš jo šiomis dienomis laišką. Jame jis karčiai jumis nusiskundžia - TT pranciškonais. Ar Jūs tyčiomis norite rimto su juo konflikto? Turiu įspūdį, kad TT pranciškonai stovi tokio konflikto išvakarėse. Manau, kad tokiu atveju Jūs konfliktą pralošite, nes prel. Juro pusėje atsistos katalikai kultūrininkai, kurie TT pranciškonams taip pat padėjo atsistoti ant kojų - savo raštais ir savo patyrimu spaudos darbuose. Argi kadaise T.Vaškio duoti pažadai ir susitarimai dabar jau nebegalioja?

Jeigu primintumėte, Tėveli, kad spaustuvė per tą pusantrų metų neradusi laiko 'Saulės Giesmės' išspausdinti, nes laikraščiai ją spaudė, tai atsakyčiau Jums vieno žmogaus, kuris pažįsta Jūsų įmonę, žodžiais: „Tiesa, spaustuvė buvo gana užimta, bet tuo pačiu laiku ji atspausdino kitas knygas". Vadinas, kitoms knygoms spaustuvė rado laiko, tik 'Saulės Giesmės' - ne! Man tai yra skaudu!

Tikėdamasis, jog ši reikalą greitai sutvarkysite ir ligi Velykų knygą išleisite, linkiu Jums daug Viešpaties palaimos ateinančiais metais.

Jūsų *A. Maceina*

P.S. Šio laiško nuorašai siunčiami: TT pranciškonų provincijolui², prel. Jurui ir Tėv. Vaškiui.

Lawrence, Mass., 1954.1.2
(Prel. P. Juro laiškas
pranciškonų provincijolui
J.Gailiušui OFM; kserokso kopija)

Prelatas prašo pranciškonų provincijolą tuojau išspausdinti „Saulės giesmę“ arba sugrąžinti rankraštį. Delsimo priežastys jam nesuprantamos. Atmeta tariamus pasiteisinimus, kaip neatitinkančius tiesos. Atrodo, kad pranciškonai nenori, kad visuomenė išgirstų 'Saulės giesmę'. Netiesa, kad Bruklino vyskupas reikalauja vertimo į anglų kalbą prieš duodamas *Imprimatur*.

St. Francis Church
Lawrence, Mass.
94 Brdford St.
1954 m. sausio 2 d.

Didžiai Gerbiamasis Tėve Provincijole,

„Darbininko“ vadovybės žaidimas su „Saulės Giesme“ priverčia mane kreiptis į Tamstą, kaip į Tėvų Pranciškonų Provincijolą, ir prašyti arba nedelsiant išleisti „Saulės Giesmę“, arba veikiai grąžinti man to veikalo rankraštį.

Delsimo priežastys man nesuprantamos. Spaustuovės vedėjai bandė teisintis turį sunkenybių dėl *Imprimatur*. Nenorį kreiptis į Brooklyn Vyskupą, nes žinau, kad Vyskupas pareikalausiąs vertimo į anglų kalbą. Negirdėta naujiena! Norėčiau žinoti, kurį lietuvių kalba išleistą veikalą reikėjo išversti į tos šalies vartojamą kalbą prieš gausiant Vyskupo *Imprimatur*? Vyskupai turi patikimų kunigų, kurie gali duoti „Nihil Obstat“.

Gal „Saulės Giesmės“ turinys nesuderinamas su lietuvių Pranciškonų dvasia? Bet buvęs Provincijolas Tėvas Vaškys veikalu susižavėjo; paskirta premija... Spaustuvei reikėjo pasakyti: „mums nepatogu...“ ir nesutikti spausdinti.

Spaustuovės vedėjai bandė įtikinti, kad tiražas esąs labai didelis ir kad veikalo neparduosiu daugiau kaip 500 egz. Gal ir taip, bet čia tai jau leidėjo nuostoliai, o ne spaustuovės. Atrodo, kad Tėvai Pranciškonai nori, kad „Saulės Giesmės“ žmonės negirdėtų...

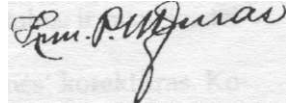
Bevilkinant veikalo spausdinimą ir kaina pasakiškai padidėjo. Esą knygos dydis padvigubėjęs. Keista... Ką Pranciškonai tuo mano pasiekti?

² Kun. Steponas Jurgis Gailiušis (g. 1912) - pranciškonas, buvęs ekonomas, gvardijonas, 1952 m. provincijolas (LE, VI, 466; XXXVI, 209).

Prašau Didžiai Gerb. Provincijolų veikiai atkreipti rimtą dėmesį į šį mano nusiskundimą...

Linkiu laimingų Naujų Marijos Metų ir lieku

Jus gerbiąs Kristuje

43.

Freiburgas,
1954.II.3

Prelato laiškas pranciškonams labai pagelbėjo. Daug gavo korektūrų, kad jas net sirgdamas turėjo skaityti. Knyga apie Mariją turi dar šiais metais pasirodyti. Nepatenkintas, kad įdėta jo fotografija tuojau po titulinio lapo. Liepė ją išmesti. Buvo nemalonu bartis, bet reikėjo. Prašo 20-30 egzempliorių „Saulės giesmės“ savo bičiuliams dedikuoti. Siunčia su laišku dokumentaciją apie pastangas atkurti katalikų vienybę politikoje. Prašo grąžinti. Nebemėgins iš naujo taikinti, nebent Prelatas to norėtų, susipažinęs su dokumentais. Gautus jo parapijos istorijos egzempliorius jau išdalijo bibliotekoms.

**Freiburg i. Brsg.
Silberbachstr. 1.
1954 m. vasario 3 d.**

Brangusis Prelate,

Atleiskite, kad ilgokai užtrukau su padėka: buvau sunegalavęs ir turėjau kurį laiką praleisti lovoje. Be to, Jūsų laiškas tėveliams pranciškonams pasirodė geras vaistas, ir jie man pirmojoje praėjusio mėnesio pusėje privarė visokių korektūrų. Reikėjo jas tad greitomis ištaisyti ir išsiųsti atgal, kad jie ant manęs neverstų bėdos, esą aš darbą kliudąs. Tad nors ir gulėjau lovoje, bet korektūras perskaičiau ir išsiunčiau. Taip tad ir sutruko mano laiškas Jums, Prelate.

Jūsoji širdis iš tikro yra nuostabi! Kai tik net tarp eilučių išskaitote, kad man darosi kiek sunkoka, tuojau atskubate su pagalba. Laiškas su žalmargiu atėjo visiškai tvarkingai, banke jokių sunkumų neturėjau. Ačiū Jums už visa tai, labai ačiū. Net bijau, ar ištesėsiu atsilyginti Jums už Jūsų gerą širdį. Mėginsiu, kad knyga apie Mariją iš tikro būtų įnašas į šventuosius metus. Žinoma, laiko jai rašyti yra nedaug. Bet ją juk reikia šiais metais visuomenei parodyti. Juk tai Marijos metai! Todėl stengsiuos, visus kitus smulkius darbelius nustumdamas į šalį, o naujų neprisiimdamas. Jeigu Putnamo seselės bus iš anksto pasiruošusios spausdinti, tikiu, kad šiais metais knyga vis tiek galės išeiti. Jūsų gera širdis mane labai įpareigoja, ir aš mėginsiu šią pareigą tesėti.

Su 'Saulės Giesme' jau viskas gerai. Šiandien išsiunčiau pranciškonų spaustuvei atgal pirmojo lanko - su visokiais tituliniais puslapiais - korektūrą: ten taisyti nebuvo ko, tik pažiūrėti, kaip viskas atrodo. Vienas dalykas man nepatiko - tai didelė mano fotografija, esanti tuojau po titulinio lapo. Savo 'abrozdo' aš nenoriu rodyti. O ypač jis netinka knygoje apie šv. Pranciškų. Žmonės atsivertę knygą tikisi išvysią Asyžiaus šventąjį, o randa - Maceiną... Ne, man tai yra nepakeliama, ir aš rašau spaustuvės vedėjui, kad tą fotografiją reikia išmesti. Kai jau būsiu miręs, tada tegu daro kas ką nori, bet dabar - ne! - Šiaip viskas knygos pradžioje gerai: yra ir aprobata, ir įvadas, ir visa, kas reikia. Argi tėveliai pranciškonai viso to negalėjo atlikti žymiai anksčiau? Juk buvo labai nemalonu su jais bartis. Bet reikėjo. Kitaip knyga būtų gulėjusi dar kokius metus. Dabar tėvelis Giedgaudas šventai pasižadėjo knygą ligi Velykų išleisti. - Ar sutikssite, mielasis Prelate, leisti man šios knygos kokius 20-30 egzempliorių išsiuntinėti mano pažįstamiems bičiuliams, kurie manęs nėra pamiršę arba kurie galėtų parašyti laikraščiams recenzijų? Jeigu sutikssite, tuomet aš nusiųsiu tėveliams pranciškonams adresus ir paprašysiu, kad jie tai tiesiog iš spaustuvės padarytų. Siųsti pirmiau man, o iš Europos atgal į Ameriką juk neapsimoka.

Kaip jau senokai žadėjau, siunčiu Jums su šiuo laišku pluoštą informacinės medžiagos apie politinės vienybės pastangas tarp mūsų katalikų. Kai ją perskaitysite, pasitaikius progai grąžinkite man, nes nuorašų neturiu, o noriu pasilaikyti ją kaip įdomų praeities dokumentą. Iš visų pastangų nieko neišėjo. Todėl, perskaitę šią medžiagą, nuspręskite Patys, Prelate, ar verta man dar sykių veltis į šią nebeišbrendamą balą. Aš pats jokio noro neturėčiau. Tik jeigu Jūs man patartumėte, tuomet dar sykių būtų galima mėginti. Šiaip aš vis tolstu nuo bet kokios politikos, net ir teorine prasme, ir vis labiau atsidedu mokslui, nes manau, kad tikroji sritis man ir yra mokslas. Politika galima pasižaisti, bet tik turint laiko - atostogų metu. Tačiau jei žaidimas virsta jau darbu, tuomet reikia jį nutraukti. Taip esu padaręs ir aš. Perskaitykite visa tai ir nuspręskite!

Tuo tarpu dar sykių Jums labai labai dėkui.

Jūs labai gerbiaš
Jūsų

P.S. Jūsų siųstos Jūsų parapijos istorijos¹ keletą egz. gavau tvarkingai. Ačiū! Aš juos padalinsiu bibliotekoms.

¹ S.Suziedėlis, *Šv. Pranciškaus lietuvių parapija, Lawrence, Mass.* (lietuvių ir anglų kalbomis), Putnam 1953.

44.

Freiburgas,
1954.IV.13

Duoda naują savo buto adresą. Dėkoja už siuntinėlių, ypač už langų užuolaidas. Jau pradeda įsikurti, nusipirko ir baldus. Šeimininke, bent laikinai, pasikvietė liguistą, sunkesnio darbo negalinčią dirbti dukterį iš šeimos, kuri jį, išbėgusį vienmarškinį iš degančio Viurcburgo, priglaudė ir ištisus metus globojo. Rašo, kad žinotų, kaip yra, jei pikti liežuviai prabiltų. „Saulės giesmė“ jau rišykloje. „Aidams“ nusiuntė straipsnį apie Mariją.

Freiburg i. Brsg.
Prinz-Eugen-Str. 23.
1954 m. balandžio 13 d.

Mielasis Prelate,

Tarsi būtumėte žinoję, kad aš jau kraustausi į man Jūsų pastangomis parūpintą butuką ir kaip tik esu reikalingas langams užuolaidų: jas radau Jūsų siuntinyje, kurį gavau kaip tik šiomis dienomis. Dabar šios užuolaidos yra persiuvamos, pritaikant langams, ir Velykoms gražiai puoš mano kambarį. Ačiū Jums už visa tai! Ačiū už švarkelius. Jie man pravers vasaros metui. Taigi galop pasisėkė persikraustyti. Iš Jūsų man kadaise siųstų 'sperrmarkių' įsigijau ir keletą baldų. Jie nėra kažkokie, tačiau patogūs, lengvi ir nebrangūs, kas svarbiausia. Dabar Vokietijoje yra gaminami vad. 'socialiniai baldai' (Sozialmöbel), gaminami serijomis, tad pigiau išeina. Jų tad ir įsigijau: rašomąjį stalą, kanapą (dieną sėdėti, o naktį gulėti), porą kėdžių ir dvi lentynas knygoms. Vienam žmogui užtenka. Mano kambarys nedidelis (moderniški kambariai visi yra nedidukai), tad kažko negalima būtų nė sutalpinti. Kitą kambarį, dar mažesnį, tenka užleisti šeimininkei. Ją parsikviečiau iš jau beveik 10 metų (nuo 1945) man pažįstamos geros katalikiškos šeimos, kuri mane priglaudė 1945-46 m., kai buvo Vokietijoje badas ir kai aš išbėgau iš degančio Würzburgo miesto tik vienais marškiniais. Tada gyvenau toje šeimoje ištisus metus, nieko nemokėdamas. Toji šeima turi dvi dukteris: viena jau ištekėjusi ir perėmusi ūkį, kita ligūsta, negalinti kaime dirbti. Jai tad ir parašiau, kad atvažiuotų pas mane šeiminkauti. Ir ji sutiko. Algos jai mokėti nereikia, nes ji nori tik turėti lengvesnę darbą ir pragyvenimą. Ar ji ilgesniam laikui pasiliks, dar neaišku. Bet pradžia man buvo labai pravartu, nes reikėjo daug valyti, plauti ir t.t. Rašau Jums, Prelate, viską atvirai, kad, piktiems žmonėms leidžiant visokias paskalas (jų, kaip žinote, niekad netrūksta), žinotumėte, kaip tikrai yra.

Su šiuo laišku Jums siunčiu ir Vaičiulaičiui vėl vieną straipsnį apie Ma-

riją 'Aidų' gegužės mėnesiui. Studija apie Mariją jau pasistūmėjusi priekin. Po Velykų tęsiu ją toliau, ir, atrodo, kad ligi vasaros baigsiu. Įdomu, ar nesitarėte su Putnam seselėmis dėl spausdinimo? Tėvelis Andriekus rašė, kad 'Saulės Giesmė' jau iškykloje. - Šiaip visa kita kaip ir anksčiau. - Linkiu Jums, Prelate, daug džiaugsmo Prisikėlimo dienomis ir visa širdimi dėkoju Jums už pagalbą man įsikurti. Dabar tik jaučiu, kokią didelę reikšmę turi aplinka, kurioje niekas nekliudo. Ačiū Jums už tai!

Jūsų *A.Maceina*

45.

Freiburgas,
1954.IV.29

Džiaugiasi „Saulės giesmės“ gražiai atrodančiais egzemplioriais. Nurodo, kam pasiųsti nemokamai. Knygoje apie Mariją rašo ne apie jos asmeninį gyvenimą, bet kaip apie asmenį, esantį mūsų religijos centre. Persikraustymas kiek išblaškė, bet dabar atsidės rašymui ir tikisi birželio mėnesį įteikti tekstą, prašo susitarti su spaustuvininku. Bičiuliai kviečia apsilankyti JAV. Neketina, nes bijo, kad gyvenimas vėl įtrauks į politinius ginčus - sveikata nestipri, išblaškytų, suvėlintų rašyti knygą apie Mariją, nes reikėtų iš anksto pradėti rūpintis kelionės dokumentais, kuriuos pabėgėliams nelengva gauti. Dėkoja už dovanas ir džiaugiasi Prelato dosnumo dėka įsigytu savo butu.

Freiburg i. Br.
Prinz-Eugen-St. 23
1954 m. balandžio 29 d.

Brangusis Prelate,

Man buvo didelis džiaugsmas atsidaryti Jūsų siųstą paketėlį ir rasti jame taip ilgai lauktą 'Saulės Giesmę'. Knyga išleista iš tikro gražiai: puiškus - simbolinis - viršelis, gražus apdaras ir švari spauda. Korektūros klaidų, atrodo, bus pasilikę ne daugiausia ir tos pačios prasmės nekeis. Tuo būdu, nors ir po ilgo laukimo bei nerimo, būsime pateikę lietuviškajai visuomenei bent iš viršaus patraukliai atrodančią knygą. Apie jos vidų tesprendžia kiti. Man pačiam atrodo, kad kai kurie skyriai joje yra neblogai pasisekę. Rašydamas jaučiau, kad juo toliau, juo geriau man sekasi. Sunkiausia buvo pati pradžia, todėl skyrių „Šv. Pranciškus gamtoje“ laikau silpniausiu. Jeigu tektų šią knygą leisti kuria svetima kalba, mėginčiau šį skyrių iš naujo perdirbti.

Iš vakar gauto Jūsų antrojo laiško matau, kad Jūs jau nemažą kiekį 'Saulės Giesmės' išsiuntinėjote. Tarp išvardintų asmenų yra nemaža tų, ku-

riems norėjau knyga dovanoti. Todėl dabar pridėdau tik nedidelį sąrašą likusiųjų, kuriems prašyčiau knyga pasiųsti gratis. Šie žmonės yra manęs nepamiršę, todėl norėčiau ir aš jiems bent savo raštais kiek atsilyginti. Man pačiam tuo tarpu pasiųstųjų egzempliorių pakaks. Jeigu vėliau prireiktų daugiau, Jus paprašysiu. Bijau, kad gera Jūsų širdis apdovanos tokį didelį skaičių žmonių, kad tai galės atsiliiepti pirkimui ir tuo būdu Jūsų nuostolius dar padidinti.

Jūsų atsiliepimas apie 'Saulės Giesmę' uždeda man pareigą dar su didesniu susitelkimu bei atidumu rašyti knygą apie Mariją. Kadais ir tėvelis Grauslys man rašė, kad pranciškoniškojoje literatūroje tokio pobūdžio studijos apie Asyžiaus šventąjį nėra. Aš jį mėginau įjungti į visą krikščioniškąjį gyvenimą ir duoti savotišką šio gyvenimo filosofiją. Šiuo keliu norėčiau eiti ir marijologinėje studijoje. Ir Mariją norėčiau pavaizduoti ne atitrauktą nuo krikščionybės, bet stovinčią pačiame mūsų religijos viduryje, susijusią su visa atpirkimo tvarka ir nešančia šį atpirkimą pasaulio istorijoje kaip savo Sūnaus bendrininkę. Baltų instituto posėdis Bonnoje šio mėnesio pradžioje, persikraustymas į naują pastogę prieš pat šventes, pasukui šventės, bičiulių apsilankymai buvo man kiek sutrukę darbą. Tačiau gegužės mėnesį vėl sėsiu prie šios studijos ir intensyviai ją varysiu priekin. Juk kada gi geriau galima rašyti apie Mariją, jei ne jai pašvęstame mėnesyje. Tikiuos, kad birželio pabaigoje vis dėlto galėsiu pasiųsti Jums rankraštį. Todėl prašyčiau konkrečiai pasitarti su spaustuve, kurią Jūs pasirinksite. Mėginkime, mielasis Prelate, šią knygą dar Marijos metais išleisti. Ji nebus didelė, tad gal pavyks.

Bičiuliai norėtų, kad šią vasarą pasirodyčiau Amerikoje. Tačiau Jūs teisingai rašote, kad ten manęs lauktų tik nuovargis, išsiblaškytas, daugiau nieko. Ilgai svarsčiau šį reikalą ir nusprendžiau nevažiuoti. Aš nenoriu veltis į politinius ginčus, į kuriuos mane gyvenimas kartas nuo karto įtraukia, nors ir be mano valios. Dabar iš jų esu išsivadavęs. Memo pasirodymas Amerikoje neišvengiamai mane į juos vėl iš naujo įsuktų. Todėl geriau susilaikyti ir nevažiuoti, nors ir labai malonu būtų aplankyti Jus, Prelate, ir gyvu žodžiu Jums padėkoti už Jūsų rūpestį ir globą. Iš kitos pusės, jeigu važiuočiau, nukentėtų mano darbai, pirmiausia studija apie Mariją, nes jau dabar tektų pradėti rūpintis visokiais formalumais, kurie mums, pabėgėliams, nelengvai yra įveikiami. Tai mane išblaškytų, ir mintys apie Mariją nubluktų. Todėl geriau yra atsisakyti šio malonumo ir pasilikti prie darbo. Trečia, nuolatinis daužymas po tokią plačią šalį, kaip Amerika, nuolatinis kalbėjimas vargu ar būtų be didelio nuostolio pakeliamas mano sveikatai. Šalia širdies sutrikimų turiu chronišką gerklės dugno uždegimą (laringitis), kuris labai apsunkina kalbėjimą. Ši liga pastaraisiais metais sustiprėjo, ir aš jaučiu, kad kalbėjimas virsta man didele našta: po valandinės paskaitos jaučiuos taip pavargęs, kad net galva svaigsta. O tokių kalbų

bei paskaitų Amerikoje nebūtų galima išvengti. - Šie tad trys motyvai skatina mane nuo kelionės atsisakyti ir savo bičiulius apvilti. Tačiau manau, kad šitaip bus protingiau. Jokios ypatingesnės ir konkretesnės misijos Amerikoje neturiu, o malonumo dėlei vargu ar būtų prasminga leisti pinigų (tegu ir ne savo), eikvoti sveikatą, užmesti darbus ir būti proga kivirčams. Aš esu, Prelate, ne viešumos žmogus, todėl kiekvienas eksponavimasis man visados yra labai sunkus, jo vengiu kiek įmanydamas. Manau, kad Jūs mane suprasite.

Labai labai dėkoju Jums už velykinius sveikinimus ir už margutį, kuris šiuo metu man buvo tikrai pravartus. Butuko įsirengimas kaštavo ne kažin kiek, tačiau viena smulkmena prie kitos, ir susidaro sumelė. Jokių skolų neturiu: iš principo pirkau tik tai, už ką galėjau užmokėti grynais. Darbar jau viskas sutvarkyta. Jeigu būsite kada nors Europoje, užeisite pas mane ir pamatysite, kaip aš Jūsų rūpesčiu ir gera širdimi esu įsitaisęs. Nieko ypatingo, bet svarbiausia, kad esu nuo nieko nepriklausomas. Juk jau esu tokio amžiaus, kada nesinori šokinėti apie nervingas ir priekabias kambarius nuomojančias šeimininkes ir daužytis po valgyklas, kad rastum ko nors tinkamo gendantiems viduriams. Jūsų globa man yra tikra Dievo Apvaizda! Mėginsiu, kad ji nebūtų apvilta, kad savo plunksna atsiteisčiau Jums už Jūsų pastangas. - Apie 'Didįjį Įsakymą' pamažu galvoju. Man jo problematika darosi vis įdomesnė ir aiškesnė. - Jus labai labai gerbiąs.

46.

Freiburgas,
1954. VI.1

Nepaisydamas bičiulių raginimo ir ateitininkų kongreso, kuriame dalyvauti jam būtų beveik pareiga, pasilieka prie sprendimo nevykti į JAV, nors malonu būtų sveitimą kraštą pamatyti. Ateitininkams mano parengti studijėlė apie Pijaus X gyvenimą ir jo reikšmę Bažnyčios atsinaujinimui liturginiu, eucharistiniu, doriniu atžvilgiu. Bet tik tada, kai bus baigęs knygą apie Mariją. Džiaugiasi jaukiai įrengtu butuku - nėra jo savininkas, o tik nuomotojas. Tačiau iš buto jo išmesti negali: jei išeitų, atgautų įmokėtus pinigus.

Freiburg i. Brsg.
Prinz-Eugen-Str. 23.
1954 m birželio 1 d.

Brangusis Prelate,

Nors mano bičiuliai liepė man dar syki persvarstyti savo nusistatymą Amerikon nevykti, tačiau man yra jis visiškai aiškus. Žinoma, pasišvaistyti po svetimą šalį visados yra įdomu, ypač jeigu visa tai apmoka svetima kišenė. Tačiau Jūsų posakis "tas kailelis neapsimoka išdirbystės" kaip tik pataiko į mano apsisprendimą. Ateitininkų kongresas yra didelės svarbos dalykas, ir man, kuris ateitininkijoje dirba jau 30 metų, būtų iš tikro net savotiška pareiga jame dalyvauti. Tačiau tuo viskas ir baigtusi: pasėdėti, gal pasveikinti vienu kitu žodžiu, paklausti kitų kalbų - ir viskas. Toks įnašas iš mano pusės būtų per mažas. Todėl man atėjo mintis ateitininkų kongresan įnešti pasiliekančią dalyką, būtent: ateitininkai yra pasirinkę šūkį „Visa atnaujinti Kristuje“ ir tuo būdu įstoję į šv. Pijaus X nurodytą kelią. Argi tad nebūtų ateitininkų pareiga tarti lietuviškąjį žodį apie šį didį šventąjį ir popiežių? Šita prasme aš ir norėjau pateikti ateitininkams šiemetinių savo įnašą. Norėčiau parašyti nedidelę, bet kuo nuodugnesnę studijėlę apie šv. Pijų X, pasklaidant jo gyvenimą (gan trumpai), jo veiklą ir jo simbolinę prasmę Bažnyčioje. Bažnyčios istorijoje veikia vienas nuostabus dėsnis, kurį aš šitaip norėčiau išreikšti: sprendžiamais Bažnyčios gyvenimo momentais asmeninis šventumas ir viešoji tarnyba susilieja į viena. Šv. Pijaus X pontifikato metas kaip tik ir buvo sprendžiamasis Bažnyčios gyvenimo tarpsnis. Bažnyčia neteko valstybės (prie Pijaus IX), buvo išvilktą iš viršinio blizgėjimo ir turėjo apsispręsti: kuriuo keliu ji toliau eis. Ir Pijus X ją pasuko į vidaus tobulėjimo kelią: eucharistinis, liturginis, dorinis sąjūdis buvo šio popiežiaus pastangos. Šiandien visa tai mums yra savaime aiškus dalykas. Bet jis anaiptol nebuvo toks aiškus prieš 50 metų. Pijaus X šūkis „Visa atnaujinti Kristuje“ buvo didelis posūkis bažnytiniame gyvenime; posūkis, kuris atsiliepė ir mūsų ateitininkijoje. Štai kuria linkme ir norėčiau apie šį šventąjį parašyti ir tuo prisidėti prie ateitininkų kongreso. Tikiu, kad Ateitininkų Federacija¹ galėtų šią studijėlę išleisti. Žinoma, prie jos eisiu tik tada, kai būsiu baigęs apie Mariją. Dabar dirbu atsidėjęs ir manau, kad liepos mėnesį seselės galės pradėti spausdinti. Jeigu ne visą iš karto, tai bent pusę, manau, galėsiąs Jums jau pirmoje birželio pusėje pasiųsti. Studija apie šv. Pijų bus ateitininkams daug naudingesnė negu mano kelionė į JAV. Tik prašyčiau, Prelate, apie tai kol kas dar niekam nesaikyti.

¹ Ateitininkų federacija - apima moksleivių, studentų ir sendraugių sąjungas. Pradžia 1910 m. iš Friburgo-Liuvėno-Maskvos studentų. Šūkis - „Visa atnaujinti Kristuje“ (LEI, 341-342; XXXVI, 51-54; XXXVII, 42-13).

Apie 'Saulės Giesmė' dar nemačiau jokių atsiliepimų. „Tėviškės žiburiai“ atsiuntė man klausimų ryšium su 'Saulės Giesmės' pasirodymu: tai savotiškas interviu su autoriumi. Dar į juos neatsakiau, bet greitai atsakysiu. Tai gal irgi prisidės prie knygos pasklidimo. Galvoju 'Saulės Giesmė' perdirbti vokiškai. Herderio leidykla domėtusi ja ir tikriausiai išleistų. Tačiau tai yra didelis darbas, ir nežinau, kada atrasiu laiko prie jo prieiti. Man tuo tarpu Jūsų pasiųstų egzempliorių pakanka. Visa gavau tvarkingai ir jau 8 iš dvylikos išsiuntinėjau. Tačiau prašyčiau dar pasiųsti po 1 egz. šiems asmenims:

Rev. Pr. Gaida², 46 Delaware Ave, Toronto, Ont. Canada.

Mr. Juozas Lingis³, Ruddammsvägen 4/III, Stockholm Va, Švedija.

Mr. O Urbonas⁴, Flemingg 63 ö. g. Stockholm K, Švedija.

N.r. Dr. P. Radvila⁵, Werkgasse 50, Bern 18, Šveicarija.

Mano šeimininkė dėkoja Jums už Jūsų rūpestį ir jau iš anksto džiaugiasi Jūsų pasiųstu siuntiniu, kuris tikriausiai netrukus ateis. Ji yra nedidelio ūgio, bene 160 ar 165 cm aukščio ir gana plona. Bet ji mielai noru persidirbs visa, kas jai bus per platu ar per ilga, nes ji moka pati siūti. Tačiau kartu ji Jus prašo nesirūpinti specialiai dėl jos. Šiuo metu ji drabužių dar turi. Bet jeigu kas atsitiktinai paaukos, ji mielai priims ir prisitaikys. Jeigu toliau ką nors jai gausite, siųskite mano vardu; bet tik, mielasius Prelate, neužsidėkite naujo rūpescio, nes jų Jūs ir taip per daug turite.

Šiaip pas mane dabar nieko ypatingesnio. Rašau Marijos knygą. Gegužės mėnesį pasistūmėjau gerokai priekin, nors ne tiek, kiek iš anksto buvau planavęs. Mat reikėjo austrų literatūros enciklopedijai „Die Weltliteratur“ parašyti apie 8 mūsų rašytojus, pradedant J. Aisčiu ir baigiant F.Kirša. Tuo būdu išsiplovė visa savaitė. Visados atsiranda nenumatytų rašinių, kurie sukliudo bendrą didesnių darbų eigą. - Savo butuką jau įsirengiau beveik visiškai. Jis pasidarė jaukus, ir man malonu dirbti, žinant, kad nereikės daužytis pietų ar vakarienės po restoranus ir kad niekas neišmes. Tik žmonės klysta manydami, kad šis butas yra mano nuosavybė. Anaipatol! Aš jį nuomoju, kaip ir visi kiti, ir moku nuomos 71 DM (už kambarį mokėjau 80 DM). Skirtumas tik toks, kad, davus vad. Bauzuschuss, bendrovė negali buto atsakyti. Aš pats iš jo išėiti galiu, bet manęs išmesti negali. Bet nuosavybė man butas nėra. - Ar galėsiu kur nors išvykti atostogų, kad ir trumpų, kaip Jūs siūlote, abejoju. Jūs rašote: „Spėju, kad bičiu-

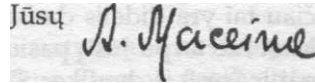
² Dr. kun. Pranas Gaida-Gaidamavičius (g. 1914) - visuomenininkas, žurnalistas, redaktorius, kelių knygų autorius (LE, VI, 455-456; XXXVI, 207; XXXVII, 173-174).

³ Dr. Juozas Lingis (g. 1910) - etnologas, lietuvių ir švedų spaudos bendradarbis (LE, VI, 231-232).

⁴ Oskaras Urbonas (1892-1978) - pulkininkas, kalintas Štuthofio koncentracijos lageryje (LE, XXXII, 312-313; XXXVII, 615).

⁵ Dr. Petras Radvila (g. 1903) - veterinarijos gydytojas, darbuojasi Šveicarijos serumų ir vakcinų institute (LE, XXIV, 374).

liai, kurie buvo pasiryžę finansuoti Tamstos kelionę į JAV, nepasilaikys sau tų pinigų". Būkite, Prelate, tikri, kad jie juos pasilaikys. Toks jau mat yra žmogus. - Dar sykį dėkoju Jums už prisiminimą ir reiškiu Jums didelę pagarbą.

47.

Freiburgas,
1954.VII.1

Perduoda šeiminkės padėką už dovanas. Siūlo daugiau nebesirūpinti, nes ji ilgam gerai aprūpinta. Knygos apie Mariją pirmąją dalį apie 100 puslapių jau baigė; pasiuntė Vaišnora. Kai gaus pastabų, pataisys ir vieną egzempliorių nusiųs Prelatui, kitą - kun. Ylai. Antrą skyrių - trumpesnį, apie 70 puslapių, nusiųs po poros savaitių. Bičiuliai nepatenkinti, kad nevyksta į JAV. Net jei ir norėtų, vizos negautų, kaip negavo ir prof. Ivinskis.

Freiburg i. Brsg,
Prinz-Eugen-Str. 23
1954 m. liepos 1 d.

Brangusis Prelate,

Jau atėjo abu Jūsų siuntiniai, pilni tokių gražių drabužių drabužėlių! Mano šeiminkė nepaprastai džiaugiasi taip gausiai apdovanota, dėkoja iš visos širdies ir nežino, kaip galėtų Jums šią padėką koku nors regimu ženklu išreikšti. Pirmajam siuntinyje buvę drabužiai yra kiek jai per dideli, tačiau ji juos susimažins ir prisitaikys; antrajame buvę tinka jai visiškai ir beveik nieko nereikės pertaisyti. Priimkite tad jos didelę padėką Jūs Patys, Prelate, ir kartu perduokite ją aniems nežinomiems geradariams, kurie nepasigailėjo tokių didelių dovanų. Juk tie medžiagos gabalai tokie gražūs ir tokių gražių drabužių bus galima iš jų pasisiūdinti! Ačiū Jums ir Jūsų parapijiečiams iš visos širdies. - Tačiau dabar, Prelate, nesivarginkite daugiau šiuo reikalu. Ji bus drabužiais aprūpinta ilgam, tad nesiiimkite naujo rūpesčio. Jūs ir taip jau labai daug gero darote žmonėms.

Pirmas skyrius apie Mariją jau baigtas. Jis turi per 100 pusl. Dabar rašau antrąjį. Sis bus kiek mažesnis. Pirmąjį pasiimčiau dr. Vaišnora¹ į

¹ Dr. kun. Juozas Vaišnora (1905-1987) - marijonas, visuomenininkas, veikė katalikų organizacijose, Delegatūros kancleris, LH bendradarbis (LE, XXXII, 486-487; XXXVI, 514; XXXVII, 624).

Romą, kad perskaitytų ir padarytų pastabų, jei ras ką nors taisytina. Manau, kad jis tai padarys gana greitai. Gavęs jo pastabas, tuojau sėsiu, viską perrašysiu ir pasiūsiu: vieną egzempliorių Jums, kitą - kun. Ylai į Putnam. Jei Jums atrodys viskas priimtina, galėsite duoti Putnamo seselėms nurodymų, kad jos pradėtų knygą rinkti. Rankraštį gausite maždaug apie liepos 20 d. Paprašysiu kun. Ylą, kad jis irgi rankraštį perskaitytų ir, gavęs Jūsų nurodymą, perduotų seselių spaustuvei ir pats prižiūrėtų spaudos eigą. Tuo būdu, manau, sutaupysime laiko. Jums nereikės rankraščio siuntinėti. Antrą skyrių gausite apie rugpjūčio vidurį. Kadangi jis bus kiek mažesnis, todėl tikiu, gal spaustuvė suspės šiais metais viską atlikti. Iš viso knyga turės apie 160-70 maš. puslapių. Savo pageidavimus dėl formato parašysiu siųsdamas rankraštį.

Šiaip pas mane dabar nieko naujesnio. Bičiuliai truputį nepatenkinti, kad atsisakiau juos aplankyti Amerikoje. Tačiau nusistatymo keisti nemanau, o jeigu net ir manyčiau - vis tiek negaučiau vizos. Prof. Ivinskis norėjo važiuoti, bet vizos negavo. Negaučiau jos nė aš. - Sveikata kol kas nebloga, nes pas mus vasara labai šalta, todėl kol kas galiu savo vežimą vežti. Tačiau baigęs būsiu tikrai išsisėmęs, tai jau pradėdau po truputį jausti. - Dar sykį ačiū Jums, Prelate, už dovanas!

Jus visa širdimi gerbiaš A.Maceina

48.

Freiburgas,
1954.IX.20

Džiaugiasi, kad operacija pavyko ir sveiksta, ragina gerai pailsėti. Darbo numatytu laiku nebaigė, bet išėjo į gera; šis tas išryškėjo, gavo gerų patarimų, kuriais pasinaudojo. Baigęs veikalą apie Mariją, atlikęs kitus smulkesnius įsipareigojimus, po Kalėdų galėtų imtis „Didžiojo įsakymo“, jei Prelatas to pageidautų. Laukia sugesti-

Freiburg i. Brsg,
Prinz-Eugen-Str. 23.
1954 m. rugsėjo 20 d.

Brangusis Prelate,

Grįžęs iš Müncheno, radau Jūsų laišką iš ligoninės. Taip pat ir laikraščiai, kuriuos gavau pavėluotai, kaip įprasta, pranešė apie Jūsų operaciją. Man buvo ir baimės, ir kartu džiaugsmo visa tai beskaitant: baimės, kad

Jums tenka iškęsti chirurgo peilį jau antrą sykį ir tai jau nebe pirmos jaunystės metu; džiaugsmo, kad šis peilis iš tikro buvo vedamas ne tik gydytojo rankos, bet ir anos visų mūsų Motinos, didžiosios Užtarėjos ir Padėjėjos mūsų suspaudimuose bei varguose. Meldžiausi už Jus, Prelate, kad Viešpats padėtų Jums pergalėti krizę. Tikiuos, kad Jo Apvaizda dar ilgai laikys Jus tarp mūsų mūsų Bažnyčios ir Tautos reikalams. - Palikite dabar visas konferencijas ir suvažiavimus! Išvažiuokite pasilsėti! Juk Jūs pastaraisiais metais iš tikro dirbote už kelis. Visur Jūsų buvo pilna: nė vienas reikšmingesnis susirinkimas, suvažiavimas, šventinimas, sukaktis neapsiėjo be Jūsų. O tai nepaprastai vargina. Šią vasarą aš pats visa tai patyriau. Todėl pertraukite dabar visa tai ir leiskite pailsusiam organizmui atsigauti ir atsistatyti! Tai yra mano nuoširdus prašymas! Paklauskite jo!

Turiu atsiprašyti Jus susigėdęs, kad neištesėjau Jums duoto pažado ir neišsiučiau rankraščio apie Mariją sutartu laiku. Tačiau negali žmogus pats vienas nulemti visų aplinkybių. Rankraščių skaitė dr. Vaišnora Romoje kiek ilgiau, negu buvau manęs: ir jo mat laikas yra aprėžtas. Paskui jis atvažiavo pas mane kartu su dr. Ivinskiu. Prieš tai visi buvome Europos Liet. Fronto Bičiulių¹ suvažiavime Ludwigshafene, kur man teko skaityti paskaitą apie naująją stambeldystę. Rugsėjo pradžioje buvau iškviestas į Muncheną. Taip tad ir praėjo visas rugpjūtis ir pusė rugsėjo mėnesio besiblaškant, ir rankraštis buvo priverstas arba visiškai gulėti, arba žengti priekį tik mažais žingsneliais. Tačiau dabar žiūriu, kad visa tai jam nepakenkė. Kai kurios idėjos paryškėjo labiau negu pradžioje; kai ką teko išleisti; kai ką įterpti. Su dr. Vaišnora peršnekėjome visus skyrius. Studija jis yra patenkintas, o man smagu, kad jis padarė pastabų, kurias visas įtraukiau į savo darbą. Jis sutiko, kad aš Jums, Prelate, praneščiau, jog jis rankraštį skaitė. Dabar jau esu visiškai netoli galo ir manau, kad šio mėnesio pabaigoje ar vėliausiai ateinančio pradžioje Jums rankraštį išsirisiu. Vieną egzempliorių, kaip esu ir anksčiau Jums rašęs, siūsiu kun. Ylai į Putnam, todėl Jums nereiks seselių spaustuvei siūsti savojo. Jums pakaks tik pranešti kun. Ylai, kad leidžiate rankraštį pradėti rinkti. Studija išeis trumpesnė, negu pradžioje rašiau. Mat paklausiau protingų žmonių patarimo, esą storos knygos neskaitomos ir neperkamos, todėl ir trumpinau. Be to, nenorėjau rašyti apie Mariją to, kas jau visiems žinoma, o naujų minčių nesistengiau per daug plėsti, kad neiškrypčiau iš tikrojo kelio. Todėl darbas pasidarė nedidelis, tačiau kondensuotas.

Šiaip mano gyvenime nėra jokių ypatingesnių atmainų. Sveikata kol kas tarnauja, nors šią vasarą įsitikinau, kad mano širdies iš tikro esama gana silpnos: kai tik reikia ilgiau pasėdėti prirūkytame kambaryje (aš pats nerūkau), keletą naktų nutraukti miego, tuojau širdies veikimas sutrinka.

¹ Lietuvių fronto bičiuliai, populiariai vadinami frontininkais. Žr. 1949.1.13 laiško 5 išnašą.

Bet, gyvenant tarp pažįstamų, nėra įmanoma išvengti visokių posėdžių, pasitarimų ir suvažiavimų. Dabar jau visa, dėkui Dievui, baigta; prasidės vėl normalus gyvenimas.

Ar dar tebegalvojate, brangusis Prelate, apie „Didįjį įsakymą“, kurių ka-daise man siūlėte rašyti? Einant studijai apie Mariją prie galo, pradedu galvoti apie ateities planus. Ligi Kalėdų dar reikės apsvaikiyti mažesniuosius darbelius, o po Kalėdų būtų galima pradėti ką nors rimtesnio. Kokios būtų Jūsų sugestijos, Prelate? - Dar syki linkiu Jums daug daug sveikatos ir ilgesnio poilsio. Netrukus Jums vėl parašysiu.

Jus visa širdimi gerbiaš
Jūsų *A.Maceina*

49.

Freiburgas,
1954X11

Dėkoja už „Ateitininkų ideologiją“, pabrėžia Prelato kultūrinius nuopelnus. Išsiuntė dalį teksto, likutį tuojau išsiųs. Knygos pavadinimą parinkti palieka Prelatui iš trijų pasiūlytų. Aptaria formatą. Tiražas mažesnis, nes tik katalikai domėsis knyga. Dėkoja už siūlymą rašyti „Didįjį įsakymą“, tik tam reikės daugiau laiko, nes bus didelis veikalas ir gražus, vertingas įnašas į mūsų religinę literatūrą. Rašinėja straipsnius Miunchene esančiam „Voice of America“, kaip atsakymą į Lietuvoje sustiprintą anti-religinę propagandą. Medžiagos gauna iš skelbiamos per Vilniaus radiją. Prašo to neskelbti, kad nebūtų keršijama žmonai ir vaikams, esantiems Lietuvoje.

Freiburg i. Brsg,
Prinz-Eugen-Str. 23
1954 m. spalio 11 d.

Mielasis Prelate,

Visų pirma priimkite mano didžiausią padėką už tokį mielą laišką (š.m. 3 d.) ir už jame buvusią dovaną! Taip pat ir už „Ateitininkų ideologiją“, kurią kaip tik šiandien gavau. Jūsų veikla iš tikro yra nuostabi! Ir jeigu lietuviškoji katalikiškoji mintis tremtyje dar laikosi, tai tik Jūsų širdies au-ka! Iš tikro išbraukime tai, ką Jūs esate išleidę, ir kas liks? Todėl Jums priklauso didelė visų mūsų pagarba ir padėka. Ir man tenka tik didžiuo-tis, kad esu Jūsų globotinis.

Šiandien išsiunčiu puse rankraščio apie Mariją, manydamas, kad tuo būdu palengvinsiu seselėms darbą, nes kol antrą pusę perrašysiu, jos ga-

lės šią rinkti. Vieną egzempliorių siunčiu Jums, Prelate, antrą - kun. Ylai, prašydamas, kad jis perduotų seselėms. Kai rankraštį gausite (jis turi greitai ateiti, nes siunčiu oro paštu), tuojau paskambinkite kun. Ylai ar seselėms ir liepkite rinkti, žinoma, jeigu Jums mano dėstymas patiks*. Religinii atžvilgiu, tikiuos, yra viskas gerai, nes kun. dr. Vaišnora rankraštį vasarą skaitė, ir pagal jo patarimus aš viską suredagavau. Todėl seselės galėtų rinkti ir surinktą duoti bažnytiniam cenzoriui.

Dėl knygos pavadinimo. Užrašiau „Didžioji Padėjėja“, turėdamas galvoje Marijos kaip naujosios Ievos vaidmenį. Kaip senoji Ieva buvo sukurta padėjėja žmogui, taip Naujoji Ieva tęsia toliau šios padėjėjos vaidmenį jau žymiai kilnesne ir visuotinesne prasme. Tačiau galėtų knyga vadintis ir „Kristaus Padėjėja“, nes Marija iš tikro yra bendrininkė išganyme ir todėl padeda Atpirkėjui. Galima taip pat būtų knygą pavadinti ir „Viešpaties Tarnaitė“, nes žmogaus nusilenkimas bei atsiskleidimas Dievui išeina Marijoje aikštėn kuo gražiausiu pavidalu. Aš pats negalėjau griežtai apsispręsti už vieną kurį pavadinimą. Todėl, mielas Prelate, nuspręskite tai Jūs! Parinkite kurį vieną iš šių trijų pavadinimų, kuris Jums labiausiai patiks. Su Jūsų parinkimu aš jau iš anksto sutinku.

Knygos formatas. Gavęs šiandien 'Ateitininkų ideologiją', matau, kad geresnio formato nereikia ieškoti. Mano tad pasiūlymas būtų: tegu seselės knygą apie Mariją sutvarko taip, kaip 'At-kų ideologiją', ir knyga atrodytų labai gražiai. Apytikriu mano apskaičiavimu, manoji studija turės apie 180 pusl. tokio formato, kaip 'At-kų ideologija', taigi visai padori knygelė. Jeigu tad Jums, Prelate, 'At-kų ideologijos' formatas patinka, pasakykite seselėms, kad jį paimtų ir manai knygai. Apie tai paminėsiu ir laiške kun. Ylai, tačiau galutinį žodį tarsite Jūs.

Knygos tiražas. Apie jį neturiu jokios nuovokos. Pasitarkite su seselėmis ir kun. Yla: jie maždaug numano, kiek specifiškai religinės literatūros galima išplatinti. 'Saulės Giesme' gal kartais domisi ir liberalinio nusiteikimo žmonės, tuo tarpu knyga apie Mariją, atrodo, domėsis tik katalikai. Todėl jos tiražas turėtų būti mažesnis kaip 'Saulės Giesmės'. Bet tai nuspręskite Jūs Patys, Prelate. - Šia proga: kaip iš tikro eina 'Saulės Giesmės' platinimas? Recenzijos buvo labai palankios, ar jos kiek prisideda prie platinimo?

Tai tiek būtų dėl knygos apie Mariją. Ją visą turiu jau parašęs, tik maždaug pusę reikia dar perrašyti. Bus iš viso rankraščio apie 140-150 pusl. Antrą pusę atsi- nesuskubau rankraščio atsiųsti, kaip buvau manęs, vasaros metu. Bet - homo propanit, Deus disponit** . Viena matau, kad dėl to rankraštis pato-

* Savo egzemplioriaus seselėms nesiųskite: joms siunčiu atskirai visiškai paruoštą spaudai (A. Maceinos past.).

** Žmogus planuoja, Dievas tvarko (/of.).

bulėjo. Jei knyga ir nespės išeiti ligi šių metų pabaigos, ką gi padarysi. Mūsų visų noras buvo ją Marijos metais išleisti. O galgi šis noras ir įvyks!

Ačiū Jums už pakartotą norą, kad rašyčiau 'Didysis Įsakymas'. Pradėsiu apie jį galvoti ir planuoti. Iš tikro meilės įsakymas yra pagrindinis - ne tik mūsų religijoje, bet ir apskritai visoje būties sąrangoje. Ir čia Jūs teisingai sakote, kad šis įsakymas „apima žemę ir dangų“. Mėginsiu surasti savo mintims tinkamą sąrangą, tada sudarysiu provizorinį planą ir Jums atsiųsiu. Žinoma, šis darbas turės būti stambus ir reikalaus laiko. Tačiau jeigu jis pasisektų, būtų geras įnašas į mūsų religinę literatūrą. Tikėkimės, Prelate, kad jį įvykdysime.

Jūsų vardadienio proga siunčiau Jums mažutę Mergelės Marijos statulėlę. Tikiuos, kad ji atėjo nesužalota. Jeigu kartais ji sulūžo, būkite malonus man pranešti: aš savo siuntinėlių pakartosiu.

Šiaip laikausi šiuo metu neblogai. Šaltas rudens oras palengvina širdies darbą. Pradėjau rašyti ištisą seriją straipsnių Müncheno „Voice of America“, kaip atsakymą į bolševikų Lietuvoje sustiprintą antireliginę propagandą. Kokių piktžodžiavimų jie ten priskelbia! Net baisu klausyti (gatau medžiagą, skelbiamą per Vilniaus radiją). Reikia tad į visa tai atsakyti. Matote, Prelate, tenka ir apologetika užsiimti! Bet gyvenant šiais antikristo laikais, negalima ramiai žiūrėti į jo siautėjimą. Tik būkite, mielas Prelate, geri ir neprasitarkite niekam, kad į bolševikų antireliginę propagandą atsakinėja Maceina. Tebūna tai žinoma tik Jums! Turiu Lietuvoje šeimą, tad bolševikai, patyrę atsakymų autorių, galėtų jai keršyti.

Dar sykį dėkodamas Jums už kilnią Jūsų širdį ir pažadėdamas pastarąją dalį rankraščio pasiųsti Jums ligi šio mėnesio pabaigos, linkiu Jums daug sveikatos, ramaus poilsio, geros nuotaikos ir reiškiau didelę bičiulišką pagarbą.

Jūsų *A. Maceina*

50.

Freiburgas,
1954.X.18

Rašyto žodžio svarba krikščionių gyvenime. Ragina nesigrauzti dėl atsirandančių kaltinimų, visiems įtikti negalima. Ateitis vertins darbus, prof. dr. Jonas Grinius apsilankęs siūlė „Didžiąją Padėjėją“ iliustruoti. Mintis patiko, parinko 9 paveikslus, atitinkančius skyrelių turinį. Būtų kiekvieno skyrelio pradžioje. Paveikslai yra puikios estetiškos vertės. Tačiau nori atsiklausti Prelato sutikimo, mat pakeltų leidinio kainą. Laukia jo sprendimo.

Freiburg i. Brsg,
Prinz-Eugen-Str. 23
1954 m. spalio 18 d.

Brangusis Prelate,

Šiandien gavau jūsų laišką, rašytą š.m. 15 d. su žalia dovanėle. Ačiū Jums už visa tai. Mane guodžia Jūsų žodžiai, kuriais Jūs didžiai įvertinate spausdinto žodžio reikšmę. Juk jeigu Dievas savo apreiškimą ne tik paliko Tradicijos pavidalu, bet per žmones surašydino knygoje, tai tuo jis kaip tik ir norėjo parodyti, kaip labai Jis Pats rašytą (šiais laikais - spausdintą) žodį vertina savam mokslui skleisti ir savam apreiškimui žmonijoje išlaikyti. Šiuo keliu tad ir mes turime eiti. Be abejo, rašymas ir spausdinimas nėra vieninteliai krikščioniškosios veiklos būdai. Tačiau jei kam Viešpats suteikė šitokią malonę, jis turi jos klausyti. O kad dėl to Jūs sulaukiate priekaištų, nesigraukite, mielas Prelate, nes tai yra kiekvieno krikščionio dalia pasaulyje. Jis gyvena tarp tų, apie kuriuos Išganytojas kalba ryšium su šv. Jonu ir kuriuos Jis nežino, kaip pavadinti. „Jie panašūs į vaikus, sėdinčius prekyvietėje, kurie kalbėdamies tarp savęs sako: 'Mes vamzdžiavome jums, o jūs nešokote; raudas giedojome, o jūs neverkėte'\" (Lk 7,32). Žmonėms įtikti negalima. Tad turime eiti savo keliu nepaisydami, kokių dėl to priekaištų sulauktume. Istorija Jus įvertins, Prelate, nes jau ir dabartis Jus yra įvertinusi širdimi ir žodžiu tų, kurie supranta Jūsų darbą.

Malonu buvo patirti, kad Jums patiko knygos apie Mariją pavadinimas „Didžioji Padėjėja“. Dabar norėčiau Jums pasiūlyti vieną dalyką, kurį vakar išskėlė pas mane viešėjęs dr. Jonas Grinius ryšium su „Didžiosios Padėjėjos“ išleidimu. Jis sako, ar negalima būtų kiekvieną šios knygos skyrių pradėti Marijos paveikslu. Tada knyga išeitų lyg ir iliustruota; mat apie Mariją reikia ne tik kalbėti, ją reikia ir matyti, kaip ją įsivaizduoja didieji religiniai menininkai. Dr. J. Grinias patarimo paklauses, šiandien nuėjau į Herder knygyną ir parsinešiau didžiulę knygą „Marija mene“, kurioje yra daug labai puikių Marijos paveikslų, pieštų pačių garsiausių pasaulio dailininkų; išrinkau iš jų 9 ir jau norėjau nešti fotografuoti ir Jums pasiūsti. Tačiau nutariau pirma Jus pasiklausti, ar Jūs su šiuo sumanymu sutiksite, nes tai truputį pabrangins knygos išleidimą; mat reikės padaryti 9 klišes paveikslams. Todėl apie tai dabar Jums ir rašau.

Praktiškai būtų taip: galima būtų prieš kiekvieną mano knygos skyrių dėti po vieną Marijos paveikslą ant atskiro lapo (gal ant kredo papiečiaus); tačiau galima būtų paveikslą spausdinti skyriaus pradžioje kaip savotišką įvadą, o apačioje paveikslo padėti skyriaus eilės numerį ir skyriaus pavadinimą. Tuomet paveikslui nereiktų atskiro lapo. Žinoma, tai techniškas dalykas. Man pačiam patinka antrasis būdas; kaip tai atrodytų,

pridedu Jums pavyzdį. Čia prilipintas Marijos paveikslėlis yra tik pavyzdžiui, jo į knygą neimsime. Jeigu tad, Prelate, šį pasiūlymą priimsite, aš tuojau nufotografuosiu 9 Marijos paveikslius ir jų fotografijas atsiųsiu, o spaustuvė padarys iš jų klišes tokio dydžio, kaip čia prilipytasis paveikslukas. Kadangi yra 8 knygos skyriai, tai į knygą reikės dėti 8 paveikslius, o 1 norėčiau uždėti ant knygos aplanko, kad jau iš tolo skaitytojas žinotų, jog tai knyga apie Mariją. Žinoma, mano parinktieji paveiksliukai Jūsų neįpareigoja, tačiau aš parinkau didelių pasaulinio garso dailininkų ir būtent tokius, kurie maždaug atitinka mano knygos skyrių turinį. Čia ir noriu dabar Jums juos išvardyti:

- 1 skyriui „Marijos apmąstymas“ - El Greco paveikslą,
 - 2 skyriui „Marijos apreiškimas“ - Michelangelo paveikslą,
 - 3 skyriui „Marijos sukūrimas“ - Zurburan paveikslą,
 - 4 skyriui „Marijos motinystė“ - Rubenso paveikslą,
 - 5 skyriui „Marijos auka“ - Luis Morales arba Botticelli,
 - 6 skyriui „Marijos užtarimas“ - Dürerio paveikslą,
 - 7 skyriui „Marijos perkeitimas“ - Velasquezo paveikslą,
 - 8 skyriui „Marijos garbinimas“ - Miralhet paveikslą.
- Knygos aplankui - Mormion paveikslą.

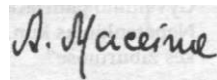
Kiekvienas iš šių paveikslų yra meno šedevras ir išreiškia Mariją tam tikroje situacijoje, apie kurią rašiau atskiruose savo knygos skyriuose. Atrodo, kad visų jų bus galima padaryti geras fotografijas.

Jeigu tad, mielas Prelate, sutiksime šią knygą truputį papuošti ir padaryti ją patrauklesnę, parašykite man greitai, ir aš tuojau minėtus paveikslius nufotografuosiu ir fotografijų atsiųsiu vieną egz. Jums, kitą seselėms. Juos regdami fotografijose, galėsite galutinai nuspręsti, ar šie dėtini, ar kuris nors keistinas. Nė vieno tarp jų nėra 'moderniško', todėl visi jie yra gilaus religinio turinio ir sykiu aukštos estetinės vertės.

Kaip rašiau, rankraščio 73 pusl. išsiunčiau kartu su pastaruoju laišku oro paštu. Manau, kad jau esate jį gavę. Visiškai spaudai paruoštą egz. tuo pačiu metu ir tuo pačiu keliu išsiunčiau ir prof. Ylai. Ir jis jau bus greičiausiai gavęs. Likusią rankraščio dalį išsiųsiu šio mėn. pabaigoje. Iš viso rankraščio bus, kaip dabar matau, apie 140 pusl. mašinėle.

Tiek tad šiuo tarpu dėl „Didžiosios Padėjėjos“. Lauksiu greito Jūsų atsakymo paveikslų reikalui.

Jus visa širdimi gerbiaš
Jūsų

Čikaga,
1954.XII.15
(Kun. A. Baltinio laiškas prel. P. Jurui)

Ši trumpa ištrauka iš dr. kun. Andriaus Baltinio laiško prel. Jurui apie prof. Maceinos susierzinimą dėl knygos apie Mariją cenzorių taisymo padeda suprasti tolesnį prof. Maceinos susirašinėjimą su prel. Juru šiuo reikalu.

Čikaga,
1954.XII.15.

Brangus Kunige Prelate,

[...] Praeitą savaitę gavau laišką iš prof. Maceinos. Jis man labai nusiskundė, kad kun. Yla su kun. Cukuru¹ per daug taiso jo knygą apie Mariją, kad tai jį labai vargina ir erzina ir atima norą toliau lietuviškai rašyti. Kiek pažįstu, tiek kun. Yla, tiek kun. Cukuras yra šviesūs ir tolerantingi žmonės, tai kaip jie galėjo dr. Maceiną taip įpykinti? Kaip žinote, padariau jam keletą rimtų pastabų dėl „Saulės giesmės“ „Aiduose“, tačiau jis dėl to neužsigauna, bet man dėkoja ir žada net per spaudą man viešai padėkoti. Maceina yra kantrus ir geras, jei jis supyką, ar ne per daug ieško tie cenzoriai priekabių?

Jūsų iš širdies
Kun. A. Baltinis

51.

Freiburgas,
1954.XII.17

Kalėdiniai sveikinimai. Putnamo seselių spaustuvė užimta ir ilgesnį laiką negali pradėti spausdinti. Kun. Yla grąžino visą rankraštį su patabomis. Jei nebūs galima suderinti pastabų, teks spausdinimą atidėti neribotam laikui, nes dabar neturi tam nei laiko, nei jėgų. Ateinančiais metais mano kreipti darbą kita linkme. Gyvenimo patirtis atskleidžia, kas buvo neaišku, ir sugriauna, kas buvo per aišku. Nepatenkintas kun. V. Gidžiūno paviršutiniška „Saulės giesmės“ recenzija „Tėviškės žiburiuose“.

¹ Kun. Valdemaras Mykolas Cukuras (g. 1915) - filosofas, filosofijos (Gregorianum) ir teologijos (Angelicum) daktaras, Anhursto kolegijoje dėstė filosofiją, Putname Seserų kapelionas (LE, IV, 125; XXXVI, 156-157; XXXVII, 108).

Freiburg i. Brsg,
Prinz-Eugen-Str. 23
1954 m. gruodžio 17 d.

Brangusis Prelate,

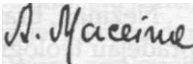
Dėkodamas Jums už Kalėdinį sveikinimą ir mielą dovanėlę, prašau priimti mano linkėjimus Kristaus Gimimo šventės proga. Tegu Kūdikėlis Jėzus palaimina Jūsų darbus ir dar ilgai ilgai Jus laiko sveikus bei stiprius mūsų Bažnyčios ir Tautos gerovei. Tegu ateinantieji metai Jums būna didžios sėkmės laikas!

Jau senokai prof. kun. Yla pranešė man, kad seselių spaustuvė užimta ir kad šiais metais negalėsianti pradėti rinkti „Didžiosios Padėjėjos“. Jis taip pat gražino man ir rankraštį. Knyga dabar yra visa pas mane. Ji yra baigta, tačiau jos nesuinciu atgal, nežinodamas, iš vienos pusės, ar spaustuvė jau turi laiko, iš kitos, - mėgindamas derintis prie kai kurių pastabų, kurios buvo rankraščiui padarytos. Jeigu prisiderinti man nebus įmanoma, tuomet knygos spausdinimą, mielasis Prelate, teks atidėti neribotam laikui ir gal kada nors vėliau viską iš naujo rašyti. Šiuo tarpu aš neturiu nei laiko, nei jėgų.

Besibaigiantieji metai atnešė daug visokio darbo su korektūromis, rašinėjimais ir paskaitomis. Reikėjo apdalinti daug laikraščių, kurių redakcijos skundėsi, kad nesą medžiagos, nes niekas nerašo. Todėl dabar esu išsisemęs. Ateinančiais metais mėginysiu palenkėti darbą kiek kita linkme. Gyvenimo patirtis daug ką atskleidžia, kas nebuvo aišku, ir daug ką sugriauna, kas buvo per daug aišku.

„Tėviškės žiburiuose“ paskaičiau tėvelio V.Gidžiūno OFM „Saulės Giesmės“ recenziją (1954 m. spalio 28 d., nr. 42,7 pusi.). Apie jo daromą priekaištą, esą aš nesiskaitęs su šv. Pranciškaus Testamento žiniomis apie šventojo nusistatymą mokslo atžvilgiu, aš Jums, Prelate, pridedu atskirą lapelį, iš kurio matysite, kaip mūsų recenzentai knygas skaito.

Dar syki dėkodamas Jums už mielą prisiminimą, linkiu Jums skaidraus džiaugsmo šiomis šventomis dienomis ir reiškiu bičiulišką pagarbą

Jūsų

P.S. Jūsų siųstus 4 egz. „Ateitininkų ideologijos“ gavau ir nuoširdžiai už juos dėkoju. Du iš jų atidaviau lietuvių gimnazijos ateitininkų kuopai.

52.

Freiburgas,
1955.III.4

Krizė - žaizdos padilginimas. Jo teologinis ir filosofinis pasirengimas: buvo beveik teologas *ex professe*. Tikėjimas jam labai artimas: negali apie tikėjimo dalykus nemąstyti. Nuo pirmųjų jo straipsnių pasirodo kunigų nepasitenkinimas, kam pasaulietis kišasi ne į savo sritį. Ilgainiui nepasitenkinimas didėjo. Priekaištai ir nemalonumai dėl „Jobo dramos“, „Saulės giesmės“. Dabar - „Didžiosios Patarėjos“ cenzūravimas. Norėjo rašyti daugiau širdimi negu protu, bet, besibaiminant ir norint išvengti teologų ir teologėlių priekaištų, teko sverti kiekvieną žodį. Gavęs korektūras su cenzorių kritika, nebesiuntė spaustuvėn. Nenori, kad veikalas pasirodytų. Tačiau iš pagarbos siunčia Prelatui ir palieka jam spręsti. Sutinka, kad būtų spausdinama, nors pats pageidautų, kad nebūtų spausdinama. Ši cenzūra ir padilgino jam žaizdą. Sustiprėjo nuostata nieko lietuviškai teologinėmis temomis neberašyti, nė vienos eilutės. Juk vokiškai jo veikalai spausdinami be jokio priekaišto. Turi daug planų. Nori vokiškai rašyti apie žmogų be Dievo, apie turto vaidmenį išganymo istorijoje, istorijos teologiją. Jis išleisti būtų lengva, neerzintų lietuvių kunigų, nes jie kitomis kalbomis neskaito. Tai nėra nei pasiryžimas, nei apsisprendimas, bet gyva nuostata, kuri gali virsti sprendimu. Jei Prelatas norės spausdinti, jis pridurs prof. Ivinskio straipsnį apie Marijos garbinimą Lietuvoje ir nusiųs minėtas iliustracijas.

**Freiburg i. Brsg,
Prinz-Eugen-Str. 23.
1955 m. kovo 4 d.**

Brangusis Prelate,

Ilga mano tylą pastaruoju metu nebuvo pamiršimas ar apsilaidimas, bet savotiška krizė, kuri mane užpuolė jau prieš Kalėdas ir kurios nesu visiškai dar pergalėjęs nė dabar; krizė ryšium su tolimesne mano veikla. Paskutiniame laiške (1954 m. gruodžio 21 d.) Jūs, Prelate, mane klausiate, ką turėjau galvoje rašydamas: „Ateinančiais metais mėginsiu palenkti darbą kiek kita linkme“. Šis laiškas ir bus Jums atsakymas; atsakymas visiškai atviras, nes nuo Jūsų nenoriu nieko nutylėti. Jis lies vieną iš žaizdų, dėl kurios aš jau senokai kenčiu ir kuri praėjusių metų pabaigoje vėl iš naujo buvo padilginta.

Nežinau, brangusis Prelate, ar Jums yra žinoma mano studijų eiga: aš pradėjau teologiją (5 metai seminarijoje ir 3 semestrai Freiburge), paskui perėjau į filosofiją kartu su literatūra (3 metai Kaune ir 3 metai užsienyje). Pats tad mano lavinimosi kelias apsprendė mane dviem sritim: teologijai ir filosofijai, šitaip aš ir dirbau ligi šiol nuo pat pradžios. Kauno universitete man teko dėstyti ne tik filosofijos įvadą, senovės filosofijos istoriją, kultūros filosofiją ir pedagogikos istoriją, bet kartu ir krikščioniškosios dok-

trinos kursą. Kadangi teologijos-filosofijos dėstytojai turėjo „*canonicam missionem*“*, tai buvo pasidaręs beveik „oficialus“ Bažnyčios mokslo dėstytojas - lyg ir teologas „*ex professo*“** . Man teologija yra visados arti širdies, nes (man atrodo) jeigu mes tikime, tai juk negalime apie šiuos tikėjimo dalykus nemąstyti, o iš mąstymo kaip tik ir išauga teologijos mokslas. Sykiu tačiau tai buvo man ir nelaimė.

Jau Lietuvoje, kai tik pasirodė vienas kitas mano straipsnis, nagrinėjęs religines problemas, pasirodė kunigų nepasitenkinimas, kam pasauliškis kišasis į ne savo sritis. Aš nepasakosiu Jums, Prelate, visos šitos istorijos: jos atgarsių Jūs galite rasti ir Amerikoje. Po mano paskaitos apie socialinį katalikų teisingumą 1936 m. KVC¹ konferencijoje Amerikos Kunigų vienybės laikraštis „Forum“ (1937 m. 15-17 nr.) juk išspausdino labai keistą straipsnį. Tai buvo, be abejo, mintys, atsiųstos laikraščio redakcijai iš Lietuvos. Čia noriu tik pasakyti, kad šis kunigų nepasitenkinimas atlydėjo mane į tremtį. Ir juo aš labiau leidausi į teologiją, juo šis nepasitenkinimas didėjo. Jūs patys, Prelate, žinote, kas Jums apie mane buvo savo metu prikaltėta ir kaip Jūs dėl to susijaudinęs parašėte man keistą laišką. Prajusią vasarą patyriau, kad Vatikanui aš buvau tiek įskūstas, jog šis buvo paskyres net kun. Pr. Brazį MIC (dabar Argentinoje) mano raštams ištyrinėti (apie šį skundą buvau girdėjęs jau seniai, tačiau žinojau tik faktą, bet nežinojau turinio). Privatiniuose pasikalbėjimuose ne vienas kunigas nuolatos kartodavo, kam Maceina imasi vis teologinių temų. Turėjau didelių nemalonumų dėl „Jobo dramos“, „Saulės Giesmės“. Ne vienas „Aiduose“ spausdintas straipsnis yra susilaukęs aštrių kritikų iš „Draugo“ redaktorių kunigų. Visa tai miniu Jums tik labai trumpai, kad suprastumėte nuotaiką, kuri manyje pradėjo pamažu formotis ir kuri prieš Kalėdas buvo mane visą apvaldžiusi ir dabar dar nevisiškai išnykusi.

Jai prasiveržti progos davė studija apie Mariją. Kaip žinote, šio darbo ėmiausi su tam tikru širdies pakilimu, nes rašyti apie Dievo Motiną ir visatos Karalienę negalima tikrai protu, bet reikia ir širdimi. Iš kitos pusės, tačiau žinojau, kad studija apie Mariją yra jau gryna teologija, todėl reikia čia kalbėti taip, kaip Bažnyčia kalba. Parašęs šios studijos juodrašį nušiučiau dr. Vaišnora; šis perskaitė, padarė vieną kitą pastabą (labai nedaug!), paskui vasarą susitikę dar žodžiu pasitarėme. Perrašydamas viską sutvarkiau taip, kaip jis buvo nurodęs, ir rankraščio pusę pasiunčiau Jums, Prelate, ir kun. St.Ylai, prašydamas jį dar sykį perskaityti ir, jei ką nors dar ras, pataisyti. Kun. Yla, pasitelkęs pagalbon kun. dr. Cukurą, rankraštį perskaitė, pataisų prirašė daugybę (ypač reikalingų išleisti vietų) ir ran-

* Kanonišką siuntimą (*lot.*).

** Iš profesijos (*lot.*).

¹ KVC - Katalikų veikimo centras yra lietuvių pasauliečių katalikiškosios akcijos organizacija, veikianti bažnytinės hierarchijos vadovaujama nuo 1919 metų (LE, XI, 157).

kraštį grąžino man atgal. Tada man ir prasiveržė anoji keista nuotaika. Jos esmė galėčiau šitaip išreikšti: neberašyti daugiau nė eilutės teologinėmis temomis. Juk turime keletą šimtų lietuvių kunigų, iš kurių gal kelios dešimtys yra teologijos daktarai profesoriai... Kam čia pasauliečiui žmogui brautis į jų sritis, kam vargti, kankintis, pyktis ir erzintis? Man nebūs jokio atsakingumo nei prieš Dievą, nei prieš žmones, jei nerašysiu teologinių straipsnių ar knygų. Viešpaties duotą norą rašyti aš sunaudosiu kitoje srityje: rašysiu iš filosofijos ir literatūros, o teologiją paliksiu tiems, kurie yra pašaukti ir įpareigoti pačiu savo gyvenimu bei veikimu. Mano veiklos sritis nėra teologija. Gal aš esu čion iš tikro įsibrovęs be jokio pašaukimo, todėl kitiems tik kliudau ir keliu sąmyšį. Kam tad viso to reikia? Ar ne geriau nutilti ir pradėti sukti savo darbą kita linkme?

Šios nuotaikos įtakoje ir parašiau kun. Ylai ilgą laišką, kurio nuorašą Jums, Prelate, čia pridedu. Kitą dieną, jį perskaitęs, nutariau jo kun. Ylai neišsiųsti ir neišsiunčiau: jo kun. Yla nėra matęs. Jis pasiliko pas mane, kaip mano nuotaikos liudytojas. Tačiau Jums noriu jį parodyti, kad pamatytumėte, kas ir kodėl mane skaudina. Jį perskaitęs, mielasis Prelate, imeskite į pečių. Šiandien manyje esama jau kiek kitokios nuotaikos, nei tokios gal griežtos, bet vis dėlto senojo entuziazmo rašyti teologiškai aš neatgaunu. Štai kodėl ligi šiol ir neprisiverčiau išsiųsti „Didžiosios Padėjėjos“ rankraščio. Žinau, kad tai daro Jums nemalonumų. Todėl nusigaliu ir kartu su šiuo laišku rankraštį Jums siunčiu. Perskaitykite jį ir darykite su juo, kaip manote geriau. Aš sutinku, kad jį išleistumėte. Tačiau dar labiau būsiu patenkintas, jeigu jį įmesite irgi į pečių. Jis man pačiam nebeapatinka. Norėjau jį, kaip sakiau, rašyti ne tik protu, bet ir širdimi. Dabar, dar sykį perskaitęs, matau, kad širdies yra per maža, o proto per daug. Tai atsitiko iš baimės, kad visokie teologai teologėliai nesikabinėtų, nesvertų kiekvieno žodžio ant svarstyklių. O kai žmogus rašo nelaisvai, kai kiekvieną sakinį turi rašyti atsižvelgdamas ne į savo širdį, bet į cenzorių ar kurį kitą dvasininką, tai, žinoma, ir یشهina nei šis, nei tas. Taip atsitiko ir su „Didžiąja Padėjėja“. Ji neišejo tokia, kokios Jūs, Prelate, laukėte ir kokios aš norėjau. Tačiau dabar nėra kaip imtis darbo iš pat pradžios. Viena, jam neturėčiau greitai nė laiko, antra, nuotaika yra pasilikusi ta pati, ypač po kun. Ylos pastabų, kurias jis irgi darė iš baimės, kad kiti teologai neimtų manęs vėl Vatikanui skųsti arba viešai spaudoje pulti, kaip jį patį puolė kun. Razminas². Kai šitaip tarp mūsų katalikų (ir net dvasininkų!) yra, geriau visiškai tylėti, ypač žmogui pasauliškui. Taigi nors ir siunčiu Jums rankraštį, pavesdamas jį visiškai Jūsų nuožiūrai, tačiau tai darau nenoromis. Sakau Jums tai visai atvirai, nes nuo Jūsų neno-

² Mons. Klemensas Razminas (1912-1980) - įvairių parapijų vikaras, gimnazijos kapelionas, Vatikano radijo lietuviškosios programos vadovas, arkivyskupo sekretorius (LE, XXV, 33; XXXVII, 494).

riu nieko slėpti. Iš sykio, kaip matysite iš neišsiųsto laiško kun. Ylai, buvau nusistatęs rankraščio daugiau nebesiųsti ir visą reikalą palaidoti. Bet dabar nuotaika kiek atlyžo, nors, kartoju, visiškai neišnyko. Ar ji išnyks ateityje, nežinau. Tačiau jeigu mūsų teologai ex professo taip elgsis ir toliau, kaip ligi šiol (patys nieko nerašys, o tik kitus kritikuos ir skundinės), labai galimas daiktas, kad ši nuotaika augs ir kad aš iš tikro daugiau teologiniais klausimais neberašysiu.

Šii pastarąjį sakinį norėčiau čia patikslinti: neberašysiu lietuviškai. Religija manyje yra per daug stiprus elementas, kad aš apie ją negalvočiau ir jos šviesoje nespręščiau gyvenimo klausimų. Tačiau jeigu jų nėra galima raštu spręsti lietuviškoje katalikiškoje visuomenėje, tai galima juk rašyti kuria kita kalba, kurios katalikiškoji visuomenė kitaip rašančiuosius išgyvena bei priima negu mūsų. Man įdomu būtų patirti, kiek pastabų mūsų teologai būtų padarę manam rankraščiui apie antikristą: vokiškoji Herderio leidykla nepadarė jokių pastabų. Šis veikalas tuojau išeis, Prelate, iš spaudos ir aš jį Jums tuojau atsiųsiu. Dabar planuoju vokiškai apie bedieviškąjį žmogų, kaip jis, atsipalaidavęs nuo Dievo, kuria gyvenimą ir kokį jis sukuria. Toliau rašysiu taip pat vokiškai apie turto rolę išganymo istorijoje, pavadinęs šią knygą „Mamonna“. Dar toliau vaidenasi man išsami istorijos teologija, kuria Vakarai yra dabar labai susidomėję. Visos šios knygos vokiškai išleisti bus nesunku, reikia tik jas parašyti. Tai bus mano atsakymas į mūsų teologus, kurie metai iš metų niurna ir pyksta, kam pasauliškis kišasi į ne savo sritis. Vokietijoje tokio priekaišto niekas nedaro: jis yra net nesuprantamas. Jeigu lietuviai dvasininkai mano, kad religija yra jų sritis, o pasauliškis turi imtis tik literatūros ir fabriko darbo (dabar taip pas mus ir darosi: turime tikrai literatų ir fabrikantų), tai man nebus sunku prie šitokio reikalavimo prisilaikyti: aš irgi esu studijavęs daugel metų literatūrą. Rašysiu lietuviškai iš literatūros srities, o vokiškai iš teologijos. Tada būsime visi ramūs: ir mūsų kunigai, nes Maceina nebeerzins jų savo straipsniais (vokiškų jie neskaitys, kaip jų neskaito ir dabar), ir aš pats, nes nereikės gadinti nervų, skaitant priekaištus arba laiškus, kuriuose šie priekaištai daromi.

Tai yra nuotaika, brangusis Prelate! Tik nuotaika, ne pasiryžimas ar užsikirtimas. Tačiau ši nuotaika manyje yra gyva, todėl ji gali vieną dieną virsti pasiryžimu ir net užsispyrimu. Labai arti to ji buvo prieš Kalėdas. Dabar kiek geriau, bet...

Dabar žodelis praktikai. Jeigu, mielasis Prelate, nutarsite, kad „Didžiąją Padėjęją“ vis dėlto reikia išleisti (jos neišleidimas man būtų tikrai malonus), tada aš atsiųsiu dar prof. Z.Ivinskio straipsnį „Marijos garbinimas Lietuvoje“, kuriuo norėčiau studiją užbaigti. Šis straipsnis labai organiškai derinasi, mano knygą papildo, tad sutarėme su prof. Ivinskiu (jei „Didžioji Padėjęja“ išeis) jį prie mano knygos prijungti. Turiu jį dar perrašyti

ir kiek pastilizuoti. Bet palauksiu Jūsų atsakymo, kad darbas nebūtų vel-tui.

Šiaip pas mane nieko ypatingo. Vasario mėnesį beveik visą prasingulia-vau, bet turėjau vis tiek rašyti tiek dėl duonos, tiek Baltų Institutui apie lietuvių liaudies dainas (pradžiai straipsnių iš literatūros!). - Linkėdamas Jums gausios Viešpaties palaimos, dėkoju Jums už didžią dovaną (čekį!) Kalėdų proga ir reiškiu Jums didelę pagarbą bei pasitikėjimą.

Jūsų A.Maceina

P.S. Rankraštį siunčiu tiktai Jums; kun. Ylai šį sykį nesiunčiu. Paveiks-lus atsiųsiu vėliau, kai būsite vienaip ar kitaip apsisprendęs.

Lawrence, Mass.,
1955.III.7
(Prel. P. Juro laiškas)

Tik Dievo Apvaizda tegali Profesorių nuteikti, o pats Prelatas nori būti tik Ap-vaizdos įrankis. Daug negali, bet norėtų būti nors „parūdijusiu retežėliu“, kuris Pro-fesorių jungtų su lietuviška knyga. Lietuvai, amžiais skriaudžiamai, reikalingi Mo-zės, Aaronai, Konstantinai, Tomai Morai, Valančiai. Atitinkamos Šventojo Rašto ci-tatos. Apvaizda palenkė prie teologijos studijų, apdovanojo nepaprastais gabumais - tikras pašaukimas dirbti lietuviškuose laukuose. Tikras Dievo tarnas negali pykti, kad pasaulietis gvildena teologijos klausimus. Visi tikintieji yra pašaukti dalyvauti katalikų akcijoje. Jei paklaustum Dievo Motiną, apie ką rašyti, lengva atspėti jos at-sakymą. Gavėnios nuotaika ir Švenčiausiosios Širdies spinduliai išgydys širdyje pa-darytas žaizdas. Ką pasakytų Dievo Motina, jei „Didžioji Padėjėja“ nebūtų išleista? Nenorįs jo prievartauti, bet siūlosi gražiai išleisti ir pridėti prof. Ivinskio Marijos garbinimo istoriją bei minėtas iliustracijas.

St. Francis Church
94 Brdford Street
Lawrence, Mass.
1955 m. kovo 7 d.

Didžiai Gerbiamas ir Mylimas Profesoriau!

Šiandien gavau Tamstos laiškus. Perskaitęs tapau labai sujaudintas. Užsimo-jau rašyti daug. Gal reikėtų palikti Dievo Apvaizdai nuteikti Tamstą taip, kaip Jam patinka? Norėčiau būti jo įrankiu. Bet...

Dievas nedavė man tomistinio proto; nesu filosofas nei poetas. Esu tik silpnu-

tis Kristaus Vynuogyno darbininkas. Naudoju savo Viešpaties sėtuva; iš Jo aruodo semiu sėklą; o kaip tinkamai arklą valdau, tai jau ne man spręsti. Gal jam patinka, kad bandau daryti viską ad majorem Dei gloriam* . Greičiausiai iš savo begalinės meilės Jis laiko mane savo Vynuogyne kartu su kitais savo darbininkais.

Jei nenuatautėjau ir sielojuos dėl lietuvių reikalų, tai ir čia ne mano nuopelnas. Įgimtoji Tėvynės meilės dorybė lenkia mane prie savųjų.

Pradėjus rašyti šį laišką, suaidėjo mano vaizduotėj šv. Pauliaus žodžiai: „Išžiūrėkite, broliai, į savo pašaukimą, kad nedaug yra išmintingų kūnų, nedaug galingų, nedaug aukštos kilties; bet Dievas išrinko, kas pasauliui p a i k a, kad sugėdintų išmintinguosius; kas pasauliui silpna, išrinko Dievas, kad sugėdintų, kas stipru“.

Nesu vertas būti „tyruose šaukiančiojo balsu“, rožių lietumi ar šaukliu, bet labai norėčiau būti kad ir parūdijusiu retežėliu, rišančiu garsų lietuvių poetų-filosofų-teologų su lietuviška knyga!

Mano močiutė Lietuva visais amžiais plėšikų skriaudžiama. Josios vaikai vieni išblaškyti po platųjį pasaulį skursta, kiti savo krašte kenčia daugiau, negu izraelitai Egipto vergijoje. Reikalingi Mozės, Aaronai, Konstantinai, Tomai Morai, Valančiai...

Laicizmas ir komunizmas tuština mūsų dvasinius aruodus. Prisibijau, kad gal maža dalis lietuvių tegrįš į laisvam gyvenimui atgimusią Lietuvą. Išgrįžtančiųjų daugelis bus išbadėję, visokeriopai išvargę. Šiems gal bus sunku susikalbėti, susigyventi su tenykščiais lietuoviais.

Jaunąją kartą Lietuvoje reikės perauklėti. Visur bus jaučiama stoka dvasinio peno. Bažnyčios ir mokslo bei apšvietos įstaigos bus išretintos. Knygynai sunaikinti, o likusieji užnuodyti. Materialiai Lietuva greitai atsistatys, bet dvasiškai?.. Gerb. Profesorius arčiau esi prie Lietuvos širdies ir geriau negu aš supranti jos pulsą.

Dievas norėjo, kad mes būtumėm lietuoviais. Tas, kurs atėjo ant žemės „nešti linksmos naujienos beturčiams, gydyti tų, kurių širdis sutrinta, skelbti išvadavimo apkaltiams ir akliems, kad jie atgautų regėjimą, išvaduoti prislėgtųjų“, yra pasakęs, kad jis siunčia mus, kaip avis tarp vilkų, skelbti Jo žodį laiku ir ne laiku. O gal jau yra atėję tie pavojingieji laikai, kada „žmonės bus savimeiliai, godūs, savigyros, puikūs... be meilės, netaikūs, kietaširdžiai, nemaloningi“? Tada juo labiau esame įpareigoti kaipo „išrinktoji giminė, karališkoji kunigystė, šventoji tauta, įgytieji žmonės, kad skelbtume dorybes To, kurs pašaukė mus iš tamsybių į savo stebėtiną šviesą“.

Žinau, kad mylimasis mano Profesorius esi išstudijavęs teologiją ir Šventąjį Raštą pažįsti geriau negu aš. Bet jei gerasis Viešpats savo Apvaizda palenkė Tamstą prie tų studijų ir apdovanojo nepaprastais gabumais, ar neturime pagrindo suponuoti, kad Dievas skyrė Tamstai atlikti m i sįj toje srityje? Manau, galima

* Didesnei Dievo garbei (lot.).

būtų pateisinti Tamstos nuotaikų, jei dėl duonos kūsnio paleistum savo talentus į apyvarčių vokiečių tautoje, kuri nėra taip išbadėjusi, kaip lietuvių tauta. Ką gi mes lietuvių kalba turime iš teologijos? Nestebėtina, kad mūsų inteligentijos didžiūma nukatalikėjusi. Tikras Dievo tarnas negali niurnėti ir pykti, jei pasauliškis goildena teologinius klausimus. Argi vien doasiškio pareiga skelbti Dievo žodį? Žinau distinkcijas pareigoms kunigų ir pasauliškių. Bet ar ne visi tikintieji yra pašaukti bendradarbiauti katalikiškoje akcijoje? Kristaus vietininkai, ypač popiežius Leonas XIII, Pijus X, ar nėra rašę, „kad katalikų rašytojų darbas, gerai nustatytas ir sutoarkytas, būtų palaikomas ir plėtojamas“?

Poetai bei filosofai paprastai yra jautrūs žmonės. Skaudžios žinios ir priekaištai gadina nervus. Už ką gi mūsų gerasis Mokytojas buvo prikaltas prie kryžiaus? Jei paklaustum savo dangiškosios Motinos Marijos, apie ką geriau rašyti, lengvai galiu nuspėti, koks jos būtų atsakymas. Bet už tai reikia daug kentėti? Atsakymui Ji parodytų savo sukruvintą Sūnų...

Gal suklysiu pasakęs, kad Profesorius esi drastiškas žodyje. Vartoji lakų (mat esi poetas) ir kur reikia aštrų žodį, kurio kiti nemėgsta. Neturiu mažiausios abejonės, kad esi atsargus mintyje. „Tuomet fariziejai nuėję susitarė sugauti Jį kalboje“. „Tarnas ne didesnis už savo Valdovą“. Jei neegzistuočių frontas, nebūtų tiek daug egotizmo, o daugiau būtų savitarpės krikščioniškos meilės, gal nebūtų reikėję pergyventi tų skaudžių sukrėtimų... Gavėnios nuotaika dar labiau suartins su kenčiančiu Kristumi ir iš Jo Švenčiausios Širdies trykstantieji spinduliai išgydys Tamstos širdyje padarytas žaizdas. Tada Sveikas panorėsi būti dar uolesnis Jo meilės platintojas, Jo šviesos nešėjas. Jam tarnaudamas daugiausiai pasitarnausi sėdintiems tamsybėje ir mirties ūksmėje.

Iš pareikštų minčių suprasi, kaip aš žiūriu į Tamstos nuotaiką. Maldauju savo Viešpatį, kad ji nevirstų pasiryžimu ar užsikirtimu. Lietuvių ir šiaip maža. Išlikusiems duokime reikalingiausio maisto, kad jie nežūtų iš bado...

Ką Marija pasakytų, jei neišleistumėm „Didžiosios Padėjėjos“? „Moteriškė gimdydama turi nuliūdimo, nes jos valanda atėjo. Pagimdžiusi gi kūdikį, jau nebeatsimena suspaudimo dėl džiaugsmo, kad gimė pasauliui žmogus“. Kurdamas „Didžiųjų Padėjėjų“, kaip ir kitus veikalus, turėjai skausmų. Ar iš tikrųjų „jos neišleidimas... būtų tiktai malonus“, kaip rašai, man nesuprantama. Dievo garbei, sielų naudai aš tikrai noriu „Didžiųjų Padėjėjų“ išleisti gražiausia knyga, nepaisant medžiaginio nuostolio, jei jis ir būtų. Bet jei autorius reiškia nenorą, kas daryti? Aš labai Tamstų gerbiu ir tad jokių nemalonumų nenorėčiau sudaryti iš savo pusės.

Priedas „Marijos garbinimas Lietuvoje“, manyčiau, labai tiktų prie Tamstos kūrinio. Taipgi iliustracijos.

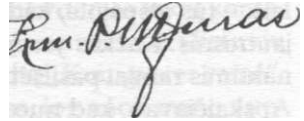
Rašau iš gausumo širdies ir prašau pareikštas mintis priimti dieviška šviesa, meilės doasia. Esu linkęs manyti, kad esi labai persidirbęs, fiziškai išsisėmęs, todėl ir į daromus priekaištus ar pastabas skaudžiai reaguoji. Nors kokį mėnesį visai pasitrauk nuo knygos bei rašymo; pailsėjus didieji skausmų bei rūpesčių kalnai pasirodys lengvai perlipami...

Prie šio laiškelio pridedu čekutį. Gal jis nors vienu šapelium palengvins gyvenimo naštų.

Iš savo pusės, norėčiau likviduoti neva paskolą kambariui. Kokį raštą reikėtų pasirašyti, kad visą paskolą atiduočiau į Tamstos rankas?

Pavesdamas Nekalčiausiai Marijos širdžiai visus troškimus bei reikalus ir linkėdamas gausios Dievo palaimos lieku

Jūsų Kristuje

53.

Freiburgas,
1955.111.18

Paskutinis laiškas buvęs skirtas tik pasiguosti, išsakyti visa, kaip tėvui, kas skaudaus susikaupė per keliolika metų. Labai dėkingas už atsakymą, paguodą ir sustiprinimą. Bloga nuotaika nyksta kaip rūkas. Sutinka, kad Marija nebūtų patenkinta, jei „Didžioji Padėjėja“ nebūtų išleista. Tad visiškai pritaria Prelato siūlymui, žada greitai nusiųsti prof. Ivinskio straipsnį apie Marijos garbinimą Lietuvoje ir iliustracijas. Tikrai daug dirbęs ir pavargęs. Žmona (Lietuvoje) serga, vienas iš sūnų irgi, su jais susirašinėja aplinkiniais keliais. Prašo to niekam nesakyti. Duoda nurodymų, kaip galėtų jam dovanoti „špermarkių“ paskolą.

Freiburg i. Brsg,
1955 m. kovo 18 d.

Mielasis ir Brangusis Prelate,

Sykį Jūs man rašėte, kad esate man tarsi „žilagalvis tėvelis“. Nežinau, ar esate žilagalvis, bet žinau tikrai, kad esate man tėvelis. Šitas tad išgyvenimas ir pagundė mane parašyti Jums pastarąjį laišką. Nesupraskite jo blogai! Jis nebuvo nei apsisprendimo pranešimas, nei noras ką nors kaltinti ar smerkti; anaipatol! Jis buvo tik noras pasiguosti: vieną tylų vakarą ateiti pas savo tėvelį ir išsakyti jam viską, kas skaudaus yra širdyje susirinkę per keliolika metų. Tai buvo tiktai sūnaus žodžiai. Aš esu tremtyje toks vienišas, kad kam nors reikia savo gėlą išlieti. Ir tokiu klausytoju pasirinkau kaip tik Jus, brangusis Prelate! Buvau kiek piktokai parašęs kun. Ylai, bet laiško, kaip matote, jam neišsiunčiau. O slogutis paliko. Tad vieną dieną ir nutariau viską Jums atvirai išdėstyti: abejones, skaudulius, nuotaiką. Žinau, kad tai Jums sukėlė rūpesčio ir gal net skausmo. Atleiskite man mano drąsą! Bet priimkite visus mano žodžius tiktai kaip pasikalbėjimą. Jau Jums rašydamas žinojau, kad visa tai nebus nei pasiryžimas, nei tuo labiau užsikirtimas, o tik nuotaika, kuri, sykį išsakyta, nyksta lyg rūkas

prieš saulę. Bet išsakyti ją Jums norėjau! Štai visa prasmė mano laiško... Labai labai esu Jums dėkingas už atsakymą, pastiprinimą bei paguodimą. Žinau taip pat, kad Šv.Mergelė nebūtų patenkinta, jei „Didžioji Padėjėja“ neišeitų dėl mano užsispyrimo, nors aš šios knygos ir neparašiau taip, kaip buvau iš sykiio norėjęs. Todėl jeigu ją leisite, Prelate, turite mano visišką pritarimą bei sutikimą. Dabar perrašysiu prof. Ivinskio „Marijos garbinimas Lietuvoje“ ir gal dar prieš Velykas Jums atsiųsiu kartu su paveiksiais. - Jūs atspėjote, kad esu labai pavargęs, todėl ir reagavimas pasidarė jautresnis. kažkas yra išimetus į vidurius ar į kepenis, tai neleidžia man naktimis ramiai pasikėti, o dienomis (ypač šiais metais) tenka daug dirbti. Apskaičiavau, kad nuo 1954 m. balandžio 1 d. ligi dabar jau esu parašęs per 800 pusl. mašinėlė, neskaitant laiškų ir šiaip atsitiktinių raštų raštelių. O ligi šių metų rugsėjo pabaigos (taip sutarta) dar turiu parašyti 250 pusl.

Tad suprasite, mielasis Prelate, kad visa tai be galo išsemia, nes visas šis rašinėjimas yra ne kieno kito raštų perrašinėjimas, bet savarankiškas kūrimas (geras ar blogas, tai jau kita kalba!), reikalaujantis galvoti, taisyti, rinktis medžiagą ir skaityti. Pridėkime prie viso to dar širdies rūpesčius: esu gavęs žinių, kad Lietuvoje sunkiai serga mano žmona (angina pectoris ir inkstais su pūsle, jai gruodžio mėnesį buvo padaryta operacija) ir vidurinis sūnus Saulius (jam yra kelio sąnario tbc, jis guli ligoninėje, koja gipse). Jūs galite, Prelate, įsivaizduoti, kokia man pasidaro nuotaika, kai pagalvoju, jei žmona mirtų ir trys vaikai (jų amžius: vyr. 17 metų, vidur. 15 ir dukrelė 11) pasiliktų tarp bolševikų vieni... Pasiimčiau jau tris siuntinėlius vaistų (1 iš Vokietijos ir 2 iš USA; iš Vokietijos prašė daugiau nebesiųsti, o viską tiktai per USA; kodėl - nežinia!), ir dabar dar per kun. Ylą prašiau pasiųsti. Būkite geras, mielasis Prelate, šių žinių niekam neskleisti. Susirašinėju su žmona ne savo ir ne jos vardu, tad nebūtų gera, jei šis dalykas išeitų aikštėn ar net atsidurtų laikraščiuose, kas Amerikoje labai įprasta. - Visa tai mane slėgte slegia. Kartais net stebiuosi pats, kaip galiu dar dirbti mokslo darbą, kuris juk reikalauja ramybės ne tik iš viršaus, bet ir viduje. Jei visi žinotų, kokiomis sąlygomis man šis darbas tenka dirbti, nesibadytų adatomis ir neerzintų... Tačiau atleiskite, kad vėl Jums visa tai pasakoju ir Jus varginu!

Dabar praktinis reikalas. Bankas siuntė Jums laišką, prašydamas sumokėti jam 4,80 (apie 1 dol) siuntimo išlaidų, nes jis norįs gražinti Jums mūsų skolos sutartį. Šią menką sumelę aš bankui sumokėjau ir sutartį jis man atidavė. Ta proga pasiteiravau banko, ar Jūs (kaip minite savo laiške) galėtumėte šią skolą man dovanoti. Bankas atsakė, kad dabar šių reikalų jis nebetvarkąs, nes vokiškos markės kursas pakilęs, anos sperrmarkės jau išnykusios, tad mūsų paskola esąs grynai privatinis dalykas. Bankas nesidomįs, ar aš Jums mokėsiu procentus, ar gražinsiu paskolą. Tai turime susitarti mes tarp savęs. Man yra tik palikta teisė išsiųsti iš Vokietijos Jūsų

paskolintą sumą, jeigu Jūs jos pareikalausite atgal (šiaip iš Vokietijos pinigų dar negalima laisvai išsiųsti). Jeigu Jūs norėtumėte man ją dovanoti, tai surašykite dovanos aktą anglų kalba kitoje sutarties lapo pusėje ir atsiųskite jį man atgal. Šiaip su banku Jums nereikės turėti jokių reikalų. Sutartį, banko atiduotą, Jums dabar siunčiu. Ant kitos pusės galite dovanojimo raštą surašyti.

Vasaros metu tikrai paklausysiu Jūsų patarimo ir išvažiuosiu kur nors prie vandens gerai pasilsėti bent mėnesį laiko, nelankydamas jokių konferencijų ir studijų savaitių. Bet prieš vasarą dar reikės nuvažiuoti į lietuvių kunigų studijų dienas ir ten paskaityti jiems paskaitą „Kunigystės esmė“. Kad šią paskaitą apsiėmiau, tai yra, Prelate, ženklas, jog anoji mano nuotaika jau yra tikrai nuotaikėlė. - Labai labai dėkoju Jums už čekį (viename ir kitame laiške). Jie yra man didelė paspirtis. Dar sykį atsiprašau už įžulumą ir reiškiu Jums didelę savo pagarbą bei prisirišimą.

Jūsų

54.

Freiburgas, 1955 m. Velykos
(Sveikinimas rašytas ranka)

Velykiniai sveikinimai. Po intensyvaus darbo širdis sunegalavo, teko gulti į lovą. Kai tik pajėgs, perrašys Z. Ivinskio straipsnį. Kol kas negali rašyti rašomąja mašinėle.

Velykos, 1955 m.

Prangušis Prelate,

Uogas žiemos darbas nuvargino stipriai mano širdį, ir man teko atsigulti į lovą. Tikėjau, kad ši negalia bus tik trumpą. Todėl šį sykį negaliu Jums parašyti nieko įdomesnio. Noriu tik pasveikinti Kristaus Pergalės šventėje ir palinkėti Jums šviesausmingo Alleluja! Tegu prisikelusis Egnųlojas sutelkia Jums daug melonių ir beliau dūdeli jo Braunųėjos gerovei! - Buvo pas mane prof. Z. Ivinskis, ir mūdu sutarėme dėl jo straipsnio „Manijos garbinimas“ lietuvių. Kai tik mano širdis leis, perrašysiu jį ir Jums atsiųsiu kartu su pavariklais. Kol kas negaliu mašinėle rašyti. -
Jilia laicinai Ka pagarbą! Jūsų d. Haccius.

55.

Freiburgas,
1955.IX.30

Sveikinimas vardadienio proga ir mąstymas apie šv. Pranciškaus reikšmę mūsų laikais. Truputį poilsio namie. Dabar rengia straipsnį apie Mickevičių - šimtmečiui nuo mirties paminėti. Niekas nesirūpina geriau su juo supažindinti lietuvių visuomenę, nors laikomas savu; užtenka, kad „Buickas“ skelbiamas lietuvišku automobiliu, sarkastiškai užbaigia laišką.

Freiburg/Br,
Prinz-Eugenstr. 23
1955 m. rugsėjo 30 d.

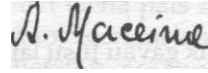
Brangusis Prelate,

Kol šis laiškutis Jus pasieks, Jūs švęsite jau savo Šventojo Globėjo dieną. Tebūna ji Jums didžio džiaugsmo diena! Šiuo metu, kada pasaulis vis labiau lenkiasi medžiagos reikalavimams, apspręsdamas jais savo istorijos kelią, Asyžiaus Poverello gyvenimas iškyla prieš mūsų akis kaip nepalaužiamos dvasinės jėgos simbolis; ne - daugiau negu simbolis: šios jėgos įvykdymas žemės gyvenime. Kraštas, kuriame Jums tenka gyventi, medžiagos triumfo yra ypatingai tykomas. Todėl spalį mėnesio 4-ji diena turi Jums specialios reikšmės - ne tik Jums patiems, kurie nešiojate šio nuostabaus šventojo vardą, bet ir visai amerikietiška lietuviškajai visuomenei. Švęskite tad šią dieną, brangusis Prelate, su ypatingu dvasios pakilimu ir sykiu viltimi, kad medžiaga vis dėlto nepalauš dvasios ir neprivers jos suklypti prieš Mamonnos stabą.

Pas mane nieko, visiškai nieko naujo! Niekur nebuvau šią vasarą išvažiuęs. Ne man juk važinėti! Tik rugpjūčio mėnesį mėginau kiek atleisti vadžias ir savo kambaryje patinginiauti. Užtat dabar vėl reikia pasitempti. Artėjantis Adomo Mickevičiaus šimtmetis mirties minėjimas (š.m. lapkr. 26 d.) pareikalavo iš manęs dviejų straipsnių - 'Aidams' ir vienam vokiškam žurnalui. Tad dabar prie jų ir vargstu. Juos ateinančią savaitę abu baigsiu. Gal šį rudenį padarysiu iš jų kokią didesnę studiją apie šį didįjį poetą. Mes, lietuviai, norime laikyti Mickevičių savu, tačiau neturime net padoresnės jo biografijos, nekalbant jau apie jo kūrybos nagrinėjimus. Man tad norėtųsi bent šios sukakties proga ką nors apie jį sulipdyti. Juk mūsų literatūros istorikai vis tiek nieko apie jį neišleis. „Buickas“ lietuviškas automobilis“ - skelbia laikraščiai. O Mickevičius? A, kas ten gali žinoti! Geriau tad Buickas... - Tuo ir pasibaigs visa mūsų kultūra, Prelate!

Dar sykį sveikindamas Jus vardadienio proga, dėkoju Jums už visa gera, kurio tiek daug esu iš Jūsų patyręs, ir reiškiu gilią bičiulišką Jums savo pagarbą!

Jūsų

56.

Freiburgas,
1955.XI.29

Dėkoja už dovanas. Prieš mėnesį turėjo sukrečiantį išgyvenimą. Buvo atvykusi žmona. Apie tai žino tik prof. Brazaitis, prof. Ivinskis ir kun. Yla. Prašo laikyti paslaptį. Ji atvyko spalio 24 d. su rusų delegacija - su diplomatinio pasu kaip vertėja. Išbuvo visą savaitę, tris kartus buvo susitikę. Iš viso kalbėjosi 15 valandų popietėmis. Po pirmojo susitikimo pats pranešęs vokiečių slaptajai policijai, kuri davė du detektyvus, - jie saugojo jį visą laiką. Žmona kalbino grįžti į Lietuvą ir tai grindė keturiais motyvais. 1) Komunizmas jau pasikeitęs, ieškas kontakto su Vakarų intelektualais, galetų profesoriauti. - Atsakė, kad tektų atsisakyti savo pasaulėžiūros, ko niekuomet nedarys. 2) Ji esanti liguista (angina pectoris), gali greit mirti, negali rūpintis vaikais. - Atsakė, kad tuojau vyktų, jei būtų tikras, kad galės padėti. Komunistai gal kurį laiką duotų laisvę, kad patrauktų ir kitus lietuvius iš užsienio, bet vis tiek pareikalautų išsižadėti pasaulėžiūros, o jis to negali padaryti. 3) Ji dirbanti visą dieną, maža įtaka vaikams. Reikia tėvo autoriteto. - Atsakė: reikia pasitikėti Šventosios Dvasios pagalba. Skaudžiausias ir tragiškiausias motyvas, kurį atskleidė tik paskutiniame pasimatyme: žmona kreipėsi į komunistus, klausdama, ar jo nebaustų, jei sugrįžtų. Jie ne tik sutiko, kad jis galėtų grįžti, bet net suorganizavo susitikimą. Jei negrįšias, vaikai pražūtų. Vyriausiąjį sūnų, labai gabų muzikai, pašalintų iš konservatorijos, paimtų kariuomenėn, kito sūnaus, baigiančio gimnaziją, neleistų į universitetą, jis silpnos sveikatos, negali dirbti fizinio darbo; mažajai dukteriai neleistų studijuoti. Šeima būtų sugriauta. - Atsakė, kad bolševikai nori iš jo padaryti nieką ir išdaviką. Bėlieka tik pasitikėti Dievo Apvaizda. Visą pavesti Dievo teismui. Jei grįžtų, būtų katalikiškojo lietuvių antikomunistinio veikimo išdavimas. Mano turįs pareigų ne tik šeimai, bet ir Bažnyčiai, ir Tautai. Tragiškas pareigų susikirtimas. Palieka spręsti Dievui. Žmona prašė nors sutikti, kad ji galėtų bolševikams sakyti, jog iš principo sutinkas, tik dabar laikinai trukdo objektyvios sąlygos. Prisipažino padariusi klaidą, kad neatsiklaususi vyro nuėjusi pas komunistus prašyti, kad leistų parsivežti vyrą. Policija mano, kad jį pagrobti būtų per didelė sovietams rizika, tad pavojaus nėra. Reikia tik būti atsargiam dėl šnipų. Nors grįžti nemano, bet jaučiasi tarytum sulaužytas ir apiplėštas žmogus. Tai šeimą gali visiškai sugriauti. Visą mėnesį negalėjęs nieko dirbti.

Freiburg i. Br.,
Prinz-Eugenstr. 23.
1955 m. lapkričio 29 d.

Brangusis Prelate,

Ką tik gavau Jūsų laišką su nuostabiomis dovanomis: čekiu ir paskolos raštu. Tai yra man be galo didelė staigmena ir didelis gilus džiaugsmas. Dėkoju Jums už visa tai visa širdimi. Jūs nepamiršote manęs! Ir tai mane paguodžia, ypač šiomis man sunkiomis savaitėmis. Lygiai prieš mėnesį turėjau labai sukrečiantį pergyvenimą, kuris atitraukė mane nuo kasdienio darbo, suerzino širdį ir jau ir taip gyvenimo iššampytus nervus. Jau buvau rengęsis Jums apie visa tai parašyti, sykiu tačiau prašydamas, kad tai pasiliktų paslapyje. Visą šį dalyką žino tik trys žmonės: prof. Brazaitis, prof. Ivinskis ir prof. Yla. Jūs, Prelate, būsite ketvirtasis. Su minėtais asmenimis galite 'istoriją' pasvarstyti, tačiau kitiems, būkite malonus, jos neminėti, kadangi ji liečia mano šeimą, kuriai atsirastų tikras pavojus, jei visas šis dalykas patektų į laikraščius.

Spalio 24 d. pavakaryje atvyko pas mane į Freiburgą iš Vilniaus mano žmona. Tikrai, gyva ir tikra Julija Maceinienė. Atvyko susijaudinusi, išgąstinga, nerami. Pirmas jos klausimas buvo, ar aš esu kambaryje vienas. Tikrai, buvau tuo metu vienas, nes šeimininkė buvo išėjusi į miestą, tačiau kiekvieną akimirką galėjo grįžti. Tai pasakiau. Tada mano žmona iš sykio prašė šeimininkei nesakyti, kad ji mano žmona, o tik pažįstama, o paskui tarė: „Geriau išėikime laukan“. Išėjome. Ji prašė eiti neapšviestomis gatvėmis, kad niekas mūsų nepažintų. Pirma mano mintis buvo, kad ji yra atvykusi slaptai, gal su mūsų partizanų pagalba, gal su amerikonų žvalgyba, gal kaip kitaip. Deja, greitai paaiškėjo visai kas kita. Nepasakosiu čia Jums, Prelate, visos šios istorijos chronologiškai, nes tai užimtų labai daug laiko ir gal tai būtų Jums neįdomu. Smulkiai ją aprašiau prof. Ylai, nes jis visą mūsų šeimą gerai pažįsta: žmoną ir vaikus. Jei kartais su prof. Yla susitiksime, jis galės Jums mano laišką paskaityti, jei Jūs juo susidomėsite. Ten daug parašiau žodiškai, ką mes buvome kalbėjęsi. Mano žmona pasiliko Freiburge visą savaitę, tačiau gyveno ne su manimi, bet viešbutyje - su rusu delegacija. Su žmona susitikome trejetą kartų ir kalbėjomės iš viso apie 15 valandų. Tie pokalbiai taip mane nuvargino, kad tą dieną, kai žmona išvažiavo (spalio 30), aš tikrai susirgau ir turėjau gultis lovon. Ištosios savaitės nemiga, įtempimas ligi aukščiausio laipsnio, padėtis be išeities, nežinant, ko griebtis ir kaip pasielgti - visa tai tiesiog mane pribaižė. Dar ir šiandien nesu tinkamai atsitiesęs, nes visa ta istorija dar nėra kaip reikia užsibaigusi, ir nežinau, kaip ji užsibaigs.

Žmonos atvykimo tikslas buvo pasiimti mane atgal į Lietuvą. Ji pati

ėmusis iniciatyvos (taip ji man tvirtino) mane susigražinti. Rusai, žinoma, jai padėjo visais būdais: mano žmona atvažiavo su rusų diplomatinio pasu kaip konsulato tarnautoja, prieš tai tris savaites gyveno prie Berlyno Karlshorste, kur yra rusų štabas; atvažiavo ne viena į Freiburgą, bet su rusais (vienu ar dviem, man neteko tikrai patirti, bet vieną pats mačiau, kai jis mano žmoną atlydėjo į susitikimo vietą), apsistojo geriausiame Freiburgo viešbutyje, galėjo su manimi matytis tik popietėmis, nes buvo rusų vertėja (mano žmona yra studijavusi vokiečių kalbą, be to, puikiai kalba rusiškai). Visos šios aplinkybės mane nuteikė labai skeptiškai, ir aš po pirmo pasikalbėjimo pirmadienio (spalio 24 d.) vakarą, bijodamas, kad čia nebūtų kokios klastos ir slaptų planų, nuėjau antradienio rytą į policiją ir viską atidengiau. Freiburgo policija be galo susidomėjo šiuo atsitikimu, davė man du detektyvu, kurie mane saugojo visų tolimesnių pasikalbėjimų ir pasivaikščiojimų metu. Galite, brangusis Prelate, suprasti, koks yra jausmas kalbėtis su sava žmona, vienuolika metų nesimačius, policijos apsaugoj! (Žmona apie tai nežinojo; tik atsisveikindamas jai pasakiau, kad mes „nebuvo vieni“.)

Kodėl aš turįs grįžti į Lietuvą? Motyvų esama keturių. 1. Bolševizmas jau esąs pasikeitęs. Ligi Stalino mirties jis buvęs diktatoriškas, užsidaręs nuo Vakarų, neleidęs niekam gyventi, kas kitaip manęs. Dabar jis jau esąs visai kitoks. Jis leidžias gyventi ir kitaip galvojančioms. Dar daugiau: bolševizmas norįs susivakarietinti (tai mano žmonos žodis; apskritai čia atpasakaju jos mintis bei motyvus, kuriuos ji man visą laiką dėstė). Jis norįs turėti žmonių, ypač intelektualų, kurie yra vakarietiškos dvasios, kad jie padėtų bolševikams Vakarus pasivyti ne tik technikoje, bet ir dvasios moksloose. O kadangi aš esu tikras Vakarų auklėtinis, todėl man grįžus būsią labai gerai. Aš gausiās universitete vietą su 10 000 rublių mėnesiui, ir visa šeima galėsianti puikiai gyventi. Jeigu nenorėsiās dėstyti filosofijos sistemos, kas reikštų dialektinio materializmo dėstymą, galėsiās dėstyti filosofijos istoriją, pedagogikos istoriją ar ką kitą, žinoma, prisitaikydamas prie komunistinės sociologijos (vėl žodiškai žmonos posakis). Viskas esą mano grįžimui paruošta, net gautas Maskvos sutikimas. Man belieka tik sutvarkyti reikalus Vokietijoje ir kartu su ja važiuoti, jeigu jau ne tiesiog į Vilnių, tai bent į Rytų Berlyną. - Mano atsakymas: Mes netikime, kad bolševizmas būtų pasikeitęs. Jo flirtą su Vakaraais ir kai kurias lengvatas pagrobtuose kraštuose mes suprantame tiktai kaip taktiką. Jeigu tikrai komunizmas kištų, tai reiktų palaukti dar bent keletą ir net keliolika metų ir pažiūrėti. Kas juo pasitikės per anksti, gali labai skaudžiai nukentėti. Man grįžti šiuo metu yra be galo pavojinga. Bolševikai išprieivartaus mane pasaulėžiūriškai. Man reikės apspjaudyti Vakarus, kur aš gyvenau, ir paneigti visas savo idėjas bei pažiūras, kurias savo raštuose dėščiau. O savo pasaulėžiūros aš neišduosiu jokiu atveju. Jos neišduodamas, grįžęs labai greitai

susikirsčiau su komunistais, ir jie mane tuojau vienaip ar kitaip likviduotų. Iš to nebūtų jokios naudos nei mano vaikams, nei man pačiam. Todėl reikia dar laukti ir stebėti.

2. Mano žmona tada dėstė antrą motyvą. Ji esanti labai nesveika. Kaip jau žinaš (ji man tai rašė anksčiau laiškuose), ji serganti angina pectoris, jau turėjusi du priepuolius, nebegalinti toliau dirbti, galinti labai greitai mirti, ir tokiu atveju vaikai išeis į gatvę. Jeigu ji dar ir gyventų keletą metų, ji nebegalinti tiek uždirbti, kad pajęgtų vaikus aprūpinti. Ji uždirbanti dabar 980 rublių, kurių užtenka butui ir maistui, bet nelieka niekam kitam. Vaikai auga, išlaidos didėja, o pajamų nėra. Todėl aš turįs grįžti ir gauti darbo, kad padėčiau vaikams išeiti į gyvenimą. Vienuolika metų ji viena kovojusi su visokiomis kliūtimis, pramušusi kakta (ji tai žodiškai sakė) visas sienas vaikų labui. Bet dabar ji jaučianti, kad toliau nebegalinti. Todėl ir atvažiavusi mane kviesti atgal. - Mano atsakymas. Aš tuojau pat mesčiau viską ir važiuočiau padėti vaikams, jei tik būčiau tikras, kad jiems galėsiu padėti. Bet kas bus, jei komunistai mane po kiek laiko likviduos? Vienerius ar dvejus metus propagandos dėlei jie man tikrai duos gero darbo, kad patrauktų kitus paskui mane grįžti. Bet vėliau? Be to, kokios kainos jie paprašys iš manęs už man duodamą darbą? Ar tai nebus mano pasaulėžiūros kaina? O jei aš ją mokėsiu, kad galėčiau išlaikyti vaikus, komunistai mane tiek išspaus, kad aš virsiu niekšu, kaip jau daugelis mūsų šikių virto, pradėdami leisti su komunistais į derybas. Yra be galo pavojinga padaryti pirmą žingsnį ir pasirodyti silpnam šeimos atžvilgiu. Bolševikai yra geri psichologai. Pamatę, kad žmogus savo šeimos labui linksta eiti į kompromisus, jie spaudžia jį toliau ir išspaudžia ligi galo kaip citriną. Niekas tad negali iš manęs reikalauti - net nė žmona ar vaikai, - kad tėvas šeimos labui išsižadėtų savos pasaulėžiūros. O toks pavojus dabar mano grįžimo atveju yra visiškai realus. Kas liečia medžiaginių vaikų aprūpinimą, aš pažadu suorganizuoti iš USA siuntinių, kad vaikai jų gautų reguliariai kas mėnuo. Nors tai man nebus lengva, bet aš elgetausiu šiam reikalui iš savo bičiulių bei rėmėjų, kurie man tikrai neatsisakys padėti.

3. Trečias motyvas. Kadangi žmona dirbanti, tad nelieką jai laiko vaikams auklėti. Jie susitinka tik vakarais. O vaikai jau yra tokio amžiaus, kada jiems reikia tėvo autoriteto ir tėvo įtakos. Viena motina nebegalinti duoti jiems dvasios tiek, kiek būtų jų amžiuje reikalinga (vaikai dabar yra: Augutis 18 metų; Sauliukas 16 ir Danutė 12-kos). - Mano atsakymas. Tai yra visiškai tiesa, ir aš mielai juos auklėčiau. Tačiau dabartinėmis aplinkybėmis tai yra neįmanoma. Šis motyvas esąs labai svarbus normaliam gyvenime, bet mūsų laikais reikia pasitikėti jau Šventąja Dvasia, kad Ji vaikų nepaliks ir neleis, kad jie virstų komunistais. Be to, jei prie vaikų yra motina, tai vis tiek ji yra jiems autoritetas, tuo labiau kad tėvo jie jau beveik nebeatsimena. (Danutė tikrai neatsimena, nes bėgimo metu ji turė-

jo tik 8 mėnesius; Sauliukas atsimena tik labai menkai, kaip pro dūmus.)

4. Ketvirtas motyvas - pats skaudžiausias ir tragiškiausias. Jį man žmona atskleidė tik paskutiniame pasikalbėjime. Ešą ji pradėjusi pas komunistus judinti mano grįžimo klausimą, klausdama, ar aš galėčiau grįžti, ar nebūčiau baudžiamas ir t.t. Komunistai tuojau jai viską pažadėjo ir pakui padėjo, kad susitiktų su manimi asmeniškai. Dabar jie jau ir patys nori, kad, Maceina grįžtų, nes tiki, kad, Maceinai grįžus, ir kiti pabėgėliai grįšią. Jei-gu gi dabar aš atsisakąs, tai mano šeima žus, būtent: Augutis, kuris dabar yra studentas konservatorijoje Vilniuje, neišlaikys egzaminų, nes NKVD paskambins vadovybei, kad jis neišlaikytų (egzaminus reikia laikyti kas semestras). Tada jį išmes iš konservatorijos ir paims į kariuomenę. Tuo būdu vaiko gyvenimas bus sugriautas. Jis yra labai gabus muzikai, geriausias studentas, labai savo sritį mėgsta ir jai rimtai ruošiasi. Koks bus jam smūgis, jei dėl tėvo užsispyrimo jis bus sužlugdytas. Kas iš to išeis? Ko jis griebsis, paleistas iš kariuomenės po kelerių metų? Niekur jis nepritaps ir nieko negalės! Sauliukas dabar yra paskutinėje gimnazijos klasėje. Jis serga kelio sąnario tbc, kuri dabar yra gerokai apgydyta, bet dėl to kaulas yra išretėjęs. Vaikas šlubuoja, fizinio darbo jis negalės dirbti. O jeigu aš atsisakau grįžti, jo į universitetą nepriims (jis norėtų studijuoti mediciną), tad ir šio vaiko gyvenimas bus sugriautas. Danutė, tiesa, dar maža, dar tik pirmoje gimnazijos klasėje, bet ir jai kelias į bet kokią aukštesnę profesiją bus užkirstas. Tokia esanti padėtis, kurią man ji (žmona) atskleidžianti paskiausia. Bet ji esanti reali, ir komunistai mano šeimą likviduos, jei aš negrįšiu. - Mano atsakymas. Koks jis galėjo būti? Aš neturėjau ko į šiuos grasinimus atsakyti. Aš tiek tepasakiau: Tai yra teroras! Juo aš esu spaudžiamas prie sienos be išeities. Ir vis dėlto aš nenusileisiu ir negrįšiu, nes žinau, kad šie teroristai spaus mane paskui toliau ir vers išsižadėti savos pasaulėžiūros. Man yra be galo skaudu visa tai girdėti, ir, jeigu tikrai taip įvyktų, vaikai, galimas daiktas, mano negrįžimo nesupras ir mane prakeiks, kad aš ešą sugriovęs jų gyvenimą. Tai yra tragiška. Bet šios tragedijos išsimezgimą palikime tokiu atveju paskutiniam Viešpaties teismui. Čia jau žmogiškai nieko nebegalima padaryti, nenorint leisti, kad bolševikai iš manęs padarytų nieką ir išdaviką. Aš nesu paprastas darbininkas ar technikas, bet filosofas, įsijungęs į Vakarų kovą su komunizmu. Todėl mano grįžimas atgal į Lietuvą dabartiniu metu būtų katalikiškojo-lietuviškojo antikomunistinio fronto išdavimas. Aš turiu pareigų ne tik vienai šeimai, bet ir Bažnyčiai, ir Tautai. Yra tragiška, kai šios pareigos susikerta ir kai aš dabar atsiduriu tokioje situacijoje, kurioje kaip pasielsgi, taip bus blogai. Bet palikime tokiu atveju viską Dievo Valiai. Kaip Jis norės, taip bus. Pasitikėkime daugiau Jo Apvaizda. Jei vaikai žus, ką mes padarysime. - Tačiau tikėkite, mielasias Prelate, kad šis punktas man buvo ir tebėra be galo skaudus.

Tai buvo motyvai, kuriuos man mano žmona dėstė ir kurie manęs vis tiek nepajudino, kad apsispręščiau grįžti. Tada žmona paprašė iš manęs sutikimo, kad ji galėtų rusams pasakyti, jog principialiai aš sutinkas grįžti, tik tuo tarpu viršinės apylinkės man neleisdžiančios. Su tuo sutikau, kad ji taip pasakytų, o aš jau mėginsiu dabar surasti tokių aplinkybių, kurios mano grįžimą nudelstų. Paskui gal rusai visa tai pamirš. O jei nepamirš ir dar klabins, tai reikės aiškiai pasakyti, nepaisant nieko. Mano žmona išvažiavo iš Freiburgo spalio 30 d. Lapkričio 6 d. ji man parašė laišką iš Berlyno, kad važiuoja namo į Vilnių (ką ji veikė visą savaitę Berlyne - Rytų Berlyne, žinoma, ji man nerašė). Daugiau žinių neturiu. Parašiau tik prof. Ylai, kad gal galėtų Kalėdoms per seselę Sereikytę¹, gerą mūsų šeimos bėčiulę, suorganizuoti vieną siuntinį drabužių ir avalynės, kurios žmona anksčiau buvo prašiusi. Prof. Yla žmonos adresą turi: ji jam parašė iš Vilniaus. Man tik reikės paubagauti lėšų šiem siuntiniam apmokėti. Taip prof. Ylai ir rašiau. Tikiuos, kad gal viskas grįš į seną vagą ir gal Dievas duos anoji grėsmė sugriauti vaikų gyvenimą kaip nors praeis. Žmona prisipažino padariusi klaidą, imdamasi iniciatyvos mane susigrąžinti, man nieko nė viename laiške neparąšiusi ir nepaklausiusi manęs, ar aš grįšiu. Susirišdama su bolševikais šiam reikalui, ji išviliojo vilką iš miško, ir dabar nežinia, ar šis vilkas panorės grįžti atgal į girią, ar sudraskys mano vaikus. Jeigu ji būtų žinojusi (pati sakė), kad aš grįžti atsisakysiu, būtų niekiu durų šiuo reikalu neklabinusi. Bet dabar jau per vėlu. Dabar reikia tik ano vilko kaip nors neerzinti, kad jis nusiramintų ir pamirštų. Todėl aš dabar net ir norėdamas negalėčiau niekur iš Vokietijos išvažiuoti, nes tai reikštų ano principinio 'pažado' paneigimą. Man dabar reikia būti Vokietijoje ir laukti kokios nors žinios. Jei grįžimo 'akcija' bus tęsiama ir toliau, man reikės „apsirgti" ar kokią darbo sutartį su kuo sudaryti, kad galėčiau žmonai ir šnipams, kurie mane stebės ar stebi (kad tokių esama, nereikia abejoti), parodyti, jog iš tikrųjų grįžti negaliu. Pavojaus būti pagrobtam, policija mano, nesą, nes iš Freiburgo tai esą beveik neįmanoma be milžiniškos rizikos, o mano asmuo yra per menkas, kad į tokią riziką bolševikai leistųsi, ypač dabar, kai jie nori savanoriškai pabėgėlius susigrąžinti. Tačiau aš esu atsargus ir turiu ryšį su policija.

Jūs suprasite, mielasis Prelate, dabartinę mano nuotaiką. Ji yra tarsi po laidotuvių. Kitos dienos rytą, po pirmo pasikalbėjimo su žmona, atsibudęs lovoje galvojau, gal aš iš proto išėjau, galgi haliucinuojau; argi iš tikro mano žmona yra atvažiavusi ir argi iš tikro ji kalbina mane grįžti į Lietuvą. Deja, visos aplinkybės buvo tokios ryškios, jog reikėjo prisipažinti esant dar normaliam ir eiti į policiją, kad išvengčiau galimos klastos. Nors grįži-

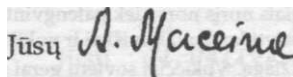
¹ Apolonija Sereikytė (g. 1907) - dirbo Lietuvos katalikių moterų draugijos valdyboje, nuo 1936 m. Nekaltai Pradėtosios švč. Mergelės Marijos seserų kongregacijos vienuolės sesers Augustas vardu Putname, JAV. Vienuolyno viršininkė (LE, XXVII, 298).

mo klausimas, iš mano pusės, griežtai išspręstas, vis dėlto jaučiuosi tarsi sulaužytas ir apiplėštas žmogus. Juk bolševikai gali savo grasinimus įvykdyti ir vaikams gyvenimą tikrai sugriauti, kaip jau ne vienam jie yra sugriovę. Žinau, kad, objektyviai imant, aš už tai nebūsiu kaltas prieš Dievą. Tačiau yra baisiai nemalonu, jei vaikai savo tėvą keiks ir kaltins. O tai gali labai lengvai atsitikti. Todėl dabar mano širdis yra pilna nuolatinio kartėlio. Ji yra tiesiog pasrūvusi krauju. Pasimelskite, Prelate, už mano vaikus ir už mane! Tėduoda Viešpats visiems mums stiprybės, kad pakeltume gyvenimo smūgius ligi galo...

Per šį mėnesį negalėjau beveik nieko dirbti. Proto darbas, pasirodo, yra labai lengvai pažeidžiamas. Kai tik siela yra nerami, negalima filosofuoti. Todėl ir darbelis apie Mickevičių turėjo būti sustabdytas. Jį baigsiu tada, kai viskas pasirodys praėję. Bet kada tai bus?

Prof. Z.Ivinskis atvažiavo pas mane iš Romos, ką tik mano žmonai išvažiavus. Kadangi jiedu yra geri pažįstami, buvau jai pasiūlęs telegramą jį iškviesti iš Romos, kad visi trys galėtume pasikalbėti. Ji tačiau nesutiko. Tad jis atvažiavo jau po 'istorijos', bet labai man daug padėjo nugalėti savo skausmą. Prof. Ivinskis yra skaidrios sielos žmogus. Man džiugu girdėti, kad leidžiate jo knygą. Jos rankraštis dabar yra pas mane (vienas nuorašas); aš mėginu pataisyti jo stilių, kad gražiau išspausdintas atrodytų.

Dar sykį dėkoju, brangusis Prelate, už paramą ir bičiuliškus žodžius. Jie man yra didelė stiprybė šiomis savaitėmis. Ačiū už visą Jūsų prielankumą! Jus didele pagarba minįs

Jūsų A. Mickevičius

P.S. Atleiskite, kad šiame laiške daug klaidų: mano mašinėlė (lietuvišku šriftu) taisoma, tad rašau svetima, neįprasta ir be lietuviškų ženklų.

57.

Freiburgas,
1955 m. Kalėdos
(Ranka rašytas atvirukas)

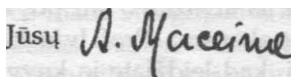
Dėkoja už paguodos ir suraminimo laišką bei maldas. Į Freiburgą yra atvažiavusi rusų prekybos delegacija. Policija išpėjo būti atsargų ir palaikyti nuolatinį ryšį su policija. Delegacija pasiliksianti iki Naujųjų metų. Taigi šventės nebus ramios.

Freiburg,
1955 m. Kalėdos.

Brangusis Prelate,

Ačiū Jums iš visos širdies už paguodos bei sustiprinimo žodžius ir Jūsų maldas! Jos man tikrai padeda ir padės! Mano apsisprendimas - aiškus ir griežtas, nors jo įvykdymas ir nebus, kaip matau, lengvas - Freiburge vėl yra atvažiavusi rusų delegacija, šį sykį prekybinė. Policija išpėjo mane, kad, galimas daiktas, kas nors iš tos delegacijos gal mėgins su manimi dar sykį kalbėtis grįžimo reikalu ir kad aš todėl turįs būti atsargus ir palaikyti nuolatinį ryšį su policija. Delegacija pasiliks ligi Naujų metų. Taigi ir šventės nebus jau visiškai ramios, nors aš ir netikiu, kad dar kas nors pas mane ateis. Tačiau ką gali žinoti!

Priimkite, brangusis Prelate, mano gilius sveikinimus Kristaus Gimimo dieną! Tegu Viešpats Jums atlygina už Jūsų gerą ir bičiulišką širdį!

58.

Freiburgas,
1956.1.17

Dėkoja už siuntinį. Šventės praėjusios ramiai, bolševikinė akcija pritrilo. Siuntiniais norįs nors kiek palengvinti gyvenimą šeimai Lietuvoje. Gavęs pageidavimą parašyti knygą lietuviškai ir vokiškai apie sovietinį žmogų, dabar renkas tai knygai medžiagą. Vokiečiai sovietų gerai nepažįsta.

Freiburg/Br,
Prinz-Eugenstr. 23.
1956 m. sausio 17 d.

Brangusis Prelate,

Prieš porą dienų atėjo jūsų siuntinys, pilnas drabužių. Ačiū Jums už jį! Tai vėl naujas Jūsų geros ir didžios širdies ženklas. Beveik visi daiktai man tinka, ypač marškiniai. Vasarą man bus didelis malonumas jais apsvilkinti. Vilnoniai šalikai jau dabar praverčia, nes Freiburge pradėjo šalti. Ligi šiol turėjome labai švelnų orą. Dar sykį ačiū Jums už tokį mielą prisiminimą.

Šiaip šiuo metu pas mane nieko naujesnio. Anoji bolševikinė istorija aptilo. Švenčių dienomis, nors policija ir buvo įspėjusi, tačiau niekas neatėjo. Taip pat jokių laiškų daugiau nesu gavęs. Atrodo, kad per kun. Ylą man pasiseks suorganizuoti bent vieną kitą siuntinėlį vaikams į Vilnių. Žinoma, kažin ko aš negalėsiu, bet bent šiek tiek. Vis bus vaikams truputį lengviau. Kai vokiečiai sueis į artimesnius santykius su sovietais, gal ir iš Vokietijos bus galima siuntinių pasiųsti. Dabar kol kas labai sunku, nes čia negalima sumokėti maito ir kitokių mokesčių. O juos mokėti Lietuvoje gavėjui neįmanoma. Tačiau vokiečiai su bolševikais yra labai atsargūs ir į gilesnius santykius nesileidžia. Vakar per radiją girdėjau, kad vokiečių darbo unijų vadovybė paleido visas tas unijas, kurių valdybon buvo įsi-brovę komunistų, o rinkimus atidėjo vėlesniam laikui. Taigi kova vedama gana aštriai. Taip pat laukiama, kad vokiečių vyriausias teismas pripažins komunistų partiją antikonstitucine ir ją uždarys. Bylą išskėlė pati vyriausybė.

Esu gavęs pageidavimų - tiek iš mūsiškių, tiek iš vokiečių - parašyti knygą apie komunistinį žmogų ir jo santykius su Dievu, su artimu, su gamta ir su kultūra. Tai įdomi ir šiuo metu labai aktuali tema. Jai pradėjau rinktis medžiagos. Šią knygą rašysiu ir lietuviškai, ir vokiškai. Europos (ir Amerikos!) inteligentai komunizmo kaip reikiant nepažįsta. Tad šioje knygoje būtų galima jiems kiek atverti akis. - Dabar baigiu vieną ilgesnį straipsnį apie Ad. Mickevičių.

Dar sykį dėkodamas Jums už malonų prisiminimą, o ypač už žodžius, Jūsų parašytus kalėdiniame laktėlyje, reiškiu Jums didelę savo pagarbą ir bičiulišką prisirišimą.

Jūsų

A.Maccina

59.

Freiburgas,
1956.VII. 30

Ilgesnį laiką nerašęs, nes jaučiau didelį nuovargį ir rūpestį dėl šeimos likimo. Pasi-baigė ir semestras universitete. Šis darbas - tik garbės pareiga, nes už semestrą gauna tik 220 DM (55 dolerius). Kitą semestrą dėstys Rytų ateizmo problemą. Prieš Velykas buvo atvykusi bolševikų siūsta vokiečių, kuri atvežusi žmonos laišką ir įkalbinėjusi vykti į Rytų Vokietiją susitikti su tariamai ten atvykusiais vaikais. Tai buvo apgaulė. Žmona sunkiai serga. Gavo žinią per kun. Ylą, siunčia jai vaistų. Pavargęs kaip niekad gyvenime. Teiraujasi apie „Didžiosios Padėjėjos“ likimą. Niekas nė žodžio tuo reikalu jam nerašė. Prieš užsimena, jog jį suerzino tai, kad spauda paskelbė neatsiklaususi, ar tiesa, kad jis buvęs nuvežtas į ligoninę (kalbinamas grįžti).

Freiburg.
Prinz-Eugenstr. 23.
1956 m. liepos 30 d.

Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Jau seniai seniai esu su Jumis kalbėjęsis. Tačiau pastarųjų mėnesių įtemptas darbas, nervinis ir fizinis nuovargis, nuolatinis nerimas dėl vaikų ir žmonos vertė mane atidėti rašymą ligi patogesnio momento. Dabar pasibaigė semestras, tad bent kiek reikės atsikvėpti. Pirmas dalykas, kurį vykdau savo trumpų atostogų metu, tai tarti Jums keletą žodelių. - Visų pirma leiskite pasveikinti Jus, sulaukusį 65 amžiaus metų! Atleiskite, kad praleidau tikrąją datą, tačiau visokių rūpesčių apgultas nė nepastebėjau, kaip ji išsprūdo iš atminties. Linkiu Jums, brangusis Prelate, sveikatos, stiprybės, geros nuotaikos ir daug daug Viešpaties malonių! Tegu Dievas laiko Jus dar ilgus ilgus metus kūrybingą ir pajėgų Jo Bažnyčios ir mūsų Tautos gerovei! Kaip Jums šiuo metu sekasi? Kaip gyvenate? Būtų malonu gauti iš Jūsų nors ir trumpą žodelį!

Apie save nieko šviesesnio negalėčiau pasakyti. Kaip jau žinote, nuo šių metų geg. 1 d. dirbu Freiburgo universitete. Tai daugiau garbės pareiga, nes už jos išpildymą medžiagiškai gaunu (tai yra gausiu, nes ligi šiol dar nieko negavau) 220 DM (55 dol) už visa semestrą. Tai yra beveik pasityčiojimas. Tačiau apsiėmiau padėstyti kiek, nes gal tai bus ateičiai. Be to, patys vokiečiai pageidavo, kad dėstyčiau: jų jaunimas tiek menkai nusimano apie komunizmą ir rusų dvasią, kad net gaila žiūrėti. Maniau, mums reikia prisijungti prie kovos su šiuo priešu ir reikia apšviesti tuos, kurie apie šį priešą nieko nežino. Tačiau darbas universitete pareikalavo labai daug jėgų. Turėjau tik 2 val. savaitėje, bet kadangi paskaitas reikia pasirašyti, tad per tris mėnesius teko prirašyti 270 pusl. Ateinantį semestrą skaitysiu temą „Rytų ateizmo problema“. Jei man šis darbas pasiseks gerai parašyti, mėginsiu išleisti jį vokiškai ir sykiu paruošti lietuvišką tekstą. Taigi vasara praeis beskaitant ir berašant, nes reikia iš anksto pasiruošti. Kartu dėstyti ir paskaitas rašyti beveik neįmanoma.

Nežinau, ar esu Jums, Prelate, minėjęs, kad praėjusiųjų Verbų sekmadienį pas mane buvo bolševikų atsiųsta vokiečių moteris, kuri atnešė man mano žmonos laišką iš Berlyno; tame laiške žmona kvietė mane būtinai atvykti į Berlyną (Rytų zoną) pasimatyti su neva ten esančiais vaikais. Žinoma, tai buvo apgaulė, ir aš nevykau, nors ta vokiečių visaip mėgino mane įtikinėti, kad vykčiau ir kad man nieko neatsitiks. Aš galėsiąs grįžti atgal, jei panorėsiąs. Paskui buvo kurį laiką tylu. - Birželio mėnesio viduryje gavau du laiškus iš žmonos (iš Vilniaus), kuriuose ji pranešė gavusi per kun. Ylą siųstą siuntinį. Po keleto dienų atėjo visų trijų vaikų bendras

laiškas, kuriame jie visi kviečia mane grįžti atgal. Po keleto dienų atėjo žmonos atvirukas, kuriuo ji praneša, kad sunkiai serganti (peritonio cardio-cerebralis) ir turinti eiti lignoninën. Prašo vaistų, kurie jau pasiūsti. Lignoninėje ji turėsianti gulėti mažiausiai mėnesį. Pasiteiravau gydytojų, kas tai per liga. Jie atsakė, kad tai sunki širdies ir smegenų liga ir kad po jos žmogus pasilieka nedarbingas. Man tai yra didelis rūpestis, iš ko jie ten gyvena. Aš stengiuos pasiūsti kai ką per kun. St. Ylą, bet ir tai nėra lengva, ir siuntiniai eina labai ilgai.

Sveikata pastaruoju metu dėl visokių darbų ir rūpesčių yra susilpusi: jaučiuos be galo pavargęs, kaip niekad savo gyvenime dar nesu buvęs. Bet ką gi - reikia tempti savo vežimėlį toliau. Jei neįvyks kokių nemalonumų su šeima, gal vasarą kiek atsikvėpsiu, nors tikro poilsio nebus, nes reikia parašyti porą paskaitų ir porą straipsnių 'Aidams'!

Leiskite, mielas Prelate, paklausti, koks likimas ištiko mano knygą apie Mariją: „Didžioji Padėjėja"? Nors su kun. Yla susirašinėjame dažnokai (per jį eina korespondencija su Lietuva: tiesiog savo žmonai iš Vokietijos aš nerašau ir ji man nerašo; viskas eina per kun. Ylą), tačiau jis man ligi šiol visiškai nieko apie mano knygą neminėjo, o aš jo nė neklausiau. Gailiuosi, kad Jums, mielas Prelate, būsiu padaręs gal kokių nors nemalonumų su savo marijologiniais apmąstymais. Jūs apsiėmėte ją leisti, o, atrodo, teologai mūsų bus jos nepraleidę pro savo cenzūrą. Tačiau nuostabu, kad nė vienas iš jų nė žodžio man apie tai neminėjo. Na, bet tiek to! Tik gaila laiko ir darbo! Tačiau tai yra man paskutinė pamoka. Daugiau aš nebevarginsiu mūsų teologų! Gailiuosi, kad dar sykį sudariau Jums nemalonumų! Jei apie mano knygą ką nors konkretnio žinotumėte, būtų miela, kad man pranešumėte. Aš pats nuo rankraščio pasiuntimo visiškai nieko nežinau. - Jei kartais sutartume leisti lietuviškai „Rytų ateizmą", aš pasirūpinčiau aprobatą Vokietijoje per lietuviškąją misiją - Tėvelį Bernatoni. Gaila, kad taip nepadariau su „Didžiąja Padėjėja". Man norėtusi žinoti, kaip dabar su ja yra - daugiau nieko.

Dar sykį sveikindamas Jus Jūsų sukakties proga ir linkėdamas Jums daug Viešpaties palaimos ir jėgų, reiškiu Jums, mielas Prelate, gilų savo prisirišimą ir didelę pagarbą.

Jūsų A. Maceina

P. S. Laikraščių aprašymai mane suerzino ta prasme, kad niekas - net nė 'Draugas' - iš anksto manęs nepasiteiravo, ar tai yra tiesa, o paprasčiausiai paskelbė, ir tiek, nesidomėdami, ar tuo nepakenks mano šeimai. Todėl į vėlesnius pasiteiravimus aš visiškai nereagavau ir jokių žinių nedaviau. - Laikraščių prasimanymas, esą aš buvęs nuvežtas į lignoninę, neturi jokio pagrindo. O apie pačią esmę Jūs Patys žinote, kaip ten yra buvę.

60.

Freiburgas,
1956.IX.24

Sveikinimas vardadienio proga. Iš anapus geležinės uždangos jokių žinių. Per BALFą iš Šveicarijos organizuoja vieną kitą drabužių siuntinėlių vaikams. Žiemos semestru Freiburgo universitete rengia kursą apie Rytų ateizmą.

Freiburg i. Br,
Prinz-Eugenstrasse 23.
1956 m. rugsėjo 24 d.

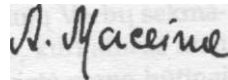
Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Leiskite Jus pasveikinti Jūsų dangiškojo Globėjo šv. Pranciškaus Asyziečio šventės proga ir palinkėti Jums, kad Viešpats laikytų Jus sveiką ir energijos pilną mūsų vargstančios Tautos labui. Jūs tiek jau daug esate padarę ir aukojęsi, kad iš tikro turėtumėte teisę trauktis į poilsį. Tačiau dabartiniai laikai, sunkūs ir pilni kovų, Jus prašyte prašo ir toliau pasilikti pačiame fronte ir grumtis toliau. Tegu šventasis Jūsų Globėjas išmeldžia Jums daug daug jėgų šiose likiminėse grumtynėse. Tegu jis Jums padeda ir toliau, kaip ligi šiol yra padėjęs.

Mano padangėje nėra visiškai nieko naujo. Viskas kažkaip nusistojo. Iš anapus geležinės uždangos neturiu jokių žinių, bet daugiau nė jokių pagundų. Galgi jie ten duos man jau ramybę. Mėginu suorganizuoti per BALFą iš Šveicarijos vieną kitą siuntinėlių vaikams žiemai šiltesnių drabužių. - Dabar sėdžiu prie rytietiškojo ateizmo, kurį žiemos semestrą skaitysiu studentams Freiburgo universitete. Tai įdomi ir aktuali tema, tačiau ji atima daug laiko ir jėgų. Mėginsiu paruošti ir lietuvišką tekstą.

Būtų džiugu išgirsti iš Jūsų, mielas Prelate, kaip Jūs laikotės ir kaip apskritai jaučiatės lietuviškajame Amerikos pasaulyje. Su dideliu dėkingumu prisimindamas Jus, sveikinu Jus Jūsų vardadienio proga ir reiškiu gilią savo pagarbą bei prisirišimą.

Jūsų

Lawrence, Mass., 1956.XII.17
(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Rankraščio tekstą įteikęs kun. Ylai. Spaustuvė nusiskundžia negavusi antrosios dalies ir iliustracijų. Spaustuvė norinti greit baigti spausdinimą. Kun. Vaclovą Paulauską buvo prašęs parašyti, kodėl veikalas iki šiol nepasirodė.

St. Francis Church
94 Bradford Street
Lawrence, Mass.
1956 m. gruodžio 17 d.

Mylimasis Kristuje,

Per ilgą laiką neprakalbėjimas galėjo sukelti Tamstos širdyje nemalonumų, na gal ir įtarimų. Prašau patikėti, kad mano širdyje tebesi man lygiai gerbtinas ir mylimas.

Kristaus Gimimo Šventės paskatino nebeatidėliojant rašyti laišką. Juk Kristaus gimimo šventės proga reikia pasveikinti mylimuosius asmenis. O Tamsta dažnai gražiai kalbi į mane savo raštais, lenki mane prie glaudesnio bendradarbiavimo su Kristumi ir su Juomi aukotis dėl artimo. Linkiu, kad galybių Viešpats suteiktų Tamstai viso to, ko Dangus nori, kad Tamsta turėtum kovoje su antikristo avangardais.

Manau, jog savo kunigaivimo-pastoracijos metais niekad nesu pergyvenęs taip skaudžių valandų, kaip šiais metais, įgydamas parapijinę mokyklą. Gražiamė pstate gali mokyti apie 300 vaikų. Greta nupirkau seselėms mokytojoms puikų vienuolyną. Mokslo sezoną pradėjau su 64 vaikučiais. Kiekvienais metais prisidės viena klasė. Skolų nėra, nors nuosavybė verta apie tris šimtus tūkstančių dolerių. Be ypatingos Dievo pagalbos apie tai nebuvo galima ir sapnuoti. O vis dėlto po įvykusio fakto dažnai pamąstau: o gal ir nereikėjo čia prie lietuviškos parapijos steigti parapijinę mokyklą, jeigu ne...

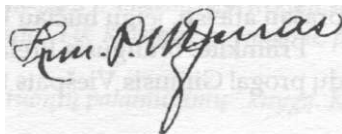
Mano supratimu, parapija be savos parapijinės mokyklos panaši į šeimą be vaikų. Vienuolės su jų auklėjamais vaikučiais įneša į parapiją daug religinės dvasios ir gražiausių spalvų...

Prieš savaitę kalbėjau su kun. dr. Baltiniu. Apie mūsų pasikalbėjimą sakė parašysiąs Tamstai laiške.

'Didžiosios Padėjėjos' kopiją, kurią man buvai prisiuntęs, buvau įteikęs kun. prof. S. Ylai. Tai gi neturiu jokio rankraščio. Cenzorius ir spaustuvė nusiskundžia negavę nuo Tamstos rankraščio antrosios dalies. Taipgi nesą gavę paveikslų iliustracijoms. Spaustuvė seniai pageidaujanti užbaigti darbą. Aš esu tūkstantį dolerių davęs avanso. Prašiau kun. Vaclovą Paulauską parašyti Tamstai laišką, paaiškinant, kodėl iki šiol veikalas nepasirodė...

Atsimeni, esu rašęs, kad jei kada vilkas prie durų sustaugs, aliarmuok. Ir dabar tą pakartuju. Tada tikrai gausi nuo manęs laiškutį. Turi begales draugų - turtingų ir vargstančių. Nors man ir nieko nesakai apie savo būklę, prie šio laiško pridėdu žalmargį. Manau, už tai padėkosi Dievui.

Jus mylįs Kristuje

61.

Freiburgas,
1956 m. Kalėdos

Širdis labai daug kuo apkartinta. Nenori, kad rankraštis kur nors užsigulėtų. Jei reikia ką pataisyti, pataisys, tik nori žinoti, kas to reikalauja. Kalėdiniai sveikinimai.

Freiburg/Br,
Prinz-Eugenstr. 23.
1956 m. Kalėdos

Brangusis Prelate,

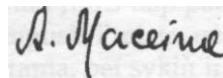
Jaučiu, kad ar tik nebūsiu Jus kuo nors įžeidęs ar užgavęs? Gal kuris nors mano laiškas buvo nevykusiai parašytas? Gal anasai apie mano knygą? Gal būsiu apie mūsų teologus ką nors per stipriai išsitaręs? Jeigu taip iš tikro būtų ir jeigu tuo būčiau Jus, mielas Prelate, užrūstinęs, labai labai Jus atsiprašau! Atleiskite man kartais prasiveržiantį kartėlį! Mano širdis yra labai daug kuo apkartinta, tad imi žmogus kartais ir nesusivaldai! Apie savo knygą apie Mariją rašiau Jums todėl, kad man iš tikro jau kiek rūpi jos likimas. Neseniai ir kun. prof. St. Yla man užsiminė, esą seselės nenorinčios jau ilgiau laikyti surinktos medžiagos, nes neturinčios vietos spaustuvėje. Kun. Yla klausia mane, ar susitarėme dėl pastarojo skyriaus... O aš apie tai ničnieko nežinau. Niekas man apie jokių skyrių ir iš viso apie knygą nė žodelio nerašė: kas ten kliūva ir kur. Todėl aš ir kun. Ylai atsakiau, kad nieko nežinau ir kad knygos likimas yra nebe mano rankose. - Štai kodėl, mielas Prelate, aš apie ją Jus ir klausiau. Žinau, kad visa tai sudarė ir sudaro Jums nemalonumų. Tačiau tik Jūsų patariamasis aš pasiunčiau Jums savo rankraštį. Atsimenate, kaip aš buvau norėjęs jį pasiųsti į stalčių. Bet Jūs man priminėte, kad Šv. Mergelė Marija juk bus nepatenkinta tokiu mano 'užsikirtimu'. Iš tikro taip pagalvojau ir rankraštį pasiunčiau. Tačiau... matote, kas iš viso to išėjo! Man nesinorėtų, kad šis rankraštis susivaldytų kur spaustuvėje ar kur nors pas kokį bažnytinį cenzorių užsigulėtų. Todėl aš Jus klausiau, kaip ten visa ši istorija baigėsi ir kodėl aš apie knygą nieko ligi šiol nežinau: nei ar ją kas skaitė, nei ką ten rado, kas būtų nepriimtina. Aš visados esu pasiryžęs braukti ir taisyti, jei kas nors būtų Bažnyčiai priešinga. Tik aš norėčiau žinoti, kas tai sprendžia ir kas nepatinka. Kol aš nieko nežinau, negaliu nieko nė daryti. - Dar sykį prašau atleisti, jeigu būčiau kur ką per karčiai pasakęs!

Priimkite, brangusis Prelate, mano nuoširdžius sveikinimus Šv. Kalėdų proga! Gimusis Viešpats tesuteikia Jums daug sielos ramybės ir teatly-

gina Jums už Jūsų didžią ir gerą širdį! O ateinantieji Naujieji Metai teatneša Jums daug džiaugsmo ir sėkmės Jūsų darbuose mūsų lietuviškojoje ir katalikiškojoje dirvoje!

Jus didžiai gerbiąs

Jūsų

Lawrence, Mass.,

1956.XII.18

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Gavęs prof. Maceinos laišką, tuojau skambino kun. V.Paulauskui - trūksta prof. Ivinskio straipsnio ir iliustracijų. Siūlo parašyti kovojančios Bažnyčios paguodai veikalą apie „Aštuonis palaiminimus“.

St. Francis Church

94 Brdford Street

Lawrence, Mass.

1956 m. gruodžio 18 d.

Brangusis Kristuje,

Ką tik gavau Tamstos laišką. Perskaitęs tuoj rašau į jį atsakymą.

Dėkoju už atvirumą ir nuoširdumą. Esu sujaudintas. Čia nutraukiau rašymą ir telefonavau į Thompson, Conn. kun. V.Paulauskui. Džiaugiuosi, kad radau jį namie. Klausiau, kokios kliūtys neleidžia pasirodyti pasaulyje „Didžiosios Padėjėjos“? Ko trūksta? Atsakė: paskutinio skyriaus ir paveikslų. Tai ką, sakau, parašyti dr. Maceinai? Suprantu, kad tai trūksta studijos prof. Zenono Ivinskio. O šiaip jau viskas priduoata, ar ne? Ilgiau vilkinti, manau, nusikaltimas... Taigi prižadėjo parašyti Tamstai laišką ir paaiškinti, ko trūksta. Tikiu, greitai visa išsinarplios ir kūrinys išvys pasaulį.

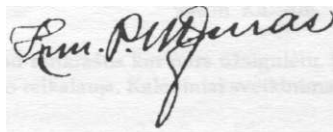
Lyg nujausdamas išsiųstame laiške rašiau, kad nepamanytumei esąs mane kuomi nors įžeidęs. Ne, Broluži! Pastoracijos ir biznio reikalus bandau atlikti neati-dėliodamas. Bet kada reikia parašyti draugišką kam nors laišką, neprisirengiu. Jeigu savo nerangumu įskaudinau, prašau atleisti. Ari be galo didelę vągą. Juk neturi net laiko prakaitui nusišluostyti. O žiopsantieji padirvyje šypsosi ir purvais drebia. Be to, gyvenimo audros, svetima atmosfera ir visokie nepritekliai sle-gia prie žemės ir trukdo siekti užsibrėžtojo idealo. Tik Kristaus pirmajame pa-moksle ant Kalno randame sau paguodos...

Norėčiau išvysti dr. Maceinos parašytą „Aštuonių palaiminimų“ knygą. Ka-

riaujančioje Bažnyčioje kenčiantiems būtų maloni paguoda.

Tesuteikia gailestingasis Viešpats Tamstai žemiškos ramybės ir dangiškojo džiaugsmo.

Jūs mylėj Kristuje

62.

Freiburgas,
1956.XII.27

Dėkoja už laišką ir dovaną, kuri labai pravertusi, nes, dirbdamas universitete be atlyginimo, negalįs uždirbti iš šalies. Brangi medžiaginė parama, bet kartu ir ženklas jo bičiuliškumo, kuris ne sykį pašalinių asmenų buvęs mėginamas sugriauti. Žmonos laišakai, kuriuose prašo nuolatinės paramos vaikams išlaikyti, nes gulinti ligoninėje ir negalinti dirbti. Tekstas esąs nusiųstas visas -130 puslapių. Trūksta tik prof. Ivinskio straipsnio, kuris dar neperrašytas. Jį netrukus perrašęs nusiųs. Ar geros išeis iliustracijos?

Freiburg/Br,
Prinz-Eugenstr. 23.
1956 m. gruodžio 27 d.

Didžiai Gerbiamas ir Brangus Prelate,

Jūsų laiškas, rašytas gruodžio 17 d., su dideliu 'žalmargiu' pasiekė mane porą dienų vėliau, negu pastarasis, rašytas gruodžio 18 d. Todėl savo paskutiniame laiške negalėjau padėkoti už tokią didelę kalėdinę dovaną. Jūs rašote: „už tai padėkosi Dievui“. Be abejo, Tam buvo skirtas pirmasis mano atodūsis, nes iš tikro man šį rudenį pasidarė striuka su pinigais. Mat prisiėmęs universitete paskaitas ir beveik nieko už jas negaudamas (200 DM už visą pusmetį - juk tai nėra atlyginimas!), įkliuvau į savotišką bėdą ta prasme, kad negalėjau rašyti 'Aidams' nė Amerikos Balsui Munchene, kadangi visą laiką man atėmė paskaitų paruošimas. Kad ir nieko už jas negaudamas, vis dėlto nenoriu bet kaip pasirodyti svetimiesiems, todėl stengiuosi paskaitas paruošti kiek galėdamas geriau. Bet užtat nėra kada kiek užsidirbti iš šalies, o anos Baltų Instituto stipendijos pragyvenimui neužtenka, ypač šiais metais, kada viskas Vokietijoje pradėjo brangti. Taip tad rudeniop man ir darėsi sūroka, ypač kad paskaitų paruošimui reikėjo įsigyti nemaža naujų knygų. Tačiau, galvojau, Dievas kaip nors jau aprūpins, kaip Jis visados mane aprūpindavo. Į Jus, mielas Prelate, kreiptis

nedrįsau, nes, viena, dar nebuvo tokios baisios bėdos, o antra, Jūs tiek daug esate padėję, kad išdrįščiau Jūsų prašyti tik jau in extrema necessitate* . Bet štai, Jūs atėjote man padėti neprašytas... Ar tai ne Dievo paskata? Todėl jam visų pirma padėkojau. Tačiau žmonės Jo rankose veikia juk laisvai. Jie atveria savo širdis arba jas uždaro. Jūs atvėrėte, tad Jums taip pat priklauso mano gili bei nuoširdi padėka. Ačiū Jums, brangusis Prelate, už šį didį mostą. Man jis buvo ne tik medžiaginė stipri parama, bet sykiu ir ženklas, kad Jūs man tebejauciате tą patį prisirišimą, kaip ir seniau. Žinau, kad ne sykių buvo ir tebėra mėginama šį jausmą Jūsų širdyje sugriauti. Žinau taip pat, kad esu žmogus ne be ydų ir nuodėmių. Bet taip pat lygiai žinau, kad mano ydos ir nuodėmės glūdi ne ten, kur žmonės galvoja arba pliauškia. Užtat man buvo džiugu iš Jūsų patirti, kad ilgesnis Jūsų tylėjimas nieko daugiau nebereiškia, kaip tik paprastą laiko stoką. Juk Jūs esate apsikrovęs tieka darbų! Todėl nesirūpinkite, jei retai man parašote. Man pakaks žinoti, kad Jūs tebepuoselėjate savo širdyje man bičiuliškumą. Už tai Jums ypatingai esu dėkingas.

Kun. dr. A.Baltinis man parašė, kad su Jumis kalbėjo ir papasakojo apie mano šeimą. Jos istoriją Jūs, Prelate, jau žinote: apie mano žmonos apsilankymą 1955 metų rudenį Jums esu papasakojęs. Dabar mano žmona yra Vilniuje ir sunkiai serga širdimi ir aukštu kraujo spaudimu. Gavau iš jos per USA lapkričio mėn. du laiškus. Ji vis prašo siuntinių, nes nebegali dirbti, o vaikus reikia išlaikyti. Mėginu siuntinių pasiųsti iš USA ir iš Šveicarijos (iš Vokietijos vis dar negalima), nes tik per šiuos kraštus siunčiant galima čia vietoje apmokėti muitą. Tik vaistus siųsdinu iš Vokietijos per BALFą Münchene. Tačiau pradėdu bijoti, kad nuolatos gaunami siuntiniai ir laišakai nesudarytų pavojaus vaikams ir kad jie nebūtų išsiųsti kur į Kazachstaną. Bet nesiųsti irgi negalima, nes jie neturi iš ko gyventi. Taip tad mano padėtis pasidaro be galo kebli, tuo labiau kad žmona kaip tik prašo siųsti reguliariai. Žinoma, ji pasitiki bolševikais (šis pasitikėjimas ją kaip tik ir pastūmėjo mane kalbinti grįžti), bet ar šis pasitikėjimas yra ne naivus? (Šia proga: vienas bičiulis man rašė iš Čikagos skaitęs kažkokį „Maceinienės giminaitės“ laiško nuorašą: matyt, vėl kas nors paleido kokį pamfletą prieš mane; turinio nežinau. Kokie negarbingi yra žmonės, kurie net šitokius dalykus paverčia proga pašmeižti savo politinius priešininkus, nes esu tikras, kad tai eina iš politinių kanalų.)

Dabar dar dėl „Didžiosios Padėjėjos“. Jūs, Prelate, pirmajame laiške (gruodžio 17 d.) rašote: „Cenzorius ir spaustuvė nusiskundžia negavę nuo Tamstos rankraščio antrosios dalies“. Tai yra netiesa. Jums atsiųstas rankraštis, kurį įteikėte kun. Ylai, yra pilnas: jis turi 130 pusl. ir baigiasi skyreliu „Saulėtoji Moteris“. Taigi jokios kitos dalies nėra. Jeigu cenzorius ir

* Esant didžiausiam būtinumui (lot.).

spaustuvė turi galvoje prof. Ivinskio skyrelį apie Marijos garbinimą Lietuvoje, tai tiesa: jis tebėra pas mane. Tačiau aš laukiau su juo, nes jį reikia perrašyti ir stilistiškai kiek perredaguoti, o šio techninio darbo nenorėjau tol imtis, kol nebus aišku, ar manasis rankraštis bus priimtas ar ne. Kai jis jau priimtas, tada tuojau pat perrašysiu Ivinskio skyrelį: jis turi tik 36 p. ir yra grynai istorinis, tad jokių 'erezijų' ten jau būti negali. Todėl būkite geras, mielasis Prelate, ir paskambinkite kun. Paulauskui, kad iš mano pusės viskas yra įteikta: 130 pusl., ir kad daugiau nebus. Tegu jis duoda savo placet** , tada aš tuojau nusiųsiu prof. Ivinskio studiją. Ją perskaityti jam pakaks poros valandų. O jei kun. Paulauskui kas nors atrodo mano rankraštyje taisytina, tegu jis man tuojau parašo ir aš pataisysiu. Kodėl jis taip ilgai laukė ir tylėjo?

Jūsų užsiminimas, kad norėtumėte matyti 'Aštuonių palaiminimų' knygą, man labai labai įdomus. Iš tikro aš mėginsiu apie šiuos nuostabius palaiminimus pagalvoti. Žinoma, ligi vasaros nebus laiko rašyti, tačiau vasarą gal teks kur nors pavažiuoti pasilsėti, tad gal tada bus galima pradėti. O tai būtų iš tikro įdomu ir naudinga. Tik reiktų gražiai tokią knygą parašyti. - Baigdamas dar sykį dėkoju Jums Prelate už gerą širdį ir reiškiau gilią pagarbą.

Jūsų *A. Maceina*

P.S. Tiesa, pamiršau paminėti paveikslus, kuriuos buvome numatę Marijos knygai. Kun. Yla abejoja, ar spaustuvė pajėgs paveikslus gerai išspausdinti. O murzinius paleisti neapsimokėtų. Kai viskas su rankraščiu bus baigta, aš juos atsiųsiu, tada spaustuvė nuspręs, ar jie gerai išeis: mat jie yra fotografuoti iš fotografijų.

63.

[Freiburgas, be datos]

Dėkoja už bičiulišką laišką ir čekį, kuris šiuo metu labai svarbus, nes dirbdamas universitete negali iš šalies užsidirbti. Tiesa, dekanas žadėjęs mėnesiui 250 DM (62 dol.), bet dar nėra tikra, ar ministerija sutiks. Tai būtų išganymas. Kun. Paulauskui prašant išbraukta apie rojaus aiškinimą 40-41 puslapiai. Baigia aštuntąjį skyrelį „Marijos veikimas istorijoje“, po dviejų savaitių su prof. Ivinskio tekstu išsiųs. Veikalas galės pasirodyti Lurdo šventei (II. 11.).

** Priimtina (lot.).

Didžiai Gerbiamas ir Brangus Prelate,

Ir vėl padarėte man be galo didelę staigmeną savo dovana: Jūsų bičiulišku, pilnu širdies laišku ir jame rastu čekiu. Labai labai Jums už visa tai dėkoju. Turiu prisipažinti, kad pastaraisiais mėnesiais stipriai nubiednėjau. Iš vienos pusės, reikalas paremti Lietuvoje likusią šeimą pradėjo man atkirpti iš mano uždarbių po keletą dešimčių markių kas mėnuo, nes pažadėjau siųsti reguliariai kas mėnuo po vaistų siuntinėlių. Iš kitos pusės, pasikeitus Amerikos politikai, nustojau bendradarbiauti „Voice of America“, nes jiems Munchene nubraukė visus pinigus, skirtus nenuolatiniams tarnautojams. Pirmiau, būdavo, p. Laučka užsakydavo man po vieną kitą straipsnelį kad ir ne visai reguliariai, bet tai vis būdavo gana jaučiamas uždarbis. Dabar ir šis šaltinis užsidarė. Tuo tarpu įsikinkęs universitete ir norėdamas paskaitas gerai paruošti, neturiu laiko nei į 'Aidus' rašyti ir iš pranciškonų kiek nors pasiprašyti, nei į vokiškus žurnalus. Taip tad ir pasilikau su ana nediduke Baltų Instituto stipendija, nes ligi šiol universitetas man mokėjo tik 220 DM (t.y. 55 dol.) per semestrą. Šį rudenį dekanas prašė ministeriją, kad man mokėtų nuo š.m. spalio 1 d. po 250 DM (t.y. po 62 dol.) kas mėnuo. Bet kol kas atsakymo iš ministerijos nėra. Nežinia, ar šį dekaną norą ministerija patenkins ar ne. Jei patenkintų, tai mano padėtis labai labai palengvėtų. - Štai kodėl, mielasis Prelate, Jūsų dovana mane pasiekė kaip tik labai laiku, ir štai kodėl už ją esu Jums labai dėkingas. Išsikeitęs Jūsų čekį, nusipirkau rudeninį palatą, kurio neturėjau, ir dar liko pusė pragyvenimui.

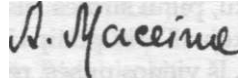
Šiandien išsiunčiau seselėms Putname ištaisytas „Didžiosios Padėjėjos“ korektūras, kurias man jos buvo prieš keletą dienų atsiuntusios. Surinkta gerai ir sulaužyta gražiai. Pridėjau Liurdo sukakčiai pritaikytą 'Autoriaus žodį'* . Visa, kas yra surinkta, dabar gali būti jau spausdinama. Su kun. Paulausku dėl aprobatos esame susitarę. Jam buvo nepatikęs manasis rojaus aiškinimas, tad aš jį išbraukiau (40-41 pusl.). Kitokių klausimų kun. Paulauskas nebuvo kėlęs. Dabar rašau naują skyrių „VIII. Marijos veikimas istorijoje“ ir perrašinėju prof. Ivinskio darbą, kuris eis kaip „IX. Marijos garbinimas Lietuvoje“. Abu šiuos skyrius nusiųsiu seselėms už kokių dviejų savaitių. Tuo būdu tikėkimės, kad ligi Liurdo sukakties (vas. 11 d.) knyga tikrai pasirodys. Prašiau seselių, kad tai, kas surinkta, jau spausdintų.

Seselės klausė apie paveikslus. Juos jau labai seniai esu pasiuntęs kun. Paulauskui, bet nežinau, ar klišės gerai išeis. Jei klišių gerai pagaminti nepasisektų, gal tada geriau būtų paveikslų atsakyti. Tačiau tai nuspręskite Jūs ten, vietoje, kartu su spaustuve. Taip parašiau ir seselėms.

*Jo tekstą čia Jums pridedu (*A.Maccinos past.*)

Dar sykį dėkodamas Jums, brangusis Prelate, už gerą Jūsų širdį ir bičiuliškus žodžius, reiškiu Jums didelę pagarbą ir prašau Viešpatį, kad laimintų Jūsų žingsnius.

Jūsų

64.

Freiburgas,
1957 m. Velykos

Velykiniai sveikinimai ir padėka už gautas knygas. Rengia paskaitas vasaros semestru apie sovietinį žmogų. Studentai domisi ir uoliai seka paskaitas. Žmona nedirba, jau pusantrų metų serga; prašo Prelatą siuntiniais vaikus sušelpiti per kun. Ylą.

Freiburg i. Br,
Prinz-Eugenstr. 23
1957 m. Velykos

Didžiai Gerbiamas ir Brangus Prelate,

Visų pirma priimkite mano nuoširdžius Velykinius sveikinimus. Tegu prisikėlusis Kristus palaimina visą Jūsų kelią, o šiomis didžiomis dienomis tesuteikia Jums šviesaus džiaugsmo valandų. Telaiko Jus sveiką ir stiprų visų mūsų pasididžiavimui.

Prieš kurį laiką gavau iš Jūsų knygų siuntinėlių: tris egz. „Ateitininkų ideologijos“ ir kun. Sušinsko¹ „Maršas jaunystei“. Labai labai Jums už knygas esu dėkingas. Kun. Sušinsko knygos naujo leidimo net nebuvau matęs. Tai gera ir jaunimui brangi knyga.

Aš pats laikausi, kaip ir seniau. Nieko ypatingo nėra mano gyvenime šiuo metu įvykę. Ruošiuosi vasaros semestro paskaitoms, kurias vis dar tenka veltui skaityti. Vienas vokietis profesorius žadėjo intervenuoti, kad aš daugiau padoresnį atlyginimą už paskaitas (o ne tik 50 dol. už visą puse metu!), bet nežinia, ar iš to kas nors išeis. Moraliai esu paskaitomis patenkintas, nes studentų turiu nemaža, ir jie uoliai paskaitas lanko. Ateinantį semestrą skaitysiu apie sovietinį žmogų, kaip ateizmo įkūnijimą asmenyje ir gyvenime. Tai bus lyg ir mano atsakymas į sovietų viliojimus grįžti į Lietuvą ir ten dergti Vakarus ir Vakarų žmogų.

O dabar, mielas Prelate, vienas neįtikus prašymas. Jūs kadaise man minėjote, kad jei ko nors pritrūks, turiu drąsiai į Jus kreiptis. Tad šį sykį ir

¹ Kun. Alfonsas Sušinskas (1909-1966) - jaunimo veikėjas ir jaunimui skirtų knygų autorius, bendradarbiavo įvairiuose žurnaluose (LE, XXIX, 232; XXXVI, 496).

kreipiuosi, nors labai labai nedrąsiai, ir prašau: ne sau, bet mano žmonai ir trim vaikam. Prieš keletą dienų gavau iš jos laišką, įduotą vienai lenkei, kuri jį nugabeno į Varšuvą ir ten įmetė. Laiškas rašytas visai atvirai. Žmona vėl šaukiasi pagalbos. Ji serga jau pusantrų metų, negali dirbti, todėl šeima yra atsidūrusi ant bedugnės. Vaikai visi mokosi, ir būtų jiems tiesiog tragiška prieš pat galą viską nutraukti. Todėl, brangusis Prelate, jei galite, pasiūskite keletą dolerių prof. kun. St.Ylai į Putnam. Jis yra mano tarpininkas tarp manęs ir mano šeimos. Jis ruošia su sesele Augusta Sereikyte siuntinius mano šeimai į Lietuvą. Ligi šiol aš buvau uždirbęs pas pranciškonus honoraro už straipsnius, ir šis honoraras buvo pasiūstas į Putnam. Bet dabar honoraras jau išsisėmė, o aš iš savo menkos vokiškos stipendijos siunčiu žmonai vaistų po paketėlį kas mėnuo. Tad drabužiams ir kitiems daiktams man tenka jau 'paubagauti'. Todėl ši sykį, nors gėdindamasis, kreipiuosi į Jus, Prelate. Būsiu labai labai Jums dėkingas, jei nors porą dolerių kun. Ylai pasiūsite, pastebėdamas, kad tai mano šeimos reikalui. Dėkodamas Jums už gerą Jūsų širdį, kurią Jūs man jau ne sykį parodėte, reiškiu Jums didelę bičiulišką savo pagarbą.

Jūsų

A.Maceina

65.

Freiburgas,
1957.V.19

Sirgo, dabar pradėjo rengti paskaitas, dėkoja už prašymo patenkinimą ir vaikams skirtą paramą. Žmonos ir vaikų pasaulėžiūra nepasikeitusi. Žiemos semestro paskaitų neskaitys, prašęs atostogų, tvarkysias knygą apie sovietinį žmogų ir kiek pailsėsias. Knygos apie Mariją sulaužytų korektūrų dar negavęs. Tikisi, kad šiais metais knyga pasirodys. Pataria nesiųsti seserims siuntinių per Vokietiją, nes gavėjas turi mokėti didelius muitus, o išsiunčiant negalima jo apmokėti, geriau iš JAV, nes ten muitą galima sumokėti išsiunčiant. Jo šeimai siųsti siuntinius tik per kun. Ylą. Priešaiš mini dr. Juozo Girniaus knygą „Žmogus be Dievo“ ir ją rekomenduoja.

Freiburg i. Br,
Prinz-Eugenstr. 23
1957 m. geg. 19 d.

Didžiai Gerbiamas ir Brangus Prelate,

Šis pavasaris man buvo truputį nesėkmingas: tuoj po Velykų teko atsigulti į lovą ir gydytis nuo kažkokio keisto nušalimo, kuris ligi pat šios dienos nėra manęs pametęs. O čia pat jau buvo ir vasaros semestro pradžia (prasidėjo 2 gegužės). Tad lovoje praleidęs laiką, turėjau paskui pas-

kubėti su paskaitomis, kad semestras neužkluptų manęs tuščiomis rankomis. Ir tik dabar spėjau kiek užsivaryti priekin, tad galiu truputį atsikvėpti. Taip tad užtrukau ir Jums atsakyti į Jūsų tokią bičiulišką laišką. Labai labai esu Jums, Prelate, dėkingas už tokią didelę paramą mano šeimai ir man pačiam. Iš jos bus galima paruošti keletą siuntinių ir tuo būdu padėti vaikams. Žmona pastarajam laiške, gautame per Lenkiją, rašo, kad nei jos, nei vaikų pasaulėžiūra nėra pasikeitusi. Tikėkime, kad vaikai nepamirš Dievo. Gal parama, kurią jie gaus iš Vakarų, padės jiems atsispirti bolševikų nuolatiniam įtikinėjimui, esą Vakarai yra supuvę... Tikėkime, nors man yra labai skaudu, žinant, kad mano vaikai yra patekę į didelį pavojų nukrikščionėti. Tačiau jie palieka vaikais, ir man reikia jiems padėti kiek galint. Todėl esu Jums, brangusis Prelate, be galo dėkingas, kad mano prašymo paklausėte: Jūs esate tikrai aukso širdies žmogus. Dar syki Jums už tai ačiū!

Šiaip pas mane nieko naujo. Paprašiau Freiburgo universitetą, kad man duotų vieno semestro atostogų: taigi ateinantį žiemos semestrą paskaitų neskaitysiu. Šios paskaitos man nieko neduoda, o atima visą laiką ir jėgas. Todėl noriu vieną semestrą turėti laisvą ir paruošti tada knygą apie komunistinį ateizmą: jo juodraštis yra parašytas, bet, paskaitas skaitant, tenka vis naujus kursus ruošti, o senieji guli neapdirbti. O kol jų neišleisiu, man nėra jokios vilties ką nors geresnio pasiekti. Be to, reikės vasarą bent vieną mėnesį kur nors išvykti ir tinkamai pailsėti. Jaučiuosi labai pavargęs, nes nežinau, kada esu turėjęs ilgesnį poilsį, o visokios istorijos su šeima yra įtempusios mano nervus lyg stygas. Tad būtina kiek atsipūsti. Tad ir dėl to man reikėjo pasiimti iš universiteto atostogų. Kitaip tektų vasarą sėdėti ir ruošti paskaitas žiemos semestru, nes tuo pačiu metu rinkti medžiagą ir rašyti yra neįmanoma.

Laukiu iš spaustuvės sulaužytos korektūros knygos apie Mariją. Kun. Paulauskas žadėjo man atsiųsti, bet ligi šiol dar nesu gavęs. Nežinau, kaip bus su paveikslais. Juos kun. Paulauskui pasiunčiau jau labai seniai, bet nepatyrčiau, ar jie bus dedami ir ar bus įmanoma juos dailiai techniškai atlikti. Jeigu paveiksmai tinkamai negalėtų būti atspausinti, reiktų jų geriau atsisakyti. Netrukus rašysiu kun. Paulauskui laišką ir paklausiu, kaip ten viskas yra. Tikėkime, kad knyga galės šiais metais pasirodyti. Ar ji bus vertinga, kaip sakote, sunku pasakyti. Apie Mariją rašyti nėra lengva - nes apie tobulus ir kartu tokius paprastus žmones, kaip Dievo Motina, kalbėti yra pats sunkiausias dalykas. Marija yra ir pasiliks paslaptis. Filosofas ar teologas čia ne kažin ką gali pasiekti. Daugiau pasiekia poetas ir dailininkas. Tačiau reikia pasitenkinti ir tuo, ką žmogus gali. Meliora faciant potentes!*

* Tie, kurie gali, tepadarą geriau (*lot.*).

Jūs minite, Prelate, kad Jūsų seserims siunčiate paketus per Remagen Vokietijoje. Ar ne tiksliau yra siųsti iš Amerikos? Iš Vokietijos, kiek žinau, negalima apmokėti maito, ir gavėjas turi pats užsimokėti. Taip turėjo daryti mano žmona, kai jai buvo prieš mėnesį iš Vokietijos pasiųstas maisto siuntinėlis: muitas buvo toks didelis, jog ji manęs paprašė daugiau maisto siuntinių nesiųsti. Tuo tarpu iš Amerikos siunčiant, užmokamas muitas vietoje, ir gavėjui nereikia nieko mokėti. Bet gal sesuo Caritina turi kokių nors būdų be maito pasiųsti? Aš tik atkreipiu Jūsų, Prelate, dėmesį, kad maisto siuntinių neapsimoka siųsti, jei gavėjas turi pats maitą mokėti. Tas pats yra su senais drabužiais. Maisto Lietuvoje galima nusipirkti, bet žmonės neturi pinigų, o mokant maitą yra tas pats, ką pirkti. Maitą gavėjai sutinka mielai užsimokėti tik už naujus batus ir naujas medžiagas, kurias jie paskui parsiduoda.

Beje, Jūs minite, Prelate, savo laiške, gal aš norėčiau, kad Jūs ką nors pasiųstumėte mano šeimai. Labai esu dėkingas Jums už gerą Jūsų širdį, bet tiesioginiu siuntimu nedirščiau Jūsų varginti. Tačiau jei pasitaikytų Jums gauti kokį seną drabužį ar batus (vaikai ypač neturi keblių), pasiųskite juos kun. St. Ylai į Putnamą. Ten jis su sesele Sereikyte paruošia siuntinius ir ten norėčiau viską koncentruoti! Jeigu tad kas nors Jums pasitaikytų, perveskite kun. Ylai, o jis per vienuolyną pasiųsdins. Jums, Prelate, vargti nereikia.

Dar syki dėkoju, brangusis Prelate, už Jūsų gerą širdį ir linkiu daug daug mielo vasarinio poilsio ant Atlanto krantų! Tegu Jus Viešpats laiko sveiką ir stiprą visų mūsų džiaugsmui ir pasididžiavimui.

Jūsų [be parašo]

P.S. Ar neatkreiptumėte dėmesio į dr. Juozo Girniaus knygą „Žmogus be Dievo“, už kurią jis laimėjo 'Aidų' mokslo premiją? Man jos turinys nežinomas, bet tikiu, kad tai yra labai įdomi ir rimta knyga, nes autorius yra stipri galva. Ar nebūtų naudinga šią knygą parodyti mūsų visuomenei?

Freiburg i. Br,
Prinz-Eugenstr. 23
1957 m. spalio 1 d.

Brangusis Prelate,

Visų pirma leiskite man pasveikinti Jus Jūsų šventojo Globėjo dieną. Tegu Asyžiaus Nužemintasis išmeldžia iš Viešpaties Jums daug malonių Jūsų gyvenimo kelyje. Mūsų laikams vis labiau kryptant į sumedžiagėjimą, šv. Pranciškus darosi vienintelis švyturys šioje visuotinėje materializmo jūroje. Tegu jis savo šviesos spinduliais gaivina ir Jūsų rūpesčio pilną širdį.

Žinau, kad Jums rūpi knygos „Didžioji Padėjėja“ likimas. Mudu su kun. Paplausku* , rodos, jau esame sutarę visais punktais. Šią vasarą spaustuve turėjo surinktas dalis sulaužyti ir man atsiųsti korektūrą, o surinkta yra, atrodo, viskas, išskyrus įžangos žodžius ir pastarąjį prof. Ivinskio skyrių apie Marijos garbinimą Lietuvoje: šis skyrius vis dar guli pas mane. Bet korektūrų nesulaukiau. Dabar man ateina į galvą šitoks pasiūlymas. Išleiskime šią knygą, mielasis Prelate, ateinančiais metais, būtent: Liurdo Apsireiškimo sukakčiai paminėti. Šiam reikalui aš norėčiau parašyti dar vieną skyrių „Marijos veikimas istorijoje“, kuriame kaip tik paanalizuočiau Marijos apsireiškimus, jos maldomis įvykstančius stebuklus, jų prasmę ir t.t. Taip pat parašyčiau ir naują įžangą, nes dabartinė, taikyta Marijos metams, Liurdo sukakčiai netinka. Ją reikia iš naujo rašyti. Joje kaip tik apie Liurdo sukaktį ir būtų galima paminėti ir knygą šiai sukakčiai skirti. Aš visa tai parašyčiau dar prieš Kalėdas ir spaustuvei nusiųščiau, nusiųšdamas nuorašus Jums ir kun. Paulauskui. Jei šis sumanymas būtų Jums priimtinas, tai parašykite man, mielasis Prelate. Knyga dėl naujo skyriaus truputį padidėtų, tačiau kartu ir papildėtų savo turiniu.

Buvau, rodos, Jums minėjęs, kad norėjau gauti iš universiteto vieno semestro atostogas ir jų metu parašyti knygą apie Rytų ateizmą. Tačiau atostogų negavau: vietoj jų turėsiu šį semestrą dėstyti dar dvi valandas daugiau (iš viso tad turėsiu dabar jau 4 val. savaitėje). Taigi darbo kraunasi vis daugiau ir vis mažiau lieka laiko rašyti. Tačiau nuo šio darbo atsisa-kyti negaliu, nes jis man yra pasidaręs vienintelis pragyvenimo šaltinis. Todėl ir lietuviškojoje spaudoje rodytis galiu tik retkarčiais. Su džiaugsmu atsimenu anas ramias dienas, kada rašiau, Jūsų globojamas, „Saulės Giesmę“ ir kada nereikėjo sukti galvos dėl visokių referatų studentams ir dėl paskaitų, kaip dabar. Bet tie gražūs metai jau yra negrižtamai praėję... Dėkoju Dievui, kad sveikata mano yra pagerėjusi ir kad bent šiuo atžvilgiu didesnių trukdomų kol kas nejaučiu. - Apie savo šeimą naujų ypatingų žinių neturiu. Žmona parašė prieš kokias keturias savaites, bet nieko

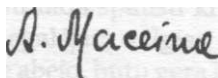
* Turi būti: Paulausku (*Red. past.*).

svarbaus. Rašė tik, kad vaikai išvažiuavę vasaroti prie Molėtų ežerų, kad jos pačios sveikata pagerėjusi, jau pradedanti po truputį dirbti. Augustinas turėjęs važiuoti į Maskvos festivalį, bet susirgęs gripu ir likęs namie. Man tai buvo savotiška paguoda - šis jo gripas. Šia proga dar syki Jums, mielasis Prelate, dėkoju už Jūsų stambią paramą mano šeimai. Labai labai Jums ačiū!

Buvau kartą užsiminęs apie dr. Juozo Girniaus premijuotą knygą „Žmogus be Dievo“. Ar nesate jos skaitę? O jei skaitėte, gal mėginsite išleisti? Būtų gera, jei ši knyga galėtų lietuviškai pasirodyti. Vis labiau stokojame probleminių knygų. Pastebėjau, kad senieji rusai emigrantai Vakaruose jau tik atsiminimus teleidžia. Ar negresia toks likimas ir mums?

Dar syki Jūs sveikindamas Jūsų vardo dieną, reiškiau Jums, brangusis Prelate, gilią gilią bičiulišką savo pagarbą.

Jūsų

67.

Freiburgas,
1957 m. Kalėdos
(Ranka rašytas laiškas)

Linki prasmingų Kalėdų švenčių. Betliejaus žvaigždė tenušviečia tikrąjį kelią, kitos žaltvykslės tik paklaidina ir pražudo. Perkrautas darbu neįstengė baigti paskutinio žadėto skyrelio, bet per atostogas universitete baigs ir po švenčių tuojau išsiųs. Darbo daugėja, o pajamų mažėja, vis mažiau gali sušelpiti šeimą.

1957 m. Kalėdos

Brangusis Prelate,

Priimkite gilius mano linkėjimus šių didžiųjų bei prasmingų švenčių proga! Betliejaus žvaigždė, nušviečianti žmogaus kelią, pasidarė šiais laikais tikrai orientacinė gairė, nes žmogus mėgina savo kelią nušviesti patsai padangėmis skraidančiais, savo paties sukurtais „sputnikais“. Tačiau savo didybėje apsvaigęs, jis nepastebi, kad jo „žvaigždės“ šviečia kaip tik nesava šviesa. Jos yra anos pelkių žaltvykslės, kurios žmogų suvilioja, paklaidina ir pražudo. Šių vilionių laikais Betliejaus žvaigždė, šviečianti iš savęs, yra vienintelė gairė apsaugoti nuo pelkių tako mūsų kelyje.

Labai prašau atleisti, kad dar nepasiunčiau į spaustuvę žadėto skyriaus apie Marijos veikimą istorijoje. Daugybė darbo universitete išvargina taip stipriai, jog nebuvo galima minėto skyriaus tinkamai sudoroti. Bet šią sa-

vaitę (20 d. gruodžio) prasideda Kalėdų atostogos, tad būsiu laisvesnis ir švenčių metu baigsiu aną skyrių. Po švenčių tuojau išsuksiu. - Sesele Apol. Sereikytė rašė, kad spaustuvė dar nespausdina, nes stingą klišių paveikslams. Aš esu paveikslus kun. Paulauskui pasiuntęs jau labai seniai ir apie jų likimą nežinau. Bet jei paveikslai geri neišeitų, verčiau juos tada visai išleisti.

Šiaip mémo gyvenime nieko naujo. Šeimai sekasi ne blogiausiai, nors stipriai sumažėjusios šiais metais mano pajamos neleidžia man reikiamai šeimos paremti. (Keista: darbas man labai padidėjo, pajamos labai sumažėjo!)

Ačiū Jums, Prelate, už kalėdinius linkėjimus! Tegu ateinantieji metai atneša Jums daug ramaus džiaugsmo ir geros sveikatos.

Jūsų

A.Maceina

68.

Freiburgas,
1958.IV.2

Labai apgailestauja, kad dėl gausaus darbo universitete negalėjo parengti žadėtojo „Didžiosios Padėjėjos“ skyrelio. Švenčių metu mėgins parengti, tačiau jei iki balandžio vidurio negaus, siūlo spausdinti be to papildomo skyrelio. Darbas universitete labai įtemptas. Tačiau jo atsisakyti reikštų visiškai užtrenkti duris ateičiai. Lietuvių visuomenė jo filosofija nesidomi, ja pasitikėti ateičiai negalima. Biečia tik vokiečių visuomenė, bet jai pirma reikia pasirodyti, kad būtų galima įsistiprinti. Per 4 semestrus yra parengęs vokiečių kalba 1300 puslapių. Jau penkeri metai gyvena iš vokiškųjų stipendijų. Knygos apie Mariją nebaigia ne dėl apsileidimo ar nenoro, bet tikrai dėl fizinio nepajėgumo.

Freiburgas,
1958 m. balandžio 2 d.

Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Man labai labai nemalonu, kad manoji knygelė apie Mariją vis dar nėra užbaigta ir tai kaip tik dėl mano kaltės. Ir Jums, ir seselemės Putname pažadėjau parašyti skyrelį apie Marijos veikimą istorijoje ir perdirbti prof. Ivinskio straipsnį apie Marijos garbinimą Lietuvoje. Deja, ligi šiol aš niekaip negalėjau prie šio darbo priėti. Praėjusį rudenį buvau priverstas paimti dėstyti u-te 4 val. savaitėje (nes tai buvo rišama su pažadu sudaryti pastovų atlyginimą, iš kurio vėliau nieko neišėjo), ir šios 4 valandos man atėmė visą laiką ir jėgas. Dėstant u-te atsiranda ir kitokių įpareigojimų (studentų

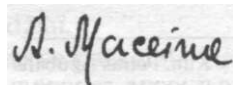
referatų skaitymas, disertacijų vertinimas ir t.t.), kurių negalima atsisakyti. Taip tad ir praėjo žiema. Kovo mėnesį vėl turėjau paruošti tris paskaitas, kurių irgi nebuvo galima išvengti - vieną Münchene, dvi kitas Marburge. Jaučiuosi labai pavargęs, ir man sunku jau dabar grįžti prie marijologinės problematikos, apie kurią galvojau jau prieš trejetą metų. Anuos dvejus metus, kai knyga gulėjo ne dėl mano kaltės, buvo ir man kitokios darbo sąlygos. Deja, tada šis klausimas nebuvo judinamas. Dabar, praėjus daug laiko, sąlygos pasikeitė, ir man pasidarė tiesiog fiziškai neįmanoma ką nors kita dirbti šalia dabartinių mano būtinų pareigų. Man tai yra labai nemalonu, bet kitaip nebuvo įmanoma.

Kad šis klausimas galop išaiškėtų, aš norėčiau Jums ir seselėms Putname pasiūlyti štai ką: 1) aš mėginsiu šių švenčių metu, pasiprašęs Šventosios Dvasios įkvėpimo, aną skyrelį rašyti; 2) jeigu tačiau ligi balandžio vidurio (16-18 d.) rankraščio negautumėte, prašau tada spausti knygelę tokią, kokia ji yra. Tai bus ženklas, kad parašyti negalėjau, o ilgiau laukti jau neįmanoma. Knygelė yra savyje užbaigta. Be abejo, būtų gera ją pratęsti - tada ji pasidarytų pilnesnė. Bet ir tokia, kokia yra dabar, ji sudaro organišką vienovę.

Jeigu rankraščio ligi balandžio 16-18 d. negautumėte, supraskite mane, mielasis Prelate, ir atleiskite. Aš negalėjau parašyti ne dėl kokio apsideidimo ar tingėjimo, bet todėl, kad tikrai fiziškai man nebuvo įmanoma. Per tuos keturis semestrus, kuriuos dabar dėstau universitete, turėjau parašyti 1300 puslapių vokiečių kalba. Galite įsivaizduoti, koks tai sunkus darbas - jau tik pats rašymas, paskui taisymas ir perrašinėjimas. O, be to, juk reikia daug skaityti ir susirinkti medžiagos. Todėl tos valandos, kurios atlieka, tegali būti tik poilsio valandos, nenorint galų gale atsidurti ligoninėje. Be abejo, medžiagiškai visas šis darbas absoliučiai neapsimoka. Tačiau jį mesti reikėtų užsidaryti visas duris ateičiai. Į lietuviškąją visuomenę aš atsiremti negaliu, nes ji mano filosofija nesidomi ir jokių perspektyvų senatvei iš jos tikėtis negalima. Bėlieka tad vokiškoji visuomenė, kuriai reikia ką nors pirma parodyti, kad joje galima būtų kiek nors įsistiprinti. Tad ir tenka kamuotis, nors tuo tarpu ir negaunant už visą šį darbą nieko ypatingesnio. Be to, aš jau penkeri metai gyvenu iš vok. stipendijos, tad negalima dar ir dėl to prisiimto darbo mesti, nors šis darbas ir atima visas jėgas. Manau, Prelate, suprasite padėti, į kurią esu patekęs ir kodėl savo pažado aš ligi šiol ištesėti negalėjau.

Linkėdamas Jums, brangusis Prelate, daug dangaus malonės Prisikėlimo šventės dienomis, reiškiu Jums didelį savo prisirišimą ir bičiulišką pagarbą.

Jūsų

69.

Freiburgas,
1958 m. Kalėdos

Kalėdų sveikinimai ir džiugesys nors trumpai su Prelatu susitikus. Dėkoja už „Padėjėjos“ du egzempliorius. Kun. Ažubalis siūlo parašyti veikalėlį apie šv. Joną Krikštytoją. Pažadėjo. Labai užsiėmęs, neturi laiko net atsakyti į prel. Tulabos demagoginį leidinėlių „Katalikai, pasaulėžiūra ir politika“, kuriame nenorima ar nesugebama kitų minties suprasti. Si brošiūra jį tik suerzinusi.

Freiburgas,
1958 m. Kalėdos

Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Leiskite man visų pirma Jus pasveikinti šių džiaugsmingų švenčių proga ir palinkėti Jums visokeriopos Viešpaties malonės Jūsų veikloje. Tegu Betliejaus Kūdikėlis visados laiko ištiesęs savo dieviškąją ranką viršum Jūsų gyvenimo ir tegloboja Jus ir Jūsų darbus!

Šios vasaros trumpas keleto valandų susitikimas nebuvo toks, apie kurį buvau svajojęs, nes pirmą kartą susijęs paprastai nežinoma, nei kuo kalbą pradėti, nei kaip ją tęsti, nei kaip ją baigti. Tačiau tikėkite, Prelate, kad mano širdyje pasiliko šis susitikimas kaip šviesus taškas. Man buvo miela asmeniškai pažinti žmogų, kuris man tiek daug gero yra padaręs. Jei būtume turėję daugiau laiko, būtume galėję ir daugiau išsipasakoti. Bet - negi žodžiai čia yra lemiantys?

Ačiū Jums, Prelate, už atsiųstuosius du egzempliorius „Didžiosios Padėjėjos“. Jie atėjo sveiki. Įdomu, kokį aplanką knygelė gaus? - Kanados Toronto šv. Jono parapija šiais metais švenčia 30 metų jubiliejų. Jos klebonas kun. Ažubalis¹ prašo mane parašyti šiai sukakčiai kokį nors religinį dalyką, kuris turėtų ryšio su šv. Jonu Krikštytoju, jo parapijos globėju. Pažadėjau. Kaip seksis, dar nežinau. Šiokių tokių minčių turiu ir vieną kitą posmelį pradėjau formuluoti. Gal iki pavasario pasiseks užbaigti. Turiu dabar labai daug darbo, tad tenka visokius susirašinėjimus atidėti į šalį. Net į prel. Tulabos brošiūrą „Katalikai, pasaulėžiūra ir politika“, kurioje jis mane (neminėdamas, be abejo, vardo), įglaudžia į 19 šimtmečio liberalus, neturiu laiko atsakyti. Bet aš į šią brošiūrą atsakysiu, parodydamas, kaip nesąžiningai mielas prelatas Tulaba elgiasi su svetimomis teorijomis jų net neskaitęs ir savo brošiūroje neišdėstęs, o tik pasitenkinęs vienu sakiniu, visiškai iškreipiančiu mintį. Šitaip, be abejo, galima ir jo paties

¹ Kun. Petras Ažubalis (1918-1980) - Lietuvių parapijos klebonas Toronte, lietuvių veikėjas (LE, XXXVI, 70; XXXVII, 52).

pamokslus suniekinti. Man nėra jokio noro leistis į polemiką su žmonėmis, kurie kito minčių arba nepajėgia suprasti, arba nenori. Bet kai turėsiu laiko, atsakysiu, kad kitiems būtų parodyta, kokių keliu reikia eiti, norint tikrai priėti tiesą, o ne varyti pigią demagogiją, prisidengus Bažnyčios vardu. Ši brošiūra mane tik suerzino - daugiau nieko, nes parodė mūsų katalikų intelektualinį nuosmukį.

Dar sykį linkiu Jums, Prelate, daug džiaugsmo šiomis šventomis dienomis, dėkoju už didžiai mielą Jūsų širdį ir reiškiu Jums gilią bičiulišką savo pagarbą.

Jūsų

A.Maceina

70.

Freiburgas,
1959.1.4

Kalėdiniai laišakai apsilenkė. Dėkoja už dovaną, nes du mėnesius buvo likęs be stipendijos. Nors Lietuvos atstovybė prie Vatikano praktiškai nebuvo reikšminga, bet kaip simbolis buvo labai svarbi - kaip regimas ženklas Lietuvos okupacijos nepripažinimo, jos inkorporavimo į SSRS. Vieni nori griežtai protestuoti dėl jos likvidavimo, kiti tik prašyti. Reikia rasti protingą ir efektingą būdą. Bažnyčia ir Vatikanas nėra tas pats, bet daugelis neskiria. Liberalai ir socialistai akis badys. Klausia Prelato nuomonės, kaip reaguoti. Prel. Mincevičius prof. Maceiną prašė pasiųsti telegramą. Atsakė, kad reikėtų raštu išdėstyti motyvus. Tai su prof. J.Griniumi apsvarstys. Visų didelis susijaudinimas. Klausia, kaip JAV? Su profesoriais universitete jokio kontakto neturi, jie žiūri į jį iš aukšto. Gyvena vienišas.

Freiburgas,
1959 m. sausio 4 d.

Mielasis Prelate,

Mūsų kalėdiniai laišukai prasilenkė. Atplėšęs Jūsų, radau ne tik bičiuliškų sveikinimų glėbį, bet ir didelę dovaną, už kurią Jums labai labai dėkoju. Ji man buvo šiuo metu kaip tik pravarti, nes pas mane vėl savotiška 'pertrauka'. Baltų Institutas, kuris man lig šiol davė stipendiją, ją nuo gruodžio pradžios nutraukė tuo pagrindu, kad man toliau stipendiją duos vokiečių vidaus reikalų ministerija. Tuo tarpu iš šiosios vis dar nieko negaunu, nors pažadai yra jau seniai duoti. Taip tad ir išėjo, kad gruodžio-sausio mėnesius aš pasilikau be nieko. Todėl Jūsasis čekis man buvo tikrai Dievo dovana. Už jį dėkoju ne tik Jam, bet ir Jūsų gerai širdžiai.

Mus visus čia labai sujauđino Europos laikraščiuose paskelbta žinia, kad Vatikanas likviduoja Lietuvos atstovybę. Tai labai šiuo metu neišmin-

tingas žingsnis, skaudžiai nuviliąs ne tik mus, tremtinius, bet ir Lietuvoje kovojančius žmones. Nors Lietuvos atstovybė prie Vatikano ir nebuvo praktiškai reikšminga, tačiau ji stovėjo visiems kaip simbolis to fakto, kad Vatikanas Lietuvos įjungimo į Sovietų Sąjungą nepripažįsta ir kaip šio nepripažinimo regimas ženklas yra atstovybės veikimas. Panaikinus šį regimą ženklą, pasilieka tik grynai juridinis nepripažinimas, kuris niekad ir nebus padarytas, nes, rodos, kad nė pačios Sovietų Sąjungos Vatikanas nėra dar pripažinęs. Tačiau šis grynai juridinis aktas neturi šiuo metu jokios reikšmės. Ne jis mums svarbus, bet atstovybės veikimas. Atstovybės panaikinimas yra praktinis pripažinimas arba bent nurodymas, kad Vatikanas nebelaiko Lietuvos valstybę egzistuojančia, ko niekas iš mūsų priimti negali. Todėl čia ruošiamasi į šį Vatikano žingsnį atsakyti. Nuomonių esama įvairių. Vieni nori aštriai, kiti - tik prašyti. Reiktų surasti protingą, tačiau efektyvų reagavimo būdą. Nežinau, kokia nuotaika Amerikoje. Mums, katalikams, šis Vatikano žingsnis yra labai skaudus ir keblus. Mes žinome, tiesa, kad Vatikanas nėra Bažnyčia ir kad protestas prieš Vatikano žingsnį nėra protestas prieš Bažnyčią. Tačiau praktiškai šie du dalykai tiek susipina, kad liberalai ar socialistai mums akis dar ilgai badys, jei Vatikanas atstovybę tikrai ligi galo likviduos. Kaip Jums, mielasis Prelate, visa tai atrodo? Kokį reagavimo būdą Jūs pasiūlytumėte? Man būtų labai gera žinoti Jūsų nuomonę. Parašykite ją man, jei turėsite valandėlę laisvo laiko! Buvo pas mane atvykęs iš Romos kun. Mincevičius¹ ir prašė, kad pasiųsčiau šiuo reikalu telegramą popiežiui. Aš susilaikiau. Telegrama yra trumpas dalykas, kuriame nieko nepaaiškinsi. Be to, kaip grynai privatinis asmuo aš nediršau telegramos siųsti Aukščiausiam Ganytojui. Man norisi parašyti platesnį laišką kard. Tardini, nuo kurio juk visas šis reikalas - bent formaliai - priklauso. Ilgesniame laiške iš tikro būtų galima daugiau pasakyti, nurodant į pasekmes ne tik mums, lietuviams, bet ir visoms kitoms pavergtoms tautoms, kurios praras pasitikėjimą Vatikanu. Taip pat galima būtų nurodyti, kad atstovybės uždarymas Lietuvos katalikams ne tik nieko gero neduos, bet pastūmės juos į nevilį, nes jie tai pergyvens kaip Vatikano nusisukimą nuo Lietuvos reikalų. O bolševikams bus tik džiaugsmo, nes jie tai išaiškins savo naudai: štai Vatikanas pats likviduoja Lietuvos nepriklausomybės likučius. Rytoj atvažiuos pas mane dr. J. Grinius, tad mudu su juo dar apsvarstysime tokio rašto turinį. Bet man būtų labai svarbu ir Jūsųji nuomonė, Prelate. Toks raštas, kiek girdėjau, rengiamas ir Munchene Vokietijos ateitininkų vardu. Susijaudinimas čia iš tikro didelis!

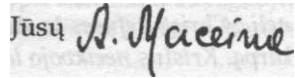
Šventės praėjo, kaip įprasta. Jas praleidau Freiburge savame kambaryje. Tik antrąją Kalėdų dieną buvau pakviestas pas vieną vokiečių profeso-

¹ Mons. Vincas Mincevičius (1915-1992) - visuomenininkas, žurnalistas, Pasaulio lietuvių bendruomenės Italijos krašto valdybos pirmininkas, vertėjas (LE, XVIII, 492).

rių - iš teisių fakulteto. Su savojo fakulteto profesoriais neturiu jokio ryšio - net nė su katalikais. Prof. Müller, katalikų filosofijos dėstytojas, yra neprieinamas: jis neatsako nė į vieną mano laišką ar raštą. Jokio asmeninio kontakto su juo neturiu. Ką gi - pabėgėlis iš Rytų yra antro rango žmogelis... Jam leidžiama dėstyti - tai ir viskas. Bet žmogiškas ryšys - tai jau kas kita. Taip ir gyvenu vienišas be galo. - Sausio 20 d. skaitysiu viešą paskaitą Mūnsterio universitete, tema „Sovietinės laisvės dialektika“. - Labai intensyviai tenka dirbti, kad galėčiau ištesėti tai, ką esu pažadėjęs. - Tai tokia mano kasdiena, mielasius Prelate.

Dar sykį dėkoju Jums už šventinius sveikinimus ir dovanėlę, kuri, kaip minėjau, man labai labai buvo šiuo metu pravarti.

Su didžia pagarba bei padėka

Lawrence, Mass.,

1959.1.10

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Prelatas atsako į abu paskutinius Profesoriaus laiškus. Šeimoje daug kas kitaip atrodytų negu vienišume, sukūrus savo tegu ir gražų pasaulį, bet daugeliui nepraktišką, nerealų. Kristus neeikvojo laiko ginčams su fariziejais, bet dėstė tikėjimo tiesas. Svarbu ne kritika, tegu ir pasimokymo iš praeities tikslu, bet pozityvių tiesų dėstymas. Kun. Ažubalis nebėra klebonas Toronte.

St. Francis Church
94 Brdford Street
Lawrence, Mass.
1959 m. sausio 10 d.

Brangusis Kristuje,

Į Kalėdinį sveikinimo laišką norėjau atsakyti ankstėliau. Sloga buvo paguldžiusi į lovą visai savaitei. Ir dabar nors einu visas pareigas, vis dėlto nesijaučiu pilnai sveikas.

Besirengiant rašyti, štai atskrido ir antras laiškas. Du atsakymus jungsiu į vieną. Gal ir gerai. Jei nenorėdamas užgausiu jautrią Profesoriaus širdį, tai būsiu užgavęs tik vieną kartą.

Abu laiškai, nors ir skirtingo turinio, skaudoki. Kaip gaila, kad gerb. Profesorius esi vienišas! Neabejoju, kad daug dalykų kitaip atrodytų ir kitaip arba kita

forma interpretuotum, jei skirtingoj nuotaikoj pailsintumei savo įtemptą protą, jei rekreaciją paimtumei savo šeimos židinyje arba poilsio valandėlėje galėtumei su vienu ar kitu draugu gyvu žodžiu pasikeisti savo mintimis. O dabar kai poetas ir filosofas begaline įtampa, protavimu, absorbavimu minčių kitų išminčių izoliuoja save savame pasaulyje, kuris Tamstai atrodo labai gražus, nepamainomas, nors daugeliui jis gali atrodyti nepraktiškas, nerealus. Superiority complex* iškelia žmogų virš visų kitų ir tas jį daro didesnių vieniša. Skaudžiu žodžiu įskaudinti draugai šalinasi. Tikriau tariant, jie nušalinami.

Kaip katalikų filosofą, poetą, kūrėją labai gerbiu ir myliu. Bet kartu ir labai apgailėstauju dėl... Dovanok. Gal geriau nedasakyti. Esi labai jautrus žmogus, o aš tikrai nenoriu Tamstos įžeisti. Nenoriu mokyti asmens, iš kurio aš mokinuos, kurs yra apdovanotas talentais, kurių Dievulis man nedavė.

Skaičiau Romoje ir čia po ranka turiu gerb. prel. L.Tulabos brošiūrą „Katalikai, pasaulėžiūra ir politika“. Kaip tik pasitaikė skaityti anglų laikraštyje straipsnelį „Christ Refuses to Argue His Authority With Foes“. Idedu Tamstai šią iškarpa. Kristus neikvojo laiko ginčams, nors prieš fariziejus ir Rašto žinovus ne kartą Jis skaudžiai išėjo su savo dieviškuoju mokslu. Bet bendrai visur dėstė pozityvias tikėjimo tiesas. Ką laimėjo kun. S.Yla su savo brošiūra prieš kun. Razminą? Kokią pozityvią naudą man galėjo atnešti (ir daugeliui kitų) Tamstos rašinys, tilpęs žurnale „Į Laisvę“? Žinau, jog Gerb. Profesorius turėsi šimtus argumentų įrodymui, kad iš praeities klaidų ar silpnybių galima daug ko pasimokyti. Ar ne garbingiau būti bitele ir rinkti nektarą nuo gėlelių, negu būti vabalėliu ir knistis po... Tikrai nematau prasmės Tamstai eikvoti brangų laiką ginčams, iš kurių daugiau žalos negu naudos.

Dėl Lietuvos atstovybės prie Vatikano, manau, teisingą padarė pastabėlę J.E. Vyskupas Brizgys. Boston Vyskupijos savaitraštis sako, kad p. Girdvainis¹ pasilieka charges d'affairs* *. Jei taip yra, liekia tik siųsti padėkos žodį, kad Lietuvos atstovybė prie Vatikano pasilieka ir kad Šv.Sostas gerai supranta tragišką Lietuvos padėtį. Prašome Vatikano padėti mums išlaisvinti prikryžiuotąją Lietuvą. Maldavimais visada daug laimėsime, o protestais, kritikavimais toli nenueisime.

Šios mano skubotai pareikštos mintys plaukia iš širdies su geriausiais norais ir linkėjimais Tamstai vien tik gero.

Jus gerbiąs Kristuje
Prel. P.Juras

P.S. Girdėjau, kad kun. Ažubalis šv. Jono parap. Toronte nebeklebonauja. Iškeltas. Manau, esi daug girdėjęs apie jo ten būklę. Dėt to ir pranciškonai įsikūrė...

*Teigiamybių visuma (angl.).

¹ Stasys Girdvainis (1890-1970) - sekretorius, patarėjas įvairiose pasiuntinybėse, pagaliau įgaliotasis ministras prie Šventojo Sosto (LE, VII, 279; XXXVII, 194).

**Reikalų patikėtinis (pranc.).

71.

Freiburgas,
1959 m. Velykos

Velykų prasmė materialėjančiame pasaulyje. Ne dėl to, kad būtų išsidejęs dėl pasakutinio Prelato laiško, bet dėl darbo ir ligos neatsiliepė tuojau. Juk siūlymas būti bitele nėra užgaulus. Kad Prelatas turi savo nuomonę dėl kun. Ylos polemikos su kun. Razminu ir dėl jo paties straipsnio žurnale „į laisvę“ apie praeitį, yra visiškai normalu, nes ir jis turi savo nuomonę. Ne kritika jį įžeidžia, sugildo ir nuliūdina, bet šmeižtai, kurie parodo žemą lietuvių visuomenės lygį. Istorikas tik aprašinėja praeities įvykius, o filosofas juos vertina. Bet dėl to kyla pavojus suklysti vertinant. Visi turi teisę turėti savo nuomonę ir dėl to nėra pagrindo išsideisti. Vargina gausūs darbai, nuovargis ir liga. Iš šeimos gauna žinių, padėtis truputį pagerėjo, žmona šiek tiek dirba, vaikai mokosi sėkmingai. Su vokiečiais profesoriais ryšių neturi. Pagaliau vienatvėje galima giliau įžvelgti šelstantį blogį. Nematydamas blogio, žmogus negali tinkamai interpretuoti pasaulio. Amerikiečių, net katalikų, optimizmas, ypač komunizmo atžvilgiu, yra paviršutiniška filosofija ir dėl to jie kada nors nusivils. Atvažiavo į Boną prof. Ivinskis, bus proga daugiau pabendrauti.

Freiburgas,
1959 metų Velykos

Brangusis Prelate,

Visų pirma leiskite man pasveikinti Jus Kristaus Prisikėlimo švenčių proga ir palinkėti Jums didžios Viešpaties palaimos visiems Jūsų darbams bei sumanymams. Tegu šios dienos būna Jums pilnos džiaugsmo ir vilties! Šie du jausmai yra vieninteliai, kurie išskiria krikščionį iš vis labiau pagonėjančio pasaulio. Šiame esama daug triukšmo ir riksmo, bet jame nėra džiaugsmo, o ypač jame nėra vilties, nes netikint į Prisikėlimą galima gyventi tik šia diena, galima tik užauti ir lėbauti, žinant, kaip šv. Povilas sako, kad „rytoj mirsime“. Velykos tad yra krikščionio išskiriamoji šventė: ji nurodo, kad mūsų gyvenimas nėra tik šiai dienai, bet ir amžinajam Rytoj.

Prieš kurį laiką (šio mėnesio viduryje) pravažiudamas prof. Ivinskis buvo sustojęs pas mane ir vieno pokalbio metu jis man užsiminė gavęs iš Jūsų laišką, kuriame rašote, esą ašen turbūt būsiu užsirūstinęs ir todėl Jums nerašas. Brangusis Prelate, kaip galėjote šitaip pagalvoti! Tiesa, pastarajame Jūsų laiške (š.m. sausio 10 d.) Jūs lyg ir nuogąstaujate, kad gal užgausite mano širdį. O ne! Aš perskaičiau Jūsų laišką su dideliu įdomumu ir be jokio užsigavimo. Juk Jūsų patarimas „būti bitele ir rinkti nektarą nuo gėlelių“ neturi nieko savyje užgaunančio. Tai yra mylinčios bei tėviškos širdies patarimas. Jeigu aš užsigaučiau dėl to, kad Jūs turite savą nuomonę

dėl tokių rašinių, kaip kun. Ylos polemika su kun. Razminu arba mano straipsnis „Į Laisvę“ apie Lietuvos praeitį, tai aš pats tuo užsidaryčiau sau burną ir nustočiau teisės reikšti savą nuomonę. Jeigu aš pakritikuoju kitus, tai tuo pripažįstu teisę ir net pareigą pakritikuoti ir mane ir dėl to nieku būdu negaliu užsigauti ar pykti. Iš kiekvienos kritikos aš noriu mokytis. Mano širdį sugildo ne kritika ar kitokios nuomonės pareiškimas, bet tik šmeižtai; ir tai ne tiek sugildo, kiek nuliūdina, nes jie parodo žemą mūsų visuomenės lygį, kurios narys juk ir aš esu. Todėl būkite, brangusis Prelate, visados ramus ir reikškite man Jūsų pažiūras bei nuomonę visiškai laisvai: aš būsiu Jums už tai labai labai dėkingas, kaip dėkingas esu ir už pastarąjį laišką: jokios polemikos su prel. Tulaba nutariau nevesti. Apskritai į tiesiogines polemikas nesu linkęs ir šios rūšies straipsnių esu parašęs labai maža. O jei dabarties ar praeities apžvalgose tenka kartais kritškai pasisakyti, tai jau turbūt priklauso prie mano šioio tokio filosofinio nusiteikimo: filosofas juk negali praeiti pro gyvenimo reiškinius, jų nevertindamas. Tokiu atveju, jei jis pasitenkintų tik aprašinėdamas, jis prarastų filosofinę žymę ir atsakingumą. Nesu istorikas, kuris tik konstatuoja, kas buvo. O kai vertini, žinoma, atsiduri pavojuje ir klysti ir kitokio vertinimo susilaukti. Tačiau to jokiu būdu nepergyvenu kaip kokio užgavimo. Visi turime savo nuomones svarbesnių reiškinių atžvilgiu ir galime visiškai nuoširdžiai šiomis nuomonėmis pasidalyti. Tad dar kartą prašau Jus, Prelate, niekad nemanyti, jog laisvas Jūsų nuomonės pareiškimas galėtų mane kaip nors užgauti.

Jeigu Jums ilgokai šią žiemą nerašiau, tai buvo visai kitos priežastys, būtent: negalavimas ir darbai. Laidojant Bonnoje (sausio 26 d.) prof. Šturms¹, Baltų Instituto pirmininką, nusišaldžiau ir grįžęs turėjau kurį laiką praleisti lovoje. Paskui įsimetė kažkas į kepenis, su kuriomis vargstu ligi šiol. Nuolatiniai skausmai dešinėje pusėje, nuolatinis reikalas laikytis dietos, nuolatinis gulinėjimas su karšta pūsle erzina žmogų, veikia galvą ir neleidžia tinkamai nei mąstyti, nei dirbti. O darbų yra prisirinkę daug. Baltų Institutas, iš kurio gaunu stipendiją, spaudžia, kad įteikčiau savo darbą apie sovietinį žmogų. Buvau pažadėjęs jį įteikti ligi š.m. balandžio 1 d. Dabar žiūriu, kad ši negalia man neleido pažado įvykdyti. Tai nemalonu, bet reikės vėl prašytis prailginti laiką bent ligi semestro pabaigos. Be to, studentai vis išsiprašo vieną kitą paskaitą jų būreliams. Sausio 20 d. buvau Mūnsteryje ir ten universitete skaičiau viešą paskaitą. Herderio Institutas Marburge yra užsakęs man studiją apie rusiškąjį ateizmą: ir tam turiu pamazū dirbti. Ir Toronto šv. Jono parapijos leidiniui. Žodžiu, darbų begalė, o sveikata šią žiemą nebuvo ir kol kas dar vis nėra gera. Todėl visi mano laiškai yra užsigulėję, ir vis lūkuriuoju kokios progos, kaip šventės,

¹ Prof. Eduardas Šturmas (1895-1959) - latvių profesorius Vokietijoje, Baltų instituto vadovas (LE,XXX, 93-94).

kad galėčiau bent į pačius svarbiausius atsakyti. Jūsų laiškas taip pat laukė Velykų. Žinoma, jei būčiau numanęs, kad ilgesnis mano nerašymas Jums sukels rūpesčio, būčiau tuojau atsakęs. Bet maniau - mūsų bičiuliškumas toks aiškus, kad jokių šešėlių negali būti, nors ir turėtume skirtingą nuomonę. Tad ir lūkuriavau. Atleiskite, Prelate, kad tuo Jums padariau nemalonumo.

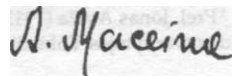
Šiaip gyvenimas slenka labai įprastai. Žinių iš šeimos kartas nuo karto gaunu: ten jiems sekasi (bent dvasiškai) neblogiausia. Vaikai mokosi gerai, žmona po truputį atsigavo ir gali jau dirbinėti. Prieš Velykas išsiunčiau jiems gerą siuntinį. Jei muitas nebus per brangus, reikės vėl pasiųsti batų, nes jų ten jiems labiausiai stinga. Taip pat ir vaistų. Savo laiške rašote, kad esu vienišas. Tai labai teisingai. Bet... tai tokia padėtis, kurios pergaleti nebegalima. Draugų arti irgi nėra. Su vokiečiais neturiu beveik jokio artimesnio ryšio, išskyrus oficialius santykius. Vienas teisių profesorius mane mėgsta ir nuolat kviečiasi į savo šeimą. Bet jis... antroposofas, ir aš neturiu ko su juo kalbėtis. Tad kalbamės apie komunizmą, kuris man jau yra ir taip įgrisęs. Tačiau, sakau, šios padėties pagerinti neįmanoma. Gal ji pasitaisys savaime. Be to, jau pripratau būti vienas ir vienišas. Savaime suprantama, kad vienatvėje pasaulis juodžiau atrodo, negu būryje kryščiųančių vaikų ar linksmų draugų. Iš kitos tačiau pusės, vienatvėje galima ir į pasaulį kiek giliau pažvelgti, negu būnant minioj. Smagus gyvenimas padaro pažiūras paviršutiniškas, nes pridengia pasaulyje šėlstantį blogį. Kas blogio neregį, tas niekad negalės pasaulio interpretuoti tinkamai. Todėl ir amerikoniškas optimizmas man visad atrodo kaip nuostabiai paviršutiniška filosofija. Ir tik reikia stebėtis, kaip amerikoniai, net ir katalikai, to neregį, išskyrus vieną kitą. Iš čia kyla ir ana naivi jų mintis, esą su bolševikais galima susitarti ir taikiai gyventi. Amerikonų politika yra jų gyvenimožiūros apraiška, ir abi yra nepaprastai naivios. Jie tai suvoks, bet tik tada, kai abi jos suduš. Tada amerikoniai gal virs labai dideliais pesimistais...

Na, bet užteks šios filosofijos! Atvažiavo į Vokietiją ir Bonnoje apsigyveno prof. Ivinskis. Tad susitiksimė su juo kiek dažniau. Važiuosiu į Bonną Baltų Instituto posėdžio bal. 2 dieną. Tai bus ilgesnis pasimatymas ir pasikalbėjimas. Sustatysimė planus ateinantiems metams. Nežinia, kaip ilgai tas Baltų Institutas egzistuos! Bet jis yra mūsų išsilaikymo pagrindas.

Dar kartą sveikindamas Jus, Brangusis Prelate, Velykų švenčių proga iš tikro labai apgailestauju, kad Jums padariau nerimo su savo ilga tyla. Tačiau atleiskite ir supraskite ir niekadods daugiau nemanykite, kad galėčiau dėl ko užsigauti ar supykti.

Linkiu Jums, Prelate, daug sveikatos ir gausios Viešpaties palaimos.

Kaip visados Jus didžiai gerbiąs Jūsų

72.

Freiburgas,
1959.IX.30

Duoda naują adresą. Sveikina vardadienio proga. Dėkoja už „Didžiosios Padėjėjos“ egzempliorius, kuriuos išdalijo besidomintiems Marija. Atsiliepiamų spaudoje nematęs. Yra permainų gyvenime. Serga, pririštas prie lovos, gal reikės operaciją daryti. Gavо kvietimą metus dirbti profesoriumi Miunsterio universitete. Teks sunki našta. Pradės dėstyti nuo rudens. Miunsteryje yra daugiau lietuvių, net įsikūrusių. Nebus toks vienišas.

Nuo 15 spalio mano adresas:

M ü n s t e r / Westf.

Kerssenbrockstr. 12

G e r m a n y

Freiburg/Br,
Prinz-Eugenstrasse 23,
1959 m. rugsėjo 30 d.

Didžiai Gerbiamas ir Brangus Prelate,

Kol šis laiškas Jus pasieks, jau švęsite savo didžiojo Globėjo šventę. Tegu ši diena būna Jums gilaus džiaugsmo valandos. Tegu šv. Pranciškus išmeldžia Jums daug sveikatos, daug sėkmės ir Viešpaties palaimos. Jos esame visi tiek reikalingi!

Jau seniai Jums berašiau. Nuo pastarojo laiško praėjo turbūt net keletas mėnesių. Šiuo metu gavau iš Jūsų keletą siuntinėlių su „Didžiaja Padėjėja“. Ačiū Jums už juos. Viršelis spalvotas, ryškus ir patrauklus. Tik kai kas čia sako, kad viršelio Madona esanti per daug 'pasauliška'. Bet ką gi - viršelis juk tai ne meno veikalas, o daugiau ar mažiau plakatas, kad atkreiptų žmogaus dėmesį. Šiuo atžvilgiu jis patenkina. Ko gi daugiau galima iš plakato reikalauti. Pasilikau sau keletą egzempliorių, o likusius atidaviau kun. Avižai¹, kad išdalytų tiems, kurie Marija domisi. Jis taip ir padarė. Jokių atsiliepiamų apie šią knygą spaudoje nemačiau; rodos, jų nėra nė buvę. Sutingome.

Mano gyvenimėlyj tuo tarpu vyksta šiokių tokių permainų. Visų pirma jau nuo žiemos (maždaug nuo vasario mėnesio) sergu. Sutriko kepenys ir tulžis. Prie jų prisidėjo ir širdis, kuri niekad nebuvo stipri. Užbaigti vasaros semestrą (pas mus jis baigiasi liepos mėn. pabaigoje) buvo labai sunku. Bet šiaip taip užbaigiau ir tuojau pradėjau gydytis - pačiame Freiburge,

nes išvažiuoti kur nors ne man. Po dviejų mėnesių jaučiuosi kiek geriau, tačiau toli gražu ne visai gerai. Manoma, kad turiu tulžies akmenų ir kad reikės operacijos. Bet tikra dar nėra. Vakar buvau medicinos klinikoje, kur darė rentgeno nuotraukas. Pažiūrėsime, ką jos parodys. Pirmą sykį prieš šešias savaites jos negalėjo parodyti, ar akmenų yra, ar ne. Gal ši sykį pasiseks išaiškinti.

Ši liga man atėjo baisiai ne laiku. Tuo pačiu metu, kai pradėjau sirgučiuoti, gavau pakvietimą nuo šio rudens dėstyti Mūnsterio universitete. Tuo tarpu tik metams, bet jeigu gerai seksis, gal pakvietimą prailgins. Priėmiau pakvietimą balandžio mėnesį, nenujausdamas, kad liga užtruks. Dabar būtų baisiai nepatogu atsisakyti. Tad apie vidurį spalio važiuosiu į Mūnsterį ir vargsiu, žinodamas, kad dėstymas bus sunkus, nes darbingas kol kas nebesu. Iš vienos pusės, šis pakvietimas sudaro mums savotišką garbę, todėl daug kas mane spaudė neatsisakyti; iš kitos - man asmeniškai tai yra didžiulė našta, ypač dabar, kai esu nesveikas. Bet reikės tempti šią našta, kol Viešpats leis. Persikėlimas su knygomis ir kitais rakandais yra stipriai varginantis. Prisiminkite mane, brangusis Prelate, Šv. Mišiose ir paprašykite man ištesėjimo.

Šiaip nieko naujo. Niekur šią vasarą negalėjau išvykti, nes buvau pririštas prie lovos. Negalėjau tad nė su pažįstamais susitikti, kurie buvo susilėkę Königsteine bendroje ateitininkų ir frontininkų studijų savaitėje. Vokietijos šiaurėje, į kur tenka keltis, yra kiek daugiau lietuvių. Net ir pačiame Mūnsteryj, kur kai kurie iš mūsų turi net namus įsigiję. Tad ten gal nebūsiu taip vienas. - Visus rašto darbus reikėjo porą mėnesių nutraukti. Dabar vėl pamažu reikės grįžti prie jų, nors ir sunkiai.

Dėkodamas Jums, bangusis Prelate, už prisiminimą, linkiu Jums daug Viešpaties palaimos ir reiškiau gilią savo pagarbą.

Jūsų *A. Maceline*

MIUNSTERIO LAIKOTARPIS

73.

Vetsfalijos Miunsteris,
(Münster/Westfalen),
1959 m. Kalėdos

Sveikinimas prelato titulo suteikimo proga. Stebisi, kad gavo senu adresu siųstą laišką. Ar negavęs jo paskutinio laiško? Dėsto Miunsterio, katalikiško miesto, universitete. Pirmą kartą tremtyje gauna gana gerą atlyginimą - 240 dol. per mėnesį (Freiburge tik kišenpinigius - 50 dolerių už semestrą). Palanki „Didžiosios Padėjėjos“ kan. Vaitkaus recenzija. „Nusidėjėlio tragika“ „Aiduose“ primena jo visą „Cor inquietum“ 5 tomų seriją. Galėtų tęsti paskutinį tomą - „Nusidėjėlio tragika“, bet trūksta ir laiko, ir jėgų. Prelatas sakęs, kad nebeleis knygų. Kas kitas jas leistų? Miunsteris arti jūros, sniego gali nebūti ir per Kalėdas, o Švarcvalde visas miškas - kaip didelė simbolinė Kalėdų eglutė.

Münster/Westf,
Kerssenbrockstr. 12
1959 m. Kalėdos

Brangusis Prelate,

Tik neseniai sužinojau iš mūsų spaudos, kad Jūs esate pakeltas tikroju Jo Šventenybės rūmų Prelatu! Visa širdimi džiaugiuosi šiuo didžiu įvykiu ir sveikinu Jus šia iškilminga proga. Žinau, kad Jūs savo širdyje su didžiu nusizeminimu priėmėte šią garbę. Tačiau mes didžiuojamės Jumis ir Jūsų titulu. Kai mažos tautos vaikai yra išblaškyti po visą pasaulį, tai kiekvienas bet kurio jos vaiko išaukštinimas džiugiu aidu atliepia visų širdyje. Gyvuokite tad, brangusis Prelate, visų mūsų pasididžiavimui! Tegu Viešpats laimina Jūsų kelią ir visus Jūsų darbus.

Vakar gavau Jūsų kalėdinius sveikinimus su stambiu priedu. Labai labai Jums dėkui už šiltus žodžius ir už melsvą popierėlį! Tai ženklas, kad manęs nepamirštate! Ir už tai esu Jums labai dėkingas. Tik man neramu dėl vieno dalykėlio: Jūs adresavote savo laišką dar į Freiburgą. Tai man kelia nerimą. Prieš išsikeldamas iš Freiburgo (dar rugsėjo mėnesį) para-

šiau Jums laišką ir daviau naują adresą. Gal šio laiško nesate gavę? Jame aprašiau savo padėtį, kodėl palieku Freiburgą ir kokios sunkenybės manęs laukia naujoje vietoje. Jei nebūtumėte šio laiško gavę, tai nemanykite, kad Jus esu pamiršęs. Ne! Tik kartais kokia nors kliūtis pasitaiko, kuri supainioja norus. Nekartodamas plačiai senų dalykų, noriu Jus šį kartą tik trumpai painformuoti apie manąją dabartį.

Esu Münsteryje (Vestfalijoje), labai katalikiškame mieste, ir dėstau universitete. Čion buvau pakviestas jau balandžio mėnesį, bet negalėjau staiga mesti Freiburga, tad sutarėme, kad pradėsiu naują darbą tik nuo rudens semestro. Tai yra pirma mano vieta tremtyje, už kurią jau gaunu atlyginimą. Freiburge dėščiau tik už kišenpinigius (50 dol. per semestrą!). Čia gaunu jau 240 dol. per mėnesį. Vokietijos pinigais skaitant, tai jau visai padorus atlyginimas. Visa bėda, kad šis pakvietimas galioja tik vienerius metus: ligi 1960 m. rugsėjo mėn. Kaip toliau bus, dar visiškai neaišku. Yra pažadėta pakvietimą pratęsti. Bet pažadėsi - patiešysi... Tačiau moraliai buvau tiesiog priverstas pakvietimą, kad ir metams, priimti, nes to pageidavo tie, kurie man davė ligi šiol stipendiją. Nebuvo galima jiems pasakyti: „Ne, trumpalaikio pakvietimo nepriimsiu; duokite man stipendiją ir toliau“. Tad pakvietimą priėmiau ir persikėliau, nors persikėlimas ir buto susiradimas surijo labai daug pinigų. Prie viso to dar prisidėjo liga, kuria jau sergu nuo praėjusios žiemos (sausio mėn. pabaigos). Tai kažkokia negalia kepenyse ir tulžyje. Turiu laikytis labai griežtos dietos ir nepervargti. Persikėlimas buvo gerokai nuvarginęs, bet dabar jaučiuosi vėl gerėliau. Pats darbas universitete yra mielas, nors studentų čia turiu mažiau negu Freiburge: juk esu čia nežinomas naujokas. Tačiau pamažu įsigyvensiu. Jeigu man pasisėks šią vietą ir toliau pasilaikyti, nieko geresnio nenorėčiau.

Rašto darbai dabar kiek sustoję, nes reikia ruoštis paskaitoms (turiu 5 val. savaitėje; Freiburge turėjau tik 2 val.). Tik po truputį galiu stumti juos priekin. Skaičiau kan. Vaitkaus¹ recenziją apie „Didžiąją Padėjęją“. Palankiai ir šiltai parašyta. Kan. Vaitkus nenorėtų sutikti su mintimi, kad Angelas, apreikšdamas Marijai jos Motinystę, pateikė jai šį apreikšimą kaip prašymą. Bet argi Dievas galėjo priversti moterį tapti Jo Motina? Marijos Motinystė turėjo juk būti jos laisvių laisviausio apsisprendimo išdava. Tad ir Angelo žodžiai galėjo būti tik kaip prašymas pateikti, o ne kaip sprendimas. Galų gale - tai malonės ir laisvės paslaptis, dėl kurios ginčijasi molinistai su tomistais jau keli šimtmečiai ir kurios mes savo žmogiškuoju protu neišspręsimė. Tačiau apskritai kan. Vaitkus „Didžiąją Padėjęją“ sutiko labai šiltai. - „Aiduose“, gal pastebėjote, pasirodė mano ilgokas straipsnis apie nusidėjėlio tragiką. Kun. dr. Prunskis „Drauge“ atkreipė dėmesio į šį

¹ Kan. Mykolas Vaitkus (1883-1973) - poetas ir rašytojas, redaktorius, Lietuvos rašytojų draugijos garbės narys (LE, XXXII, 500-503; XXXVI, 515; XXXVII, 626).

straipsnį, sakydamas, kad jis turėtų būti plačiau paskleistas. Tai yra labai sena studija. Aš ją pradėjau rašyti dar 1951 metais ir jos dalį, kuri dabar eina „Aiduose“, netrukus (gal kokiais 1952 ar 1953 metais - dabar gerai neatsimenu) pasiunčiau Vaičiulaičiui. Ši studija buvo sumanyta kaip viena iš serijos „Cor inquietum“, kuriai priklauso „Didysis inkvizitorius“ ir „Jobo drama“. Visa ši serija turėjo turėti 5 tomelius: 1. „Didysis inkvizitorius“, 2. „Niekšybės paslaptis“, 3. „Jobo drama“, 4. „Kova su Dievu“ ir 5. „Nusidėjėlio tragika“. Iš visos šios serijos Jūs, Prelate, išleidote du tomelius: „Didysis inkvizitorius“ (Nr. 1) ir „Jobo drama“ (Nr. 3). „Niekšybės paslaptis“ (Nr. 2) yra išėjusi vokiškai; lietuviškai niekas nekalbino (išskyrus Rimeikį, kuriam sutikimo nedaviau) jos leisti, taip tad ji ir stovi. „Kova su Dievu“ pagal A.Mickevičiaus „Vėlines“ yra taip pat (sutrumpintai) pasirodžiusi vokiškai (laikraštyje „Zeitschrift für Ostforschung“). Prijungus prie jos lietuviškąją prometėjizmo interpretaciją, kaip ją randame Putino veikaluose (apie ją rašiau „Metuose“), galima būtų iš viso to padaryti neblogą tomelį. „Nusidėjėlio tragika“ buvo pradėta, kaip minėjau, jau seniai ir jos pradžia nusiųsta „Aidams“. Tačiau Vaičiulaitis į tai visiškai nereagavo ir šios studijos kokius 5-6 metus nespausdino. Aš irgi jam nieko nesakiau, manydamas, kad man nepasisekė nusidėjėlio psichologijos tinkamai atskleisti ir kad studija nėra verta spausdinti. Taip tad aš ir nutraukiau jos tolesnį rašymą, nors medžiaga ir dabar tebeguli sugrupuota ir surinkta. Dabar štai po kokių 5-6 metų šios studijos pradžia pasirodė „Aiduose“: buvau labai nustebintas, ją išvydęs. O dar labiau nustebau, kad kun. dr. Prunskis ją pagyrė ir rekomendavo kitiems. Tad būtų galima ir ją pratęsti ir užbaigti. Bet... ar šiuo metu aš rasčiau laiko ir jėgų? Tai klausimas. Be to, atrodo, kad šių studijų leidimas lietuviškai jau nebeįmanomas. Kai aną vasarą buvome susitikę, Prelate, Jūs man minėjote, kad daugiau knygų nebeleisite. O kas kitas jas leistų? Todėl tai, ką aš apie Jūsų kadaise pradėtą seriją rašau, yra ne pasiūlymas ją tęsti, o tik informacija. Žinoma, būtų gera ją pratęsti ir užbaigti, bet... - Iš vokiečių pusės turiu prisiėmęs porą studijų apie bolševizmą: apie bolševikinį žmogų, apie komunistinę filosofiją ir vieną specialiai apie ateizmą. Visos šios studijos jau eina prie galo. Pamažu pradės jos netrukus pasirodyti. Bus labai gaila, kad jos liks tik vokiškai ir kad Amerikoje augęs mūsų jaunimas jų negalės paskaityti. Tačiau tai yra visų rašančiųjų emigrantų likimas.

Taip tad ir bėga dienos. Šios Kalėdos priartėjo man visai nejaučiant. Nauja vieta, nauja aplinka, nauji žmonės, naujas darbas - visa tai stumia laiką labai sparčiai, ir žmogus nė nejauti, kaip vienas mėnuo lenkia kitą. Münsteris guli žemumoje, netoli jūros, tad sniego ligi šiol nebuvo. Atrodo, kad jo nebus nė Kalėdoms! O Kalėdos be sniego yra Kalėdos be džiaugsmo. Taip jau esame įpratę nuo mažens. Freiburge buvo šiuo atžvilgiu smagiau: ten kalnai jau seniai apsidengę sniegu, o kadangi Švarcvaldas yra

apaugęs eglėmis, tai visa gamta atrodo švenčianti Kristaus Gimimą; visas miškas yra viena didžiulė Kalėdų eglutė. Na, bet Viešpats gimė visiems laikams ir visoms aplinkoms - su kalnais ir be jų, su miškais ir be jų. Jau pats Kristus pasirodymas žemėje buvo begalinis džiaugsmas, ir šio džiaugsmo šventę švenčiame. Ir Jums, brangusis Prelate, tebūna ši šventė didžio džiaugsmo diena! Dėkodamas Jums už prisiminimą, linkiu Jums daug Viešpaties palaimos šiomis šventomis dienomis ir reiškiu Jums gilią savo pagarbą! Jūs esate visados mano mintyje ir širdyje!

Jūsų A. Maceline

74.

Miunsteris,
1960 m. Velykos

Kun. Gaidos recenzija yra rimta, teologiškai kruopšti, svarbesnė už entuziastinę giją kan. Vaitkaus. Gaila, kad kun. Gaida atsidėjo publicistikai, o ne teologijai, nes tam turi gabumų ir yra gerai pasirengęs. Taip pat ir kun. Baltinis, kun. Celiešius, abu tūno, nors gabūs teologijai. Visi lietuviškieji mokslai skursta, bet labiausiai teologija. Rašo, kad po truputį susigyvena su studentais ir profesoriais. Pastangas trukdo silpna sveikata. Tikisi, kad Prelatas atvyks į Eucharistinį kongresą Miunchene, tad gal bus proga susitikti, nors pats dalyvauti kongrese vargiai galės.

Münster/W,
Kerssenbrockstr. 12.
1960 metų Velykos

Brangusis Prelate,

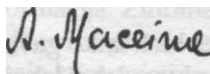
Prieš kiek laiko gavau iš Jūsų du paketukus „Didžiosios Padėjėjos“, už kuriuos Jums labai labai dėkoju. Keletą egzempliorių padovanojau mūsiškiams, keletas jų yra dar pas mane. „Aiduose“ skaičiau kun. Gaidos recenziją: ji parašyta labai rimtai, visu teologišku kruopštumu. Tai yra pirmoji tokios rūšies, nes kun. Vaitkaus recenzija, nors ir labai entuziastinga, vis dėlto neprilygsta kun. Gaidos pastaboms. Kun. Gaida yra rimtas teologinis mąstytojas. Kai atvykau į Freiburgą 1949 metais, ten teologijos fakultete ir apskritai tarp Freiburgo kunigų dar buvo labai gerų atsiminimų apie Gaidą kaip studentą: jis mat Freiburge studijavo ir doktorizavosi. Dabar jau miręs Freiburgo arkivyskupas Rauch sykį yra pasakęs, kad Gaida būvęs vienintelis užsienietis teologas, taip puikiai įvaldęs vokiečių kalbą. Gaila, kad Gaida išvyko į Kanadą, o ne atsidėjo tolesnėms teologijos studijoms. Visi mokslai yra mūsų lietuviškojoje bendruomenėje sunykę, bet teologija

ar tik nebus labiausiai nusmukusi. Todėl iš tikro yra nuostolis, kad Gaida atsideda publicistikai, o ne rimtiems teologiniams svarstymams. O šiam tikslui jis turi ir gerą galvą, ir tinkamą pasiruošimą. Tas pats pasakytina ir apie tokius kunigus kaip Baltinis ar Celiešius. Ir jie tūno kažkokioje pastogėje, užuot ką nors rimtesnio bei gilesnio kūrę. Gal Jūs turite, mielasis Prelate, progos jiems tai pasakyti: Jūsų gal jie paklausytų labiau negu mane, nors aš šiems savo bičiuliams esu ne sykių tai rašęs.

Jau vienas semestras pasibaigė, kai esu Mūnsteryje. Iš sykio čia man buvo truputį nejauku. Mat kiekviena pradžia yra nejauki. Bet paskui įpratau: susigyvenau su studentais, užmezgiau vieną kitą ryšį su fakulteto dėstytojais. Visi yra malonūs ir draugiški žmonės. Bet ar jie man mano pakvietimą prailgins (formaliai jis baigsis su šiuo vasaros semestru), dar neaišku. Mano liga neleido man pasistatyti taip, kaip ir kiti, ir aš pats būčiau norėjęs. Po visokių kraustymusi buvau rudenį labai nusilpęs ir jau maniau, kad reikės visko atsisakyti. Vėliau pagerėjo, bet sveikas nesu. Blogiausia yra tai, kad dėl ligos mano burnos gleivinė džiūsta ir labai trukdo kalbėti. Tad paskaitos, o ypač laisvas pokalbis išeina nesklandūs. Kas šios priežasties nežino, priskiria šiuos trūkumus mano 'nepasiruošimui'. Dėl ligos esu pririštas prie namų, beveik niekur negaliu ilgesniam laikui išvykti, nes negaliu beveik nieko restoranuose valgyti. Ir Eucharistiniame kongrese, atrodo, vargu ar galėsiu dalyvauti. Bet ką gi - reikia su Dievo Valia susitaikyti ir džiaugtis bent tuo, kas yra likę. Norėčiau tik užbaigti savo darbus, kurie daugumoje įpusėti ar net eina prie galo.

Priimkite, mielasis Prelate, Velykų proga mano nuoširdžiausius linkėjimus. Tegu Viešpats laimina Jūsų pastangas ir sumanymus! Tegu suteikia Jums džiaugsmo, apžvelgiant Jūsų nueitą tokį vaisingą gyvenimo kelią. Jeigu atvyktumėte šią vasarą į Eucharistinį kongresą, mėginčiau su Jumis susitikti. O tuo tarpu ačiū už prisiminimą!

Jūsų

75.

Miunsteris,
1960.IX.29

Neteko susitikti Miunchene. Bičiuliai kviečia atvykti į JAV. Darbas neleidžia. Pasiliks Miunsteryje, nes profesoriavimas pratęstas, netgi kviečia galutinai pasilikti. Gamta monotoniška. Gražiau buvo Freiburge. Pasaulis stačia galva rieda bedugnėn.

Münster/W,
Kerssenbrockstr. 12
1960 m. gegužės 29 d.

Brangusis Prelate,

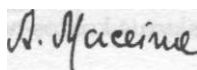
Visų pirma leiskite man pasveikinti Jus Jūsų šventojo Globėjo dieną! Tegu jis išmeldžia Jums daug sveikatos ir giedrių dienų Jūsų veikloje, kuria mes visi tiek džiaugiamės. - Jau seniai apie Jus nieko negirdėjau. Galvoju, kad gal pasirodysite Munchene šią vasarą. Bet ir aš pats negalėjau ten būti, o apie Jus irgi niekas neminėjo - taigi ir Jūs pasilikote už okeano. O būtų buvę labai miela susitikti. Mano bičiuliai ne sykį kvietė mane apsilankyti Amerikoje. Bet tiek mano sveikata, tiek ypač darbas neleidžia ilgiau ištrukti, o dviem trim savaitėm tokia kelionė neapsimoka. Reikės palaukti, kol būsiu 'pensininkas', tada galima bus pavažinėti. Tuo tarpu dar reikia laikytis, kol Viešpats liepia.

Esu, kaip žinote, Münsteryje, ir, atrodo, kad greitai man teks iš čia pajudėti. Mano profesoriavimas čia vėl pratęstas. Be to, fakultetas norėtų mane pastoviai pasilikti, tik dar nežino, kokia forma. Aš pats nesibaidau ir neatsisakau, nors nei pats miestas, nei ypač gamta čia nėra viliojanti: lygumos, pelkės, daug drėgmės ir rudenį rūkų. Tačiau negi čia žmogus rinksis: kur gauni darbą, ten reikia ir apsisototi. Freiburge buvo, žinoma, daug gražiau, bet - negi iš kalnų misi. Mano sveikata labai svyruoja: kartais jaučiuosi gerai, bet kartais kankina didelis nuovargis, kylas iš kepenų ne-normalaus veikimo. Tad ir šią vasarą reikėjo atsisakyti nuo visų paskaitų, kurias buvau pažadėjęs tiek ateitininkams, tiek frontininkams. Niekur nebuvau nė kojos iškėlęs. Maniau, išlėksiu kur truputį rudeniop. Bet dabar žiūriu, kad jau reikia sėsti stipriai prie darbo, nes semestro pradžia artinasi, o aš turiu pasiskelbęs du naujus kursus, kurių ligi šiol nesu dar skaitęs: pagrindinės rusų filosofijos problemos ir vakarietiški bolševizmo aiškinimai. Tad taip nė nemačiau atostogų. Pavyzdžiui žmonėms, kurie jų turi ir kartais net apščiai. Blogiausia, kad mano darbas neina taip sparčiai, kaip norėčiau. Mat ilgas sėdėjimas kepenims yra peilis. Tad reikia vis atsigulti. O tai trukdo darbą. Na, bet džiaugiuosi, kad yra dar taip, nes gali būti dar blogiau. Rašysiu, kol galėsiu.

Būtų malonu išgirsti ir iš Jūsų, mielasis Prelate, kokį žodelį. Kaip laikotės? Ką planuojate? Kokia nuotaika visų šių pasaulio sąmyšių akivaizdoje? Pasaulis iš tikro stačia galva rieda bedugnėn! Mėginu tai aiškinti vokiečių jaunimui. Kai kas tai supranta, bet - ne visi! Kai supras, bus per vėlu.

Dar sykį, brangusis Prelate, linkiu Jums daug giedraus džiaugsmo ir didžiųjų Viešpaties malonių.

Jūsų

76.

Miunsteris,
1961.11.29

Dėkoja už kelionės į LKM Akademijos suvažiavimą JAV apmokėjimą. Tačiau kelionė nėra įmanoma, nes yra pririštas Miunsterio universitete, kur iš profesoriaus svečio jau pasidaręs tikru filosofijos fakulteto nariu, gavęs docento titulą ir didelę, beveik 400 dolerių, mėnesio algą. Taip pagaliau įsitvirtino universitete. Antroji priežastis - silpna sveikata, turi laikytis griežtos dietos, kas kelionėje neįmanoma. Vietoj savęs siūlo prof. J. Grinių arba prof. Ivinskį. Abu sūnūs vedę lietuvaites.

Münster/W.
Kerssenbrockstr. 12.
1961 m. kovo 29 d.

Didžiai Gerbiamasis Prelate,

Kristaus Prisikėlimo švenčių proga priimkite nuoširdžius mano sveikinimus bei linkėjimus. Tegul Viešpats laimina Jūsų darbus ir Jūsų gyvenimo kelią!

Jūsų laiškas, kuriuo man pranešėte, kad apmokėtumėte mano kelionę Amerikon, jei vykčiau į Lietuviių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimą Čikagoje, man buvo didelė ir maloni staigmena, dar sykį parodžiusi, kokios geros ir plačios širdies Jūs, Prelate, esate. Labai labai dėkoju Jums už šį pasiryžimą.

Deja, mano kelionė Amerikon šiuo metu yra neįmanoma. Mane Münsterio universitetas prisirišo neapbrėžtą laiką, taip kad ištrūkti nebegaliu. Kaip žinote, mielasis Prelate, ligi šiol buvau Münsteryje tik profesorius svečias, tai yra toks dėstytojas, kuris gali būti atleistas kiekvieną semestrą, jei jo pakvietimas švietimo ministerio neprailginamas. Mano pakvietimas Münsterin baigėsi šių metų žiemos semestrą (vasario mėn. gale). Tačiau Filosofijos fakultetas, patenkintas mano darbu, padarė mane nebe svečiu, bet jau visišku nariu, suteikdamas man docento vietą su didesne alga, negu profesoriaus svečio. Šią vietą aš turiu dabar kaip tik nuo šių metų kovo mėnesio. Tai yra vieta neapbrėžtą laiką. Jei nepadarysiu kokio baisaus nusikaltimo, niekas manęs nebeatleis. Tuo būdu pasisekė man įkelti koją į universitetą jau stipriau negu lig šiol. Dėl to atkrinta man rūpestis, kaip pragyventi, nes docento alga Vokietijoje yra iš tikro didelė: gausiu į rankas netoli keturių šimtų dolerių per mėnesį, kas Vokietijoje yra dideli pinigai. Šia proga dėkoju Jums, brangusis Prelate, už visą aną paramą, kurią man teikėte sunkiais mano gyvenimo metais. Dabar ji man jau nebebus reikalinga (išskyrus kokios nelaimės atvejį). Dabar ašen mėginsiu pašelpsti rei-

kalinguosius. - Bet visas šis medžiaginis aprūpinimas pririša mane ir aprauna dideliu darbu. Buvau galvojęs, kad mano svečiavimasis Mūnsteryje gal baigsis, tada pasidarysiu vėl laisvas kaip paukštis ir galėsiu vykti Amerikon pasisvečiuoti. Deja, dabar pajudėti ilgesnį laiką negalėsiu. Žinoma, būtų iš tikro galima atvykti porai savaitių. Bet tai būtų iš tikro nepateisinamas liuksusas. Kelionė Amerikon yra brangi. Jeigu tad jau vykti, tai bent keletui mėnesių, o ne keletui dienų ar vienai paskaitai. O ilgesnio laisvo laiko dabar aš neturėsiu, išskyrus tris mėnesius vasarinių atostogų, kurių metu reikia ruošti žiemos semestru.

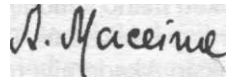
Bet yra dar viena priežastis, kuri mano kelionę Amerikon padaro negalimą, būtent mano sveikata. Mano kepenys ir tulžis tebėra nesveikos ir toliau. Turiu visą laiką laikytis griežtos dietos, nevalgyti taukų, kiaulienos, apskritai jokios riebesnės mėsos, kopūstų, pupelių ir t.t. ir t.t. Visa tai galima įvykdyti sėdint namie, bet ne kelionėse ir pas svetimus žmones. Esu pastebėjęs, kad net ir trumpos kelionės, kurių metu reikia maitintis restoranuose, man jau sudaro keblumą. O ką kalbėti apie keliones vieną kitą savaitę ar mėnesį!

Visa tai verčia mane pasilikti namie, padėkojant Jums, Prelate, už gerą Jūsų širdį. Atsakydamas p. P. Maldeikiui¹ į pakvietimą ir išdėstęs jam priežastis, kodėl pakvietimo negaliu priimti, pasiūliau, kad pakviestų į suvažiavimą arba dr. J.Grinių, kuris dabar yra visiškai laisvas, arba prof. Ivinskį, kuris ligi šių metų galo irgi yra laisvas. Jei Čikagos Liet. Kat. Mokslo Akademijos Valdyba juos kviestų, gal gera Jūsų širdis kaip tik nukryptų į šiuos mūsų veikėjus ir gal Jūs sutiktumėte apmokėti jų keliones į Ameriką. Bet tai tik mano asmeninis siūlymas.

Šiaip mano gyvenimėlyje nėra jokių atmainų. Darbo turiu dabar labai daug. Reikia ruošti paskaitoms, reikia ruošti spaudai vieną kitą knygą. Taip tad ir eina laikas šuoliais. Iš Lietuvos turiu žinelių, kad abu mano sūnūs vedė. Vadinasi, ir jie jau kuria savarankišką gyvenimą, nors abu dar nėra baigę mokslo. Džiaugiuosi, kad jų abiejų žmonos lietuvaitės (vyresniajam anksčiau buvo pavojus, kad ves kažkokią rusaitę). Taigi reikia jau apsiprasti su senatve...

Dar sykių dėkodamas Jums už Jūsų ryžtą, linkiu Jums, brangusis Prelate, daug džiaugsmo šiomis šventomis dienomis ir daug sveikatos Jūsų kelyje.

Jūsų

¹ Petras Maldeikis (1904-1993) - pedagogas, redaktorius, mokytojas, rašė auklėjimo temomis (LH, XVII, 174-175); XXXVI, 368; XXXVII, 367).

77.

Miunsteris,
1961.V.20

Pergalvojęs pakartotinį kvietimą vykti į JAV, nusprendė taip pat: laiko stoka ir silpna sveikata. Nuotaika irgi bloga: žmona sunkiai serga, patyrė antrą širdies priepuolį, nedirba, vaikus reikia remti.

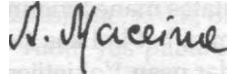
Münster/W,
Kerssenbrockstr. 12
1961 m. gegužės 20 d.

Brangusis Prelate,

Jūsų laiškas, kuriuo mane dar sykį įtaigojote priimti pakvietimą ir atvykti Amerikon, vertė mane vėl iš naujo viską permąstyti ir peržiūrėti. Todėl neskubėjau Jums atsakyti, stebėdamas ir lūkuriuodamas, kad gal pats laikas ką nors parodys. Deja, dabar, praėjus jau trimis savaitėms, reikia galutinai apsispręsti. Ir mano galutinis apsisprendimas pasilieka toks pat, kaip ir anksčiau: negaliu! Negaliu dėl laiko ir dėl sveikatos. Negaliu imti iš Jūsų tokios didelės sumos kelionei, kuri apsiribotų tik kokiom dviem savaitėm. Negaliu apvilti savo bičiulių, kurie jau dabar stato programas tam atvejui, jei ašen atvykčiau. Jeigu žmogus negali Amerikos aplankyti kaip reikia, tai geriau tegu visai nesirodo: tai gaspadoriška, bet nuosekli išvada. Atvykus Amerikon, reikia joje pasilikti bent porą mėnesių. O aš tiek daug laiko negaliu ir dėl savo darbo, ir dėl sveikatos, kuri tarnauja tik tol, kol vengiu per didelio nuovargio. Be to, ir vidinė mano nuotaika šiuo metu nėra smagi: prieš porą dienų gavau laišką iš Lietuvos - mano žmona sunkiai ir pavojingai susirgusi; jos širdis jau seniai negaluoja; dabar ji turėjo aštrų antrą priepuolį, gulėjusi ilgokai ligoninėje, ir gydytojai išpėję, kad jie ją atgriebę jau paskutinį kartą. Trečio priepuolio ji nebeišlaikysianti. Vaikai rašo nusimine, nes mama nebegali daugiau dirbti, o jie dar tebereikalingi paramos. Tad visus šiuos motyvus sudėjus krūvon, reikia pasilikti namie. Dėkoju Jums už mielus paskatinančius žodžius, už pasiryžimą apmokėti mano kelionę. Gal tai bus galima įvykdyti vėliau, kai sąlygos pasidarys palankesnės. O nuostolio, kad aš neatvyksiu, nebus niekam. Kat. Mokslo Akademija referentų turi pakankamai. Be to, aš nesu šios Akademijos narys. Esu dėkingas už garbę, kad Akademija man, kaip nenariui, skiria paskaitą. Bet jos paskaitymas susijęs su tokiomis didelėmis sunkenybėmis, kad jos turinys tikrai šių sunkenybių neatsvertų. Gražinu tad

Jums, Prelate, atsiųstą čekį ir dar sykį prašau nesupykti, kad apsisprendžiu neigiamai. Tikiu, kad mane suprasite ir atleisite.

Jūsų

78.

Miunsteris,
1962 m. Velykos

Ilgai nerašęs, nes tuščių žodžių nemėgstas, o nuoširdžiam išsikalbėjimui reikia laike ir nuotaikos. Daug darbo, per semestrą - 500 puslapių paskaitų teksto. Kol kas ministerija dar nepatvirtino jo visam laikui, nes nesąs Vokietijos pilietis. Apie artimo meilę pozityviai - dalytis paskutiniu duonos kąsneliu, o negatyviai - nebūti kitiems našta. Prisimena, kad už savo studiją apie socialinį teisingumą dar Lietuvoje buvo smarkiai kritikuotas. Prisimena taip pat hierarchijos suskilimą Švabijos Gmiunde ir pasauliečių dezorientaciją. Visa tolima, atgyventa. Tada rašyti laišakai prel. Tulaibai, prel. Krupavičiui, vysk. Brizgiui dabar atrodo tušti, beprasmišiai, o anuomet ginčai atrodė svarbūs ir būtini. Laikas keičia gyvenimą. Apologetika gana apleista. Mėgina į tai atkreipti dėmesį. Vasaros semestrą dėstys komunistinę etiką, o žiemos - komunistinę religijos filosofiją. Persikėlimas į Miunsterį jam daug kainavo darbo ir lėšų, bet buvo būtinas, kad jis pats per anksti netaptų našta kitiems. Labai dėkingas Prelatui už ikišiolinį šelpimą ir pagalbą. Teisinasi, kodėl retai rašo laiškus. Studijų savaitėje bus nagrinėjamas klausimas apie liturgijos kalbą. Lietuviai išėiviai linkę palaikyti lotynų kalbą. Jis buvo už tautinę. Bet dabar supranta, kad tai gera tautiečių atžvilgiu, bet bloga Bažnyčios atžvilgiu. Nors kitataučių stačiatikiai labiau vertinami už katalikus, bet atsivertimai, pavyzdžiui, protestantų, tėra tik į katalikus, bet ne į stačiatikius, nes kitaip turėtų atsakyti ir savo tautiškumo - tapti rusais, rumunais, graikais.

Münster/W,
Kerssenbrockstr. 12
1962 metų Velykos

Mielas ir brangus Prelate,

Seniai jau rašiau Jums žodelį. Tuščiavidurių - visokių šventinių ir sukaktuvinių - laiškų pradedu vis labiau nebemėgti, o pasikalbėti iš širdies reikia nuotaikos. Jos šią žiemą man buvo maža: tiek dėl daugybės darbo, tiek dėl vis šlubuojančios sveikatos. Darbo susikrovė todėl, kad reikėjo rašyti paskaitas keturioms savaitinėms valandoms; tad per semestrą (4 mėnesiai) susidarė per 500 pusl. Sveikata nesitaiso todėl, kad tulžies akmenų chemiškai ištirpdyti neįmanoma, o operaciją vis atidėlioju, manydamas, kad ateis patogesnis metas negu dabar. Taip tad teko gerokai prisipausti, kad ištesėčiau. O ištesėti reikėjo, nes mano vieta universitete vis

dar nėra amžina. Tiesa, praktiškai gal ir nebūčiau atleistas, jei jėgos vežtų. Bet jei jos nevežtų, ateitis pasidarytų gerokai niūri. Universitetas yra pristatęs mane Švietimo ministerijai, kad ši paskirtų mane jau visam gyvenimui, bet kol kas šio paskyrimo neturiu ir nežinau, ar be pilietybės (aš vis dar nesu Vokietijos pilietis) tai įvyks. Jeigu toks paskyrimas 'visam gyvenimui' (auf Lebenszeit) ateitų, tada būtų ramiau, nes tada ir negalios atveju būčiau daugiau ar mažiau aprūpintas ir nepasidaryčiau niekam našta. Be abejo, Jūs man, Prelate, galėtumėte čia priminti „Saulės Giesmę“ ir aną mano stipriai pabrėžtą Kristaus įsakymą nesirūpinti rytdiena. Iš tikro ja ašen ir nesirūpinu - dėl savęs paties. Man tik nesinori, kad kiti manim imtų rūpintis, jei tektų virsti nedarbingam ir vis dėlto pasaulyje dar tebevegetuoti. Štai šitokio atvejo norėčiau išvengti. Nes vis labiau įsitikinu, kad Kristaus įsakymas „mylėk savo artimą kaip pats save“ praktiškai reiškia „nebūk savo artimui našta“. Man atrodo, kad ši - tegu ir negatyvinė - principą išvysčius būtų galima sukurti ištiesą etiką, kuri mūsų santykius stipriai sušvelnintų, ypač demokratinėje santvarkoje. Pozityviai mylėti savo artimą kaip pats save mes niekad turbūt neįstengsime, nes tai reikštų pasidalinti su artimu ir paskutiniu kąsniu. Tai yra šventųjų privilegija. Už šį pozityvios meilės pabrėžimą ašen esu buvęs daug kartų ir stiprokai kritikuotas, kai dar Kaune išėjo mano knyga „Socialinis teisingumas“. Senatvėje baigiu įsitikinti, kad gal anie kritikai ir turėjo tiesos; kad gal pakanka negatyvios meilės, nevirstant savam artimui našta. O šia našta virsti labai lengva: einant į bažnyčią sušvinkusiais drabužiais, kurių nemalonų kvapą artimas yra priverstas kvėpuoti; birbinant automobilio motorą vidurnaktį prie artimo langų ir jį išbudinant gal iš sunkiai iškovoto nakties poilsio; perspėjant artimą, kad jis po 10 v. neleistų taip garsiai savo radijo; ir t.t. ir t.t. Visa mūsų kasdienybė yra arba abipusė pagalba pasilengvinti buvimo našta, arba abipusis apsisunkinimas šią našta nešant. Man atrodo, kad Kristus kaip tik ir norėjo, kad krikščionys (bent jie!) pasilengvintų vienas kitam šią našta, kaip šv. Jonas Crizostomas yra pasakęs: „Alter alterius onera portate“*. Geriau tad yra prisiimti kito našta, negu kitam savąją uždėti. Šia tad prasme man ir norėtusi išvengti virsti senatvėje kitam našta, nes tokių artimųjų, kuriems ir manos negalios nebūtų našta, aš neturiu. Atsisakęs 1955 metais, kai mano žmona buvo į Freiburgą atvykusi, grįžti į Lietuvą, netekau paskutinės progos. Šiandien ji man neberašo; neberašo nė vaikai. Jie jau vedę, turi savas šeimas. Tad ką čia rūpinsies svetimomis naštomis, kai savų jau pakanka. Tai aš žinau labai gerai ir nesu dėl to nei nusiminęs, nei įsiskaudinęs. Toks yra visų vienišių likimas - ar tėvynėje, ar svetur.

Šiandien pavarčiau senų savo laiškų nuorašus (retai kada nuorašus darau, bet kai kada) ir tarp jų radau vieną mano laiško Jums, Prelate, rašytą

* Nešiokite vienas kito našta (lot.).

dar iš stovyklos Schwäbisch-Gmünd. Tai mano atsakymas į Jūsų pirmąjį ir vienintelį pabarimą - anuo metu, kai Vokietijoje mūsų hierarchija buvo suskilusi, dėl to ir pasauliečiai buvo suskilę, ir mes nežinojome, kokią pusę palaikyti, prie ko dėtis ir su kuo geruoju gyventi. Tada Jūs pabarėte mane stiproškai. Deja, Jūsų laiško neturiu. Jį anuo metu pasiėmė paskaityti kan. Kapočius ir užsimiršo gražinti. Turiu pas save tik nuorašą mano atsakymo, ilgo atsakymo, kuris man tačiau dabar atrodo toks tolimas ir atgyventas... Šie keliolika metų nutildė visokias hierarchines rietenas, išardė grupes grupėles, išblaškė mus po tolimiausius pasviečius. Dabar nebėra nei pabarimų, nei užsigavimų, nei teisinimosi. Daug laiko ir jėgų išseikvojome anais metais šiems tuštiesiems dalykams. Nuorašų segtuve guli laišškai prel. Tulabai, prel. Krupavičiui, vysk. Brizgiui - tušti laišškai, beprasmiai ginčai. O anuo metu jie atrodė toki svarbūs ir būtini. Kaip laikas keičia gyvenimą! Todėl dabar mėginu susitelkti aplink visai kitokias problemas. Jau keletas metų dėstydamas studentams komunizmo doktriną, vis labiau pastebiu mūsų pasaulėžiūros silpnas vietas. Mes ne viską esame ligi galo išmąstę, ne viską stipriai pagrindę. Tikėjimas į Dievą, gautas iš Apreiškimo, mus yra taip įtikinęs, kad mes neregime, jog prigimtas Apreiškimo pagrindas, vadinamas Apologetika, yra atsideręs dideliame pavojuje. Todėl dabar ir mėginu, ryšium su komunizmu, bent parodyti šias mūsų pačių silpnas vietas ir paskatinti jaunus klausytojus, kad jie jomis susidomėtų ir mėgintų jas naujai permąstyti bei pagrįsti. Ypač teologams tai nuolat primenu, nes tarp savo klausytojų turiu nuolatos vienuolių ir kunigų arba jaunų seminaristų. Šį vasaros semestrą dėstysiu komunistinę etiką, o ateinantį žiemos semestrą - komunistinę religijos filosofiją, tad šių kursų metu kaip tik bus ypatingai daug progos minėtas idėjas paliesti ir išplėtoti. Iš šių visų paskaitų baigia susidaryti bent pora tomų knygų, deja - nebe lietuvių kalba. Perdirbti jas lietuviškai ašen pats jau nebegalėsiu. Ak, lietuviams jos ir nebus reikalingos.

Šalia šių darbų pradėdau vartinėti lietuviškus savo raštus raštelius, kurių daug yra niekur dar nespausdintų. Mėginu kai kuriuos jų perrašinėti, truputį pakaitalioti; dalį jų atiduosiu 'Aidams' - gal panaudos; dalį paliksiu ir toliau spintoje. Buvau Toronto šv. Jono parapijai pažadėjęs knygą apie krikščionių pasaulyje; ligi šiol negalėjau pažadėto ištesėti, nes kaip tik užpuolė mane negalios ir kėlimasis į Mūnsterį, man labai daug kaštavęs visokeriopa prasme. Bet man nebuvo kitokios išeities, nenorint virsti artimui našta - dar labai labai anksti. Tad pakvietimą priėmiau; to nesigailiu, tačiau dėl to nukentėjo mano kiti darbeliai; nukentėjo net susirašinėjimas su bičiuliais, nes laišką man parašyti pasidarė tiek pat sunku, kaip laiškanėšiu vakarinis pasivaikščiojimas po miestą, kai žmona jį po jo vaikštynių pakviečia. Ne vienas bičiulis niurna, kad ašen per maža koresponduoju. Bet jei jie galvotų apie vakarinius pasivaikščiojimus ano laiškanėšio, suprastų mane ir neniurnėtų.

Nuolatos galvoju apie Jus, Prelate, apie visą tą gerą, kurio iš Jūsų esu patyręs; apie tą visą pagalbą, kurią man esate visą laiką rodę. Jaučiuosi prieš Jus nesmagiai, nes ir su Jumis nesu dažnai susirašinėjęs ir Jums už visą Jūsų gerą širdį gana nerangiai atsidėkojęs. Tačiau žiniu, kad Jūs gera darote ne todėl, kad kas nors Jums nuolatos dėkotų ir smilkintų. Bet jei manoji padėka ir nebuvo greita laiškais, tai savo širdyje buvau ir esu Jums visados labai labai dėkingas, nes tik Jumyse esu radęs krikščionį, kuris tikrai pasiima nešti svetimą našta, neklausdamas, ar jam už tai bus pasakytas malonus žodelis. Jeigu tad mano korespondencija ir su Jumis buvo retoka, tai atleiskite ir pagalvokite apie aną laiškanesį, kuris po 8 valandų vaikštynių su laiškais gulasi ant kanapos, bet neina su žmona pasivaikščioti, nors ši ir prisispyrusi jį kviečia, nes rytoj jo laukia vėl 8 valandų vaikštynės. Taip ir man. Kai parašau per dieną 10 pusl. mašinėle, tai pas-kui jau tikrai nesinori rašyti jokio laiško...

Šią vasarą Vokietijos lietuviai ruošia bendromis jėgomis (skautai, studentai, ateitininkai, frontininkai, Liet. bendruomenė) studijų savaitę. Man teko pasiimti jos programą - sustatyti ir vėliau praveisti. Svarstysime Rytų Europos klausimą, o šalia jo minėsime Maironio šimtametę sukaktį ir spęsimė, ką lietuviai tremtiniai pageidautų iš Bažnyčios susirinkimo. Man buvo įdomu iš mūsiškių tremtinių patirti, kad, sakysime, jie yra prieš gimtosios kalbos įvedimą į liturgiją. Seniau man, kaip ir daugeliui Europos katalikų, atrodė, kad liturgija turėtų būti atliekama tautinėmis kalbomis, nes tik tokiu būdu tikinčiųjų dalyvavimas Kristaus Atpirkimo misterijoje darosi sąmoningas. Lotynų kalba švenčiant liturgiją, šis sąmoningumas yra per mažas arba net visiškai neįmanomas. Man atrodė, kad Rytų Bažnyčia šiuo atžvilgiu yra pranašesnė už Vakarų Bažnyčią. Tačiau kai man teko arčiau susipažinti su Europoje egzistuojančia pravoslavų Bažnyčia, mano nuomonė pasikeitė, ir aš esu dabar taip pat prieš tautines kalbas liturgijoje. Rusai pravoslavai patys pastebėjo, kad su kalba į liturgiją ateina tautiniai papročiai, mintys, simboliai ir kad tuo būdu liturgija (ne tik Mišios, bet ir visos kitos bažnytinės šventinės apeigos) suauga su tauta į vieną vienetą. Tai yra gera tautiečių atžvilgiu, bet tai yra bloga Bažnyčios atžvilgiu. Būdamą universalinė savo esme, Bažnyčia negali tilpti jokioje tautoje. Ji turi būti taip atvira, kad ji būtų prieinama visiems žmonėms - ne tik kaip tautinėms grupėms, bet ir kaip asmenims. Rusai pravoslavai nustebo patyrę, kad jie, būdami Vakarų Europoje ir švęsdami savo nuostabiai prasmingą ir gražią liturgiją, praktiškai neturi prieaugio iš kitų konfesijų: niekas neat-siverčia į pravoslavus, tuo tarpu į Katalikų Bažnyčią perėjimų iš protestantų kiekvienais metais yra tiek ir tiek. Protestantai simpatizuoja Europoje pravoslavam žymiai labiau, negu katalikam, o tačiau jie pereina ne į

pravoslavus, bet į katalikus. Kodėl? Todėl, kad pereiti į pravoslavus reiškia praktiškai virsti arba rusų, arba rumunų, arba graikų, nes įsijungti į pravoslavų Bažnyčią reiškia įsijungti į tautinę rusų arba rumunų, arba graikų ar kurių kitų bendruomenę, kadangi pravoslavija su šia bendruomene yra neatskiriama suaugusi. Tai yra didžiulė kliūtis sąmoningam asmeniui, kuris nenori iš savos tautinės bendruomenės (tegu ir tik religiniu atžvilgiu) išstoti. O šitaip atsitiktų ir su Katalikų Bažnyčia, jei mes pradėtume liturgiją atlikinėti tautinėmis kalbomis. Štai čia yra pagrindas, kodėl ir mūsiškiai tremtiniai pasisako už lotynų kalbą, kaip ligi šiol. Bus įdomu studijų savaitės metu šį klausimą panagrinti. Manome, kad nagrinėjimo rezultatai per Tėvelį Bernatonį¹ bus pasiūsti atitinkamai Concilium'o komisijai.

Įsileidau į visokias „filosofijas“, Prelate, bet taip norėjosi su Jumis pasikalbėti. Gegužės pradžioje vėl prasidės darbas, tad nežinia, kada vėl bus galima surasti gerą progą ir nuotaiką išsamesniam žodeliui. Bet vis tiek šį sykį reikia baigti. Siunčiu Jums, brangusis Prelate, daug daug sveikinimų Kristaus Prisikėlimo švenčių proga! Linkiu daug sveikatos, daug energijos ir pakilios nuotaikos! Tegu Viešpats laimina ir toliau Jūsų gyvenimo kelią, Jūsų darbus ir sumanymus! Kartu dar sykį dėkoju už prisiminimą, už dovanėles ir už visus tuos gerus žodžius, kurių man esate pasakę. Gaila, kad esame tiek toli vienas nuo kito! O anos retos bei netikėtos progos susitikti - tokios neįtikimos ir tokios bežodės! Nerūstaukite, kad praėjusią vasarą neatvykau: iš tikro negalėjau. Mano kelionės, atrodo, jau yra baigtos. Belieka tik paskutinė. Jeigu noriu dar ką nors nuveikti, tad man reikia sėdėti tik namie, nes kiekvienas išvykimas virsta našta ir kitiems, ir man pačiam. Supraskite ir atleiskite!

Jūsų A. Maceina

Lawrence, Mass.,
1962.IV.24

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Labai dėkoja už malonų laišką, jį dar ne kartą skaitysiąs. Atsiprašo, jei jo laiškas į Švabijos Gmiundą galėjęs ižeisti, rašęs iš geros širdies. Norėtų studijuoti apologetiką ir sociologiją. Pritariaš, kad liturgijoje būtų palikta lotynų kalba. Pageidautų, kad Profesorius parašytų veikalą apie Palaiminimus.

¹ T. Juozas Alfonsas Bernatonis (1914-1988) - kapucinas, Vyriausiasis lietuvių tremtinių sielovados tvarkytojas Vokietijoje ir Austrijoje (LE, II, 430; XXXVI, 108; XXXVII, 74).

1962 m. balandžio mėn. 24 d.

Didžiai gerbiamas ir mylimas Profesoriau,

Šiandien, gavęs Tamstos ilgą laiškų, perskaičiau lyg įdomų turiningų veikalų. Esu pasiryžęs dar porų sykių jį perskaityti. Negaliu nupasakoti, kaip jis man buvo malonus dėl daugelio priežasčių. Džiaugiuosi, dėkoju ir sveikinu.

1955 m. Tamstos didvyriškas ryžtingumas primena man Nerono laikų drausiusius Kristaus mokslo išpažinėjus. *Per aspera ad astra. Per angusta ad augusta**.

Mano kitados skaudus laiškas, rašytas Tamstai į Schwäbisch-Gmünd, galėjo Tamstų labai įžeisti. Esi, kaipo poetas, labai jautrus žmogus ir mano daugiau iš širdies, o ne iš proto pareikštos mintys, kiek teko sužinoti, labai įskaudino. Dabartine galvosena to nebūčiau padaręs. Taigi prašau mano „pabarimų“ užmiršti ir man atleisti. Tai padariau gera valia AMDG bent, gal dalinai iš ignorancijos. Esu autoriteto gerbėjas. *Roma locuta, causa finita***. Hierarchijon įnešamais politikavimais bjauriuos. Rietenos, schizmai, asmenų gnaibymai cui bono?*** *Cariatas operit multitudinem peccatorum* ****.

Esu paprastas Kristaus vynuogyno darbininkas. Ir tai labai silpnas. Po 40-ties kunigavimo metų įsitikinau, kad net šv. Mišių Aukos gerai nesuprantu ir nepajėgiu tinkamai atnašauti. Jei 71 metų našta nespauštų, važinėčiau studijuoti apologetikos ir sociologijos. Jaunas kunigystėje rašydavausi pamokslus. Dabar juos perskaitęs sarmatijuos. Nors ir dabar bandau pamokslus paruošti, bet, pasakęs juos, dažnai jaučiuosi nepatenkintas ir sudraskau... Juk turime eiti su laikais ir gvildinti gyvenimo problemas naujai, žinoma, ne viską.

Džiaugiuosi, kad esi konservatyviškas dėl gimtosios kalbos įvedimo į liturgijų. Daug rašoma pro ir contra. Aš esu prieš įvedimų krašto kalbos į liturgijų ir taipgi esu linkęs manyti, kad lotynų kalba bus palikta šv. Mišių Aukoje. Reikia mels-tis...

Gavėnios metu penktadieniais bandžiau aiškinti Kristaus pamokslų nuo kalno (Šv. Mato 5). Palaiminti... Taigi ne syki ir apie Tamstų pagalvojau, nes kitados esu pareiškęs Tamstai norų matyti parašytų veikalų ta tema. Jei dar gerasis Viešpats gyvų šioje žemėje palaikys, norėčiau prisidėti prie išleidimo Tamstos kurio nors veikalo.

Žinau, kad esi silpnos sveikatos, bet stiprios dvasios. Meldžiuos už Jus, kad Dievulis laikytų Jus ilgiems metams. Taipgi žinau, kad esi perkrautas darbais. Nesistebiu ir nekaltinu už neparašymų žodelio. Nors retkarčiais žodeliu užtark mane pas Dievų. Būsiu patenkintas...

* Per kančias į garbę (į žvaigždes). Per sunkumus į aukštumas (lot.).

** Roma pasakė - ginčas baigtas (lot.).

*** Kieno naudai? (lot.).

**** Meilė uždengia nuodėmių gausybę (1 Pt 4, 8).

Nesu nei rašytojas, nei filosofas. Priimk iš mano širdies plaukiančią Jums gilią pagarbą ir meilę.

Jūsų Kristuje *Em. P. Juras*

79.

Miunsteris,
1962 m. Kalėdos

Grumiasi su darbais. Ateitininkai JAV panoro išleisti lietuviškai „Niekšybės paslaptį“, kuri seniai išleista vokiškai. Kalėdoms važiuosiu į Miuncheną pas Grinius, išgirsiu naujienų iš JAV, paskui į Boną, kur susitiksiu su Ivinskiu. Turi studentą iš Vilniaus. Dėkoja už Prelato darbus lietuvių kultūrai.

Münsteris,
1962 metų Kalėdos

Brangusis Prelate,

Ir vėl jau daug laiko praėjo, kai Jums rašiau. Bet dienos tokios pilkos ir įprastos, jog iš tikro nėra ko nė pasakoti. Grumiuos su savo darbais darbais, kurių vis daugiau atsiranda, nes universitetas vis labiau mane įtraukia į savo sūkurį. Be to, vis reikia dar vieną kitą paskaitą ir kitur paskaityti: žmonės trokšta informacijų apie Rytus, tad reikia jiems jų duoti. Ateitininkai Amerikoje panoro išleisti manąją „Niekšybės paslaptį“, kuri jau seniai vokiškai išėjo. Pasiimčiau jiems seną lietuvišką tekstą, kuriuo esu dabar nepatenkintas, bet kuriį perdirbti neturiu kada. Pasiunčiau toki, koks mano buvo paruoštas prieš 12 metų (1950 m.). Jei jiems patiks, tegu leidžia. Kalėdom važiuosiu į Miuncheną pas Grinius. Dr. Grinius bus jau grįžęs iš Amerikos, tad bus daug jam pasakoti, o man klausytis. Paskui dar bus Baltų Instituto posėdis Bonnoje, kur susitiksiu su Ivinskiu. Taip tad ir prabėgs šventos dienos. O paskui vėl darbas su studentais ligi vasario pabaigos. Turiu vieną studentą iš Vilniaus. Tiesa, jis oficialiai vokietukas, bet vokiškai beveik nemoka. Šiauliuose užaugęs ir Vilniuje du semestrus studijavęs. Įdomu su juo susitikti ir lietuviškai pasikalbėti. Jis studijuoja ir pas mane. Šiaip viskas slenka pamažu pakalnėn. Sveikata tokia, kad galima dar laikytis, bet žmogus jauti, kad metai naštą vis krauna ir krauna.

Brangusis Prelate, prisiminkite mane savo maldose, o ypač mano vaikus. Jums patiem linkiu daug sveikatos, o šių šventų dienų metu daug džiaugsmo ir skaidros. Tegu Viešpats ir toliau laimina Jūsų pastangas, gerą širdį ir kilnius norus! Jūs tiek daug esate padarę lietuviškai ir krikšč-

čioniškai kultūrai Amerikoje, kad reikia tik stebėtis. Tegu šie darbai būna Jums paguoda tada, kai ateina tamsesnės valandos, kurių niekam iš mūsų netrūksta.

Jus didžiai gerbiaš *A. Maceina*

80.

Miunsteris,
1963 m. Kalėdos

Prabėgo metai nepastebimai. Buvo susitikęs su prof. Grinium, kuris pasakojo apie Prelatą, jo veiklą statant ALKĄ. Negali dirbti kaip norėtų, turi rūpintis liegs-tančiu kūnu. Rudeniop daug apsilankymų iš užsienio - JAV, Čilės, Švedijos. Visi plaukia, niekas neskęsta, tad reikia tikėtis, kad išplauks ir mūsų tauta. Trumpas lai-kiukas tebūna įrodymas, kad Prelatas visad širdyje - nepamirštas.

Münster/W,
Kerssenbrockstr. 12
1963 metų Kalėdos

Brangusis Prelate,

Štai ir vėl Kalėdos! Savotiškai nejauku, kad galiu Jums parašyti tik di-džiųjų švenčių proga. Bet taip jau susiklosto žmogaus gyvenimas: juo ar-čiau karsto, tuo greičiau laikas skuba. Net nežinia, kaip viskas taip greitai prabėga. Kai pažvelgiu į šiuos metus - kur jie dingo? Rodos, nieko nepa-daryta, o keleto mėnesių taip ir nėra. Apie Jus, Prelate, dažnai galvoju. Ir pasikalbame, susitikę su bičiuliais, o ypač su dr. Griniumi, kuris Jus aplan-kė. Jis buvo pas mane rudenį ir daug apie Jus man pasakojo. Skaičiau spau-doje apie naujus Jūsų pastatytus namus archyvui. Vis krutate, vis veikiate Dievo ir Tėvynės labui. Jūsų įnašas į mūsų kultūrą didėja. O ašen kiek stabtelėjau. Triūsinėju ir aš, bet... ne taip, kaip norėčiau. Tenka pasitemp-ti, kad atlikčiau tiesiogines pareigas, o likusį laiką reikia praleisti besigru-miant su Mėgstančiu kūnu. Jis pavargęs ir nebeneša naštos taip, kaip dar mano metais turėtų nešti. Tad reikia vis atidėti ateičiai įvairius planus - kitų ir savo. O ar ta ateitis ateis? Vienas Dievas nežino.

Antroji šių metų pusė buvo gausinga apsilankymais iš visų pasaulio kampelių. Rugsjūčio mėnesį buvo kun. Baltinis - daug su juo iškalbėjome.

Mudu su juo esame bičiuliai jau nuo seniai. Buvo ir kun. Patlaba¹ - vis toks jaunas ir energingas, kaip ir seniau. Buvo prof. Kakarieka² iš Chiles - istorijos filosofas, tylus, ramus, bet stiprios galvos žmogus. Ir dar vienas kitas iš Švedijos, bet jų Jūs, Prelate, nepažįstate. Kabinasi mūsų žmoneliai į visus žemynus. Vieni stipriau, kiti vidutiniškai. Bet visi plaukia, niekas neskesta, bent iš mūsų artimesniųjų. Tikėkimės, kad ir mūsų tauta išplauks, nors gal ir ne visi jos prisikėlimą savomis akimis paregėsime...

Brangusis Prelate, šis laiškiukas - trumpas ir tuščias - tebūna Jums ženklas, kad Jūsų nepamirštu, kad esu Jums savo širdyje visad dėkingas už visą gerą, kurio esate man padaręs. Nepykite, jei retai Jums terašau. Tylos valandomis Jūs esate visad su manimi!

Priimkite mano linkėjimų iš gilios širdies šių gražių švenčių proga. Teilaimina Jus Kūdikėlis Jėzus - Jus ir Jūsų darbus! O Naujieji Metai teišlaiko Jus sveiką ir energingą mūsų visų džiaugsmui!

Jus giliai ir nuoširdžiai gerbiąs A.Maceina

Lawrence, Mass.,

1963.XII.26

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Džiaugiasi profesoriaus laišku ir draugyste. Gerbia lietuvius intelektualus. Pastatą Amerikos lietuvių kultūros archyvui pastatė Putname, pavedė seselių globai. Tai jo visą gyvenimą rinktų lituanistinių dalykų archyvas. Spintos dar kainuos 1000 dolerių. LKM Akademijos Suvažiavimo rengimo komisija gražiai veikia. Tikisi, gal Dievas leis susitikti, jei liks laiko: ateitininkai, girdėjęs, rengia programą prof. Maceinos atvykimo proga. Bus naudinga susipažinti su čionykščiu gyvenimu: partijos pjaunasi - nesusipratimai.

1963 m. gruodžio mėn. 26 d.

Didžiai Gerbiamas ir Mielas Daktare,

Tamstos malonus laiškas ir photo suteikė man nemažai džiaugsmo. Nuoširdus ačiū!

Didelis atstumas mus skiria, bet doasia esi labai artimas. Gal keista! Juk esi mokslo vyras, daktaras, profesorius, rašėjas, gi aš paprasta bitelė, Kristaus vynuogyno menkutis darbininkėlis. Savo raštais bei paskaitomis nušvieti žmonėms kelią, jungi juos su Dievu, o aš menkutis žiburėlis negausioje ir tai išsisklaidžiusių lietuvių parapijėlėje, kuomi galiu prilygti! Kodėl gerasis Viešpats pašaukė

¹ Kun. Petras Patlaba (1909-1986) - vikaras JAV lietuviškose parapijose (LE, XX, 161).

² Prof. Julius Kakarieka (g. 1922) - istorikas, dirbęs Čilėje (LE, XXXVI, 284).

mane į savo vynuogyną ir leidžia nevertajam būti Jo įrankiu, yra vien tik Jo meilės stebuklas. O jei ką gera padarau, tai tik Jo vedamas ir stumiamas. Už Jo begalinę meilę net tinkamai nepadėkoju. Norėčiau pasekti Mariją, tačiau Mortos darbeliais tenkinuosi. Tad ir Tamstos prisiminimai bei pasikalbėjimai su bičiuliais, ypač su dr. Griniumi, liečiant mano asmenį, nors mane džiugina, bet, deja, nesu įkvėpimo įrankis.

Lietuvius intelektualus labai gerbiu. Jei artimui nuo savo stalo trupinėlį paduodu, tai tik dėl to, jog nenoriu, kad jis būtų sumindžiotas.

Nesu filosofas nei kūrybinis rašėjas. Pamokslus kad ir paruošiu, bet mažai kas tegirdi. Išleistos gabijų rašėjų knygos gal užpildys mano gyvenimo tuštumas.

„Pietas“ verčia branginti lietuvių kultūrą. Dievo numylėtoji Lietuva nėra gana veržli. Jos produktai nėra plačiai žinomi. Mano susuktu lizdeliu - ALKA gal istorikai pasinaudos.

Patsai lizdelis (pastatas ALKAI) man kainavo virš dvidešimt tūkstančių (20 000) dolerių. Per 40-tį metų įsigytas knygas, žurnalus, dramą, muziką, paveikslus ir šiaip lituanistinę medžiagą suvežu į ALKĄ. Prieš porą dienų užsakiau geležines spintas įrištiems laikraščiams „Darbininkui“ ir „Draugui“. Ir šios spintos kainuos arti tūkstantinės. Ims daug laiko, kol suvežtoji medžiaga bus tinkamai surūšiuota.

Tikiuosi paramos iš Nekaltai Pradėtosios Marijos Seserų vienuolyno. Seselės yra patriotiškai nusiteikusios. Jų sodyboje susilipdžiau lizdelį ir jos prižiūrės. Šiaip iš visuomenės negaunu jokios paramos. Jos ir nelaukiu. Prašiau, kad Balfas, Altas atsiųstų archyvinę medžiagą. Ateitininkai jau yra atsiuntę. Nesiskubina atsiųsti gal dėl to, kad tai yra Juro ALKA. Jei ką atsiųstumei vokiečių kalba, surišta su lietuviais ar lietuvybe, būčiau dėkingas.

Teko nugirsti, jog sekančiais metais atvyksi į JAV ir dalyvausi LKM Akademijos Suvažiavime. Sudarytoji Finansų komisija, sako, gražiai darbuojasi. Gal Dievulis leis susitikti, nors Tamstos bičiuliai su kaupu perpildys Tamstos atsilankymo programą. Atsilankymas į JAV, asmeninis susipažinimas su čionykščiu lietuvių gyvenimu Tamstai bus naudingas.

Apie mūsų džiaugsmus ir liūdesius, apie minios apatiją, partinius nesusipratimus bei kovas nerašysiu, nes Tamsta žinai iš spaudos. Man žiūrint per savo akinius, ateitis miglota. Reikia daugiau melstis ir bendradarbiauti su Kristumi. Bet kaip žmones įtikinti, kad tai būtina reikalinga?

Kad ir pavėluotai, prašau priimti mano nuoširdžiausius linkėjimus laimingiausių ir Dievo malonėmis dabintų Naujų Metų. Nepervark. Dieviškoje šviesoje gvildenamos tiesos ir spinduliavimas Kristumi tesuteikia Tamstai vidinio džiaugsmo, ramybės ir net fizinės stiprybės.

Su gilia meile ir pagarba lieku
Tarnas Kristuje

Prel. P.M.Juras

81.

Münsteris,
1963.XII.30

Dėkoja, kad atsiliepė į jo proziškus žodžius. Gerovė greit numarina idealą. Tai bendra visoms tautoms masės psichologija. Prelatas nėra vienas. Yra bendraminčių bičiulių, kuriuo ir save laiko. Džiaugiasi ALKOS įkūrimu. Ir savo rankraščių, neišbaigtų knygų nenorėtų išmesti į įvairius kampus; siųs ALKAI, jei priims. Kalbins ir prof. Ivinskį nusiųsti istorinių veikalų, susidarys lietuviškos kultūros centras. ALKA prisidės prie lietuvių kultūros barų. Kelionė į LKM Akademijos Suvažiavimą JAV - tik gandai. Vykti vienai dienai - nesąmonė, o keliems mėnesiams - nei laikas, nei sveikata neleidžia. Be to, reikėtų gauti iš Švietimo ministerijos visą semestrą atostogų. Tai tik spalio mėnesį tebtų galima, nes atostogų tik po 5 metų darbo galima imti. Priežastis būtų pakankama - baigti pradėtą studiją apie marksistinę filosofiją. Bičiuliai tik iš fantazijos sudaro didingas programas, neatsižvelgdami į jo sveikatą. Rašas iš Rytų Europos Bažnyčios: Rytų Bažnyčios liturgiją ir apie Kristaus gyvenimą, kaip jį vaizduoja liturgija bei teologija, ir rusiškąją jo sampratą, pateikiamą Solovjovo, Dostojevskio, Bloko raštuose. Politika ir partijomis nebesidomi. Labai aktuali Dievo problema. Dr. Girnius gražiai tai paskaitose dėsto ir net knygą išleido. Ir Vokietijoje tuo domimasi, buvo net studijų savaitė, tik filosofijos profesorius buvo silpnas, o teologijos vadovas visiškai tylėjo, 300 studentų liko nežinioje. Teiraujasi jo, bet jis tik po kelių semestrų galės pradėti apie tai dėstyti. Linkėjimai Naujiems metams.

Münsteris,
1963 m. gruodžio 30 d.

Mielasis ir brangusis Prelate,

Ką tik gavau Jūsų tokį šiltą, bičiulišką laišką su tokia didele dovana ir noriu tuoj pat už visa tai Jums giliai giliai padėkoti. Nepaisant tiek daug rūpesčių bei darbo šiomis dienomis, Jūs radote laiko ir noro atsiliepti į mano žodžius -prozaiškus ir menkus, nes prieššventinės dienos buvo mane labai nuvarginusios ir išsėmusios. Man tai yra labai džiugu, ir už tai esu Jums visa širdimi dėkingas. Perskaičiau Jūsų laišką vienu ypu ir pajutau savotišką liūdesį širdyje, nes iš Jūsų žodžių dvelkia lyg ir nusivylimas visuomene, lyg ir nepasitikėjimas jos ateitimi. Tai yra, mielas Prelate, tas pats jausmas, kurį jaučiu ir ašen. Todėl gerai suprantu Jūsų nuotaiką ir ją atjaučiu. Žmonės greitai pamiršta, kad gyvena didelės grėsmės akivaizdoje ir kad budėti reikia visą laiką. Tai yra ne tik Evangelijos nurodymas, bet ir pati gyvenimo patirtis. Tačiau masė greitai nususuka nuo šio nurodymo, jei tik jai pradeda kiek geriau sektis. Taip yra Amerikoje, taip yra Europoje; taip elgiasi kitataučiai, taip elgiasi ir mūsų šaliai. Masės psichologija visur ir visada yra vienoda. Tad ir Jūsų lyg ir savotiškas - vidinis,

pasakyčiau - traukimasis nuo šios abejingos masės yra visiškai suprantamas. Tačiau, brangusis Prelate, dėl to Jūs neliksate vienas! Jūs turite tarp mūsų daug prietelių, kurie Jums yra visa širdimi artimi ir Jus didžiai gerbia bei brangina. Tarp tokių prietelių norėčiau ir save priskaiyti, nors retai Jums parašau - ne todėl (kartuju, kaip pastarąjį kartą sakiau), kad nuo Jūsų traukčiau, o todėl, kad gyvenimo naštelė vis labiau spaudžia ir kad vis mažiau ji palieka laiko širdies reikalams, paglemždama šį laiką kasdienos bei pareigų rūpesčiams.

Tikrai didelį žygi savo auka padarėte, kad įsteigėte ALKĄ. Šiais metais pradėjau vartinėti savo rankraščius, kurių per daugelį metų susikrovė nemaža, ir pačiam sau kalbėti: kas būtų su šiais visais rankraščiais, jei vieną valandą Viešpats pasibelstų į mano gyvenimo duris ir tartų „Pakaks!“? Greičiausiai jie išsibarstytų po visas pakampes. Ir tada pradėjau galvoti, kur ir kam galėčiau šiuos rankraščius pasiųsti. Jie beveik visi yra neišbaigti ir spaudai nepribrendę. Tačiau juos išmesti man nesinorėtų, nes gal dar bus galima juos išbaigti. Esama skyrių, kurie jau galėtų spaudoje pasirodyti, tačiau jie lyg ir neaktualūs dabarčiai (pav., ilga studija apie kultūrą, apie filosofiją ir t.t.). Dabar, kai Jūs, Prelate, atidarote savo ALKĄ, žinau, kur aš galiu šiuos rankraščius padėti. Jeigu tad priimsite, aš pradėsiu Jums juos siuntinėti. Pamėginsiu kai ką perrašyti (nes daug kas yra betaisant subraukyta) ir paruošti spaudai. Nes jei rasite kai ką naudinga, galėsite gal panaudoti. Ypač religinių raštelių yra pas mane gausu. Kai ką noriu duoti dar „Aidams“, kad paskelbtų, bet nežinau, ar jiems tiks. Žodžiu, jei priimsite, rankraščių atsiųsčiau. Tačiau laukčiau iš Jūsų žodelio. Knygų apie Lietuvą vienokia ar kitokia prasme išeina Vokietijoje nemaža, ypač iš istorijos srities. Šios savaitės pabaigoje būsiu Bonnoje pas Ivinskį ir jam užsiminsiu apie šį reikalą. Manau, kad būtų galima suorganizuoti šį reikalą ir Jums knygų pasiųsti. Tai susidarytų lyg ir lietuviškos istorijos centras. Kiekvienu atveju Jūsų ALKA bus didelis įnašas į lietuviškos kultūros barus.

Mano apsilankymas Amerikoje yra, Prelate, tik gandai. Vasarą studijų savaitės metu buvo LK Mokslo akademijos narių būrelio pasitarimas ryšium su būsimuoju suvažiavimu New Yorke, ir ten kai kas kėlė mintį, kad ašen turėčiau važiuoti ir paskaiyti ten paskaitą. Ašen atsakiau (kaip ir seniau į Jūsų mielą kvietimą), kad tai priklauso nuo dviejų sąlygų: nuo mano sveikatos ir nuo mano laiko. Važiuoti tik paskaitai į New Yorką ir atgal būtų tikras nesusipratimas ir net nuodėmė, nes mano paskaita nebus tokia „geniali“, kad būtų verta tokios brangios kelionės. Jeigu jau į Ameriką vykti, tai ilgesniam laikui, kad būtų galima tikrai bent paviršium gyvenimo pasižiūrėti. Tačiau šis ilgesnis laikas man yra vargu pakeliamas sveikatos atžvilgiu: man reikia laikytis, Prelate, griežtos dietos, vengiant kaip tik visko, kuo Amerika svečius vaišina (taukų, mėsos, kavos, aštresnių

prieskonių: aš dabar maitinuosi daugiausia tik sūriu, arbata, duona ir vaisiais); man reikia kaip būtina sąlyga prieš valgį ir po valgio gulėti (maždaug valandą) dažnai su karštu ir šlapiu kompresu ant vidurių. Ir kai aš šių sąlygų nepildau, tai daugiausia savaitę ištvėriu, o paskui reikia jau gultis į lovą. O kaipgi būtų galima šias sąlygas išpildyti, jei bičiuliai sudaro programą, kad kas antra diena vis kitame mieste ir vis po paskaitų; pasitarimai, posėdžiai, pasikalbėjimai ligi išnaktų; važinėjimas ir lakstymas nuo vieno pas kitą ir t.t. Mano tulžis yra jau pilna akmenų, tokia kieta, kad ašen pirštais ją lengvai sučiupinėju. Nuo operacijos patys gydytojai atkalbinėja, nes aš neturiu priepuolių: kol priepuolių nėra, reikia vengti operacijos (taip sako patys chirurgai), nes akmens atauga, o kai nėra tulžies pūslės, tai jie atauga tulžies takuose, kurių operuoti paskiau jau nebegalima. O mano amžius yra toks, kad greičiausiai dar pakaktų laiko akmenims tulžies takuose susiformuoti. Tada būtų jau - pabaiga. Taip tad ir gyvenu tarp kūjo ir priekalo: priepuolių nėra, akmens dideli, kiekvieną dieną akmens gali suirti, tada operacija būtų būtina ir skubi. Tad bet kokia ilga ir sunki kelionė, ypač kitame krašte, kur viskas yra kitaip, man yra didelė rizika ir be būtino reikalo ašen nedirščiau į tokią kelionę leistis. - Antra, ilgesnis pasilikimas Amerikoje reikalauja, kad gautiau iš Švietimo ministerijos vieno semestro atostogų. Tai būtų galima gauti po penkerių darbo metų, jei yra rimtas motyvas. Tokių motyvų man būtų galima surasti. Atostogos duodamos mokslo darbui užbaigti. Kadangi aš rašau didelį darbą apie marksistinę filosofiją, tai jam užbaigti būtų galima atostogų pasiprašyti. Tačiau aš nesu išdirbęs Mūnsteryje penkerių metų: šis terminas sukaks tik 1964 metų spalio 1 d. Taigi - tada, kai jau suvažiuojamas New Yorke bus pasibaigęs. Visa tai mano apsilankymą paverčia tik gandu bei svajone. Amerikos žmonės, atrodo, nepažįsta sąlyginių sakinių: „jeigu“ - jiems, atrodo, neegzistuoja. Jie šį žodelį nubraukia ir sąlyginį sakinį paverčia tikrove. Po daugelio trumpų ir mažų šuolių į šalį (studijų savaitės, paskaitos kituose miestuose ir t.t.) aš vis labiau įsitikinu, kad jei aš noriu dar ką nors padaryti, tai turiu gyventi labai saikingai ir tvarkingai. Kitaip reikės gulti į lovą ir liegti, virstant našta kitiems ir sau pačiam. Tad visi bičiulių projektai (juos jie sudaro paprastai manęs nesiklause), yra ir lieka tik projektai. Neseniai dr. K. Ambrozaitis¹ man rašė: jie norėtų, kai atvyksiu, išgirsti „bent porą paskaitų“ studijų savaitėje, o paskui viešų paskaitų Čikagoje, Clevellande, Los Angeles, Bostone, Toronte. Taigi, Prelate, visas kontinentas! Dr. Ambrozaičiui dar neatsakiau, bet jam atsakysiu ir kaip daktarui, kad jo programai įvykdyti reiktų man gabentis specialų vežimą ir pasiimti jį su savimi kaip

¹ Dr. Kazys Ambrozaitis (g. 1918) - radiologijos specialistas, visuomenininkas, nuolatinis Lietuvos fondo narys (LE, 1,143; XXXVI, 30; XXXVII, 284).

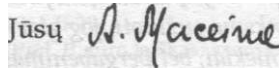
gydytoją! - Parašiau Jums, Prelate, plačiau apie šį reikalą, nes laikiau jį tik svajone, o dabar matau, kad kiti jį laiko jau tikrove. Tad reikia iliuzijas išblaškyti.

Apie savo darbus darbelius nėra ko daug pasakoti. Jie yra įprastiniai: tai paskaitos ir paskaitos. Šalia jų rašau dabar vokiškai du dalykėlius iš Rytų Bažnyčios, kuri pasidarė mums taip aktuali! Tai viena studijėlė apie Rytų Bažnyčios liturgiją, o antra apie rusiškąjį Kristų. Ši pastaroji bus gana didelė, nes ji apims ne tik bendrą rytietišką Kristaus išgyvenimą bei supratimą, kaip jį vaizduoja liturgija ir teologija, bet ir rusiškąją Kristaus sampratą Solovjovo, Dostojevskio ir Bloko raštuose. Man norėtusi, kai šios studijos bus baigtos, padaryti ir lietuvišką redakciją, būtent: sujungiant liturgiją su Kristumi, nes visumoje jos būtų per didelės. Arba būtų galima ir skyrium šias dvi studijėles (išleidus Dostojevskį, Solovjovą ir Bloką) lietuviškai parengti. Bet tai ryžčiausi tik tada, kai būtų kas jas leidžia. Kitaip ne, nes man nėra dabar tiek laiko ir jėgų rankraštį ruošti ir paskui - pasiųsti Jums į ALKĄ. Apie tai dar niekam nesu nei sakęs, nei rašęs. Su kun. Baltiniu tik trumpai kalbėjomės apie tai, net jam neminėjau, kad turėčiau noro lietuviškai išleisti apie Rytų liturgiją ir Rytų Kristų. - Pamažu ruošiu didelį darbą apie marksistinę filosofiją. Bet jis bus tik vokiškai, nes lietuviškai niekas jo tikrai neleis. - Visą semestrą skaičiau studentams Mūnsteryje tas mintis, kurias savo metu buvo paskelbęs „Aidai“ apie nusidėjėlio psichologiją bei nuotaikas. Dr. Prunskiui labai patiko tada tos mintys. Dabar iš jų susidarė rankraštis apie 250 pusl. Bet jis tebeguli. Ir iš jo būtų galima padaryti lietuvišką studiją. Bet ir vėl - kas ją leis? Žodžiu, Prelate, medžiagos ir minčių dabar man nestinga. Keletą metų tylėjau, nes reikėjo, kaip tai bitei, rinktis medaus iš daugybės žiedų žiedelių. Dabar jo yra prisirinkę nemaža. Reikia tik visa tai apdoroti. Tai dar irgi vienas motyvas, kodėl noriu susitraukti, užsidaryti ir dirbti, nes meteliai bėgte bėga.

Štai Jums, mielas Prelate, vaizdelis iš mano gyvenimo ir triūso. Metai baigiasi, tuoj prasidės nauji. Tad norėjau pasikalbėti su Jumis ir papasakoti kiek plačiau negu prieššventiniame laiške, kai nebuvo laiko. Nuo visų kasdienos politinių bei partinių reikalų esu dabar labai nutolęs. Paskaitau vieną kitą dalykėlį spaudoje, tačiau jais nebesidomiu ir nebeužsiimu, nes reikia telkti dėmesį kitiem dalykam. Ryšium su marksistine filosofija ir apskritai su dabartinio žmogaus nuotaika kyla labai aktuali Dievo problema. Spaudoje skaitau, kad dabartinis At-kų Federacijos vadas J.Girnius šia problema irgi domisi ir paskaitas skaito. Skaičiau, kad išeis šiuo klausimu net jo knyga. Tai labai gerai. Europos jaunimas, ypač vokiškasis, irgi šia problema serga. Mūnsterio universitete tai yra pasidarę irgi aktualu. Buvo surengtos vienos viešos diskusijos apie galimybę pažinti Dievo buvimą. Šios diskusijos baigėsi visišku krikščioniškos filosofijos pralaimėjimu, nes jos atstovas (vienas jaunas docentas) diskusijų metu pasirodė ne-

priaugęs grumtis su liberalinės filosofijos atstovu, o teologas (fundamentalinės teologijos profesorius), kuris šias diskusijas vedė, tylėjo ir savo kolegai filosofui nepadėjo. Taip tad ir išsiskirstė 300 studentų, kurie šias diskusijas tris valandas sekė, nežinodami, ar Dievo buvimą galima pažinti, ar ne. Ašen klausiau šių diskusijų susijaudinęs ir nusivylęs. Dabar studentai prašo mane koku nors būdu aną nevykusiai keltą klausimą iš naujo pastatyti, bet aš nežinau, kaip bus galima prie jo priėti. Vėliau skaitysiu apie tai paskaitas, bet tai bus dar tik po trijų-keturių semestrų. Tad šitoki klausimai dabar mane kvaršina, o visokia politika man yra nebe prie širdies. Tegu tai dirba jaunesni.

Baigsiu, mielasis Prelate! Tegu Naujieji meteliai ateina pas Jus kupini Viešpaties palaimos! Tegu jie atneša Jums sielos ramybės ir džiaugsmo. - Dar syki ačiū už prisiminimą, labai ačiū.

Lawrence, Mass.,
1964.1.10

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Dėkojama už ilgą, turiningą ir nuoširdų laišką. Iškilo kančios paslaptis. *Peraspera ad astra*. Užjaučia dėl silpnos sveikatos, bet džiaugiasi, kad dėl kančių žemėje, būsiąs priskirtas prie palaimintųjų, kad nutolo nuo politikos, o atsidėjo filosofijai ir teologijai. Raštais daugiau padaroma, negu kunigo pamokslais. Džiaugiasi, kad priitaria ALKOS įkūrimui. Pervežti iš Broktono į Putnamą 36 000 svarų krovinį kainavo 1205 dolerius. Nors suelgetavo ir savo lėšomis pirkto, bet ne sau. Tai tautos turtas. Viename kambaryje, užrakintoje spintoje, yra prof. Maceinos raštai, prie jų niekas be jo leidimo neprieis. Kiti eksponatai - tai knygos, parapijų ir organizacijų archyvai ir kita. Reikės daug laiko ir pinigų viskam sutvarkyti. Siunčia šimtinę jo raštams persiųsti ir kai kurioms knygoms nupirkti.

1964 m. sausio mėn. 10 d.

Brangusis Kristuje,

Stebėtinai greitas susisiekimas. Bėgyje aštuonių dienų pasidalinome mintimis. Taip greitai nebūčiau Tamstos laišku apsidžiaugęs, jei gavęs manąjį tą pačią dieną nebūtumei man parašęs.

Tas laiškas buvo toks nuoširdus ir turiningas (ir ilgas), jog skaičiau su dideliu pasigėrėjimu. Tikrai esi kantrus ir stiprios valios vyras, galįs surasti įtempto akademinio darbo lauke tiek daug laiko laišku... Nuoširdus ačiū!

Nežinau, ar iš priežasties senatvės ar jautrumo beskaitydamas Tamstos laišką apsiašarojau. O gal paveikė kančios paslaptis, Juk tiek daug nekaltai kenčiančių dvasiškai, fiziškai ir... vergijoje. Per aspera ad astra. Nekaltųjų kančios žemėje yra laidas amžinosios laimės. Nelengva tai suprasti ir įsijausti, tamsta, Brangusis Daktare, tikrai gali džiaugtis ir linksmintis. Juk patsai Kristus yra pasakęs, kad gausus užmokestis jų laukia danguje. Neabejoju, kad Kristaus pamokslas nuo kalno buvo taikomas Tamstai. Liūdna, kad dėl silpnos sveikatos turi daug kentėti, ir kartu linksma, kad esi priskirtas prie palaimintųjų. Dažniausiai linksmosios valandos lieka ataustos liūdesiais bei skausmais ir vice versa*.

Kita man linksma žinia, kad, palikęs politinius ir partinius reikalus nuošaliai, sunaudoji Dievo duotus talentus filosofijai ir teologijai. Mano supratimu, iškalbingiausias ir uoliausias kunigas-misionierius nepasitar nauja dvasiniam pasauliui tiek daug, kiek Tamsta savo raštais bei paskaitomis. Maldauju gerojo Viešpaties, kad Jis palaikytų Tamstą šioje ašarų pakalnėje dar ilgus metus!

Taipgi linksma sužinoti, jog giri mano sulipdytąjį kultūrinį lizdelį - ALKĄ¹. Regis, menkniekiai, bet pergabenimas sunkvežimiais iš Broktono į Putnam kainavo 1205,20 ir rasta 36 000 svarų. Žinoma, geležinės spintos daug svėrė ir sunkvežimiuose užėmė daug vietos. Tad pervežimas taip brangiai kainavo.

Nors visa ALKOS medžiaga mano supirkta, surankiota, suelgetauta ir man priklauso, bet aš su savimi nepasiimsiu. Pastatytas namas Nekaltai Pradėtosios Marijos seserų vienuolyno sodyboje liks jų nuosavybė, o visa lituanistinė surinktoji medžiaga liks lietuvių turtas, kuriuomi galės naudotis istorikai. Visgi vieną kambarį paskyriau savajai medžiagai, amerikoniškai tariant „Junk“... Tai bus lyg raštinė. Papuošiau paveikslais-piešiniais. Viename pasienyje - knygų spintos. Jau didelį kiekį knygų iš Lawrence ten nugabenau. Kitame pasienyje pastačiau porą didelių geležinių spintų-cabinets, užrakinamų. Vienoje tilps Tamstos raštai. Prie jų niekas neprieis be Tamstos leidimo. Bus po raktu.

Dar vieną spintą kampe - book-case skiriu knygoms bei brošiūroms apie Lietuvą bei lietuvius svetimomis kalbomis ir knygoms lietuvių, parašytoms svetimomis kalbomis.

Didžiojoje salėje globosime atskirų organizacijų istorinę medžiagą tam tikslui skirtose geležinėse spintose. Tik dar man neaišku, ar bus leistina bet kam naudotis jų archyvu.

Ims daug laiko, reikės pridėti dar daug pinigų, kol visa bus sutvarkyta kaip reikiant. Na, man rūpėjo ir rūpi svarbiausia surinkti ir patalpinti vienoje vietoje. Jei ne aš, tai gal kas nors ateityje suklasifikuos visa kaip reikiant.

Šiuomi kartu siunčiu šimtinę persiuntimui Tamstos raštų ir nupirkimui bent

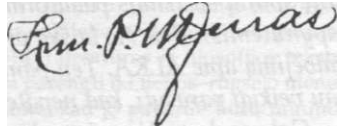
* Ir atvirkščiai (lot.).

¹ ALKA - Amerikos lietuvių kultūros archyvas, iš pradžių buvęs Broktone, vėliau perkeltas į Putnamą - tai prelado Juro rūpesčiu surinkta archyvinė medžiaga; parapijų, draugijų, organizacijų protokolai ir kiti dokumentai, knygos, žurnalų komplektai, etnografijos skyrius. Lietuvių katalikų mokslo akademijos nuosavybė (LE, 1,146; XXXVI, 31; XXXVII, 23).

kai kurių knygų, kurios turėtų rasti ALKOJE. Kol dar ten nėra sutvarkyta, prašyčiau siųsti mano antrašų į Lawrence.

Šį laiškų rašau skubotai ir gana išvargęs. Net nesiseka sakinius sulipdyti. Prašau atleisti. Už poros dienų planuoju vykti į Miami, Floridą, poilsiu. Toli nuo namų bandysiu praleisti šiltame klimato bent porą savaitių. Prieš išvažiuojant vis atsiranda daugiau darbų darbelių pastoracijoje.

Gausios Viešpaties palaimos linkiu
Jus mylės Kristuje

Lawrence, Mass.,

1964.11.29

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Nori matyti kuo daugiau Profesoriaus raštų, nes daug lietuvių sėdi tamsybėse ir mirties ūksmėje. Dar norėtų nors vieną Profesoriaus veikalą įteikti Lietuvos visuomenei. Išspausdintų Putnamo seselės, jos ir platintų. Jam honoraras, o pelnas - ALKOS išlaikymui. Prašo atsiliepti šiuo klausimu. Nei radijas, nei televizija nepakeis knygos reikšmės. Miamiyje atostogavo tris savaites, ten gyvenantys 3000 lietuvių neturi savo parapijos, nors anglų parapijose dirba 6 lietuviai kunigai.

St. Francis Church

94 Brdford Street

Lawrence, Mass.

1964 m. vasario mėn. 29 d.

Brangusis Kristuje,

Štai ir vėl beldžiuosi į Tamstos ramaus buto dureles. Sveikas! Prisimenu Jus dažnai. Šiaip nuolatos įjungiu į savo maldas, kurios, prisibijau, yra gana „mizer-nos“. Na, gerasis Viešpats žino mano norus ir pajėgumą. Pasitikiu Jo gailėstin-gumu.

Pasitaiko, nors retai, su bičiuliais pasikalbant, prisiminti Tamstos kūrybą. Jos norėčiau matyti kuo daugiausiai. Juk daug yra lietuvių, kurie sėdi tamsybėje ir mirties ūksmėje¹. Svarbu, kad jie išgirstų Viešpaties balsą ir pažintų savo dangiš-kąjį Tėvą, nepakeistų dangiškosios laimės žemės blizgučiais, sriubos dubenėliu.

Mano gyvenimo saulutė leidžiasi ir gal netrukus reikės keliauti į namus. Prieš iškeliausiant norėčiau dar nors vieną Tamstos kūrinių savo rankomis įteikti lietu-vių visuomenei. Gal pajėgsiu.

¹ Aliuzija į Luko 1,79.

Išspausdintų Seselės putnamietės. Joms pavesčiau platinimą. Visą pelną, išimant išlaidas, kurias aš padengsiu, prašyčiau dėti į fondą manosios ALKOS palaikymui. Visgi ne taip greitai išseks fondas, kurį aš joms paliksiu apleisdamas šį pasaulį, kad finansišškai neapsunkinčiau Seselių savačia ALKA. Žinoma, ir Tamsai šioji tokį honorarą reikia skirti. Prašau pareikšti, ką manai apie šias mano mintis bei pasiūlymus.

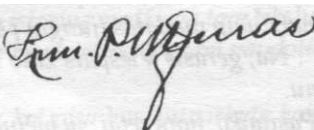
Jeigu nuspręstum ką nors siųsti į ALKĄ, ten savo kambarielyje jau padėjau geležinę spintą su trimis padalinimiais, reiškia, su trintis durlėmis ir užrakinimais (spynutėmis). Prie šio laiško pridedu Tėvo Algimanto Kezio S.J.² padarytą pasikalbėjimą apie ALKĄ. Ten paminėjau tamtos pavardę. Jeigu nenorėtumei, prašau veikiai parašyti, kad nepatektų į spaudą. Tada aš liepsiu pavardę išbraukti.

Gal per daug dėmesio nukreipiau į ALKĄ. Knygos nepakeis nei TV, nei radijas. Knyga visada pasiliks žmogaus artimas draugas, patarėjas, mokytojas, žinių teikėjas. Šiaip lituanistikoje atspindės Lietuvos kultūrą ir jos golgotą. Nors tokį pėdsaką paliksiu iš savo gyvenimo. O kaip norėčiau, kad ji pasitarnautų ne tiek lietuviams, kiek Dievo garbei! „Jei Viešpats nestatys namo, veltui vargsta tie, kurie jį stato“.

Tris savaites atostogų turėjau Floridoje. Pailsėjau. Vargonininkas Petras Stevens (Steponavičius) pasakoja, Miami esą trys tūkstančiai lietuvių. Didelėje didžiuomoje neina į bažnyčią. Lietuvių parapijos ten nėra, nors angliškai kalbančiose parapijose darbuojasi gal šeši lietuviai kunigai. Klubai - jų „bažnyčia“. Buvau nuvykęs pas kun. Antaną Čeponį³, kuris dirba Kurijoje, pasiteirauti, ar nebūtų galima kaip nors ten įkurti lietuviškos parapijos. Sunkiai įmanoma. Jaunoji karta eina į artimiausias bažnyčias. Senieji išsisklaidę po didmiestį, atšalę, užkietėję, garbiną vien Mamoną. Gal būtų geriausiai, jei vyskupas kurioj nors centrinėj parapijoj leistų vienas šv. Mišias su lietuviškais atsakinėjimais - maldomis. Žinoma, jei Jo Ekscelencija Vyskupas Brizgys kreiptųsi į vietos vyskupą, gal ką ir laimėtų.

Su nuoširdžia meile ir gilia pagarba lieku

Jūsų Kristuje

² Algimantas Jurgis Kezys (g. 1928) - fotografijos menininkas, dirbo su jaunimu, išleido keletą fotografijos knygų, surengė meninių fotografijų parodas, savo fotografijomis iliustravo kitų autorių knygas: „Palikę Tėviškės Namus“, „Šv. Kazimiero kapinės“ (LE, XXXVI, 303-304; XXXVII, 283).

³ Antanas Čeponis (Anthony Cheponis) (g. 1948) - Šv. Liucijos parapijos klebonas (Pasaulio lietuvių katalikų žinybas, Brooklyn 1986, p. 16).

82.

Miunsteris,
1964.III.6

Nudžiugo Prelato pasiūlymu. Turi neužbaigtų knygų, nes nebuvo vilties jas išleisti. Dabar stengsis jas išbaigti ir parengti spaudai. Siūlo Prelatui pačiam pasirinkti. Siunčia trijų knygų planą: „Dievo Avinėlio“ (Kristus Rytų Bažnyčios tikėjime ir mąstyme) - 250 mašinraščio puslapių, „Nebūties vietininko“ (Nuodėmės filosofijos metmenys) - 200 mašinraščio puslapių, „Žmogaus sukilėlio“ (Prometėjizmo problema ir jos sprendimai) - 150 mašinraščio puslapių. Literatūros ir filosofijos tekstų nesiūlo. Pasirinktąjį veikalą, jei sveikata leis, tikisi parengti iki liepos-rugsėjo mėnesio. Seserys iki Kalėdų galėtų išspausdinti. Sutinka, kad jo pavardė būtų minima prie Kezio straipsnio apie ALKĄ.

Münster/Westf.
Kerssenbrockstr. 12
1964 m. kovo 6 d.

Brangusis Prelate,

Man buvo didelė ir labai džiugi staigmena Jūsų laiškas, kuriame Jūs pareiškiate norą dar nors vieną mano knygą „savo rankomis įteikti lietuvių visuomenei“ ir klausiate, ką ašen apie šias Jūsų mintis bei pasiūlymus manyčiau. Atsakau greitai, kad Jūsų paklausimas bei noras būtų išaiškintas tučtuojau.

Viename iš savo senesnių laiškų esu Jums, rodos, minėjęs, kad turiu keletą darbų, kurie tačiau nėra tiek apdoroti, kad būtų galima juos leisti. Jie guli mano stalčiuose todėl, kad ligi šiol man nebuvo vilties, kad kas nors imtųsi juos, kaip Jūs, Prelate, sakote „įteikti lietuvių visuomenei“. Tiesioginis darbas universitete pareikalavo iš manęs pastaraisiais keleriais metais daug laiko ir jėgų, kurios tiek dėl amžiaus, tiek dėl pašlijusios sveikatos nesiduoda taip sukaupiamos kaip anksčiau. Todėl, neturėdamas vilties, kad visi šie darbai kada nors išvystų pasaulio šviesą, aš jų nebaigiau arba neišvysčiau ligi galo. Naudojau jų turinį savo paskaitose, tačiau spaudai jie liko neparuošti. Dabar tačiau, kai Jūs ateinate su visai konkrečiu pasiūlymu bent vieną knygą dar leisti, kyla ir manyje noro prie šių darbų grįžti ir juos užbaigti. Klausimas tik: kuriuo pradėti, kad jį Jūs galėtumėte išleisti artimoj ateityje. Man pačiam šis klausimas yra labai sunku išspręsti. Tad porą dienų pagalvojęs ir rankraščiuose pasiknisęs, nutariau šitaip padaryti. Ant atskirų prie šio laiško pridedamų lapų surašiau turinį tų darbų, kurie galėtų būti svarstyti tiek dėl savo turinio, tiek dėl to, kad jų apdirbimas nepareikalautų per daug laiko. O Jūs, Prelate, patys nuspręskite, kuris darbas iš turinio Jums labiausiai patiktų. Tada man parašykite,

ir aš tuojau sėsiu prie šio darbo ir jį spaudai paruošiu. Surašiau turinį trijų* knygų. Visas jas išleisti vargu ar galėsime. Tad pradėkime ta, kuri Jums atrodo labiausiai prie širdies arba visuomenei labiausiai reikalinga. Bet tai nuspręskite Jūs, Prelate! Visos šios trys* knygos yra religinio pobūdžio. Nesiūlau Jums specialiai filosofinių (apie kultūrą), nes jos būtų per sausos; taip pat ir liečiančių literatūrą (laiškai rašytojams), nes jos kelia daug ginčytinų problemų. Visi šie dalykai tegu guli. Tačiau religinio pobūdžio studijas norėčiau ir ašen visuomenei parodyti.

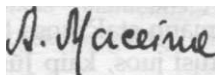
Mano pavardės paminėjimas Jūsų pasikalbėjime su kun. Keziu gali pasilikti: neturiu nieko prieš tai. Buvo man malonu perskaityti šį pasikalbėjimą ir kiek daugiau patirti apie ALKĄ: jos atsiradimą, jos apimtį ir jos sąrangą. Dabar turiu aiškų vaizdą. Įsteigėte, Prelate, tikrai didelį dalyką ir sudėjote jam daug aukos! Linkėkime, kad šis muziejus dabar tarptų ir virstų tikru lietuviškosios kultūros centru. Manau, kad Seseles jo reikšmę taip pat gerai supranta.

Taigi, brangus Prelate, lauksiu Jūsų pasirinkimo iš šių čia pridėtų trijų* 'kandidatų'. Parinkite viena tuo tarpu, ir aš jį tuojau Jums paruošiu. Jei mano sveikata leis, manau, tokiu atveju atsiųsti rankraštį vasarą: liepos-rugpjūčio-rugsėjo mėn. Ligi Kalėdų gal galėtų Seseles išleisti, jei viskas gerai vyktų.

O tuo tarpu labai labai esu Jums dėkingas už Jūsų dėmesį ir ryžtą. Aš neturiu abejonių, kad Jūsų amžius Jums leis dar daug gero mūsų tautai padaryti. Kaip atsakymą į šį Jūsų ryžtingumą norėčiau ir aš sukaupti jėgų ir patenkinti Jūsų norą.

Daug sveikatos ir Viešpaties palaimos!

Jūsų

DIEVO AVINĖLIS KRISTUS RYTŲ BAŽNYČIOS TIKĖJIME IR MĄSTYME

Įvadas. Vakarietiškas ir rytietiškas Kristaus pergyvenimas

I skyrius. Perkeistasis Kristus: Liturgija

1. Spindintis Kyrios
2. Nusizeminęs Avinėlis
3. Istorijos Dievas
4. Gamtos Dievas

* Įrašyta ranka vietoj išbraukto žodžio „keturių“.

II skyrius. Estetinis Kristus: F. Dostojevskis

1. Asmeninis Dostojevskio santykis su Kristumi
2. Kristus kaip grožis
3. Estetinio idealo sudužimas
4. Kristaus vaizdas Dostojevskio kūryboje

III skyrius. Kosmologinis Kristus: V.Solovjovas

1. Įsikūnijimas kaip istorijos centras
2. Prisikėlimas kaip istorijos tikslas
3. Kristaus sklidimas laike ir erdveje
4. Solovjovas ir Teilhard de Chardin

IV skyrius. Sociologinis Kristus: Al. Blokas

1. Rusiškojo simbolizmo pobūdis
2. Kristus poemoje „Dvylika“
3. Kosmologinių vilčių sudužimas
4. Kristus ir revoliucija

Pabaiga. Kristus sovietinėje Rusijoje

P a s t a b a. Pastarasis šios studijos skyrius buvo skaitytas santraukos pavidalu kaip įžanginė paskaita Mūnsterio universitete; praplėstą šios paskaitos tekstą esu paruošęs lietuviškai ir norėčiau atiduoti „Aidams“; bet kol atsakymo neturiu, palauksiu.

250 mašinėlės puslapiu.

N E B Ū T I E S V I E T I N I N K A S
N U O D Ė M Ė S F I L O S O F I J O S M E T M E N Y S

Įvadas. Nuodėmės problema mūsų laikais

I skyrius. Nusidėjėlio būsena

1. Sargo vaidmens paneigimas
2. Nutraukimas ryšių su praeitimi
3. Bėgimas vienatvėn
4. Bendruomenės ieškojimas

II skyrius. Nusidėjėlio nuotaikos

1. Baimė
2. Priklumas*
3. Neapykanta
4. Niūrumas

III skyrius. Nuodėmės pagrindai

1. Socialinis pagrindas
2. Ontologinis pagrindas

IV skyrius. Nuodėmės rūšys

1. Ontologinė nuodėmė
2. Moralinė nuodėmė
3. Moralinės nuodėmės virtimas ontologine

V skyrius. Nuodėmės pergalėjimas

1. Gailestis
2. Išpažinimas
3. Atgaila

Pabaiga. Moters vaidmuo žmogaus prisikėlime
(Marijos simbolis)

P a s t a b a . Šios studijos skyrius „Nusidėjėlio nuotaikos“ buvo prieš porą metų spausdintas 'Aiduose' ir dr.kun. Prunskiui labai patiko. Apie tai jis rašė 'Drauge'.

200 mašinėlės puslapiu.

ŽMOGUS SUKILĖLIS
PROMETĖJIZMO PROBLEMA IR JOS SPRENDIMAI

Įvadas. Prometėjas kaip Vakarų simbolis**I skyrius.** Prometėjas kaip kultūros kūrėjas: Aischilas

1. Prometėjo vaizdas ir jo žygis
2. Kultūra kaip mirties pergalė
3. Prometėjo sukilimo prasmė
4. Prometėjas Vakarų literatūroje

II skyrius. Prometėjas kaip poetas: Ad. Mickevičius

1. Mickevičiaus asmuo ir jo laikai
2. Prometėjinio nusistatymo išsivystymas
3. Prometėjas kaip socialinis žmogus
4. Prometėjas kaip magikas
5. Prometėjo išvadavimas

III skyrius: Moteris kaip Prometėjas. Putinas

1. Prometėjizmo šaltiniai Putino kūryboje
2. Meilė kaip pagrindas prometėjizmui
3. Moteris kaip maišto vykdytoja
4. Gimdymas kaip prometėjizmo forma
5. Tautos dalyvavimas prometėjizmo kaltėje

Pabaiga. Prometėjizmo stoka rusų literatūroj: Lermontovas

P a s t a b a . Šios studijos antrasis skyrius yra vokiškai išspausdintas 1956 m., o lietuviškai kaip santrauka 'Aiduose' Mickevičiaus 100 metų nuo mirties proga (1955). - Trečiasis skyrius apie Putiną yra išspausdintas lietuvių rašytojų almanache „Tremties metai“ 1947 metais. Abu šie skyriai - naujos redakcijos, yra stipriai perdirbti bei papildyti.

150 mašinėlės puslapiu.

Lawrence, Mass., 1964. III.10
(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Gerai, kad leidžiama pasirinkti knygą, kurią norėtų išleisti, bet tai sunku. Motyvuotai pirmumą teikia „Dievo Avinėliui“, antroje vietoje lieka „Nebūties vietininkas“, o trečioji tema mažai domina.

1964 m. kovo mėn. 10 d.

Didžiai Gerbiamas ir Mielas Profesoriau,

Pateikdamas man trijų veikalų turinius, kad pasirinkčiau knygą, kuri man labiausiai patiktų, pastatei mane į keblią padėtį. Pirmųjų dviejų knygų vien pavadinimai: 'Dievo Avinėlis' ir 'Nebūties vietininkas' yra intriguojantys. Pirmosios knygos skyriai įdomūs, antrosios interesingi. Trečiosios knygos - 'Žmogus sukilėlis' - turinys daugeliui gal svetimesnis. Aš esu vienas iš jų.

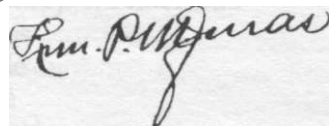
Kuri iš pirmųjų dviejų knygų būtų patrauklesnė lietuvių visuomenei, sunku spėti. Manychiau, pirmoji. „Nuodėmė, - rašo prof. S. Sužiedėlis, - nėra iš tų žodžių, kurie žmogaus ausims maloniai skambėtų, nes sukelia kaltės pajautimą“ („Darbininkas“, Nr. 12). „Kas kieno nugalėtas, to jis ir vergas“ (2 Petr 2, 10). Laimingas vergas, jei jis pajunta savo menkystę ir grįžta į savo Tėvo namus. Nuodėmės vergui labai reikalinga pagalba ir 'Nebūties vietininkas' aiškiai parodytų jo nuogumą. Norėčiau, kad ir šią knygą išvystų nuodėmėje skęstas pasaulis. Tačiau iš trijų man siūlomų skaityti knygų pirmiausiai pasirinkčiau 'Dievo Avinėlis'.

Rodyti pasauliui Dievo Avinėli, kurs atima pasaulio nuodėmę. Antrojo Visuotinio Bažnyčios Tėvų Suvažiavimo fone ir liturginio atsinaujinimo momentu - tai ir reikalinga, ir išganinga.

Tikiu, kad Jonas Krikštytojas už parašymą knygos apie Kristų, kuri jis buvo pavadinęs Dievo Avinėliu, ne vien Tamstai išprašys iš dangiškojo Tėvo gausių malonių, bet bus ir mano užtarėjas. Juk ir aš noriu, kad žmonės pažintų, pamiltų ir sektų Dievo Avinėli, kurį Tamsta apibūdini savo veikale.

Telydi Viešpaties palaima visus Tamstos žygius bei darbus.

Menkutis ir silpnutis Kristaus tarnas

83.

Miunsteris,
1964.III. 25

Džiaugiasi Prelato pasirinkimu ir pradeda spaudai rengti „Dievo Avinėlį“. Tai nėra Kristus apskritai, bet kaip jį vaizduojasi Rytų Bažnyčios liturgija: kaip spindintis Valdovas ir kaip nusižeminęs Avinėlis, tylintis ir paklusnus iki mirties. Siunčia Miunsterio universitete skaitytos viešos paskaitos apie A. Bloko „Dvylika“ lietuvišką tekstą. Jei sutinka, gali pasiūsti „Aidams“. Tai dalis „Dievo Avinėlio“. Švarcvalde skaitė vokiečių gimnazijų mokytojams paskaitą apie komunistinio auklėjimo reikšmę sovietų santvarkoje

Münster/W,
1964 metų kovo 25 d.

Brangusis Prelate,

Gavęs Jūsų laišką, kuriame pranešėte Jūsų pasirinkimą, tuoj pat pradėjau apdirbinėti kai kuriuos skyrius „Dievo Avinėlio“, už kurį apsisprendėte. Man ir pačiam ši knyga yra labai arti širdies. Žinoma, tai nebus knyga apie Kristų - tokia, kokią ašen norėčiau dar parašyti. Tai bus, kaip iš plano matote, knyga apie Kristų, kaip jį išgyvena bei vaizduoja Rytų Bažnyčios liturgija ir jos didieji filosofai bei poetai-rašytojai. Tačiau kiekvienu atveju Kristus stovi šios knygos centre. Rytų Bažnyčia visų pirma išgyvena Kristų kaip spindintį Valdovą, tačiau kartu eina ir Kristaus kaip Dievo Avinėlio išgyvenimas - nusižeminusio, tylinčiojo ir klusnaus ligi mirties. Kuris išgyvenimas persveria, sunku būtų pasakyti. Todėl knygos pavadinimas „Dievo Avinėlis“ tinka. Tačiau kad jį dar sustiprinčiau, panagrinsiu šv. Jono nurodymą į Kristų: „Štai, Dievo Avinėlis“. Man šv. Jono Krikštytojo vaidmuo buvo visados įdomus, ir dabar bus progos šį vaidmenį panagrinėti. Turiu apie šv. Joną rusų teologo Bulgakovo veikalą „Jaunikio draugas“ - „Drug ženicha“. Tai labai įdomus bei gilus veikalas. Pasinaudosiu juo. Žodžiu, Jūsų pasirinkimas nurodė man, ką turiu daryti, ir mėginsiu ištesėti.

Kartu su šiuo laišku siunčiu Jums, Prelate, sulietuvintą savo įžanginę paskaitą¹ Miunsterio universitete, kurią skaičiau jau prieš porą metų. Ši paskaita nagrinėja Kristaus klausimą Al.Bloko poezijoje, ypač garsiamе jo eilėraštyje „Dvylika“. Savo knygoje „Dievo Avinėlis“ visas šias mintis aš išvystysiu plačiai. Paskaita yra tik santrauka. Tačiau kadangi ji yra paruošta, maniau ją atiduoti 'Aidams'. Bet tai irgi pavedu Jūsų, Prelate, spren-

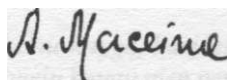
¹ Kristaus simbolio prasmė Aleksandro Bloko poezijoje.

dimui. Jeigu Jūs rasite, kad šios paskaitos paskelbimas pasitarnautų „Dievo Avinėlio“ knygai, tai pasiųskite ją 'Aidams'. Jei manysite, kad geriau jos neskelbti, o viską parodyti iš sykio knygoje, tai pasilaikykite pas save.

Ką tik grįžau po trijų dienų kelionės į Švarcvaldą, kur būrys vokiečių gimnazijos mokytojų buvo susirinkę svarstyti auklėjimo klausimų. Jiems skaičiau apie komunistinio auklėjimo vaidmenį sovietų santvarkoje. Jaučiuosi gerokai pavargęs: turbūt jau amželis pradeda veikti. Be to, ir mano tulžis bei kepenys tokių kelionių metu pasireiškia. Valgio negalima gerai prisitaikyti, tai atsitinka visokių nemalonybių. Bet ateina šventos dienos, bus galima kiek atsikvėpti. Jų metu vėl tęsiu toliau 'Dievo Avinėlių'.

Daug džiaugsmo Velykų dienomis, brangusis Prelate! Tegu prisikėlusis Kristus suteikia Jums jėgas ir malonių!

Jūsų

84.

Miunsteris,
1964 m. Kalėdos

Jaučiasi vienišas kaip niekuomet, tad kaip Diogenas ieško „žmogaus“ vidudienį su lempa. Toks ieškomas žmogus kaip tik yra Prelatas. „Dievo Avinėlio“ pirmoji redakcija jau baigta, belieka tik perrašyti spaudai, jei Prelatas sutiks, nes turinį yra šiek tiek pakeitęs. Siunčia jį. Rašytojai Dostojevskis, Solovjovas, Blokas jaunajai kartai nepažįstami, tad ir neaktualūs, todėl jų mintys praleistos ir dėl to veikalas pasidarė vieningesnis. Bloko „Dvylika“ siūlo persiųsti „Aidams“. Vokietijoje ramu: politikai nesipjauna, rusai tyli.

Münster/W,
Kerssenbrockstr. 12
1964 m. Kalėdos

Didžiai gerbiamas ir mylimas Prelate,

Nors didžiųjų švenčių išvakarėse noriu pabuvoti su Jumis keletą akimirkų ir pasidalyti keletu žodžių, nes pastaruoju metu buvau toks vienišas, kaip retai kada. Oficialūs santykiai su žmonėmis išsisemia reikalais, o susėsti su kuo nors ir pasikalbėti taip sau iš širdies, neoficialiai - neturiu čia nieko. Taip tad ir norisi kartais tiesiog eit ieškoti žmogaus - kaip kadaise Diogenas su lempa vidudienį. Jūs esate toks ieškomas žmogus, nors ir toli esate ir retai susitinkame - net ir plunksna. Žinau, kad esate apkrautas rūpesčiais, kylančiais iš Jūsų pareigų. Tačiau taip pat žinau, kad niekad nepraleidote negirdomis mano žodžio - vis tiek, ar jis buvo prašymas, ar skundas, ar tik bičiuliškas pokalbis. Už visa tai esu Jums labai labai dėkin-

gas, ir tai noriu Jums šiandien pasakyti prie Kristaus prakartėlės. Tikiuosi ir meldžiu Jį, kad jis palaikytų Jus žemėje dar ilgus ilgus metus, nes mes visi čia Jūsų esame labai reikalingi.

Kadaise mari rašėte, kad norėtumėte išleisti dar kokią mano knygą ir, pasiūlius man Jums trejetą planų, pasirinkote „Dievo Avinėlių“. Pirmoji jo redakcija jau eina į galą. Tačiau rašant pakito planas. Man atrodo, kad darbas bus per didelis, jei sudėsiu Dostojevskio, Solovjovo ir Bloko pažiūras apie Kristų. Berašant pirmąją dalį (Perkeistasis Kristus: liturgija), atsirado tiek daug minčių bei klausimų, kad iš jų susidarė netoli 200 puslapių. Man atrodo, kad to ir pakaktų, nes didelė knyga bus ir brangi, ir jos rašymas užsitęstų dar ilgokai. Be to, ne visi mūsiškiai - ypač jaunesnieji - pažįsta senuosius rusų religinės filosofijos ir poezijos atstovus, tad gal šių atstovų įtraukimas jiems kaip tik ir būtų neįdomus. O viską sutelkus tikrai apie Kristų, kaip jis Rytų Bažnyčios yra išgyvenamas ir mąstomas, knyga pasidaro vieningesnė ir gal net aktualesnė, nes Rytų Bažnyčia šiandien yra visų dėmesio centre. Tad ir Rytų Bažnyčios Kristus įgyja didelės reikšmės, nes Jis kaip tik veda į šios Bažnyčios dvasią. Jeigu tad, mielasis Prelate, Jūs nieko neturėtumėte prieš šį mano pasiūlymą leisti knygą mažesnę, bet užtat vieningesnę ir net aktualesnę, tai aš neičiau toliau, o grįžčiau prie pradžios ir imčiausi rankraštį perrašinėti jau spaudai. Pridėdu naują planą, kuris yra - bent pirmoji jo redakcija - jau atliktas.

Praleidžiant Dostojevskį, Solovjovą ir Bloką, atkrinta reikalas pasilaukti neskelbus mano Jums kadaise pasiūstą straipsnį „Kristaus prasmė Al.Bloko poemoje 'Dvylika'“. Dr. Girnius man rašė, kad jis nuo Naujųjų Metų perima „Aidų“ redagavimą ir prašė paremti jį straipsniais. Paremti jį labai norėčiau. Tačiau dabar neturiu po ranka ko nors galutinai paruošto. Būkite tad gerutis, Prelate, ir pasiūskite „Aidams“ aną straipsnį, jei jo nesate pasiuntęs. Jis dabar pasidaro knygai nebereikalingas. Jeigu jį esate pasiuntęs, o Vaičiulaitis jo tik ligi šiol nedėjo, tad atleiskite, kad Jus varginu, nes „Aidai“ man nieko nėra apie tai minėję. Parašysiu ir dr. Girniui apie šį straipsnį. Gal jis pats iš Jūsų jį paims, jei bus jam proga. Norėčiau vėliau „Aidams“ ir daugiau parašyti, bet semestro eigoje nėra lengva.

Sveikata dabar kiek pasitaisė. Jau keletas savaičių nejauciu jokių skausmų, tad galiu geriau valgyti ir dirbti. Gal tokia padėtis pabus ir ilgiau. O būtų gera. Šiaip Vokietijoje yra ramu gyventi: žmonės pinigų turi ir vis daugiau nori turėti; politikai per daug nesipjauna; rusai tyli (jie ir mane jau seniai paliko ramybėje!). Tad darbo nuotaika gera.

Mielasis Prelate, tegu šios didžios ir šventos dienos būna Jums pilnos džiaugsmo ir gilios Viešpaties palaimos tiek Jūsų asmeniui, tiek visiems Jūsų darbams! Salve Jesu, Parvule!*

Jus giliai giliai gerbiaš *A. Maceina*

*Sveikas, Jėzau Kūdiki (lot.).

DIEVO AVINĖLIS
KRISTUS RYTŲ BAŽNYČIOJE

Įvadas. Rytietiškas Kristaus pergyvenimas

I skyrius. Perkeistasis Kristus

1. Perkeitimas kaip naujos religijos pradžia
2. Kristus Šv. Trejybėje
3. Kristus žmonijoje
4. Dieviškumo pirmenybė Kristuje

II skyrius. Nusizėminusis Kristus

1. Tarno pavidalas Kristuje
2. Kryžiaus vieta būtyje
3. Meilė Kristui
4. Gyvenimas Kristuje

III skyrius. Kristus karalius*

1. Kristus kaip žmogaus pirmavaizdis
2. Kristus kaip istorijos Vedėjas
3. Kristus kaip kosmo Valdovas

Užbaiga. Kristus sovietinėje Rusijoje

Visas šis planas pirmojoje redakcijoje jau yra įvykdytas; rankraštis dabar turi 170 pusl. Perrašius ir patobulinius spaudai, susidarys apie 200 pusl. mašinėle.

A.M.

85.

Miunsteris,
1965 m. Velykos

Dėkoja už Prelato įkvėptas knygas, kurios be jo paskatinimų nebūtų buvusios parašytos: „Saulės giesmė“, „Didžioji Padėjėja“, „Dievo Avinėlis“. Turi keblų seminarą - „Filosofija ir tikėjimas“. Atėjusi jo eilė vieną semestrą dėstyti filosofiją Detmoldo Muzikos akademijoje. Tik kas antrą savaitę teksią važiuoti. Tariausi dėl „Dievo Avinėlio“ įvado. Susitiko su vysk. Braziliu. Su kunigais jam būsią sunku; jie nesu- gyvena, vieni prieš kitus kelia intrigas.

Münsteris,
1965 m. Velykos

Didžiai gerbiamas ir mielas Prelate,

Visų pirma daug Viešpaties palaimos šiomis šventomis dienomis. Te- gu prisikėlusis Kristus suteikia Jums daug džiaugsmo, sveikatos ir jėgos!

Daug kas lankys Jus Velykų proga; jungiuos į šį lankytojų būrį ir aš, tegu tik rašytu žodeliu. Neturiu jokio konkretaus reikalo bei prašymo, bet noriu Jus tik pasveikinti ir pabūti su Jumis keletą minučių. Dirbdamas prie „Dievo Avinėlio“, nuolatos apie Jus, Prelate, galvoju, būtent apie Jus kaip paskatintoją, be kurio aš būčiau keletą knygų mažiau parašęs. Nekal- bu apie tas knygas, kurios buvo parašytos ir kurias Jūs išleidote, kaip „Did. Inkvizitorius“ ir „Jobo drama“. Turiu galvoje tas, kurias Jūs tiesiog paska- tinote: „Saulės Giesmė“, „Didžioji Padėjėja“ ir dabar „Dievo Avinėlis“. Aš nežinau, ar be Jūsų paskatų aš būčiau ryžęsis šias knygas rašyti. Štai kodėl ir dabar vis galvoju, jog ir knyga apie Kristų yra Jūsų vaisius. „Dievo Avi- nėlis“ pamažu auga. Atrodo, kad prieš vasaros atostogas aš galėsiu jį Jums jau atsiųsti. Dabar kiek rašymą pertraukiau, nes reikia pasiruošti semestro pradžiai. Tačiau apie geg. vidurį vėl prisėsiu prie šio darbo, nes paskaitą šiam semestru jį turiu pasirašęs iš anksto, o vieną seminarą paruošti nebus sunku, nors jo tema ir kebli: „Filosofija ir tikėjimas“. Šiek tiek truk- dys važinėjimas į Detmold, į Muzikos Akademiją, kur man šį semestrą tenka dėstyti filosofiją. Mat mūsų fakultetas aprūpina šią Akademiją filo- sofija, ir man dabar atėjo eilė vieną semestrą ten dėstyti. Bet važinėti teks tik kas antra savaitė. Kaip esu Jums, Prelate, jau rašęs, „Dievo Avinėlio“ pirmąjį juodraštinį tekstą jau turiu. Dabar jį rašau tobulindamas ir per- dirbdamas. Planas pasiliko toks, kokį Jums paskutinį kartą siūliau - be anų trijų rusų mąstytojų bei poetų. Taip bus geriau. Nežinau dar, ką imsiau kaip įvadą. Gal apie šv. Joną Krikštytoją kaip Kristaus pirmąją, pavadi- nant šį įvadą „Štai, Dievo Avinėlis“ - žodžiai, kuriuose apsireiškia šv. Jo-

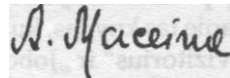
no Krikštytojo pašaukimas ir kurie apreiškia Kristų žmonėms. Jei apsi-spręsiu už šį įvadą, tai jis irgi juodraštyje jau baigtas. Bet būtų galima pa-kalbėti apie Rytų Bažnyčią kiek bendrai, būtent: apie vidinę jos įtampą, kuri atsiranda iš tradicijos ir eschatologijos, anų dviejų principų, kurie Ry-tų bažnyčioje glūdi ir kurie šią bažnyčią padaro tokią turtingą viduje ir tokią lyg ir sustingusią iš viršaus. Kaip Jums, Prelate, atrodytų: kuri tema geriau tiktų ir Jums patiktų?

Balandžio 2 d. buvau Bonnoje susitikęs naująjį mūsų vyskupą tėvelį Brazį. Aš jį pažįstu jau labai seniai. Visi džiaugiamės jo paskyrimu. Tačiau jis turės daug sunkenybių, ypač su Europos kunigais, kurie nesugyvena tarp savęs, vieni prieš kitus intriguoja, ir visi dabar laukia, kad naujasis vyskupas atsistos 'jų' pusėje. Kai ką jis jau yra sutvarkęs arba greitai sutvarkys. Žinoma, mes, pasauliškiai, nedaug galėsime jam čia padėti. Ta-čiau mes jį remsime kiek galėdami, visur, kur sieks mūsų kompetencija. Jis važiuos ir į Ameriką netrukus. Jo veiklai reikia visų paramos. Jis tikisi, kad vysk. Brizgys šios paramos jam neatsakys, nors ašen šiuo atžvilgiu esu nedidelis optimistas ir savo nuomonę vysk. Brazilui pasakiau. Jis grįš atgal prieš studijų savaitę, tad joje vėl susitiksime.

Baigėsi tos kelios minutės; jau reikia Jus palikti, nes laukia daugelis savo eilės. Tad dar sykį, brangusis Prelate, daug džiaugsmo Kristaus Pri-sikėlimo dienomis! Nepamirškite manęs savo maldose! O aš grįžtu prie „Dievo Avinėlio“! Paprašykite Jo palaimos šiam mano darbeliui!

Jus didžiai ir nuoširdžiai gerbiąs

Jūsų

P.S. Labai ačiū Jums, Prelate, už sveikinimus iš Romos! Man buvo labai miela rasti ir Jūsų parašą tarp daugybės kitų! Darbas universitete neleido man atvažiuoti į Konsekracijos iškilmes!

A. M.

86.

Miunsteris,
1965.IX.27

Kasmet minimas vardadienis nevirsta kasdienybe, nes ir Globėjas nėra kasdie-niškas. Dėkoja už spalvotą fotografiją. „Dievo Avinėlio“ tekstas bus baigtas spaus-dinti Kalėdoms. Prašo sutikti, kad šis veikalas būtų Prelatui dedikuotas jo 75 metų sukakčiai paminėti. *Imprimatur* prašys vysk. Brazilio, bus greičiau. Truputį sustiprė-jus sveikatai, parašė keletą straipsnių, taip pat ir dr. Juozo Girniaus 50 metų sukak-čiai „Aidams“. Siunčia seniai išėjusią savo poezijos knygutę ir atsiprašo, kad suvė-lavo - negavo iš spaustuvės tinkamo egzemplioriaus. Filosofai griebiasi poezijos, kai filosofija neįstengia išreikšti būties paslapčių. Būtų laimingas, jei Prelatas nenu-siviltų.

44 Münster,
Kerssenbrockstrasse 12,
1965 m. rugsėjo 27 d.

Brangusis Prelate,

Jau ir vėl praėjo gerokas laiko tarpas nuo pastarojo mano laiško. Pas mus jau rudenio, vasaros atostogų eina į galą, tuojau vėl reikės žingsniuoti į paskaitas, tad norėjau, prieš prasidedant darbui, su Jumis pasikalbėti ir pasitarti.

Visų pirma leiskite Jus pasveikinti Jūsų šventojo Globėjo ir Bendravardžio dieną! Nors ši diena kartojasi Jums kasmet, bet ji niekad nevirsta kasdienybe, nes jos Globėjas nėra kasdieniškas. Tešviečia jis Jums, Prelate, ir toliau, kaip yra švietęs visą gyvenimą. Tešviečia jis Jums dar daug metų visų mūsų džiaugsmui!

Nesu Jums dar padėkojęs už tokią gražią ir man taip brangią Jūsų spalvotą didelę fotografiją. Jūsų veidas šioje foto yra pilnas rūpesčio ir net liūdnas. Jis kelia gilios gailės daugybei ir man primena vieną Jūsų laišką, kuriame karčiai nusiskundėte vienatvei ir nesupratimu iš kitų pusės. Ar šis nusivylimas žmonėmis atsispindėtų ir Jūsų veide, brangusis Prelate? Ak, gyvenimui einant vis tolyn, visi turbūt patiriame jo nepaprastą dužlumą ir todėl kenčiame savo širdyje, neįstengdami to paslėpti, nes ši kančia lyg koks fluidas perskverbia net mūsų viršines formas. Labai labai ačiū už šią fotografiją! Norėčiau išblaškyti aną Jūsų veide glūdintį liūdesį bei rūpestį! Bet kas pajėgs išblaškyti gyvenimo rūstį?

Mielasis Prelate! Turiu į Jus didelį prašymą. Kaip žinote, rašau „Dievo Avinėlių“. Šių atostogų metu gerokai pasistūmiau priekin, taip kad vėliausiai Kalėdoms rankraštį gausite. Sutikite, kad šį veikalą aš skirčiau Jūsų 75 metų sukakčiai paminėti ir tai atitinkamu įrašu pažymėčiau pirmajame puslapyje. Jūsų sukaktis ateinančių metų birželio 16 d. yra tokia man brangi, kad šį pastarąjį savo darbą aš labai labai norėčiau Jums dedikuoti, ir tai Jūsų šios garbingos sukakties proga. Jeigu sutiktumėte (o aš tvirtai tikiu, kad mano prašymo neatmesite), tai tada reiktų taip daryti, kad ši knyga galėtų ligi oficialios Jūsų sukakties (1966 m. birž. mėn.) išeiti. Iš savo pusės, aš taip tvarkysiuos, kad vėlių vėliausiai ligi Kalėdų rankraštis būtų Jūsų rankose ir tai jau su bažnytine aprobatu, kuri paprastai sugaišina daug savaitių. Aš susitarsiu su naujuoju vyskupu Braziliu, kad jis duotų aprobatą, nes jis dabar kompetentingas visos Europos lietuviams kaip jų ordinaras. Tai eis, man atrodo, greičiau negu Amerikoje. O jeigu rankraštis bus formaliai ir redakciškai užbaigtas, rodos, spaustuvių turėtų per penketą mėnesių jį išspausdinti. Kaip Jums, Prelate, visa tai atrodo? Jūs turite daugiau patyrimo su spaustuve. O gal man pasiseks jį ir anksčiau užbaigti.

Kiekvienu atveju labai norėčiau šį savo darbą Jūsų sukakties proga padėti ant Jūsų stalo! - Toks tad yra mano prašymas, mielasius Prelate. Leiskite man šį darbėlį Jums dedikuoti!

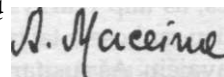
Naudodamasis kiek sustiprėjusią savo sveikata, parašiau keletą straipsnelių 'Aidam': apie pasauliečių apaštalavimą, apie marksizmą ir Krikščionybę ir apie Juozą Girnių jo 50 metų sukakties proga. Šį pastarąjį pasiimačiau tėveliui Andriekui, nes Girniui kaip redaktoriui juk nebūtų patogu dėti straipsnį apie save patį. Tai sutvarkys Andriekus. Taip ir praėjo ši vasara. Jos pradžioje buvau studijų savaitėje, apie kurią tiek daug buvo rašyta liet. spaudoje. Iš esmės tačiau ji nebuvo tokia graži, kaip ten buvo vaizduojama: gimnazija nėra tinkama vieta studijų savaitėm, nes ten nėra kur pabendrauti laisvalaikio metu. O kai suvažiuoja masė, kaip šiais metais, tai gilesnė nuotaika dingsta, ir visi virsta tik masės stumdomais. Parvažiauvau iš jos sirgdamas, bet dabar vėl jau viskas nugalėta.

Atleiskite, Prelate, kad aš tik dabar siunčiu Jums savo eilių rinkinį. Jis, kaip žinote, išėjo jau senokai. Tačiau gana vėlai gavau pirmą siuntinėlių iš leidėjo; be to, šis siuntinėlis atėjo labai suterštas, taip kad negalėjau Jums suteršto egzemplioriaus siųsti. O kol atėjo daugiau, praėjo gerokai laiko. Nesupykite, Prelate, kad ašen užsiimu poezija. Šiuo atžvilgiu tęsiu tradicijas anos dvasinės linkmės, kuri nuo Platono (Platonas rašė juk ir dramas; tik jas sunaikino, susitikęs Sokratą) per graikų Bažnyčios Tėvus yra išlikusi rusų filosofijoje - ligi pat Lietuvoje profesoriavusio L.Karsavino¹: griebtis poezijos, negalint filosofija išsakyti būties paslapčių. Kokios literatūrinės vertės manosios eilės turi, nežinau, nes dar jokios recenzijos niekur neskaičiau. Būčiau laimingas, jeigu Jūsų šiais svaičiojimais nenuvilčiau!

Lauksiu tad dabar Jūsų, Prelate, sutikimo dedikuoti Jūsų sukakčiai „Dievo Avinėlių“. Lauksiu konkrečių nurodymų, kada turėčiau būtinai pasiųsti Jums rankraštį, kad spaustuvė galėtų jį Jūsų sukakčiai išleisti. O tuo tarpu linkiu Jums džiaugsmingai švęsti šv. Pranciškaus šventę. Galgi tą dieną būsite New Yorke popiežiaus apsilankymo proga? Tačiau turbūt laikas per trumpas, kad būtų galima suorganizuoti kokį memorandum lietuvių vardu.

Jus didžiai gerbiąs ir giliai Jums dėkingas

Jūsų

¹ Prof. Leonas Karsavinas (1882-1952) - istorikas, filosofas, profesoriavo Kaune ir Vilniuje (LE, XI, 92-93; XXXVI, 290; XXXVII, 265).

87.

Miunsteris,
1965 m. Kalėdos

Prieškalėdinės dienos - susimąstymo dienos. Dėl papildomų paskaitų iki Kalėdų nespėjo baigti redaguoti „Dievo Avinėlio“, baigs iki atostogų pabaigos. Bus 200 puslapių. Dėkoja už iš anksto atsiųstą honorarą. Pagerėjus sveikatai, „Aidams“ siunčia straipsnius aktualiomis problemomis. Siunčia fotografiją drauge su Nigerijos vyskupu.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12,
1965 m. Kalėdos.

Mielas ir brangus Prelate,

Taip greitai atėjo ir Kalėdos, vėl naujos Kalėdos, nešančios džiaugsmo, tačiau kartu ir rodančios, kad vėl vieneri metai nuslinko amžinybėn - negrįžtamai. Tai kelia savotiško liūdesio. Nežinau, ar ir kitiems taip yra, bet ašen pergyvenu prieškalėdines dienas visad šitaip. Kiekvienu atveju tai susimąstymo dienos. Jų tad metu norėčiau Jums, brangusis Prelate, palinkėti tylaus susikaupimo ir vidinės skaidros, kurią žadina Betliejaus įvykis ir ana viltis, kuria gyvename dabar visi po Kristaus. O ateinantieji metai tebūna Jums tikrai didžios šventės metai, didžio jubiliejaus, kurio nedaugeliui lemta patirti - tokio našaus ir todėl raminančio.

Ačiū Jums, kad leidžiate ir man prisidėti prie šio jubiliejaus! Prieš Kalėdas nespėjau rankraščio visiškai užbaigti, nes gruodžio mėnesį turėjau dvi dideles paskaitas šalia universiteto: studentam iš Azijos ir Afrikos apie jų kraštą gresiantį komunizmą ir pedagoginėje akademijoje (katalikų) apie dialogą tarp Krikščionybės ir marksizmo. Apie tai buvau skaitęs universitete (sulietuvinta ši paskaita yra 'Aiduose'), tačiau pedagogam reikėjo ją perdirbti, papildant jiems reikalinga medžiaga. Tačiau dabar Kalėdų atostogų metu (ligi sausio 10 d.) rankraštį galutinai užbaigsiu. Yra pasilikę jo tik du pastarieji skyreliai. Be to, pridėsiu užbaigai dar skyrelį apie Šv. Dvasią. Jis yra seniai parašytas, tik reikės jį kiek dar papildyti. Iš viso susidarys mašinėle apie 200 pusl. Taigi bus dar didesnis dalykėlis negu „Niekšybės paslaptis“. Sausio antroje pusėje jį gausite, Prelate.

Ačiū Jums taip pat už stambų priedą prie pastarojo Jūsų laiško kaip honorarą! Labai ačiū! Jūs turite, Prelate, labai gerą širdį! Teatlygina už tai Jums Aukščiausiasis!

Kaip iš straipsnių 'Aiduose' pastebėjote, mėginu vėl pamažu grįžti į spaudą ir kelti aktualias idėjas, kurių išsiaiškinimas mums visiems yra

būtinai, o ypač dabar po Susirinkimo. Gruodžio mėnesį bus apie mūsų jaunąjį filosofą Juozą Girnių, o ateinančiais metais noriu parašyti apie gimtąją kalbą liturgijoje ilgoką studiją. Noriu panaudoti pagerėjusią sveikatą, kol ji vėl pablogės. - Šiaip visa kita kasdieniška. Gyvenimėlis labai nusi-stojęs ir pilksvas. Siųsdamas rankraštį, parašysiu Jums, Prelate, daugiau! O tuo tarpu dar sykį daug gražių šventiškų dienų ir džiugios nuotaikos!

Jūs giliai gerbiąs
Jūsų *A. Maceina*

P.S. Pridedu foto susitikimo su vienu Nigerijos vyskupu, kurio studijų draugas kunigas yra Mūnsteryje mano studentas. Juodu du kartu aplankė mane mano bute Mūnsteryje prieš pat pastarąją Susirinkimo sesiją.

88.

Miunsteris,
1966.1.7

Baigė „Dievo Avinėlio“ tekstą. Paaikšėjo, kad vysk. Brazys esąs Anglijoje, lan-kaš lietuvių kolonijas, iš ten vyksias į Vokietiją. Tad sunku būsia jį sugauti ir iš jo gavimas *Imprimatur* galis užtrukti. Kadangi kun. Ylos nėra, siūlo kreiptis į prel. V.Bal-čiūną. *Imprimatur* ten bus gautas greičiau negu Vokietijoje. Rankraščio su laišku ne-siunčia, nes Prelatas galis būti dar ligoninėje. Prašo pranešti, kur siųsti rankraštį.

44 Münster,
Kerssenbrockstrasse 12,
1966 m. sausio 7 d.

Brangusis Prelate,

Nors visokios slogos ir buvo mėginusios švenčių metu mane persekio-ti, tačiau, pastūmęs jas į šalį, pasėdėjau prie stalo kartais ligi išnaktų ir „Dievo Avinėlių“ vakar užbaigiau. Prieš kurį laiką esu parašęs vysk. Bra-ziui laišką į Romą, klausdamas, ar jis turis teisės duoti *imprimatur* ir ar galėtų skirti kurį kunigą cenzoriumi mano knygai. Pridėjau jam ir knygos turinį. Tačiau ligi šiol atsakymo negavau. Pasirodo, kaip paaikšėjo vakar iš telefoninio pasikalbėjimo su prof. Ivinskiu, vyskupo Brazio Romoje iš viso nėra. Jis lankas Anglijoje lietuvių kolonijas, o iš ten važiuosias lietu-vių lankyti Vokietijoje. Todėl atrodo, kad *imprimatur* klausimas Europoje stipriai susivėluos. Užtat esu pasiruošęs tuoj pat pasiųsti rankraštį Jums,

Prelate. Kadangi knyga turėtų būti, kaip rašėte, spausdinama Putname pas seseles, tai Putnamo vyskupas galėtų duoti ir aprobatą: taip, rodos, buvo su „Didžiąja Padėjeja“. Jei neklystu, Putname dabar yra prel. V. Balčiūnas¹, kuris pavaduoja išvykusį kun. Ylą. Prel. Balčiūnas galėtų tad būti cenzoriumi. Tuo būdu atrodo, kad imprimatur reikalas Amerikoje gal galėtų greičiau susitvarkyti negu šiuo metu Europoje, kur bus kurį laiką sunku vysk. Bražį sugauti, o ir pačiam, nesant Romoje, bus nelengva skirti kurį kunigą cenzoriumi. O aš labai norėčiau, kad ši knyga ligi Jūsų didžios sukakties pasirodytų visuomenei.

Visa tai skatino mane knygą greitai baigti, ir norėjau rankraštį jau šiandien Jums su šiuo laišku pasiųsti. Tačiau man neraminu dėl vieno dalykelio: šių švenčių metu nesu gavęs iš Jūsų jokios žinėlės. Kadangi tai pasitaike per ilgus ilgus metus pirmą sykį, todėl pagalvoju, ar nesate susirgęs; galgi šiuo laiku negalėtumėte knygos reikalais rūpintis. Todėl siunčiu Jums šiandien tik laišką, prašydamas keleto žodelių, ar rankraštį Jums jau siųsti ir ar esate capax duoti jam tuojau eigą. O belaukdamas šios trumpos žinėlės, jį dar sykį perskaitysiu, nes vis atsiranda, kas galima pataisyti.

Brangusis Prelate, kaip ir Kalėdoms rašiau, norėčiau, kad šie naujieji metai būtų Jums tokios ilgos ir tokios vaisingos veiklos apvainikavimas, prie kurio ir ašen savo knygele prisidėčiau. Tegu tad šie metai būna Jums džiaugsmo metai, kurie duotų Jums jėgos dar ilgai ilgai pasilikti šios veiklos baruose, juos ir toliau bevarant Viešpaties garbei.

Jūsų *A. Macceine*

89.

Miunsteris,
1966.11.3

Dėkoja už laišką, kuris nuramino, nes operacija gerai pavyko. Džiaugiasi, kad Prelatui suteiktas Apaštališkojo protonotaro titulas. „Dievo Avinėlio“ tekstą nusiuntė seselėms į Putnamą, prašydamas išspausdinti Prelato jubiliejui. Techninį apipavidalinimą palieka Prelato nuožiūrai. Knygoje mėginama atskleisti Avinėlio esmę.

¹ Dr. mons. Vytautas Balčiūnas (g. 1910) - kapelionas, knygų serijos „Krikščionis gyvenime“ organizatorius (LE,II, 82; XXXVI, 79; XXXVII, 59).

44 Münster,
Kerssenbrockstrasse 12,
1966 m. vasarį 3 d.

Didžiai gerbiamas, mielas Prelate,

Jūsų laiškas mane nuramino ir labai pradžiugino: nuramino, kad pakėlėte operaciją, nors ir esate nukamuotas bei reikalingas poilsio; pradžiugino, kad esate Šv. Sosto apdovanotas tokia aukšta garbe¹. Šia proga leiskite paspausti Jums labai labai stipriai ranką ir palinkėti, kad dar ilgus ilgus metus galėtumėte šia garbe ir žemėje puoštis, ir prie Viešpaties Altoriaus pasirodyti Apaštališkojo Protonotaro insignijomis. Šv. Sosto gestas Jums, mielasis Prelate, nėra tuščias mostas, pažadintas kokių viršinių aplinkybių, kaip tai paprastai esti diplomatinėje tarnyboje, bet jis išreiškia tikrai Jūsų įvertinimą, todėl yra mielas ir mums visiems. Visi mes džiaugiamės. Iš spaudos apie Jūsų paaukštinimą patyriau tik keletą dienų vėliau - po Jūsų laiško. Todėl Jūsų laiškas man buvo tikrai labai džiugi staigmena.

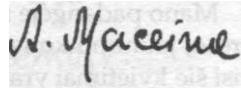
„Dievo Avinėlių“ pasiimčiau tiesiog seselėm į Putnam, Motin. Augustos vardu, parašydamas jai laišką ir prašydamas, kad malonėtų taip patvarkyti, jog knyga galėtų Jūsų sukakčiai pasirodyti. Pridėjau keturis paveikslus - Kristaus vaizdus iš ikonų. Vienas gal tiks ant knygos aplanko (nereiktų jo tada piešdinti), o trys turėtų eiti prie trijų skyrių. Tačiau seselės su Jumis turėtų nuspręsti, ar šie paveikslai tinka ir ar jie techniškai būtų įmanomi. Visa tad palikau Jūsų ir seselių nuožiūrai. Taip pat Jūsų nuožiūrai palieku ir knygos formato apsprendimą. Gal ji galėtų būti tokio formato kaip „Didžioji Padėjėja“? Tik gal popierius galėtų būti kiek storesnis, tad ir knyga atrodytų didesnė, nes ji turėtų būti apie 250 pusl., tokio formato kaip „Didžioji Padėjėja“. Tačiau tai techniškai dalykai, kurie negali būti mano apspręsti.

Kartu parašiau laišką ir prel. Balčiūnui, paprašydamas jį pasirūpinti knygos aprobata. Kadangi šioje knygoje ašen nedėstau jokių 'mandrybių', o tik stengiuos atskleisti Dievo Avinėlio esmę bei reikšmę, tai, atrodo, jokių sunkenybių cenzorius neturėtų turėti. Vysk. Brazys man atsakė šiomis dienomis, kad teisės duoti aprobatą jis kol kas dar neturįs; esąs šios teisės paprašęs, bet atsakymo telaukiąs. Tad savaime aprobatos reikalas persikelia į Ameriką. Bet manau, kad prel. Balčiūnas sutiks ir kad tuo būdu šis reikalas išsispręs lengvai. Tuo būdu gal suskubsime knygą išleisti Jūsų sukakčiai, kuriai ji yra pavesta ne tik savo atsiradimu, bet ir formalia dedi-

¹ Apaštališkojo protonotaro, suteikiančio teisę nešioti specialią uniformą ir turėti insignijas.

kacija. - Linkiu Jums, brangusis Prelate, daug poilsio ir atotampos po ligos ir ligoninės! Telaimina Jus Viešpats ir teišlaiko mums visiems.

Jus didžiai gerbiąs

P.S. Kalėdinis Jūsų laiškelis neatėjo: turbūt bus dingęs pakeliui.

A.M.

90.

Miunsteris,
1966.V.26

Maloni staigmena - gavo jau išspausdintą „Dievo Avinėlių“. Dėkingas Putnamo seselėms, kad išspausdino prieš jubiliejų. Vėl kvietimas į JAV religinio kongreso, jaunimo kongreso ir ateitininkų stovyklos progą. Dėl žinomų priežasčių tenka tik padėkoti už malonų kvietimą.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12,
1966 m. geg. 26 d.

Didžiai Gerbiamas ir Brangus Prelate,

Šiandien gavau iš Putnamo seselių jau išspausdintą „Dievo Avinėlių“. Man tai didelė ir maloni staigmena, nes vis buvau lūkuriavęs korektūrų (apie jas man sykį Motinėle Augusta rašė), o tai netikėtai ateina jau baigta knyga. Ji dar turės turbūt aplanką, nors tikrai ir nežinau (gautasis egzempliorius yra be jo). Tačiau ir be aplanko ji atrodo gana gražiai: šriftas aiškus, laužymas estetiškas, formatas patogus, storis stambokas. Man ypač malonu tai, kad seselės pasistengė knygą išleisti prieš Jūsų garbingą Jubiliejų; kad knygos dedikacija kaip tik pasitiks aną Jums taip reikšmingą dieną. Seselės vertos už tai mano padėkos, kurią joms ir pareiškiu kitu irgi šiandien joms parašytu laišku. Nežinau, ar jos ir Jums yra pasiuntusios vieną egzempliorių, ar gal jos kaip kitaip ruošiasi Jums šią knygą įteikti, tačiau norėjau Jums pranešti, kad knyga jau baigta ir kad vienas iš pirmųjų jos egzempliorių jau yra mano rankose.

Kaip Jūsų savijauta, brangusis Prelate? Ar kiek pasilsėjote Floridoje? Ar nenuvargino Jus per daug įvairūs sveikinimai ir minėjimai? Žinoma, ta Jums popiežiaus suteikta garbė apsunkina, tačiau mes visi negalime nepareikšti Jums savo linkėjimų bei džiaugsmo, kad anos garbės atšvaitos ir

mus paliečia, nors tai ir sudarytų Jums fizinių sunkenybių, iškenčiant sveikinimų bei minėjimų eilių eiles.

Mano padangėje nieko naujo. Vėl esu kviečiamas į USA religinio kongreso, jaunimo kongreso, ateitininkų stovyklos ir t.t. ir t.t. proga. Tačiau visi šie kvietimai yra daugiausia mandagumo mostas. O realiai aš juk negaliu pasijudinti tiek dėl savo sveikatos, tiek dėl darbo universitete. Negalėdamas gauti atostogų ilgesniam laikui ir būdamas priverstas žiūrėti, kad tulžis, pūslė ir kiti susenę organai nesustreikuotų, turiu mandagiai padėkoti kvietėjams ir pasilikti rašto srityje. Taip yra geriausia. Veikti ten, kur dar gali, ir nesigriebti to, kas būtų per sunku ir ne per daug naudinga.

Linkiu Jums, brangusis Prelate, daug sveikatos, džiaugsmo ir ramybės šių Šv. Dvasios švenčių dienomis.

Jūsų A. Macine

91.

Miunsteris,
1966.VI.16
(Laiškas rašytas ranka)

Eilėraštis apie kritimą į Dievo rankas. Nori paspausti tėviškai jį globojusią ranką ir palinkėti palaimos.

Münster, 1966 m. birželio 16 d.

Brangusis Prelate,

Ir krinta lapai, krinta. Ir atrodo,
kad iš dangaus pagelbusių jie krinta sodų,
viskam, viskam ranka numoję.

O naktimis ir mūsų žemė krinta,
tarp žvaigždžių krinta vienuoje.

Visi mes krintam...

Ir vienas tik yra, Kuriš šį kritimą
švelniai, švelniai ant savo delno ima..."

Jūsų garbingos sukakties dieną
aleinu ir ašen, nedrasus ir tylutis,
paspausti jums šeriškos rankos,
šiek skalinusios mane ir globaju-
šios, ir palinkėti jums, kad
auas didis visų mūsų Ištėlimas
būty jums dar itgos itgos
skaidros bei vidinės ramybės
metas.

Jūs giliai giliai gerbias

A. Maccina

92.

Miunsteris, 1966.X.1

Dėkoja už tris „Dievo Avinėlio“ siuntinius. Džiaugiasi gražiu leidiniu. Apdovanos bičiulius, nes jie jau laukia: spauda paskelbusi dar prieš pasirodant. Mini gaudus apie Pranciškonų ordino reformas. „Saulės giesmė“ liks savotiškas papiktinimas. Numato trijų semestrų kursą: „Dievo problema“ (Kūrėjo, Palaikytojo), „Žmogaus problema“ (jo santykis su Dievu) ir „Pasaulio problema“ (*Consecratio mundi*). Paskui mėgins visa tai ir lietuviškai parengti. Marksistinės filosofijos kursą perleido jaunam profesoriui.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1966 m. spalio 1 d.

Brangusis Prelate,

Prieš keletą dienų gavau Jūsų siųstus 'Dievo Avinėlio' tris siuntinėlius. Vienas iš jų atėjo keletą dienų anksčiau, kiti du tą pačią dieną. Ačiū Jums už juos! Atspausdinta švariai ir gražiai. Jurkaus aplankas estetiškas ir prasmingas. Dabar galėsiu savo pažįstamus bičiulius Vokietijoje apdovanoti. Jie jau buvo 'Dievo Avinėlio' pasigedę, nes spauda paskelbė jo išėjimą žymiai anksčiau, negu jis iš tikro seselių galėjo būti užbaigtas. Tuo būdu vėl turite, Prelate, savo išleistų knygų sąrašė viena daugiau. Lauksime, ką kritikai apie ją pasakys.

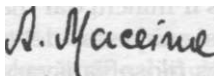
Kaip jaučiatės po visokių iškilnių? Jos tikriausiai bus Jus gerokai išvarginusios. Esate užsipelnę poilsio kiekvienu atžvilgiu. Ačiū už atsiųstus prospektus anos šventės, kurią Jums suruošė miestas. Iš tikro tai buvo didelė šventė. Sykiu tačiau ir didelės pastangos. Atsipūskite dabar ilgesnį laiką, palikę kasdieną šalimais! Šia proga linkiu Jums džiaugsmingo vardadienio, kuris tikriausiai jau bus atėjęs, kai gausite šį laišką. Vakar skaičiau viename kat. laikraštyje, kad Pranciškonų ordinas noris iš pagrindų reformuotis. Kokia linkme - nepasakyta. Tai turbūt vienas iš labiausiai reformoms linkusių ordinų: jo istorija yra labai vingiuota ir šakota. Ar išsipildys šv. Pranciškaus žodžiai, pasakyti mirties guolyje, kad ordinas grįšias anksčiau ar vėliau prie neturto ir nemokslo? Vargu! Sąlygos ir dvasia šią dieną yra visiškai kitokios. 'Saulės Giesmė' yra ir liks savotiškas papiktinimas.

Manoji vasara prabėgo prie rašomojo stalo. Nė vienos dienos nebuvo niekur išvykęs. Reikėjo išsigydyti iš negalios, mane užklupusios liepos pradžioje, ir kartu užbaigti vieną darbą vokiškai apie komunistinę etiką ir Krikščionybę. Aną negalią šiek tiek aptvarkiau, bet amžius nebeleidžia grįžti į jaunystę. Ano darbo dar neužbaigiau, bet šiomis dienomis užbaigsiu.

Paskui reikės rašyti religijos filosofiją, kurios pirmą dalį skaitysiu žiemos semestrą (jis prasideda pas mus šiais metais viduryje lapkričio ir truks ligi vidurio kovo). Tai Dievo problema, Dievo Kūrėjo ir Palaikytojo. Mėginsiu savo religijos filosofiją kiek originaliau išdėstyti, negu tai yra įprasta vokiečių universitetuose. Ateinančios vasaros semestrą tęsiu religijos filosofiją toliau: antroji dalis nagrinės žmogaus problemą jo santykiyje su Dievu; tai bus savotiška religinė antropologija. O dar tolimesniam semestru pasiliks trečioji dalis: pasaulio problema, arba tai, ką Vatikano Susirinkimas vadina Consecratio mundi. Visas šis kursas truks 3 semestrus. Mėginsiu jį paruošti ir lietuviškai, kai tik bus pirmas tekstas vokiškai parašytas. Turėtume tada religijos filosofiją visiškai pilnos apimties. Dėstymas universitete yra tuo geras, kad jei kokį kursą pasiskelbi, tai ir turi jį ligi galo išvesti. Ir 'Dievo Avinėlis' tokiu būdu yra atsiradęs: paskelbiau kursą apie rusiškąjį Kristų, tad reikėjo visų pirma išdėstyti Rytų Bažnyčios kristologiją. O iš jos pasidarė lietuviškai 'Dievo Avinėlis'. Taip mėginsiu daryti ir su religijos filosofija. Marksistinės filosofijos dabar kurį laiką (o gal ir visiškai) neskaitysiu: turime jauną docentą, kuris irgi marksizmu domisi, tad jam perleidau šį kursą. Ašen pats pasiliksiu prie religijos filosofijos, kol ją baigsiu, o paskui dėstysiu ką nors specialesnio iš šios srities. Persiritus per 50 ir artėjant prie 60 metų, ateina laikas ir pačiam nukreipti žvilgsnį į „montes, unde adveniat salus nostra"* ir kitiems savo apmąstymus perteikti. Jaunimas Vakarų Europoje religine problema labai domisi, tik ši problema yra gana lėkštai sprendžiama.

Brangusis Prelate, ačiū Jums už Jūsų pastangas, kantrybę, mielus žodžius ir nuolatinį prisiminimą. Šv. Pranciškaus diena tebūna Jums tikrai didžio džiaugsmo diena.

Jūsų

93.

Münsteris,
1966 m. Kalėdos

Dar metai amžinybės linkui. Laikas kaip smiltys saujoje - nepastebimai išbyra. Paskaita veja paskaitą. Trečiajame kurso „Religijos filosofija" semestre kalbės apie kultūros ir religijos santykį. Begalės darbo. Teapdovanoja Viešpats Prelatą ramybe, kurią paskelbė angelai Kristaus Gimimo naktį. „Dievo Avinėlio" recenzijos palankios.

* Į kalnus, iš kur ateina mūsų išganymas (lot.).

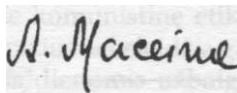
Münsteris,
1966 m. Kalėdos.

Brangusis Prelate,

Vėl praėjo metai, vėl švenčiame Kristaus Gimimą, vėl padarėme vieną žingsnį amžinybės linkui. Šventės - šios didžiosios - yra tarsi trumpas atodūsis, kad stabtelėtume ir apsidairytume - jeigu jau ne priekin (nes ateitis visados tamsi), tai bent atgal, kiek nužygiavome iš paskos. Nes kasdien, bent manoji, yra tokia skubi, tokia padalinta į valandas, savaites, mėnesius, semestrus, kad nelieka laiko nė pagalvoti, kaip greitai laikas teka lyg smiltys tarpu pirštų. Neapsižiūrėsi, o sauja jau tuščia. Gera tad, kad Bažnyčia šventėmis sustabdo truputį šį laiko tekėjimą ir paragina atsidusti. Šia prasme man didžiosios šventės labai patinka, ir ašen jų išsiilgęs laukiu. Šiais metais atėjo Kalėdos labai greitai, nes tiek vasarą, tiek rudenį turėjau daug darbo, o ir sveikata buvo kiek pakrikusi. Bet apie ją kol kas negalėjau daug galvoti, nes paskaita veja paskaitą, kurias vis reikia rašyti ir rašyti be perstogės. Skaitau šį semestrą Religijos filosofiją. Apmėčiau gana plačiai - net trim semestram, pagal tris pagrindines problemas: Dievo Problema, Žmogaus problema ir Pasaulio problema. Šį semestrą dėstau Dievo problemą, sunkią savyje, tačiau būtiną kaip pagrindas. Ateinančių vasaros semestrą tęsiu toliau ir skaitysiu Žmogaus problemą religijos filosofijos šviesoje, o trečią semestrą bus tęsinys - Pasaulio problema, arba religijos ir kultūros santykiai. Taigi trim semestram bus darbo ligi ausų. Kai šis kursas vokiškai bus baigtas, pamėginsiu aš jį visų pirma perdirbti lietuviškai. Jei gerai pasisektų, tai turėtume sava kalba pirmą religijos filosofiją. Kūrybinės ugnies ir minčių dar man nestinga, nors ilgas sėdėjimas prie mašinėlės vis darosi sunkesnis dėl tulžies akmenų ir dėl širdies. Bet gal pasiseks dar religijos filosofiją išvartyti ligi užbaigos. Toki tad mano darbai ir planai.

Mielasis Prelate, seniai jau apie Jus negirdėjau. Kaip jaučiatės? Ilgas amžius, ilga auka, intensyvi veikla bus Jus turbūt gerokai įvarginę. Užtat bent šios didžios šventės tebūna Jums mielos ir džiugios. Tegu Viešpats gausiai apdovanoja Jus ana ramybe, kurią pirmą žemei paskelbė Jo pasiuntiniai Jo Gimimo naktį. Ačiū dar sykį už 'Dievo Avinėlio' siuntas. Jas beveik visas išdalinau mūsų kunigam Vokietijoje. Recenzijos, kaip pastebėjote, buvo palankios. Įdomu, ar tai prisidės prie platinimo, kad bent kiek Jums kaštų grįžtų. - Dar sykį daug sveikatos ir džiaugsmo ir poilsio!

Jus visa širdimi gerbiaus
Jūsų

94.

Miunsteris,
1967 m. Velykos

Linki, kad pasijustų apsuptas Prisikėlimo šviesos ir šilumos. Paskutinis Prelato laiškas dvelkęs kartėliu, noru pasitraukti iš pastoracijos. Ir pats profesorius jaučiasi atsilikęs, nereikalingas, nesuprantąs laiko dvasios. Bažnyčioje, - rašo, - kurią gynėme, jaučiamės svetimi, tiek reformų, naujenybių, darosi nejauku, negalima nuoširdžiai įsitraukti į šį keistą sąjūdį. Vokietijoje vienaip, Belgijoje kitaip, Olandijoje dar kitaip. Krikščionis pasidarė „tautinis“ ne tik pasauline, bet ir sakraline prasme. Net teologija pasidarė svetima: kas pirma buvo ginama, dabar atkakliai neigiamą. Dogmos, Dievo buvimo įrodymai ir t.t. mėginama „susubjektyvinti“, „suistorinti“, kad „moderniam“ žmogui būtų priimtina. Kristus nedailino, kai pasakė apie Eucharistiją, kad duos savo kūną kaip valgį, pasitraukusių nesulaikė, net ir apaštalus paklausė, ar šie norį eiti? Visos keistenybės teigiamos ne kaip privati nuomonė, bet kaip paskutinis Bažnyčios žodis, tarytum tai, kas buvo pirma, nebeteo prasmės. Tarytum per šimtmečius katalikai nesuprato nei dogmų, nei Šventojo Rašto, o tik dabartiniai teologai. Su bažnytine administracija, pastoracija reikalų neturi, bet kaip filosofas turi susidurti su teologija. Miunsteris labai „modermus“ šiuo atžvilgiu. Mačernio protestas prieš naujoves. Jei Vatikanas Šv. Kazimiero kolegiją atiduotų Lietuvos vyskupams, tai būtų paskutinis smūgis. Mes pasijustumė jau niekam neberekalingi.

Münsteris,
1967 m. Velykos

Brangusis Prelate,

Kristaus Prisikėlimo švenčių proga linkiu Jums daug stiprybės, sveikatos ir džiaugsmo, kad bent šiomis šventomis dienomis pasijustumėte apsuptas globos bei šilumos, kurios teikia sklindanti Prisikėlusiojo šviesa. Aleliuja!

Pastarasis Jūsų laiškas, kuriame rašėte apie naujus Jūsų pagalbininkus parapijoje ir apie jų naujus metodus, apie galimybę pasitraukti nuo pastoracijos darbo, apie būtinybę net ir Jūsų amžiuje vykti pas ligonius, - šis laiškas padvelkė man kartėliu, kurio pilna Jūsų širdis, tiek ilgai ir tiek gausiai aukojusis kitiems! Jus suprantu, Prelate, labai gerai, nes tokio kartėlio metą gyvenu dabar ir ašen. Toji 15 metų, kurie skiria mano amžių nuo Jūsų, yra turbūt menkniekis, nes ir ašen pradėdau jaustis 'atsilikęs', 'nereikalingas', 'nesuprantąs laiko dvasios' ir t.t. ir t.t. Mes visi, prieškarinė (2 karo prasme) generacija, kažkaip staiga nuėjome praeitin. Mūsų Bažnyčioje, kurią gynėme ir naujinome, pasidarė lyg ne namie. Visur pilna dabar idėjų, dar keistesnių reformų, pilna kažkokio veržimosi nežinia kur. Mums darosi nejauku, nes mes negalime nuoširdžiai įsijungti į visą šį keistą sąjūdį, bet negalime jo nė neigti, nes jis vyksta net ir viršūnėse. Ilgai buvusi vieninga, Bažnyčia pradeda kažkaip irti ir skilti. Pervaziavus gretimos Belgijos sieną, keičiasi vaizdas - ne aplinkos, o Bažnyčios: Vokietijoje Mi-

šias supranti, Belgijoje - jau ne (nes flamiškai); Vokietijoje penktadienis liko pasninkas, Belgijoje jau ne. O Olandija vėl teikia dar svetimesnį vaizdą. Krikščionis pasidarė 'tautinis' ne tik pasauline, bet ir sakraline prasme. Jis yra namie tik savame krašte. Bažnyčia nebėra visuotinė tėvynė kaip seniau.

Ir tai ne tik praktikoje. Teologija, su kuria man tenka susidurti, irgi pavirto svetima. Kas pirma buvo atkakliai ginama, dabar atkakliai neigiamą: gimtosios nuodėmės samprata, Eucharistija kaip auka, Marijos Mergystė (in partu), Apreiškimo transcendentistiškumas, Dievo buvimo įrodymai ir t.t. ir t.t. - beveik visa mėginama susubjektyvinti, suantropologinti, suistorinti, kad vad. 'moderninis' žmogus suprastų ir priimtų... Baisiai bijoma skandalo. O betgi pamirštama, kad Kristus skandalo kaip tik nebijojo. Jam prasitarus, kad Jis duosiąs savo Kūną kaip valgi, o savo Kraują kaip gėrimą, žydai pasipiktino (kaip ir dabartinis 'modernusis' žmogus) ir pasitraukė nuo Jo. Tačiau Kristus nesigriebė jokio 'agiomamento', lyg pataisytų savo žodžius, o tik paklausė savo apaštalus: „Ar ir jūs norite nuo manęs trauktis?“ Nejaugi teologai ir sielovadininkai nėra šio skyriaus skaitė šv. Jono evangelijoje?

Blogiausia tačiau yra tai, kad visos šios keistos naujybės yra žmonėms šiandien teikiamos ne kaip privatinės nuomonės, o kaip pats paskutinis Bažnyčios žodis, tarsi ankstesnis tos pačios Bažnyčios žodis jau būtų nebetekęs prasmės... Bet kaip tada su tiesos klausimu? Nejaugi šimtus metų būtų krikščionys nesupratę, ko Bažnyčia moko? Tik štai mūsų dienų teologai ėmė ir suprato tikrąją tos ar kitos dogmos prasmę, tą ar kitą Šv. Rašto mintį. Būtų galima, žinoma, iš viso to tik šypsotis. Tačiau mūsų šypsena esti suprantama kaip atsilikimo ženklas, kaip kliūtis 'pastoracijai', kaip pagalių kišimas į ratus.

Tokios tad mintys man atėjo į galvą, beskaitant Jūsų, mielasias Prelate, paskutinį laišką. Žinoma, aš neturiu reikalų su bažnytine administracija bei su pastoracija. Tačiau turiu reikalų su teologija ir teologais, nes, skaitydamas religijos filosofiją, savaime susiduriu su religiniais klausimais ir jų moderniais sprendimais, ypač Dievo problemos atžvilgiu, kurią kaip tik dėščiau šį semestrą. Mūnsterio universiteto kat. teologijos fakultetas yra labai 'modernus' ir nuo vasaros pasidarys dar modernesnis, nes atsikelia į Mūnsterį dėstyti Karl Rahner, žinomiausias vokiečių teologas jėzuitas, tačiau sykiu ir labiausiai 'modernus', kartu ir labai aktyvus, nors jo stilius (raštuose ir kalbose) yra labai sunkus. Tačiau madingas garsas patrauks, be abejo, prie jo daug studentų. Gaila jaunų teologų; jiems galvos jau ir dabar susuktos, Rahneris susuks jas dar daugiau. Prieš kurią laiką gavau iš Argentinos mūsų seno gamtininko Mačernio¹ vieną straipsnį, kuriame jis

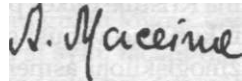
¹Juozas Mačernis (1891-1976) - filosofas, parašė keletą filosofinio turinio knygų, dirbo Argentinoje, redagavo esperanto kalba laikraštį (LE, VII, 40-41; XXXVI, 366; XXXVII, 364).

baisiai kritikuoja Rahnerį ir prašo mane jam perduoti šią kritiką. Tačiau kadangi ji lietuviškai parašyta, man bus sunku ją Rahneriui perteikti, tuo labiau, kad asmeniškai jo dar nepažįstu (jis atvyksta į Mūnsterį tik geg. mėnesį). Tačiau Mačernio straipsnis yra ženklas, kad senesnioji mūsų inteligentų karta visų šių naujybių nepriima. Koks paradoksas: teologai nori naujomis savo teorijomis kaip tik inteligentus patraukti, o šie inteligentai kratosi jų teorijomis.

Na, bet pakaks šio skundo. Juo gyvename dabar visi. Bažnyčia dėl to nežlugs. Tik gaila, kad daug jėgų eikvojama ir kad Bažnyčia žengia į krizės metą, kuris gali ir ilgai užtrukti. Nerašau apie santykius su komunizmu, nes tai atskira tema. Bet jei Vatikanas tikrai atiduotų Šv. Kazimiero kolegiją L. etuvos vyskupams (Labukui), tai mums visiems būtų didžiulis smūgis. Mes tada tikrai pasijaustumė esą nereikalingi emigrantai, neturį jokios racijos būti, o ypač veikti, ar prieš komunizmą kovoti. Politikai jau seniai mūsų nemėgsta. Jei ir Vatikanas pradėtų mūsų nemėgti, tai būtų paskutinis smūgis. Tikėkime, kad taip neįvyks. Tačiau kas įvyko su lenkais prieš keletą metų, kodėl negali įvykti su lietuviais dabar? Bolševikai yra tiek gudrūs, kad jie to pasiekti gali.

Dar sykį, brangusis Prelate, tariau Jums Alleliuja, linkėdamas mielo poilsio po didelių darbų. Skačiau laikraščiuose, kad buvote Floridoje. Ar pasilsėjote? Kaip nuotaika ir sveikata? Jei turėsite valandėlę laiko, brūkštelkite keletą eilučių. Mano mintys yra visados su Jumis.

Jus didžiai branginąs ir gerbiaš
Jūsų

95.

Miunsteris,
1967.VIII.19

Dėkoja už siuntinį ir fotografiją. Vokietį kapuciną, dirbusį 20 metų Lietuvoje, apdovanojo Prelato išleistais leidiniais. Kun. Bagdanavičiaus straipsnis apie „Dievo Avinėlį“ parašytas kvalifikuotai. Kun. Bagdanavičius esąs stiprus teologiniu atžvilgiu, gaila tik, kad užsiimęs niekais - pasakomis. Kun. Jucevičiaus recenzija yra teologinė klaida apie Kristaus žmogiškąjį asmenį. Reikėsią „Aiduose“ išaiškinti: Kristus turi dvi prigimtis, bet yra vienas asmuo. Apie jo paties sveikatą ne gandai, bet tikra teisybė - *Angim pectoris*. Keletą savaičių turėjo praleisti lovoje. Gydytojai tikisi pastatyti ant kojų. Gulėjo namie, nes ligoninėje labai brangu. Niekas neaplankė, tik prof. Grinius su žmona, prof. Ivinskis ir kun. Rubikas. Nė vienas fakulteto profesorius nepasirodė. „Religijos filosofiją“ tikisi parengti lietuviškai ir išleisti prel. Balčiūno serijoje „Krikščionis pasaulyje“. Sirgdamas daug skaitė naujųjų teologų veikalų. Didelis sąmyšis, galvos apsisukusios. Tai nuteikia dar liūdniau. Reikėtų atsakyti, bet nėra jėgų ir laiko. Sunku dėstyti, nes studentai prisigėrę to modernizmo, kurį sukėlė kunigas, dabar metęs kunigystę, išvažiavęs į Olandiją ir tenai vedęs.

Münsteris,
1967 m. rugpjūčio 19 d.

Brangusis Prelate,

Labai labai ačiū Jums už mielą laišelį, kurį ką tik gavau ir skubu Jums atsakyti, nes jau širdis buvo sunerimusi, kad taip ilgai Jums nieko nerašiau. Ačiū Jums ir už porą siuntinėlių „Saulės Giesmės“ ir „Dievo Avinėlio“: juos išdalinu tiems, kurie jų dar neturi. Neseniai mane aplankė vienas tėvelis kapucinas vokietis, bet 20 metų išbuvęs Lietuvoje (Plungėje), dar gerai kalbąs lietuviškai, dabar esąs Fuldos kun. seminarijos pater spirituales. Jam tad įteikiau visas tris Jūsų išleistas knygas: „Saulės Giesmę“, „Didžiąją Padėjėją“ ir „Dievo Avinėlį“. - Bet ypač esu jums dėkingas už Jūsų fotografiją, kurią radau pastarojo siuntinėlio dugne. Jūs joje esate toks, koks dabar: sudvasinto veido, truputį liūdnas, švelnių bruožų, žvelgias kažkur į toli, turbūt į anapus. Ši fotografija man labai daug sako ir labai patinka. Ačiū Jums, Prelate, už tokį brangų prisiminimą. - Ačiū taip pat ir už į laišką įdėtą Vyt. Bagdanavičiaus straipsnį apie „Dievo Avinėlį“. Šis straipsnis yra vienintelis rimtas ir gilus „Dievo Avinėlio“ apmąstymas. Ašen laikau Bagdonavičių stipriausia teologine galva iš jo kartos lietuvių kunigų. Gaila, kad jis kiek per maža rašo arba rašo apie tai, kas vargu ar apčiuopiama: apie pasakas ir apokalipsę. Tai įdomu, tačiau visad abejinga. - Apie Bagdanavičiaus iškeltą dviejų prigimčių ir vieno asmens klausimą Kristuje reikės parašyti kiek išsamiau „Aidams“, nes šį klausimą iškėlė ir kun. Jucevičius¹ savo recenzijoje, labai neteologiškai laikydamas Kristų žmogiškuoju asmeniu. Dabartiniai teologai, suvedžioti natūralistinio tapatinimo asmens su individu (kiekvienas katinas yra individas, bet ne - asmuo!) mėgina ir Kristui priskirti žmogiškąjį asmenį, paneigdami Kat. Bažnyčios dogmą arba bent ją susilpnindami. Norėčiau tad šį klausimą bent kiek nušviesti, nes „Dievo Avinėlyje“ nebuvo nei vietos, nei reikalo: kas yra krikščionis (Rytų ar Vakarų), tas juk tiki, jog Kristus yra dieviškasis vienas asmuo, turįs dvi prigimtis. Kad šiandien sąvokos „asmuo“ ir „prigimtis“ kiek kitaip suprantamos (klausimas dar, ar šis naujas supratimas yra tiesa?), tai dar nereiškia, kad tuo Kristus pasidaro žmogiškuoju asmeniu ir kad Logos įsikūnijo ne žmogiškojoje prigimtyje, o Juozapo asmeniniame sūnuje. Todėl man haeresi sapit* visoki svaichiojimai apie žmogiškąją Kristaus asmenybę, nes asmenybė yra ne kas kita, kaip asmens psichologinis ir moralinis išsiskleidimas. Jeigu tad Kristus yra žmogiškoji asmenybė, tai jis yra tada ir žmogiškasis asmuo, o tai jau aiški erezija. Kai

¹ Dr. kun. Feliksas Jucevičius (g. 1924) - filosofas, Lietuvių katalikų misijos direktorius Paryžiuje, Šv. Kazimiera parapijos klebonas Monrealyje (LE, IX, 508; XXXVI, 276; XXXVII, 238).

* Dvelkia erezija (lot.).

ašen savo vokiškose knygose („Didysis Inkvizitorius" ir „Niekšybės paslaptis") Kristų pavadinau „dievažmogiškąja asmenybe", pridėdamas net pastabą, kad Kristus kaip asmuo yra tiktai dieviškasis, vis tiek jėzuitas Schulze, profesorius Russicume, kvestionavo šitą pavadinimą abiejų knygų recenzijose. Todėl 'Dievo Avinėlyje' ir kituose raštuose aš vengiau net šio termino ('dievažmogiškoji asmenybė'), nekalbant jau apie 'žmogiškąją asmenybę', kuri Kristui absoliučiai netinka. Šiandien teologinis mąstymas yra pasidaręs labai negriežtas, kaip ir visa dabartinė filosofija, todėl ir tikėjimo paslapčių aiškinimas nuolatosislidinga ant klaidos bedugnės. Apie tai ir norėčiau 'Aidam' plačiau parašyti...

Sakau 'norėčiau', nes gandai apie mano sunegalavimą, deja, yra tikri. Tai daugiau negu sunegalavimas, mielasias Prelate; tai rimta ir sunki liga. Sekminių savaitėje (geg. 18) susirgau angina pectoris, turėjau savaičių savaites gulėti lovoje, negalėjau vasaros semestrą skaityti universitete ir dabar vaikštau dar kaip viščiukas, svirduliuodamas ir vis sunkia galva, nežinodamas tikrai, ar toliau galėsiu dirbti, ar ne. Šio mėnesio pabaigoje vėl bus pakartoti mediciniški tyrimai, ir tik tada gal paaiškės mano tikra padėtis. Blogiausia, kad prie širdies ligos prisijungia tuojau visokios kitos dėl per menko kraujo pasiskirstymo kūne: skrandis sustreikavo dėl digitalis injekcijų ir ypač dėl tablečių, kurių reikėjo gana daug ryti; kepenys netvarkoje dėl kraujo susitelkimo, kurio silpna širdis nepajėgia reikiamai išpumpuoti; gydytojas įtarė dar dantis, ir teko juos viršuje visus, o apačioje beveik visus (tik trys paliko) ištraukti. Kadangi tai buvo atlikta iš karto, pasidarė tikra operacija, po kurios vėl teko keletą dienų gulėti lovoje. Gydytoją turiu gerą ir rūpestingą, todėl manau išsirisias ši sykį; tačiau darbingumo klausimas labai neaiškus. Dabar pamažu pradėdau vėl dirbinėti ir ruošti paskaitas žiemos semestru, kuris prasidės spalio 16 d. Tačiau rašymas gana greitai nuvargina, ir širdis pradeda vėl plazdėti lyg sugautas paukščiukas. Jeigu per šias šešetą savaičių, kurios likusios ligi semestro pradžios, padėtis aiškiai nepagerės, reikės ir žiemos semestrą neskaityti. O tai bus susiję su dideliais man nemalonumais, nes mano pensijos amžius dar toli, nes esu dirbęs vokiečių įstaigose maža metų. Na, bet kaip Jūs, Prelate, rašote, pastogė ir duonos kšnis gal kaip nors susiras. Gydytojais turi vilties mane ant kojų pastatyti, tačiau angina pectoris nėra menkiesis. Savo gyvenime - nors ir neilgame - reikėjo pakelti daug smūgių iš visokiausių pusių, kad ašen šiandien nė kiek nesistebiu, kad kūnas, visų pirma širdis, pradeda streikuoti. Kas pirmiau tik telkėsi ir buvo užgniauzta, dabar prasiveržia tarsi votis.

Tokia tad dabar mano padėtis; nuotaika todėl kiek liūdnoka, ypač kad dienų dienomis žmogus pasilieki vienišas. Kol ėjo vasaros semestras, tai dar aplankydamas vienas kitas studentas ir atsiųsdavo gėlių. Mano kolegos filosofai nė vienas nė sykio neapsilankė. Atėjo tik vienas slavistas, bet

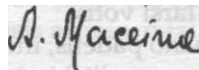
tasai - šveicaras. Kolegos 'filosofai' ligonio aplankymą pergyvena kaip be-naudišką užsiėmimą, kuris filosofą sutepa. Tad ir gulėjau savaičių savaites vienišas, tiesa, mielai aptarnaujamas, tačiau vienišas savo žodžiu ir mintimi. Ligoninėn nėjau, nes ten baisiai brangu ir vienišumas dar didesnis. Buvo syki atvažiavęs Ivinskis, Grinius su žmona ir kun. Rubiku², bet tai ir viskas. Dabar, kai pradėjau vaikščioti ir kai jau galiu išeiti į gamtą, kiek jaučiau darosi.

Vis dėlto ašen nenusimenu ir, jei pasiseks šią krizę nugalėti, planuoju vėl ką nors rašyti, visų pirma lietuviškai paruošti religijos filosofiją, kurią dabar skaitau vokiečių studentams. Man atrodo, kad gal ją būtų galima išleisti prel. Balčiūno tvarkomoje serijoje „Krikščionis gyvenime“. Nesu su juo tuo reikalu taręsis, nes nežinau, ar bus jėgų tai paruošti, nors du vokiškai parašyti rankraščiai jau guli spintoje. Jūs, mielasis Prelate, savo indėlį lietuviškai knygai jau esate atidavęs, ir būtų tikrai piktnaudžiojimas Jus tuo reikalu varginti. Otium cum dignitate** esate užsipelnęs visokiais atžvilgiais. Džiaugiuos, kad sveikata, kaip rašote, Jūsų puiki, tad ir tasai užsitarnautas otium yra prasmingesnis.

Šiaip neturiu dabar jokių žinių, kurios būtų vertos minėti. Sirgdamas daug skaičiau naujosios teologijos veikalų ir studijų, pasirinkau daug medžiagos apie visokias naujas idėjas: gal ir šia prasme ką nors parašysiu, jei galėsiu. Sąmyšis čia didelis, galvos susisukusios; kas modernu, yra virtę mastu, neklausiant, ar tai tiesa, o tik bandant viską pritaikyti 'naujojo žmogaus' galvosenai, tarsi ši galvoseną jau būtų pats Dievo Apreiškimas. Šis sąmyšis nuotaiką padaro dar liūdnesnę, nes norėtusi veikti prieš jį, o sykiu jausti žmogus, kad nebeturi nei jėgų ir gal net jau nei laiko. Na, tačiau Bažnyčia pergalėjo dar didesnius sąmyšius, kai buvo iš sykio trys popiežiai, tad ji pergalės ir dabartinį sąmyšį, kai teologai begalviais virto. Bet gyventi ir dėstyti universitete religijos filosofiją tokio sąmyšio metu nėra nei lengva, nei malonu. Nes anos idėjos yra apsėdusios ir studentus, o praktika jas tik patvirtina: mano parapijos Mūnsteryje vikaras, sakęs pamokslus pagal moderniąją teologiją ir sukėlęs nemaža nuostabos tarp klausytojų, neseniai metė kunigystę, išvažiavo į Olandiją ir vedė vieną mokytoją, su kuria kartu dirbo mokykloje kaip kapelionas.

Bet užteks šių aimanų ir skundų! Dar syki labai labai Jums, Prelate, ačiū už brangius prisiminimus bei žodžius! Tegu Jus Viešpats mums visiems išlaiko dar ilgus ilgus metus tokį žvalų ir apdairų! Daug sėkmės, sveikatos ir geros nuotaikos.

Jūsų

² Kun. Augustinas Rubikas (1915-1985) - stovyklos kapelionas, žurnalų bendradarbis teologijos klausimais (LE, XXXVI, 473, XXXVII, 505).

** Užtarnautas (garbingas) poilsis (*lot*).

96.

Münsteris,
1967.XH.19
(Ranka rašytas kalėdinis atvirukas)

Iš laikraščių patyrė, kad Prelatas sužeistas autoavarijoje. Kalėdinis laiškas nura-
mino. Jo paties sveikata nepagerėjo. Karo ir pokario metų išgyvenimas ir įtemptas
darbas organizmą visiškai išsekino, sunku atsigauti. Kalėdiniai sveikinimai.

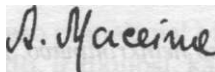
Münsteris,
1967.12.19

Brangusis Prelate,

Vakar atėję iš USA laikraščiai („Draugas“ ir „Darbininkas“) sukėlė ma-
nyje didelio nerimo ir rūpesčio: juose radau žinutę, kad buvote sužeistas
automobilo nelaimėje ir gydotės ligoninėje. Tikiu, kad sužeidimas nėra
per sunkus. Tačiau Jūsų amžiuje net ir ilgesnis gulėjimas nejudant darosi
pavojingas. Todėl esu labai neramus. Kiek apramino Jūsų kalėdiniai svei-
kinimai, kurie rodo, kad gal ligą jau nugalėjote. Mano nuoširdžiausi linkė-
jimai, kad kuo greičiausiai pasveiktumėte ir kad Viešpats Jus mums dar
išlaikytų ilgus ilgus metus. - Labai ačiū už prisiminimą ir už gerus linkėji-
mus.

Apie savo ligą esu Jums jau rašęs. Ji nepablogėjo, bet kol kas ir nepage-
rėjo. Esu, kaip ir seniau, nedarbingas, dėstyti dar negaliu ir vis dar neaiš-
ku, ar iš viso galėsiu. Mano organizmas įvairių karo ir pokario pergyveni-
mų, to blaškymosi iš vietos į vietą, to netikrumo ir galop didelio bei įtemp-
to darbo, nežinojusio atostogų bei pasivažinėjimų, yra išvargintas bei išse-
kęs, taip kad dabar jį labai sunku sureguliuoti. Tenka tad vargti ir kamuo-
tis. Bet tai visų toks likimas, ypač manosios generacijos, kuri turėjo nelai-
mės gyventi dviejų karų audrose. Tačiau jei Viešpačiui patiks, Jis išlaikys
ir sunykusį kūną.

Viešpaties Gimimo šventės tesuteikia Jums, brangusis Prelate, didžios
vilties ir džiaugsmo, nors Jūsų sužeidimo skausmas ir būtų didelis. Jus
didžiai gerbiąs

A. Maceina

Lawrence, Mass.,

1967.XII.23

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Kard. Samoré akcentavo reikalą Romoje turėti Lietuvių kultūros ir informacijos centrą. Pradėta įrengti lietuvių koplyčia Vatikane, Šv. Petro Bazilikos kriptoje. Spėliojimai apie būsimą lietuvių vyskupą užsienyje. Grįždamas iš Kunigų vienybės susirinkimo ALKoje, automobilio avarijoje buvo sužeistas. Tebegyvena klebonijoje, bet administracinių pareigų nebeturi. Kai bus baigti Matulaičio senelių namai, persikels ten. Apdraudimas kaip pensininko nėra didelis, tačiau prašo, jei bus sunku, kreiptis į jį, dalinsis viskuo.

St. Francis Church
94 Brdford Street
Lawrence, Mass.
Gruodžio 23,1967

Brangusis ir Mylimasis Kristuje,

Nuoširdus ačiū už pareikštą užuojautą, sveikinimus ir linkėjimus Kalėdinių Švenčių proga.

Romoje buvau susitikęs su gerb. kun. prof. Liuima. Jis man papasakojo apie Tamstos sveikatą ir LKM Akademijos suvažiavimą Vokietijoje.

Lietuvių nuotaika Romoje, man atrodė, nepasikeitusi. Man ten būnant, pašventinta Villa Lituania. Jo Eminencija Kardinolas Samoré užakcentavo reikalą turėti Romoje lietuvių kultūros bei informacijos centrą. Pradėtas įrengimas lietuvių koplyčios Šv. Petro Bazilikos kriptoje. Be to, teko girdėti daug įvairių spėliojimų, kas iš lietuvių bus skirtas sekantis vyskupas. Kandidatų, regis, netrūksta, kaip ir prieštaravimų.

Romoje išbuovau virš poros savaitių. Buvau maloniai priimtas ir vaišintas Lietuvių Kolegijoje. Bendrai ėmus, mano kelionės kailėlis gal neapsimokėjo išdirbystės.

Lapkričio 14 d. 7:00 P.M. grįžtant iš Kunigų Vienybės rajoninio susirinkimo, įvykusio ALKoje, Putnam, Conn., buvau automobilio sužeistas. Įskeltas dešinio šono šonkaulis paguldė aštuonioms dienoms į ligoninę. Teko pergyventi didelius skausmus, tačiau nepavojingus. Laikau Dievo Apvaizdos stebuklu, kad išmestas iš automobilio ant vieškelio išlikau gyvas. Atrodo, kad Viešpaties Dievo man skirtos pareigos dar nėra baigtos.

Akcidento vietoje policininkai nieko neinkriminavo. Katastrofa buvusi neišvengtina. Aš tik vienas tebuvau sužeistas. Pataisymas mano automobiliaus būtų kainavę tiek, kiek jis buvo vertas. Įsigijau kitą, žinoma, su nuostoliais.

Dabar, ačiū Dievui, jaučiuosi visai gerai. Nemalonus įvykis atrodo lyg buvęs sapnas.

Tebegyvenu klebonijoje. Nors esu laisvas nuo administracinių pastoracijos

pareigų, bet tinginiaavimui neturiu laike. Kai už kelių mėnesių bus baigti Matulaičio Namai Putname, gal reikės ten persikelti pastoviam gyvenimui. Esu rezervavęs porą kambarėlių.

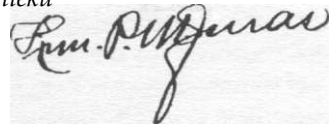
Finansiškai nesu stiprus. Pastogė ir duonos kąsnis yra užtikrintas. Apdrauda, kaip pensininko, nėra didelė. Kol pajėgsiu, noriu dirbti. Progų pasitaiko ir centas kitas ateina „ekstra“ išlaidoms.

Tamsta, Brangusis Kristuje, esi artimas mano širdies draugas. Dar daugiau. Esi brolis Kristuje. Esu pasiryžęs dalytis paskutiniu duonos kąsniu. Suprantu ir jaučiu pareigą taip elgtis. Caritas Christi urget* . Jeigu kada būtų reikalinga mano finansinė pagalba, nesidrovėk parašyti, paprašyti. Turėsiu vien malonumą, jeigu galėsiu kuomi nors Tamstai pasitarnauti.

Man rūpi, kad nežūtų Tamstos rankraščiai. ALKoje turiu geležinę spintą prof. A.Maceinos raštams. Jie būtų globojami ir panaudojami pagal testamentą. Pagalvok. Neatidėliok. Laikas bėga.

Linkėdamas dangiškos ramybės bei džiaugsmo lieku

Jus didžiai mylįs Kristuje

97.

Münsteris,
1968.VII.11
(Ranka rašytas atvirukas)

Linki, kad Prelatas pailsėtų Matulaičio senelių namuose. Rašo iš universiteto klinikų; čia buvo atvežtas rugpjūčio 3 d - buvo paralyžuota kairioji ranka, sutriko kalba. Greita gydytojų pagalba išgelbėjo. Po savaitės visi paralyžiaus ženklai išnyko. Greičiausiai buvo kraujagyslių spazmai. Nori užbaigti „Religijos filosofijos“ lietuviškąjį variantą. Prašo pasimelsti.

Münsteris,
1968 m. rugp. 11 d.

Brangusis Prelate,

Ačiū už naujo adreso pranešimą! Mačiau laikraščiuose Matulaičio namų foto: gražiai atrodo, ir tikiuosi, kad ten Jūs jausitės jaukiai ir ramiai pasilsėsite po tokių įtemptų bei vaisingų dešimtmečių. Daug Viešpaties palaimos ir saulėtų žemės dienų!

Rašau Jums iš universiteto ligoninės, kurion buvau išvežtas š.m. 3 dieną. Ištiko mane kažkoks apopleksinis smūgis: buvo paralyžuota kairioji

* Kristaus meilė valdo (ragina) mus (2 Kor 5,14).

ranka ir sutrikusi kalba. Bet greitas gydytojų įsikišimas mane - bent tuo tarpu - išgelbėjo. Po savaitės visi paralyžiaus ženklai išnykę. Atrodo, kad buvo ne kraujo išsiliejimas smegenyse, o kraujagyslių spazmos. Bet pagulėti ligoninėj reikės dar kurį laiką. Dabar daromi visoki tyrimai. Mane ištinka vienas smūgis po kito, atrodo, kad ryšium su silpna širdimi. Ar toliau universitete galėsiu dirbti, dar labai neaišku. Kad bent galėčiau užbaigti rašyti lietuviškai religijos filosofiją; daugiau nebenorėčiau...

Pasimelskite, brangusis Prelate, dabar už mane! Maldos ir Dievo pagalbos aš esu dabar ypač reikalingas. Pro savo langą matau nuolatos šią klinikų bažnyčią.

Jus giliai gerbiaš *A. Mycine*

98.

Miunsteris,
1968 m. Kalėdos
(Ranka rašytas laiškas)

Nori dalytis su Prelatu liūdesiu ir Kalėdų džiaugsmu. Dėkoja už sveikinimus ir dovaną. Sveikata pablogėjo. Norėtų dar užbaigti pradėtus veikalus. Nebedėsto. Linkėjimai kun. Ylai.

Münster,
1968 m. Kalėdos

Brangusis Prelate,

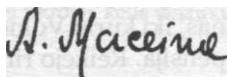
Tai pirmos Kalėdos, kurias praleidžiate jau nebe parapijoje tarp savo ganomųjų, o kaip žmogus, užsipelnęs poilsio ir ramybės. Tačiau labai gerai jaučiu, kad šis poilsis bei ramybė neša su savimi ir liūdesio, nes tai saulėlydžio ramybė. Todėl šių Kalėdų metu norėčiau ypatingai būti su Jumis, nes pasidalintas liūdesys būtų tik pusė liūdesio. Dvasia tad ir būsiu su Jumis, galvosiu apie Jus ir melsiu Aukščiausiąjį, kad Jo siųstasis Paracletus* būtų anasai dulce refrigerium** Jūsų vienvėsi valandomis. Juk perėjimas iš parapijos į vienvėsi yra didžiulis lūžis, ir jo tragika šiomis šventomis tylos dienomis ypač jaučiama. Tegu tad gimusis Viešpats bus Jūsų ypač arti jaučiamas kaip visų mūsų Didysis Draugas.

Jūsų sveikinimus šių Kalėdų proga su labai gražiu paveikslėliu ir brangia dovanėle jau gavau: dėkoju Jums visa savo širdimi už prisiminimą ir gražius žodžius. Ir ašen prašau Viešpatį, kad jis man leistų dar truputį

* Ramintoja (Šventoji Dvasia) (lot.).

** Mieloji Atgaiva (lot.).

pabūti žemėje - ne man pačiam (ašen jau nebeturiu čia ko ieškoti), bet kad dar galėčiau apie Jį Patį užbaigti rašyti tai, ką esu pradėjęs, bet ką liga pertraukė. Bet ne mano, o Jo Valia tebūnie! - Mano sveikata šiuo metu vėl truputį pablogėjo. Praėjusį sekmadienį besiprausiant mane vėl ištiko širdies priepuolis (tachikardija) - nesunkus, bet varginantis, ir turėjau vėl porą dienų pagulėti lovoje. Bet šandie jau geriau. Taip tad ir gyvenu nuolatiniėje grėsmėje. Bet dirbinėju pamažu. Kaip matote, „Aiduose" ir kitur pasirodė šiais metais nemaža mano rašinių. Tai ligos „atostogų" darbai! Nedėstydamas universitete, nenorėčiau būti tik ligonis. - Dar syki, Brančgusis Prelate, daug daug džiaugsmo prie mūsų Išganytojo prakartėlės.

Jūsų

Pasveikinkite prof. kun. Ylą ir perduokite jam daug daug mano bičiuliškų linkėjimų! Laukiu pasirodant jo knygos apie Šiluvą!

A.Mc.

99.

Miunsteris,
1969.XII.11
(Ranka rašytas kalėdinis atvirukas)

Primena, kad Prelato nėra pamiršęs, buvusieji ryšiai gyvi širdyje, laikas nepajėgia sutraukti vidaus sąsajų. Neseniai išsiuntė savo vokiškai parašytą knygą „Sovietinė etika ir krikščionybė". Sveikata pagerėjo. Nors ir invalidas, bet esąs patenkintas: gali vaikščioti, skaityti, rašyti. Gydytojas neparė dirbti universitete, tad išeina į pensiją. Norėtų baigti „Religijos filosofiją". Pirmas tomas - „Dievas kaip kūrėjas" - baigtas, antras tomas - „Žmogus kaip kūriny" - pradėtas, bet dėl ligos nutrauktas. Džiaugiasi Prelato sveikata. Linkėjimai Kalėdų proga.

Münsteris,
1969 m. 12.11 d.

Mielasis Prelate, jau seniai esu Jums rašęs. Liga, įvairūs rūpesčiai, darbeliai, galop kasdieninė pilkuma nebuvo tie akstinai, kurie skatintų imtis plunksnos. Tačiau dabar, artinantis šventėms, norėčiau bent trumpai pasiskardenti, kad pajustumėte, jog nesu Jūsų pamiršęs ir kad buvusieji ryšiai tebėra gyvi mano širdyje. Prel. Balčiūno perduoti sveikinimai man buvo ženklas, kad Jūs apie mane pagalvojate ir kad ir ašen esu pasilikęs Jūsų atmintyje. Laikas silpnina, tiesa, išviršini sąlytį, tačiau jis nepajėgia sutraukti vidaus sąsajų.

Prieš keletą savaičių esu Jums išsiuntęs naują vokišką savo knygą apie „Sovietinę etiką ir Krikščionybę“. Nors, kaip syki rašėte, vokiečių kalba yra Jums kiek neįprasta, tačiau bent pats šios knygos buvimas Jūsų rankose bus Jums mažutis manęs prisiminimas. Priimkite ją kaip mano didžios pagarbos ir gilaus dėkingumo ženklą.

Mano sveikata, atrodo, kiek pagerėjo ir nusistovėjo - neina priekin, bet nežengia nė atgal. Galiu pasivaikščioti, skaityti ir rašinėti. Injekcijų duoda dabar tik kartą savaitėje. Tablečių reikia imti dar gana daug, Bet jei taip pasiliktu, būčiau patenkintas, nors esu ir invalidas. Mano širdies raumuo yra infarkto stipriai sužalotas. Todėl universitetan grįžti nebeteks. Jau įteikiau prašymą išeiti pensijon, būtent nuo 1970 m. balandžio 1 d. Tai terminas, iki kurio Vokietijos įstatymai leidžia sirgti. Paskui - arba darbas, arba pensija. Reikėjo rinktis pensiją, nes gydytojai negarantuoja, kad širdis atlaikys darbą pradėjus; ypač dabar, kai studentai pasidarė tiesiog barbariški. Taigi po trejeto mėnesių prasidės naujas mano gyvenimo laipsnis: otium, bet sine dignitate*, nes per ankstyvas ir priverstinis. - Tačiau mėginsiu jį padaryti tiek turiningą, kiek pajėgsiu. Mano svajonė užbaigti savą religijos filosofiją. Jos pirmas tomas „Dievas kaip Kūrėjas“ yra juodraštyje; antras tomas „Žmogus kaip Kūrinyš“ yra pradėtas; liga jį nutraukė, gal pasiseks prie jo grįžti. Tačiau visi nori, kad parašyčiau straipsnius tam ar kitam laikraščiui - taip kad lig šiol ir nemėginau prie šių didžiųjų problemų grįžti.

Apie Jus, mielasis Prelate, randu dažnai žinelių ir džiaugiuos, kad Jūsų sveikata tarnauja, nepaisant patriarchinio Jūsų amžiaus. Jūs gyvenate tikrai otium cum dignitate! Teleidžia Viešpats Jumis mum dar ilgai ilgai džiaugtis.

Kalėdų šventėm linkiu Jums, mielasis Prelate, skaidrios ramybės ir ano gilaus žvilgio į žmogiškąją būtį, kuri, amžiui slenkant, darosi perregima lyg stiklas. Tegu Dieviškasis Kūdikis suteikia Jums paguodos ir kantrybės, nes metų našta vis labiau slegia kiekvieną. Tai mūsų Kryžius ir mūsų visų kelias į Kalvarijos Kalną. Simeonų* * jame retai sutinkame!

Jūsų visa širdimi

A. Maceina

* Poilsis, bet ne garbingas (lot.).

100.

Miunsteris,
1970 m. Kalėdos

Dėkoja už bičiulišką prisiminimą Kalėdų proga ir už dovanėlę. Sveikata širdies ligų kurorte kiek pagerėjo. Neseniai Prelatui išsiuntė knygą „Bažnyčia ir pasaulis“, kurioje kritiškai yra pasvarstęs apie jau minėtas „modernybes“. Knyga perkama. Baisia „Dabarties klausimus“ serijai „Krikščionis gyvenime“. Aprašo tolesnius kūrybinius planus. Universitete nebedėsto, nuo balandžio 1 d. jau pensininkas, nors dirbti dar galėtų, bet studentai „subarbarėje“. Seka teologines naujienas, teologų „blūdijimus“. Kyla klausimas ne tik apie tikėjimo, bet ir apie proto sveikumą. Nors netiki pranašystėmis, bet Liucijos nupieštas vaizdas, sugretinus su tikrove, kelia neįaukumą. Linki švęsti Kalėdas pakilia širdimi.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1970 m. Kalėdos

Brangus ir mielas Prelate,

Jūsų Kalėdiniai sveikinimai su žalia dovanėle man buvo ženklas, kad manęs nesate pamiršę ir kad tasai ankštas ryšys, užsimezges tarp mūsų jau daugiau negu prieš 20 metų, nėra sudildintas nei ilgo laiko, nei mus vis labiau slegiančios amžiaus bei įvairių negalių naštos. Ačiū Jum už šį bičiulišką prisiminimą! Tegu Viešpats Jus palaiko ir toliau sveiką ir judrų visų mūsų džiaugsmui, nes dažnai skaitau laikraščiuose, kaip uoliai triūsiate savame „Alkos“ muziejuje; kaip veikliai dalyvaujate įvairiuose posėdžiuose; kaip vėl esat prisiėmę naują pareigą telkti lėšų Liet. Kat. Mokslo Akademijai. Iš tikro žmogus, lyg toji bitė, dirba tol, kol šūksnis iš anapus jam taria: „Užteks!“ Bet argi ne geriau, jei šis Šūksnis pasigirsta darbymetės valandą, negu jo išgąstingai laukiama, nieko neveikiant? Man tad yra didelė paskata, traukianti Jūsų keliu: krutėti ligi paskutinio atodūσιο kitų labui.

Rašau apie aną Didįjį Šūksnį todėl, kad Jį jaučiu ir savoje būtyje. Tiesa, mano širdis yra dabar kiek sustiprėjusi. Spalių mėnesį ją stiprinau viename širdies ligų kurorte laipiodamas ir širdies raumenį, sunkiai pažeistą infarkto, treniruodamas. Atrodo, kad kiek padėjo, nes dabar galiu valandą išvaikščioti be didesnių sunkumų; galiu ir rašyti, nors tai erzina širdį labiau negu kas kita. Tačiau kiekvieną valandą jaučiu, kad gali suskambėti anas Šūksnis „Užteks!“. Mat širdies ligoniai paprastai miršta ne tada, kai blogai jaučiasi, bet kai gerai. Tada jie užsimiršta ir pridaro įvairių kvailybių. Jų mėginu vengti. Bet kas žino, kur yra riba.

Prieš keletą dienų išsiunčiau Jum oro paštu savą knygą „Bažnyčia ir pasaulis“. Greičiausiai ją jau turite. Bet norėjau Jum skirti sava ranka kaip ištikimybės ženklą. Atsimenu, kad prieš keletą metų skundėtės įvairiais modernumais bažnytiniame gyvenime. Šioje knygoje esu visas šias modernybės kritiškai pasvarstęs. Atrodo, kad šie svarstymai randa atbalsio mūsų visuomenėje, nes knyga, kiek žinau, gerai perkama. Dabar baigiu antrąją - „Didieji dabarties klausimai“ - prel. Balčiūno serijai. Jos du skyrių jau esu senokai Balčiūnui pasiuntęs, nes jis rašė, esą spaustuvė laisva ir galinti pradėti rinkti. Tačiau lig šiol nesu iš jo gavęs atsako, kaip ten iš tikro yra ir ar jis anų skyrių turiniu yra patenkintas. Bet tikiuos, kad Kalėdom gal parašys. Gal suskubsiu prieš Kalėdas, ar netrukus po jų, pasiųsti ir paskutinį skyrių. Kadaisė, mielasis Prelate, man rašėte, kad siųsčiau savo rankraščius 'Alkos' muziejui. Sunkiai sirgdamas, buvau apie tai rimtai galvojęs. Tačiau dabar mėginu tuos rankraščius apdirbinėti ir iš jų padaryti vieną kitą knygą, nes jie daugiausia yra paskaitos studentam ir todėl daugiau ar mažiau tik medžiaga, kurią vargu ar kas kitas galėtų apdoroti. Gal dėl to Viešpats man dar ir leidžia gyventi, kad visą šią medžiagą galėčiau žmonėm pateikti. Po "Didžiųjų klausimų" reikės, atrodo, sėsti prie „Kultūros ir Religijos“ ir pasvarstyti žmogiškosios kūrybos prasmę Dievo Karalystėje. Tai būtų lyg ir „Didžiųjų klausimų“ pirmojo skyriaus tąsa. Šiame skyriuje kalbu apie pasaulio sekuliarizaciją, apie žmogiškosios veiklos autonomiją, kurią pripažino ir II Vatikano Susirinkimas. Bet čia pat iškyla klausimas: jei kultūra esti kuriama pagal savus dėsnius, turi savą gerį ir savą tiesą, kaip sako Susirinkimas, tai kokia yra prasmė bei santykis su Dievo Karalystės kūrimu žemėje. Dievo Karalystė iš kultūros nekykla, ir ne jos Ji yra žemėje įsteigiama. Kokia tada yra prasmė kultūrą kurti ir kaip ši kūryba įsiderina į Dievo Karalystės kūrimą? Tai klausimas, kuris seniai kvaršina mano galvą. Norėčiau tad jį kiek plačiau pasvarstyti. Medžiagos savuose rankraščiuose turiu pakankamai. Reikia tik ją tinkamai apdoroti. Šia tema skaičiau net studentam paskaitų, tačiau ryšium su Rytų Bažnyčia. Jos mintis reiktų apibendrinti ir mum.

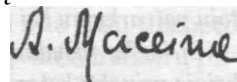
Toki tad yra, mielasis Prelate, artimiausieji mano planai. Universitete dabar paskaitų neskaitau, nes nuo š. m. balandžio 1 d. esu išėjęs pensijon. Turiu teisę skaityti modo privato, bet ligi šiol mano jėgos neleidžia, o net ir didelio noro neturiu, nes dabar Vokietijos universitetuose yra taip lygiai neramu, kaip ir Amerikos: studentai yra stipriai subarbarėje, ir tai būtų mano širdžiai, nepakeliantis jokio susijaudinimo, per sunku. Mieliau tad sėdžiu prie savo mašinėlės ir lipdau lapelį po lapelio. Turiu vieną doktorantą, kuris pradėjo savo darbą dar prieš mano išėjimą pensijon ir kurį tad privesiu prie pabaigos. Tai ir visas mano ryšys su universitetu. Bet nuobodžiauti nėra kada. Kai nėra 'mokslinių' minčių, tai pasvajoju ir sulipdau kokį poezijos posmelį, nors jaučiu, kad tikro įkvėpimo kol kas - ar gal jau

- nėra. Intensyviai seku teologinę literatūrą ir jaudinuos, koks didžiulis blūdas yra apnikęs žmones. Kun. Baltinis man prieš porą dienų rašė, esą Amerikoje išėisias kokio teologo veikalas, kuriame šis įrodinėjas, esą Jėzus buvęs vedęs... Europoje tokių nesąmonių dar neužtikau, bet pažiūros į Bažnyčią ir elgesiai joje iš tikro kelia rūpesčio sveiku žmonių protu, nekalbant jau apie jų tikėjimo sveikumą. Nejaugi vyksta Fatimos Liucijos pranašystė, kad kardinolai sukils prieš kardinolus, vyskupai prieš vyskopus ir kad prasidės didžiulis atkritimas, ana didžioji apostazija... Aš visokiom pranašystėm reikšmės neteikiu, bet kai šią pranašystę sugretini su mūsų amžiumi, darosi iš tikro nejauku. Kada gi buvo laikai, kai kardinolai protestavo - ir tai viešai - prieš popiežiaus nuosprendžius, liečiančius tuos pačius kardinolus. Tarsi kardinolas būtų de jure divino*, o ne iš popiežiaus malonės.

Atleiskite, Prelate, už šį 'užsiplepėjimą'. Kai žmogus pradedi, tai ir gallo nėra. - Šiaip jokių įvykių mano gyvenimėlyje: jis pilkas kaip ir dabartinės trumpos dienos be saulės. Vokietijoje dabar gana šilta, net per šilta, ypač šiaurėje: žiemos dar neregėjome nė viena sniegule. Gal Kalėdoms bent kiek pasnigtų! Putname gal jau balta! Tad švęskite, mielasis Prelate, šias Viešpaties Gimimo šventes pakilia širdimi ir, laužydami šventą plotkele, prisiminkite mane kaip esantį visiškai šalia Jūsų, nors ir atskirtą didžiulės erdvės plotu. Telaimina Jus Kūdikėlis Kristus savo šypsena ir suteikia Jums dar daug daug tokių iškilmingų švenčių.

Jus visa širdimi gerbiaš ir giliai dėkingas

Jūsų

[New Britain, Conn.]

1971. V. 12

(Prel. P. Juro laiškas; kserokso kopija)

Seniai norėjo rašyti, tik nenorėjo kartoti Profesoriaus gausių darbų garbei spaudos pagyrimų. Vyresniųjų nurodymu turėjo išeiti į pensiją, apsigyveno Putname ir kartais patarnauja klebonams ar seserų kongregacijos kapelionams. Sveikata nebloga. Netrukus reikės daryti kairiosios akies kataraktos operaciją. Pavaduoja kleboną, parapijoje šv. Mišios laikomos anglų kalba. Lietuviai išsikraustė į užmiesčius. Maldoje niekada nepamiršta Profesoriaus.

* Pagal dieviškąjį įstatymą (*lot.*).

Rev. Msgr. Francis M. Juras. P.A.
 Matulaitis Nursing Home Thurber Road
 Putnam, Connecticut 06260
 Gegužės 12, 1971

Didžiai gerbiamas ir Mielas Profesoriau
 ir mano širdies Drauge,

Ne sykį rengiausi rašyti laišką, tačiau nuo to žygio sulaukė ne tinginystė ar senatvė, bet nežinia ką pasakyti. Vien pasveikinti ir padėkoti gerb. Profesoriumi už kilniadvasišką ir nenuilstantį darbą, sėjantį dieviškąjį grūdą Dievo tautoje, būtų lyg kartojimas to, kuomi lietuviškoji visuomenė nuostabiai džiaugiasi ir Tamsta apie tai žinai ir save laikai Dievo įrankiu.

KĄ gi aš galiu apie save pasakyti? Bažnyčios parėdymu turėjau išeiti į pensiją. Pinigų senatvei netaupiau. Apsigyvenau senelių įstaigoje tarp miškų. Čia ramu. .. Asmeniškai netenka pergyventi įvykstančių jaunojo kartoj ergelių bei sumišimų, nors VT ir spauda skelbia daugiau aliarmuojančių žinių negu džiuginančių.

Reikalui esant su malonumu pavadauju vienuolyno bei seselių kapelionus. Jei kuris kaimynystėje klebonas pakviečia pagalbon, niekada neatsisakau. O namuose daug laiko praleidžiu ALKoje. Ji sparčiai auga. Visur perkrauta. Reikia didinti pastatą. Reikia pristatyti patalpas meno galerijai ir etnografijos eksponatams. Šiam reikalui ir užvedimui kartotekos reikia stambios sumos pinigų. Jų aš neturiu...

Dėl sveikatos, ačiū Dievui, negaliu nusiskųsti. Jei kuris kūno narys, gal dėl netinkamos praeityje priežiūros, dabar sušlubuoja, negaliu skųstis. Dažnu gydymoju patvarkymu bei nurodymu bandau restauruoti ar lopyti.

Šį laišką rašydamas težiūriu vien dešiniaja akimi. Kairėje akyje iš lėto jau baigia prinokti katarakta ir neabejoju, kad veikia gydymoju operuos.

Susilpnėjusi širdelė neleidžia darbe pervargti, nors nelengva paklusti. Arterijų sklerozę bandau sustabdyti griežta dieta. Gyvenant įstaigoje ir valgant svetur irgi sunku laikytis dietos.

Šį laišką rašau iš New Britain, Conn. Pavadauju liet. parapijos kleboną kun. A. Gradeck, kuris išvyko atostogauti. Grįšiu į Putnam gegužės 19 dieną. Šioje lietuvių parapijoje šv. Mišios atnašaujamos anglų kalba. Lietuviai išsikraustė į užmiesčius, mažai čia teatsilanko. Užburtas ratas...

Baigdamas šiuos kelis žodžius dar noriu padėkoti už malonų laišką su linkėjimais ir knyga.

Kad ir retai terašau laiškus, bet maldose niekad nepamirštu. Juk lietuviams esi Deo datus, Didysis Katalikškoje akcijoje Apaštalas. Dieve duok, kad dar ilgas, ilgas metus galėtumei apaštalauti.

Su nuoširdžia meile, pagarba ir dėkingumu

P. M. Juras

101.

Miunsteris,
1971.VI.16

Prelatas sveikinamas jo 80 metų sukakties proga. Laiškai - 20 metų pažinties dokumentai, nors buvo susitikę tik vieną kartą. Jau 1948.VII.19 laiške Prelatas rašė norįs išleisti jo penketą knygų. Iš kur tas didelis pasitikėjimas jaunuoliu? Laimingas jaučiasi turėdamas toki mėcenatą. Nusigręžė nuo politikos, o su Bažnyčia suaugo vis labiau. Nors buvo laikomas „pažangininku“ ir net „revoliucionierium“, dabar yra dabartinių naujovių kritikas, bet niekas negali prikišti, kad yra tapęs konservatoriumi. Rūpi tik tiesa ir Bažnyčios gerovė. Buvo planavęs Prelato 80 metų sukakčiai parengti „Religijos filosofiją“, bet širdies sutrikimas trejus metus neleido atsidėti šitam darbui. Rašė vien smulkmenas. Gydytojo ir vaistų ramstomas, rengia užsąkytą teologinę studiją apie pasauliečius, be jokios kritikos ar polemikos. Dėkoja už meilę, pasitikėjimą ir paramą.

1891.VI.16-1971.VI.16

Brangusis Prelate,

Jum ši diena iš tikro tai diena, „quem fecit Dominus“. Tad „exultemus et laetemur in ea“ , Jį garbindami ir Jam dėkodami, kad Jis išlaikė Jus mūsų tautos garbei ilgus dešimtmečius, ir sykiu Jį maldaudami, kad Jis ir toliau Jus laikytų „sine molestia“* * visų mūsų džiaugsmui. Aštuoniasdešimtis gimtadienis - juk tai ištisa istorinė epocha, ypač mūsų laikais, kuriais vyko ir tebevyksta tiek visokių radikalių pakaitų ir Bažnyčioje, ir visuomenėje. Ir štai Jūs, Prelate, žiūrėte dabar į visa tai nuo Jūsų užkopto 80-ties laiptų kalno ir vienu žvilgiu aprėpiate aną taip įvairią ir audrų pilną erdvę. Koks nuostabus vaizdas ir koks didis jausmas, kad patys šią erdvę perėjote nepalūžęs nei dvasia, nei kūnu; kad ją pavertėte Viešpaties vynuogynu, kuriame dirbote nuo pat aušros ir kantriai tebedirbate ir toliau, kol paties Kūrėjo varpelis suskambins paskutiniam „Angelus Domini“** **. O mes visi Jį prašome, kad Jis šio varpelio virvutės dar ilgai ilgai nepatrauktų. Tebūna tolesni Jūsų gyvenimo metai kaip tasai šviesus Lietuvos vakaras apie Jonines, kai saulėleidis nesutemsta, o pamažu pereina į saulėtekį...

Mielasis Prelate, prieš mane ant stalo guli pluoštas Jūsų laiškų, rašytų, pradant 1948 m. į pabėgėlių stovyklą Schwäbisch-Gmünd ir baigiant 1971 m. laiškų rašytų iš New Britain. Tai ilgos mūsų pažinties dokumen-

* Tai diena, kurią man suteikė Viešpats. Džiaukimės ir linksminkimės dėl to (lot.; Velykų liturgijoje dažnai vartojamas posakis).

** Be vargų (nemalonumų) (lot.).

*** Viešpaties Angelas (lot.).

tai. Nors asmeniškai esame susitikę gyvenime tik vieną vienintelį sykį, kai atvykote Vokietijon aplankyti Jūsų sesers vienuolės Remagene, tačiau mūsų pažintis trunka jau daugiau kaip 20 metų. Tai idėjinė pažintis, nes Jūs nuolatos mane raginate kurti, sudarėte šiai kūrybai sąlygų ir įgalinote jai pasirodyti viešumoje. Viename laiške (1948 m. liepos 19 d.) Jūs rašėte, kad norėtumėte išleisti mano "veikalus penkiuose tomuose". Kokia šviesiariagiška nuojauta! Iš tikro, kai šiandien peržiūriu, kiek Jūs mano knygų išspausdinote, nustebeš randu - penketa: „Didysis Inkvizitorius (1950), „Jobo drama" (1950), „Saulės giesmė" (1954), „Didžioji Padėjėja" (1958) ir „Dievo Avinėlis" (1966). Kaip tad dėkingas ir laimingas turi jaustis autorius, radęs tokį didelį mecenatą! Tačiau man ir šiandien nėra aišku, kas Jus, Prelate, anuo metu paskatino atkreipti dėmesio į mano raštus. Juk 1948 metais, kada atėjo Jūsų pasiūla ir parama, aš buvau šiuo atžvilgiu dar tik bręstąs jaunuolis. Iš kur tad kilo Jūsų pasitikėjimas manimi? Pasitikėjimas, kuris mane įpareigojo ir kurio stengiausi neapvilti. Tikiuosi, kad iš tikro Jūsų neapvyliau. Gal atsimenate, kaip viename laiške 1948 m. Jūs mane ir kitus jaunuosius katalikus pabarėte už naujoviškas politines idėjas ir kaip Jums atsakydamas sakiau, kad niekadus nuo Bažnyčios nenusigrįšiu. Ar žvelgdami atgal jaučiate, kad ašen ši pažadą ištesėjau? Nusigrįžau nuo politikos, nes ji, metam bėgant, darėsi vis neprasmingesnė. Tuo tarpu su Bažnyčia, atrodo, suaugau dar stipriau. Visą laiką aš jaučiuosi Bažnyčioje kaip savuose namuose, todėl ir drįsau tai pamurmėti, tai pakritikuoti. Bet man niekadus nė į galvą neatėjo šiuos namus palikti ar griauti. Gal Šv.Dvasia padės man šią namų nuotaiką Bažnyčios atžvilgiu išlaikyti lig pat mano gyvenimo galo. Bet kaip tik ši namų nuotaika ir padaro, kad ašen, buvęs 'pažangininkas' ir kai kieno vadinamas net 'revoliucininku', galiu dabar būti kritiškas šiandieninių naujovių atžvilgiu. Ir niekas man negali prikišti, esą aš esu konservatorius. Man rūpi tik Tiesa ir Bažnyčios gerovė.

Ir vis dėlto vieno dalyko Jum, brangusis Prelate, neištesėjau. Išleidęs „Dievo Avinėlių" Jūsų 75-rių amžiaus metų sukakčiai, aš tuojuo pagalvojau, kad reikia ką nors paruošti, Jum nežinant ir nieko Jum nesakant, kokią nors naują knygą Jūsų 80-ties metų jubiliejui. Jau buvau pradėjęs net ruošti rašyti šiuo reikalu Putnamo seselėm, kad jos prisidėtų prie šio 'šamoksl'o', nes jos Jum yra taip pat skolingos, kaip ir aš. Deja, 1967 m. geg. mėnesį ištiko mane sunki širdies liga, pririšusi mane prie lovos arba bent prie kambario beveik ištisus trejus metus ir neleidžianti atgauti senąją spartą. Tiesa, rašinėjau ir šiuo metu. Tačiau tai buvo arbà senų dalykų tvarkymas, iš kurių susidarė vokiška knygelė apie sovietinę etiką, arba vienas kitas tiesioginis užsakymas, užkimsęs skyles, pasidariusias dėl didelių ligos išlaidų. Vientiso, kūrybiškai brandaus veikalo nepajėgiau paruošti, taip kad šiandien nieko negaliu padėti ant Jūsų stalo didžios Jūsų sukakties proga.

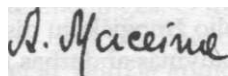
Tai yra mano gėda, kad ateinu Jūsų pasveikinti tuščiomis rankomis. Buvau svajojęs Jums skirti savą „Religijos filosofiją“, bent pirmąjį jos tomą „Dievas kaip Kūrėjas“, kurio apmatai senokai guli rankraštyje. Tačiau šis veikalas kaip tik reikalauja šviesios galvos, kurios man, sutrikus kraujo apytakai, anais trimis metais kaip tik ir stigo. Atleiskite tad, Prelate, kad mano rankos tuščios. Tačiau mano širdis priklauso Jums, ir ji visados liks Jums ištikima ir dėkinga, kol Viešpats leis jai plakti.

Džiaugiuosi, kad Jūsų sveikata, kaip rašote pastarajame laiške iš New Britain, tebetarnauja, nors viena kita negalia ir pradeda reikštis. Po tokių įtempto darbo metų, po tiekos visokių rūpesčių bei nusivylimų nenuostabu, kad ir akys pavargsta, ir širdis pradeda silpnėti, ir gyslos netenka savo liaunumo. Tačiau tikėkimės, kad visas šias 'normalias' negalias Jūs nugalėsite ir kad tolimesnis Jūsų kelias bus lengvesnis, kiek šio lengvumo galima žemėje apskritai laukti. Ak, visų mūsų kelias eina Golgoton, nes jona ejo ir mūsų Pirmavaizdžio bei Mokytojo kelias. O argi mokinys gali būti didesnis už Mokytoją?

Mano sveikata jau kuris laikas apsistojusi: nesu pasveikęs, nes širdies raumens žalos pašalinti neįmanoma. Bet, gydytojo ir vaistų ramstomas, galiu vėl iš lėto dirbinėti. Šiuo metu rašau studiją apie pasauliškius, o ryšium su jais, suprantama, ir apie kunigus bei vienuolius - teologinę studiją be jokios kritikos bei polemikos. Ir ši studija yra užsakyta vieno kunigo iš Kanados; užsakyta jau labai seniai, bet ir jos negalėjau lig šiol pagaminti. Tad dabar, kai jėgos šiek tiek grįžo, skubu ją baigti, kad nelikčiau skolin-gas...

Su tokiomis mintimis, su tokiais įspūdžiais bei prisiminimais atsilankiau pas Jus, brangusis Prelate, šią Jūsų didžio jubiliejaus dieną. Spaudžiu Jums labai labai nuoširdžiai Jūsų ranką, tiek kartų laiminusią žmones ir taip dosnią mano atžvilgiu. Dėkoju Jums už visą tą meilę, kurią man rodėte ir teberodote; už pasitikėjimą, pareikštą jau tada, kai buvau Jums visiškai nežinomas; galop už tą paramą, kuri ne sykį išgelbėjo mane iš skurdo bei vargo - tada, kai buvau be jokio darbo ir todėl be skatiko. Mano dvasioje Jūs išskylate kaip nuostabiai šviesi ir brangi asmenybė. Telaimina Viešpats tolimesnį Jūsų gyvenimo kelią ir teapgobia Jis Jus savo apsauga: „Cantabo Domino, donec vivam; psallam Deo meo, quamdiu ero“****. Argi ne tai yra buvusi visa Jūsų būtis, brangusis Prelate?

Jūsų visa širdimi ir mintimi

102.

Miunsteris,
1971. VI.26

Džiaugiasi pirmą dieną po jubiliejaus rašytu laišku. Prisimena senų laikų erzelių, tačiau dėl to kaltina save - buvę geri norai, nors gal nepakankamai sugebėjo išaiškinti savo idėjas, pats buvęs „kirtukas“ - nenuolaidus ir net įkyrus. Žinoma, gynėsis nuo jam primetamų „erezijų“, bet gynimasis galėjęs būti ir švelnesnis, ir ramesnis. Visa buvo kilę iš *pletihidine cordis*. Dėkoja už linkėjimą dar daug parašyti. Išdėsto darbo planą. Dėkoja už čekį, bus panaudotas rudens poilsiui.

44 Münster.
Kerssenbrockstr. 12,
1971 m. birželio 26 d.

Brangusis Prelate,

Didžiulė ir be galo maloni man buvo staigmena sulaukti Jūsų laiško, rašyto pirmąją Jūsų pradėtos devintos dešimties dieną. Jaučiuos juo nepaprastai pagerbtas, kad štai Jūs, žengdami į patriarchatinę amžių, visų pirma su manimi pasidalinate savo mintimis, savo jausmais ir savo medžiagiais ištekliais. Už visa tai dėkoju Jums visa savo širdimi ir anuo senu prieraišumu, gyvenančiu manyje nuo pat mūsų pažinties pradžios. Būkite tikri, brangusis Prelate, kad anas pabarantis laiškelis¹ (jis buvo tik vienas, o ne pora, kaip manote) nėra trupučio nesudrumstė šio prieraišumo: tai liudija ilgas mano atsakymas, kuriuo mėginau Jums paaiškinti tuometinę surizgusią Vokietijos katalikų padėtį. Man iš sykio buvo aišku, kad Jums ši padėtis nėra žinoma ir kad todėl Jūsų laišką reikia suprasti tik kaip susirūpinusios širdies įspėjimą nenuotolti nuo Bažnyčios nurodomų gairių. O tai juk ir yra kiekvieno kunigo pareiga: įspėti, jei jaučiama pavojus, nors šis pavojus būtų ir kitų pavaizduotas. Jūs atlikote šią pareigą tėviška širdimi. Tad labai prašau nesigrauzti dėl anų seniai praėjusių ir pamirštų laikų, nes dėl jų Jūs esate visiškai nekaltas. Dėl ano viso erzelio čia esame kalti mes, kurie jį kėlėme, nors ir gerais norais, tačiau gal kiek užsispyrę ir ligi galo neišsiaiškinę savų idėjų ir savų norų. Ir aš pats nesu be nuodėmės, nes ir aš ne vienu atveju buvau, kaip mūsų krašte sakoma, 'kirtukas', vadinasi, nenuolaidus ir net įkyrus. Žinoma, aš gyniausi nuo man primetamų 'erezijų', bet šis gynimasis galėjo būti ir švelnesnis, ir retesnis. Juk daugelio žmoniškųjų diskusijų atžvilgiu tinka Gamalielio žodžiai: „Jei šis sumanymas ar darbas iš žmonių, jis iširs; bet jei jis iš Dievo, pasiliks“*. Kam

¹1949.1.13, žr. p.22-24.

* Apaštalo Darbai (5, 38-39).

tad čia pačiam žmogui taip jau labai stengtis? Bet kai esi jaunas, tai savaimė kažkaip leidiesi į ginčus, kurių gal tik trečdalis yra reikalingi. Žiūrėdamas atgal, šiandien daug ką sakyčiau ir rašyčiau visiškai kitaip. Tačiau manau, kad šitaip šiandien galvoja ir tie, su kuriais anuo metu vedžiau susirašinėjimus bei diskusijas. Pamiškime visa tai, mielasis Prelate, arba šypsena palydėkime anų laikų žodžius. Jie buvo likę „ex plenitudine cordis“** - tiek Jūsų, tiek mano atveju. O tai yra svarbiausia ir tik tai tegalioja Viešpaties akivaizdoje. Visa kita yra pelenai, dėl kurių neverta kvaršinti galvos.

Jūs linkite man, Prelate, parašyti „dar daug knygų religiniais klausimais“. Tai man ypač brangus linkėjimas, ir norėčiau, kad šis Jūsų balsas iš tikro būtų išgirstas gyvybės Viešpaties. To norėčiau todėl, kad galėčiau paruošti spaudai „Religijos filosofiją“, apie kurią Jums esu minėjęs ir pastarajame laiške. Tai būtų knyga Jum, brangusis Prelate; Jum kiekvienu atveju, ar Jūs būtumėte gyvas, ar Viešpaties pasikviestas amžinam džiaugsmui. Tai būtų mano meilės ir mano prieraišumo apvainikavimas Jūsų atžvilgiu. Nes šiuo veikalui norėčiau atskleisti Dievo ir žmogaus santykį: Dievo kaip Kūrėjo, kuris šaukia žmogų būti; šaukia jį iš meilės, pats apribodamas savo absoliutumą, kad Jo meilės kūrinys galėtų būti laisvas ir net kad iš viso galėtų būti. Norėčiau visą savo religijos filosofiją pagrįsti kenozės idėja, kurią kiek paliečiau „Dievo Avinėlyje“ ir kuri mano studentam vokiečiui religijos filosofijos paskaitų metu darė gilų įspūdį, nes jie čia pirmą sykį išgirdo apie Dievą, kuris tikrai yra Meilė - ne tik morališkai, bet ir ontologiškai kaip Kūrėjas. Baigęs darbus, kurie dabar prašosi baigiami, nes esu jų įpareigotas, mėginsiu sėsti prie religijos filosofijos ir rašyti pirmąjį tomą „Dievas Kūrėjas“. Kai jis bus baigtas, gal susigundys prel. Balčiūnas jį priimti savo serijon „Krikščionis gyvenime“. Su juo šiuo reikalu dar nekalbėjau, nes jis nori visų pirma knygos apie krikščionybę ir kultūrą, o paskui apie ateizmą. Taigi matote, Prelate, temų turiu. Tikėkim, kad Viešpats išgirs Jūsų prašymą ir suteiks man dar keletą metelių šiom temom apdoroti.

Jūsų čekutį, už kurį labai labai dėkoju, nes jis mane labiausiai nustebino, žadu panaudoti rudeniniam poilsiui kur nors miškingoje apylinkėje, kad širdis pasiruoštų žiemos negandom. Koks keistas dalykas. Kai dirbau universitete ir buvau sveikas, tai galėjau gauti kas antri metai keturias apmokamas savaites poilsiui kokiame nors kurorte. Tačiau nė sykiio šia privilegija nesinaudojau, nes jaučiausi tokio poilsio nereikalingas. O dabar, kai nebedirbu dėl nesveikatos, kai esu pensininkas, šios privilegijos nebeturiu, nors ji man dabar būtų tikrai reikalinga: dabar valdžia apmokėtų tik gydymąsi sanatorijoje ar ligoninėje, o ne poilsį. Mat pensininkai

** Iš gerų norų (širdies pilnybės) Got.).

poilsio 'neberekalingi'. Bet iš pensijos apsimokėti poilsį yra nelengva. Todėl Jūsų čekutis man kaip tik ir bus palengvinimas. Važiuosiu rugsėjo antroje pusėje, kai nebekaršta, bet kai dienos dar tebegražios - gal į Spessartą, kur daug miškų. O vasarą sėdėsiu prie stalo ir rašysiu, kad užbaigčiau pasauliško vaidmenį bažnyčioje.

Visa širdimi ir visu dėkingumu bei meile

103.

Bad Emsas,
1971.X.4.
(Ranka rašytas laiškas)

Sveikina didžiojo Saulės giesmininko dieną ir linki palaimos. Džiugu spaudos puslapiuose sekti sukakties iškilmes. Ypač įdomus kun. Ylos straipsnis. Dabar poilsiauja Bad Emse, netoli Koblenzo. Graži vietovė, daug takelių pasivaikščioti. Čia bus tris savaites. Dėkoja Prelatui už suteiktą paramą.

Bad Ems,
1971 m. spalį 4 d.

Brangusis Prelate,

Jūsų šventojo Globėjo, ano didžio Saulės Giesmininko, dieną atskubu pas Jus paspausti stipriai Jūsų ranką ir palinkėti Jums daug daug sveikatos, džiaugsmo ir Viešpaties palaimos. Tegu Aukščiausiasis palaiko Jus ir toliau tokį judrų, visu kuo besidomintį, visiem patarnaujantį ir visa širdimi besirūpinantį mūsų tautos kultūra, kurios simbolį sukūrėte savaja „Alka“. Malonu buvo sekti mūsų spaudos puslapius, kaip šiltai buvo sutikta ilgo Jūsų amžiaus sukaktis ir kaip savaimingai ji buvo paminėta daugelio įvairių mūsų visuomenės sambūrių. Ypač gražiai Jus apibūdinti mėgino kun. St. Yla, pateikęs savo straipsnyje įdomų Jūsų vaizdą. Visi prašome Viešpatį, kad Jis mum leistų švęsti dar daug Jūsų sukakčių!

Šiuos žodžius rašau iš poilsio vietos Bad Ems, esančios netoli Koblenz ir Limburg, taigi Rheinlande, tarp gražių kalnelių ir ant Rheino įtakos upės Lahu krantų. Tai nedidelis miestukas, bet čia yra daug takelių pasivaikščioti tai miške, tai prie vandens. Jūsų, mielasis Prelate, dovanos dėka atvykau čion trim savaitėm sustiprinti savo širdį žiemai ir atleisti kiek protinę įtampą, nes visą vasarą dirbinėjau - pamažu, bet sistemingai. Todėl dabar noriu kiek atsipūsti ir grįžęs tęsti savo darbus toliau.

Šia proga dar sykį dėkoju Jum, kad sava auka įgalinote mane pabūti šiame - kaip iš pridėto vaizdelio regite - žavingame kampelyje. Mano svei-

kata dabar kiek apsisitėjusi: galiu dirbinėti, tik turiu būti nuolatinėje priežiūroje ir imti atitinkamą vaistų, nepersitempdamas nei fiziškai, nei psichiškai.

Baigdamas šiuos trumpus žodžius, reiškiu didžią savo padėką už daugiopą iš Jūsų patirtą pagalbą ir tariau pakilia nuotaika: „plurimos annos optamus“!*

104.

Münsteris,
1971 m. Kalėdos
(Ranka rašytas laiškelis)

Kalėdinis sveikinimas ir linkėjimai Naujųjų metų proga.

Münsteris,
1971 m. Kalėdos

Brangusis Prelate,

Kristaus Gimimo švenčių dienomis linkiu Jums daug daug tylaus susikaupimo ir skaidraus džiaugsmo valandų. Tegu žmogumi tapęs Dievas palaimina visus Jūsų žingsnius, kuriuos žengėte ir tebežengiate Jo Šventos Bažnyčios ir vargstančios mūsų tautos labui. O ateinantieji metai tepaliko Jus ir toliau sveiką, judrų, tebesidomintį visais ir mūsų reikalais ir tebesisielojantį visomis mūsų problemomis. - Jus visa širdimi mylįs ir gerbiąs

Jūsų *A.Maccina*

105.

Münsteris,
1972 metų Velykos
(Kserokso kopija)

Sveikina šv. Velykų proga, džiaugiasi atsiųsta fotografija, kur Prelato veidas šviesus, pilnas vidinės šilumos - tai gerų darbų atspindys. Jo paties sveikata nei gerėja, nei blogėja. Dirba intensyviai. Prof. Ivinskio mirtis padidino vienišumą.

* Linkime ilgiausių metų (*lot.*).

Münsteris,
1972 m. Velykos

Brangusis Prelate,

Visų pirma leiskite pasveikinti Jus Kristaus Prisikėlimo švenčių proga. Tegu mirtį nugalėjęs mūsų Išganytojas suteikia daug džiaugsmo savo triumfo dienomis ir teislaiko Jus tarp mūsų dar ilgus ilgus metus! Neseniai mačiau Jūsų fotografiją, kur Jūs stovite kartu su vysk. A. Deksniu ir prof. A.Kuču¹ prie savo 'Alkos' žiūrėdami į lietuviškosios sodybos modelį. Jūsų veidas toks giedras ir šviesus, tokia vidine šiluma nešinas, jog pagalvočiau, kaip labai amžius keičia žmogų ano antgamtinio perkeitimo - transfiguratio - prasme, tačiau tik tada, kai žmogus ir senatvėje tebegyvena didžiomis idėjomis ir vis tebesiekiamais tikslais. Jūs turite tokių idėjų ir tikslų, todėl visa tai ir išskaidrina visą Jūsų būtybę. Tai lyg Velykų šviesa, krintanti ant šios būtybės, nors ji ir tebevaikšto dar žemės keliais. Tegu tad ši šviesa išlieka Jumyse visą gyvenimą. Alleluja!

Mano sveikata, kaip jau ne sykį esu ir anksčiau minėjęs, nusistojusi. Ji negerėja, bet nė neblogėja. O tai man dideliai džiugu. Dirbu dabar gana intensyviai, rašydamas studiją apie pasauliečius, ir tikiuos ją ligi birželio mėn. užbaigti. Ji bus pozityvesnė negu dvi pastarosios knygos, kuriose reikėjo pasisakyti visokių modernių teorijų bei pastangų atžvilgiu. O šioje knygoje reikia daugiau atskleisti ir aiškinti, negu ginčytis bei kritikuoti. Be abejo, ir joje reikia atsilipti į perdėtas pasauliškų užgaidas (pav., moterim tapti kunigais), tačiau iš esmės tai yra daugiau pačios pasauliškio pasiuntinybės sklaida. Paprašykite, brangusis Prelate, Šventosios Dvasios, kad ji man leistų „recta sapere“*, ypač nagrinėjant kultūros sakrališkumą, nes kurti kultūrą yra pasauliškio pašaukimas ir sykiu jo išganyimo kelias.

Po Ivinskio mirties atsirado kažkokia manyje tuštuma, ir vienatvė dar labiau padidėjo, nes dabar neturiu pašonėje jokio žmogaus, su kuriuo būtų galima pasitarti ar į jį atsiremti. Bet tai turbūt visų mūsų likimas. Amžiui slenkant, žmogus vienišėja. - Dar sykį, brangusis Prelate, Alleluja. Gyvuokite sveikas ir šviesus ana Prisikėlimo šviesa.

Jūsų visa širdimi A. Maceina

¹ Prof. dr. Antanas Kučas (1909-1988) - istorikas, dirbo Scrantono ir Fordhamo (Niujorkas) universitetuose, parašė keletą istorinio turinio knygų (LE, XIII, 267; XXXVI, 324; XXXVII, 307).

* Teisingai suprasti (*lot.*).

106.

Münsteris,
1972.VI.18

Kunigystės 50 metų sukakties proga apmąstymas apie kunigystės didingumą. Kunigo gyvenimo būdas, kaip sako šv. Augustinas, yra aukoti ir aukotis Dievo kunigystės įkūrimui. Sukaktis - džiaugsmo metai *in dulci jubilo*. Pasitaręs su kun. St. Yla, nutarė aktualijas atidėti ir imtis pagrindinio veikalo - „Religijos filosofija“. Prof. Maceinos, kun. Ylos ir kun. Cliešiaus pokalbio nepavyko gerai įrašyti.

Münsteris,
1972 m. birž. 18 d.

Brangusis Prelate,

Auksinio Jūsų kunigystės jubiliejaus dieną atskubu pas Jus paspausti Jūsų rankos ir pasidžiaugti kartu su Jumis šia prasminga sukaktimi. Leviticus knyga skelbia, kad 50-ji metai turėję Izraeliui būti „džiaugsmo metai“, praddami ragų garsais, aidinčiais po visą kraštą ir skelbiančiais laisvę „visiems jo gyventojam“ (25,9-10). Jeigu betgi visa Senoji Sandora tėra buvusi Naujosios Sandoros figūra, tai figūra yra ir 50-jų metų šventimas. Izraelis šventė juos kaip džiaugsmo bei laisvės metus todėl, kad jų eigoje jis ypatingai apmąstė savo sąjungą su Dievu, pagrįstą sutartimi. Kokio užtat džiaugsmo metai turi būti 50-ji metai Naujosios Sandoros žmogui, suėjusiam į sąjungą su Dievu Kunigystės sakramentu! Nepaisant šiandieninių naujovių, kurios Kunigystės sakramentą mėgina paversti seniūno tarnyba parapijos bendruomenei, šis sakramentas yra ir bus atremtas į Kraujo Sandorą (plg. Lk 22, 20) kaip giliausios Aukos ženklą, kuris išspaudžia į pašvęstojo žmogaus sielą amžinai, padarydamas jį aukotoju ir tuo būdu atpirkimo skleidėju istorijoje, nes atpirkimas kaip tik ir vyksta ne kuo kitu, kaip tik auka: Kristaus Auka - visų pirma ant kryžiaus; amžiais dangiškajam Tėvui danguje; laiko vyksme ant mūsų altorių, švenčiant Eucharistiją. Šventimų metu kunigas kaip tik ir esti įjungiamas į šią Kristaus auką, gaudamas galios Jo vardu pratęsti ją lig pasaulio pabaigos.

„Ideo sacerdos quia sacrificium“* - šie švento Augustino žodžiai kaip tik ir atskleidžia giliausią kunigiškojo gyvenimo būdą: aukoti ir aukotis. Aukoti Kristaus vardu prie altoriaus, aukotis visu savo gyvenimu kasdienoje. Eucharistinė auka šventykloje išplinta kunigo būsenoje, paversdama ją gyvenimu auka ir aukoje. Kunigas eina kitų priekyje todėl, kad neša jų vardu Auką, pradėtą Kalvarijos kalne ir trunkančią amžiais danguje, dangiškajam Tėvui. Iš čia kyla jo galia vadovauti bei mokyti. Iš čia kyla ir ta

* Dėl to kunigas, kadangi auka (*lot.*).

pagarba jo asmeniui, kurį reiškia kiekvienas tikintysis. Jūs, mielasis Prelate, kaip tik šitaip esate suklostę visą savo gyvenimą. Jūs aukojote ir aukojotės. Visi Jūsų labdaros darbai buvo ne kas kita, kaip altoriaus aukos prašymas bei išplėtimas. II Vatikano Susirinkimo mintis, kai „kunigai tesistengia širdimi išgyventi tai, kas vyksta ant aukos altoriaus" (II, 198)¹, kaip tik ir buvo Jūsų kelrodis. Jūs išgyvenote širdimi Kristaus Auką ne tik konsekracijos metu, bet ir grįžę į kasdieną, nes Jūsų kasdiena yra buvusi aukojimas nuo pradžios ligi galo; aukojimas asmenim, įstaigom, kultūros darbom. Jūs savaimingai jautėte, kad Dievo karalystė yra statoma istorijoje žmonių darbais, tačiau kad šie darbai rymo ant aukos. Todėl jūs ir paverėte savą kunigystę eucharistinės Aukos tęsiniu, nes šios aukos paslapyje, kaip sako II Vatikano Susirinkimas, „nuolat vyksta mūsų išganymo darbas" (II, 196)².

Todėl dabar, vienu žvilgiu aprėpdami 50-ties metų kunigystės kelią, Jūs galite, Prelate, iš tikro šiuos metus vadinti „džiaugsmo metais", kaip kad juos vadino ir Izraelio tauta. Jūs galite juos švęsti „in dulci jubilo" * giliausia šių žodžių prasme. Tegu tad Viešpats Dievas sustiprina šį Jūsų džiaugsmą savo gausiomis malonėmis ir teišlaiko Jus dar ilgai ilgai stiprų tiek kūnu, tiek dvasia. Kunigystės sakramento įspaustas ženklas tebūna Jum paguoda liūdesio bei negalių valandėlėmis, nes jis šviečia Jum kaip kelrodis visą Jūsų gyvenimą.

Tai ir norėjau Jum tarti Jus mylinčia širdimi ir Jus gerbiančia savo dvasia šią didžios sukakties dieną. Ojektyvių savo apmąstymų pluoštelį Jūsų jubiliejaus proga parašiau „Draugui": jis turėtų pasirodyti Jūsų sukakties išvakarėse. Tai menkutė mano dovanėlė kaip gilios mano padėkos ženklas, nes aukojančią Jūsų širdį ir aš esu jautęs metų metais.

Prieš dvi savaites buvo pas mane apsilankęs kun. St. Yla. Deja, apsilankymas buvo gana trumpas, nes kun. Yla turėjo skubėti į Met gimnaziją vesti mokiniam rekolekcijų. O po jų jis jau nebesuspėjo dar sykį užsukti į Mūnsterį, nors aš ir labai norėjau, kad jis kiek ilgiau pas mane pasisvečiuotų ir kad turėtume progos ilgiau ir kiek išsamiau išsikalbėti. Tačiau šeštadienį (š. m. 10 d.) jis paskambino man dar iš Mūncheno, ir mudu ilgokai telefonu kalbėjomės, ką aš turėčiau rašyti artimiausioje ateityje. Sutarėme, kad dabar kibsiu į „Religijos filosofiją", nes aktualybių pakaks. Reikia duoti žmonėm ką nors esmingesnio. Dienos klausimai yra svarbūs, ir reikia į juos atsiliepti. Tačiau jais negali išsisemti visa mūsų veikla. Be to, ir dienos klausimai reikalingi giliau pagrįsti. Antra, mano amžius bėga vis spartesniais šuoliais pakalnėn, taip kad nebegalima ilgai vilkinti didesnių

¹ Nuoroda pagal 1968 m. Bostone išleistus Vatikano II Susirinkimo dokumentus; arba pagal Lietuvoje išleistus Vatikano II Susirinkimo nutarimus, Vilnius-Kaunas, 1968, nr. 14., p. 244.

² Pagal Lietuvoje išleistus Vatikano II Susirinkimo nutarimus, Nr. 13, p. 243.

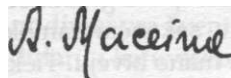
bei svarbesnių darbų. Visi šie motyvai ir nulėmė, kad kun. Yla, kaip vienas iš serijos „Krikščionis gyvenime“ narių, ir sutiko, kad dabar rašyčiau religijos filosofiją, o kai ji bus baigta, galima vėl bus grįžti prie aktualybių (ateizmo, komunizmo ir kitų visokių mandrybių). Mielasis Prelate, esu Jums jau syki minėjęs, kad religijos filosofija kaip svarbiausias ir gal savo apimtimi pats didžiausias veikalas bus skirtas pagerbti Jūsų asmeniui ir Jūsų gyvenimui. Labai gaila, kad jis negali būti įnašas šiai Jūsų kunigystės auksinei sukakčiai. Tačiau iš sykio kun. Yla - apie tai jam buvau rašęs ar ne prieš kokius trejus metus - abejojo, ar serijai „Krikščionis gyvenime“ jis tiksliai: gal jis būsiąs per sunkus... Todėl aš ir palikau jį gulėti rankraštyje, rašydamas kitokiais lengvesniais klausimais. Tačiau žiūrėkite, mielas Prelate, į šią planuojamą knygą (pirma jos redakcija jau yra baigta) kaip dvasinę dovaną Jums šio jubiliejaus proga, nors medžiagiškai jos dar ir negaliu padėti ant Jūsų stalo. Tikėkimės, kad Viešpats ir Jums, ir man leis dar kiek pagyventi, kol ši veikalą galėsiu įteikti Jums į rankas jau knygos pavidalu.

Šiaip mano pastogėje dabar labai vieniša. Kokį išpūdį gavo kun. Yla, papasakos jis pats, Jis mėgino 'užrekorduoti' mūsų trijų 'ginčą' (kun. Ylos, kun. Celiešiaus ir mano) pusryčių metu apie tai, ar reikia pradėti žmogumi ir eiti prie Dievo, ar Dievu ir eiti prie žmogaus. Aš pasisakiau už antrąjį kelią, nes man rodos, kad, pradėjus žmogumi, negalima peršokti bedugnės, kuri skiria žmogų nuo Dievo. Mano pašnekovai abu buvo priešingos nuomonės. Ginčas ėjo gana smagiai, ir kun. Yla džiaugėsi galėdamas parvežti Amerikon mano gyvų žodžių. Deja, telefonuodamas iš Muncheno, pasiskundė, kad rekordavimo aparatą kažkaip klaidingai nustatęs, ir iš mūsų pokalbio - nieko neišėjo... Labai gaila, nes ir man norėjosi, kad Jūs išgirstumėte mūsų diskusijas. Na, bet gal kitais metais, kuriais kun. Yla irgi žada aplankyti Europą. Tada jis tikrai kiek ilgiau pabus Münsteryje.

Brangusis Prelate, dar syki: „jubiliate Deo, omnis terra“***, nes švenčiame didžią sukaktį didžio žmogaus; didžio tiek Bažnyčiai, tiek mūsų tautai.

Jus visa širdimi mylįs ir gerbiąs

Jūsų

*** Visas pasaulis tegarbina Dievą (lot.).

107.

Miunsteris,
1972.VII.10

Laiškai apsilenkė. Prelatas vardadienio proga prof. Maceiną palyginęs su šv. Antanu, rankose laikančiu Kūdikelį Jėzų, bet pats Profesorius sako labiau jam tinkąs šv. Antanas, sakantis pamokslą žuvims: jo klauso ir tyli. Tyli ir jo knygų skaitytojai; vienoje kitoje recenzijoje kalbama apie autorių, apie pačią knygą, bet beveik nieko nesakoma apie keliamas problemas. Kiti maną, kad įvairios problemos gali būti sprendžiamos netgi be religijos. Pritaria Prelatui, kad lėšų atsirandą visokiems menknikiams, taip pat pasaulinei literatūrai, bet nesą religinei literatūrai leisti. Gal dėl to nėra pašaukimų nei į vienuolynus, nei į kunigų seminarijas. Kun. St. Yla suskaičiavęs net 20 prof. Maceinos veikalų. Bet tai daugiausia paskaitos; jas susirašydavęs nuo pirmo iki paskutinio žodžio. Paskaitų, kur kalbama apie komunizmą, vertė mažėja, nes sovietų filosofija nestovi vietoje. Užrašuose yra ir nesenstančių dalykų; juos nori parengti spaudai. Dėkoja už čekius. Rudenį vyks į tą pačią Bad Emsio vietą, netoli Limburgo.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1972 m. liepos 10 d.

Brangusis Prelate,

Pastarieji mūsų laiškai prasilenkė. Beveik būtų ir šis mano laiškas su Jūsikiu, šiandien ką tik gautuoju, prasilenkęs. Mat norėjau jį rašyti praėjusį šeštadienį. Bet buvau išitraukęs į „dvasių skyrimo“ skyrelį knygai „Krikščionis pasaulyje“, todėl laišką atidėjau, ir štai šiandien atėjo Jūsasis. Noriu tad dabar atsakyti į abu Jūsikius, pasidalindamas mintimis ir jausmais.

Visų pirma dėkui už sveikinimus bei linkėjimus vardadienio proga. Jūs palyginote mane su šv. Antanu, laikančiu Kūdikelį Kristų ant savo rankų. Tai gražus simbolis, tačiau aš pats pasilyginčiau save su šv. Antanu, sakančiu pamokslą žuvim: jos, tiesa, jo klausosi, bet... tyli ir tyli. Taip ir mano atveju. Tiek kartų mėginau ir tebėginu išjudinti mūsų religinę mintį! Kai knyga išeina, pasirodo dvi trys recenzijos - ir viskas. Tuo tarpu reiktų kalbėti ne apie knygą ir ne apie autorių, bet apie problemas. Tačiau apie jas mūsų žurnalistai - tiek kunigai, tiek pasauliškiai dažniausiai nė žodžio: kaip tos žuvys. Priešingai, ne vienas yra net nepatenkintas, kad rašau religiniais klausimais. Štai ką man praneša kun. Pr. Gaida iš Toronto: „Baltistikos konferencijoje iš kai kurių akademikų girdejau balsų, pageidaujančių iš Maceinos ir nereliginių knygų, gvildenančių bendrąją mūsų problematiką“ (š. m. birž. 9 d.). Taigi atrodo aniem akademikam, kad religija nepriklauso prie mūsų problematikos; kad mūsų problematika gy-

vena šalia religijos ir gali būti be religijos sprendžiama; kad todėl ir Maccina beveik nusikalsta, rašydamas tik religines knygas, tarsi laikraščiuose nebūčiau pasisakęs ir lietuviškų aktualijų reikalais. Tačiau man šios nesudaro mano gyvenimo uždavinio ir jo prasmės. Jūs, Prelate, teisingai savo laiške (birž. 11 d.) rašote, kad „tikrasis patriotizmas yra dorybė. Jis siejasi su religija“. Bet štai mūsų akademikai mano priešingai: jei rašai religiniais klausimais, rašai ne mūsų problematikai... Šiuo klausimu aš žadu pasisakyti ateinančią rudenį. Mat susitarėme su „Draugo“ kultūrinio priedo redaktoriumi K. Bradūnu¹, kad ašen parašysiu keletą straipsnelių, juos pavadinęs „Laiškai mano kritikam“, kuriuose paliesiu klausimus, recenzentų keltus mano knygų recenzijose. Jose tie klausimai paprastai tik užsime-nami, tačiau jie verti ilgesnės sklaidos. Ją tad ir bandysiu savais 'laiškais' pateikti. Gal tuo bus galima paskatinti žmones ir religinius dalykus padaryti mūsų problematika, o ne tik tautinius ar visuomeninius. Gal iš tų laiškų paskui susidarys kokia knygelė, sakysime, kad ir „Mažieji dabarties klausimai“. Pažiūrėsime.

Tuo tarpu dabar sėdžiu prie „Krikščionis gyvenime“. Šios knygų du trečdaliai jau yra Toronte ir, rodos, jau spaustuvėje. Pastarąjį trečdalį dabar rašau ir šį mėnesį turiu baigti. Man malonu, kad kun. P. Azubalis, perorganizuodamas savo parapiją ir kurdamas lietuvišką religinį centrą Anapilį, pradeda savo 'statybą' kaip tik religinės knygos išleidimu. Tai gražus bei prasmingas gestas. Marijono baltarusio Hromanovičiaus atsiminimuose skaičiau, kaip europiečiai misininkai gailėjosi, kad, komunistų tremiami iš Mongolijos, galėjo tikintiesiems palikti tik gražių pastatų, bet ne - religinės literatūros. Pastatus komunistai nusavino, ir tikintieji liko be nieko... Bijau, kad taip neatsitiktų ir mum, nors ir ne komunizmo atveju. Mes stotome pastatų, bet nekuriame dvasios. Jūsų, mielasis Prelate, abiejuose laiškuose išreikštas apgailėstavimas, kad „lietuvių religinio turinio literatūra iki šiol dar nėra apsti“; kad „turime pinigų menkniekiam, pasaulinei spaudai, bet neturime pinigų religinio turinio knygai“; kad labai reikalinga „išleisti religinį periodinį žurnalą“; kad „neturime Katalikų Fondo katalikiškai religinei ir istorinei spaudai“ - visi šie Jūsų nusiskundimai yra šventa tiesa. Ir ar ne čia slypi pagrindas, kodėl neturime kandidatų į lietuviškus vienuolynus ir lietuviškas seminarijas? Esant religiniam gyvenimui bei religinei minčiai sustingusiems, ir mūsų jaunimas esti gainiojamas visokių vėjų, pučiančių iš svetimos spaudos, kurią taip gražiai ir sąmojingai apibūdinote kaip „added vitamins B₁, and C and E“...

Ką kun. St. Yla Jum pasakojo apie mano rankraščius, yra tik pusiau tiesa. Jis suskaičiavo jų mano spintoje net 20 tomų. Bet tai daugiausiai paskaitų užrašai. Kadangi skaičiau vokiškai, tai visas paskaitas pasirašy-

¹ Kazys Bradūnas (g. 1917) - poetas, kelių žurnalų redaktorius, parašė keliolika poezijos knygų (LE, III, 195; XXXVI, 126; XXXVII, 87-88)

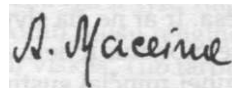
davau nuo pirmojo ligi paskutinio žodžio. Taip per tą keliolika darbo metų ir susidarė nemaža tomų. Tačiau daug šių tomų yra paskaitos apie marksizmą. Po kiek laiko šios paskaitos pasens, nes atsiranda sovietuose vis naujos literatūros, o ir jų pačių aiškinimai pamažu kinta, taip kad šie mano rankraščiai laiko eigoje savo verte mažėja. Jų medžiaga dar po kelių metų bus jau visiškai pasenusi. Tačiau tarp tų tomų esama ir bendrųjų klausimų, kurie nesensta: tai visų pirma religijos filosofija ir kai kurie kiti filosofiniai dalykėliai. Šiuos tad dabar aš ir mėginsiu paruošti spaudai ir išleisti. Kaip jau esu Jum, Prelate, minėjęs, dar šių metų rudenį pradėsiu tvarkyti religijos filosofiją. Tik reikės dar konkrečiau su prel. Balčiūnu pasitarti techniškai: daryti šio veikalą du ar tris tomus. Trys būtų sistemingiau - bent pagal mano planą, nes tada būtų galima įtraukti ir Dievo buvimo klausimą, kuris dabar beveik jau išimtas 'iš apyvartos'. Du būtų aktualiau, nes Dievo buvimo klausimas kaip sunkus ir grynai filosofiškas atkristų. Tačiau tokiu atveju nukentėtų ir pati problematika. Taip tad svyruoju ir pats ir nežinau, ką leidėjas pasakys. Kiekvienu betgi atveju tai bus tolimesnis mano raštas.

Brangusis Prelate, ačiū Jum už du čekučius. Juos tikrai panaudosiu rugsėjo mėnesį poilsiui Bad Emse, kur ir pereitais metais buvau. Ten labai graži gamta ir jaukus netriukšmingas kampelis. Pridedu Jum Limburgo katedros paveiksluką. Limburgas yra netoli Bad Emso, ant tos pačios Lahn upės kranto. Katedra pastatyta ant statmenai į upę krintančios uolos ir teikia didingo išpūdzio. Ji turi septynius bokštus: iš jų vieno paveikslėlyje nematyti.

Pasveikinkite kun. Ylą ir pareikškite jam mano apgailėstvimą, kad negalėjau su juo dar sykį susitikti ir išsikalbėti ligi pat širdies gelmių. Jam išvykus, buvo pas mane prel. Aviža ir dr. J.Grinius, K.Bradūno sūnus studentas Jurgis. Taigi svetelių kartais nestinga. Bet jie atskrenda ir išskrenda. O žmogus taip ir gyvena toliau vienas. Dabar aš tikrai vienišas.

Dar sykį, brangusis Prelate, ačiū, labai ačiū už prisiminimą maldomis ir šiltais žodžiais, Jie man yra didelė dvasinė paguoda. - Jus giliai gerbiąs ir mylįs

Jūsų

108.

[Bad Emsas]
1972.VIII.26
(Ranka rašytas atvirukas)

Sveikina ir dėkoja už paramą, kad gali atostogauti ramioje vietovėje. Gydytojo patiriamas, truputį treniruojasi, pusvalandį kopia kalvomis aukštytyn.

1972. rugp. 26 d.

Brangusis Prelate,

Iš savo vasaravimo vietos rudens metą siunčiu Jums daug daug nuoširdžių sveikinimų ir dėkoju už visas tas dovanėles, kurios įgalino mane pailsėti šioje gražioje vietoje. O poilsio jau buvau reikalingas. Palikau namie visas knygas, kad atleisčiau visus minčių raiščius. Graži gamta ir palankus oras, atrodo, daro geros įtakos. Gydytojas liepė palaipioti, tad atsargiai ir treniruojuos kasdien, kopdamas koki pusvalandį. Bet netrukus reikės grįžti namo ir vėl imtis įprasto darbo. - Linkiu Jums, brangusis Prelate, daug jėgų ir sveikatos! Tegu Viešpats Jus laimina ir teikia gausių malonių.

Jūsų A.Maceina

109.

Miunsteris, 1972.X.4
(Ranka rašytas laiškelis)

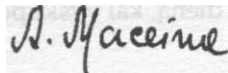
Sveikinimai ir linkėjimai vardadienio proga.

1972 m.
šv. Pranciškaus dieną

Brangusis Prelate,

Jūsų šventojo Globėjo dieną siunčiu Jums daug nuoširdžių sveikinimų, meldamas šį didįjį Asyžiaus Poverello, kad jis išprašytų iš Aukščiausiojo daug Jums malonių ir dar ilgų ilgų metų visų mūsų džiaugsmui! Tebūna ši diena Jums, Prelate, vidinės ramybės ir gilaus susikaupimo metas.

Jūsų visa Jus mylinčia širdimi

110.

Miunsteris,
1972.X.23

Dėkoja už kunigystės jubiliejaus leidinėlių, apgailestauja, kad negalėjo pats dalyvauti minėjime. Prof. Sužiedėlis paminėjo Prelato dėka išleistus 8000 spaudos puslapių. Tai didžiulis paskleistas gėris. Iš Bad Ems sugrįžo kiek sustiprėjęs. Dabar rašo straipsnius. „Draugui“ jau išsiuntė „Laiškus mano kritikams“, kur įspėja dėl naujųjų teorijų teologijos baruose, kad žmonės nebūtų suklaidinti naujovių. Tai atsakymai knygos „Didieji dabarties klausimai“ recenzentams. Toronte, „Tėviškės žiburių“ spaustuvėje, spausdinama knyga „Krikščionis pasaulyje. Pasauliško vaidmuo išganymo istorijoje“ yra stambesnė už „Didžiuosius dabarties klausimus“.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1972 m. spalio 23 d.

Brangusis Prelate,

Ačiū Jum, kad atsiuntėte man knygelę, skirtą Jūsų auksiniam Kunigystės jubiliejui pagerbti. Buvo malonu vartyti jos puslapius ir džiaugtis, kad tiek asmenų - dvasiškių ir pasauliškių - dalyvauja Jūsų pagerbimo programoje: tarp jų ir ne vienas mano pažįstamas. Savotišku liūdesiu padvelkė tie vardai į mane, nes aš negalėjau būti tarp jų ir fiziškai paspausti Jum rankos. Tačiau aš buvau tą dieną savo dvasia su Jumis; buvau ir anuo kukliu spausdintu įnašėliu minėtoje knygelėje. Sava malda ir savais žodžiais apie Jūsų tarnybą Viešpaties Namuose mėginau išreikšti tiek savo pagarbą Jūsų asmeniui, tiek gilią padėką Jūsų darbui. Be abejo, jei būčiau iš anksto žinojęs, kad mano Jūsų jubiliejui skirtas straipsnis, paskelbtas „Drauge“, bus perimtas į Jūsų minėjimo leidinį, būčiau jį praplėtes ir papildęs. Tačiau prel. Balčiūno laiškas, kuriuo jis prašė mano sutikimo leisti aną straipsnį perspausdinti, nepasiekė manęs laiku: tuo metu buvau išvykęs poilsio į Bad Ems ir radau jo laišką tik grįžęs, kai ligi Jūsų iškilnių buvo likę gal tik savaitė laiko. Tačiau manau, kad komiteto nariai gerai padarė aną straipsnį - tegu ir prastesne forma - perimdami į pagerbimo leidinį. Rodos, tai buvo S.Sužiedėlio mintis. Dabar, pasibaigus iškilnėm ir su jomis susijusiam nuovargiu, pasilsėkite, mielas Prelate, ir nesileiskite per daug išvarginamas. Neturėčiau nieko nauja pridėti prie to, ką esu Jum iš savo širdies pasakęs savo laišku ir savo straipsniu š.m. birželio 18 d. - tą dieną, kai vyskupo rankų uždėjimas ant Jūsų galvos Jus padarė Sacerdos

in aeternum*. Prašau tik Viešpatį, kad Jis Jus dar ilgai laikytų sveiką bei vikrą ir leistų Jum dar daug gero padaryti šiam pasauliui, per kurį „keliaudami mes sveriam blogį, sveriam gėrį“, kaip teisingai taria Faustas Kirša Jum skirtame eilėraštyje. Jūsų, mielasis Prelate, kelias buvo sverti gėrį, ir jo Jūs atsverėte daug daug pūdų, kuriuos gražiai aprašė Suziedėlis Jūsų kelio apžvalgoje: 8000 puslapių spaudos, išvydusios pasaulį Jūsų dėka, - tai iš tikro didžiulis gėrio svoris.

Iš savo pasaulėlio neturėčiau šiuo metu nieko svarbesnio papasakoti. Grįžau iš Bad Ems, atrodo, kiek pasilsėjęs. Kopti į kalnelius man sekėsi šį rudenį kiek lengviau negu praėjusiais metais. Matyt, širdies raumuo kiek sustiprėjęs arba bent nenusilpęs. Nuolatinė gydytojo kontrolė ir vaistai palaiko jį kol kas, taip kad, protingai gyvendamas, galiu vis dar šiek tiek dirbti.

Dabar rašau keletą straipsnelių „Draugo“ kultūriniam priedui, pavadinęs juos „Laiškai mano kritikam“. Pirmasis gal jau bus pasirodęs; antrąjį išsiunčiau prieš porą dienų. Vėliau išsiųsiu dar kokius keturis penkis. Tai atsakymai mano knygos „Didieji dabarties klausimai“ recenzentam (kunigam: Baltiniui, Celiešiui, Paškui¹, Rubikui), kurie savo pastabomis palietė ne tik pačią knygą, bet ir bendruosius Krikščionybės klausimus, pav., pasaulio sukūrimą iš nieko, Dievo Apreiškimą, Dievo reiškimąsi gamtoje ir istorijoje ir t.t. Šių klausimų aš negalėjau savo knygoje plačiai nagrinėti, manydamas, kad jie mum, krikščionim, savaime aiškūs. Tačiau kritikai, kiek užsikrėtę naujosiomis idėjomis, iškėlė vieną kitą abejonę, liečiančią jau ne mano mintis, o Krikščionybės tiesas. Tad dabar ir norėčiau kiek apie šias tiesas pakalbėti, kad skaitytojais nebūtų naujausiomis teorijomis klaidinami arba bent sukrečiami, pav., abejojimu, ar Dievas pasaulį iš tikro yra sukūręs iš nebūties (A.Baltinis), ar Nojaus istorija nėra mitas (A.Rubikas) ir t.t.

Naujoji mano knyga „Krikščionis pasaulyje. Pasauliškio vaidmuo išganyimo istorijoje“, kurią leidžia kun. Ažubalis Toronte savai Anapilio sodybai paminėti, yra jau renkama „Tėviškės Žiburio“ spaustuvėje. Ji išėjo stambesnė negu „Didieji dabarties klausimai“. Kada ji pasieks skaitytoją, sunku pasakyti. Bet tikiuos, kad Kalėdom galėsiu ją Jum, mielasis Prelate, įteikti: ją gausite tiesiog iš Toronto.

Tad dar sykį baigiant: telaimina Viešpats tolimesnį Jūsų gyvenimo kelią, suteikdamas sveikatos, jėgų ir džiaugsmo.

Jūsų visa širdimi *A. Maceina*

*Kunigas per amžius (lot.).

¹ Kun. dr. Antanas Paškus (Paškevičius) (g. 1923) - psichologas, kelių knygų autorius (LE, XXII, 134; XXXVI, 436; XXXVII, 352).

111.

Miunsteris,
1972 m. Kalėdos
(Laiškas rašytas ranka)

Sveikinimai ir linkėjimai. Džiaugiasi, kad „Laiškus mano kritikams“ spėjo baigti prieš susirgimą. Vysk. Brizgys pasidžiaugęs pamokymu kunigams.

Kalėdos, 1972 m.

Brangusis Prelate,

Daug daug džiaugsmo šiomis Viešpaties Gimimo dienomis! Telaimina Jis Jus ir teišlaiko Jus ilgus ilgus metus! O Naujieji Metai tebūna Jums ir toliau vaisingi Jūsų „Alkai“. -

Esu šiuo metu susirgęs, tad noriu tik nuoširdžiai padėkoti už linkėjimus, „žalia dovanėlė“ ir ankstesnius siuntinėlius. Perskaičiau tėvo Andriekaus straipsnį apie Jus: nuoširdžiai parašytas. Tik kodėl reikėjo jį dėti numerio pabaigoje, o ne pradžioje? - Mano „Laiškai kritikam“ jau užbaigti. Laimei, suspėjau, prieš turėdamas gultis lovon. Vysk. Brizgys pasidžiaugė, kad gražiai „pamokiau“ tris kunigėlius. -

Jūsų visa širdimi
A. Maceina

112. •

Miunsteris, 1973.V.21
(Laiškas prof. J. Eretui)

Džiaugiasi prof. Ereto gera sveikata ir sutikimu parašyti monografiją apie prel. Jurą. Jis pats parašyti prof. Eretui apie „fenomeną Jurą“ atsisako, nes tik kartą jį trumpai buvo sutikęs, pažintis tik „popierinė“ - laiškais. Prof. Maceina jų atrinko keliolika. Taip pat leidžia pasinaudoti ir savo laiškais, rašytais Prelatui. Prof. Maceinos laišku ir daug kitokios medžiagos Prelatas nusiuntęs prof. Eretui. Laiškai, paleisti į pasaulį, nebepriklauso autoriui, kaip ir knygos. Kamuoja podagra.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1973 m. geg. 21 d.

Mielasis Profesoriau,

Nuoširdus ačiū Jums už bičiulišką laišką ir ypač už dvi linksmas žinutes: kad sveikata Jums tebetarnauja ir kad ruošiate monografiją apie prel. Jurą. Ryšium su šia monografija Jūs užsimenate, esą ašen galėčiau parašyti Jums apie „fenomeną Jurą“. Jeigu prelatą pažinčiau kiek arčiau, tikriausiai Jūsų norą patenkinčiau. Tačiau esu su juo susitikęs tik vieną vienintelį kartą, jam lankant savo seserį vienuolę Vokietijoje, rodos, 1955 (?) Remagene a Rh. Mudu su tėv. Bernatonių sutikome prelatą Frankfurto aerodrome ir nuvežėme į Remageną. Kitos dienos priešpietį irgi praleidome su prelatu. Bet tai ir viskas. Aš grįžau į Freiburgą, o prelatas išskrido atgal į Ameriką. Mudviejų pažintis yra tik 'popierinė': laiškais. Tačiau ir šie laišakai daugiausia buvo reikalų pobūdžio, paprastai liečią prelato leidžiamas arba norimas išleisti mano knygas. Be abejo, vienas kitas tarp jų būdavo ir kiek bendresnio pobūdžio.

Gavęs tad Jūsų laišką ir norėdamas padėti Jums, ruošiant prelato monografiją, pasiklausiau jį, ar jis sutiktų, kad aš Jums perleisčiau vieną kitą jo laišką. Prelatas Juras atsakė, esą Jūs jau esate gavę iš jo „apsčiai įvairios medžiagos“ ir jau „prikrovęs nemažą dėžę“; esą jo paties laišakai „visada buvo rašyti skubotai“ ir kad „jie neverti laikyti stalčiuje ar dėžėje, o geriau tinką užkurti krosnį“ ir t.t. (1973 geg. 3 d.). Tačiau drausti jis neuždraudė. Todėl aš atrinkau jų keliolika, kurie atrodė galį Jums teikti čia vieną kitą biografinę žinutę, čia vieną kitą prelato asmenybės bruoželį, čia vieną kitą - tegu ir neįvykdytą - sumanymą: gal iš šių smulkių akmenėlių Jums ir pavyks kartu su kitais Jūsų jau turimais akmenėliais sukurti prelato išpūdingą mozaiką.

Prel. Juras savo laiške mini, kad pasiuntęs Jums tarp kitko ir manusius jam rašytus laiškus. Naudokitės ir jais, mielasis Profesoriau. Tik manau, kad iš jų J u r o monografijai turėsite maža naudos: jie greičiau vaizduoja mano paties nuotaiką įvairiais praeities tarpsniais ir įvairius erzeličius, kilusius ryšium su mano knygų paruošimu. Bet gal juose rasite ką nors naudingesnio ir paties Juro reikalui. Paprastai nuorašų savo laiškam nedarau, tad dabar jau nebeatsimenu, ką juose esu rašęs. Prel. Juras baiminasi, esą gal ašen nenorėsiąs, kad kas nors mano laiškus naudotų. Kodėl ne? Jei sykį laišką paleidi į pasaulį, jis nebepriklauso jo autoriui - taip kaip ir knyga. Tegu tad jį naudoja ir cituoja, kas nori, jei tik jis yra tokio panaudojimo vertas.

Manasis susirgimas pūsle ir inkstais jau praėjęs. Bet dabar mane ka-

muoja, matyt, šios infekcijos pažadinta podagra (Gicht), įsimetusi į rankų ir kojų pirštus bei sąnarius, taip kad vaikštau lazdele pasiramščiuodamas ir nuolatos prie kiekvieno pasisukimo 'dejuodamas'. Gydymas lig šiol dar padėties nepagerino. Po vienos savaitės vėl bus tiriamas kraujas. Gal tada gausiu kiek veiksmingesnių vaistų.

Daug sveikatos ir kūrybinės energijos bei ištvermės linki Jums, mielas Profesoriau, visa širdimi

Jūsų *A.Maccina*

P.S. Jeigu tas ar kitas reikalėlis prel. Juro (ar mano paties) laiškuose būtų Jum įdomus, tačiau ne visai aiškus, esu visados pasiryžęs Jum tai paaiškinti kiek galėdamas.

113.

Miunsteris,
1973.X.4

Sveikindamas vardo dienos proga, primena prof. Ereto pasakytus apie Prelatą žodžius: Valančiaus šviesa įsižiebė už marių Prelato darbuose. Visas gyvenimas - knygnešio veikla, visi darbai atlikti su kaupu. „Draugo“ kultūriniam priede keliais straipsniais atsakys savo kritikams dėl jo požiūrio į Teilhardą de Chardiną. Kun. Rubikas pasiūlęs jam laiškų forma rašyti knygą. Sutiko. Tai būtų nauja mūsų religinėje literatūroje. Būtų dar vienas tomas prel. Balčiūno leidžiamai serijai. Bet kol kas tai tik žvirblis ant stogo, bet jis jau ten tupis. Šią vasarą jis pats nebuvo išvažiavęs pailsėti, nes ligos kankino. Klausia, kaip praėjo Akademijos Suvažiavimas. „Krikščionis gyvenime“ tebėra spaustuvėje.

Münsteris,
1973 m.
šv. Pranciškaus Asyžiečio dieną.

Brangusis Prelate,

Jau daug metų, kai šią dieną atvykstu pas Jus pasveikinti Jūsų ir palinkėti Jum, kad šventasis Jūsų Globėjas tebeapsuptų Jus savu apsiaustu, saugodamas Jus nuo visokių žemės negandų ypač dabartinio Jūsų amžiaus metais: jie yra tokie trapūs, todėl reikalingi pagalbos tiek iš artimųjų, tiek iš šventųjų. Būkite šią dieną, Prelate, džiugus savo širdyje, nes, žvelgdami atgal, Jūs regite dirvonus, suartus Jūsų pastangomis. Apie tai kalbėjo

prof. Eretas šiometinėje studijų savaitėje, ir mes visi pritariame jo minčiai: Valančiaus šviesa už marių išsižiebė Jūsų darbuose, ir Jūs tapote didžiuoju knygnešiu skurstančiai mūsų kultūrai, pasilikdamas juo ligi pat šios dienos. Tebūna ši šviesa Jūsų paguoda bei sustiprinimas, kai ateis sunkesnės valandos. O savo Vardo Dieną apžvelkit šią knygnešio veiklą kaip didžiuolę Viešpaties malonę, virtusią Jūsų gyvenimo pašaukimu bei uždaviniu. Retas kuris iš mūsų galėtų pasidžiaugti savo gyvenimo uždavinių įvykdęs su tokiu kaupu, kaip Jūs, Prelate. Jūsų otium cum dignitate* yra pelnytas visapusiška šio žodžio prasme. Užtat ir Jūsų Vardo Diena tebūna Jum džiaugsmo diena. To linkiu Jum visa savo Jum dėkinga širdimi, nes juk ne kas kita, kaip tiktai Jūs įnešėte ir mano knygas į mūsų visuomenę. Jeigu jos šiai visuomenei kiek pasitarnauja, tai visų pirma yra Jūsų nuopelnas, nes be Jūsų pastangų bei aukos jos tikriausiai arba būtų buvusios iš viso neparašytos, arba likusios subraukyto popierio gabalai. Prof. Ereto sugalvota* * Jūsų charakteristika „Valančiaus šviesa už marių“ yra nuostabiai tiksli. Tegu tad ši šviesa spindi ir toliau visų mūsų pasigėrėjimui.

Jūsų paskatintas raštinis triūsas manyje kol kas vis dar nesibaigia. Nors šiais metais mane kankina nauja negalia - artritis, tačiau vis teberašinėju toliau. Kadangi „Aidų“ pastarieji net šeši numeriai buvo skirti kritikai mano nusistatymo Teilhard de Chardin atžvilgiu, todėl sumaniau savą nusistatymą kiek pateisinti, jį papildant, praplečiant ir vietomis savo kritikam atsakant. Jis bus spausdinamas „Draugo“ kultūros priede. Kiek žinau, pastarosios savaitės šeštadienį (9. 29) turėtų būti pradėtas pirmas iš „Laiškų Teilhardo šalininkam“. Gal jau būsite šį numerį turėję savo rankose. Tokiu laiškų bus 6 ar 7. šiandien baigiau 5-jį ir tuoj pradėsiu rašyti šeštąjį.

Dar viena raštinė naujiena: kun. A.Rubikas, kuris ginčijasi su prel. Tulaba Bažnyčios klausimais, pasiūlė man kartu su juo rašyti knygą pokalbio laiškais pavidalu: „Pokalbis dvasiškio su pasauliškiu“. Pasiūlymą priėmiau su džiaugsmu ir net su tam tikru užsidegimu: juk tai būtų kažkas nauja mūsų religinėje literatūroje. Į kun. Rubiko pasiūlymą atsakiau teigiamai, padarydamas iš šio atsakymo „Pratartį“ būsimajai knygai. Šią pratartį nusiunčiau kun. Rubikui, kuris dabar ruošia antrą laišką, į kurį aš atsakysiu savu laišku - ir taip eis laiškas po laiško, atsakymas po atsakymo, vis išau-gąs iš pirmesnio. Tai turėtų būti organiškas dalykas. Nežinau, kokius klausimus kun. Rubikas kels. Bet tai ir gerai, nes kalbantis tikra prasme, tegu ir laiškais, klausimai iškyla savaime - taip lygiai, kaip ir kalbantis žodžiu. Kun. Rubikas yra gerai išsilavinęs ir teologiškai apsiskaitęs. Todėl manau, kad mūsų pokalbis nebus lėkštas. Tačiau nepadarysime jo nė per daug moksliško: kalbantis tikra prasme, didelis mokslškumas pasitraukia šalin savaime. Jei šis mudviejų užmojis bus ištesėtas ligi galo, manau, kad prel.

* Garbingas poilsis (lot.).

Balčiūno serija praturtės vienu nauju tomu. Jam apie tai dar nerašiau, nes tai tik žvirblis ant stogo, bet jis ten jau tupi.

Šią vasarą niekur negalėjau išvažiuoti papoilsiautų. Mat praleidęs žiemą pūslės ir inkstų geldelių uždegimą ir prasiveržus artriciui, reikėjo pradėti tvarkyti šį pastarąjį - iš sykio tabletėmis, kad sumažintų kraujuje stipriai padidėjusią šlapimo rūgštį. Jos šią rūgštį numušė ligi normos. Tačiau sąnarių uždegimo nepašalina. Tada reikėjo griebtis naujausiojo preparato su cortisonu ir imti injekcijų - trijų dienų, paskui savaitės, paskui dviejų savaitių protarpiais, vis esant gydytojo kontrolėje, nes Cortison, kad ir negryna forma, vis dėlto nėra nepavojingas vaistas. Taip tad ir praėjo visa vasara tokioje kontrolėje. Dabar injekcijas pakeitėme žvakutėmis kas antra trečia diena. Artritis apsilpęs, skausmai sumažėję, sąnarių sutinimas atsileidęs, bet liga kaip tokia nėra išnykusi: pirštai rankų ir kojų tebliko jautrūs, naktį jie sustingsta, kairės rankos riešas kartais tebeskauda gana stipriai, tas pat ir su kairės kojos papade. Tačiau, atrodo, kad mano amžiuje šios ligos jau nebus galima visiškai pašalinti. Gerai, jei pasiseks ją apraminti, kad neišsivystytų toliau, leisdama naktimis miegoti, o dienos dirbti. Ir už tai būsiu dėkingas Viešpačiui.

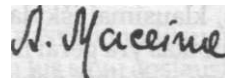
Kaip praėjo LKM Akademijos suvažiavimas? Kadangi laikraščiai pasiekia Europą tik po 4-5 savaitių, tai ligi šiol dar jokio platesnio aprašymo neužtikau. Kaip sutarėte su kun. Liuima dėl „Krikščionis pasaulyje“ įjungimo į Akademijos organizmą? Ar šis įjungimas duos „Krikščioniui gyvenime“ naujų impulsų? Prel. Balčiūnas man atsiuntė porą lapelių protokolų bei nutarimų, bet jie yra tokie bendri, jog iš jų nieko konkretaus neregėti. O pats jokių paaiškinimų nepridėjo.

Mano knyga „Krikščionis pasaulyje“ vis dar tebėra „Draugo“ spaustuvelyje. Kaip toli pažengusi, neturiu dabar jokių žinių. Netrukus prašysiu administraciją, kad ji, jei jau reikiamai pažengusi, būtų išsiuntinėta mielem bičiuliui USA. Jūs, Prelate, turėtumėte ją gauti pats pirmasis.

Tokios tad smulkios žinutės iš manos padangės. Ruduo Vokietijoje prasideda lietumi ir šaltu poliariniu oru. Jau reikia nuolatos kurenti pečių.

Dar sykį daug Viešpaties palaimos ir džiaugsmo Jūsų Šventojo Globėjo dieną Jums linki labai labai nuoširdžiai

Jus didžiai gerbiaš

114.

Miunsteris,
1973.XII.12

Prelato linkejimas „Raštais spinduliuoti Kristų“ jam esąs mielas, bet ne visada sekasi taip daryti. Stebisi, kad per metus nepasirodė jo studija „Krikščionis pasaulyje“: ar bloga organizacija, ar apkrovimas darbais, ar, pagaliau, sabotžas. Čikagos ateitininkai perspausdina jo „Didįjį Inkvizitorių“, nes antroji laida jau pasibaigusi. Turės parengti Lietuvių fronto bičiulių suvažiavimui pranešimą, taip pat paskaitą. Paskui ims is „Religijos filosofijos“; jai renka medžiagą. Čia lengva paklysti, nes katalikiškos tuo reikalu studijos nėra; protestantų religiniai apmąstymai yra arba fi-deistinio, arba racionalistinio pobūdžio. Domisi charizmatiniu judėjimu. Norėtų pozityviai išdėstyti apie Šv. Dvasios dovanas. Linki Šv. Kalėdas švęsti ramia širdimi; taika žemėje - dvasinės ramybės spinduliuojimas.

44 Münster,
Kessenbrockstr. 12
1973 m. gruodžio 12 d.

Brangusis Prelate,

Sėdant man rašyti Jums šias kelias eilutes Viešpaties Gimimo švenčių proga, štai laiškanešys įteikė man Jūsų sveikinimus su dovanėle. Ačiū Jums už visa tai: už prisiminimą, linkėjimus ir mielus žodžius, iš kurių man ypač smigo širdin pastarieji: „raštais spinduliuoti Kristų“. Mėginau tai visą gyvenimą, tebemėginu ir dabar. Ne visados tai pasiseka man vienodu būdu. Ne vienas mano raštas susilaukia priekaištų ir nepasitenkinimo. Atsimenate, Prelate, kaip yra buvę su „Saulės Giesme“: nepatinka kai kam kuris skyrelis, ir guli knyga spaustuvėje mėnesių mėnesius. Sulaikyti ją per vėlu, užtat mėginama delsti... Kažkoks piktas įtarimas sukiojasi mano širdyje ir dabar ryšium su mano pastaruoju raštu „Krikščionis pasaulyje“. Spaustuvei įteiktas jis jau š. m. sausio mėnesį. O niekaip nepajėgia pasirodyti. Išsiunčiau administracijai savo korteles, kai paaiškėjo, kad jau atspausstas ir jau bus tuoj siunčiamas rišyklon. Tai buvo spalio mėnesį. O ir šiandien jis tebeguli rišykloje. Labai norėjau, kad jį gautumėte Kalėdom kaip mano pagarbos ir meilės ženklą; kaip ženklą, kad vis dar tebekrutu. Tačiau atrodo, kad mano noras bus veltui. Vakar Bradūnas pranešė, kad knygos vis dar nėra iš rišyklos gauta. Kas ten kliūva, nežinau: nenoras, apsikrovimas kitais darbais, bloga organizacija ar tiesiog sabotžas? Manau, kad ir prel. Balčiūnas čia truputį per pasyvus: jam reikėtų aiškiau susitarti dėl termino. Juk ir jam pačiam yra didelis nuostolis, jei jo serijos leidiniai nepasirodo tinkamu laiku. O prieškalėdinis metas kaip tik ir būtų

toksai laikas, kai žmonės knygų daugiau perka dovanoms ar sau patiems. O dabar knyga nepasieks nei skaitytojų, nei knygos platintojų, jei ir būtų įrišta paskutinėmis dienomis prieš šventes. Lig šiol nieko nerašiau prel. Balčiūnui šiuo reikalu, vis tikėdamasis, kad gal viskas susitvarkys. Bet dabar atrodo, kad jau šaukštai po pietų. Tad ir Jūs, mielasis Prelate, knygą gausite, atrodo, jau tik po švenčių. Man tai labai skaudu, kad negaliu Jums jos padėti ant Jūsų stalo kaip vaisių Jūsų palinkėtų žodžių raštais spinduliuoti Kristų. Man tiesiog netelpa galvon, kaip galima knygos neatspausdinti ištisus metus... Čia turi būti kažkur netvarka ar sąmoningas vilkinimas. Tačiau atleiskite man šią 'Jeremijo raudą'. Man tik gaila, kad sava knyga negaliu pasveikinti Jūsų šiomis prasingomis dienomis.

Šiaip mano pasaulėlis dabar tuštokas. Baigęs laiškus Teilhardo šalininkams, dabar truputį ilsiuos, atlikdamas visokius kasdieninius reikalėlius. Po švenčių tuoj pat reikės sėsti prie paskaitos „Tikėjimas ir laisvė“, kurios gavėnios metui pasiprašė Čikagos Ateitininkai sendraugiai. Jiems ją pažadėjau parašyti ir pasiūsti, o jau perskaityti teks kam kitam. Tema kiek filosofinė, tačiau jie ten esą sunkesnių klausimų nebija. Beje, Čikagos At-kai Sendraugiai, studentui prašomi, nutarė išleisdinti trečiąją laidą „Didžiojo Inkvizitoriaus“, kurios antrąją laidą daugiau kaip prieš 20 metų buvote išleidęs Jūs, Prelate, kurios betgi dabar, sako, jau niekur negalima gauti. O studentai yra šia knyga labai susidomėję. Tad Sendraugiai nusistatė patenkinti studentų prašymą. Jie surado ir vieną poniją, kuri yra šios knygos mecenatė. Knyga bus leidžiama fotomechaniniu būdu, taip kad jokių pataisų negalima padaryti. Man teko parašyti tik naują pratarbę, kadangi senoji jau nebetinka. Čikagos At-kų Sendraugių pirmininkė p-lė Jautakaitė man rašė, kad knyga jau atiduota spaustuvėn ir pasirodysianti ateinančių metų pradžioje. Tikėkimės, kad ji spaustuvėje negulės tiek ilgai, kaip dabartinioji.

Dar vienas darbelis man kvaršina galvą: gegužės mėn. pabaigoje ateinančiais metais bus jubiliejinis Lietuvių Fronto Bičiulių suvažiavimas. Jų valdyba pasiprašė mane parašyti programinį referatą šiam suvažiavimui; referatą, kuris nubrėžtų tolimesnes ateities gaires jų veiklai. Tai nelengvas uždavinys, nes nesu įsijungęs į šią veiklą, o stebiu ją tik iš tolo. Žinoma, stebėdamas šiek tiek turiu savo nuomonių bei minčių. Tik nežinau, ar iš jų bus galima sumegzti ką nors, kas atrodytų lyg programa ateičiai. Reikės pamėginti. - Šie tad du darbeliai - paskaita At-kams ir referatas frontininkams - kaip tik ir išsėms man pirmuosius ateinančiųjų metų mėnesius. Paskui reikės sėsti prie religijos filosofijos. Jai medžiagą renkuosi gana intensyviai, skaitydamas dabar naujausius šiuo reikalu leidinius ir peržiūrdamas savo vokiškas paskaitas, šiuo klausimu skaitytas Mūnsterio universitete 1966-68 metais, prieš susergant. Ši knyga pareikalaus kiek intensyvesnio darbo bei atidumo, nes čia lengva paklysti. Katalikai religijos fi-

losofijos tikra prasme beveik neturi. O protestantų religiniai filosofavimai yra arba fideistiniai, arba racionalistiniai. Tad nėra kuo tikrai vadovautis.

Man niežti pirštai tarti kokią vieną kitą mintį dabar irgi mada virstančio vad. charizmatinio atsinaujinimo atžvilgiu, dėl kurio jau ir mūsų spaudoje yra kilę ginčų (pv., tėv. Vaišnora ir dvi moterys „Darbininke“). Gal Vaišnora ir per neigiamai atsiliepė. Tačiau anos moterys gina šį atsinaujinimą irgi nekritiškai. Tad dabar dairausi kiek ir aš šiuo reikalu. Turiu didžiulį pravoslavų didelio teologo S. Bulgakovo veikalą apie Šv. Dvasią rusų kalba („Utešitelj“). Esu jį skaitęs, tačiau ne šiam konkrečiam reikalui. O ten Bulgakovas plačiai kalba apie Šv. Dvasios dovanas, tarp kitų ir apie pranašavimo bei kalbų dovaną, dėl kurių kaip tik dabar ir ginčijamasi. Jei turėsiu laiko, gal ir parašysiu visiškai pozityviai, nesileisdamas į joki ginčą.

Mano sveikata šią žiemą kiek silptelėjusi: oras Vokietijoje dabar yra labai nepastovus - nuo didelio šalčio tuoj pereina į šilimą ligi 10 laipsnių. Taigi atsiliepia ir širdžiai, ir artričiui, kuris mane, atrodo, jau tebekamuos ir toliau. Bet dirbinėti galiu ir už tai dėkoju Viešpačiui.

Brangusis Prelate, švęskite ateinančias Kalėdas džiugia širdimi ir ramia dvasia. Taika žemėje juk ne kas kita, kaip šios dvasinės ramybės spinduliavimas. Tegu Kūdikėlis Kristus palaimina visą tolimesnį Jūsų žemės kelią ir tepalengvina Jūsų žingsnius, kuriuos amžius daro vis sunkesnius. Tepadeda Jis Jums nešti žmogiškąjį kryželį ligi galo, kaip kad skaidriai jį nešėte visą laiką.

Jūsų visa širdimi *A.Maceina*

115.

Miunsteris,
1974.V. 28

Jspėja Prelatą neskraidyti lėktuvu, nes kenkią širdžiai, ypač silpnai. Parašė keletą straipsnių, dabar, nustumęs visus kitus darbus, pradės rašyti „Religijos filosofiją“. Dambriūnas recenzijoje sumaišęs tapsmą su evoliucija. Krikščionybė nėra evoliucija, bet tapsmas. Ne kiekvienas tapsmas yra evoliucija, bet kiekviena evoliucija yra tapsmas. Trečioji „Didžiojo Inkvizitoriaus“ laida jau pasirodė. Būgštauja, kad prof. Eretas gali nespėti baigti monografijos apie prel. Jurą, kad neatsitiktų taip, kaip su prof. Z.Ivinskio „Lietuvos istorija“ ir „Merkeliu Giedraičiu“.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1974 m? geg. 28 d.

Brangusis Prelate,

Nerašiau Jums Velykoms, nes nežinojau, kur esate. Nerami žinia, kad belydėdamas ligonį, Patys susirgote ir turėjote atsigulti ligoninėn, kažkaip nugąsdino mane, ir aš nuolat skaitydavau didžiai vėluojančius laikraščius, ar nerasiu linksmesnės žinėlės. Taip ir praėjo daug laiko. Galop neseniai patyriau, kad nugalėjote Jus ištikusius silpnumus ir grįžote atgal į savo seną buveinę Putname. Tai buvo man didelis džiaugsmas, kuriuo ir noriu dabar pasidalinti su Jumis. Dėkoju Viešpačiui, kad Jis išvadavo Jus iš negalių ir paliko Jus tarp mūsų. Tačiau būkite atsargesni, Prelate. Jau tada, kai skaičiau, kad ryžotės skristi, man pasidarė truputį nejauku. Mat čia, Europoje, gydytojai yra įsitikinę, kad skridimas lėktuvu yra didžiulis apsunkinimas širdžiai - net ir sveikai. Gal Amerikoje, esant lėktuvų kelionėms kasdienos reikalui, šis dalykas ir neimamas dėmesin. Bet tai nereiškia, kad jis pranyksta. Staigus oro spaudimo pakeitimas kylant ir leidžiantis, per žemas spaudimas lekiant, daro įtakos širdžiai kiekvienu atveju. Jeigu tad širdis dėl ligos ar amžiaus yra apsilpusi, skridimas sudaro visados rimtą pavojų. Tai visa ašen ir prisiminiau, sužinojęs, kad prel. Balčiūnas Jus palydėjo į aerodromą... Bet dėkokime Dievui, kad viskas laimingai pasibaigė. Dabar belieka Jums tik atsigauti nuo viso to ilgos kelionės bei gulėjimo ligoninėje nuovargio.

Ašen pats pastaraisiais mėnesiais turėjau visokių smulkesnių rašinėjimų bei susirašinėjimų: paskaita apie „Tikėjimą ir laisvę“ ateitininkams sen draugiams Čikagoje, vienas straipsnis apie „Dviejų kultūrų sankirtį“ mūsų jaunimo dvasia laikraščiu „Į Laisvę“¹, paskaita frontininkų suvažiavimui apie „Būsimosios mūsų veiklos“ gaires, straipsnis „Svečias ar Mokytojas?“ laikraščiu „Laivas“, vienas interview „Tėviškės Žiburiams“ pastarosios mano knygos proga, - visa tai buvo manieji kasdieniai darbeliai. Tačiau dabar juos visus apsisvaikęs, naujų žadu tuo tarpu nesiimti. Visų pirma todėl, kad ir mano širdis pastaruojų metu truputį darosi nerami; antra, todėl, kad jau laikas man visu rimtumu sėsti prie „Religijos filosofijos“. Nors ir nėra gražu per dažnai išleisti po knygą, tačiau „Religijos filosofiją“ norėčiau dar parašyti ir išleistą pamatyti. Tad dabar, kiek pasiskaitęs reikalingos literatūros, reikės pradėti ją rašyti, visa kita pastumiant į šalį ir atidedant ateičiai, nors kartais ir niežti pirštai imtis plunksnos ir

¹ Uždarius dienraštį „Į laisvę“, netrukus, 1943 m., pasirodė žurnalas, atgaivintas 1948 m. Vokietijoje, 1953 m. perkeltas į JAV. Lietuvių fronto rezistencinės dvasios žurnalas, einantis tris kartus per metus (LE, VIII, 397; XXXVI, 251; XXXVII, 218).

įsileisti į tą ar kitą ginčą. Sakysime, K.Bradūnas atsiuntė man vakar L.Dambriūno² pastabas mano laiškam apie Teilhard de Chardin. Ten jis kelia klausimą apie mokslo, filosofijos ir religijos santykius - tema, kuri prašyte prašosi kiek gilesnio paaiškinimo. Gal jam atsakysiu tik trumpai, nes Dambriūnas mane ten padaro beveik Teilhardo šalininku todėl, kad ir aš pripažįstas tapsmą (žmogaus ir pasaulio). Taip, savo pastarojoje knygoje aš daug kalbu apie tapsmą (fieri), kadangi visas žmonijos gyvenimas žemėje juk yra didžiulis tapsmas - eiga nuo rojaus ligi pasaulio perkeitimo. Tačiau Dambriūnas neskiria tapsmo nuo evoliucijos: kiekviena evoliucija yra tapsmas, bet ne kiekvienas tapsmas yra evoliucija. Evoliucija yra savotiškas, specifinis tapsmas, ypač Teilhardo sampratoje, turįs vieną kryptį, nuolat darąs pažangą, neinaš atgal ir t.t. Tuo tarpu krikščioniškai suprstas tapsmas, kaip ašen jį savo knygoje vaizduoju, neturi vienos krypties (jis gali eiti Dievo linkui, bet jis gali ir trauktis nuo Dievo: iš čia kyla visos istorijos dviveidiškumas, arba ambivalencija); jis vargu ar daro pažangą, dažnai grįždamas atgal ir naikindamas tai, ką buvo sukūręs. Visa Krikščionybė yra tapsmo religija, o ne statinio pasaulio ar statinio Dievo. Tačiau kas galėtų teigti, kad Krikščionybė yra 'evoliucijos religija'? - Visa tai gal reikės trumpai „Drauge“ paaiškinti. L.Dambriūnas kelia savo straipsnyje daugybę ir kitų mums nepriimtinių teigimų, kaip dvasios kilimas iš medžiagos. Bet apie tai jau esu pasisakęs tiek ankstesnėse knygoose, tiek laiškuose Teilhardo šalininkams. Tad gal neverta kartotis, nes tai atima laiko bei jėgų, o naudos vargu ar yra.

Ar žinote, Prelate, kad Čikagos ateitininkų sendraugių rūpesčiu išleista šiomis dienomis trečioji manojo „Didžiojo Inkvizitoriaus“ laida? Jo mecenatė yra ponija M.Šmulskštienė, mirusio politiko Vinco Šmulskščio žmona. Kadangi „Didysis Inkvizitorius“ jau buvo nebegaunamas, o jo pageidavo studentai ateitininkai, tai sendraugiai ši leidimą ir parūpino. Jis išleistas fotomechaniniu būdu, nieko nekeičiant. Parašiau naujai tik pratarčių, nes senoji jau buvo per daug pasenusi. Paprašysiu leidėjus, kad jie pasiųstų Jums laidos egz. bent pasižiūrėti, kaip atrodo.

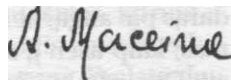
Šiandien gavau iš prof. Ereto jo knygelę „Pädagogische Miniaturen“ (Basel 1974; 81 pusl.): tai jo kalbos auklėjimo ir mokyklos reikalais, pasakytos Bazelyje įvairiomis progomis. Ryšium su šia jo knygele pagalvojau, kaip toli jis yra pasivaręs su Jūsų, Prelate, monografija? Juk ir jis yra ne per jauniausias. Kad ir jam taip neatsitiktų, kaip mūsų Zenonui Ivinskiui su „Lietuvos istorija“ ar su „Merkeliu Giedraičiu“! Mat nè vienas su Dievu nesame sutarties padarę. Tad, atrodo, reikia visų pirma atlikti tai, kam žmogus esi įsipareigojęs. Beje, su Ivinskio istorija, atrodo, nieko neišeis.

² Leonas Dambriūnas (Dambrauskas) (1906-1976) - kalbininkas, asistentas Vytauto Didžiojo universitete, daugelio žurnalų bendradarbis, lituanistinių knygų autorius (LE, IV, 262; XXXVI, 173; XXXVII, 122).

Prel. Jatulis³ pažadėjo I tomą apdoroti, tačiau ligi šiol nieko nedaro. Taip viskas ir guli. Iš Ivinskio nupirkto palikimo reikėjo daug ką tiesiog išmesti, nes tai buvo nenaudingų (bent LKM Akademijai) laikraščių rinkiniai. Išleista daug pinigų, o vaisių nesimato. Taip eina vėjais žmogaus palikimas, kai jis pats jo laiku nesutvarko. Tai pamoka visų pirma man pačiam. Užtat ir noriu padaryti tiek, jog manojų 'palikimo' neliktų iš viso.

Tad ir pasikalbėjau truputį su Jumis, Brangus Prelate, po ilgesnio laiko. Tikiuos, kad sveikata Jūsų taisyssis, kad Jūs nesiimsite tokių pavojingų kelionių ir kad todėl mums teks dar ilgai ilgai pasikalbėti ir pasidalinti mintimis bei išpūdžiais. O tuo tarpu linkiu Jums dar sykių naujų jėgų ir Viešpaties malonių pakelti visoms žemiškosios būties sunkenybėms.

Jūsų visa širdimi bei prieraišumu

116.

Miunsteris,
1975.III.18

Džiaugiasi, kad Prelato sveikata pagerėjo po visų operacijų, kad jis kasdieną po valandą vaikštąs - tai senatvėje esąs pagrindinis vaistas. Apie Putnamo gyventojus daug išgirdo iš prel. Balčiūno. „Religijos filosofijos“ turi 150 puslapių, bet pusės dar nesą. Teks paminėti tris sukaktis: prof. J.Girniui - 60 metų, Solovjovui - 75 metai nuo mirties, Brazaičiui - 1 metai nuo mirties. Linki pajusti Prisikėlimo paslapties reikšmę.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1975 m. kovo 18 d.

Brangusis Prelate,

Visų pirma nuoširdus ačiū Jums už sveikinimus, kuriuos man perdavė prel. V.Balčiūnas, atvykęs pas mane vas. 25 d. Miela buvo man girdėti, kad Jūs, pergyvenę įvairių operacijų ir turėję sunkumų su akimis, dabar vėl galite jau skaityti, kas palengvina tiek šv. Mišių laikymą, tiek kasdienos gyvenimą. Bet ypač džiugu buvo iš prel. Balčiūno patirti, kad Jūs sistemingai kasdien nueinate 5 mylias - tvirtu ir smagiu žingsneliu ir kad šią medicininę 'pareigą' vykdate labai stropiai. Iš tikro, kūno judėjimas senatvėje yra pagrindinis vaistas tiek širdžiai, tiek kraujo spaudimui, tiek vidurių veikimui. Jeigu tad judate sistemingai ir tiek daug, tai iš tikro išlaikysi-

³ Dr. mons. Paulius Jatulis (Jatulevičius) (1912-1995) - pastoracinį darbą dirbo Australijoje, Vatikano radijo lietuviškosios programos vedėjas, istorikas, išleido Babinovskio kodeksą Lietuvos istorijos šaltinių serijoje (LE, IX, 331-332; XXXVI, 267; XXXVII, 230).

te savo organizmą aukštumoje ir neįeisite jam greitai susidėvėti. Ir aš stengiuos vaikščioti sistemingai. Tačiau mano širdis nepakelia šalto vėjo, kuris Vestfalijos lygumose esti neretas svečias. Ir šiomis dienomis jis pučia gana stipriai ir yra labai žvarbus. Tada aš sėdžiu namie. Užtat esu išmokęs ke-liolika gimnastikos pratimų. Tad kai neinu pasivaikščioti, gimnastikuojuos keletą kartų per dieną. Tai gal ir nevisiškai atstoja pasivaikščiojimą, tačiau bent dalimi neleidžia organizmui sustingti.

Prel. Balčiūnas daug pasakojo apie Jus ir visą gyvenimą Putname, ir aš tarsi persikėliau į aną lietuvišką kampelį, kuriame buvojate Jūs, kur veikia mano pažįstamos seselės, kur amžinam poilsiui yra atsigulęs mano didis bičiulis J. Brazaitis. Ir apie kun. Ylą daug kalbėjomės: jis judrus, veiklus, kūrybiškas, nors, prel. Balčiūno žodžiais tariant, dabar jau pasidaręs kiek jautrus ir truputį blaškosi nuo vieno darbelio prie kito; nespėdamas vieno užbaigti, pradeda kitą. Pasveikinkite jį, Prelate, perduodami jam mano linkėjimų glėbį, ir pasakykite jam, kad kun. Stasys¹ susitelktų ir iš tikro baigtų tai, kas seniai pažadėta. „Krikščionis gyvenime“ susmuks, jei mes, jo redaktoriai - kun. Stasys priklausau prie jo redakcijos - savo raštais nepalaikysime.

Mano pastogėje rašomoji mašinėlė tebebarška vis toliau. Svarbiausias mano darbas dabar yra rašyti „Religijos filosofiją“. Jau turiu jos per pusantro šimto puslapių. Tai dar ne pusė, bet netoli jos. Šį darbą laikas nuo laiko pertraukia kiti, trumpesni darbeliai, kuriuos reikia čia pat atlikti. Į mano laišką Ateitininkų Federacijos vadui dr. P. Kisieliui² atsiliepė keli ateitininkai (tarp jų ir kun. Yla). „Ateities“ redaktorius kun. K. Trimakas³ atsiuntė man šiuos atsiliepimus ir prašė parašyti atsakymą. Parašiau. Jis bus paskelbtas šio mėnesio „Ateities“ numeryje. Taip pat „Aidų“ redaktorius J. Girnius atsiuntė man kun. A. Rubiko straipsnį apie kunigystę, parašytą ryšium su mano knyga „Krikščionis pasaulyje“, prašydamas irgi mano atsakymo. Parašiau. Abu šie straipsniai bus įdėti į „Aidus“ kartu šalia vienas kito. Kun. Rubikas yra moderniosios teologijos atstovas ir regi kunigystės esmę ne aukojime, o vadovavime. Teko prieš tai pasisakyti. Dabar dar laukia straipsnių trys sukaktuviniškai: J. Girnius - 60 m. amžiaus, V. Solovjovas - 75 metai nuo mirties ir J. Brazaitis - 1 metai nuo mirties. Tai pavasario ir vasaros šalutiniai darbeliai. Mano sveikata tuo tarpu ne blogiausia. Mėginu gyvent, kaip sakoma, 'protingai'. Tad ir dirbti kol kas dar sekasi. O gal dėl to ir sveikata ne blogiausia, kad dirbu. Gydytojai ne sykį taip mano: kol žmogus turi uždavinį gyvenime, tol ir gyvena. Miršta tada, kai savo gelmėse pasijaučia nebereikalingas.

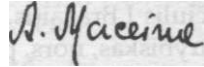
¹ Kun. Stasys Yla.

² Dr. Petras Kisielius (g. 1917) - gydytojas, Ateitininkų studentų sąjungos pirmininkas (LE, XI, 526; XXXVI, 307-309).

³ Dr. kun. Kęstutis Trimakas (g. 1930) - psichologas, „laiškų lietuviams“ ir „Ateities“ redaktorius (XXXVI, 510; XXXVII, 608-609).

Brangusis Prelate, kai skaitysite šį laiškėlį, jau bus visiškai priartėjęsios Kristaus prisikėlimo šventės. Pasidžiaukite jomis visa savo būtybe! Tegu mirties pergalė, Kristaus įvykdyta, suteikia visiems mum ne tik vilties, bet ir vidinės stiprybės bei šviesos tiesiog jauste pajauti, koks didžiulis įvykis yra Prisikėlimas visai žmonijai ir kiekvienam tikinčiajam, o ypač mums, kurie kasdien vaikštome „in umbra mortis“*. Tegu velykų dienos paverčia Jūsiškį 'umbra' šildančiu bei gaivinančiu tikėjimo spinduliu, kuris sušildys širdį ir suteiks galios pakelti visas kasdienes amžiaus sunkenybes. To visa širdimi Jums linki

Jūsų labai artimas ir labai nuoširdus bičiulis

117.

Miunsteris,
1975.IV.2

Dėkoja už sveikinimą, dovaną, fotografiją. Daug ryšių yra nutrūkę, bet ryšys su Prelatu ir po 25 metų yra gyvas ir gaivinantis. Lietuvos fondas numatė 2000 dolerių stipendiją. Pasiūlė parengti knygą „Filosofijos kilmė ir prasmė“. Fondas siūlo sutartį, bet išleisti nesiryžta. Kam tad spintai rengti knygą?

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1975 m. bal. 2 d.

Brangusis Prelate,

Jūsų mieli žodžiai Velykų proga, Jūsų stambi dovana 'Velykų pyragui' ir Jūsų dedikuotas atvaizdas buvo man ne tik staigmena, bet kartu ir paguoda: štai už jūrių marių gyvena žmogus, kuris tavęs nėra pamiršęs. Daug ryšių sutrūkinėjo; daug kadaise buvusių artimų asmenų jau neberašo; bet yra vienas, kuris rašo, kuris prakalba, kuris nori parodyti, koks jis yra dabar, šį momentą, peržengęs patriarcho amžių ir pasiruošęs kiekvieną dieną atsiveikinti amžiams. Tasai žmogus, prelatas P.M.Juras, - galvoju, žiūrėdamas į Jūsų fotografiją, - buvo Tavo globėjas jau daugiau kaip prieš ketvirtį šimtmečio ir liko tau ištikimas ligi dabar. Tai ryšys, už kurį esu Jums tiek dėkingas, jog man sunku rasti žodį šiai padėkai išreikšti. Žiūriu į Jūsų veidą, rimtą, bet ne liūdną; į Jūsų amžiaus pažymėtas rankas, kurios tiek daug gero yra padariusios ilgame Jūsų gyvenimo kelyje; į Jūsų drabužį kaip išraišką bažnytinio rango garbės - ir pasijuntu, tarsi Jūs būtumėtė

* Mirties šešėlyje (lot.).

šalia manęs, tarsi norėtumėte prabilti į mane. Aš laikiu ir jaučiu, kad kalbate man... Fotografija iš tikro gali prašnekinti - ne sąvokomis, bet anuo gyvu žmogiškuoju jausmu. Todėl esu Jums labai labai dėkingas, kad per savo atvaizdą atkelivate pas mane šiuo jausmu. Turiu nemaža Jūsų atvaizdų. Tačiau šis pastarasis yra ypač mielas, gal todėl, kad jis rodo Jus tokį, koks esate dabar. Ačiū už jį!

Po pastarojo mano laiško Jums neatsitiko mano pastogėje nieko esmiškai naujo. Gal verta tik paminėti, kad Lietuvos Fondas¹ yra paskyręs man dviejų tūkstančių dolerių vad. 'kūrybos stipendiją'. Kai praėjusią vasarą buvo apsilankęs dr. Kisielius, jis atvežė man dr. Ambrozaičio paklausimą, ar negalėčiau parašyti Liet. Fondo užsakymu kokio nors filosofinio veikalio. Jam atsakiau, kad galiu: turiu vokiškų paskaitų rankraštį apie „Filosofijos kilmę ir prasmę“, todėl galėčiau jas perdirdyti ir paruošti spaudai lietuviškai. Įdaviau dr. Kisieliui ir šios knygos planą. Aštuonetą mėnesių buvo tyla. Maniau: paklausimas ir liks paklausimu. Bet štai prieš Velykas atėjo dr. Ambrozaičio laiškas, pranešąs, kad Fondas man užsako minėta tema veikalą. Iš sykiu nudžiugau, kad ir filosofija pradeda būti puoselėjama, kadangi jos neturime beveik visiškai. Tas pats Fondas yra užsakęs dr. J.Girniui („Aidų“ redaktoriui) parašyti lietuviškosios filosofijos istoriją. Tačiau syki viename savo straipsnyje „Į Laisvę“ aš viešai klausiau: „Bet kurgi yra ta lietuviškoji filosofija?“ Gal šis klausimas ir paakino dr. Ambrozaitį klausti mane, ar neprisidėčiau mūsų filosofijai sukurti. Kodėl ne! - Tai buvo mano pirmoji reakcija, perskaičius dr. Ambrozaičio pranešimą.

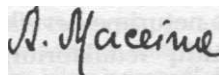
Tačiau perskaitęs jį antrą syki, užkliuvau už sakinio: „Jokių įsipareigojimų nepadareme knygos išleidimui“. Ir čia aš truputį apstulbau: Fondas užsako knygą, bet neįsipareigoja jos išleisti! Tai kam tada jis ją užsako? Ar kad ji gulėtų spintoje? Juk net psichologiškai yra neįmanoma ką nors rašyti, žinant, kad tai nebus išleista. O aš kaip tik norėčiau, kad ši knyga būtų išleista. Mat ji yra ne kas kita, kaip religijos filosofijos pagrindimas, ieškant kelio į Dievo buvimą. Religijos filosofija kaip tokia Dievo buvimo nesvarsto. Tai ji palieka metafizikai. Tačiau kiekvienas religijos filosofas jaučiasi nejaukiai, jei jam nepasiseka rasti kelio į Dievo buvimą. Ir štai minėtoje knygoje „Filosofijos kilmė ir prasmė“ aš kaip tik mėginau tokį kelią rasti, nieko apie tai nesakydamas savo studentams, o tik dėstydamas, iš ko filosofija kyla, kas ji savyje yra ir ko ji siekia. Šiame trečiame skyriuje tad ir paaiškėjo, kad filosofija pačia savo esme siekia Dievo ir kad Dievas yra kiekvieno filosofavimo ir prielaida, ir tikslas. Man atrodo, kad tai buvo kiek naujas kelias į Dievą: šitaip anas paskaitas suprato ir studentai.

¹ Lietuvos fondas -1960 m. pradėta organizuoti laisvojo pasaulio lietuvių institucija remti kultūros reikalams, pradėta su šūkiu „milijoninis fondas lietuviškiems reikalams“. 1984 m. pagrindinio kapitalo buvo 3 102 300 dolerių, dabar, rodos, yra 7 milijonai dolerių (LE, XXXVI, 345-348; XXXVII, 335).

Štai kodėl aš ir norėčiau dabar, kad tos paskaitos, perdirbtos ir sulietuvinotos, pasirodytų visuomenei. Nes tokiu būdu jos būtų labai geras įvadas į dabar mano rašomą ir šią vasarą užbaigiamą religijos filosofiją.

Bet štai LFondas nesiima anos knygos išleisti. Jis duoda man stipendiją jai rašyti, o parašęs - dėk į spintą. Tad dabar ir nežinau, ką daryti. Spintai rašyti nenoriu, nes aną laiką, kurio reikalaus 'spinta', galima būtų skirti kokiam kitam veikalui, kuris neitų spinton. Sutarties su Fondu dar nesu pasirašęs. Ir nežinau, ar ją pasirašysiu, jei Fondas iš tikro savo paties užsakymo neleis. - Tai pastaroji, Prelate, žinutė, kuria norėjau pasidalinti ir su Jumis. - Šiaip laikausi. Europoje šiais metais buvo šilta žiema, užtat šaltas pavasaris: Didįjį Penktadienį tiek prisnigo, jog net autostrados buvo uždarytos. Bet manai sveikatai tai nekenkė. Tik kai vėjas šaltas, neinu pasi-vaikščioti. - Nuotaika irgi gera. Tad ir rašyti religijos filosofiją sekasi. Prel. Balčiūnas skaitė jos du skyrelius ir buvo patenkintas. Tikiuos, kad gal bus patenkintas ir visuma. Tik ką čia padarius su tuo Fondo užsakymu? Bet užteks! Linkiu Jums, brangusis Prelate, smagaus pavasario ir daug Viešpaties palaimos bei žemiškų jėgų.

Jūsų

118.

Miunsteris,
1975. VI.6
(Laiškas prof. J. Eretui)

Atsako į klausimus. Vienos knygos vertimą išleido Šv. Kazimiero draugija, kitą – Vargdienių seserys Marijampolėje. Už vienos knygos vertimą gavo po 400 litų; tai jam, kaip studentui, buvę dideli pinigai. Su kun. Sušinsku arčiau susipažino tik Švabijos Gmiundo stovykloje. Jis mėginęs rengti doktoratą apie Kūdikėlio Jėzaus Teresę, bet disertacijos neparašęs. Emigravo į JAV. Dėkoja už sveikinimą Lietuvių fondo paskirtos stipendijos proga. Knygą „Filosofijos kilmė bei prasmė“ turėtų išleisti LKM Akademija.

44 Münster,
Kerssenbrockstr. 12
1975 m. birž. 6 d.

Mielasis Profesoriau,

Mėgindamas atsakyti į Jūsų klausimus kun. A. Sušinsko - T. Totho¹ reikalu, kuris praverstų Jūsajai monografijai apie prel. P.Jurą, negalėčiau pateikti jokios ypatingesnės medžiagos: visas šis reikalas yra buvęs labai

¹ Kun. prof. Tihamér Tóth (1889-1939) - rašytojas, rašęs pedagogine religine tematika (LE. XXXI, 340).

kasdieninis. Parašysiu todėl tai, ką žinau, o ar tai bus naudinga Jūsų knygai, nuspręsite Jūs patys.

1. Su T.Totho knygelėmis susipažinau būdamas kunigų seminarijoje Gižuose. Kaip jos pateko į mano rankas, dabar pasakyti negaliu. Tik žinau, kad jos man labai patiko, nes jau tuo metu galėjau ne blogiausiai skaityti vokiškai. Todėl kai 1928 m. rudenį atvykau į Kauną studijuotų, tuojau pradėjau versti jų pirmąją, lietuviškai kan. M.Vaitkaus pavadintą „Jaunimo kovos“ (vokiškas pavadinimas, rodos, buvo „Die keusche Jugendreife“): šiąją išleido Šv.Kazimiero Draugija Kaune. Kitas - „Jaunuolio lavinimasis“, „Jaunuolio būdas“, „Jaunuolio religija“ - išleido Vargdienės* Seselės Marijampolėje. Tiek pačiam jų autoriui T.Tothui, tiek Herderio leidyklai buvo pasiūsta lietuviško vertimo po porą egzempliorių. Pats viršinis šių knygelių apipavidalinimas, palygintas su vokišku leidimu, buvo gana skurdus. Užtat knygelės buvo pigios, mielai perkamos, ir leidyklos nuostolio neturėjo. Honoraro už kiekvieną gavau po 400 litų, kas man, studentui, tuo metu buvo didelis pinigas.

2. Lietuvoje kun. A.Sušinską pažinojau tik iš tolo. Jam studijuojant Kau- no kunigų seminarijoje, ašen basčiausi užsieniuose. O kai apsigyvenau Kaune, jis jau buvo Panevėžyje. Arčiau susitikome, susipažinome ir net susidraugavome Vokietijoje, būtent Schwäbisch-Gmünd pabėgėlių stovykloje, į kurią kun. A. Sušinskas atsikėlė iš Würzburgo kartu su daugybe kitų pabėgėlių bei kunigų, buvusių susitelkusių Würzburgo kareivinėse. Würzburge kun. Sušinskas buvo įsirašęs į teologijos fakultetą ir mėgino doktorizuotis. Šios minties jis neatsisakė ir atvykęs į Schwäbisch-Gmünd. Apie tai mudu esame nemaža kalbėję bei svarstę. Kun. Sušinskas linko į kurią nors temą iš mistikos srities. Todėl aš jam piršau šv. Teresę iš Avilos ar šv. Joną nuo Kryžiaus, kurių raštus dar Kaime buvau skaitęs prancūzų kalba. Sušinskas apsisprendė už Teresę iš Avilos ir iš Tübingeno u-to bibliotekos parsigabeno jos raštus vokiečių kalba. Tačiau pasirodė, kad šių raštų esama kelių didžiulių tomų... Tada kun. Sušinskas sustojo prie šv. Teresės iš Lisieux - Mažosios Teresėlės: ši darė jam gilesnio įspūdžio ir buvo kūdikiškai jo širdžiai artimesnė negu didžioji ispanė. Be to, Mažosios Teresės ir raštų buvo tik vienas tomas. Apsistojome tad prie šiosios. Temą Sušinskas formulavo šitaip: „Der kleine Weg der Theresia von Lisieux“*. Su ja sutiko ir jo Doktorvater Würzburge. Kas jis buvo, šiandien tikrai negaliu pasakyti, bet man rodos, kad prof. G.Wunderle, dėstęs tuo metu religijos psichologiją ir atsidėjęs mistiniams reiškiniams, tarp kitų ir stigmatizacijai. Kun. Sušinskas susidarė labai išsamų šios temos planą, su-

* Paplitęs ir populiarus, bet klaidingas seserų pavadinimas: ne Vargdienės, bet Vargdienių seserys. Pilnas pavadinimas: Nekaltai Pradėtosios Švenčiausiosios Mergelės Marijos vargdienių seserų kongregacija (LE, XX, 144-147).

** Lizjė Teresės mažasis kelias.

lipdė lapus vieną prie kito, taip kad išėjo tarsi kokia juosta, ir pasikabino jį prie savo lovos ant sienos. Deja, tasai planas taip ir liko kaboti, nebuvęs įvykdytas nė trupinėlio. Nelaimingas kun. Sušinsko polinki, alkoholinis neleidė jam susitelkti ir imtis darbo. Pabuvęs Schwäbisch-Gmünd dvejus metus (1947–49), jis išvyko Amerikon. Po to pamečiau jį iš akių: su juo nesusirašinėjau.

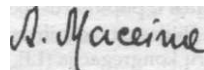
Kun. Sušinskas buvo didelių gabumų, lakios vaizduotės, gilios išvalgos ir geros atminties žmogus. Jis gerai mokėjo teologiją. Susiginčius man sykį su vienu kunigu kanonų klausimais, pasirinkome sprendėju kun. Sušinską, ir jis išsprendė klausimą čia pat - mano naudai: už tai laimėjau iš ano mano nuomonę neigusio kunigo du butelius vyno. Ar kun. Sušinskas, rašydamas savo „Jaunystės maršą“ bei straipsnius jaunimui buvo T. Totho įtakoje, pasakyti negalėčiau: mudu su juo apie Tothą niekad nesame kalbėję. Tačiau neabejoju, kad jis Totho knygeles bus skaitęs.

Tiek tad, mielasis Profesoriau, galėjau Jums pateikti smulkmenų Jūsų rūpimu reikalui.

Ačiū Jums už sveikinimus bei linkėjimus man Lietuvių Fondo suteiktos stipendijos proga. Ji man deda naują naštą. O senosios dar nesu visiškai nusikratęs. Rašau mat dabar „Religijos filosofiją“ prel. V. Balčiūno serijai „Krikščionis gyvenime“. Beveik esu jau įpusėjęs. Bet praeis vasara, kol baigsiu. Tad tuoj pat reikės sėsti prie Liet. Fondo užsakytos temos „Filosofijos kilmė ir prasmė“. Vokiškai šios temos rankraštį ašen turiu: tai paskaitos, skaitytos Mūnsterio u-to studentams 1966 m. vasaros semestrą. Tačiau sulietuvinant darbo bus dar nemaža. Ši Liet. Fondo stipendija yra labai savotiška: formaliai ji yra parama darbui, praktiškai ji yra parama leidėjui, nes fondas nepasizada išleisti ir sugestijonuoja, kad jo teikiamą sumą panaudočiau veikalui išleisti. Leidėju reikės rinktis Liet. Kat. Mokslo Akademiją Romoje. Tad jai, atrodo, ir teks anie du tūkstančiai dolerių - per mane ar tiesiog tai techninis reikalas. O pats darbas bus veltui, kaip ir daugelis darbų darbelių ligi šiolei. Tik tiek gera, kad tuo būdu knyga gal išvys pasaulį, nes kitaip kas gi imtųsi leisti grynai filosofinį veikalą. Tai nėra koks nors filosofijos įvadas, bet pačios filosofijos kaip tokios apmąstymas: kas ji yra, iš ko ji kyla ir ko ji siekia. Klausimų sprendimai buvo mano studentų sutikti dideliu dėmesiu. Pažiūrėsime, kaip juos sutiks lietuviškoji mąstančioji visuomenė, jei dar tokios tremtyje esama.

Linkiu Jums, mielas ir brangus Profesoriau, sveikatos ir ilgų ilgų dar metų, kad užbaigtumėte pradėtuosius darbus ir kartu pasidžiaugtumėte savuju „otio cum dignitate“.

Jus giliai gerbiaus
Jūsų

119.

Miunsteris,
1975.XII.12
(Kserokso kopija)

Dėkoja už fotografiją su pranciškonų vienuolio drabužiu. Džiaugiasi, kad Prelatas esąs tik „garbės vienuolis“, o ne tikrasis, nes nebūtų tiek padaręs, kiek dabar padarė. Vienuolino viršininkai kartais neatsižvelgia į realias sąlygas. Prisimena vienuolį Amann. Pataria, kokius vaistus reikėtų vartoti nuo širdies ligų. Laukia prof. Ereto rengiamos monografijos apie Prelatą. Labai išgyvena dėl bičiulio dr. kun. Andriaus Baltinio mirties.

44 Münster
Kerssenbrockstr. 12,
1975 m. gruodžio 12 d.

Brangusis Prelate,

Jūsų mieli kalėdiniai sveikinimai pralenkė manusius: ačiū už juos ir už dovanėlę, kuri iš tikro paliudija, kaip rašote, nuolatinį manęs prisiminimą. Esu Jums už visa tai labai labai dėkingas. Džiaugiuos, kad esate guvus ir vikrus: iš tikro Jūsų amžius nesiduoda nugalimas kūninių negalių. O kad širdies pulsas nėra visiškai ritmiškas, tai nėra didelė bėda (apie jį tarsi žodelį žemiau). Ypač didelio išpūdžio man padarė fotografijos vienuolio drabužiais. Galvojau, bežiūrėdamas į jas, kas ir kaip būtų buvę, jeigu jūs iš tikro būtumėte tapę pranciškonu? Ar tuomet iš tikro būtumėte galėję padaryti tiek gero, kiek esate dabar padarę ir tebedarote? Vargu! Vienuolis lieka visados nelaisvas, net ir gerui daryti. Ir kažin ar dabartinis vienuolinių pašaukimų sumažėjimas nėra siūstas pačios Šventosios Dvasios, kad žmonės atsidėtų geriems darbams ten, kur jie jų regi patys, o ne nurodyti viršininkų, ne visados išvalgių. Man ateina gana keista mintis: ką gi atsakys vienuolis Kristui, kai šis jį klaus: Buvau išalkęs, ar pavalgydinai mane? Buvau ištroškęs, ar pagirdei mane? Buvau ligonis, ar slaugei mane? Buvau kalėjime, ar aplankei mane? Ką gi atsakys tuomet vienuolis, kurį viršininkas pasiuntė dirbti daržo ar virti valgio? Rašyti mokslinio darbo ar dėstyti mokykloje? Ar bus galima tuomet atsakyti: Viešpatie, man viršininkas neleido tokių darbų dirbti! Ar Kristus pasitenkins tokiu atsakymu? Ar galima viršininką iš tikro statyti Kristaus vietoje ir jam taip paklusti, kad ant jo pečių yra sukraunama visas atsakingumas - net ir už gerų darbų stoką? Prieš keletą metų mane aplankė jėzuitas Amann, dėstęs Romoje Rytų Bažnyčios istoriją ir buvęs artimas Ivinskio bendradarbis; jau tuomet jis buvo gana senas. Paklaustas, ką dabar rašas, jis atsakė: „Parašiau neseniai bizantinio meno istoriją“. Pastebėjęs, kad aš truputį išpūčiau akis, jis

prasitarė: „Matot, aš nesu joks menininkas ir meno nedaug suprantu. Bet žinote, pas mus jėzuitus: viršininkas pasišaukė mane ir pasakė, kad aš turiu rašyti meno istoriją - ir turėjau rašyti. Tai man kaštavo labai daug darbo. Gerai, kad man padėjo X (vardo nebeatsimenu), geras meno istorikas“. Ši bizantinio meno istorija, parašyta žmogaus, kuris su menu neturėjo nieko bendro, ligi šiol niekur nėra pasirodžiusi. Kam tad buvo kankinti žmogų tokiu nevaisingu darbu, užuot leidus jam eiti daryti gerų darbų artimui? Tai tik pavyzdys. Bet kiek tokių neprasmingų užsiėmimų esama vienuolynuose! Užtat man tiesiog smagu, kad Jūs tapote 'garbės vienuoliu', o ne tikru vienuoliu, kuris būtų, galimas daiktas, labai surišęs Jūsų rankas ir Jūsų širdį. Ačiū už fotografijas: jos man yra simbolis, didžiai prasmingas simbolis.

O dabar¹, brangusis Prelate, pora žodžių dėl netaisyklingo širdies pulso. Vokietijoje mes turime gerą prieš tai vaistą: 'Isoptin'. Čia pridėdu jo prospektą. Amerikoje tikriausiai šio vaisto esama, tik jis gal kitaip vadinaisi. Parodykite gydytojui šį prospektą, gal jis iš vaisto cheminės sudėties galės atpažinti, kokį amerikonišką vaistą jis atitinka. Man šis vaistas labai padėjo, kai po širdies infarkto pulsas mėnesių mėnesiais buvo neritmiškas - ir dabar aš jo imu po vieną tabletę prieš guldamas. Jis praplečia koronarinius kraujo indus, veikia prieš bet kokią aritmiją - per greitai ar netaisyklingai, saugo nuo priepuolio ir skatina inkstų veikimą. Jo esama dvejopo stiprumo: 40 mg ir 80 mg. Tai priklauso nuo širdies ritmo netaisyklingumo. Sunkesniais atvejais imama stipresnis arba dvigubai daugiau silpnesniojo. Spaudžiant smarkiai krūtinę ir pulsui darantis labai netvarkingam, esama „Isoptino' ir injekcijų: šios veikia po keleto minučių. Tabletes veikia maždaug po pusės valandos. Imant šį vaistą reguliariai - tris tabletes per dieną, širdies ritmas susitvarko gana gerai. Pasitarkite su gydytoju ir parodykite jam šį prospektą. Kraujo spaudimui šis vaistas įtakos neturi. Tik jei širdies raumuo labai nusilpęs (ženklas: kvėpavimas darosi dažnas ir trumpas), tuomet reikia 'Isoptino' nevertoti, o kurį laiką stiprinti širdies raumenį - geriausia digitalio preparatais. Tačiau jei raumuo per daug nesusilpęs, tai 'Isoptinas' veikia iš tikro gerai.

Atleiskite, Prelate, kad aš pridėdu savo trigrašį prie medicinos. Bet kai žmogus sergi metais širdimi, tai įgyji patyrimo, kuriuo noriu dabar pasidalinti ir su Jumis. Pastaraisiais mėnesiais mano sveikata irgi buvo kiek susvyravusi - ne širdis, bet pradėjo šlubuoti virškinimo traktas: skrandyje neturiu jokių rūgščių, sutrikęs ir kasos (pankreas) veikimas ir yra pasidarę jautrios kepenys. Tad imu įvairių šios rūšies tablečių. Bet pastaruoju laiku jaučiu, kad veikimas anų organų yra kiek pagerėjęs. Tačiau mano darbinumui tai ligi šiol neturėjo įtakos, nes mėginu dirbti, kaip sakoma, 'protin-

¹ ši antroji laiško dalis buvo gauta iš prel. Juro archyvo, esančio ALKOje, Putname, kun. Rapolo Krasausko dėka. Nuoširdžiai jam dėkoju. - A. Liuima.

gai'. Šiaip mano pastogėje jokių įdomesnių įvykių ar žinelių nėra.

Labai laikiu pasirodant Jūsų monografijos iš prof. Ereto plunksnos. Jis žadėjo šią vasarą viską perrašyti į švarraštį, vadinasi, atrodo, jau paruošti spaudai. Tačiau neturiu žinių, ar jis tai padarė. Juk ir jis jau nebe iš jaunųjų. Bet energijos jis dar turi. Atvažiuoja kartas nuo karto Vokietijon su paskaitomis tai šen, tai ten. Tai, žinoma, trukdo jam atsidėti ir Jūsų monografijai. Laukiu ir monografijos apie vysk. Borisevičių, parašytos a.a. kun. Baltinio. Jo mirtis man buvo didelis sukrėtimas, nes mudu buvome geri bičiuliai ir, Vokietijos stovykloje begyvendami, prasiginčydavome iki išnaktų. Mat jis buvo didelis Max Schelerio, vieno fenomenologijos grindėjų bei atstovų, šalininkas. Man gi Scheleris atrodė esąs per didelis subjektyvistas, ypač religijos srityje. Tad mudu su kun. Baltiniu 'raudavomės'. Bet štai dabar jis jau amžinybėje...

Brangusis Prelate, dėkodamas už sveikinimus ir dovanas, linkiu Jums visa širdimi didžios ramybės ir skaidraus džiaugsmo šiomis Kristaus Gimimo dienomis. Telaimina Jus Viešpats ir tesuteikia Jums daug daug mielų metų mūsų vargšėje žemelėje. - Jus gerbiąs ir Jums dėkingas

120.

Miunsteris,
1976.IV.30

Dėkoja už sveikinimus ir laiškus - jie atneša džiaugsmo ir paguodos. Velykų proga jį prisiminęs tik Prelatas ir dar vienas asmuo. Tyla ir vienatvė. „Religijos filosofijos“ pirmasis tomas žadamas baigti spausdinti gegužės 8 d. Prelato 85 metų sukakčiai ši tomą įteiks prel. Balčiūnas. Kitais metais bus antras tomas.

44 Münster
Kerssenbrockstr. 12
1976 m. bal. 30 d.

Brangusis Prelate,

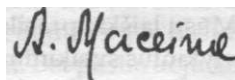
Mūsų laišakai prasilenkė. Tad šia proga dėkoju Jums už mielus žodžius ir velykinius sveikinimus, taip pat už 'žalią dovanėlę', kuri man kelia truputį nerimo, nes Jūs dabar irgi jos esate reikalingas. Mane jaudina, kad Jūs randate laiko ir jėgų vis pabrėžti po keletą eilučių, kurios man neša džiaugs-

mo ir paguodos, nes teisingai rašote, kad „iš viešojo gyvenimo pasitraukus, net širdies draugai pranyksta". Tai šventa tiesa, ir ją jaučiu ašen pats labai aiškiai. Juk argi ne savotiška, kad Velykoms mane pasveikino iš užjūrio tik du asmens: Jūs, Prelate, ir dr. B. Kazlas¹, buvęs Filosofijos fakulteto dėstytojas Kaune, man dekanaujant, o dabar dėstęs Wilkes College, - niekas daugiau. Kol žmogus maišaisi kitiems tarp kojų - vis tiek ar asmeniui, ar pasakytu bei parašytu žodžiu, tai turi 'draugų'. O kai tik pasitrauki, nors ir neilgam, kiek į šalį, tuojau atsiduri tuštumoje. Bet tai turbūt priklauso nuo moderninio gyvenimo ritmo: jis toks greitas, kad šiandien pamištama jau tai, kas buvo vakar - ne tik veiksmas, bet ir žmonės. Tai kartais skaudu, bet - ką gi mes, senstantieji, padarysime... Jaunųjų sąmonėje esame jau 'byvšie' - praėjusieji, buvusieji, bet nebe esantieji, ir reikia dideliai garsaus ir net nemandagaus žodžio, kad jie dar mus išgirstų. Bet negi subrendęs žmogus gali taip rėkauti, kaip jaunas vaikėzas? Tad taip ir kuriasi aplink mus tylą ir vienatvę.

Buvo malonu iš prel. V. Balčiūno - jau po Velykų - patirti, kad „Religijos filosofija" jau spausdinama ir kad spaustuvė pažadėjusi ją baigti geg. 6 dieną. Pastarajame savo laiške nieko Jums apie ją neminėjau, nes nežinojau, ar ji suspės pasirodyti Jūsų 85-rių metų amžiaus sukakčiai. Dabar yra aišku, kad suspės. Ši knyga yra dedikuota Jums, Prelate, šiai garbingai Jūsų sukakčiai. Džiaugiuos, kad Viešpats leido man savo sumanymą įvykdyti, o Jums - jį įvykdytą priimti. Man tik gaila, kad dabar išeina tik I „Religijos filosofijos" tomas. Bet į vieną tomą negalėjau visko sutalpinti, o laukti, kol bus baigtas II tomas, būtų reiškę praleisti Jūsų jubiliejų. Tad priimkite, brangusis Prelate, tuo tarpu pirmąjį tomą, o antrasis išeis kitais metais, jau įžengus Jums į antrąją devintosios dešimties pusę. Prel. Balčiūnas kaip leidėjas įteiks jį Jums Jūsų šventės metu, o mano Jums skiriamus žodžius rasite dedikacijoje. Tuo būsiu truputį prisidėjęs prie Jūsų iškilnių, kurių esate nusipelnęs ir kurios tik mažute dalimi pagerbia Jūsų veiklą ir nuopelnus tiek Bažnyčiai, tiek Tautai.

Šiais žodžiais noriu baigti savo trumpą laiškėlį, dar sykį dėkodamas Jums, brangusis Prelate, už nuolatinį apsilankymą, už maldas, kurių galiu jaučiu savo būtyje, ir už dovanėles, rodančias Jūsų prielankumą. Ligi greito kito apsilankymo iš mano pusės. Būkite sveiki ir atsargūs judėdami ir vaikščiodami.

Jus visa širdimi gerbiaš ir dėkingas
Jūsų

¹ Tokią pavardės formą turėjo jo brolis Petras. O čia turi būti Kasias, taip jis pasirašydavo. Prof. dr. Bronis J. Kasias (Kazlauskas) (g. 1910) - teisininkas, profesoriavo Scrantono universitete, bendradarbiavo įvairiuose žurnaluose (LE, XI, 134; XXXVII, 267).

121.

Miunsteris,
1976. VI.5
(Kserokso kopija)

Tai paaiškinamasis laiškėlis kito laiško, skirto Prelato jubiliejaus progą. Tą laišką perskaitys prel. Balčiūnas ir kartu įteiks paskutinį veikalą, nes pats nuvykti negalįs. LKM Akademijai pažadėjo parengti pranešimą jos suvažiavimui Detroite.

Münsteris,
1976 m. birž. 5 d.

Brangusis Prelate,

Šis laiškėlis yra priedas prie didžiojo laiško, kurį rasite šiame voke¹. Juo išreiškiu savo jausmus didžios Jūsų sukakties dieną. Tačiau jis yra rašytas taip, kad būtų paskaitytas iškilmingos vakarienės metu, kurią Jums rengia seselės Jūsų gimtadienio vakarą. Prašiau, kad jį perskaitytų prel. Balčiūnas, iškilmingai Jums įteikdamas mano knygą.

Labai dėkoju Jums už pastarąjį laišką ir atsiųstą mano knygos egzempliorių: jį nusiunčiau dr. Griniui į Muncheną, nes jis labiausiai šia knyga domėjosi ir jos laukė.

Mano pastogėje nieko naujo. Sveikata kol kas laikosi. Rašau toliau suplanuotus darbelius. Liet. Kat. Mokslo Akademijai pažadėjau paskaitą, be abejo, tik parašyti, bet ne pačiam paskaityti: ją Detroito suvažiavime rudėnį paskaitys kas nors kitas. Tėv. Liuima norėjo, kad aš tame suvažiavime dalyvaučiau bent žodžiu, nes kūnu jau nebegaliu. Nors liga kol kas ir neblogėja, tačiau tokia tolima kelionė ir visi su tokiais suvažiavimais susiję ryšiai būtų per didelė rizika. Ogi aš norėčiau užbaigti „Religijos filosofijos“ ir II tomą, gal net aktualesnį negu pirmasis. Nes žmogaus laisvė ir tikėjimas ryšium su Dievu yra mūsų dienomis labai svarbus dalykas. Tad reikia atidėti visokius pavojingus šuolius į šalį ir telktis, kol dar Viešpats laiko teikia, prie šių uždavinių.

Tiek tad, brangusis Prelate, norėjau šiuo savo priediniu laiškėliu Jums pranešti bei paaiškinti. Visa kita rasite didžiajame laiške.

Spausdamas Jums ranką ir linkėdamas didžiū Viešpaties malonių Jūsų didžios sukakties dieną, reiškiu Jums didžią pagarbą ir gilų dėkingumą.

Jūsų

A.Maceina

¹ Tai 122-asis laiškas, datuotas birželio 16 d.

122.

Miunsteris,
1976.VI.16
(Kserokso kopija)

85 metų jubiliejaus proga apžvelgia Prelato gyvenimą ir jo darbus bei nuopelnus. Jį apibūdina trejopai: „Juras bruzdelninkas“, nenuorama, pilnas energijos, iniciatorius; „Juras-zvimbianti bitelė“, ieškanti gėrio ir jį visur skleidžianti: dvi spaustuvės, Matulaičio namai, ALKA ir t.t.; „Juras-gerbiantis autentiškus mokslininkus“. Vien jo paties Prelatas išleido 6 tomus. Neištesėjo tik vieno Prelato prašymo - parašyti knygą apie Kristaus palaiminimus. Rašymas apie juos būtų buvęs sausas filosofavimas, tad ir nedrįšęs imtis tokios temos. Kas bus Prelato įpėdinis?

44 Münster
Kerssenbrockstr. 12,
1976 m. birželio 16 d.

BRANGUSIS PRELATE,

Aštuoniasdešimt penkerių metų amžiaus sukaktis yra tiek reikšminga, jog nebepakanka Jūsų pasveikinti rankos spūsniu ir palinkėti Jums dar daug gražių metelių, kaip tai esame įpratę kitomis menkesnėmis progomis. Tokia sukaktis prašosi Jūsų kaip Jubilato interpretacijos: kas Jūs esate ir pats sau, ir mums, čia susirinkusiems Jūsų pagerbtų šiltu žodžiu ir nuoširdžiu „Ad multos annos“?*

Į šį klausimą esate atsakę Jūs patys, garbingasis Prelate. Kai sykį viename laiške Jums prasitariau, jog prof. J.Eretas 1973-jų metų studijų savaitėje Hüttenfelde skaitys apie Jus paskaitą, Jūs man atsakėte: „Mane stebina, kad gerb. prof. Eretas¹ studijų savaitėje skaitys apie Jurą. Gal užtektų vieno sakinio: Juras buvo bruzdelninkas, zvimbianti bitelė ir gerbiantis autentiškus mokslininkus“ (1973.V.3). Šiuo vienu vieninteliu sakiniu, Prelate, Jūs išreiškėte savo gyvenimo būdą ir net savo gyvenimo programą. Tai iš tikro nuostabiai tiksli savęs paties interpretacija. Pakanka ją tik kiek pasklaidyti, kad įsitikintume jos tiesa.

Juras - bruzdelninkas, vadinasi, neramuolis, kuris ir pats nerimsta, ir kitiems ramybę drumsčia. Iš tikrųjų! Juk jeigu ne šis Jūsų prigimties bruožas, argi būtumėte palikę Šiaulių krautuvės pardavėjo vietą, kur svarstėte druską, cukrų, miltus, ir keliavę per vandenyną į nežinomą kraštą, anuo metu, tiesa, viliojantį, tačiau dar tokį pakriką bei klaikų? O vėliau, perga-

* Ilgiausių metų (*lot.*).

¹ Prof. dr. Juozas Eretas (Ehret) (1896-1984) - šveicaras, Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanoris, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius (LE, VI, 20-21; XXXVI, 199-200; XXXVII, 159).

lėjęs visokias negalias bei kliūtis ir pašvęstas kunigu, argi būtumėte tuoj pat šokę į visuomeninį darbą įvairių įvairiausiose draugijose, pradėdant blaivininkais ir baigiant Kunigų Vienybe?² Argi būtumėte atsidėję tokiai plačiai labdarai, apimančiai ne tik atskirus asmenis, bet ir įstaigas, ir vienuolynus? Argi būtumėte ėmęsi kurti, leisti, remti, skatinti lietuviškąją laikraštį ir lietuviškąją knygą? Juk ne vienas Jūsų pažįstamas Lietuvoje ir ne vienas Jūsų konfratras Amerikoje pasirinko ramybės kelią, šiltai įsitaisydamas tai savo šeimoje, tai savo klebonijoje. Jūs giėjote per gyvenimą bruzdėdamas. Juras - štai didysis mūsų bruzdelninkas.

Bet bruzdelninkas nelygu bruzdelninkui. Bruzdelninkas gali būti ir nuotykininkas: jis pergyvena tą ar kitą nuotyki, jam įdomų, ir skuba toliau, ieškodamas naujo. Nuotykininkas nieko po savęs nepalieka. Jūs gi, Prelate, esate bruzdelninkas visai kitos rūšies. Juras yra ir „zvimbianti bitelė“. Ir bitelė bruzda; ir ji nerimsta: skuba, juda, skraido - tačiau tam, kad rinktų ir neštų avilin tai, kas jai skirta. Bitė nuotykių nieiško: ji yra ne nuotykininkė, o darbininkė. Todėl kai Jūs, Prelate, viename laiške man rašėte negali „didžiutis nei gabumais, nei aukštu mokslu, nei didele išmintimi“ (1973.V.3), Jūs šiais žodžiais nusakėte, kuo žmogus iš viso negali didžiutis, nes ir gabumai, ir mokslas, ir išmintis patys savaime yra tik formaliniai, todėl tušti, jeigu jie nėra pripildomi anos zvimbiančios bitelės triūsu. Ir štai Jūs triūsėte ir nešėte į savo avilį tiek, jog jo turinio gausa gali dabar gėrėtis tiek bažnytinė vyresnybė, tiek lietuviškoji visuomenė. Jums dar esant parapijoje, įrengta nauja bažnyčia, pastatyta parapinė mokykla, namai seserims mokytojoms gyventi - ir visa tai be skolų, nors šis darbas kaštavo Jums, kaip nusiskundėte, tiek „skaudžių valandų“, kiek nebuvote niekad patyrę Jūsų kunigavimo metais (1956.XII.17). Tačiau Jūs teisingai išvelgėte rašydamas: „Mano supratimu, parapija be savos parapinės mokyklos panaši į šeimą be vaikų“ (t.p.). Kaipgi tad vyskupas galėtų nesididžiuoti šia „zvimbiančia bitele“, pririnkusia parapijai tokio lobio? - Pridėkime prie šio parapinio triūso bendresnės reikšmės Jūsų surankiotas vertybes: spaustuvę Kretingos pranciškonams, spaustuvę seserims Putname, Matulaičio namus, ALKOS muziejų - ir pamatysime, koks pilnas yra šios zvimbiančios bitelės avilys; toks pilnas, jog reikalauja jau būti plečiamas, nepajėgdamas sutalpinti jame turto, brangaus visiems, kurie domisi mūsų tauta. Iš tikro, Juras - tai nenuilstamai zvimbianti bitelė!

Be abejo, mane patį ypatingai domina trečiasis, Jūsų pateiktas, Jūsų asmens apibūdinimas: Juras - „gerbiantis autentiškus mokslininkus“; domina todėl, kad į šią Jūsų pagarbą turėjau laimės patekti ir ašen - visiškai be savo pastangų ir net be žinios. Man esant pabėgėlių stovykloje Vokietijoje, atėjo 1948 metais Jūsų pasiūlymas išleisti mano raštus „penkiuose

² Kunigų Vienybė - įsteigta JAV 1909 m., pirmosios valdybos pirmininkas buvo kun. Antanas Staniukynas, vėliau - prel. J.Balkūnas, prel. Pr. Juras ir kiti (LE, XIII, 350-361; XXXVI, 327).

tomuose po 200-300 puslapių" (1948.VII.19). Tai man buvo nepaprastas paskatinimas kurti, kadangi anuo metu, išskyrus santraukinę „Didžiojo Inkvizitoriaus" laidą ir taip pat santraukinį „Jobo dramo" ' rankraštį, aš jokių kitų raštų neturėjau: visi jie buvo likę Kaune. Ir jeigu Jūs, Prelate, anuomet rašėte, kad mano knygų išleidimas būtų Jums „vidinis džiaugsmas" (t.p.), tai galite įsivaizduoti mano džiaugsmą, regint pačios Apvaizdos siųstą leidėją beviltiškais pokario metais. Aš ir šiandien jaučiu aną pakilią nuotaiką, kai vaikštinėjau Schwäbisch-Gmünd apylinkės miškeliuose ir savo galvoje planavau tuos penkis tomelius. Dabar po tiekos metų žiūriu, kad Jūs savo ryžtą mano atžvilgiu esate įvykdę net su kaupu: šiandien Jūs savo rankose turite šeštąjį Jūsų rūpesčių bei kaštu išleistą mano darbėlį. Džiaugiuos, kad Viešpats mane įgalino su Jumis sutartą planą vis įvykdyti ar Jums duotą pažadą vis ištesėti. Tačiau koks savotiškas paradoksas! Pastatę ALKĄ ir gabendami jon surinktą medžiagą, Jūs, Prelate, syki man rašėte: „Pastačiau porą didelių geležinių spintų, užrakinamų. Vienoje tilps Tamstos raštai. Prie jų niekas neprieis be Tamstos leidimo. Bus po raktu" (1964.1.10) Bet argi nenuostabu: Jūs patys pasistengėte, kad ši man skirta spinta liktų tuščia. Užuoat krovę mano rankraščius į spintą, Jūs leidote juos į visuomenę. Todėl dabar aš rankraščių spintai ir nebeturiu...

O vis dėlto vieno Jūsų troškimo neįvykdžiau ir už tai šiandien Jus nuoširdžiai atsiprašau. Trejetą kartų -1956,1962 ir 1973 metais - Jūs pareiškėte norą, kad parašyčiau „Aštuonių palaiminimų knygą" (1956.XII.18). Bet ašen imtis šios temos nediršau, nors Jūs pakartodami man ją vis primindavote. Kodėl nediršau? Aštuoni Kristaus palaiminimai yra tokie kilnūs bei gilūs savo turiniu, jog jie reikalauja būti gyvenami, o ne tik apmąstomi. Dar daugiau: sėkmingas jų apmąstymas gali būti įvykdytas tik tada, kai jis kiltų iš gyvenimo šiais palaiminimais. Tai aš jaučiau ir tebejaučiu labai aiškiai. Tuo tarpu mano gyvenimas anaip tol nebuvo ir nėra anų palaiminimų išraiška: aš nesu nei romus, nei gailestingas, nei tyraširdis, nei taikadarys. Gal tik vienas vienintelis palaiminimas galėtų man tikti: „Palaiminti, kurie liūdi" (Mt 5,4), nes liūdesys iš tikro yra nuolatinė mano nuotaika. Tačiau jos vienos dar nepakanka. Jeigu tad būčiau ėmėsis aštuonis palaiminimus sklaidyti, greičiausiai būtų ši sklaida virtusi sausa filosofija. O tokios filosofijos, liečiančios Evangeliją, aš kaip tik ir bijojau. Štai kodėl ir nediršau Jūsų prašymo paversti knyga. Gal tuo Jus, Prelate, ir apvyliau. Atleiskite! Tačiau žmogus turi žinoti, kur yra jo galios riba, ir nemėginti jos peržengti, neturėdamas vidinio pasiruošimo šiam žingsniui.

Apgailestaudamas savo negalią, norėčiau šia proga nuoširdžiai padėkoti Jums už tuos patarimus bei padrąsinimus, kurie mane lydėjo Jūsų ilgametės bičiulystės keliu. Jūs patarėte man „neeikvoti brangaus laiko ginčams, iš kurių daugiau žalos negu naudos" (1959.1.10), o „kurti kuo dau-

giausia" (1964.11.29); Jūs džiaugėtės, kad ašen, „palikęs politinius ir partinius reikalus nuošaliai“, atsidėdu „filosofijai ir teologijai“ (1964.1.10). Jūs jau labai anksti drąsinote mane nepaisyti kai kieno nepasitenkinimo, kam imąsis religinių klausimų: „Tikras Dievo tarnas, - rašėte man jau prieš 20-tį su viršum metų, - negali niurnėti ir pykti, jei pasauliškis gvildena teologinius klausimus. Argi vien dvasiškio pareiga skelbti Dievo žodį?“ (1955.III.7). Anuo laiku tai buvo labai modernūs Jūsų žodžiai ir dar modernesnis padrašinimas. Ir šiandien nesigailiu jo paklausęs, nors tada įvairių patirtų sunkenybių bei nemalonumų ir buvau viduje gimdomas mesti religines problemas ir atsidėti tik filosofijai ir literatūros mokslui.

Šiuo tad Jūsų, Prelate, ryžtu - medžiaginiu ir dvasiniu - ir buvau įjungtas į eilę tų asmenų, kurių kūrinius Jūs leidote į pasaulį - ne tik religinio turimo, bet ir poezijos, ir muzikos, ir grynojo mokslo, ypač istorijos. Visa tai liudija, kad Jūs domėjotės ne tik mokslininkais, bet apskritai lietuviškosios kultūros kūrėjais. Jūsų rūpestį mūsų kultūra dr. Juozas Girnius yra „Lietuvių Enciklopedijoje“ apibūdinęs tokiu labai teisingu sakiniu: „Šiuo savo rūpesčiu mūsų mokslinė ir apskritai aukštesnio intelektualinio intereso knyga Juras iškyla pačiu pagrindiniu šio meto lietuvių mokslinės kūrybos skatintoju“ (t.X, p. 115). Tai, ką Horacijus pasakė apie jį globojusį Meceną prieš du tūkstančius metų, gali apie Jus, Prelate, tarti kiekvienas Jūsų paskalos bei paramos patyręs lietuvis kultūrininkas: „O et praesidium et dulce decus meum“*.

Užtat man buvo tiesiog džiugu rasti Jūsų pačių mums pateiktą ano rūpesčio interpretaciją. Kokie gi akstinai jus skatino siūsti iš rašančiųjų stalinės į pasaulį vieną knygą po kitos? Nes 'leidėjas' įprastine prasme Jūs nebuvote: kiekviena knyga darė Jums tik nuostolių. Kodėl tad ėmėtės šio nedėkingo darbo? Ir į šį klausimą esate atsakę Jūs patys. Visų pirma todėl, kad vertinate knygą labiau, negu kurią kitą kultūrinę priemonę žmogui pakelti aukštyn: „Knygos nepakeis nei TV (televizija), nei radijas. Knyga visados pasiliks žmogaus artimu draugu, patarėju, mokytoju, žinių teikėju“, - šitaip kalbėjote prieš 12 metų (1964.II.29). Užtat Jūs ir stengėtės, kad lietuvis žmogus, atsidūręs už tėvynės sienų, neliktų be šio draugo, patarėjo ir mokytojo. Tai buvo gilus humanistinis motyvas. Tačiau jis buvo Jūsų darbe ankštai suaustas su tautiniu motyvu, kurį Jūs išreiškėte ryšium su visų mūsų viltimi paregėti Lietuvą vėl laisvą: „Jaunąją kartą Lietuvoje reikės perauklėti. Visur bus jaučiama stoka dvasinio peno. Bažnyčios ir mokslo bei apšvietos įstaigos bus išretintos. Knygynai sunaikinti, o likusieji užnuodyti. Materialiai Lietuva greitai atsistatys, bet dvasiškai?“ (1955.III.7). Jūsų tad leidžiamos knygos ir turėjo būti būsimąjo dvasinio Lietuvos atstatymo plytelės. Jos turėjo būti mūsų vilties ženklas, kad Lietuva vėl atsi-

* Ak, ir parama, ir mielas mano pasididžiavimas (lot.)

gaus ir vėl gyvens savą nepriklausomą gyvenimą. Nes nekurti kultūros tremtyje reiškia netikėti Lietuvos prisikėlimu.

Tačiau Jūs, Prelate, nepamiršote nė dabarties. Jūs globojote lietuviškąją knygą, kadangi joje, kaip Patys sakote, „atsispindės Lietuvos kultūra ir jos Golgota" (1964.II.29). Užtat ji ir buvo Jums brangi - kaip lietuviškojo geniaus ir lietuviškojo negando atspindys. Jūs teisingai rašėte: „'Pietas' verčia branginti lietuvių kultūrą. Dievo numylėtoji Lietuva nėra gana veržli. Jos produktai nėra plačiai žinomi. Mano susuktu lizdeliu ALKA gal istorikai pasinaudos" (1963.XII.26). Ogi tasai lizdelis yra ne kas kita, kaip Jūsų kurtų, leistų, globotų, rinktų lietuviškųjų knygų bei raštų lobynas. Šiandien švęsdami didžią savo sukaktį, regite, kad ana nuojauta pradeda įsikūnyti: jau ne vienas istorikas yra Jūsų susuktu lizdeliu pasinaudojęs ir ateityje pasinaudos, skleisdamas mūsų tautos kultūrinius laimėjimus tiek tarp sveitimųjų, tiek tarp mūsų pačių. Ir visa tai vyksta Jūsų, anos zvimbiančios bitelės, triūso dėka.

Baigdamas savo sveikinimą, prisimenu, brangusis Prelate, ir liūdnuos Jūsų žodžius, parašytus man prieš trejetą metų: „Mano knygų leidimas jau pasibaigė. Santaupų šaltiniai neteko srovės ir išsisėmė" (1973.VI.6). Ir nenuostabu! Po tiekos metų ir darbų tai tikrai neišvengiama. Užtat skirdamas Jūsų šiai sukakčiai pastarąją, dar Jūsų pačių paskutiniais centais išleistą knygą, ir įrašiau psalmės žodžius: „Dominus pro me perficiet coepa - Viešpats mano vietoje užbaigs pradėtą darbą" (Ps 137,8). Tačiau Viešpats veikia per žmones. Ligi šiol Jis veikė per Jus, Prelate. Dabar, Jums nebegalint, mes stipriai tikime, kad Viešpats suras Lietuviškajai knygai Jūsų įpėdinį, kuris perims aną Jūsų rūpestį ir pratęs toliau Jūsų darbą. Nes be tokio įpėdinio ar įpėdinių mūsų kultūra tremtyje būtų iš tikro pasmerkta sunykti. O ji turi stiebtis aukštyn, kaip kad stiebėsi Jūsų, garbingasis Jubiliate, pastangomis.

Tardamas tad Jūsų asmeniui „ad multos annos", tariau šiuos žodžius kartu ir anos „zvimbiančios bitelės" triūsui, išlikiančiam mūsų tautos istorijoje negęstančiu žiburiu tikrai „ad multos annos". Tai paminklas, kurio nenugairins nei vėjai, nei lietūs, nes jis gyvena tautos dvasioje, stipresnėje už granitą ir bronzą. Tebūna tad ši diena Jums ir garbės, ir džiaugsmo diena. Žvilgis į tokią našią ano bruzdelninko ir zvimbiančios bitelės praeitį tesuteikia Jums jėgų pakelti tiek Jūsų amžiaus, tiek gyvenamos istorijos sunkenybes. O mes, lenkdamiesi garbingam Jūsų asmeniui, tariame šv. Ambrozijaus himno žodžiais: „diem decoro lumine" - šią dieną mes papuošiame šviesa. VISU NUOŠIRDUMU IR PAGARBA

Jūsų

ANTANAS MACEINA

Roma,
1976.IX.10
(Prel. L.Tulabos laiškas prof. J.Eretui)

Prelatas, prašomas prof. J.Ereto, nurodo, kodėl prof. A.Maceinai buvo pasiūlyta išeiti iš kunigų seminarijos. Pagrindinė priežastis - konfliktas su prof. kun. Mykolu Ražaičiu.

*Pontificio Collegio Lituano
S. Casimiro
Via Casalmonferrato, 20
Roma, 10 rugsėjo 1976*

Mielas Profesoriau,

Atsiliepdamas į Jūsų malonų laišką, drįstu Jums suteikti prašomų žinių apie Prof. A.Maceiną bei jo buvimą Vilkaviškio kunigų seminarijoje. Man neteko su juo būti drauge seminarijoje. Jis apleido, o aš išstojau. Seminarijoje tačiau apie A.Maceiną buvo dar ilgai kalbama. Jis pasižymėjo ne tik gabumais, bet taip pat savo užsispyrimu ir kiblumu. Paskaitų metu klausinėdavo profesorius, ginčydamasis su jais net ir dogmatiniais klausimais. Pagrindinė priežastis, kiek girdėjau, kodėl jam buvo pasiūlyta apleisti seminariją, buvo konfliktas su prof. kun. M. Ražaičiu dėl pamokslų. Prof. Ražaitis mokė iškalbos. Klierikai gaudavo temas ir turėdavo parašyti pamokslą, kurį paskui sakydavo valgomajame per pietus. A.Maceina gavo temą apie pragarą. Jis parašė savo pamokslą įrodinėdamas, kad pragarą negalį būti, nes tai prieštarauja Dievo gailestingumui. Prof. Ražaitis, aišku, negalėjo priimti tokio išdėstymo. Liepė todėl pataisyti pagal Bažnyčios oficialų mokymą. Bet A.Maceina atsisakė tai padaryti. Kilo konfliktas, kuris baigėsi tuo, kad A.Maceina turėjo palikti seminariją. Tai buvo tik užsispyrimo, o ne herezijos klausimas. Manau, kad A.Maceina turėjo pašaukimą ir būtų buvęs geras kunigas. Jis kartą man pasakė: „Nors mane apšaukė heretiku, bet aš heretiku nebūsiu!“ Iš tikrųjų taip ir yra. Šiandien A.Maceina yra tikrojo Bažnyčios mokslo uolus gynėjas.

*Su gilia pagarba
Kun. L.Tulaba*

123.

Miunsteri ,
1976.IX. 1
(Laiškas prof. J.Eretui)

Atsakymą sutrukdė liga. Siunčia medžiagos, kai kurių Prelato išleistų knygų recenzijas. Vokiškąjį „Didįjį Inkvizitorių“ prašo grąžinti, nes kito egzemplioriaus neturi. Apie Jurą neturi ką pasakyti - tik kartą jį buvo sutikęs, buvęs tik susirašinėjimas darbo reikalais. Jau turi du trečdalius „Filosofijos kilmės ir prasmės“. Užuojau-ta dėl dukters Aldonos mirties.

Kerssenbrockstr. 12
D - 4400 Münster,
1976 m. rugsėjo 11d.

Mielasis Pone Profesoriau,

Atleiskite, kad vėluojuos tiek atsakydamas į abu pastaruosius Jūsų laiškų, tiek pasiūsdamas Jums prašomos medžiagos. Kažkokia žarnų infekcija buvo mane paguldžiusi į lovą, o paskui prisidėjo širdies nusilpimas, sukėlęs nemalonių naktinių tachikardijos priepuolių, kurie mane buvo anksčiau stiprokai varginę, paskui praėję, o dabar vėl sugrįžę. Po prieš keletą metų turėto infarkto mano širdis dabar yra gana jautri, taip kad kiekvienas organizmo pasilpimas ją išmuša iš įprasto kelio. Tačiau, kiek apsitvarkęs, siunčiu jums kartu su šiuo laišku pluoštelį spaudos, kuria gal galėsite pasinaudoti.

„Didžiojo Inkvizitoriaus“ (vokiškai) turiu tik šį vienintelį egzempliorių. Tad kai jis bus Jums nebereikalingas, atsiųskite man jį atgal. „Religijos filosofijos“ knygą siunčiu Jums kaip padėką už nuolatinį manęs prisiminimą. Prel. Juro išleistų mano knygų radau tik trijų po vieną kitą recenziją: „Saulės Giesmės“, „Didžiosios Padėjėjos“ ir „Dievo Avinėlio“. Nei „Didžiojo Inkvizitoriaus“, nei „Jobo dramos“ recenzijų nesuradau: jos bus turbūt išsimėčiusios, persikeliant iš Freiburgo į Miunsterį. Šia proga norėčiau tik paminėti, kad „Didysis Inkvizitorius“ buvo Chicagos At-kų Sendraugių išleistas III laida 1974 m. Spaudos lėšas apmokėjo Magdalena Šmulkshtienė, savo vyro Vinco Šmulksčio (krikšč. dem. nario) atminimui. Išleista fotokopiniu būdu ('instant printing').

Apie savo santykius su prel. Juru neturėčiau nieko naujo pasakyti: asmeniškai buvau su juo susitikęs tik vieną vienintelį sykį Vokietijoje, ir tai tik keletą valandų. Tad mūsų santykiai yra buvę ir likę grynai objektyvioje plotnėje - darbų srityje. Savą jo darbų interpretaciją esu pateikęs Jums siunčiamame išspausdintame laiške prelato 85-rių metų amžiaus sukakties proga. Tai ir viskas, ką galėčiau apie jį pasakyti. Nepažindamas prela-

to kasdienos ir jo būdo, nedrįsčiau tarti ko nors, kas pralaužtų anų objektyvių santykių rėmus. Tik žinau, kad jis manimi pasitikėjo ir kad aš, rodos, jo neapvyliau. Tai sudarė gana nuoširdžių santykių pagrindą.

Džiaugiuos, kad Jūs, mielas Profesoriau, esate vis toks kūrybiškas ir pilnas energijos, nepaisant pastarųjų smūgių, giliai sužeidusių Jūsų širdį: turiu galvoje ankstybą Jūsų dukters Aldonos mirtį. Teduoda jai Viešpats džiaugsmo pilną ramybę, o Jus tesustiprina Jis savo malone.

Mano gyvenimėlis yra pasidaręs labai kasdieniškas. Širdies negalių kamuojamas, gyvenu 'asketiškai', bet įstengiu vis dar dirbinėti - ne tiek intensyviai, kiek sistemingai. Tad, žiūrėk, ir iškepi žmogus vis kokį 'kepsnelį'. dabar rašau Liet. Fondo užsakytąją studiją „Filosofijos kilmė ir prasmė“: tai bus manoji 'metafizika'. Jos apmatus dėščiau Mūnsterio studentams, o dabar lietuviškai juos mėginu atausti. Tik su jos išleidimu gal bus sunkumų: Liet. Fondas vargu ar imsis, o mecenatų (jie visi yra kunigai) tokiai 'filosofijai' nebus lengva rasti. Na, bet kol knyga dar nebaigta (jos turiu jau du trečdalius), nėra ko per daug sielotis. Ją baigęs (turėčiau baigti ligi šių metų galo), imsiuos rašyti „Religijos filosofijos“ II dalį. Su šiosios išleidimu sunkumų nebus. - Taip tad ir bėga dienos - dar daugiau: „labuntur fugaces anni“*, taip kad ruduo ir prie mano durų...

Dar sykių aciū Jums, mielas Profesoriau, už nuolatinį prisiminimą ir už visas Jūsų pastangas skleisti pasauliui mūsų tautos negandą. Laikykites, kad galėtumėte užbaigti pradėtus darbus ir pateikti mums dar daug naujų idėjų bei paskatų.

Visa širdimi Jus gerbiąs

Jūsų A.Maceina

[Bruklinas]

1976.IX.14

(V.Gidžiūno atsakymas prof. J.Eretui

„Saulės giesmės“ klausimu)

Pranciškonai vilkinę „Saulės giesmės“ spausdinimą ne todėl, kad nepatikęs tekstas, bet kad sutrukde įvairios kliūtys: siuntė tik dalimis, spaustuvė maža, nepajėgi. Pranciškonai dėkingi prof. A.Maceinai, nes jis juos išgarsinęs. Recenzijos, rašytos į „Tėviškės Žiburius“, neturi, ji sunkiai gaunama. Recenzijoje pasakęs, kad A.Maceinos pavaizduotasis Pranciškus nesąs toks, kokį ji mato pranciškonai.

* Bėga baikštūnai metai (*lot.*)

Kultūros židinys - Pranciškonų vienuolynas
361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y., 11207
1976.IX.14

Mielas Daktare Profesoriau,

Šeštadienį grįžęs iš mūsų provincijos kapitulos, kuri buvo mūsų centriniame vienuolyne Kennebunkport, Me., atradau jūsų laiškų su dviem klausimais:

1. Ar pranciškonai buvo priešingi Dr. A.Maceinos „Saulės Giesmėje“ pareikštomis mintims, nes, pasak autorių, jie dėsę jos atspausdinimą?

Visi pranciškonai, patyrę, kad tokia knyga dr. A.Maceinos parašyta, nekantriai jos laukė išeinant iš spaudos. Jos atspausdinimas ilgai nusitęsė dėl daugelio priežasčių. Autorius ne visą knygos rankraštį iš karto įteikė spaustuvei, bet siuntinėjo atskirais skyriais. Siuntė jis pirma leidėjui, o leidėjas, ją perskaitęs, siuntė tėv. Leonardui Andriekui, kuris prižiūrėjo spausdinimą. Surinkus rankraštį, jį dar peržiūrėjo cenzorius. Tik tada buvo atiduota spausdinti. Tada mūsų spaustuovė dar nebuvo pajėgi greitai spausdinti, dėl to vėl užtruko gerokai laiko. Mūsų spaustuovėje net ir dabar be metų neatspausdinama didesnė knyga. Taigi dr. A.Maceinos įtarimas neturi jokio pagrindo. Pranciškonai yra labai dėkingi autoriui už „Saulės Giesmės“ parašymą ir jos leidėjui prel. P. Jurui, A.P., už išleidimą. Šis veikalas labai išgarsino šv. Pranciškų ir pranciškonus lietuvių inteligentų tarpe. Juk Jums pačiam žinoma, kokio intelektualinio lygio buvo Lietuvoje atsikuriantieji pranciškonai, ypač kai tėv. Jeronimas Pečkaitis mirė. Dažnam inteligentui net nebuvo žinoma, kad tokie lietuviai iš viso buvo. Kai jaunesnioji karta, gavusi aukštesnį išsilavinimą, susikūrė savo vienuolynus Amerikoje ir pradėjo stipriau reikštis, ne vienam atrodė, kad mums didelius darbus pavesti yra pavojinga. Tačiau mums pavesti darbai lietuvių neapvylė, nes mus stipriai palaikė JAV šviesesnieji kunigai ir kai kurie inteligentai katalikai, tarp jų ir dr. A.Maceina, parašydamas net filosofinio pobūdžio šv. Pranciškaus biografiją.

2. Prašote mano „Saulės Giesmės“ recenzijos, tūpusios „Tėviškės Žiburiuose“. Gaila, jos aš neturiu ir ją gauti gana sunku. Nieko ten joje ypatingo nebuvo. Aš esu Zenono Ivinskio tipo istorikas, dėl to, kai dr. A.Maceina pačioje pradžioje pasisakė, kad jis nesinaudoja šaltiniais, jau tuo pačiu ji man atrodė nepatikima. Pats šv. Pranciškus joje įstatytas į egzistencinės filosofijos rėmus. Toje recenzijoje aš aiškiai ir pasakiau, kad „Saulės Giesmėje“ šv. Pranciškus nėra toks, koks jis buvo ir kokį jį išgyvena pranciškonai. Tai yra tik mano kaip istoriko žodžiai, kitų pranciškonų jie neliečia, nenuvertina jie ir veikalo. As manau, kad tai nėra reikalinga minėti Jūsų rašomoje prel. P. Juro recenzijoje.

Ačiū už anksčiau atsiųstas savo studijas. Jos man bus reikalingos.

Su gilia pagarba ir dėkingumu
Tėv. Viktoras Gidžiūnas, OFM

124.

Miunsteris,
1976.X.4

Vardadienio proga linki ir toliau „bruzdėti" kultūros baruose. Parašęs „Aidams" straipsnį, ligos buvo paguldytas į lovą. LKM Akademijos Suvažiavimui Detroite pažadėjo įvadinį pranešimą „Asmuo ir istorija". Prof. J.Eretas, atrodo, labai rimtai rengia Prelato monografiją. Rinkimai Vokietijoje. Gal sustos jaunimo kairėjimas. Džiaugiasi, kad išėjo pensijon, nebereikia peštis su studentais marksistais, pripažįstančiais tik pozityvizmą. Kaip jaunuoliui įrodyti, kad jis turi ir dvasinį protą, jei pats užsispyręs tai neigia? Užsimena apie recenzijas.

Münsteris,
1976 m. spalio 4 d.

Brangusis Prelate,

Štai ir vėl metai praėjo; štai ir vėl Jūsų šventojo Globėjo diena, šiais metais ypatinga: visas pasaulis mini ją iškilmingai. Todėl šiandien ir Jūsų vardadienis šviečia šių iškilmių atspindžiais. Leiskite tad pasveikinti Jus šiandien ypač stipriu rankos spūsniu ir ypač nuosirdžiu linkėjimu, kad Jūsų užmojis palaikyti gyvą religišką kultūrinę dvasią lietuviškojoje visuomenėje įeitų į mūsų kultūros lobyną, teikdamas Jums džiaugsmo įvykdyto pašaukimo akivaizdoje. Tegu tasai didysis 'bruzdelninkas' tebebruzda dar ilgus ilgus metus, o jo bruzdėjimo išdavos tebūna paskata visiems, kurie per lengvai pamiršta eiti per pasaulį, kaip Asyžietis, 'albergando'*. Šio mėnesio 'Aidų' numeris yra skiriamas šv. Pranciškaus garbei. Ir aš parašiau straipsnį, pavadinęs jį „Žmogiškosios netikrybės šventasis". Tai gal kai kurių „Saulės Giesmės" minčių pratęsimas bei išvystymas, pasinaudojant dviejų Evangelijos sūnų gyvenimo dialektika. Be abejo, pranciškonams šis straipsnis bus taip lygiai 'priimtinas', kaip savo metu „Saulės Giesmė".

Tagi buvo pastarasis mano šios vasaros darbelis. Vos jį parašęs, turėjau atsigulti 10 dienų į lovą: kažkokia žarnų infekcija ir jos pažadintas širdies negalavimas, apsiareiškęs naktiniais tachikardijos priepuoliais. Viso to gėris - netekau 3 kg. svorio. Tačiau dabar nauji vaistai, atrodo, bus tachikardiją jau sustabdę. Bent pastarosios naktys jau buvo ramios. Esu pasižadėjęs parašyti ir nusiųsti LKM Akademijos suvažiavimui Detroite (lapkričio pabaigoje) atidaromąją paskaitą „Asmuo ir istorija", ir man būtų labai nemalonu, jei kartais negalėčiau šio pažado ištesėti. Tačiau gal Viešpats leis. Šią savaitę pradėsiu ją rašyti. Jei bus galimybės, įkalbėsiu ją į juostelę, nes

* Gal nuo italų *albergo, albercare* „keliaujant sustoti užeigoose".

savas žodis - net asmens ir neregint - yra vis tiek geriau negu svetimas perskaitymas. Taigi vis turiu darbelių, reikalingų atlikti čia pat, nekalbant jau apie ano didoko veikalo „Filosofijos kilmė ir prasmė“ rašymą. Ir jį tu-
 rėčiau šiais metais užbaigti.

Prieš kurį laiką pasiimčiau prof. J.Eretui „Religijos filosofiją“, „Didįjį Inkvizitorių“ vokiškai ir keletą Jūsų išleistų knygų recenzijų: visa tai jis norėjo gauti kaip medžiagą Jūsų monografijai. Atrodo, kad jis ją ruošia labai kruopščiai. Deja, nesuradau recenzijų „Didžiojo Inkvizitoriaus“ (lietuviškai) ir „Jobo dramos“. Matyt, kėlimasis iš Freiburgo į Mūnsterį bus jas kur nors nudėjęs. Tad pasiunčiau recenzijų „Saulės Giesmės“, „Didžiosios Padėjėjos“ ir „Dievo Avinėlio“. Prof. Eretas galės iš jų išsirinkti tai, kas jam atrodys reikalinga bei naudinga. Pridėjau taip pat ir spaudoje pasirodžiusį manąjį laišką Jums, Prelate, Jūsų 85-rių amžiaus metų proga: tai buvo atsakymas į prof. Ereto klausimą, koks yra mano asmeninis santykis su Jumis, Prelate.

Vokietija dabar gyvena rinkimų nuotaika: ateinančių sekmadienį (spalių 3 d.) pasirodys, ar Vokietiją ir toliau valdys socialistai su liberalais, ar laimės krikš. demokratai su krikščionimis socialais, kaip tai jau įvyko Švedijoje. Be abejo, iš esmės niekas nepasikeis. Tik gal bus sustabdytas kelias kairėn, kuris dabar Vokietijoje labai aiškiai jaučiamas, ypač jaunimo sluoksniuose. Džiaugiuos, kad man teko kaip tik laiku išeiti pensijon ir nebesusidurti su universiteto studentų kairėjimu. Dėstant filosofiją, tai būtų buvę neišvengiama susikirsti, nes dabartinis jaunimas pripažįsta tik marksizmą ir pozityvizmą. O kaipgi jaunuoliui įrodysi, kad jis turi dvasinį protą, jeigu jis pats jį užsispyręs neigia?

„Religijos filosofijos“ recenziją 'Aidams' yra pažadėjęs dr. K.Skrupskelis¹. Tik kad jis jos neužtęstų tiek ilgai, kiek A.Liulevičienė „Krikščionis pasaulyje“: ištikus dvejus metus! Kas šią knygą yra perskaitęs ir man savų pastabų parašęs (dr. J.Gimius, dr. P.Celiešius), yra patenkinti. Tad, Prelate, pastarasis Jūsų leidinys, atrodo, nebus buvęs blogas.

Toks tad dabar mano gyvenimėlis bei pasaulėlis: pilkas bei smulkus kaip visados. Tačiau ir iš šios pilkumos siunčiu Jums keletą manos širdies žodžių kaip ženklą to ryšio, kuris užsimezgė jau beveik prieš 30 metų ir kurį nutrauks tik mirtis.

¹ Prof. dr. Kęstutis Skrupskelis (g. 1938) - profesoriuja Pietų Karolinos universitete JAV ir atkurtame Vytauto Didžiojo universitete Kaune (LE, XXVIII, 96; XXXVI, 487; XXXVII, 535).

125.

Miunsteris,
1976.XII.9

Padėka už kalėdinį sveikinimą. Širdis sunegalavo. Socializmas Europoje jau įsiviešpatavo, liko tik mažos salelės. Europos socializmas suskilęs į dešinįjį, bet silpną socializmą, be programos, politiškai nereikšmingą, ir į kairįjį, drąsų, reikšmingą, tikrą komunistų šauklį ir kelio jam tiesėją. Iš tikinčiųjų nelaukia nieko lemiančio pasauliui atnaujinti, nes benediktų šūkis *ora et labora* - „melskis ir darbuokis“ išvirto į *ora et ora* - „melskis ir plepėk“. Linkėjimas šviesios ir giedros kalėdinių švenčių vilties.

Atrodo, kad tai yra paskutinis prof. Antano Maceinos laiškas prel. Pranciškui Juru .

Münsteris,
1976 m. gruodžio 9.

Brangusis Prelate,

Ačiū Jums už ankstybus šventinius sveikinimus ir už dovanėlę, kurią tikrai panaudosiu savai sveikatai, nes ji pastaruoju metu pradėjo šlubčioti: kažkodėl širdies raumuo pasidarė nepakankamai aprūpinamas krauju, todėl širdis naktimis neleidžia ramiai ilsėtis, spurdėdama vis tarsi sugautas paukštelis saujoje. Gydytojas prirašė žymiai stipresnių vaistų, kurie, atrodo, veikia teigiamai. Gal pasiseks dar ir ši sykį nugalėti nelengvą sutrikimą. Tačiau tai vis garsesnis amžiaus beldimasis į gyvenimo duris. Džiaugiuos, kad bent Jums dar pavyksta ši beldimasi vis dar sustabdyti. Dieve duok Jums, Prelate, dar daug daug Kalėdų!

Kodėl Jūs savo laiško pabaigoje rašote, kad abejojote, ar jį man siųsti? Juk savo turiniu jis toks svarus ir teisingas. Jūsų sakiny: „Žvelgiant į dabartinę pasaulinę žmonijos būklę, į daugelio tautų prinokusias reformas, atrodo, kad socializmas tarpsta ir gali įsiviešpatuoti“, - šis sakiny yra šventa tiesa ir gili Jūsų įžvalga. Europoje jis yra praktiškai jau įsiviešpatavęs. Tik mažos salelės dar sulaiko jo totalizmą. Tačiau socializmas yra pirmas tarpsnis komunistų linkui. Europinis socializmas yra suskilęs: dešinysis demokratinis ir kairysis komunistinis. Pirmasis yra silpnas, nedrąsus, neturi jokios reikšmingesnės programos, todėl nėra politinės reikšmės; antrasis yra drąsus, reikšmingas, skelbia visuomenės pakeitimą ir sudaro iš tikro komunistų ne tik šauklį, bet ir politinio kelio tiesėją. Ir štai kairusis socializmas graso užlieti Europą ir ją, tarsi prinokusį vaisių, įteikti komunistams. Ar tikrai demokratinės jėgos jam atsispirs, šiandien sunku pasakyti, nes ir šiosios yra sugedusios, kaip tai ypač matyti Italijoje. Bet gal reikia, kad žmonija pergyventų šią bausmę ir kad tik po to, „po skaudžių

gyvenimo audrų", kaip Jūs, Prelate, rašote, sugrįžtų „Teisybės Saulė".

Iš tikinčiųjų šiuo metu aš pats nelaukiu nieko lemiančio pasauliui atnaujinti. Malda, atgaila, kalbos yra geras daiktas. Bet man labiau patinka benediktinų šūkis: „Ora et labora". Tuo tarpu šis antrasis žodis 'labora' tikinčiųjų yra labai pastūmėtas į šalį, o kartais net pamirštas. Užuoat jo stoja 'ora' ne maldos, bet 'kalbėjimo, plepėjimo, posėdžiavimo' prasme (orare klasikinėje lotynų kalboje ir reiškė 'kalbėti iš tribūnos'). Benediktinų šūkis pakinta ir skamba „Ora et ora - melskis ir plepėk". Bet šitoks tikinčiųjų nusistatymas ir net praktika pasaulio neatnaujins. Kristus ne tik meldėsi, bet ir mokė, ir peikė, ir pirklius iš šventyklos vaikė, ir ginčijosi, ir kentėjo, ir mirė. Jo gyvenime 'labora' buvo toks aiškus, jog jį persekiojo visi tie, kurie kaip tik gyvenimo keisti nenorėjo. Jeigu jis būtų tik meldęsis ir dykumose atgailojęs, būtų tikrai sulaukęs ilgo amžiaus. Nes pasaulis griebia tik tą, kuris iš dykumos grįžta į viešumą, kad šią viešumą keistų. Krikščionys amžių amžius viešumos nekeitė, skelbdami gyvenimą 'secundum conditionem suam'* , todėl dabar ateina socialistai, o paskui juos komunistai, kaip 'keitėjai' pavergimo ir persekiojimo pavidalu. Mes, tikintieji, esame patys pažadinę marksizmą; mes patys esame kalti dėl darbininkų atitolimo nuo Bažnyčios; mes patys šiandie stovime tuščiomis rankomis komunizmo akivaizdoje. Todėl Jūsų, Prelate, pastabą, kad „tikintieji daugiau... atgailotų", norėčiau suprasti kaip atgailą už istorijos klaidas ir nuodėmes; istorijos ne tik profaninė, bet ir bažnytinė prasme. Bažnyčios istorija yra iš tikro verta atgailos. Šv. Pranciškaus, Jūsų šventojo globėjo, jubiliejus (750 metų nuo jo mirties) yra proga paregėti, kas yra Bažnyčios istorijoje pasidarę iš ano serafiškojo šventojo pastangų gyventi 'pagal Evangeliją' ir 'nesirūpinti rytojaus diena'.

Matote, brangusis Prelate, „abyssus abyssum invocat"* *- Jūsų laiškas pažadino ir manyje minčių, kurias čia ir 'išliejau'. Tačiau tai toli nuo artėjančių švenčių giedros ir vilties. Pasilikime geriau - bent tuo tarpu - prie giedros ir vilties. Visa širdimi linkiu tokios viltingos bei giedrios nuotaikos Jums prie Išganytojo prakartėlės Jus apsupančių tautiečių būrelyje. „Puer datus est nobis"*** yra džiaugsmo žodžiai. Tegul jie nuolatos aidai Jūsų širdyje, brangusis Prelate!

Jūsų *A.Maceina*

* Pagal savo padėti (lot.)

*** Vaikelis yra mums duotas (lot.)

125.

Miunsteris,
1977.VI.27
(Laiškas prof. J.Eretui)

Dėkoja už laišką. Nurodo, kur buvo išspausdintas straipsnis apie šv. Pranciškų. Atkreipia dėmesį į korektūros klaidas, iškreipiančias prasmę. Linki malonaus vasaros poilsio.

Kerssenbrockstr. 12
4400 Münster,
1977 m. birž. 27 d.

Mielasis Profesoriau,

Ačiū Jums už vasarinius linkėjimus: tuo tarpu jie ir lieka tik geru žodžiu, nes ir oras Vokietijoje yra prastas, ir darbai dar neatlikti. Tad ir tebesėdžiu namie.

Jus dominantis mano straipsnis apie šv. Pranciškų yra pasirodęs „Aidų“ 1976 m. 8-jame numeryje, p. 338-351. Jis pavadintas „Žmogiškosios netikybės šventasis“. Deja, jame esama keleto spaudos klaidų, kurios iškreipia sakinio prasmę. Vieną kitą norėčiau Jums nurodyti:

1. p. 338,I skiltis, 2 eil. iš viršaus: išspausa „veikla“, turi būti „veikalu“.
2. p. 338,I skiltis, 7 eil. iš apačios: išspausa „Alias iš Cortonos“, turi būti „Elias iš Cortonos“.
3. p. 338, II skiltis, 16 eil. iš apačios: išspausa „dorine skraiste“, turi būti „dorine skraiste, tarsi“.
4. p. 351,I skiltis, 6 eil. iš apačios: išspausa „parašęs“, turi būti „parašiusi“; taip pat: M. Delbrel turi būti be vyriškosios galūnės, nes tai moteris.
5. p. 351, II skiltis, 4 eil. iš viršaus: išspausa „to paties Debrelio“, turi būti „tos pačios Debrel“.

Kitos klaidos mažiau krinta į akį ar bent prasmės nekeičia.

Linkiu Jums gero poilsio toje nuostabiai gražioje aplinkoje. Lugane esu buvęs 1934 metų pavasarį, norėdamas pasilsėti, kai pavargau bebaigdamas savo disertaciją.

Jūsų A. Maccione

BAIGIAMASIS ŽODIS

Pasilikime prie šviesios ir giedros kalėdinių švenčių vilties - tai prof. Antano Maceinos paskutinio laiško prel. Pranciškui Jurui paskutiniai žodžiai. Jie prasmingi, o kartu yra tarytum atsisveikinimas ir jūdviejų ištikimos draugystės apibūdinimas. Su jais nutrūksta 36 metus trukęs susirašinėjimas. Per likusius ketverius metus - iki prel. P.Juro mirties (1980.XI.21) nebeprasirodė nė vienas laiškas.

Didelis prel. Juro nuopelnas, kad jis prof. Maceiną apsaugojo nuo darbo fabrike. Porą metų šelpė jį, teologijos studentą Freiburgo universitete, šiek tiek pridurdamas prie nedidelės stipendijos, gaunamos iš Baltų tyrimų instituto, ir rūpinosi juo kaip tėvas. Penkerius metus vertėsi padedamas vokiečių. Lietuvių visuomenės neremiamas, netgi neretai įtariamai, ujamai, cenzūruojamas, šmeižiamas, skundžiamas Vatikanui, suprato, kad pragyvenimo šaltinio reikia ieškoti tik pas vokiečius ir tik universitete, kad niekam nepasidarytų našta.

Jo kaip profesoriaus svečio atlyginimas buvo labai menkas, tik simbolinis: už semestrą gaudavo 220 DM (55 dolerius). Atsisakyti - būtų reiškę visiškai uždaryti duris ateičiai. Kad galėtų įsitvirtinti universitete, turėjo įrodyti savo pajėgumą bei pranašumą, nes vokiečiams pakako ir savų profesorių.

Tokia proga atsirado, ir A.Maceina buvo pakviestas į Miuinsterio universitetą docentu su didele, beveik 400 dolerių mėnesine alga (72 laiškas, 1959.IX.30). Jo pragyvenimas ir senatvė buvo užtikrinti.

Prof. A.Maceina visas paskaitas, skaitomas universitete, pasirašydavo nuo pirmo iki paskutinio žodžio. Taip susidarė daug rankraščių: per keturis semestrus Freiburge -1300, Miuinsteryje per vieną semestrą - 250 puslapių. Nemaža rankraščių dalis pasirodė knygų pavidalu: „Der Grossinquisitor“, „Das Geheimnis der Bosheit“, „Sowjetische Ethik und Christentum“, lietuviškai - „Didysis Inkvizitorius“, „Jobo drama“, „Saulės giesmė“, „Didžioji Padėjėja“, „Dievo Avinėlis“, „Religijos filosofija“, „Ora et labora“ ir kitos, ypač daug straipsnių pavidalu. Tačiau nemaža liko ir rankraščių.

Prof. A.Maceina savo knygas ir lietuviškuosius raštus paliko Lietuvių kultūros institutui Vokietijoje, o vokiškuosius raštus ir kartoteką - Lietuvių katalikų mokslo akademijai.

Lietuvių katalikų mokslo akademijos garbingas uždavinys būtų sugrąžinti prof. A.Maceiną, prievartos išėvį, Lietuvai: parvežti jo palaikus tėvynėn, parengti dokumentuotą gyvenimo ir darbų monografiją „Negęstančių Žiburių“ serijai, išleisti visų raštų rinkinį, pradžioje užbaigiant dvi jo brangintas, bet nebaigtas serijas: „Cor inquietum“ ir „Religijos filosofiją“.

„Cor inquietum“ serija susideda iš 5 veikalų: „Didysis inkvizitorius“, „Jobo drama“, „Niekšybės paslaptis“, „Kova prieš Dievą“ ir „Nusidėjėlio tragika“. „Didijį inkvizitorių“ ir „Jobo dramą“ išleido prel. P.Juras. „Niekšybės paslapties“ buvo parengtas lietuviškas tekstas, bet neatsirado leidėjo¹. „Kovos prieš Dievą“ knyga sudaryta iš įvairių straipsnių, paskelbtų žurnaluose apie prometėjizmą²; „Nusidėjėlio tragika“ - straipsniai „Aiduose“ ir 1953 m. rudens semestre skaitytas kursas³.

Antroji veikalų serija, labai vertinta autoriaus, yra „Religijos filosofija“. Ši serija yra trijų dalių: „Dievo problema“ (Dievo Kūrėjo, Palaikytojo), „Žmogaus problema“ (Žmogaus santykiai su Dievu) ir „Pasaulio problema“ (*consecratio mundi* - pasaulio pašventinimas, kaip buvo pasakyta Vatikano II Susirinkime). Pirmoji šios serijos dalis buvo išleista rinkinyje „Krikščionis gyvenime“, redaktorius dr. mons. Vytautas Balčiūnas).

Profesoriui dr. Antanui Maceinai priklauso garbinga vieta mūsų kultūros ir mokslo istorijoje.

KUN. A.LIUIMA SJ

¹41 laiškas, rašytas 1953.XII.28. Knyga buvo išleista vokiškai - „Der Grossinquisitor“, kaip ir kita - „Das Geheimnis der Bosheit“.

²Lietuviškai apie prometėjizmą Putino veikaluose yra rašęs almanache „Tremties metai“, 1947, o apie prometėjizmą Mickevičiaus „Vėlinėse“ - vokiškai žurnale „Zeitschrift für Ostforschung“ (73 laiškas, rašytas per 1959 m. Kalėdas, ir 82 laiškas, rašytas 1964.III.6).

³Žr. 82 laišką, kuriame pateikia šios studijos, apimančios 200 puslapių, planą.

ASMENVARDŽIŲ IR VIETOVARDŽIŲ RODYKLE

- Aischilas 232
Aistis J. 143
Afrika 243
Amann, kun. 303
Ambrazevičius J., prof. 22, 24, 25,
33,39, 40, 46, 101,103, 165,
296, 297
Ambrazaitis K., dr. 223, 299
Amerika, žr. JAV
Andriekus K.L., dr. kun. 19, 115,
118, 122,123,125, 126, 129, 130,
133, 134, 242, 316
Andriušis P. 34
Anglija 71, 244
Antanas, šv. 280
Argentina 13, 78, 79, 254
Aristotelis 88
Aschenbrenner, dr. prel. 102, 106,
108 113
Asyžiaus Nužemintasis,
žr. Pranciškus, šv.
Asyžiaus Poverellas,
žr. Pranciškus, šv.
Asyzius 93, 140
Augustinas, šv. 277
Augsburgas 20, 29, 30, 33
Augutis (A.Maceinos sūnus) 168
Australija 32, 71
Austrija 23
Aveljaneda (Avellaneda) 79
Aviža J., prel. 200, 282
Azija 243
Ažubalis P., kun. 192, 195, 196,
280, 285
Bad Emsas 274, 280, 282, 283, 284
Bagdanavičius Vyt., kun. 42,
255,256
Balčiūnas V., prel. 244, 245, 246,
258, 263, 266, 284, 290, 291, 294,
296, 297, 305, 306, 307, 323
Balkūnas J., prel. 309
Baltinis A., dr. kun. 11, 121, 122,
152, 177, 181, 205, 206, 218, 266,
285, 302, 305
Baltrušaitis J. 64
Banaitis K.V. 123, 124, 125
Bauba K. 25
Belgija 253, 254
Berlynas (Berlin) 13, 15, 16, 29,
167,170, 174
Bernardini, arkivysk. 32, 34
Bernatonis A., kun. 17, 175,
215, 287
Betliejus 126, 189
Blokas Al. 221, 224, 231, 235,
236, 237
Bogota 32
Bona (Bonn) 16, 25, 109,140, 197,
198, 199, 217, 222, 240
Borisevičius V., vysk. 305
Bostonas 24, 46, 223, 278
Botticelli S. 151
Bradūnas J.282
Bradūnas K. 281, 282, 295
Brazaitis J., žr. Ambrazevičius J.
Brazilija 73
Brazys P., dr. vysk. 78, 155, 239, 240.
241, 244, 245, 246

- Brizgys V., vysk. 18, 23, 28, 29, 32,
33, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 55, 84,
85, 196, 211, 213, 228, 287
- Broktonas (Brocton) 225, 226
- Bruklinas (Brooklyn) 19, 46, 81,
133, 135, 315, 316
- Buenos Airės (Buenos Aires) 14, 15
- Bulgakovas S. 235, 293
- Canada, žr. Kanada
- Caritina, ses. 187
- Celiešius P., dr. prel. 72, 205, 206,
277, 279, 285, 318
- Cheponis A., žr. Čeponis A.
- Chiarlo C., arkivysk. 28
- Chicago, žr. Čikaga
- Chile, žr. Čilė
- Cirenėjas 264
- Ciūrichas (Zürich) 60
- Cleveland, žr. Klivlendas
- Cukuras V.M., kun. 152, 155
- Čeponis (Cheponis) A. 228
- Čikaga (Chicago) 13, 27, 37, 108.
122, 127, 152, 181, 208, 209, 223,
292, 295
- Čilė (Chile) 219
- Dachau 29
- Dambrauskas-Jakštas A., prel. 10,
69, 70
- Dambrauskas P., prof. kun. 28
- Dambrauskas L., žr. Dambriūnas L.
- Dambriūnas L. 295
- Darnusis A., prof. dr. 25, 30
- Danutė (A.Maceinos duktė)
168, 169
- Degendorfas 38
- Deksnys A., vysk. 276
- Dempf 59
- Detmoldas 239
- Detroitas 307, 317
- Dielininkaitis Pr., dr. 25, 36
- Diogenas 236
- Dürer 151
- Dostojevskis F. 17, 62, 64, 67, 70,
91, 221, 224, 236, 237
- Dovydaitis Pr. 35
- El Greco 151
- Elzbieta, šv. 123
- Eretas J., prof. 10, 11, 12, 35, 286,
288, 289, 295, 303, 305, 308, 313,
314, 315, 317, 318, 321
- Erodas 91
- Europa 62. 71, 72, 173, 214. 221,
241, 319
- Florida 227, 228, 247, 255
- Fordhamas 30, 99, 276
- Frankfurtas 287
- Freiburgas (Freiburg im Breisgau)
9, 11, 53, 55, 56, 58, 59, 61, 62,
67, 70-73, 75, 76, 78, 80, 82-84,
86, 87, 90, 93-95, 97, 98,
100-110, 113, 114, 116-119, 121,
123, 125, 133, 136, 138, 139, 141,
144-147, 149, 152, 154, 161, 163,
165-167, 170-174, 176, 178, 180,
182, 184-188, 190-193, 197, 199,
201-206, 287, 322
- Freimanas 33, 38
- Friburgas (Fribourg) 8, 142
- Fulda 256

- Gaida Pr., dr. kun. 143, 205,
206, 280
- Gaida-Gaidamavičius Pr.,
žr. Gaida Pr.
- Gailiušis St.J., kun. 11, 135
- Gamalielis 272
- Garbačiauskas S. 57, 60, 65, 72
- Garmischas 48
- Gidžiūnas V., kun. 11, 128,153, 315
- Giedgaudas P, kun. 11,130
- Girdvainis S. 196
- Girnius J., dr. 10, 34, 35, 96, 187,
189, 220, 221, 237, 241, 242, 244,
296, 297, 299,311,318
- Girnius K. 10
- Graužinis K., dr. 14
- Grauslys S.B., dr. kun. 112, 129, 140
- Grinius J., prof. dr. 25, 30, 40, 77,
149, 185,193, 208, 209, 217, 218,
255, 256, 282, 307
- Guardini R. 59
- Gustaitis A. 34
- Hamburgas 125
- Hanau 29
- Heidelbergas 73, 76
- Heilbronas (Heilbronn) 69
- Heilo Ernest 17
- Hiütenfeldas (Hüttenfeld) 308
- Horacijus 311
- Hromanovičius, kun. 281
- Hüttenfeld, žr. Hiütenfeldas
- Yčas M. 14
- Yla St., prof. kun. 17, 22, 23, 29, 40,
49, 100,145,146, 148, 151, 152,
153, 155, 156, 158, 161, 162, 165,
166, 173, 174, 175, 176, 177, 178,
- 181, 182, 185, 187, 196, 197, 198,
244, 245, 262, 263, 274, 277, 278,
279,280,281,28? 297
- Italija 28, 194
- Ivinskis Z., prof. dr. 8, 15, 25, 30,
32, 72, 96, 145, 146, 157, 158,
161, 163, 165, 166, 171, 179, 182,
183, 188, 190, 197, 199, 208, 209,
217, 221, 255, 258, 275, 293, 295,
316
- Izraelis 277, 278
- Jankus J. 19
- Jasaitis D., dr. 31, 32, 34, 37, 38
- Jatulevičius P., žr. Jatulis P.
- Jatulis P., prel. 296
- Jautokaitė 292
- JAV 22, 29, 38, 47, 52, 61, 62, 63,
82, 86,103, 108, 121,173, 176,
194, 204, 206, 208, 209, 217, 218,
220, 221, 222, 240, 246-248, 259,
266, 279, 287, 294, 300, 302, 304
- Jėzus 89,153, 267
- Jobas 19
- Jonas Crizostomas, šv. 212
- Jonas Krikštytojas, šv. 113, 120,
121, 122, 234, 235, 239
- Jonas nuo Kryžiaus, šv. 301
- Juozevičius F., kun. 29, 255, 256
- Juras P.M., prel. 3, 5, 8, 9,11, 12,
16,19, 21, 24, 49, 65, 133, 135,
152, 176, 179,195, 196, 219, 220,
267, 286, 287, 288, 293, 299, 304,
308, 309, 314, 316, 319, 322, 323
- Jurkus P. 82,100, 250
- Kačinskas J. 123, 124, 125
- Kakariekia J., prof. 219
- Kalvarija 35
- Kamarauskas, gyd. 15

- Kanada (Canada) 71, 75, 143, 205
 Kapočius F., кап. 17, 22, 23, 28, 29,
 30, 31, 32, 37, 75, 213
 Karaliaučius 15
 Karsavinas L. 10, 242
 Karvelis P., dr. 15, 31, 34, 35, 36,
 37, 38
 Kasias B.J., prof. 306
 Katilius J., adv. 25
 Kaunas 8, 15, 28, 32, 36, 39, 154
 Kazlauskas A., kun. 32
 Kazlauskas B.J., žr. Kasias B.J.
 Kazlas P., žr. Kasias B.J.
 Keliuotis J. 25, 26
 Kemėšis F., kun. 24
 Kenenbunko Portas (Kennenbunk
 Port) 19, 100, 316
 Kenigšteinas (Königstein) 201
 Kezys A., SJ 228, 229, 230
 Kirchheimas 30
 Kirša F. 95, 96, 143, 285
 Kisielius P., dr. 297, 299
 Klaipėda 35
 Klara, šv. 93
 Kleboniškis 15
 Klivlendas (Clivelland) 223
 Koblencas (Koblentz) 274
 Kolumbija 32
 Končius J., dr. kun. 99
 Konstancas (Konstanz) 33
 Königstein, žr. Kenigšteinas
 Krasauskas R. 304
 Kretinga 309
 Kristus 17, 22, 23, 31, 37, 60, 74, 80,
 83, 86, 87, 88, 89, 91, 96, 97, 114,
 117, 121, 122, 128, 153, 159, 160,
 172, 177, 179, 184, 195, 196, 212,
 216, 220, 221, 224, 234, 235, 237,
 239, 243, 246, 254, 255, 256, 257
 Krupavičius M., prel. 8, 23, 35, 36,
 37, 38, 43, 100, 101, 211, 213
 Krušas M.L., prel. 13
 Kučas A., prof. 276
 Kuraitis Pr., prof. kun. 27, 40,
 50, 52
 Labanauskaitė O. 39
 Lahnas, upė 282
 Lasserre Pierre 17
 Laučka J.B. 99, 115, 183
 Lawrence, Mass. 16, 21, 22, 46, 49,
 63, 64, 77, 107, 128, 158, 176,
 177, 179, 195, 225, 226, 234, 260
 Leimonas J., dr. 26
 Leipigigas (Leipzig) 14
 Leonas XIII, pop. 160
 Lermontovas 233
 Lešinskis A. 57
 Lėvanas A., dr. kun. 56, 73, 75,
 76, 86
 Lietuva 8, 12, 15, 22, 27, 28, 36, 38,
 47, 50, 127, 147, 166, 167, 169,
 182, 187, 210, 220, 228, 253, 255,
 256, 311, 312
 Lilis (Lille) 27
 Limburgas 274, 280, 282
 Lingis J., dr. 143
 Lisabona 14, 15
 Liucija (Fatimos) 265, 267
 Liudvigshafenas (Ludwigs-
 hafen) 146
 Liuima A., akad., prof. kun. 5, 7, 8,
 260, 290, 304, 307
 Liulevičienė A. 318
 Los Andželas (Los Angeles) 223
 Liuvenas (Louvain) 8, 27, 142
 Luis Morales 151
 Lukas, šv. ap. 227
 Lūšys St. 21

- Maceina A., prof. 8, 9, 10, 11, 12,
16, 19, 22, 24, 62, 66, 71, 86, 88,
96, 99, 107, 108, 109, 122, 130,
137, 148, 149, 152, 155, 169, 179,
219, 220, 225, 261, 277, 279, 280,
281, 286, 313, 319, 322, 323
- Maceinienė J. 166
- Mačernis J. 253, 254, 255
- Maironis 214
- Maldeikis P. 209
- Maliauskis A., prof. kun. 27
- Mankeliūnas V.M., prof. kun. 32,
33, 34, 38
- Mantvydas Pr., dr. 26
- Marburgas 191, 198
- Marija, Švč. 29, 86, 88, 89, 118, 120,
121, 124, 126, 127, 128, 130, 131,
136, 139, 140, 141, 142, 143, 145,
146, 147, 148, 149, 151, 152, 154,
155, 158, 160, 161, 162, 175, 178,
182, 185, 189, 190, 200, 203
- Marijampolė 301
- Maskva 142, 167
- Matulionis J. 31, 39
- Memingenas 43
- Meškauskas J., prof. 26
- Miamis 221, 228
- Michelangelo 151
- Mickevičius Ad. 164, 171, 173, 204,
232, 323
- Milčius Antanas, dr. 15
- Mincevičius V., prel. 193, 194
- Miralhet 151
- Miunchenas (München) 28, 29, 33,
59, 75, 106, 115, 117, 125, 149,
180, 183, 191, 194, 205, 206, 207,
217, 278, 307
- Miunsteris (Münster) 9, 11, 200,
203, 206, 207, 208-213, 217, 218,
229, 231, 235, 240, 241, 243, 244,
245, 246, 248, 250, 251, 253, 254,
257, 258, 259, 261, 262, 263, 269,
272, 276, 278, 283, 284, 286, 291,
300, 302, 305, 307, 314, 317, 318,
319, 321, 322
- Monrealis (Montreal) 256
- Motina Augusta 246, 247
- Muench, vysk. 29
- Müller, prof. 195
- München, žr. Miunchenas
- Münster, žr. Miunsteris
- Navickas J., kun. 10, 14
- Neronas 216
- New Britain, žr. Niū Britenas
- New York, žr. Niujorkas
- Nigerija 243, 244
- Niū Britenas (New Britain) 267,
268, 269, 271
- Niujorkas (New York) 14, 15, 19,
30, 37, 222, 223, 242, 267, 268,
269, 271, 276
- Niurtingenas (Nürtingen) 9, 30,
32, 33
- Olandija 253, 254, 255, 258
- Ozanam 38
- Padalis, žr. Padalskis P.
- Padalskis P., prof. dr. 26
- Padolskis V., vysk. 30, 33, 39
- Pakštas K., prof. 15, 19, 35, 38
- Paltarokas K., vysk. 27, 39
- Panevėžys 301
- Pankauskas J., dr. 26
- Patlaba P., kun. 219
- Paškevičius A., žr. Paškus A.
- Paškus A. 285

- Paulauskas V., kun. 73, 76, 77, 112,
115, 176, 177, 179, 182, 183,
188, 190
- Paulius, šv. 70, 159, 197
- Pavalkis V., kun. 28
- Pečkaitis J. 316
- Petraitis Pr., dr. kun. 32, 33
- Pfortsheimas (Pforzheim) 69
- Pijus IX, pop. 142
- Pijus X, pop. 141, 142, 160
- Pijus XII, pop. 32, 83
- Pikturna Vyt., dr. kun. 29, 44
- Platonas 10, 88, 242
- Plungė 256
- Portugalija 13
- Poverellas, žr. Pranciškus, šv.
- Povilas šv., žr. Paulius, šv.
- Pranciškus, šv. 74, 80, 81, 82, 85, 86,
87, 92, 93, 95, 97, 104, 105, 111,
113, 124, 129, 130, 137, 153, 164,
176, 187, 188, 200, 242, 251,
317, 321
- Pranciškus Asyžietis, šv.,
žr. Pranciškus, šv.
- Prancūzija 56
- Prometėjas 232, 233
- Prunskis J., prel. 6, 7, 13, 203, 204,
224, 232
- Puišys J., dr. kun. 29
- Putinas 233, 323
- Putnamas 131, 136, 139, 145, 146,
152, 164, 170, 183, 185, 187, 190,
191, 219, 225, 226, 245, 246, 260,
267, 268, 270, 294, 304, 309
- Radvila P., dr. 143
- Ragažinskis P, prel. 72, 73
- Rahner K., kun. 254
- Ramanauskas P, vysk. 39
- Rarsanti, kons. 14
- Rauch, arkivysk. 205
- Razminas K., mons. 156, 196, 198
- Ražaitis M., dr. kun. 32, 313
- Reinas (Rhein) 274
- Reinys M., vysk. 27, 39
- Reinlandas (Rheinlandas) 274
- Remagenas 270, 287
- Rhein, žr. Reinas
- Rimeikis J. 11, 65, 66, 69, 80,
82, 204
- Roma 7, 28, 33, 40, 48, 55, 56, 72,
146, 171, 196, 240, 244, 245, 260,
302, 303, 313
- Rubens 151
- Rubikas A., kun. 255, 258, 285,
288, 289
- Rusija 15, 52
- Sabaliauskas A., kun. 77
- Samorė, kard. 260
- San Paulas (São Paulo) 73
- Santvaras St. 34
- Sauliukas (A.Maceinos sūnus)
168, 169
- Scheinfeld, žr. Šeinfeldas
- Schmaus 59
- Schulze, prof. 257
- Schwarzwald, žr. Švarcvaldas
- Schwäbisch Gmünd, žr. Švabijos
Gmiundas
- Schweinfurt, žr. Šveinfurtas
- Sereikytė A., ses. 170, 185, 190
- Sibiras 25, 26, 50
- Simonas Magas 83
- Simeonas 264
- Skrupskelis I. 26
- Skrupskelis K. 10
- Skvireckas J., arkivysk. 27, 29,
32, 40
- Sokratas 10, 242

- Solovjovas VI. 68, 69, 70, 221,
224, 236, 237, 296, 297
- Sovietų Sąjunga 193, 194
- Staniukynas A., kun. 309
- Stokholmas (Stockholm) 143
- Strasbourg, žr. Štrasburgas
- Stuttgart, žr. Štutgartas
- Stutthof, žr. Štuthofas
- Sušinskas A., kun. 184, 300,
301, 302
- Sužiedėlis S., prof. 34, 46, 64, 109,
137, 234, 284, 285, 289
- Šalkauskis S., prof. 9, 15, 17, 27,
35, 50, 52, 69, 119
- Šeinfeldas (Scheinfeld) 36, 41
- Šiauliai 15, 35, 217
- Šidlauskas A., kun. 116, 117
- Šmulkstienė M. 295, 314
- Šmulkstys V. 295, 314
- Štrasburgas (Strasbourg) 8, 117, 121
- Šturmas E., prof. 198
- Štutgartas (Stuttgart) 32, 33, 36
- Štuthoftas (Stutthof) 25, 143
- Švabijos Gmiundas (Schwäbisch
Gmünd) 9, II, 18, 24, 25, 47, 48, 50,
51, 54, 55, 60, 65, 67, 69, 211,
213, 215, 216, 269, 300, 301, 310
- Švarcvaldas (Schwarzwald) 202,
204, 235, 236
- Švedija 143, 218, 219
- Šveicarija 32, 33, 55, 60, 72,
143, 176
- Šveinfurtas (Schweinfurt) 9, 69
- Tardini, kard. 194
- Teilhardas de Chardinus 288, 289,
292, 295
- Telšiai 15
- Teresė iš Avilos, šv. 301
- Teresė Lizjė 301
- Tiubingenas (Tübingen) 33, 72,
127, 301
- Tomas Akvilietis, šv. 76
- Torontas (Toronto) 46, 75, 143, 192,
196, 223, 284, 285
- Tothas (Tôth) T., prof. 300, 301, 302
- Trimakas K., kun. 297
- Trumpa V. 21
- Tulaba L., dr. prel. 11, 47, 48, 55,
98, 99, 192, 196, 198, 211,
213, 313
- Tübingen, žr. Tiubingenas
- Urbonas O. 143
- Urbonavičius K., prel. 46
- Vaičiulaitis A., prof. 19, 22, 26, 45,
65, 115, 138, 204, 237
- Vailokaitis J. 15
- Vainauskas Pr. 31, 35
- Vaišnora J., dr. kun. 144, 146, 148,
155, 293
- Vaitkus M., kan. 202, 203, 205, 301
- Valančius M., vysk. 288
- Varšuva 185
- Vasiliauskas A., prof. 30, 34
- Vasiliauskienė A., dr. 34
- Vasiliauskienė V. 63
- Vaškys J.K., kun. 11, 63, 81, 98,
100, 105, 106, 107, 133, 134, 135
- Vatikanas 11, 22, 24, 28, 29, 32, 193,
194, 254, 255, 296, 322
- Velaskesas (Velázquez) 151
- Welsch, kun. 61
- Venesuela (Venezuela) 75

Vestfalija 297
Viena (Wien) 16
Vilijampolė 35
Vilkaviškis 15, 28, 39, 313
Vilnius 15, 81,147, 149, 167, 170,
173, 174,181, 217
Vysbadenas (Wiesbaden) 28
Viurcburgas (Würzburg) 138, 301
Vokietija 8, 12, 16, 19, 20, 21, 23,
28, 38, 46, 50, 51, 52, 54, 56, 61,
68, 82, 94, 107, 116,125, 127,
167, 170, 173,175, 180, 199, 200,
201, 208, 211, 212, 222, 223, 237,
244, 250, 252, 253, 266, 267, 272,
287, 293, 294, 301, 304, 305,
317,318
Wunderle G., prof. 301
Wiesbaden, žr. Vysbadenas
Würzburg, žr. Viurcburgas

Zurbarän F. 151
Zürich, žr. Ciūrichas

Žitkus K., kun. 28
Žukauskas B. 31

TURINYS

Pratarmė	7
Įvadas	8
Stovyklų laikotarpis	13
Freiburgo laikotarpis	59
Miunsterio laikotarpis	202
Baigiamasis žodis	322
Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė	324

"KATALIKŲ AKADEMIJOS" LEIDYKLA NUMATO IŠLEISTI

- LKMA Metraštinis, XI tomas
(Šiame tome spausdinami ir Zenono Ivinskio laišakai prel. Pranciškui Jurui)
- Panevėžio vyskupija, jos istoriniai duomenys ir pastoracinė veikla.
Serija "Fontes historiae Lituaniae"
- Vilniaus vyskupijos Katino dekanato 1782 m. vizitacijų aktai.
- Vysk. J. Masalskis. Serija "Fontes historiae Lituaniae"
- N. MATUŠAKAITĖ. Medžio drožybos menas - bažnyčių interjero tyrinėjimai XVII-XVIII a. (Kartu su leidykla "Baltos lankos")
- Kan. F. KEMĖŠIS. Svajotojai ir kapitalizmas (I dalis).
Socializmas ir komunizmas (II dalis)
- K. ŠAPALAS. "Žiburio" draugija ir jos mokyklos
- J.ŠALKAUSKIENĖ. Atsiminimai apie profesorių Stasį Šalkauskį

DAR GALIMA ĮSIGYTI ŠIUOS LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS LEIDINIUS

- LKMA Suvažiavimo darbai, XIV tomas, 1993
- LKMA Suvažiavimo darbai, XV tomas, 1995
- LKMA Suvažiavimo darbai, XVI tomas, 1996
- LKMA Metraštinis, VII tomas, 1994
- LKMA Metraštinis, VIII tomas, 1994
- LKMA Metraštinis, IX tomas, 1995
- LKMA Metraštinis, X tomas, 1996
- JUSTINAS STAUGAITIS. Mano atsiminimai, 1995
- Kražiai, 1993
- VIKTORAS GIDŽIŪNAS OFM. Jurgis Ambraziejus Pabrėža, 1994
- Tremties ir kalnimo vietos. Enciklopedinis žinynas, 1995

v v v

Teirautis telefonu (8-22) 227461, 227395
arba adresu: Vilnius, A. Jakšto g. 9, 305, 307 kab.,
Lietuvių katalikų mokslo akademija

Antano Maceinos laišakai
prel. Pranciškui Jurui

Sudarė ir parengė kun. Antanas Liuima SJ

Redaktorės J. Kardelytė, L. Sidarienė
Dailininkas A. Janulis

SL1902. 21 sp. 1. Tiražas 200 egz. Užsak. nr. 564
"Katalikų akademijos" leidykla, A. Jakšto g. 9, Vilnius
Maketavo "Atkulos" leidykla, K. Donelaičio g. 16-9, Vilnius
Spaudė UAB "Rotas", Pylimo g. 42, Vilnius
Kaina sutartinė